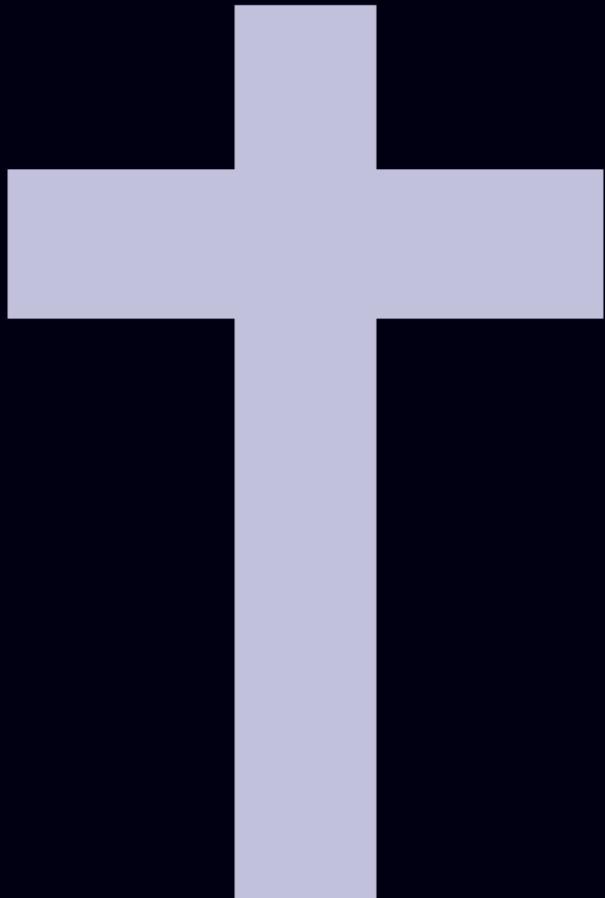

Vari Verenama

The New Testament in the Dawawa Language of Papua New Guinea

Vari Verenama

The New Testament in the Dawawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Dawawa long Niugini

copyright © 2002 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Dawawa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 5 Mar 2019 from source files dated 19 Dec 2018
9b8bda32-db42-5be3-9d24-4e4a5d5f65b2

Contents

FRT	1
Metiu	3
Mak	56
Luk	88
Jon	142
Apasol	181
Rom	228
1 Korint	250
2 Korint	271
Galesia	286
Epeses	294
Pilipi	302
Kolosia	307
1 Tesalonaika	312
2 Tesalonaika	317
1 Timoti	320
2 Timoti	327
Taitos	332
Pirimon	335
Hibru	337
Jeims	355
1 Pita	361
2 Pita	368
1 Jon	372
2 Jon	378
3 Jon	379
Jiud	380
Waimañatara	382
.	408
Goloseri	420

Vari Verenama

The New Testament in the Dawawa Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Dawawa long Niugini

Vari Verenama

The New Testament in the Dawawa language
Milne Bay Province, Papua New Guinea
[dww]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2002, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publisher: 2002, Bible League International

Web version
© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.

Teibol of Kontents

Metiu

*Yesu yatayatanama wağewağedima isedima
(Lk 3:23-38)*

¹ Yesu Keriso tauna guyau Deivid na damma nopone ya tubuğana, be guyau Deivid tauna Eibraham na damma nopone ya tubuğana. ² Be Eibraham natunama Aisik, be Aisik natunama Jeikob. Be Jeikob natunatunama taudi Juda be tasitasinama. ³ Be Juda natunatunama taudi Peres be Sera, be tinedima tauna Temar. Be Peres natunama Hesron, be Hesron natunama Ram, ⁴ be Ram natunama Aminadap, be Aminadap natunama Nason, be Nason natunama Salmon ⁵ be Salmon natunama Boas, be Boas tinanama Reiheb. Be Boas natunama Obed, be Obed tinanama Rut. Be Obed natunama Jesi. ⁶ Be Jesi natunama guyau Deivid.

Be Deivid natunama Solomon be Solomon tinanama Uria na waivima. ⁷ Be Solomon natunama Rehoboam, be Rehoboam natunama Abaija, be Abaija natunama Asa. ⁸ Be Asa natunama Jehosafet, be Jehosafet natunama Joram, be Joram natunama Usaia. ⁹ Be Usaia natunama Jotam, be Jotam natunama Eihas, be Eihas natuama Hesekaia. ¹⁰ Be Hesekaia natunama Manase, be Manase natunama Amon, be Amon natunama Josaia. ¹¹ Be Josaia natunama Jehoiakin be tasitasinama. Taudi adi rağanine Israel banegidima matabudi a nawedina Babilonma be dabudine a miana.

¹² Be Babilon a mianana murine Jehoiakin natunama Sealtiel ya tubuğana. Be Sealtiel natunama Serubabel. ¹³ Be Serubabel natunama Abiut, be Abiut natunama Elaiakim, be Elaiakim natunama Asor. ¹⁴ Be Asor natunama Sadok, be Sadok natunama Akim, be Akim natunama Eliut. ¹⁵ Be Eliut natunama Eleasar, be Eleasar natunama Matan, be Matan natunama Jeikob. ¹⁶ Be Jeikob natunama Jousep. Be Jousep tauna Meri na badama. Be Meri, tauna vutuna Yesu Tauwai yawasana ya tikana.

¹⁷ Yodi tà kita da Eibraham ğarone be ya nağó da guyau Deivid ğarone ya tavana, kimta matabudi 14. Be guyau Deivid ğarone da ya nağó da Babilon na rağanie ya tavana, kimta matabudi 14. Be Babilonma rağanine be ya nağó da Keriso na rağanie ya tavana, kimta matabudi 14.

*Keriso na kaba tubuğama
(Lk 2:1-7)*

¹⁸ Yesu Keriso muriğá da ya tubuğana noğone, kaua umanama ya tubuğana, Yesu tinanama Meri tauna Jousep na ğoopaparama. Taudi muriğá da sibo ai nağí be ai rawateğeina, Meri mayanama ya pağó da kaiteka ya bogana Arua Babae. ¹⁹ Be Meri na badama Jousep tauna didimana baneginama. Vutuna aubainama rağanine kaua nama ya kitikitana tauna nam i ğoeğöena da patara matedie sibo Meri ya gose be ya kawa tunimayağí. Vutuna aubainama tauna ya ğoeğöena da moisirie sibo Meri ya gosenä.

²⁰ Jousep inam kauidima yawai nuanoğonoğotedina maika, Bada na aneama raubonie Jousep ğarone ya mağatara be ya riuna, “Jousep, guyau Deivid natunama, nam kwa naira, Meri kwa pağó da tam am waivima be nam kwa gose pore, baninama Meri Arua Babau na rewapanae gomana ya bogena. ²¹ Tauna tokare gomana tauğominama e tika be tam kwai isana Yesu, baninama tauna tokare na banagama adi gewagewae ei yawasanidina.”

²² Uma kauidima matabudi Bada boni peroveta ğarone ya giugiuena ruvane, nama a tubuğana. ²³ Peroveta boni umanama ya riuna,
“Tokare Matatapu e boga be gomana tauğominama e tikana, be taudi inam gomeninama tai isana Imanuel.”

Isa Imanuel inam baninama “Mamaitua tauda ğarode.”

²⁴ Jousep ya kenakena midisuğuna murine, aba Bada na aneama ya riuriuena nama ya voiena, tauna Meri ya pağó da naumeki na waivima. ²⁵ Be Jousep Meri mate nam tunidima ti rawateğei rubudina naumeki da Meri gomana tauğomina ya tikana. Dabudine Jousep inam gomeninama yai isana “Yesu”.

Nuauyauya banegidima Yesu a vakitana

¹ Guyau Herod na rağanie, Yesu Judia nopone Betliem meagaine ya tubutubuğana murine, nuauyauya banegidima suara na kaba tavama yauwane nama be a verauna Jerusalemma. ² Be taudi guyau ai taravirena, “Gomana ġaubonama değō dobudine ya tubuğā, Jius adi guyauma? Tauma suara na kaba tavae gomana na kiporama kè kita be kè verauna rauduneenama aubainama.”

³ Rağanine guyau Herod inam giunama nama ya vaivaiena, nuanama ya rovona. Be banaga matabudi Jerusalem nopone, taudi mate nuedima ya rovona. ⁴ Inam rağanine tauna pirisi babadidima be tarawatu tauwai katakataidima matabudi ya rawateğeidina be, Tauwai yawasana değō dabudine e tubuğana vutuna yai taraviredina. ⁵ Be taudi a paribee be a riuna, “Tauwai yawasana tokare Judia nopone Betliem meagaine e tubuğana, baninama peroveta ya giruma be umanama ya riuna,

⁶ “Tam Betliem Judia provins nopone, tam nam meagai yababa Judia guyaguyaudima ġarodie.

Ibewa, baninama tam nopome tokare guyau dosinama e tubuğā be tauna yau banagama Israel banegidima e rabedina.”

⁷ Dabudine Herod nuauyauya banegidima moisirie ya rawateğeidi be yai taravira yağeyağedina da taudi aba rağanine kipora ya mağatara be a kita. ⁸ Naumeki da guyau nuauyauya banegidima ya riupore nawedi Betliemma be umanama ya riuedina, “Koi wanawana kaua da inam gomeninama ko banavina. Be gomeninama ko kitana rağanine, ko verau munağā da taugu ko riuegu be taugu mate yà nağō da gomeninama yà rauduneena.”

⁹ Naumeki da guyau na giuma a vaie ya kovikovina murine, taudi nağō ai karena. Be kiporinama a kitakitana vutuna a kita watani be a vawatanina, naumeki da değō gomana ya tubutubuğana debane kipora ya midi kwasana. ¹⁰ Be taudi nama a kitakitana, taudi ai nuavere kauana. ¹¹ Rağanine vadae a tavatavana, taudi gomana a kitana, tinanama Meri mate. Naumeki da taudi tuapikedie a raupari be gomana a rauduneena. Dabudine taudi adi puyoma a kaiporağā be gomana a puyona, gold, piupiu be kai bodinama ġabuğabunama maesinama dosinama isanama ‘Mera’. ¹² Inam kauinama murine Mamaitua raubonie nuauyauya banegidima nuedima ya boru be ya riuedina da nam sibo a munağā Herod ġarone. Vutuna aubainama taudi wari keda a pağō da a munağāna adi dobue.

Jousep be Meri gomana a tika be naira Ijiptma a nağona

¹³ Nuauyauya banegidima a nağonağona muridie, Bada na aneama Jousep ġarone raubonie ya mağatara be umanama ya riueno, “Kwa midisuğū, gomana kwa tika be tinanama mate naira ko nağona Ijiptma. Be dobudine ko miana naumeki da taugu yà riuem da ko verau munağana, baninama guyau Herod tauna gomana e wanewanena ei gurina aubainama.” ¹⁴ Naumeki da Jousep ya midisuğū, da gomana ya tika be tinanama mate yai dokedi da kupie meagai a gose da a nağona Ijiptma. ¹⁵ Be taudi Ijiptma a miana naumeki da Herod e gurina. Uma kauidima inam peroveta aba boni yawai perovetaena nama yodi a tubuğana. Peroveta umanama ya riuna, “Natuguma Ijiptma ya miamiana be è riue da ya dobina.”

¹⁶ Be rağanine guyau Herod ya kita da nuauyauya banegidima tauna ġarone nam ti tava munağana, vutuna aubainama tauna nuanama yai medi kauana. Inam rağanine tauna nuauyauya banegidima aba a giugiuena ya noğota wairuvedi be na tauiğarama ya riuporedi be ya riuna, “Ko nağō Betliem meagaine, be diane meagaidima mate nopolie be seda tautauğomidima adi suarama rabui be uma ya yovo munağana matabudi koi guri rovodina.” Tauna nuauyauya banegidima adi giuma ya noğota wairuvedi be nama ya giuna. ¹⁷ Be inam peroveta Jeremaia boni aba ya giugiuena nama ya tubuğana. Tauna umanama ya riuna,

¹⁸ “Banaga ġaba be nuaboya dosinama a vaiena Rama meagainama nopone. Reichel na sedama ya ġabeġabedina, be taudi nam teneteneġina da sibo a riuwai nuasubasuba, baninama na sedama matabudi a guri rovona.”

Jousep, Meri be adi gomana mate a munaġana Israelma

¹⁹ Raġjanine Herod ya gurigurina murine, Bada na aneama raubonie Jousep ġarone Ijiptma ya maġatara ²⁰ be umanama ya riueno, “Kwa midisuġu, gomana be tinanama mate kwai dokedi be ko munaġana Israelma. Baninama taudi aitauġa gomana waigurinama a riuriueno, inam banegidima yodi a gurina.”

²¹ Naumeki da Jousep ya midisuġu be gomana be tinanama mate yai dokedi be a munaġana Israelma. ²² Be tauna e vaiena, be Herod natunama Arikelas tamanama gabunama ya paġo be Judia provins nopone yai badana. Vutuna aubainama Jousep dabudi naġonama ya nairana. Be anea raubonie Jousep ya riue be tauna ya naġona Galili provins nopone. ²³ Naumeki da taudi a naġona Nasaret meagaine be dabudine a miana. Be inam aba peroperoveta boni a giugiuena nama ya tubuġana. Peroperoveta umanama a riuna: “Banaga tokare Yesu tai isana Nasaret baneginama.”

3

Jon tauwai babataito Yesu na kedama ya sepana

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

¹ Inam raġandie Jon tauwai babataito Judia provins nopone ya tava be dobu kavakavane ya rarauguguyana. ² Be tauna umanama ya riuriuna, “Noġota vitara ko paġo be ami noġotama ko vitaredina, baninama Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida e tavatavana.” ³ Jon tauwai babataito tauna vutuna peroveta Aisaia ya giugiuena. Aisaia umanama ya riuna,

“Banaga dobu kavakavane e yokoyokona,

Bada na kedama ko sepa, be keda ko kawa didimanidina na kaba verauma aubainama.”

⁴ Jon na garama kamel vuvuġinama voivoienama ya kotekotena. Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaiena, be tauna na kanima inam kapau be iwavi. ⁵ Banaga toitoi Jerusalemġa, Judia provinsne be upa Jodan banegidima matabudi Jon ġarone a tavana.

⁶ Dabudine taudi adi gewagewama matabudi a kuvesidi be tauna yai babataitodina upa Jodan nopone.

⁷ Raġjanine tauna e kitana be Parisi be Sadisi banegidima toitoi a veraverauna ġarone deġo banaga yawai babataitodie, dabudi Jon taudi umanama ya riuedina, “Taumi maika mota sarama natunatudima! Taumi aitau ya riuemi da tokare Mamaitua na kovoġama ko vora pore? ⁸ Ami yawasanama ko vitaredi be yawasana veredima banidima koi maġataridi da banaga ta kitedina, ⁹ be nam ko noġoti be ko riuna, ‘Tauda Eibrahim natunatunama, aubainama nam tokare aba gewagewanama ġarode e tubuġa.’ Yà riuriuemina, deġoda Mamaitua sibo i ġoena, tauna tokare teneteneġinama kaua yekudie seda yai tubuġidina Eibrahim aubainama. ¹⁰ Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be deġo kaidima banidima nam veredi, matabudi tokare e tarāġa be e gabu gorudina.

¹¹ “Taugu upa kavakavae yàwai babataitomina, ami noġotama ko vitaredina aubainama. Be banaga murigue e veraverauna, tauna banaga wairewapana vavasaġinama nam maika taugu. Be taugu nam veregu da na kaġasumama yà ragaudi. Tauna tokare Arua Babaue be kaie ei babataitomina. ¹² Tauna banaga veredi be gewegewedima e daridariġedina maika raisi. Tauna raisi e tutu, be sive nopone e ġini be sive mui e suve da ġavoe e naġonaġona, be banidima ġavoe ta dobidoċina. Be tauna raisi banidima e ragaudi be na vadae e biribiridina. Be muinama kai karakaratine ei poraġa be ta kara nonoġedina.”

Jon Yesu yai babataitona

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22; Jn 1:29-34)

¹³ Naumeki da Yesu Galilima be ya verauna upa Jodanma, da Jon sibo tauna yai babataitona. ¹⁴ Be Jon ya riutuañgaie be ya riuna, “Tam aba aubainama taugu ñarogue kuya verau? Tam sibo taugu kuyai babataitoguna.” ¹⁵ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Ibewa, inam naumeki. Uma inam Mamaitua na ñoanama naumeki da tà voiena.” Inam rañganine Jon yai aninana.

¹⁶ Naumeki da Yesu ya babataito ya kovi da tauna upae be ya tavatavana rañganine, mara ya nuaporaña be tauna Arua Babau ya kitana ya yovoyovona ñarone kiu gabubu maika. ¹⁷ Be marae bona yadobi be ya riuna, “Inam tauna taugu natuguma nuaguma e pañopañona, be taugu yàwai nuaverena tauna ñarone.”

4

*Yesu na raurubuma
(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)*

¹ Dabudine Arua Babau Yesu yai doka nawena dobu kavakavane da Diaboro sibo Yesu ya raurubuna. ² Yesu dabudine ya widinana, kipi da suara rañgan 40 a kovikovina, murine tauna kani ya kara kauena. ³ Inam rañganine tauraurubu Yesu ñarone ya tava be ya riuna, “Deñoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma yekudima kwa ruedi da tai rawaburedi.” ⁴ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna,

‘Banaga nam tokare burediña na yawasanae tà mia, ibewa da Mamaitua riunama matabuna na yawasanae tà miana.’”

⁵ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemma meagai babaune be Tempol debane a midi be ya riuena, ⁶ “Deñoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma dobudine kwa kuruva, baninama Girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna,

‘Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna. Be nimedie ta kaisuñgum da nam yekue kañamma kwai riñedi.’”

⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Be girugiruminama porane girugiruminama mate umanama ya riuna,

‘Bada, am Mamaituama nam kwa raurubu.’”

⁸ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena oya daudau kwatikwatinama debane, be dobu na waiguyauma waimata veraveraudima matabudi Yesu yai katai ⁹ be ya riuna, “Deñoda tam kwa rauduneeeguna, uma yabedima matabudi tam yà utemna.”

¹⁰ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa nañgo ñavoe, Seitan. Baninama girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna,

‘Bada, am Mamaituama taunaña kwa raudunee be ñarone kwa noyana.’”

¹¹ Dabudine Diaboro Yesu ya gose be anea a dobi da Yesu a saguna.

*Yesu na noyama yai karea
(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)*

¹² Rañganine Jon dibure a boru be varinama Yesu ya vaivaiena, tauna ya munañjana Galilima. ¹³ Naumeki da tauna Nasaret ya gose be ya nañona Kabeniamma ya miana. Kabeniam inam yawawa dosinama diane, dobu Sebulun be Naptali nopolie. ¹⁴ Uma kauinama peroveta Aisaia aba ya riuriuena, nama ya tubuñana. Tauna umanama ya riuna,

¹⁵ “Dobu Sebulun be Naptali yawawa diane, upa Jodan murine. Tam dobumma tawai isamna Galili, be inam dabudi banaga ta miamiana taudi eteni, nam Jius.

¹⁶ Banaga aitaúña kupie a miamiana, taudi yana dosinama a kitana.

Taudi aitaúña guri na waikupikupie a miamiana, yodi yana rañgan maika e senesenerina a kitana.”

¹⁷ Inam rañganine be nokoi ya nañona Yesu rauguguya yai kare be ya riuna, “Noñota vitara ko pañgo be ami noñotama ko vitaredi, baninama Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida e tavatavana.”

*Yesu na tauwai muriwatanama 4 ya vine dokedina
(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)*

¹⁸ Yesu Galili yawawinama dianaŋa ya naŋonaŋo raŋanine, tauna tautauŋoma rabui ya kitedina, Saemon awai isana Pita be tasinama Endru. Taudi tauwai sagida, aubainama adi sagidama topae a poraporaŋana iyana vunuŋidima aubainama. ¹⁹ Dabudine Yesu ya riuedina, “Ko verau koi muriwatanegu be taugu ya voiemi da taumi banaga ko konedina.”

²⁰ Inam raŋanine taudi waiŋapa adi sagidama a gosaŋa be Yesu ai muriwatanena.

²¹ Naumeki da naŋo yai kare munaŋe be ya naŋonaŋo da tautauŋoma ũesaudima rabui ya kitedina, Jeims be tasinama Jon taudi Sebedi natunatunama. Taudi wagae a miamiana tamedima Sebedi mate be adi sagidama a kawakawa batebatedina. Be Yesu taudi ya riuedina, “Ko verau be koi muriwatanegu.” ²² Inam raŋanine taudi waiŋapa waga be tamedima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

*Yesu banaga sidesidedima yawai yawanidina
(Mk 1:32-39; Lk 4:40-44)*

²³ Yesu Galili nopenaŋa ya babara naŋo be sinagog nopodiŋa yawai katakatai, be Mamaitua na waiguyauma varinama verenama ya rarauguguyena. Be tauna banaga adi sidama tabu be tabu a ragaragaudina yawai yawanidina. ²⁴ Be Yesu varinama Siria nopena ya daberara be banaga adi sidama tabu be tabu a verauŋedina Yesu ũarone. Banaga ũesaudima muya dosidima ragaragaudima, ũesaudima penama kokukokudima be banaga ũaŋarua kokukokudima, be ũesaudima tuera ragaragaudima, matabudi yai yawanidina. ²⁵ Be patara dosinama Galiliŋa veraveraudima, Dekapolisŋa, Jerusalemŋa, Judiaŋa be upa Jodanma noaŋo nevane dobunama banegidima mate Yesu awai muriwatanena.

5

*Yesu oya debane ya rauguguyana
(Lk 6:20-23)*

¹ Raŋanine Yesu patara nama ya kitakitana, tauna ya saŋa ya naŋona oya debane be ya miana. Dabudine na tauwai muriwatanama ũarone a tava ² be Yesu patara waikatakataidima yai kare be ya riuna,

³ “Taumi nuemima e verena, aitauŋa nuemima tabutabune Mamaitua na saguma ko ũoeŋoena, baninama taumi tokare Mamaitua na waiguyauma ko paŋona.

⁴ Taumi nuemima e verena, aitauŋa ami gewagewama aubaidima ko ũabaŋabana, baninama taumi tokare Mamaitua ei nuasubemina.

⁵ Taumi nuemima e verena, aitauŋa voyaŋota banegimima, baninama taumi tokare dobu matabuna koi buderienna.

⁶ Taumi nuemima e verena, aitauŋa Mamaitua matane didimana ko ũoeŋoe be ko wanewane guratena, baninama taumi tokare ami ũoanama Mamaitua e utemina.

⁷ Taumi nuemima e verena, aitauŋa banaga taurau nuatoiedima, baninama taumi tokare Mamaitua e raunuatoiemina.

⁸ Taumi nuemima e verena, aitauŋa nopolima didimanidima be nam mira mate, baninama taumi tokare Mamaitua ko kitana.

⁹ Taumi nuemima e verena, aitauŋa suba tauvoienama, baninama taumi tokare Mamaitua ei kawa natunemina.

¹⁰ Taumi nuemima e verena, aitauŋa banaga ta raraukivi gewegewemina ami yawasana didimanidima aubaidima, baninama taumi tokare Mamaitua na waiguyauma ko paŋona.

¹¹ “Taumi nuemima e verena, deŋoda banaga ta kunuremi, ta raraukivi gewegewemina be giu tabu be tabu kaikaiyovudie tai wavumina, baninama taumi taugu kowai muriwataneguna aubainama. ¹² Raŋanine inam kauidima nama ũaromie ta tubutubuŋana, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Banaga ũesaudima boni peroveta ũarodie inam kauidima teneŋidima nama a voivoiedina.

Buta be yana wainasidima
(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³ “Banaga adi butama inam taumi. Be deḡoda buta* dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munaḡa? Inam butanama kaite ya gewagewana, be banaga tokare inam butanama ta porekaiyati be ta vagudagudana.

(Mk 4:21; Lk 11:33)

¹⁴ “Banaga adi kodamma inam taumi. Be uma ko noḡoti, meagai oya debane nam ei moisiri be teneteneḡina, ¹⁵ be banaga nam kodam ei rageti be gurewa dibune e boru ibewa, tauna kodam ḡavoe e boru da vada nopone banaga matabudi ei yanedina. ¹⁶ Inam kauinama teneḡinama nama, taumi banaga ḡarodie nama sibo koya yanana. Inam raḡanine taudi ami voiama veredima ta kitedi, be Tamemima marae isanama ta kawa saḡena.

Tarawatu na giuma

¹⁷ “Taugu è verauna nam ko noḡoti da Mousis na tarawatuma be peroveta adi waikatakataima yà kawa gewegewedi, ibewa. Taugu nam yabedima kawa gewegewedima aubaidima è verauna, ibewa. Taugu è verauna tarawatu banidima yai maḡataridina aubainama. ¹⁸ Yà riuriu kauemina da nam ai tarawatu tenaḡa maika e samoa yababa, ibewa da noḡone tarawatu aba ya giuguedina, matabudi ta tubuḡana. Yodibe mara be dobu ta samoana. ¹⁹ Tam aitau deḡoda tarawatu avedi da ḡaubo kokonama kwa kita tuatuaḡiae be kwawai kati kotovina, be inam kedane nama am banagama kwawai katakataidina, tam tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta kita poremna. Be tam aitau tarawatu kwa voteyeteyedi be inam kedane nama banaga kwawai katakataidina, tam tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta kita saḡemna. ²⁰ Be yà riuriuemina, ami yawasanama Mamaitua matane ko kawa didimana kauedina, be taumi nam Parisi be tarawatu tauwai katakataidina maika ko voia. Taudi adi yawasanama tà kitekitedina da kabe banaga veredi be nopolima gewagewa ya moḡavu. Deḡoda taudi maika ko voiana, taumi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ko saḡa.

Rauvunuḡa na giuma

²¹ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Nam kwa rauvunuḡa. Be aitau da banaga ei gurina, tauna tokare ta etarena.’ ²² Be taugu yodi yà riuriuemina da tam aitau turamma ḡarone nuama ei medina tam tokare ta etaremna. Be tam aitau da turamma kuya riuwai gewana tam tokare etara dosine kwa midina. Be deḡoda tam aitau turamma kuyai tara tautauena, tam inam gienae kai matane naḡonama kwawai rabena.

²³ “Vutuna aubainama tam deḡoda am puyoma oltae kuya verauḡena Mamaitua puyonama aubainama, be dabudine kuya noḡoti da turamma mate poumie gewagewa e kenakenana, ²⁴ naumeki da am puyoma olta diane kwa gose, be kwa munaḡa da noḡone turamma mate inam gewagewanama ko kawa didimani dokena. Yodibe kwa verau munaḡa da am puyoma Mamaitua kwa utena. ²⁵ Deḡoda banaga aitau tam e nawemna etara aubainama, naumeki da kedae dabudine am gewagewama kwa kawa didimana makaiena, da nam etara tauwai badenama nimane e borum. Baninama etara tauwai badenama tauna tokare porisiman nimane e borum be porisiman tauna tokare e nawemna dibure. ²⁶ Be yà riuriu kauemna da tam dibure kwa miana, naumeki da mane damodamonama kwai maesa ḡavutina.

Monaḡemma debane nam mui kwa pore

²⁷ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Nam monaḡemma debane mui kwa pore.’ ²⁸ Be taugu yodi yà riuriuemina, tam aitau da aba waivinama kuya kita wainidinina, tam inam kaite nuamma nopone gewagewa kwa voivoiena, be monaḡemma debane mui kwa poreporena. ²⁹ Deḡoda matamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Verenama da matamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam matamma rabui mate, da Mamaitua

* 5:13: Buta inam soriti.

gienae e pore nawemna. ³⁰ Be deḡoda nimamma kasaunama e kauem da gewagewa kwa voiena, naumeki da kwa tom pore be kwa porekaiyatina. Verenama da nimamma tenaḡa mate mara nopone kwa saḡana, be nam nimamma rabui mate, da Mamaitua gienae e pore nawemna.

Waigosaḡa na giuma

³¹ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Aitau na visarama gosenama e ḡoena, naumeki da tauna waigosaḡa pepanama na visarama sibo ya utena.’ ³² Be taugu yodi yà riuriuemina deḡoda tam aitau am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauḡoma mate gewagewa ti voiena, tam inam am visarama kwa voivoiena da tauna tokare gewagewa ei tubuḡi, be tam debame mui e porena. Be tam aitau da inam waivinama gosegosenama kwa naḡina, tam inam kwa raraū waivina.

Saugawapa na giuma

³³ “Be mate koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Deḡoda Bada isane kuya sauga wapanā, naumeki da kwa voiena.’ ³⁴ Be taugu yodi yà riuriuemina, nam aiyaba isane ko sauga wapa. Nam mara isane, baninama inam Mamaitua na kaba miama, ³⁵ be nam dobu isane, baninama inam Mamaitua na kaba waivutuḡama, be nam Jerusalem isane, baninama inam guyau dosinama na meagaima. ³⁶ Be mate nam iwakidumie ko sauga wapa, baninama tam nam teneteneḡina da deba vuvuḡimma kwa kawa duba bo kwa kawa yaguni. ³⁷ Vutuna aubainama tam deḡoda waianina, naumeki da kwai anina ḡomana. Be tam deḡoda tuaḡai, naumeki da kwa tuaḡai ḡomana. Be deḡoda giu ḡesaudima nama kitedima mate kwa vatodina, inam gewagewa baninama inam Seitan na voiama nama.

Raubiwa na giuma

(Lk 6:27-36)

³⁸ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Deḡoda turamma matamma e kunavaina, naumeki da tam mate tauna matanama kwa kunavaina. Be turamma mokamma ei mia kotovina, naumeki da tam mate tauna mokanama kwai mia kotovina.’ ³⁹ Be taugu yodi yà riuriuemina, gewagewa baneginama aba ḡarome ya voia waigewana, nam kwai ḡare. Deḡoda aitau nevakaumma e riḡana, kwa gose da nevakauma ḡesaunama mate e riḡana. ⁴⁰ Deḡoda aitau e etaetarem be am kwamama e paḡona, naumeki da am rupuma mate kwa utena! ⁴¹ Deḡoda aitau e segerim da na taragaima sibo kuya kiroḡa da koya naḡo deḡo parata ya boruborue sibo kuya tavana,† be tam inam paratinama ya boruboruna, kwai muri be tauna mate ko naḡo be wari madanie kwa gosena. ⁴² Aitau aiyaba ḡarome ei baḡena, naumeki da kwa utena be nam kwa riutuaḡiae.

Ami ḡaviamma koi nuapaḡoedina

⁴³ “Taumi koya vaie da boni Mamaitua ya riuna, ‘Turamma turamma nuamma e paḡona.’ Be banaga ḡesaudima a riuriuna, am ḡaviamma kwa tuaḡaiena. ⁴⁴ Be taugu yodi yà riuriuemina da ami ḡaviamma mate nuemima e paḡona, be aitauḡa ta raraukivi gewegewemina aubaidima ko moiragina, ⁴⁵ inam kedane taumi riukaua Tamemima marae natunatunama. Baninama tauna suara be kusana e riuriupore yovoḡena banaga veredi be gewegewedima matabudi aubaidima. ⁴⁶ Deḡoda taumi aitauḡa tawai nuapaḡoemina taudiḡa koi nuapaḡoedina, tokare maesa ko banavi, bo? Ibewa, inam damone nam aba. Baninama gewagewa banegidima taudi mate nama ta voivoiana. ⁴⁷ Be deḡoda am damma banegidima taudiḡa kwai kaiwedina, inam kwa voivoiena na verema aba? Banaga nam waisumeḡidi mate nama ta voivoiana. ⁴⁸ Taumi ami yawasanama verene be didimanine ko miana maika tamemima marae.

† 5:41: Gurik bonane ya riuna: ‘One mile’ kwa gose be ‘two miles’ kwa paḡona.

¹ “Ko kita kaua da voia veredima ko voivoiedina, nam patara matedie ko voiedi da taudi sibo a kitemi. Değoda nama ko voiana, tokare nam maesa tamemima marae ġarone ko pađo. ² Vutuna aubainama değoda waikaruwaġawaġa baneginama ko pairuena, nam bogigi ko suve da banaga ta kataie be isamma ta kawa saġe. Inam banaga kaikaiyovudima adi voiama, taudi sinagog nopolie be doğae patara matedie nama ta voivoiana. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paġopaġona. ³ Be tam değoda banaga waikaruwaġawaġanama kwa paipairuena, naumeki da nam aitau diame e kataie.* ⁴ Be am pairuma moisirie kwa voienā. Inam raġanine Tamamma marae e kitam da tam aba moisirie kwa voivoienā, naumeki da tauna tokare am maesama e utemna.

*Moiragi na waikatakataima
(Lk 11:1-4)*

⁵ “Raġanine kwa moimoiragina, nam banaga kaikaiyovudima maika kwa moiragi, baninama taudi adi ġoana kauama inam sinagog nopolie ta midi bo keda poudie değō banaga toitoi adi kaba babare, dabudine ta midi be ta moimoiragina da banaga kabe ta kitedi. Taugu yà riu kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paġopaġona. ⁶ Be tam raġanine moiragi kwa ġoena, naumeki da kwa naġo am vadae, matakeda kwa gudu be Tamamma Mamaitua miamia moisirinama ġarone kwa moiragina. Inam raġanine Tamamma Mamaitua aba moisirie kwa voivoienā e kitana, be tauna tokare am maesama e utemna.

⁷ “Be ko moimoiragina raġanine, nam giu kavekavedie ami moiragima debane koi poto yababedi, banaga nam waisumeġidima adi voiama maika. Taudi tawai noġotana da kabe adi moiragie giu tai potodi be Mamaitua adi moiragima kabe e paġo. ⁸ Nam inam banegidima maika ko voia, baninama taumi Tamemima Mamaitua ami ġoanama kaita ya katai dokedina, muriġa da kowai baġana.

⁹ “Taumi sibo umanama koya moiragina:
Tamamaima marae miemienimma, dobu matabuna isamma babaunama sibo a vivirena.

¹⁰ Tam am waibadama sibo ya verau. Be kwa sagumai da am ġoanama dobue ka voie, maika marae ta voivoiana nama.

¹¹ Ama kanima raġan patapatanama sibo kuya utemai.

¹² Be ama gewagewama kwa noġota poredi, nema tauma ama banagama adi gewagewama kē noġota poredina nama.

¹³ Be nam raurubue kwai dokemai. Tauma gewagewa nophone be tam kwai yawasanima.†

¹⁴ “Be değoda taumi ami banagama adi gewagewama ko noġota poredina, naumeki da Tamemima marae taumi mate ami gewagewama e noġota poredina. ¹⁵ Be değoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko noġota poredi, naumeki da Tamemima marae mate ami gewagewama nam e noġota poredi.

Widina na giuma

¹⁶ “Raġanine ko widiwidinana, nam banaga kaikaiyovudima maika ami widinama patare koi maġataridi da banaga ta kitemi da taumi ko widiwidinana. Taudi ta raugari be ta midimidi naġona kabe banaga ta kitedi. Taugu yà riurui kauemina da inam nama banegidima taudi adi maesama naumeki ta paġopaġona. ¹⁷ Be taumi ko widiwidinana raġanine, ko sigu be noġomima ko buyodi ¹⁸ be ko voie da banaga matedie taumi kabe nam ko widiwidina. Be Tamemima miamia moisirinama taunaġa e kitemi da taumi ko widiwidinana. Inam raġanine Tamemima Mamaitua aba moisirie ko voivoienā e kitana, be tauna tokare ami maesama e utemina.

* 6:3: Gurik bonane ya riuna: Nimamma kasaunama e paipairuna, nima seninama nam e kataie da nima kasaunama aba e voivoienā. † 6:13: Gurik baibol ġesaudima nopolie umanama a girumina: Baninama tam vutuna ġarome waiguyau, rewapanā be neneġara ta kena nonoġana. Inam riukaua.

*Marae sibo koyai taragaina
(Lk 12:33-34)*

¹⁹ “Nam ami taragaima dobue kowai damdi, baninama deḡoda kwarikwari ta kanidi, bo ta raibusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedina. ²⁰ Vutuna aubainama marae koi taragaina, baninama inam dabudine tokare nam ami taragaima kwarikwari ta kanidi bo ta raibusabusaḡa bo banaga vadae ta sonaḡa ta saḡa be ta danenedi. ²¹ Baninama ami taragaima deḡo dabudine ta kenakenana, taumi tokare ami noḡota be nuemima tabutabunama dabudine e kenana.

(Lk 11:34-36)

²² “Matamma inam tunimma na kodamma. Deḡoda matamma verenama, naumeki tunimma matabuna yanayananama. ²³ Be deḡoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina. Be deḡoda yana nopome ei kupikupina, o ebom, inam tadiwanawana ya moraba kauana.

²⁴ “Nam aitau babada rabui ḡarodie ei yaraga. Deḡoda nama e voiana, naumeki da noḡone badanama e tuaḡiae be muriḡa badanama e ḡoena; bo noḡone badanama e ḡoe be muriḡa badanama e tuaḡaiena. Taumi nam mane be Mamaitua ḡarodie koi yaraga be teneteneḡina, ibewa!

*Nam koi nuaboya
(Lk 12:22-31)*

²⁵ “Taugu yà riuriuemina da yawasana tubuḡe aubainama nam koi nuaboya da aba sibo koya kani bo koya tego. Be nam koi nuaboya da aba sibo koya kote tunimima aubainama. Baninama yawasana noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika kani. Be tunimima noḡotinama ya moraba vavasaḡana, nam maika gara. ²⁶ Kiu gunume ta rovorovona ko noḡotidi! Taudi nam tima sipisipina, be nam kani timawai damna. Be yaḡoro tamemima marae ewai kanidina. Be taumi noḡotimima ya moraba vavasaḡana, nam maika kiu.

²⁷ Taumi inam yabedima kowai nuaboyedina, tokare tai yawasanimi, bo?

²⁸ “Aba aubainama gara kowai nuaboyedi? Nanari ko kitedi dobire ta gogogogona. Taudi nam tima noyanoyana, be gara nam tima voivoiedina. ²⁹ Be taugu yà riuriuemina, avedi da guyau Solomon na garama veredima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenaḡa i vere vavasaḡana maika nanari. ³⁰ Mamaitua berana e voiedi be ta busobusona kitedima a vere kauana. Be inam beranidima pomai tokare kai e kara gorudina. Be taumi noḡotimima inam ya moraba kauana Mamaitua ḡarone, nam maika berana. Vutuna aubainama Mamaitua tokare teneteneḡinama ei garemina, be taumi naumeki da koi sumaḡana be nam ami noḡotama e vobekubeku.

³¹ “Be nam koi nuaboya be ko riuna, ‘Aiyaba tà kani?’, bo ‘Aiyaba tà tego?’, bo ‘Aiyaba tà kote?’ ³² Banaga nam waisumeḡidi taudi inam yabedima tawai nuaboya kauedina. Be taumi Tamemima marae ya kataie da inam yabedima ko ḡoeḡoedina. ³³ Be taumi ko kita da noḡone Mamaitua na waiguyauma be didimana kededima ko wana dokedi. Yodibe tauna inam yabedima matabudi tokare e utemina. ³⁴ Vutuna aubainama nam pomai na kauama yodi koi nuaboye. Pomai ko gose da taunaḡa ei nuaboya munaḡena. Raḡan tenatenaḡaḡa adi nuaboyama nama ta kenakenana.

*Nam koi wavu
(Lk 6:37-42)*

¹ “Nam turamma na yawasanama kwa kita wairuva be kwa riutuatuāḡaie da Mamaitua tokare teneḡinama nama ḡarome e voiena. ² Baninama tam nema banaga kwa kitakita wairuvana, teneḡinama nama Mamaitua tam tokare e kita wairuvamma. Tam aba ruvane turamma kwa ruvaruvana, ruvanama teneḡine Mamaitua tokare tam e ruvamna. ³ Aba aubainama turamma matane vunavuna kwa kitakita be tam matame kaitupo nam kuma kitakita? ⁴ Bo aba aubainama tam matame kaitupo nam ku kaipore, be turamma matane vunavuna kaiporenama kwa riuriue? ⁵ Tam banaga kaikaiyovumma! Noḡone tam

matame kaitupo kwa kaipore doke da kwai kita kaua, yodibe turamma matane vunavuna kwa kaiporena.

⁶ “Yaba babaudima ġaromie nam daġadaġasi ko utedi. Be ami posaruma nam bawa ko utedi, deġoda taudi inam yabedima ta vagudegudedi be tai tauvitaredi da taumi bogemie ta dawena.

Aba ko ġoena, Mamaitua koi baġana

(Lk 11:5-13)

⁷ “Koi baġa be e utemina, ko wane be ko banavina, ko raupewapewa be e kaiporena ġaromie. ⁸ Deġoda aitau ewai baġana, tokare e paġona, be aitau e wanewanena, tokare e banavina, be aitau e rarau pewapewana, tokare ġarone e kaiporena. ⁹ Nam aitau tam natumma kani ewai baġe be tokare yeku kwa ute. ¹⁰ Be nam aitau tam natumma iyana ewai baġe be tokare mota kwa ute. ¹¹ Yodi avedi da taumi banaga gewegewemima, be yaġoro yaba veredima natunatumima ko uteutedina. Naumeki da tamemima marae tauna teneteneġinama taumi aitaūga kowai baġana, tokare yaba veredima e utemina. Baninama tauna kivinama ya vere vavasaġana, nam maika taumi.

¹² “Taumi aba ko ġoeġoena banaga sibo ġaromie a voiena, nama taumi banaga ġarodie ko voiana. Deġoda nama ko voiana, taumi inam tarawatu be peroveta adi waikatakataima ko vovo teyeteyedina.

Keda rabui

¹³ “Keda matakedanama ġuririne ko sonaġana, baninama gewagewa kedanama inam nuasabunama be matakedanama dosinama, be banaga toitoi inam matakedane ta saġa be kedanama ta watawatanina. ¹⁴ Be yawasana kedanama ya ġaubo be matakedanama ya ġuriri kauana, be banaga raubisaġa inam matakedanama ta banavi be ta watawatanina.

Peroveta kaikaiyovudima

(Lk 6:43-45)

¹⁵ “Peroveta kaikaiyovudima ko kita kauedina. Taudi ġaromie ta tavana kitedima kabe banaga vovoyaġotidi, be ibewa da taudi nopolida inam tabei maika. ¹⁶ Peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi da taudi peroveta veredi, bo gewegewedi. Baninama banaga nam tokare damaya votanama yaguru bogane e ragaudi be teneteneġina. Be nam aitau mabeko votanama gedara bogane e ragaudi be teneteneġina. ¹⁷ Be teneġinama nama kai verenama votanama inam verenama, be kai gewagewanama votanama inam gewagewanama. ¹⁸ Kai verenama votanama nam gewegewedi, be kai gewagewanama votanama nam veredi. ¹⁹ Be ai kaiġa banidima nam veredi, taudi matabudi tokare Mamaitua e taraġa be e gabu gorudina. ²⁰ Inam kauinama teneġine peroveta adi yawasanama ko kita wairuvedi be ko kataiedi da taudi peroveta veredi bo peroveta kaikaiyovudi.

(Lk 6:46-49)

²¹ “Banaga toitoi ta riuriueguna, ‘Bada, Bada’, be nam tokare matabudi Mamaitua na waiguyaue ta saġa. Ibewa da aitaūga Tamaguma marae na ġoanama ta voivoiena, taudi vutudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta saġana. ²² Inam raġanine banaga toitoi tokare ta riueguna, ‘Bada, tauma tam isame kē rarauguguya, be tam isame penama kē tavutavu dobiġedi be mataira dosidima toitoi kē voivoiedina.’ ²³ Be taugu tokare yà riuedina, ‘Taugu taumi nam airaġan e kataiemina. Taumi tarawatu tauwai katikotovidima, ko naġo ġavoe.’

Vada taukeridima rabui

(Lk 6:47-49)

²⁴ Vutuna aubainama, deġoda aitau e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, tauna noġota kaua baneginama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama dom ya keri gurate da yeku debane na tuatuama yai midiri, be na vadama ya kerina. ²⁵ Be kusana dosinama kabaita mate a dobidoċina raġanine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya riġa rereġe, be vada nam i bekuna, baninama tuatua a yovo guratana,

yeku debane aubainama. ²⁶ Be aitau da e verau be riuguma e vaivaiena, be nam ima voivoiena, tauna banaga buabuanama maika. Tauna na vadama kerinama aubainama nam dom i keri guratena, tauna na tuatuama gimori debane yai midiridi be na vadama ya kerina. ²⁷ Be kusana dosinama kabaita mate a dobidobina rağanine, gimori a karuedina, be sive dosinama ya suve da vada ya riğariğana, yai mia kamoğι be ya nuarikarikana.”

²⁸ Yesu na giuma ya kovikovina rağanine, patara Yesu na waikatakataima a base kauena, ²⁹ baninama taudi mayanama a pağō da tauna rewapano mate yawai katakataidina, nam tarawatu tauwai katakataidina maika.

8

*Yesu tauğoma kito pağopağonama yai yawasanina
(Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)*

¹ Rağanine Yesu oya debane be ya yovoyovo munağana, patara dosinama ai muriwatanena. ² Dabudine tauğoma tenağā kito pağopağonama ya verau Yesu noğone da tuapikane ya raupari be ya riuna, “Bada değoda kwa ığoena, naumeki da kwai yawasaniguna.”

³ Naumeki da Yesu nimanama yai yoyo, da tauğoma ya taukonı be ya riuna, “Naumeki, ya ığoeğöena, kwa yawasanana.” Be inam dabudine yai rağantenağē da tauğoma kito pağopağonama ya yawasanana. ⁴ Dabudine Yesu inam tauğominama ya riuena, “Aba ığarome ya tubuğana, nam aitau kwa riue, be kwa nağō pirisi ığarone da tauna e kaiviramna. Yodibe Mamaitua kwa puyona, Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Dabudine banaga ta kitam be ta kataie da tam kuya yawasanana.”

*Yesu tori matanama na taunoyama yai yawasanina
(Lk 7:1-10)*

⁵ Be Yesu rağanine Kapeniamma ya tavatavana, dabudine tori matanama Yesu ığarone ya tava da yai bağā be ya riuna, ⁶ “Bada, yau taunoyama vadae e kenakenana be tauna tuninama ai kaukukukudu be muya dosinama e kenakenana.” ⁷ Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu mate tà nağō be yai yawasanina.” ⁸ Be dabudi tori matanama Yesu ya paribee be ya riuna, “Bada taugu nam veregu da tam yau vadae sibo kuya verau. Be bonamğā kwa riu da yau taunoyama e yawasanana. ⁹ Taugu mate waibada dibudie ya miamiana, be mate banaga iğeğeridima yau waibadama dibune ta miamiana. Be rağanine tauığara ya riuena, ‘Kwa nağō’, be tauna e nağonağona. Bo ya riuena, ‘Kwa verau’, be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama ya riuena, ‘Uma kwa voie’, be tauna e voivoiena.”

¹⁰ Rağanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna tori matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai muriwatanena ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, taugu nam airağan Israelma umanama baneginama na waisumağama dosinama değō e banavi rubuna. ¹¹ Taugu ya riuemi, tokare banaga toitoi dobu matabuna nopone ta verauna, Mamaitua na waiguyauma nopone. Dabudine taudi Eibrähim, Aisik be Jeikob mate ta mia be ta soi tenağana. ¹² Be banaga aitauğā noğone Mamaitua ya vinedina da na waiguyauma nopone sibo a sağana, be tokare inam banegidima ei porağā dobiğedina tadiwanawana nopone. Be inam dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina.”

¹³ Dabudine Yesu tori matanama ya riuena, “Naumeki kwa nağō, be am waisumağama ruvane nama e tubuğana.” Inam nama ya riuriuna, tori matanama na taunoyama ya yawasana munağana.

*Yesu banaga toitoi yai yawasanidina
(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)*

¹⁴ Rağanine Yesu Pita na vadae ya sağasağana, dabudine Pita rawanama sida poyapoya ya pağō be ya kenakenana ya kitana. ¹⁵ Naumeki da Yesu Pita rawanama nimanama ya taukonı ığome be poyapoya yai kavena, be waivinama ya midisuğü be adi kanima ya yokaukauedina.

¹⁶ Be ravi ya tavatavana rağanine, banaga toitoi penama kokukokudima a verauğedina Yesu ġarone, be tauna bonane inam aruidima gewegewedima ya tavy dobiğedina, be banaga sidesidedima mate matabudi yai yawasanidina. ¹⁷ Uma kauidima Bada boni peroveta Aisaia ġarone ya giugiuena ruvane nama ya tubuğana. Peroveta boni umanama ya riuna, “Tauna dà nuaboyama ya ragaudi be dà sidama matabudi vitanama ya kiroğidina.”

*Yesu waimuriwatanenama na piripirima
(Lk 9:57-62)*

¹⁸ Yesu patara dosinama ya kitekitedina, tauna na tauwai muriwatanama ya riuedina da wagae sibo yawawa a davu be noağō nevane a nağona. ¹⁹ Dabudine tarawatu tauwai katakatainama tenağā Yesu ġarone ya tava be ya riuena, “Tauwai katakatai, tam değō kwa nağona taugu yài muriwatanemna.” ²⁰ Be Yesu ya paribeena, “Inam naumeki be kwa noğoti da, kiudobo* adi gabuma gaure ta miamiana, be kiu adi gabuma noğie ta miamiana, be Banaga Natunama nam değō na gabu da tauna e kena.”

²¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ġesau ya tava be ya riuena, “Bada, taugu yài muriwatanemna, be noğone kwa gosegü da ya nağō tamaguma ya dobo dokena.”

²² Be Yesu ya paribeena, “Tam taugu kwai muriwataneguna, be banaga guriguridima kwa gosedi da taudiğā adi gurima ta dobodina.”

*Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)*

²³ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama mate wagae a sağā da a nağona, ²⁴ be yawawa poune yai rağantenağē da kaibitibiti dosinama ya tavana. Be rabama dosidima waga a riğā be upa waga nopone a sağasağana. Be Yesu tauna ya kenakenana.

²⁵ Dabudine na tauwai muriwatanama Yesu a rawağosori be a riuna, “Bada kwai yawasanimai, kaiteka tà monuna.” ²⁶ Be tauna ya paribeedi be ya riuena, “Aba aubainama ko nainaira? Ami waisumağama ya ġaubo ġağā.” Dabudine tauna ya midisuğū da sive be rabama ya riutuağaiedi be daumora ya kena munağana. ²⁷ Inam rağanine taudi Yesu a base be a riuna, “Uma ai banaga nama kitana? Tauna sive be rabama ta vovo teyeteyena.”

*Yesu banaga rabui penama kokukokudima yai yawasanidina
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)*

²⁸ Rağanine taudi noağō nevane Gerasi banegidima adi dobue a tavatavana, banaga rabui penama kokukokudima, taudi kokoagae be Yesu ġarone a dobina. Taudi ai nuanainaira kauana. ²⁹ Be taudi bonedima dosine Yesu a riuena, “Mamaitua Natunama! Tam aba ġaromaie kwa ġoeğoe? Kovoğā na rağanima tokare e tavana, be tam uma dabudine kuya verauna kwa kovoğā dokemai, bo?”

³⁰ Taudi değō a midimidina diedie bawa netarinama dosinama a yababayana.

³¹ Naumeki da penama Yesu ai bağā be a riuna, “Değoda kwa tavy dobiğemain, naumeki da kwa riupore nawemainna bawa nopolie.” ³² Dabudine Yesu penama ya riuedina, “Ko dobi ko nağō!” Dabudine penama tautauğoma a dobi poredi da a nağona bawa nopolie. Be bawa matabudi oya boganağā a manini yovo be yawawa nopone a nağō, be dabudine upa nopone a tonedi be a gurina. ³³ Be bawa tauyosidima taudi naira a nağō meagaie a tava, be dabudine yaba matabuna a tubutubuğana adi banagama a riuedina. ³⁴ Naumeki be banaga matabudi inam meagaine miemienidima a dobi a nağona Yesu ġarone, be taudi Yesu a riu vavasağena da tauna inam dobunama sibo ya gose be ya nağona.

*Yesu banaga tuera pağopağonama yai yawasanina
(Mk 2:1-12; Lk 5:16-26)*

* 8:20: Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna dobira muserinama be gaure ta miamiana maika kiudobo.

¹ Naumeki be Yesu waga nopone ya sāga munāga da yawawa ya davu be noāgo nevane ya nāgona Kabeniamma, na kaba miae. ² Be dabudine tautaūgoma āgesaudima turedima tuera pāgopāgonama ma ratiratina a kirōja veraūgena Yesu āgarone. Be rāganine Yesu inam tautaūgomidima adi waisumāgama nama ya kitakitana, tauna taūgoma tuera pāgopāgonama ya riuena, “Taukui, nam kwai nuaboya, am gewagewama taugu è nōgota porena.”

³ Rāganine tarawatu tauwai katakataidima inam riunama nama a vaivaiena, taudi nuedie ai nuanōgonōgota be a riuna, “Uma baneginama Mamaitua ewai dibōgina.”

⁴ Be Yesu inam banegidima aba awai nuanōgonōgotedina, ya kataiena, aubainama ya riuedina, “Aba aubainama inam nōgotidima gewegewedima nopomie ta sāgasāga? ⁵ Aba riunama ya tekateka, ‘Am gewagewama è nōgota porena’, bo ‘Kwa midisūgu be kwa nāgo?’ ⁶ Yodi tokare yài kataimi be ko kataie da dobue Banaga Natunama āgarone rewapanana e kenakenana da gewagewa e nōgota poredina.” Naumeki da Yesu inam taūgominama tuera pāgopāgonama ya riuena, “Kwa midisūgu, am gunima kwa pāgo be kwa nāgona am vadae.”

⁷ Inam rāganine taūgoma ya midisūgu be ya munāgana na vadae. ⁸ Dabudine patara inam kauinama a kitakitana, taudi a basena, baninama Mamaitua inam nama rewapananama banaga ya utena, vutuna aubainama taudi Mamaitua isanama a kaisūgusūguna.

Yesu Metiu ya vinena

(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Yesu inam gabunama ya gose da ya nāgonāgo be taūgoma isanama Metiu ya kitana. Metiu tauna teks na kaba tamima gabune ya miamiana. Be Yesu tauna ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” Dabudine Metiu ya midisūgu be Yesu yai muriwatanena.

¹⁰ Naumeki da inam kupine Yesu na tauwai muriwatanama mate a nāgona Metiu na vadae kani aubainama. Be inam vadane gewagewa banegidi be teks tautaminama toitoi a tava be matabudi a kani tenāgana. ¹¹ Dabudine Parisi ta kitana be Yesu gewagewa banegidima mate a kanikanina, naumeki da taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riuedina, “Aba aubainama ami tauwai katakataima teks tautamidima be gewagewa banegidima mate ta kanikani tenāga?”

¹² Rāganine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima āgoēgoena, be banaga sidesidedima taudi dogeta ta āgoēgoena. ¹³ Be ko nāgo da giu uma baninama ko wanena aba ya giue, ‘Taugu raunuatoi kitana yà āgoēgoena, be taumi musare ko tipatipana taugu nam ama āgoēgoena.’ Baninama taugu è yovona banaga gewegewedima waiyawasanidima aubainama. Be aitaū̄ga ta nōgonōgoti da taudi banaga veredima, taugu nam taudi aubaidima e yovona.”

Widina waitaraviranama

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Rāgan tenāga Jon tauwai babataito na tauwai muriwatanama Yesu āgarone a tava be a riuena, “Aba aubainama tauma be Parisi ka widiwidina, be tam am tauwai muriwatanama nam tima widiwidinana?” ¹⁵ Be Yesu ya paribeedi be ya riuedina, “Rāganine nāgivau taūgominama yāgoro nāgi soine e miamiana, nam ko voie da na banagama ta widina yababa. Be rāgan e tavana da nāgivau taūgominama ta nawena. Inam rāganine na banagama tokare tai nuaboya be ta widinana.”

¹⁶ Nam aitaau gara vaunama e pāgo be e nāgo gara poranama mate e popo tenāgedi. Baninama gara vaunama tokare gara poranama e sorusika be e kawa gewagewana. ¹⁷ Be mate banaga nam tokare waen vaunama ta pāgo, be waen koukounama porane ta āini. Dēgoda nama ta voiana, waen vaunama tokare koukounama poranama e surasari be waen e raūgjinina. Be waen koukounama tokare e gewagewana. Waen vaunama tauna naumeki da waen koukounama vaune ta ājinina. Inam rāganine waen vauna be waen koukounama vaunama tokare veredima nama ta kenana.

*Yesu gomana waivinama gurigurinama yai yawasanina
(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)*

¹⁸ Yesu inam yabedima ya giugjuedina maika, sinagog tauwai badenama tenāga ya verauna tauna ̄garone. Tauna ya verau Yesu nōjone be tuapikane dōgae ya raupari be ya riuna, “Taugu natuguma waivinama yodi ya gurina. Vutuna aubainama tam sibo kuya verau da nimamma tauna debane kuya boru be tauna ya yawasana munāgana.”

¹⁹ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a midisūgu be inam taūgominama mate a nāgona tauna na vadae.

²⁰⁻²¹ Taudi a nāgonāgo kedae be waivi waikosinavutuvutu pāgopagāonama Yesu murine ya tava be Yesu na garama ya taukonini be yai nuanōgonōgota be ya riuna, “Dēgoda Yesu na garāgama isunāga yà taukonina, taugu tokare yà yawasana munāgana.” Uma waivinama tauna waikosinavutuvutu ya pāgona, naumeki da modi 12 a kovina.

²² Dabudine Yesu yai tauvitare da waivinama ya kita be ya riuena, “Moumou, nam kwai nuaboya, am waisumāgama yai yawasanimna.” Naumeki da inam dabudine waivinama ya yawasanana. ²³ Be rāganine Yesu sinagog tauwai badenama na vadae ya sāgasāgana, dabudine banaga saree a ̄gabāgaba nuanuaina, be patara dosinama ya kitedina.

²⁴ Be Yesu ya riuedina, “Ko dobi dōgae matabumi. Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ̄gomana.” Dabudine patara nama a vaivaiena, taudi Yesu ai kwatekwatevena.

²⁵ Be rāganine ya riuedi da dōgae a dobidobi rovona murine, Yesu ya sāga vada nopone da gomana nimane ya pāgo be gomana ya midisūguna. ²⁶ Inam kauinama ya tubutubūgana, varinama ya daberara be inam dobunama matabuna ya pāgo rovona.

*Yesu banaga matapotepotedima rabui be gumgum tenāga yai yawasanidina
(Mk 8:22-26; 10:46-52; Lk 18:35-43)*

²⁷ Naumeki da Yesu inam vadana ya gose pore da ya nāgonāgo be tautaūgoma rabui matapotepotedima tauna ai muriwatane, a yogo be a riuriuna, “Guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!” ²⁸ Rāganine Yesu ya nāgo vada nopone ya sāgasāgana, inam tautaūgomidima mate a sāgana. Dabudine Yesu yai taraviredina, “Taumi naumeki kowai sumāga bo, da taugu tokare yà voiemi da koi kita munāga?” Be taudi a paribee be a riuna, “Bada, tauma kawai sumāgana.” ²⁹ Naumeki da Yesu inam tautaūgomidima matedima ya taukonidi be ya riuna, “Taumi ami waisumāgama ruvane, yodi tokare koi kitana.” ³⁰ Inam rāganine taudi ai kitana. Be Yesu ya riu vavasāgedi be ya riuna, “Aba ̄garomie yodi ya tubūgana nam aitau ko riue!” ³¹ Be you, taudi yāgoro a nāgo be Yesu varinama inam dobunama matabuna nopone ai daberarina.

³² Rāganine inam tautaūgomidima Yesu a gose be a nāgonāgona maika, banaga ̄gesaudima taūgoma penama kokukokunama ai doke tavaitena Yesu ̄garone, be inam taūgominama tauna gumgum. ³³ Be rāganine Yesu inam taūgominama nopone penama ya tavutavu dobīgena murine, taūgoma giu yai kare munāgena. Be patara dabudine inam kauinama a kitakitana, taudi a base be a riuna, “Uma kauinama Israel nopone nam nama dà kaba kita, be yodi tè kitana.” ³⁴ Be Parisi a riuna, “Inam penama adi badama tauna rewapana Yesu ya utena. Vutuna aubainama tauna penama e tavutavu dobīgedina.”

Taunoya a rabuina

³⁵ Yesu ya nāgo taonīga, be meagai matabudi nopodīga banaga adi sinagogma nopodie, be Mamaitua na waiguyauma varinama verenama ya rarauguyu be banaga yawai katakataidina. Be mate banaga adi sidama tabu be tabu a veraveraūgedina tauna ̄garone, be matabudi yawai yawasanidina.

³⁶ Be rāganine Yesu patara nama ya kitekitedina, tauna ya raunuatoi kauedina. Baninama taudi adi nuaboyama inam a toi rerēgena be nam ti kataiena aikedae sibo a nāgo be sagu a pāgo. Taudi inam maika kabe sipu nam taurabedima mate ti miamia.

³⁷ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Sipi nopone maura dosinama

ya nonōga be e kenakenana, be taunoya a rabuina. ³⁸ Vutuna aubainama Bada, tauna vutuna sipi taupakinama koi bāga da taunoya e riuporāga be tauna na sipie ta noyana.”

10

*Yesu na apasolma 12 ya riuporedina
(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)*

¹ Inam rāganine Yesu na tauwai muriwatanama 12 ya rawatēgeidi be rewapanaya utedina da taudi arua gewegewedima ta tavu dobīgedi be sida tabu be tabu tai yawasanidina. ² Apasol 12 isedima inam umanama,

Saemon, tauna vutuna ya vine dokena, awai isana ‘Pita’,

be tasinama Endru,
da Jeims, Sebedi natunama
be tasinama Jon,

³ da Pilip

be Batolomiu,
da Tomas
be Metiu teks tautaminama,
da Jeims, tauna Alpius natunama,
be Tadeas,

⁴ da Saemon tauna awai isana ‘Selot’,
be Judas Iskariot, tauna vutuna Yesu tauboru dobīgenama.

⁵⁻⁶ Inam tautaūgomidima 12 Yesu ya riuporedi be umanama ya riuedina, “Israel banegidima ġarodīga ko nāgona, baninama taudi sипу kwakokwakodima maika ta miamiana. Be nam banaga ġesaudima ġarodie ko nāgo maika Samaria adi meagiae, bo dobu ġesaudie. ⁷ Ko nāgonaġona rāganine taumi uma varinama ko rauguguyena, ‘Mamaitua na waiguyauma kaiteka maida.’ ⁸ Be banaga sidesidedima koi yawasanidi, guriguridima ko kawa midisuġudi, banaga kito ragaragaudima koi yawasanidi, be penama banaga a kokukokudina ko tavu dobīgedina. Uma rewapanidima yà uteute yababemina, aubainama taumi banaga koi yawasana yababedina. ⁹ Ami vāgaie nam mane ko pāgo, ¹⁰ nam tana, nam rupu ġesau mate ko pāgo, nam kāgasuma, be nam dīgona. Taumi yau taunoyama aubainama banaga tokare yaba matabudi ta voiedina aubaimima.

¹¹ “Rāganine taumi meagiae ko tavatavana, dabudine ko kita da banaga kaua ġarone ko miana, naumeki da inam meagainama ko gosena. ¹² Rāganine taumi vadae ko sāgana, koi kaiwa be ko riuna, ‘Suba ġaromie e kenana’. ¹³ Be banaga dabudine tai aninemina, naumeki da ami subama ġarodie e kenana. Be dēgoda ibewa, ami subama ko pāgo munaġena. ¹⁴ Be dēgoda banaga nam tai aninemni be ami giuma nam ta vaie, naumeki da kāgemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam vadana bo meagainama ko gosena. ¹⁵ Taugu yà riuriu kauemina da maraetara rāganine Mamaitua tokare inam banegidima e kovōga vavasāgedina, nam maika Sodom be Gomora.

*Piripiri rāgandie ami waisumāje ko midi da bagibagināga
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)*

¹⁶ “Taugu yà riuriupore nawemina maika sипу, musara ġasiġasidima nopolie. Vutuna aubainama ko vora kaua da gewagewa nam e taukonimi be mate ko voyāgota kaua da yawasana miremiredima nam ko voiedi. ¹⁷ Be banaga ko kita kauedina, baninama taudi tokare tauetara nimedie ta biri nawemi be sinagog nopolie ta kwapumina. ¹⁸ Taudi tokare ta soru nawemina gabegabeman be guyaguyau dosidima nōjodie taugu kau taiye. Be dabudine taudi ġarodie be banaga matabudi ġarodie taumi taugu aubaiguma koi matamatana. ¹⁹ Be ta panimina rāganine, nam koi nuaboya da nema sibo koya giu bako. Mamaitua tauna tokare giu ei kataimi da nema ko giu bakona. ²⁰ Baninama inam rāganine tokare nam taumi ko giu, ibewa da Tamemima marae Aruinama tauna giu e utemi be ko giuna.

²¹ “Inam raḡanine tautauḡoma tasitasidima bo tuatuaḡedima ta biri dobiḡedi da banaga taudi tai guridina, be dosi kauinama teneḡinama adi sedama ḡarodie ta kauena, be seda nama adi dosima tai ḡaviedi be ta voiedi da gurie ta biridina. ²² Be banaga matabudi ta tuaḡaiemina, baninama taumi taugu kowai sumaḡeguna aubainama. Be aitau na waisumaḡe e midi bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana. ²³ Deḡo meagaine ta raukivi gewegewemina, naumeki da inam meagainama ko gose, be wari meagaie ko naḡona. Be yà riuriu kauemina da taumi muriḡa da sibo Israel meagaidima nopolie ami noyama sibo koyai kovina, be Banaga Natunama tokare e verauna.

²⁴ “Banaga aitauḡa ta girugirumana nam adi tauwai katakataima ta saḡa pore, be nama taunoya na badama nam e saḡa pore. ²⁵ Be banaga girugiruminama na tauwai katakataima e ruvana, inam naumeki. Be kauinama teneḡinama nama taunoya, tauna na badama e ruvana, inam naumeki. Vutuna aubainama, deḡoda banaga vada taupakinama tai wavu be ta riuna da tauna penama adi guyuma Belsebul, naumeki da taumi vadanama banegimima tokare inam riunama teneḡinama nama ta riuemina. ²⁶ Be inam banegidima nam ko nairedi. Be raḡan e veraverauna e tavana raḡanine, yaba matabudi semosemodina tokare ta maḡatarana. Be yaba waimoisirie kenekenedima matabudi tokare patare tai maḡataridina. ²⁷ Be aiyaba kupie yà riuriuemina, taumi tokare suare ko giuedina, be taugu aiyaba waimoisirie beemie yà kasavena, tokare bonemima dosine patare ko giue be banaga matabudi ta vaiena.

²⁸ “Banaga tubuḡa taunaḡa tauwai gurinama nam ko nairedi, baninama taudi tokare nam teneteneḡina da aruimima tai guridi. Mamaitua tauna vutuna ko nairena, baninama tauna deḡoda e ḡoena, tokare teneḡinama da tubuḡimima be aruimima ei guri tenaḡedina gienae. ²⁹ Uma ko noḡoti, kiu ḡauḡaubodima rabui maesidima 10 Toea, be Tamemima Mamaitua tokare nam ai kiu tenaḡa e kitapore be e guri yababa. ³⁰ Be taumi deba vuvuḡimima mate e siasiava waibatena. ³¹ Vutuna aubainama nam ko naira, baninama taumi noḡotimima ya moraba kauana, nam kiu ḡauḡaubodima maika.

³² “Aitau taugu isaguma banaga matedie e kawa saḡena, naumeki da taugu tauna isanama tokare Tamaguma marae ḡarone yà kawa saḡena. ³³ Be aitau taugu e bovieguna banaga matedie, naumeki da taugu tauna tokare Tamaguma marae ḡarone yà bovienna.

³⁴ Nam ko noḡoti da taugu dobue suba è verauḡena, ibewa. Taugu kea e verauḡena.

³⁵ Taugu è yovona, yà voiemi da tauḡoma natunama tauḡominama mate tai saḡasaḡana, be gomana waivinama tinanama mate tai saḡasaḡana, be visara rawanama mate tai saḡasaḡana. ³⁶ Taumi ami ḡaviamma tokare ami vadae ta tubuḡana.

³⁷ “Tam aitau da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be yaḡoro tam tamamma be tinamma kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. Be tam aitau da taugu kwawai nuapaḡoeguna, be am sedama kwawai nuapaḡo guratedina, naumeki da tam nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. ³⁸ Be deḡoda aitau nam na korosima e kiroḡi* be ei muriwatanegu, tauna nam teneteneḡina da taugu yau tauwai muriwatana. ³⁹ Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, am yawasanama tokare kwa banavina.

⁴⁰ “Aitau da taumi ewai aninemina, taugu mate ewai anineguna. Be aitau da taugu ewai anineguna, tauriuporeguma mate ewai aninen. ⁴¹ Tam aitau da peroveta kuyai aninena, baninama tauna peroveta aubainama, tam tokare peroveta adi maesama ta paḡopaḡona ruvanama, nama tam kwa paḡona. Be tam aitau da didimana baneginama kuyai aninen, baninama tauna didimana baneginama aubainama, tam tokare didimana banegidima adi maesama ta paḡopaḡona ruvanama, nama tam kwa paḡona. ⁴² Be aitau da umanama banegidima taudi banaga yababayaba, be upa kwa ute be e tegona, baninama tauna

* ^{10:38:} Korosi kiroḡinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina nama.

yau tauwai muriwatanama, taugu yà riuriu kauemna da tam tokare am maesama kwa pağona.”

11

*Yesu be Jon tauwai babataito
(Lk 7:18-35)*

¹ Rağanine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yawai katakatai kovidina, murine tauna inam dobunama ya gose be ya nağona Galili meagaidima nopalidie waikatakatai be rauguguya aubaidima. ² Be Jon tauna dibure ya miamia be Yesu yaba ya voivoiedina varidima ya vaivaiena, naumeki be tauna na tauwai muriwatanama ya riuporedi ³ da Yesu umanama sibo a riueno, “Tam vutuna Tauwai yawasana a riuriuemna kuya tava bo banaga ğesau ka rabe?” Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Ko munağga be aba koya vaivaiedi be koya kitedina, vutudi Jon koi varina.

⁴ “Banaga matapotepotedima tawai kita munağana, be banaga tuera ragaragaudima ta nağonağga munağana, be banaga kito ragaragaudima ta verevere munağana, ⁵ be banaga beapotepotedima tawai beavaia munağana, be banaga guriguridima ta midimidisuğju munağana, be banaga waikaruwağewağedima vari verenama ta vaivaiena. ⁶ Be nuavere tauna aitau nam ğarogue ima noğonoğota bekubekuna.”

⁷ Taudi a munamunağana rağanine, Yesu patara nophone Jon na kauama ya giuedina, “Boni dobu kavakavane koya nağona Jon ğarone, be aiyaba koya noğonoğotina sibo koya kita? Banaga na waisumağama gwağanama maika vagara sive ya kwadikwadiena, vutuna kitanama aubainama koya nağ? ⁸ Bo aiyaba koya noğonoğotina sibo koya kita? Banaga gara verenama kotekotenama sibo koya kita? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima taudi guyau na vadae ta miamiana. ⁹ Bo aiyaba koya noğonoğotina sibo koya kita? Peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemna, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam peroveta ğesaudima maika. ¹⁰ Tauna vutuna girugiruminama porane girugiruminama umanama ya riuna,

‘Taugu yau taunoyama yà riupore doke da am kedama e sepana, be muriğga tam.’

¹¹ “Yà riuriu kauemna da dobue nam aitau tenağga Jon e sağga pore. Be banaga aitau Mamaitua na waiguyauma nophone e miamiana, avedi da tauna banaga yababa, be yağoro tauna Jon ya sağga porena. ¹² Jon tauwai babataito na rağanie da yodi, banaga Mamaitua na waiguyauma awai ğaviena. Be taudi a rara rubuna da taudi adi rewapanae Mamaitua na waiguyauma sibo ai badena. ¹³ Peroveta be Mousis na tarawatuma taudi matabudi awai perovetana naumeki da Jon na rağanima ya tavana. ¹⁴ Be Elaija tè raberabena, tauna vutuna yodi Jon ya tavana. ¹⁵ Değoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.

¹⁶ “Naumeki da, uma kimtinama yodi nema yài ruvaruva bakedi? Taudi aiyaba maika? Taudi seda debadebae tawai digirina maika. Be taudi adi banagama mate tawai riusingağaya be ta riuriuna, ¹⁷ ‘Tauma nağgi sarenama kè sare be taumi nam ko bigana, be tauma guri ğabanama kè ğaba sinasinayona, be taumi nam ko ğabana.’ ¹⁸ Be banaga rağan matabuna teneğinama nama a riuriu tuatuağaiena. Rağanine Jon ya tavana, banaga kauinama teneğinama a voivoieno. Tauna kani ya widiwinedi be waen nam i tegotegona rağanine, banaga a riuriuna, ‘Tauna nophone penama e miamiana.’ ¹⁹ Be Banaga Natunama ya tava be ya kanikani, be ya tegotegona rağanine, banaga a riuriuna, ‘Ko kita, tauna banaga kanikani dobidoğinama be waen tegotego dobidoğinama. Be teks tautamidima, be gewagewa tauvoiedima tauna ewai turanedina.’

“Mamaitua na noyama didimanidie tà kita be tai kawa riukaue da na nuauyauyama inam riukaua.”

*Banaga nam waisumeğidi, taudi tokare kovoğga dosinama ta banavina
(Lk 10:13-16)*

²⁰ Meagai ğesaudie Yesu mataira dosidima ya voiedina be yağoro banaga adi noğotama nam ti vitaredina. Vutuna aubainama Yesu inam meagaidima banegidima ya riuvireviredi be ya riuna, ²¹ “Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kauana! Baninama

taugu ȣaromie mataira dosidima è voiedina, be taumi nam koi sumaȣana. Deȣoda taugu sibo meagai Taia be Saidon nopolde uma matairidima nama dosidima sibo è voiedina, naumeki da taudi bonika sibo noȣota viravira a paȣo, be adi gewagewama nuaboyanama sibo a moguredina. ²² Taugu yà riu kauemina da mara etara raȣanine Taia be Saidon tokare kovoȣa ta paȣona, be taumi tokare kovoȣa dosi vavasaȣinama ko paȣona. ²³ Be taumi Kabeniam banegimima ko noȣonoȣotina tokare ko naȣo marae, bo? Ibewa, taumi tokare Mamaitua gienae e kidipore nawemina, baninama taugu ȣaromie mataira dosidima è voiedina be taumi nam koi sumaȣana. Deȣoda taugu Sodom meagainama nopolde uma matairidima nama dosidima sibo è voiedina, taudi tokare noȣota viravira a paȣona, inam yodi Sodom yaȣoro sibo ya kenakenana. ²⁴ Taugu yà riu kauemina da mara etara raȣanine Sodom banegidima tokare kovoȣa ta paȣona, be taumi tokare kovoȣa dosi vavasaȣinama ko paȣona.”

*Ko verau ȣarogue be ko siperena
(Lk 10:21-22)*

²⁵ Inam raȣanine Yesu ya riuna, “Mamai, tam mara be dobu Badanama, yà kaisuȣusuȣumna baninama tam uma kauidima banaga aitaugà ta noȣonoȣotina da taudi kabe nuauyauya be katai banegidi, taudi ȣarodie nam kui maȣataridina. Be tam banaga koekoedima kitedima seda maika ȣarodie kuyai maȣataridina. ²⁶ Naumeki Mamai, inam vutuna tam am ȣoanama.

²⁷ “Tamaguma yaba matabuna ya uteguna. Be nam aitau Mamaitua Natunama i kataiena, be Tamanama taunaȣa ya kataiena. Be nam aitau Tamanama i kataiena be natunama taunaȣa Tamanama ya kataiena. Be natunama aitaugà ya vinevinetina, taudi ȣarodie ewai maȣatarana da Tamanama aitau.

²⁸ “Taumi matabumi aitaugà nuaboya be vita ko kirokiroȣana, ko verau ȣarogue be ko siperena. ²⁹ Yau kewama isune ko kirogi be yau kedama ko kataiena, baninama taugu voyaȣota be ȣaubo munaȣa banegiguma. Vutuna aubainama taugu ȣarogue tokare sipere ko banavi, be yài nuasubemina. ³⁰ Baninama yau kewama inam tekatekanama, be yau vitama nam i morabana.”

12

*Yesu tauna Sabat ewai badena
(Mk 2:23-3:6; Lk 6:1-11)*

¹ Sabat tenaȣa Yesu na tauwai muriwatanama mate yaȣoda sipinama nopolidiȣa a naȣonaȣona. Be na tauwai muriwatanama kani ya karatidi be taudi yaȣoda a ragaudina be a kanidina. ² Be Parisi nama a kitakitana, taudi Yesu a riuena, “Yodi kuya kita, uma yabedima Sabat nopolde nam sibo koya voivoiedi, be tam am tauwai muriwatanama ta voivoiedi.” ³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Guyau Deivid na banagama mate kani ya karatidi, be aba Deivid ya voivoiena, vutuna taumi koya sievi bo ibewa? ⁴ Tauna Mamaitua na vadae ya naȣo be buredi waiaiainidima ya ragaudi be na banagama mate a kanidina. Be tarawatu e riuriuna da inam buredidima pirisi taudiȣa sibo a kanikanina. ⁵ Be mate taumi tarawatu koya sievi bo ibewa da Sabat raȣanine pirisi tempol nopolde Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina,* be inam nam gewagewa ti voivoiena. ⁶ Taugu yà riuriuemina banaga tenaȣa uma nopolde tauna ya saȣa vavasaȣana, nam maika tempol. ⁷ Mamaitua boni umanama ya riuna,

‘Taugu raunuatoi kitanama yà ȣoeȣoena, be taumi musare ko tipatipana taugu nam ama ȣoeȣoena.’

Taumi deȣoda inam giudima banidima ko kataiedina, taumi didimana banegidima tokare nam koyai wawu yababedi. ⁸ Banaga Natunama tauna Sabat ewai badena.”

⁹ Yesu naȣo yai kare munaȣe be banaga adi sinagogma tenaȣa nopolde ya saȣana. ¹⁰ Be dabudine tauȣoma nimanama tueru paȣopaȣonama ya miamiana ya kitana. Be inam

* ^{12:5:} Pirisi taudi Sabat na tarawatuma tawai kati kotovina, baninama taudi Sabat raȣanine tempol nopolde ta noyanoyana.

dabudine Parisi taudi Yesu waiwavunama kedanama a wanewanena da aiyabae tauna sibo Yesu ai wavuna. Vutuna aubainama taudi Yesu ai taravire be a riuna, “Tarawatu nema e riuriu bako? Sabat rağanine banaga kwai yawasanina tokare naumeki bo ibewa?”¹¹ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Değoda tam aitau tenağja am sipuma Sabat rağanine dome i bekuna, tam tokare nam kuya nağō be kuya tika tavaite, bo? ¹² Be banaga tauna noğotinama ya moraba kauana, nam maika sipu. Vutuna aubainama Sabat rağanine naumeki da vere tà voienna.”

¹³ Dabudine Yesu inam tauğominama ya riuena, “Nimamma kwa kawa didimani.” Naumeki da tauğoma nimanama ya kawa didimani be nimanama ya vere munağana, nimanama gesau maika. ¹⁴ Be Parisi a dobi a nağō be Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.

*Yesu tauna Mamaitua na taunoyama vinevinenama
(Mk 3:7-12; Lk 6:17-19)*

¹⁵ Be Yesu ya kataie da Parisi taudi aba a voivoiena, vutuna aubainama tauna inam gabunama ya gose be wari kedae ya nağona. Be banaga toitoi Yesu ai muriwatane be tauna banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina ¹⁶ be ya riu vavasağedina da taudi nam aitau sibo a riue da tauna aba banegina. ¹⁷ Uma kauidima matabudi Bada boni peroveta Aisaia ğarone aba ya giuguedina, ruvane nama a tubuğana.

Aisaia boni umanama ya riuna,
¹⁸ “Uma tauna inam taugu yau taunoyama, vutuna è vinena.
Tauna vutuna nuaguma e pağopağona, be taugu yàwai nuaverena tauna ğarone.
Taugu Aruiguma nopone yà boru be tauna tokare yau waitarapirima banaga matabuna
ğarodie e rauguguyena.
¹⁹ Tauna tokare nam aitau mate tai sağasağā be e rasedi. Tauna nam tokare kedağā e
yogoyogo babara be bonanama ta vaie.
²⁰ Be vagara viriviri kusewinama nam tokare e kotova pore. Be kai punanama nopone
e rara karakaratana, tauna tokare nam ei tiriri gaba. Tauna nama e voiana
naumeki da rağan damone dobu matabuna nopone banaga e kawa didimana
rovodina.
²¹ Inam rağanine banaga dobu matabuna taudi tokare adi waisumağama tauna ğarone
ta boruna.”

*Penama adi guyauma be Yesu
(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23; 12:10)*

²² Dabudine tauğoma penama kokukokunama a verauğena Yesu ğarone. Inam tauğominama tauna gumgum be matapotapotanama. Be Yesu inam tauğominama yai yawasani be tauna matanama yai kita be giu yai karena. ²³ Be banaga matabudi Yesu a base be a riuna, “Agunai uma tauna guyau Deivid natuna, bo?”

²⁴ Rağanine Parisi umanama a vaivaiena, taudi a riuna, “Inam penama adi guyauma isanama Belsebul, tauna Yesu ya koku be na rewapanama Yesu ya ute da penama gesaudima e tavutavu dobiğedina.” ²⁵ Be Yesu taudi adi noğotama ya kataiena aubainama ya riuedina, “Değoda aba waiguyaunama tauname e dariğā munağena, tokare taunağā e kawa gewagewa munağena. Be ai meagai nopone taudiğā tai kawa ğasiğası be ta dariğā munağedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munağedina. Be ai vada nopone taudiğā tai kawa ğasiğası be ta dariğā munağedina, taudi tokare ta kawa gewagewa munağedina. ²⁶ Inam kauinama teneğinama nama, değoda Seitan tauname na penamama sibo i tavutavu dobiğedina, inam tokare tauname e dariğā munağena, be na waiguyauma nam tokare e kena watana. ²⁷ Vutuna aubainama değoda taugu sibo Belsebul na rewapanae penama e tavutavu dobiğedina, naumeki da taumi Parisi ami tauwai muriwananama taudi aitau na rewapanae penama ta tavutavu dobiğedi? Taudi koi taraviredi, aitau isane penama ta tavutavu dobiğedi. Taudi ğarodie tokare ko banavi da ami giuma inam kaikaiyovunama. ²⁸ Be taugu Mamaitua Aruinama na

rewapanae penama yà tavutavu dobiğedina. Inam kauine taumi ko kataie da Mamaitua na waiguyauma kaiteka ġaromie ya tavana.

²⁹ “Nam aitau tauğoma wairewapaninama na vadama e gigi da e sağga, be na purapurama e danene rovodi. Ibewa da noğone inam tauğominama wairewapaninama e vunuğgi da e pani dokena, muriğga be e sağga da na purapurama e danenedina. ³⁰ Değoda tauna aitau nam taugu ġarogu, naumeki da tauna taugu ewai ġavieguna. Be tauna aitau nam taugu mate kama noyanoya tenağana, inam tauna yau noyama e kawakawa gewagewana.

³¹ “Vutuna aubainama yà riuriuemina da gewagewa be waidiboğga matabudi Mamaitua tokare e noğota poredina. Be aitau da Arua Babau ewai diboğina, inam gewagewanama Mamaitua tokare nam e noğota pore. ³² Değoda aitau Banaga Natunama ġarone e riuri viravirana, naumeki da tauna na gewagewama tokare Mamaitua e noğota porena. Be aitau da Arua Babau ġarone e riuri viravirana, naumeki da tauna na gewagewama yodi be nokoi ya nağona, tokare Mamaitua nam airağan e noğota poredi.

Kai gewagewanama votanama gewagewanama

³³ “Kai ko kawa batebatena, tokare votanama ta verena. Be kai ko kawa gewagewana, tokare votanama ta gewagewana. Baninama kai votane tokare ko kita be ko kataie da inam kai verena bo kai gewagewana. ³⁴ Taumi mota sarama natunatudima, taumi gewagewa banegimima, nema tokare vere ko giu bake? Baninama aba banaga nopone ya moğavu be e kenakenana, vutuna mudune e dobidođina. ³⁵ Banaga verenama nponama vere ya moğavuna aubainama, yaba veredima ewai tubuğidina. Be banaga gewagewanama nponama gewagewa ya moğavuna aubainama, yaba gewegewediğga ewai tubuğidina. ³⁶ Taugu yà riuriuemina da etara na rağjanie banaga dobue adi giu yababayababama aubainama, taudi matabudi tokare Mamaitua e etaredina. ³⁷ Baninama am giuma ruvane Mamaitua tam tokare e kovoğimna. Be nama am giuma ruvane Mamaitua tam tokare ei yawasanimna.”

Jona na matairama

(Lk 11:29-32)

³⁸ Naumeki da Parisi be tarawatu tauwai katakataidima Yesu a riuena, “Tauwai katakatai, tauma ka ġoeğoenma mataira kwa voie be ka kitana.”

³⁹ Be tauna ya riuedina, “Uma kimtinama taumi gewagewa be badara banegimima be yodi mataira kitanama ko ġoeğoenma. Be taumi nam tokare mataira ko kita, ibewa da peroveta Jona ġarone aba ya tubuğana, vutunağga tokare ko kitana. ⁴⁰ Jona tauna iyana nopone ya miana rağan rabuiteğga be kopi rabuiteğga. Inam kauinama teneğinama nama Banaga Natunama tokare doğa nopone e kenana rağan rabuiteğga be kopi rabuiteğga.

⁴¹ Be maraetara rağanine Ninive banegidima be taumi uma kimtinama mate gurie be ko midisuğu munağana rağanine, taudi tokare ta riuemina da taumi sibo gienae koya nağona. Baninama boni Jona ya rarauguguyana rağanine, Ninive banegidima taudi na giuma a vaie be noğota vitara a pağona. Be yodi uma dobudine banaga tenağga tauna Jona ya sağga porena, be tauna na giuma taumi nam koma vaie be noğota vitara koma pağopağona. ⁴² Be mate maraetara rağanine dobu Saba guyaunama waivinama taumi uma kimtinama mate gurie be ko midisuğu munağana. Be tauna mate tokare e riuemina da taumi sibo gienae koya nağona. Baninama boni inam guyaunama waivinama tauna dobu damone, be ya tavana, Solomon na nuauyauyama vaienama aubainama, be yodi uma dobudine banaga tenağga tauna Solomon ya sağga porena, be tauna na giuma taumi nam komawai beavaiena.

Penama na kaba tava munağama

(Lk 11:24-26)

⁴³ “Be penama banaga e dobi porena rağanine, tauna e nağona dobu pokine na kaba siperema gabunama wanenama aubainama. Be gabu nam i banavina aubainama, ⁴⁴ tauna tokare e riuna, ‘Taugu yau vadama değeo è gose be è veraverauna, dabudi yà munağana.’

Be tauna rağanine vadae e tava da e kitana be vada nophonama kavakavanama. Be vada kawakawa verena be waiwaisianama e kenakenana. ⁴⁵ Naumeki da tauna e munağga be penama ġesaudima, matabudi 7, ei dokedina. Be inam aruidima taudi a gewagewa vavasağana nam maika tauna. Taudi matabudi ta sağga vadana nama nophone be ta miana. Inam rağanine banaga tokare na yawasanama e gewagewa da e gewagewa vavasağana, nam noğone maika. Inam kauinama teneğinama nama tokare uma kimtinama ġarodie e tubuğana.”

*Yesu tinanama be tasitasinama
(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)*

⁴⁶ Be rağanine Yesu yağoro patara ġarodie ya giugiuna maika, tinanama be tasitasinama a tava be doğae a midina, be taudi a ġoeğöena da Yesu mate sibo ai giuna. ⁴⁷ Naumeki da banaga tenağga Yesu ya riuena, “Tinam be tasitasimma doğae ta midimidina, be taudi ta ġoeğöena tam mate koi giuna.” ⁴⁸ Dabudine Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Aitau tinagu be aitau tasitasigu?” ⁴⁹ Be tauna na tauwai muriwatanama ġarodie yai nimayoyo be ya riuna, “Uma taudi taugu tinagu be tasitasiguma. ⁵⁰ Baninama aitau da Tamaguma marae na ġoanama e voivoiedina, tauna vutuna taugu tasiğomigu, nuvuğomigu, be tinağomiguma.”

13

*Taukuma wainasinama
(Mk 4:1-20; Lk 8:4-15)*

¹ Inam rağaninama teneğine Yesu vada ya dobi pore, be ya nağgo yawawa diane ya miana. ² Be yağoro patara dosinama ġarone a rawateğeidina, aubainama tauna topae waga debane ya sağga be ya miana. Be patara matabudi taudi barabarae topa diane a miana.

³ Inam dabudine tauna yaba toitoi wainasie yai katakataidi be ya riuedina, “Rağan tenağga taukuma ya nağona na pesima kumedima aubainama. ⁴ Tauna pesi yawai yaraiedina rağanine, pesi ġesaudima keda poune a ravusedina, be kiu a tava be a kani rovodina. ⁵ Be pesi ġesaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine doğga nam dosina, vutuna aubainama pesi a gogo makaina. ⁶ Be suara ya rrararanana rağanine, pesi ya kara gabedi da a pokina, baninama taudi waramidima nam doğga nophone ti yovo guratana. ⁷ Be pesi ġesaudima gedara nopolie a ravusedina, be inam gedaridima pesi a gogogogona, a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam ti banina. ⁸ Be pesi ġesaudima taudi doğga verene a ravusedi be a gogona. Naumeki da a moraba be a banina. Banidima ġesaudima 100, ġesaudima 60, be ġesaudima 30. ⁹ Değoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.”

¹⁰ Naumeki da tauwai muriwatan a verau be Yesu ai taravirena, “Aba aubainama banaga wainasie kwa giugiuedi?” ¹¹ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Taugu è vinemina da taumi Mamaitua na waiguyauma semosemonama ko kataiena. Be banaga ġesaudima tokare nam ta kataie. ¹² Aitau da uma yabedima e katakataiedina, Mamaitua tokare inam katainama debane e taipotodina. Be değoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, avedi da katai ġaubonama ġarome, be yağoro Mamaitua tokare kataidima matabudi e kaiporağana. ¹³ Vutuna aubainama taugu banaga ġarodie wainasie ya giugiuna. Baninama taudi ta kitikitana be nam tima kitakita kauena, be vaienama ta vaivaiena be nam tima katakataiena.

¹⁴ “Boni aba peroveta Aisaia ya giugiuen, yodi taudi ġarodie e tubutubuğana. Tauna umanama ya riüna,

‘Taumi ko vaivaiena be tokare nam ko kataie,
taumi ko kitikitana be tokare nam ko kita kaue.

¹⁵ Uma banegidima nuedima gudugudunama. Be taudi beedima nam timawai beavaia kauana, be taudi matedima a potana.

Taudi nama a voiana da matedie nam aba ta kita, bo beedie nam aba ta vaie, bo nuedie nam aba ta kataie,

baninama taudi nuedima vitarenama a tuağiae, be nam tima ġoeğöena da taugu yài yawasanidi.’

¹⁶ “Be taumi matemima ewai kitana, be beemima ewai beavaiana aubainama koi nuaverena. ¹⁷ Taugu yà riuriu kauemina da boni peroveta toitoi be didimana banegidima a ġoeğöena da sibo uma kauidima a kitedina, maika taumi yodi ko kitekitedina nama, be nam ti kitedina. Be taudi a ġoeğöena da sibo uma giudima a vaiedina, maika taumi yodi ko vaivaiedina nama, be nam ti vaiedina.

¹⁸ Yodi taukuma wainasinama ġaromie yà giu waibate da ko vaiena. ¹⁹ Pesi keda debane ravuravusenama na giuma inam umanama. Banaga Mamaitua na waiguyauma varinama e vaivaiena, be nam ima katakataiena rağanine, Seitan e tava be Mamaitua riunama banaga nopone kumakumanama e kaikai porağana. ²⁰ Be banaga ġesaunama tauna maika pesi yeku debedie ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiena, waiğapa ma nuaverena e pağopağona. ²¹ Be tauna nam waramina aubainama tauna nam tokare e midi gurata. Rağanine piripiri bo raukivigewagewa ta tavatavana Mamaitua riunama kana taiye, tauna tokare waiğapa e bekuna. ²² Be banaga ġesaunama tauna maika pesi gedara nopodie ravuravusedima. Tauna riu e vaivaiena, be dobu yawasanidima nuaboyedi be dobu waiguyaudima wainuapağöedima mate ta sağga be Mamaitua riunama ta yavanidi, da nam tima banibanina. ²³ Be banaga ġesaunama tauna maika pesi doğga verene kumakumanama, tauna riu e vaivae, e pağopağo, be e vovo teyeteyedina, tauna votanama 100 bo 60 bo 30.”

Pesi gewegewedima wainasidima

²⁴ Yesu wainasi ġesaunama ya riuedina, “Mamaitua na waiguyaunama inam maika banaga tenağga na sipie pesi veredima ya kumedina. ²⁵ Be tauna kupie ya kenakenana rağanine, na ġaviamma ya tava da pesi gewegewedima inam sipine pesi veredima nopodiğga ya kuma nawedi be ya nağona. ²⁶ Be pesi veredima a gogo be buso awai karena rağanine, pesi gewegewedima mate a gogo tenağana.

²⁷ “Naumeki be sipi taupakinama na taunoyama tauna ġarone a tava be a riuna, ‘Bada, tam pesi veredima sipie kuya kumedina, be uma pesidima gewegewedima aikedae a tava be ta gogogogo?’ ²⁸ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, ‘Inam ġavia tenağga ya tava be nama ya voiana.’ Be na taunoyama a riuna, ‘Nema kwa noğonoğota bake, tauma ka nağga ka kamoğga porağga bo avedi?’ ²⁹ Be tauna ya riuna, ‘Avedi! Baninama değoda pesi gewegewedima ko kamoğana, taumi tokare pesi veredima mate ko kamoğga tenağedina. ³⁰ Nakarua, ko gosedi da matabudi ta gogo tenağana naumeki da dariğga rağanine tokare tà kitedina. Inam rağanine tokare taudarığga ya riuedi da taudi tokare pesi gewegewedima a gogogogona, ta kamoğga porağga da ta pani boinidi be kai matane ta gabu gorudina. Muriğga pesi veredima a gogogogona, ta kamoğga da ta ragau sağedina yau vadae.’”

*Yauğana** pesinama be yist wainasidima

(Mk 4:30-34; Lk 13:18-21)

³¹ Be Yesu wainasi ġesaunama ya riuedina, “Mamaitua na waiguyauma inam kai yauğana pesinama maika, banaga ya pağgo be na sipie ya kumana. ³² Inam pesinama ya ġaubo kauana be banaga ya pağgo da na sipie ya kumana, be ya gogogogona rağanine kai matabudi ya sağga poredi, be kaibada ya tubuğana. Be kiu ta tava be kainama ragane ta noğinoğina.”

³³ Be wainasi ġesaunama mate ya riuedina, “Mamaitua na waiguyauma inam maika yist[†] waivi ya pağgo, parawa nopone ya biridi, be ya gwada da parawa ya sasana be ya morabana.”

* ^{13:30:} Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ġesau, tauna kai dosinama maika yauğana, be nam taitai. † ^{13:33:} Yist inam maika tuva. Ğaubonama kwa riğga be topae kwa boruna, inam e daberarana. Be yist ġaubonama parawa nopone kwa boruna, inam e daberarana.

³⁴ Yesu uma yabedima matabudi patara ġarodie wainasie ya giuedina. Tauna yaba matabudi wainasie ya giuedina, be nam i giugiu ġomana. ³⁵ Inam kauidima peroveta boni ya riuriuedina nama yodi a tubuġana. Peroveta boni umanama ya riuna, “Taugu muduguma yà kaipore be wainasie yà giuna. Boni dobu ya tubutubuġe da yodi, giu semosemodima a kenakenana, be yodi giudima semosemodima vutudi yà giuedina.”

Mui wainasidima ya giu waibatedina

³⁶ Dabudine Yesu patara ya gosedi be ya naġona vadae. Be na tauwai muriwatanama tauna ġarone a tava be a riueno, “Bada, mui sipie a gogogogona wainasidima sibo kuya giu waibate be kè vaie.”

³⁷ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Pesi veredima taukumedima, tauna inam Banaga Natunama. ³⁸ Sipi inam uma dobunama, be pesi veredima inam tauwai sumaġa, taudi vutudi Mamaitua na waiguyauma natunatunama. Be pesi gewegewedima taudi inam Diaboro natunatunama. ³⁹ Be ġavia tauna aitau pesi gewegewedima ya kumekumedina, tauna inam Diaboro. Be dariġa raġaninama inam raġan damonama, be taudaridariġa inam taudi anea.

⁴⁰ “Be dariġa raġanine pesi gewegewedima ta kamoġa poraġa da ta pani boinidi, be kai matane ta gabu gorudina. Be raġan damone inam kauinama nama tokare e tubuġana. ⁴¹ Banaga Natunama tokare na aneama e riuporaġa be taudi gewagewa tauwai tubuġidima be raukosōġaiġiġi banegidima matabudi ta kamoġa poraġana maika pesi, ⁴² be kai matane ta pore nawedina. Be inam dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina. ⁴³ Inam raġanine tokare didimana banegidima tamedima na waiguyauma nopone ta mia be ta yana guratana, suara maika. Deġoda beemima ta kenana, naumeki da koi beavaiana.

Taragai semosemodima wainasidima

⁴⁴ “Mamaitua na waiguyauma, inam doġa nopone mane dosinama semosemonama maika. Be banaga tenaġa inam manenama ya vabanavi be ya rupu porena, be tauna ma nuaverena ya munaġa ya naġo da na taragaima matabudi ya raugimaredi, be mane ya paġona. Yodibe ya munaġa be inam doġanama ya gimerina. ⁴⁵ Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam taugimara tenaġa maika, tauna posaru verenama ya wanewanena da sibo ya gimerina. ⁴⁶ Raġan tenaġa tauna posaru vere vavasaġinama ya banavina, be maesinama dosinama. Dabudine tauna ya munaġa ya naġo da na taragaima matabudi ya raugimaredi, be mane ya paġo, yodibe inam posarunama ya gimerina.

Sagida wainasinama

⁴⁷ “Be mate, Mamaitua na waiguyauma inam sagida maika, banaga topae ta pore, be iyana tabutabu ta konekonedin. ⁴⁸ Raġanine sagida e moġamoġavuna, taudi sagida ta soru tavaite barabarae ta mia be ta dariġedi da iyana veredima posa nopone tawai ikwedina, be gewegewedima tawai poraġana. ⁴⁹ Uma kauinama nama tokare raġan damone e tubuġana. Inam raġanine anea tokare ta yovo be didimana banegidima, be gewagewa banegidima ta dariġedina. ⁵⁰ Be gewagewa banegidima kai matane ta poraġa nawedi, be dabudine taudi tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadididina.”

⁵¹ Be Yesu na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya riuna, “Uma giudima matabudi koya kataiedi, bo ibewa?” Be taudi a paribee be a riuna, “Ee, kè kataiedina.” ⁵² Be Yesu ya riuedina, “Tarawatu tauwai katakataidima taudi Mamaitua na waiguyauma a katakataiena raġanine, taudi vada taupakinama maika a tubuġana. Vutuna aubainama taudi vada nopone ta saġa be taragai‡ vaudi da poredima sivusivudima ta ragaragau dobiġedina.”

Nasaret banegidima Yesu a tuaġaiena (Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

‡ 13:52: ‘Taragai’ inam waikatakatai.

⁵³ Rağanine Yesu wainasi giunama yawai kovidina, tauna inam dobunama ya gose pore, be ya nağona wari kedae. ⁵⁴ Tauna ya munağana na meagai ġomae, be dabudine tauna sinagog nopone ya sağga, be banaga yawai katakataidina rağanine, taudi a basa kaue be a riuna, “Uma baneginama değgo dabudine nuauyauya, be mataira rewapanidima ya ragaudi be uma yabedima e voivoiedi? ⁵⁵ Tauna kabe tauwai kamda natuna, be tinanama Meri tauma kè kataieno. Be tasitasinama inam Jeims, Jousep, Saemon be Judas. ⁵⁶ Be nuvunuvunama matabudi kauanema diade ta miamiana. Tauna uma rewapanidima değgo dabudi ya ragaudi?” ⁵⁷ Inam dabudine taudi Yesu a tuağaiena.

Be Yesu ya riuedina, “Peroveta na meagai ġomae, be na vada ġomama banegidima tauna nam ti vivirena.” ⁵⁸ Vutuna aubainama inam meagaine Yesu mataira nam toitoi i voiedina, baninama taudi nam ti sumağena aubainama.

14

Jon tauwai babataito nema ya guri bakona

(Mk 6:14-29; Lk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Inam rağanine guyau Herod tauna Yesu varinama ya vaivaiena, ² tauna na taunoyama ya riuedina, “Uma baneginama agunai Jon tauwai babataito, tauna gurie be ya midisuğu munağana, vutuna aubainama rewapani ġarone ta kenakenana da mataira e voivoiedina.” ³ Herod umanama ya giugiuna, baninama tauna noğone Jon yai gurina. Jon umanama ya gurina: Herod tuağanama Pilip na waivima isanama Herodias ya kwayana, be inam kauinama debane Jon Herod ya riuriuena da nam nama sibo ya voie, vutuna aubainama Herod na tauīgarama ya riuedi be Jon a vunuğgi da a pani be dibure a boruna. ⁴ Be Jon tauna yağoro da Herod umanama ya riuriuena, “Inam nam i verena da Herodias kwa nağgi, baninama inam tuağamma na waivima.”

⁵ Inam riunama aubainama Herod ya ġoena da Jon sibo yai gurina. Be tauna banaga ya nairedina, baninama banaga taudi a noğonoğotina da Jon tauna peroveta.

⁶ Be Herod na kaba tubuğama soinama ya voivoiena nopone, Herodias natunama waivinama ya biga be Herod yai nuavere kauena. ⁷ Vutuna aubainama guyau Herod ya sauga wapa be umanama ya riuena, “Aba kwai bağena ya utemna.” ⁸ Naumeki da gomana tinanama na ġoanama aubainama guyau Herod ya riuena, “Taugu ya ġoeğöena yodi Jon debanama dabire kwa boru, be kwa uteguna.” ⁹ Be inam giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be tauna nam teneteneğina da gomana sibo ya rawağaiğae, baninama Herod noğone na warema matedie ya sauga wapana. Naumeki da guyau yai aninana da gomana na ġoanama tokare e utena. ¹⁰ Be na tauīgarama ya riue da ya nağgo dibure, be Jon gadonama ya tomna. ¹¹ Naumeki da tauīgara Jon debanama dabire ya boru, be gomana guguininama ya ute, da ya kiroğgi nawe be tinanama ya utena. ¹² Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama a verau be Jon tubuğinama a kiroğga nawe, be a dobona. Yodibe a nağgo da Yesu ai varina.

Yesu banaga sievinama 5 tausand yai kanidina

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

¹³ Yesu Jon varinama ya vaivaiena rağanine, tauna wagae ya geru be ya nağona gabu wainuatuğune. Be patara ta vaiena be Yesu gabu wainuatuğune ya nağona. Naumeki da banaga taudi adi meagaima a gosağga be a doka ġomedi be kağediğga geresağga a nağona. ¹⁴ Rağanine Yesu gerese ya ġotağotana, dabudine e kitana be patara dosinama a miamiana. Naumeki da Yesu taudi ya raunuatoiedi be banaga sidesidedima yai yawasanidina.

¹⁵ Be suara ya yovoyovona rağanine, na tauwai muriwatanama Yesu ġarone a verau be a riuna, “Bada, uma inam mutuyuae tà miamiana, be kaiteka ravi e tavatavana. Banaga kwa riupore nawedi da meagaie ta nağgo da adi kanima ta gimarana.”

¹⁶ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taudi nam ta nağgo. Taumi kani ko utedina.” ¹⁷ Be taudi a riuena, “Be tauda buredi 5 be iyana rabui kavakava ta kenakenana.” ¹⁸ Be Yesu

ya riuedina, “Ko verauḡedi ḡarogue.” ¹⁹ Naumeki da banaga ya riuedi be mui debedie a miana. Yodibe tauna buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi, gunume yai kita saḡa da yai kaiwa be buredi ya givana. Yodibe na tauwai muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina. ²⁰ Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana. Naumeki da tauwai muriwatana banaga kani a kanikani gosedina, taudi a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 12 ai moḡavudina. ²¹ Banaga dabudine a kanina, tautauḡoma sievinama 5 tausand be waiwaivi seda mate nam ti sievidina.

*Yesu topa debanaḡa ya naḡona
(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)*

²² Inam kauinama murine Yesu na tauwai muriwatanama wagae ya riuporedi da taudi a doka be yawawa a davu da noaḡo nevane a naḡona. Muriḡa Yesu banaga ya riuporedi be a naḡona adi meagaie. ²³ Be banaga a naḡonaḡona muridie, tauna ya naḡona oya debane, moiragi aubainama. Be ravi ya tavatavana raḡanine, Yesu taunaḡa dabudine ya miamiana, ²⁴ be waga kaiteka yawawa poune ya naḡonaḡona, be sive dosinama aubainama, rabama waga ya katikati vitarena.

²⁵ Be raḡan tomtom Yesu topa debane ya babara be ya naḡonaḡona taudi ḡarodie. ²⁶ Be dabudine na tauwai muriwatanama ta kitana be tauna topa debanaḡa ya veraverauna ḡarodie. Inam raḡanine taudi a naira kaua, a rasa be a riuna, “Gaḡarua e veraverauna.”

²⁷ Be Yesu waiḡapa ya riu makai be ya riuedina, “Nam ko naira, taugu.”

²⁸ Dabudine Pita ya riuena, “Bada, deḡoda riukaua tam, naumeki da kwa riu be taugu topa debanaḡa ḡarome yà verau.” ²⁹ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa verau.” Naumeki da Pita waga ya dobi pore be topa debanaḡa ya babara be Yesu ḡarone naḡonama yai karea. ³⁰ Be tauna sive be rabama ya kitedi be ya nainairana raḡanine, tauna daururu yai karea, inam raḡanine tauna ya yogona, “Bada, kwai yawasanigu!” ³¹ Be Yesu waiḡapa nimanama yai yoyo be Pita nimane ya kaididi da ya sorusaḡe be ya riuna, “Am waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa, aba aubainama kuya noḡota bekubeku?” ³² Be taudi wagae a saḡasaḡana raḡanine, sive be rabama ai kavena. ³³ Dabudine taudi aitauḡa wagae a gerugeruna, matabudi Yesu a raudunee be a riuna, “Tam riukaua Mamaitua Natunama.”

³⁴ Dabudine taudi yawawa a davu be a naḡona naumeki da Genesaretma a ḡotana. ³⁵ Be tautauḡoma dabudine Yesu a kitakitana, taudi Yesu varinama inam dobunama matabuna nopone ai daberarina, be banaga sidesidedima a verauḡedina Yesu ḡarone. ³⁶ Be Yesu ai baḡana da tauna sibo yai aninedi, be taudi na garama isunaḡa sibo a taukonina. Be banaga aitauḡa na garama a tautaukonina, taudi matabudi a yawasanana.

15

*Abaḡa nopodama tawai miredina na waikatakataima
(Mk 7:1-23)*

¹ Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima ḡesaudima Jerusalemma be Yesu ḡarone a tava be ai taravirena, ² “Aba aubainama tam am tauwai muriwatanama dà babadama adi vaivaima tawai kati kotovidi? Taudi kani raḡanine, nam nimedima tima koḡedi be ta kanikani yababana.”

³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Be taumi aba aubainama ami vaivaima kowai muriwatanedi, be Mamaitua na riuvavasaḡama kowai kati kotovidi?” ⁴ Baninama Mamaitua umanama ya riuna, ‘Tamamma be tinamma kwa viviredina’ be ‘Aitau tamanama bo tinanama ei tara tautauena, tauna gurie ta boruna.’ ⁵ Banaga aitau na dosima sagudima aubainama yaba ḡarone a kenakenana sibo ya ragaudi be na dosima ya sagudina. Be taumi ami waikatakataima kana taiye tauna inam yabedima ya ragaudi be na dosima ya riuedina, ‘Uma yabedima taumi sibo è sagumina, be yodi Mamaitua puyonama aubainama taumi nam yà utemi.’ ⁶ Inam raḡanine taumi ko riuriuna, ‘Tam ya verena da Mamaitua kwa puyona, be am dosima nam kwa sagudi.’ Inam waikatakataidie taumi Mamaitua na riuvavasaḡama ko kawakawa koakoana, be taumi ami vaivaima ko

kawakawa sāgena. ⁷ Taumi banaga kaikaiyovumima. Aisaia na waiperovetama inam ya riu kauana. Mamaitua umanama ami kauama ya giuena,

⁸ ‘Uma banegidima mududīga e riuriuna, “Mamaitua, isamma ka kaikai sūgusūguna” be taudi nopolima madanie.

⁹ Taudi adi raudunema īarogue nam baniboruboruna. Baninama taudi adi waikatakataima inam banaga tarawatu a voivoiedina, vutudi banaga tawai katakataidina.”

¹⁰ Dabudine Yesu patara ya rawatēgeidi be ya riuedina, “Koi beavaia be ko kataiena.

¹¹ Yaba aba banaga gayane e sāgasā̄gana, tokare nopolama nam ei mira, ibewa, be aba banaga nopolone be gayane e dobidobina, inam vutuna taunāga nopolama ewai mirana.”

¹² Dabudine na tauwai muriwatanama īarone a tava be a riuena, “Bada tam kuya kataie bo ibewa da Parisi am giuma a vaivaiena, taudi nuedima ai medi kauana?” ¹³ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Tamaguma marae tauna dēgo kaidima nam i kumedina, inam kaidima tokare ma waramidi e kamōga porāgana. ¹⁴ Vutuna aubainama inam banegidima ko gose poredina. Taudi tauwai dokadokana matapotepotedima. Be dēgoda banaga matapotapotanama turanama matapotapotanama ewai dokena, taudi rabuidi tokare dakie ta bekuna.”

¹⁵ Be Pita ya riuna, “Bada, uma wainasinama kwa giu waibate be ka vaie.” ¹⁶ Be Yesu taudi ya riuedina, “Taumi yāgoro ko nuanua babāga, bo? ¹⁷ Koya kataie bo ibewa da yaba aba banaga gayane e sāgasā̄gana, tokare kapone e nāgo da novēgo e dobi munāga?

¹⁸ Be aba banaga nuapoune be e sāga da gayane e dobidobina, inam vutuna tauname ewai mirana. ¹⁹ Baninama banaga nuapoune nōgota gewegewedima ta tavatavana, maika rauvunūga, badara, waisōga yababayaba, danene, kaiyovu, waikarakarakutu bo waidiboga. ²⁰ Inam kauidima vutudi banaga nopolama tawai mirana. Be dēgoda nimamma nam kwa kōga be kwa kanina, inam nam nopoloma kumawai mirana, ibewa.”

Dobu Keinan waivinama na waisumāgama

(Mk 7:24-30)

²¹ Dabudine Yesu inam gabunama ya gose be ya nāgonia Taia be Saidonma. ²² Be dobudine Keinan waivinama ya verau tauna īarone be bonanama dosine ya riuna, “Bada, tam guyau Deivid natunama, kwa raunuatoieg! Penama natuguma waivinama ya koku be ewai nuatoitoi kauana.” ²³ Be Yesu nam aba i riuenia. Vutuna aubainama Yesu na tauwai muriwatanama Yesu a riuenia, “Kwa riue be īavoe e nāgo, tauna muridāga e nāgo be ya yogo makamakai be nam i verena.”

²⁴ Dabudine Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, “Israel banegidima taudi sипу kwakokwakodima maika. Be Mamaitua ya riuporeguna da taudīga sibo è sagudina.”

²⁵ Be waivi Yesu nōgone tuapikane ya raupari be ya riuna, “Bada, kwa sagugu!” ²⁶ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Inam nam i verena da seda adi kanima yà pāgo be dāgadāgasi yà utedi.” ²⁷ Be waivi ya riuna, “Bada, inam riukaua! Be kwa nōgoti da guni debane seda kani kurekuredima ta tatai kuruvidina, yāgoro dāgadāgasi ta tava be ta kanikanina.”

²⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Tam waivimma, am waisumāgama ya moraba kauana, vutuna aubainama naumeki da aba kwawai bāgena, nama e tubūgana.” Yesu ya giugiuna rāganine, waivi natunama ya yawasana munāgana.

Yesu banaga 4 tausand yai kanidina

(Mk 8:1-9; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

²⁹ Yesu inam dobunama ya gose be Galili yawawinama dianāga ya nāgonia. Naumeki da tauna ya sāga ya nāgo oya babedie, be dabudine ya miana. ³⁰ Dabudine patara dosinama adi banagama tuera ragaragaudima da matapotepotedima da nuakudukududima da gumgum be sida īesaudima ragaragaudima mate ai doka tavaitedina. Da Yesu nōgone ai mienidi be tauna banaga sidesidedima matabudi yai yawasanidina. ³¹ Inam rāganine gumgum giu ai karea, be banaga nuakudukududima a vere munāgana, be tuera ragaragaudima babara ai karea, be matapotepotedima ai kitana. Uma kauinama banaga a kitakitana, taudi a base kaue, be Israel adi Mamaituama isanama a kaisūgusūguna.

³² Yesu na tauwai muriwatanama ya rawateḡeidi be ya riuedina, “Taugu uma banegidima yà rara nuatoiedina, baninama taudi raḡan rabuiteḡa nopolie tauda mate uma dabudi tè mia be taudi nam aiyaba ti kani rubuna da yodi. Be taugu nam ama ḡoeḡoena da taudi ma kaniguridi yà riuporedi, deḡoda kedae ta raumoyaḡasuna.”

³³ Be na tauwai muriwatanama a riuna, “Tauda mutuyuae tà miamiana, be yodi deḡo kani tà paḡo be umanama patarinama tài kanidi?” ³⁴ Dabudine Yesu yai taraviredina, “Taumi buredi bisa ḡaromie ta kenakena?” Be taudi a riuna, “Buredi 7 be iyana ḡauḡaubodima raubisaḡa.” ³⁵ Naumeki da Yesu banaga ya riuedi da doḡae a miana. ³⁶ Yodibe tauna buredi 7 be iyana ya ragaudi, Mamaitua yai kaiwe, be buredi ya giva da na tauwai muriwatanama ya utedi, be taudi banaga a ute nawedina.

³⁷ Dabudine banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be kani murine tauwai muriwatana banaga kani a kanikani gosedina, taudi a rawateḡeteḡeidi be posa matabudi 7 ai moḡavudina. ³⁸ Banaga dabudine a kanina tautauḡoma sievinama 4 tausand be waiwaivi seda mate nam ti sievidina. ³⁹ Naumeki da Yesu patara ya riuedi da a naḡona adi meagaie, be tauna wagae ya saḡa be ya naḡona Magadanma.

16

Banaga mataira kitanama ai baḡena (Mk 8:11-21)

¹ Parisi be Sadisi taudi Yesu ḡarone a tavana, raurubunama aubainama, taudi Yesu ai baḡana da sibo mara matairinama ya voie be a kitana.

² Be tauna ya riuna, “Deḡoda kupi e tava be gunuma ei siana raḡanine, taumi ko riuriuna, ‘Pomai inam komra.’ ³ Be raḡanboiboi deḡoda dobu e ḡuva be gunuma e dubadubana raḡanine, taumi ko riuriuna, ‘Manaka tokare kusana e dobina.’ Taumi gunume yaba ta tubutubuḡana kita wairuvedima koya kataiena, be yodi raḡandima mataridima kita wairuvedima nam koma katakataiedina. ⁴ Taumi kimtimima gewagewa be badara banegimima, taumi yodi mataira kitanama ko ḡoeḡoena. Be nam tokare mataira ko kita, ibewa da taumi peroveta Jona ḡarone aba ya tubuḡana, vutunaḡa tokare ko kitana.” Dabudine Yesu taudi ya gosedi be ya naḡo poredina.

Waikatakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina (Mk 8:14-21)

⁵ Taudi yawawa a davu be a naḡonaḡona raḡanine, Yesu na tauwai muriwatanama nuedima ya koana da buredi nam ti ragaudina. ⁶ Be Yesu ya riuedina, “Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina.” ⁷ Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu vivivire be a riuna, “Tauda nam buredi te ragaudina, vutuna aubainama tauna nama ya riuna.”

⁸ Be Yesu ya kataie da taudi aba a giugiuena, vutuna aubainama tauna umanama ya riuedina, “Taumi ami waisumaḡama ya ḡaubo ḡaḡa. Aba aubainama ko riuriuna da taumi ḡaromie nam buredi? ⁹ Taumi aba koya kitakitana yaḡoro nam ko kataie, bo? Taugu buredi 5 be banaga 5 tausand èi kanidina, be posa bisa koyai moḡavudina, vutudi nam koma noḡonoḡoti, bo? ¹⁰ Be taugu buredi 7 be banaga 4 tausand èi kanidina, be posa bisa koyai moḡavudina, vutudi nam koma noḡonoḡoti, bo? ¹¹ Taugu yaba yà giugiuena abu aubainama taumi nam koma katakataiedi, taugu nam buredi ama giugiuena, ibewa. Taugu Parisi be Sadisi adi yistma ko kita kauedina, vutuna taugu yà giugiuena.”

¹² Inam raḡanine taudi a kataie da tauna nam buredi kana yistma i giugiuena, ibewa da Parisi be Sadisi adi waikatakataima kaikaiyovudima ya giugiuena.

Pita yai maḡatarana da Yesu tauna vutuna Keriso (Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

¹³ Raḡanine Yesu Seseria-Pilipai meagaine ya tavatavana, tauna na tauwai muriwatanama yai taraviredi be ya riuna, “Banaga nema ta riuriu bako? Banaga Natunama tauna aitau?”

¹⁴ Be taudi a paribee be a riuna, “Banaga ġesaudima ta riuriuna da Elaija, be ġesaudima ta riuriuna da kabe Jerimaia bo ai peroveta tenaġa kabe i tavatava.” ¹⁵ Be tauna yai taraviredi be ya riuna, “Be taumi nema ko noġonoġota bako, da taugu aitau?”

¹⁶ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Tam Tauwai yawasana, Mamaitua yawayawasaninama natuġominama.”

¹⁷ Be Yesu Pita ya riueno, “Saemon Jona natunama, tam Mamaitua ei aiainimna, baninama uma noġotinama nam banaga ti kataimna, ibewa da Tamaguma marae tauna vutuna ġarome yai maġatarina. ¹⁸ Be taugu yà riuemna da tam Pita* inam yeku. Be inam yekunama debane taugu yau ekalesiama yà kerina, be guri tokare nam inam ekalesianama e vaisuba be teneteneġina. ¹⁹ Taugu mara waiguyaunama kiġinama tam tokare yà utemna. Vutuna aubainama tam aba dobue kwa panipanina, nama marae e panina. Be aba dobue kwa kuvekunesina, nama marae e kuvesina.”

²⁰ Inam dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina da nam aitau sibo a riue, da tauna vutuna Keriso.

Yesu nema ei nuatoitoi bako be e gurina ya giuedina

(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

²¹ Inam raġanine da nokoi ya naġona Yesu tauna na tauwai muriwatanama ya giu waibatedina, da tauna tokare e naġona Jerusalemma. Be dabudine babada dosidima, be pirisi adi babadama, be tarawatu tauwai katakataidima, matabudi taudi Yesu ta raukivi gewegewe, be tai gurina. Be raġan aniwai rabuiteġane tauna tokare e midisuġu munaġana.

²² Inam raġanine Pita Yesu yai doke ġavoe ya nawe be yai ġake be ya riuna, “Avedi Bada, Mamaitua na sague inam kauinama nam ġarome e tubuġa!” ²³ Dabudine Yesu yai tautinamuri be Pita ya riueno, “Kwa naġo ġavoe Seitan! Tam yau kedama kwa guduguduna, tam am noġotama nam Mamaitua ġarone be tima yovoyovona. Tam inam banaga adi noġotama kwa giugiuena.”

²⁴ Inam raġanine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Deġoda aitau waimuriwataneguma e ġoena, naumeki da na ġoanama matabuna e gosed, be na korosima e kiroġi da ei muriwataneguna. ²⁵ Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, naumeki da am yawasanama tokare kwa banavina. ²⁶ Be deġoda aitau dobu yabedima matabudi e ragaragaudina, be e gurina raġanine, inam yabedima tauna nema ta sagu bake, da yawasanana kenakena nonoġinama e paġo? Bo aba ei utae da na yawasanama e paġo munaġe? ²⁷ Baninama Banaga Natunama tokare Tamanama neneġarine na aneama mate ta yovona. Yodibe banaga tenatenaġaġa aba a voivoiedina ruvane nama tokare ei maesidina. ²⁸ Taugu yà riuriu kauemina da taumi ġesaumima yodi uma dabudi ko midimidina tokare nam ko guri, naumeki da Banaga Natunama ei rawaguyau be e verauna ko kitana.”

17

Yesu kitanama ya boru vitarena

(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

¹ Raġan 6 muridie Yesu na tauwai muriwatanama Pita, Jeims be tasinama Jon yai dokedi be taudiġa oya daudaunama debane a naġona.

² Taudi oya debane a tavatavana, dabudi ta kitana be Yesu kitanama ya boru vitarena. Tauna noġonama yai matakikanina maika suara, be na garama a ġavorana maika suara boruminama. ³ Inam kauinama ya tubutubuġananopone, ta kitana be Mousis be Elaija Yesu mate awai giuna a kitedina. ⁴ Naumeki be Pita Yesu ya riueno, “Bada, ya vere kauana da tauma mate uma dabudine. Deġoda tam kwa ġoena, taugu kape rabuiteġa yà voiedina, tenaġa tam aubaimma, tenaġa Mousis be tenaġa Elaija.”

* 16:18: Gurik bonane ‘Pita’ inam yeku isanama.

⁵ Pita yaḡoro ya giugiu be giyou ḡavoḡavora tunutununama ya yovoyovona ya suma tawedina. Dabudine bona giyou nopone ya dobi be ya riuna, “Uma inam taugu natuḡomiguma, tauna ewai nuavereguna, bonanama ko vaiena!” ⁶ Be tauwai muriwatana nama giunama a vaivaiena, taudi a naira kaua, be noḡodie a beku be doḡae a ravusedina. ⁷ Naumeki be Yesu ya verau da ya taukonidi be ya riuna, “Ko midisuḡu, nam ko naira.” ⁸ Inam raḡjanine taudi a tausuḡudi be ai kita da Yesu taunaḡa a kitana, be nam aitau ḡesau dabudi ti kitana.

⁹ Naumeki da taudi oyae be a dobi a munamunaḡana raḡjanine, Yesu taudi umanama ya riuedina, “Taumi aba koya kitakitana nam aitau tenaḡa ko riue, naumeki da Banaga Natunama gurie be e kawa midisuḡu munaḡena.”

¹⁰ Dabudine tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, “Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Elaija tauna noḡone e yovo doka?” ¹¹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Inam riukaua, Elaija tauna tokare e yovo doka be yaba matabudi e kawa nonoḡidina. ¹² Be uma yà riuemina, Elaija tauna kaite ya yovona, be banaga tauna a nuababaḡena, vutuna aubainama taudi adi ḡoanama nama tauna ḡarone a voivoiedina. Inam banegidima tokare kauinama teneḡine nama Banaga Natunama ta raukivi gewegewe be ei nuatoitoina.” ¹³ Inam raḡjanine na tauwai muriwatanama a kataiena, da tauna taudi ḡarodie Jon tauwai babataito ya giuguenia.

Yesu gomana penama kokukokunama yai yawasanina

(Mk 9:14-28; Lk 9:37-42)

¹⁴ Raḡjanine taudi patara ḡarodie a dobidobera, dabudine tauḡoma tenaḡa ḡarodie ya tava be Yesu noḡone tuapikane ya raupari ¹⁵ be ya riuna, “Bada, natuguma kwa raunuatoie! Tauna muya e kawakawa guri, be e rarau gurerena. Tauna kana raḡanie e beku be kai matane e naḡonaḡona, be wari raḡanie upa nopone e naḡonaḡona.

¹⁶ Taugu è verauḡena am tauwai muriwatanama ḡarodie, da taudi a raurubuna, be nam ti yawasanina.”

¹⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “O banaga nam waisumeḡimi, ami nuababaḡama ya moraba ḡaḡa. Taumi mate tà mia ḡaḡa be yà noya ḡaḡaemi? Gomana ko verauḡe uma ḡarogue.” ¹⁸ Inam dabudine Yesu penama ya riutuaḡiae be penama gomana ya dobi porena. Naumeki da inam raḡjanine gomana ya yawasana munaḡana.

¹⁹ Be tauwai muriwatana taudiḡa muriḡa a verau Yesu ḡarone da ai taravire be a riuna, “Aba aubainama tauma penama kè tavu be nam i naḡo?” ²⁰ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Inam baninama taumi nam ami waisumaḡama i morabana. Yà riuriu kauemina taumi ami waisumaḡama i morabana kai yauḡana pesinama maika, taumi tokare kaua oyanama koya riuena, kwa midisuḡu be noa dabudi kwa naḡo, be oya tokare ya naḡona. Be nam aiyaba tokare ḡaromie ya piripiri. ²¹ Penama inam nama kitedima tokare nam aiyaba e tauriedi, ibewa da widina be moiragie tokare e tauriana.”*

Yesu nema e guri bakona, raḡan aniwai rabuinama ya giu munaḡena

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Be tauwai muriwatana matabudi Galilima awai rawateḡeidina raḡjanine, Yesu umanama ya riuedina, “Banaga Natunama kaiteka banaga nimedie ta boru nawena. ²³ Be taudi tokare tai gurina, be raḡan wairabuiteḡane Mamaitua tokare tauna ei yawasani, be e kawa midisuḡu munaḡena.” Dabudine tauwai muriwatanama a vaivaiena, taudi ai nuaboya kauana.

Tempol teksnama

²⁴ Be Yesu na tauwai muriwatanama mate Kabeniamma a tavatavana raḡjanine, tempol teksnama tautaminama baneginama ya tava da Pita yai taravire be ya riuna, “Ami tauwai katakataima tauna tempol teksnama ewai maesi bo ibewa?” ²⁵ Naumeki da Pita ya paribee be ya riuna, “Ee, ewai maesina!” Be raḡjanine Pita vadae ya saḡasaḡana, Yesu Pita

* 17:21: Gurik baibol ḡesaudima nopodie uma versnama 21 nam ima kenakenana.

yai taravira doke be ya riuna, “Saemon, tam aba kwa nōjonōjoti, guyaguyau dobue aitau ġarodie teks ta tamatama? Natunatūgomidima ġarodie bo banaga ġesaudima ġarodie?”

²⁶ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Banaga ġesaudima ġarodie.” Dabudine Yesu Pita ya riuena, “Naumeki da tauda adi sedama aubainama nam tài maesa. ²⁷ Be dējoda tama kawa nopogewegewedi aubainama, kwa nāgo da topae kwa dobi da am kaimoma kwa porena. Be aba iyeninama kwa kaimo dokena, inam iyeninama gayane kwa kitana mane e kenakenana. Inam vutuna kwa pāgo da teks tautaminama kwa utena, taugu be tam aubaidama kwai teksna.”

18

Mamaitua na waiguyauma nopone, aitau ya sāga gurata?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Inam rāganine tauwai muriwatana Yesu ġarone a verau be ai taravirena, “Bada, Mamaitua na waiguyauma nopone aitau ya sāga gurata?”

² Dabudine Yesu gomana ġaubonama ya riue da ya verau be poudie ya midina. ³ Yodibe ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, dējoda tam aitau am yawasanama nam kwa vitare seda adi yawasanama maika, tam nam tokare Mamaitua na waiguyauma nopone kwa sāga. ⁴ Vutuna aubainama dējoda tam aitau am yawasanama kwa vitare be kwa ġaubo munāgana uma gomeninama maika, tam tokare Mamaitua na waiguyaue am banagama poudie kwa sāga guratana. ⁵ Be aitau da gomana ġaubonama maika uma gomeninama taugu isague ewai aninena, tauna taugu ewai anineguna.

⁶ “Be dējoda ai banaga ewai sumāseguna gomana ġaubonama maika, be banaga ġesau e verau be e voie da inam baneginama aitau ewai sumāseguna gewagewa ei tubūgina, ya verena da inam baneginama gewagewa tauwai karenama gadone yeku dosinama ta pani be egasie tai daururuna.

⁷ “Taumi aitaūga dobue ami banagama adi waisumāge kowai kedadoka waigewedina, taumi ko kita kauana! Raurubu riukaua tokare ta tavana, be aitaūga da tauraurubu, taumi ko kita kauana!

⁸ “Dējoda nimamma bo kāgamma e voiem da gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa douraka be kwa porekaiyatina. Ya verena da kāgamma tenāga be nimamma tenāga mate yawasana nopone kwa sāgana, be nam rabui mate da tam kai karakarata nonōjine ta pore nawemna.

⁹ “Be dējoda matamma e voiem be gewagewa kwa voivoiena, naumeki da kwa kunavai be kwa porekaiyatina. Ya verena da matamma tenāga mate yawasana nopone kwa sāgana, be nam rabui mate da gienae kai karakaratine ta pore nawemna.

¹⁰ “Ko kita kaua da uma tauwai sumēgidima ġaūgaubodima nam ko kita waiyovōgedi, baninama taudi adi aneama rāgan matabuna marae Tamaguma nōgone ta midimidina. ¹¹ Banaga Natunama ya yovona, banaga kwakokwakodima waiyawasanidima aubainama.*

Sipu kwakokwakonama wainasinama

¹² “Dējoda banaga tenāga ġarone sipu 100 a miamiana, be tenāga i kwakona, tauna tokare aiyaba ya voie, taumi aba ko nōjonōjoti? Tauna tokare na sipuma 99 oya babane ya gosedi, be ya nājona na sipuma kwakokwakonama wanenama aubainama.

¹³ Be yà riuriu kauemina, rāganine na sipuma i banavina, tauna inam sipunama kwakokwakonama aubainama tokare yai nuavere kauana, nam na sipuma ġesaudima maika. ¹⁴ Be inam kauinama tenēginama nama Tamemima marae, tauna nam ima ġoēgena da tauwai sumāga ġaubonama tenāga e kwako.

Ai turamma gewagewa ġarome e voiena, tam aba kwa voie tauna ġarone?

¹⁵ “Dējoda turamma tauwai sumāga ġesau be gewagewa ġarome ya voiena, naumeki da tam̄ga kwa nāgo ġarone, be taumīga inam piripirinama ko kawa didimanina. Be

* 18:11: Gurik baibol ġesaudima nopodie uma versnama 11 nam ima kenakenana.

değoda am giuma e vaie be e pağona, inam naumeki da turamma kuya pağ o munağena.
¹⁶ Be değoda am giuma nam e pağ o, naumeki da banaga tenağ a bo rabui mate kwa ragaudi, be ġarone ko nağ o da inam piripirinama ko kawa didimanina. Be inam banegidima rabui bo rabuiteğ a taudi aba ko giuedina tai matematen. ¹⁷ Be tauna değoda inam banegidima bonedima yağ oro nam e pağ o, naumeki da inam kauinama Mamaitua na damma ġarodie ko giuena. Be tauna Mamaitua na damma adi raukurama yağ oro nam e vaie, naumeki da tauna ekalesiae be ko boru dobiğ ena ġavoe. Be taumi tauna ko voie da banaga danedanenena maika, bo banaga isanama gewagewanama maika. ¹⁸ Y à riuriu kauemina da taumi aba dobue ko panipanina, nama marae e panina. Be dobue ko kuvekuvesina, nama marae e kuvesina.

¹⁹ “Be mate uma y à riuemina, değoda taumi rabui uma dobue koi anina tenağ a be aiyaba koi bağ ena, tokare Tamaguma marae ami waibağ ama e voiena. ²⁰ Baninama değ o dabudi banaga rabui bo rabuiteğ a isague tai rawateğ eidina, taugu taudi mate dabudine.”

Taunoya kivikorokoronama wainasinama

²¹ Dabudine Pita Yesu ġarone ya verau be yai taravirena, “Bada, değoda turaguma gewagewa ġarogue e voiena, rağ an bisa tokare na gewagewama y à noğota pore, rağ an 7, bo?” ²² Be Yesu ya riuena, “Nam 7, ibewa, be rağ an 7 be 70 be debane debane turamma na gewagewama kwa noğota porena.

²³ “Vutuna aubainama mara waiguyaunama inam maika umanama, guyau dosinama tenağ a ya tava be na taunoyanama ya rawateğ eidina, baninama ya ġoeğ oena da sibo ya kataiena, da na taunoyama na manema a rabe kauedi bo ibewa. ²⁴ Taudi awai rawateğ eina rağ anine, taudi tauğ oma tenağ a guyau na manema 10 tausand Talent[†] ya pağ opağ ona, tauna a verauğ ena guyau ġarone. ²⁵ Be inam baneginama nam teneteneğ ina da sibo guyau na manema yai maesa munağ e. Vutuna aubainama guyau ya riuna da sibo inam tauğominama tauname, be na visarama, na sedama be na taragaima matabudi sibo ya gimaredi, da mane sibo ya pağ ona. Yodibe guyau na manema sibo ya ute munağ ena. ²⁶ Dabudine taunoya guyau noğone tuapikane e raupari be yai bağ a gurate be ya riuna, ‘Ae, guyau kwa raunuatoieg! Taugu am manema maesinama matabuna tokare y à ute munağ emna.’ ²⁷ Naumeki da guyau na taunoyama ya raunuatoien, aubainama na manema maesinama matabuna ya noğota poredi, be ya riue da ya nağ ona.

²⁸ “Rağ anine tauğominama doğ ae ya dobidobina, dabudi boni tauna ġarone turanama ġesau mane 100 Denari[‡] ya pağ opağ ona, vutuna ya banavina, naumeki da turanama gadonama ya kiki be ya riuna, ‘Yau manema kwai maesa makaie.’ ²⁹ Dabudine turanama tauna noğone tuapikane ya raupari be yai bağ a gurate be ya riuna, ‘Ae, yau tura kwa raunuatoieg! Taugu am manema maesinama matabuna tokare y à ute munağ emna.’ ³⁰ Be tauna turanama na riuma ya vaia tuağ aie, be dibure ya boru nawena. Be dabudi ya miana naumeki da turanama na manema sibo yai maesa rovona.

³¹ “Inam rağ anine taunoya ġesaudima nama a kitakitana, taudi nuedima yai medi kauana. Vutuna aubainama taudi yaba matabudi a tubutubuğ ana, a nağ o be guyau ai varina. ³² Naumeki da guyau inam tauğominama ya riue da ġarone ya sağ a, be ya riuena, ‘Tam taunoya gewagewam! Taugu yau manema maesinama ġarome matabuna è noğota porena, baninama tam tuapikame kuya raupari, be kuyai bağ aguna aubainama. ³³ Be tam turamma nama sibo kuya raunuatoien, taugu tam è raunuatoiemna maika.’ ³⁴ Dabudine guyau nuanama yai medi kaua, be inam tauğominama kivikorokoronama dibure ya boru nawena tauraukivigewa banegidima nimiedie. Be dabudine ya miana naumeki da guyau na manema sibo yai maesa rovona.

† 18:24: Gurik bonane ya riuna: 10 tausand Talents. Inam 480-milion Kina (K480,000,000). ‡ 18:28: Gurik bonane ya riuna: 100 Denari. Inam rağ an 100 adi maesama.

³⁵ “Taumi deḡoda ami banagama adi gewagewama nam nuemima tabutabune ko noḡota poredi, naumeki da Tamaguma marae tokare taumi ḡaromie kauinama teneḡinama nama e voiem be gienae e pore nawemna.”

19

Yesu waigosaḡa na kauama ya giuena (Mk 10:1-12)

¹ Be Yesu inam giudima yawai kovina raḡanine, tauna Galili ya gose be ya naḡona Judia adi dobue, upa Jodanma be noaḡo nevane. ² Be patara dosinama tauna ai muriwatane be dabudine yai yawasanidina.

³ Dabudi Parisi ḡesaudima Yesu raurubunama aubainama ḡarone a tava be a riuna, “Deḡoda tauḡoma na noḡotama ruvane na waivima i gosena, inam tokare naumeki bo ibewa?”

⁴ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa, boni pakane tauwai tubuḡa tauna tauḡoma be waivi ya voiedi, ⁵ be ya riuna, ‘Tauḡoma tamanama be tinanama ya gosedi be na waivima mate tai rawateḡeidina, da boni taudi rabui be yodi taudi inam tubuḡa tenaḡa.’ ⁶ Vutuna aubainama taudi yodi nam rabui, ibewa da taudi tenaḡa. Taudi noḡone rabui be yodi Mamaitua ya rawateḡeidina, nam aitau ei yamonedi.”

⁷ Dabudine Parisi Yesu ai taravira munaḡe be a riuna, “Be aba aubainama Mousis riuvavasaḡa tautauḡoma ya utedi da taudi waigosaḡa pepanama adi waiwaivima ta utedi be ta gosedi?” ⁸ Be Yesu dabudi ya paribeedi be ya riuna, “Mousis yai aninemina da taumi ami waiwaivima ko gosedina, baninama taumi nam ami raunuatoima ami waiwaivima ḡarodie ima kenakenana. Be pakane Mamaitua waigosaḡa nam i aninena. ⁹ Taugu yà riuriuemina deḡoda tam aitau am visarama kwa gose yababena, avedi da tauna nam ai tauḡoma mate gewagewa ti voiena, be waivi ḡesaunama kwa naḡina, tam inam gewagewa dosinama kuya voiena, baninama monaḡemma debane mui kuya porena. Be waivi na tauḡomama debane mui e porena, inam raḡanine tauḡoma na waivima deḡoda e gose porena inam nam aiyaba.”

¹⁰ Naumeki da tauwai muriwatana Yesu a riuena, “Deḡoda waigosaḡa nam kwai anine, ya verena da banaga nam sibo ai naḡi.” ¹¹ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Nam banaga matabudi uma giunama tokare ta paḡo, ibewa da taudi aitauḡa Mamaitua noḡota ya uteutedina, taudiḡa ta paḡona. ¹² Banaga ḡesaudima nam timawai naḡina, baninama taudi a tubuḡena nama, be tautauḡoma ḡesaudima banaga a kaivaidina aubainama nam timawai naḡina. Be tautauḡoma ḡesaudima taudi Mamaitua na waiguyauma aubainama naḡi a tuaḡaiena. Be banaga aitau inam giudima banidima e kataiedina, tauna sibo ya ragaudina.”*

Banaga adi sedama a verauḡedi Yesu ḡarone be tauna yai aninedina (Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Be banaga ḡesaudima seda a verauḡedina Yesu ḡarone, da tauna nimanama debedie sibo ya boru be aubaidima ya moiragina. Be tauwai muriwatana inam banegidima a riutuaḡaiedina. ¹⁴ Dabudine Yesu ya riuna, “Seda ḡauḡaubodima ko gosedi da ḡarogue ta verauna, be nam koi ḡakedi, baninama mara waiguyaunama banaga maika uma sededima nama aubaidima.” ¹⁵ Naumeki da Yesu seda debedie nimanama ya biridi ya kovikovina, tauna ya naḡona.

Taragai baneginama na waitaravirama (Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Raḡan tenaḡa tauḡoma tenaḡa Yesu ḡarone ya tava da yai taravire be ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu aiyaba verenama yà voie be yawasana kenakena nonoḡinama

* ^{19:12:} Gurik bonane ya riuna da banaga ḡesaudima Mamaitua na waiguyauma aubainama, taudime a kaivai munaḡedina.

yà paḡo?”¹⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Vere aba verenama aubainama tam taugu kwawai taraviregu? Mamaitua taunaḡa verenama. Be tam deḡoda yawasana kenakena nonoḡinama kwa ḡoena, naumeki da riuvavasaḡa kwa voteyeteyedina.”

¹⁸ Be taragai baneginama yai taravira munaḡa be ya riuna, “Abaḡa riuvavasaḡidi?” Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, “Nam kwa rauvunuḡa, nam kwa rauwaivi bo kwa rautauḡoma, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu,¹⁹ tamam be tinamma kwa viviredina be turamma nuanuamma e paḡona maika nema tamḡa kwawai nuapaḡo munaḡemna nama.”

²⁰ Be taragai baneginama ya riuna, “Taugu inam giudima matabudi è voia rovodina. Be yodi aiyaba ḡesau yà voie?”²¹ Naumeki da Yesu tauḡoma umanama ya riuena, “Tam deḡoda yawasana didimaninama kwa ḡoena, naumeki da kwa naḡo be am purapurama matabudi kwa raugimaredi, be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima kwa utedina. Deḡoda nama kwa voiana, tam am waiguyauma tokare marae kwa paḡona. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna.”

²² Inam tauḡominama nama giunama ya vaivaiena tauna yai nuaboya kaua be ya naḡona, baninama tauna yai purapura guratana aubainama.

²³ “Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riuedina, Yà riuriu kauemina da purapura baneginama tauna marae saḡanama ḡarone ya piripiri kauana.²⁴ Be ko noḡoti da Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaḡana, be nama taragai baneginama ya bagibagi da ya bagibagi kauana, tokare nam teneteneḡina da Mamaitua na waiguyauma nopone e saḡa.”

²⁵ Be Yesu na tauwai muriwatanama nama a vaivaiena taudi a naira kaua be a riuna, “Deḡoda nama, aitau tokare e yawasana?”²⁶ Naumeki da Yesu taudi ya kitadididi be ya riuna, “Inam kauidima matabudi banaga ḡarodie tokare nam teneteneḡina, be Mamaitua ḡarone yaba matabuna teneteneḡinama e voiedina.”²⁷ Be Pita dabudine Yesu ya riuena, “Tauma yaba matabudi kè gosaḡana tam waimuriwatanema aubainama, be tauma tokare aiyaba ama maesama ka paḡo?”

²⁸ Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, “Rawavau raḡaninama e tavana raḡanine, Banaga Natunama waiguyau gabunama boruborumine e miana, be inam raḡanine taumi tauwai muriwatanama 12 mate diague ko mia be Israel damdima matabudi 12 koi tarapiriedina.²⁹ Be aitau da adi vadama bo tamedima bo tinedima, tasitasidima bo nuvunuvudima, adi sedama bo adi sipima a gosaḡana taugu waimuriwataneguma aubainama, taudi tokare ya toi vavasaḡana ta banavidina, nam a gosegosedina maika. Be taudi yawasana kenakena nonoḡinama mate ta paḡona.³⁰ Be banaga toitoi aitauḡa ta dokadokana, taudi tokare tai murina. Be aitauḡa yodi taiwai murina, taudi tokare ta dokana.”

20

Taunoya gureipi sipinama nopone ta noyana wainasidima

¹ Be Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Mara na waiguyauma inam umanama:

Raḡan tenaḡa sipi taupakinama raḡanboiboi kupinaḡa ya naḡo be banaga ya kokonedina, da na sipie sibo a noyana.² Be taudi matabudi ai anina tenaḡa da taudi matabudi adi noyama damone ravie taudi tenatenaḡaḡa Denari tenaḡaḡa ei maesidina. Naumeki be ya riu poredina na sipie.

³ “Be raḡanboiboi suara ya tavatavana nama, tauna ya dobi ya munaḡa be banaga ḡesauidima anikune gabune a midimidi yababayababana ya banavidina.⁴ Dabudine ya riuedina, ‘Taumi ko naḡo be yau sipie ko noyana, be taugu tokare taumi yai maesimina.’

⁵ Naumeki da taudi a naḡona na sipie noya aubainama.

“Naumeki da suaratopu be tauḡominama ya dobi ya munaḡana, be kauinama teneḡinama ya voiena. Be ravie kauinama teneḡinama ya voiena.

⁶ “Be suara ya yovoyovona raḡanine, tauna ya dobi ya munaḡa be yaḡoro banaga a midimidi yababayababana ya banavidina. Dabudine ya riuedina, ‘Taumi suara daudau aba

uma dabudi ko midi yababayaba be ko voivoie? ⁷ Be taudi a riuna, ‘Tauma nam aitau i kokonemainda da aba sibo kē voie.’ Be tauna ya riuedina, ‘Naumeki, taumi mate ko naō yau sipie ko noyana.’

⁸ “Be ravi ġomae noya ya kovikovina, sipi taupakinama taunoya adi badama ya yokoe be ya riueno, ‘Taunoya matabudi kwa rawateġeidi be adi maesama kwa utedina. Aitauġa muriġa a tava be noya awai karea, taudi ġarodie waimaia kwai karea naumeki da banaga noya awai kare dokena ġarodie kwa tavana.’ ⁹ Naumeki da taudi aitau da suara ya yovoyovona raġanine noya aubainama a tavatavana, taudi tenatenaġaġa a verau be Denari tenatenaġaġa a ragaudina. ¹⁰ Be aitauġa noya aubainama a tavatava dokana, taudi awai noġotana kabe mane dosinama ta paġo. Be ibewa da taudi matabudi Denari tenaġaġa a ragaudina. ¹¹ Taudi mane a paġopaġona raġanine, sipi taupakinama ġarone momodu ai kare be a riuna, ¹² ‘Tauma noya dosinama kē voie be suara debamaie ya kara kuruvana. Be inam banegidima taudi muriġa ġoma a tava be nam noya dosinama ti voiena. Be tam maesa teneġinama kuya utedina.’

¹³ “Be sipi taupakinama ya paribeedi be ya riuna, ‘Badam, taugu nam gewagewa ġarome e voiena, baninama noġone tam kuyai aninana da Denari tenaġa sibo ē utemina noya murine. ¹⁴ Vutuna aubainama am manema kwa paġo be kwa naġona. Be taugu yà ġoeġoena da banaga muriġa ē kokokokonedina maesa teneġinama yà utedina maika tam. ¹⁵ Taugu yau pairuma aubainama tam kuya unura, bo? Uma inam taugu yau manema, vutuna aubainama taugu yà ġoeġoena nama banaga yà utena.’

¹⁶ “Naumeki da aitau da tawai murina, taudi tokare ta dokana, be aitau da ta dokadokana, taudi tokare tai murina.”

*Yesu nema e guri bakona raġan aniwai rabuiteġanama ya giu munaġena
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)*

¹⁷ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalemma a naġonaġona raġanine, kadae na tauwai muriwatanama ya riuedi da ġavoe taudiġa be ya riuedina, ¹⁸ “Tauda tà naġonaġona Jerusalemma be dabudine Banaga Natunama tokare banaga ta boru dobiġena pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima nimedie. Be taudi adi ogama a taraġina da tauna tokare tai gurina. ¹⁹ Be taudi tokare Banaga Natunama ta paġo be banaga aitauġa nam Jius taudi nimedie ta boru nawe da taudi tai diboġi, ta kwapu be korosie ta tuparatuna. Be raġan wairabuiteġane tauna e midisuġu munaġana.”

*Jeims be Jon tinedima na waibaġama
(Mk 10:35-45)*

²⁰ Dabudine Sebedi natunatunama tinedima mate Yesu ġarone a tava be tinedima tuapikane ya raupari be na ġoanama Yesu yai baġana. ²¹ Be Yesu ya riuna, “Tam am ġoanama aba?” Dabudine waivi ya riuna, “Kwai anina da am waiguyauma nopone yau sedama uma rabui, be tenaġa sibo kasaumma yauwane ya miana, be tenaġa sibo senimma yauwane ya miana.”

²² Be Yesu ya riueno, “Tam nam ku kataiena aba kwawai baġena. Taumi teneteneġina da taugu ġoraġoranama yà tegona nama tokare ko tego, bo?” Dabudine seda a riuna, “Ee, tokare ka tegona teneteneġinama.” ²³ Be Yesu ya riuedina, “Taumi riukaua tokare yau redue ko tegona, be kasaugue be senigue mieninama inam nam taugu amawai badena. Inam gabudima Tamaguma ya vokaukauedina, taudi banaga vineviniedima aubaidima.”

²⁴ Tauwai muriwatana ġesaudima matabudi 10-nama a vaivaiena raġanine, taudi nuedima yai medina adi banagama rabui ġarodie. ²⁵ Vutuna aubainama Yesu taudi matabudi ya rawateġeidi be ya riuedina, “Taumi koya kataiena da eteni babadidima tawai badabadana. Be babadidima ai rewapano vavasaġana aubainama, taudi eteni tawai badejina. ²⁶ Uma kauinama taumi ġaromie nam nama e tubuġa! Be deġoda aitau tenaġa nopomie moraba e ġoena, naumeki da tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubuġana. ²⁷ Be aitau saġa gurata e ġoena, naumeki da ei taunoyana ġaromie. ²⁸ Maika Banaga Natunama ya yovona, nam banaga tauna aubainama ti noyana,

ibewa da tauna banaga aubaidima ya noyana, be na yawasanama yai utaena, da banaga toitoi e kuvesidina.”

*Yesu tautauñoma matapoteperedima rabui yai yawasanidina
(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)*

²⁹ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jeriko a gosegosena rañanine, patara dosinama tauna ai muriwatanena. ³⁰ Dabudine tautauñoma rabui matapoteperedima keda diane a miamiana. Be rañanine ta vaiena be Yesu inam kedanaña ya nañonañona, naumeki da taudi bonedima dosine a riuna, “Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!”

³¹ Be dabudine patara taudi a riutuañgainedina da sibo ai nuatuñuna. Be taudi yañoro a riu guratana, “Bada, guyau Deivid natunama, kwa raunuatoiemai!”

³² Dabudine Yesu ya midi kwasa, be yai taraviredina, “Aba ko ñoeñona yà voie?”

³³ Be taudi a paribee be a riuna, “Bada, tauma ka ñoeñona kai kitana.” ³⁴ Be Yesu ya raunuatoiedi be matedima ya taukonidina. Be dabudine yai rañantenañe da taudi ai kita be tauna ai muriwatanena.

21

*Yesu Jerusalemma ya sañana
(Mk 11:1-10; Lk 19:29-39; Jn 12:12-15)*

¹ Rañanine Jerusalem diane a tavatavana taudi a verauna oya Olipma Betpage meagaine. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi, ² be ya riuedina, “Ko nañgo noñomie meagaine, be rañanine meagaie ko sañasañana, dabudine ko kitana donki natunama mate a nigoridina. Ko kuvesidi be ko yovoñgedina taugu ñarogue! ³ Be deñoda aitau ei taraviremina, taumi ko riuena, ‘Bada e ñoeñoredina, rañan ñaubonaña be ka sañe munañedina.’”

⁴ Uma kauinama Mamaitua na giuma boni peroveta ya giugiuena nama ya tubuñana,

⁵ “Jerusalem banegidima ko riuedina, ko kitana ami guyaua

vovoyañgotinama donki natunama ya gerue be ñaromie e veraverauna.”

⁶ Naumeki da tauwai muriwatana a nañgo be Yesu aba ya riuriuedina, nama a voiedina.

⁷ Taudi donki natunama mate Yesu ñarone a dobiñgedi be taudi adi garama donki natunama debane a yesidi, be Yesu debane ya miana. ⁸ Banaga toitoi adi garama kedaña a yesiyesidina maika, banaga ñesaudima kai ma rugurugudi a taraña, a tavaitedi, be kedaña a yesidina. ⁹ Banaga aitaúña a dokadokana be aitaúña Yesu murine a sañasañana, a yogo be a riuriuna,

“Hosana guyau Deivid natunama ñarone! Waiaiaininama, tauna vutuna Bada isane e veraverauna! Mamaitua sañasañana vavasañinama isanama tà kaisuñusuñuna.”

¹⁰ Rañanine Yesu Jerusalem nopone ya sañasañana banaga matabudi a mosari, ai paparana be a riuriuna, “Uma tauna aitau?” ¹¹ Be patara a riuna, “Uma tauna Yesu, tauna peroveta, Nasaretma Galili provins nopone be ya verauna.”

*Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiñgedina
(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-17)*

¹² Be Yesu tempol nopone ya sañe be dabudine banaga aitaúña a kunekune be a gimagimaran, matabudi ya tavu dobiñgedina. Be tauna mane taurabedima adi vatarama yai tauviredi be aitaúña kiu gabubu taurau gimaredima adi kaba miama mate yai tauviredina. ¹³ Be Yesu taudi ya riuedina, “Girugiruminama porane Mamaitua ya riuna, ‘Taugu yau vadama inam moiragi kana vadama.’ Be taumi ko voivoiena da kabe taudanedanene adi gabu.

¹⁴ Be banaga matapoteperi be tuera ragaragaudima tempol nopone Yesu ñarone a tava be tauna yai yawasanidina. ¹⁵ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima Yesu yaba veredima ya voivoiedina a kitedi be seda tempol nopone a yogo be a riuriuna, “Hosana, guyau Deivid natunama!” Vutuna aubainama inam babadidima nuedima yai medi ¹⁶ be Yesu a riuena, “Tam seda aba ta riuriuena kwa vaivaie bo ibewa?”

Be Yesu taudi ya riuedina, “Ee, yà vaivaiyedina. Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa da umanama ya riuna, ‘Tam seda raubanidima, be seda wawaidima kuya voiedi da taudi isamma ta kaisuñusúñuna.’” ¹⁷ Dabudine tauna ya gosedi be inam meagainama ya dobi pore be ya nañona Betenima, be dabudine ya kenana.

*Yesu damaya ya riutuañgaie da nam e vota munañga
(Mk 11:12-14; 14:20-24)*

¹⁸ Pomainama rañganboiboi kupinañga Yesu ya munamunañgana Jerusalemma, be kedae tauna kani ya karatina. ¹⁹ Dabudine e kitana be damaya kainama keda diane ya midimidina. Naumeki da tauna kai diane ya nañgo be dabudi damaya rugudiñga ya kitedina, be banidima nam i banavidina. Vutuna aubainama tauna damaya ya riuena, “Nam airañgan kwa vota munañga!” Tauna nama ya riuriuna mudune, damaya kainama ya pokina.

²⁰ Be tauwai muriwatana nama a kitakitana, taudi a base be a riuna, “Damaya nemanama da ya poki makai?” ²¹ Be Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina taumi deñgoda koi sumañga be nam ko noñota bekubeku, taumi tokare kauinama teneñinama nama ko voiana, be nam inam vutunañga be mate taumi tokare kaua oyanama ko riuena, ‘Kwa nuakamoñga be kwa nañgo egasie.’ Be nama tokare e tubuñgana. ²² Deñgoda taumi koi sumañgana, taumi tokare ami ñoanama aiyaba koi bañena moiragie, tokare ko banavina.”

*Yesu deñgo rewapania ya pañona waitaraviranama
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)*

²³ Yesu tempol nopone ya sañga be yawai katakataina rañanine, pirisi adi babadama be babada ñesaudima mate tauna ñarone a tava, be ai taravirena, “Tam aba waibadana, be aitau waibada ya utem be uma kauidima kwa voivoiedi?”

²⁴ Be Yesu ya riuedina, “Taugu mate yau waitaravirama tenañga taumi yài taraviremina, be deñgoda taumi ko paribeeguna, naumeki da yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi. ²⁵ Ko riuegu! Jon deñgo dabudi waibada ya pañgo da yawai babataito, Mamaitua ñarone bo banaga ñarodie?”

Dabudine taudiñga ai sañasañga be a riuna, “Nema tà riu bako? Deñgoda tà riuna Mamaitua ñarone, tauna tokare e riuedana, aba aubainama taumi Jon nam koi sumañge?

²⁶ Be deñgoda tauda tà riuna, banage, tauda mate banaga tà nairedina, baninama taudi matabudi ta noñonoñgotina da Jon tauna peroveta.” ²⁷ Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna, “Tauma nam ke kataiena.” Dabudine Yesu ya riuedina, “Naumeki, taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.

Seda tautauñomidima rabui wainasinama

²⁸ “Uma wainasinama yà riuemi be nema ko noñota bake? Tauñgomma tenañga be natunatunama rabui. Be tauna ya nañgo da natunama tautueñinama ñarone be ya riuena, ‘Taukui, manaka kwa nañgo dà sipie be kwa noyana.’” ²⁹ Be natunama ya tuañgai be ya riuna, ‘Taugu è kayo tuañaina.’ Be you, muriñga nuanama ya vitara be ya nañona sipie noya aubainama.

³⁰ “Naumeki be tauñgomma ya nañona natunama tautasinama ñarone be riunama teneñinama natunama ya riuena. Be dabudine natunama ya riuna, ‘Naumeki mamaí, taugu yà nañona.’ Be tauna nam i nañona sipie.

³¹ “Yodi aitau tamanama ya voteyeteye be na ñoanama ya voie?” Be banaga Yesu a paribee be a riuna, “Gomana tautueñinama.” Dabudine Yesu ya riuedina, “Taugu yà riuriu kauemina da teks tautamidima kaikaiyovudima, be toretore waiwaividima taudi tokare Mamaitua na waiguyaue ta sañga dokana. Be taumi ibewa, ³² baninama Jon ya tava be tauna didimana kedanama yai katamina, be taumi nam tauna koi sumañgena. Be teks tautamidima kaikaiyovudima, be toretore waiwaividima taudi Jon ai sumañgena. Be taumi uma kauinama koya kitana, be yañgoro nam ami noñotama ko vitaredi be koi sumañgena.

*Gureipi sipinama taurabenama wainasinama
(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)*

³³ “Be yodi wainasi ȡesaunama yà riuemi be ko vaiena. Sipi taupakinama tenaȡa gureipi sipinama ya voie be ya ganakukuna. Yodibe waen anibuyonama domnama be kweyaȡa vadanama ya keridina. Yodibe gureipi sipinama tausipi ȡesaudima nimedie ya boru da a raberabe be tauna vaȡiae ya naȡona. ³⁴ Raȡanine gureipi taminama na raȡanima ya tavatavana, tauna na taunoyama ya riupore nawedina sipi taurabenama ȡarodie, da tauna na sikerema sibo a paȡona.

³⁵ “Be sipi taurabedima taudi taunoya a vunuȡidi, be tenaȡa a riȡa yababayababena, be ȡesau ai gurina, be ȡesaunama a rauyeku be ya gurina. ³⁶ Naumeki da sipi taupakinama na taunoyama ȡesaudima rautoitoi ya riuporaȡana. Be sipi taurabedima inam kauinama teneȡinama nama ȡarodie a voienna. ³⁷ Taunoya a vunuȡunuȡa rovodina murine, tauna natuȡominama ya riupore nawena ȡarodie be ya riuna, ‘Taugu yà noȡonoȡotina da taudi yodi tokare natuguma ta vivirena!’

³⁸ “Be raȡanine sipi taurabenama tauna a kitakitana, taudiȡa ai giu vivivira be a riuna, ‘Uma tauna sipi tokare ei buderiena. Vutuna aubainama tài guri be inam buderinama tauda tài buderiena.’ ³⁹ Naumeki da taudi sипie be a vunuȡa dobiȡena ȡavoe, be dabudine ai gurina.

⁴⁰ “Yodi nemanama? Sipi taupakinama e tavana raȡanine, tokare sipi taurabedima nema e bakedi?” ⁴¹ Taudi Yesu a riueno, “Tauna inam banegidima gewegewedima tokare e kawa gewegewedi, be murine na sipima banaga ȡesaudima nimedie e boruna. Be gureipi taminama na raȡanie taudi tokare tauna na sikerema ta utena.”

⁴² Be Yesu taudi ya riuedina, “Taumi girugiruminama porane koya sievi bo ibewa? Inam umanama ya riuna, ‘Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaȡa a porekaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam ti ȡoena.

Be Mamaitua yekunama poreporenama ya paȡo be ya voie da na vadama e kerikerina yasinama ya tubuȡana. Be inam kauinama Bada ya voienna tauda ȡarode anikitanama ya vere kauana.’

⁴³ “Vutuna aubainama yà riuriuemina da Mamaitua na waiguyauma taumi ȡaromie tokare e kaipore, be banaga ȡesaudima e utedina. Be inam dabudine taudi tokare ta vota be Mamaitua na sikerema ta utena. ⁴⁴ Be aitau e beku be uma yekunama debane e ravusena, tauna tokare ei mia gorugoruna. Be yekunama aitau debane e ravusena, tauna tokare ei mia mutumutuna.”*

⁴⁵ Dabudine pirisi adi babadama be Parisi Yesu na wainasima matabudi a vaivaiedina, taudi a kataiena da tauna taudi ya giuguedina. ⁴⁶ Vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da Yesu sibo a vunuȡina, be taudi banaga a nairedina, baninama banaga a noȡonoȡotina da Yesu inam peroveta.

22

*Wainaȡi soinama wainasinama
(Lk 14:16-24)*

¹ Be Yesu wainasi ȡesau ya riuedina, ² “Mamaitua na waiguyauma inam maika umanama:

Guyau tenaȡa natunama tauȡominama yawai naȡina. Vutuna aubainama tauna soi ya vokaukauena. ³ Be tauna na taunoyama ya riuporedina da banaga ya kokokokonedina, vutudi sibo a riuedi da a verauna soie. Be inam banegidima taudi a tuaȡaina. ⁴ Naumeki da tauna na taunoyama ȡesaudima rautoitoi ya riupore nawedi be ya riuna, ‘Ko naȡo inam banegidima è kokokokonedina ȡarodie be umanama ko riuedina, “Ko verauna soie! Taugu kaite yau kani be yau musarama è vokaukauedi, be taumi yà raberabemina.”

* ^{21:44:} Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuaȡaiena, taunaȡa tokare e vunuȡa munaȡena, be guri murine Yesu tokare inam baneginama aruinama e doumutuna.

[’] ⁵ Be inam banegidima yaḡoro taunoya bonedima a vaia tuaḡaiedi, be taudi ai naḡo teḡateḡana. Waria na sipie ya naḡona, be waria na noyae ya naḡona. ⁶ Be ḡesaudima taunoya a vunuḡidi, a raukivi gewegewedi be ai guridina.

⁷ “Vutuna aubainama guyau nopenama yai ḡora kaua be na tauiḡarama ya riuporedina da inam banegidima taurau vunuḡa tai guridi be adi meagaima mate ta gabu gorudina. ⁸ Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, ‘Naḡi soinama kaite e kawa nonoḡi be e kenakenana. Be banaga è kokokokonedina, taudi nam veredi da sibo a verau. ⁹ Vutuna aubainama taumi ko naḡo kedaḡa be aitauḡa ko banabanavidina, ko riuedi be matabudi ta verauna soie.’

¹⁰ “Naumeki da taunoya a naḡo kedaḡa be banaga aitauḡa a banabanavidina, veredi bo gewegewedi, matabudi a tavaitedi, be soi vadana ya moḡavu taritarina. ¹¹ Be guyau vadae ya saḡana, na warema kitedima aubainama. Be dabudine e kitana be banaga tenaḡa nam naḡi garedima i kotedina. ¹² Dabudine guyau inam baneginama ya riuena, ‘Badam, tam nam naḡi garedima ku kotedina, be nemanama da uma dabudine kuya saḡa?’ Be tauḡoma dabudine nam aiyaba i riuena. ¹³ Dabudine guyau na taunoyama ya riuedina, ‘Inam tauḡominama nimanama, kaḡanama ko panidi be ko pore dobiḡena tadiwanawanae. Be dabudine e ḡaba be gadigadinama e sanadididina.’

¹⁴ “Ko kataie da Mamaitua banaga toitoi ya kokonedina be bisaḡa ya vinedina.”

Tài teks bo ibewa?
(Mk 12:13-17; Lk 20:27-40)

¹⁵ Dabudine Parisi a naḡo da adi ogama a taraḡina da tauna sibo giue Yesu ai sinasina be aiyaba sibo ya vato waigewana. ¹⁶ Be Parisi adi tauwai muriwatanama be Herod na tauwai muriwatanama a riupore nawe tenaḡedi, be Yesu ai taravirena, “Tauwai katakatai, tauma kè kataiena da tam riukaue kwa giugiuna, be Mamaitua na ḡoanama riukaue kwawai katakataina. Be am giue tam nam banaga kuma nainairedina, avedi da banaga nema maika kitedima, tam nam kuma siesievidina. ¹⁷ Kwa riuemai, tam nema kwa noḡonoḡota bake, tauma Sisa ḡarone kai teks bo avedi?”

¹⁸ Dabudine Yesu taudi adi noḡotama gewegewedima ya kataiedi be ya riuna, “Taumi banaga kaikaiyovumima! Aba aubainama taumi ko rara rubugu? ¹⁹ Sirin teks aniwai maesinama ko verauḡe be ya kita.” Naumeki da Denari tenaḡa a paḡo verauḡe ḡarone ²⁰ be Yesu taudi yai taraviredina, “Aitau noḡona be isanama Sirin bogane ta kenakena?” ²¹ Be taudi a paribee be a riuna, “Uma Sisa noḡonama.” Be Yesu ya riuedina, “Naumeki da Sisa ḡaronama Sisa ko utena, be Mamaitua ḡaronama naumeki da Mamaitua ko utena!”

²² Raḡanine nama giunama a vaivaiena, taudi Yesu a base be a naḡona.

Gurie be midisuḡu munaḡa waitaraviranama
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ Sadisi taudi a riuriuna da banaga e guri be nam e midisuḡu munaḡa. Inam raḡaninama teneḡine taudi vutudi Yesu ḡarone a tava da ai taravire ²⁴ be a riuna, “Tauwai katakatai, Mousis umanama ya riuna, ‘Deḡoda tauḡoma yai naḡi be nam seda i tikidi da ya gurina, be na visarama ya gosena, naumeki da tasinama bo tuaḡanama inam kaiyababinama e naḡi be seda ei tubuḡidina tuaḡanama gurigurinama aubainama.’

²⁵ “Tauma ḡaromaie tautauḡoma 7 a tubuḡana tina tenaḡa ḡarone, be tauḡoma tautuaḡa waivi ya naḡi da nam ti natunatuna, be tauḡominama ya gurina be tasinama tuaḡanama kaiyababinama ya naḡina. ²⁶ Be tauna mate seda nam i tikidi be ya gurina. Be kauinama teneḡinama tauḡoma wairabuiteḡanama ḡarone ya tubuḡana. Namaḡa da tauḡoma aniwai 7-nama ḡarone ya dobina. Be inam tauḡominama mate nam i natunatuna be ya gurina. ²⁷ Naumeki da inam tautauḡomidima a gurigurina damone inam waivinama ya guri ḡavutana. ²⁸ Yodi nemanama? Midisuḡu munaḡa na raḡanie uma waivinama tautauḡoma 7 a naḡinaḡina, tauna tokare aitau na waivi?”

²⁹ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya giu waigewana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko katai kauena, be Mamaitua na rewapanama mate nam

ko kataiena. ³⁰ Midisuūgu munaāga raāganine, banaga taudi tokare anea maika ta tubuāgana marae, be tokare nam tai naāgi. ³¹ Be guri ta midisuūgu munaāgana na waikatakataima taumi koya sievi bo ibewa? Mamaitua boni umanama ya riuna, ³² ‘Taugu inam Eibraham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.’ Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama.”

³³ Patara umanama giudima a vaivaiena, taudi Yesu na waikatakataima a base kauena.

*Riuvavasaāga dosinama
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)*

³⁴ Inam raāganine Parisi ta vaiena be Yesu Sadisi adi giuma matabudi ya gududina, vutuna aubainama Parisi a rawateāgeidina. ³⁵ Be adi badama, tarawatu tauwai katakatainama tenaāga Yesu ya raurubu be ya riuena, ³⁶ “Tauwai katakatai, tarawatu nopone, deēgo riuvavasaāginama ya saāga vavasaāga?”

³⁷ Be Yesu ya paribeena, ‘Bada am Mamaituama nuanuamma e paāgona, nuanuamma tabutabune, aruimma tabutabune be am noōgotama tabutabune.’ ³⁸ Inam riuvavasaāginama ya saāga guratana, be tauna e dokadokana. ³⁹ Be aniwai rabuinama inam nama kitnama, ‘Turamma nuanuamma e paāgona, nema tam kwawai nuapaāgo munaāgemna nama.’ ⁴⁰ Tarawatu be peroveta adi waikatakataima matabudi inam riuvavasaāgidima rabui nopodie ta kenakenana.”

*Keriso tauna aitau natuna?
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)*

⁴¹ Be Parisi ai rawateāgeidi da a miamia be Yesu yai taraviredina, ⁴² “Taumi Keriso nema ko noōgonōōgota bake, tauna aitau natuna?” Be taudi a paribee be a riuna, “Tauna guyau Deivid natunama.”

⁴³ Be Yesu ya riuedina, “Be nemanama da Arua Babau guyau Deivid nopone ya yovo be tauna umanama ya riuna,

⁴⁴ ‘Mamaitua yau Badama ya riuena, Kasaugue kwa miana, naumeki da taugu am āgaviamma kaāgammma dibudie yā biridina.’

⁴⁵ Guyau Deivid Keriso āgarone ya riuna, ‘Yau Badama!’ Be yodi nemanama da Keriso tauna guyau Deivid natunama?”

⁴⁶ Inam dabudine nam aitau Bada na giuma i paribeena. Inam raāganine be nokoi ya naāgona nam aitau Yesu waitaravira munaāgenama i āgoena, baninama taudi a nairana.

23

Tauwai katakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedi

¹ Dabudine Yesu tauna na tauwai muriwatanama be patara ya riuedina, ² “Tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taudi Mousis gabunama a paāgo be banaga tawai katakataidina. ³ Vutuna aubainama taumi yaba matabuna ta riuriuemina, naumeki da ko voteyeteyedina. Be adi yawasanama nam i verena aubainama, nam koi muriwatanedi. Taudi ta riuemi da taumi yaba ko voivoiedina, be taudi āgomidima inam yabedima ta giuguedina nam tima voivoiedina. ⁴ Taudi tarawatu tabu be tabu bagibagidima ta voiedi, be banaga ta segesegeridina da tarawatu tai muriwatanedina, be banaga inam tarawatudima waimuriwatanedima ta voivoia rereāgedina, be taudi nimediāga a tikedi be ta miamiana.

⁵ “Taudi adi voiama matabudi ta voivoiedina da banaga kabe ta kitedi be ta basedina. Taudi Mamaitua riunama pepae ta girumidi be noōgodie be nimedie ta panipanidina, be gara rarauperoperodima ta kotekotedina. Be gara peroperodima tawai dau guratedina da kabe banaga ta kitedi be ta basedi. ⁶ Soi raāganine taudi guni poune mieninama ta ājoeāgedina, be taparoro raāgandie taudi gabu verediāga ta vinevinedina. ⁷ Taudi adi āgoana kauama da banaga aniwai boru gabudie taudi āgarodie ta verau, be kawasaāge na waikaiwe tai kaiwedi be ta riuna, ‘O bada dosimma.’

⁸ “Be taumi ko kita da nam aitau āgaromie e riuna, ‘Bada dosimma’, avedi. Baninama taumi inam ami badama dosinama tenaāga, be taumi matabumi inam tauna tasitasinama.

⁹ Be dobue nam aitau īgarone ko riuna, ‘Mamai’, avedi. Baninama taumi tamemima tenaīga, tauna vutuna marae e miamiana. ¹⁰ Be taumi ko kita da nam aitau īgaromie e riuna, ‘Tauwai katakatai’, avedi. Baninama taumi inam ami tauwai katakataima tenaīga, tauna vutuna Keriso. ¹¹ Aitau da nopolome ya saīga guratana, naumeki da tauna aubaimima ei taunoyana. ¹² Be aitau da e kawakawa saīge munaīgena, Mamaitua tokare tauna e boru dobiīgena. Be aitau da e boruboru dobiīgena munaīgena, Mamaitua tokare tauna e kawa saīgena.

*Banaga kaikaiyovumima ko kita kauana
(Lk 11:38-52)*

¹³ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaīginama tokare ko banavina. Baninama banaga Mamaitua na waiguyauma nopolone saīganama ta īoeīgoena be taumi adi kedama ko guduguduna. Be mate tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopolone ko saīga. Be mate banaga Mamaitua na waiguyauma nopolone saīganama aubainama ta rara rubuna, be taumi adi kedama ko guduguduna. ¹⁴ (-)*

¹⁵ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasaīginama tokare ko banavina. Baninama taumi dobu ko naīgo popoe be banaga ko voiedi da tawai muriwatanemi be kowai katakataidina. Be inam kedane taumi inam banegidima ko voiedi da taudi gienatnatudima ta tubutubuīgana maika taumi. Be mate ko voiedi da adi kaiyovuma tawai moraba kauena, nam maika taumi. Vutuna aubainama taumi inam gienatna banima.

¹⁶ “Taumi tauwai dokadoka matapote potemima, taumi gewagewa vavasaīginama tokare ko banavina. Baninama taumi ko riuriuna, ‘Deīgoda aitau tempol isane e sauga wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be deīgoda tempol nopolone gold isane e sauga wapana, naumeki da inam saugawapanama nam kwai kati kotovi.’ ¹⁷ Taumi matapote potemima, be buebuemima! Deīgo tauna yaba dosina, Gold bo tempol? Tempol tauna vutuna gold e kawakawa babauna. ¹⁸ Be mate ko riuriuna, ‘Deīgoda aitau olta isane e sauga wapana, inam saugawapanama nam bani boruboruna. Be deīgoda puyo olta debane e kenakenana, be inam puyonama isane e sauga wapana, naumeki da inam saugawapanama nam kwai kati kotovi.’ ¹⁹ Taumi matapote potemima. Deīgo tauna yaba dosina, puyo bo olta? Olta tauna vutuna puyo e kawakawa babauna. ²⁰ Vutuna aubainama aitau da olta isane e sauga wapana, naumeki da tauna yaba matabuna olta debane mate isedie e sausauga wapana. ²¹ Be aitau da tempol isane e sauga wapana, tauna inam tempol isane be aitau da tempol nopolone e miamiana mate isane e sausauga wapana. ²² Be aitau da mara isane e sauga wapana, naumeki da tauna Mamaitua na kaba miama be Mamaitua īominama mate isane e sausauga wapana.

²³ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Tokare gewagewa vavasaīginama ko banavina. Baninama taumi kani anitai dinidima yabedima koi rawadamdamdi da matabudi 10 be dam tenaīga Mamaitua ko uteutena. Inam kaua īaubonama. Be kaua dosidima tarawatue ta kenakenana inam didimana, raunuatoi be waipatutu taumi nam koma voivoiedina. Inam ya gewagewa kaua. Taumi noīgōne kaua dosidima sibo koya voivedina, muriīga da kaua īauīgāubodima sibo koya voivoiedina. ²⁴ Taumi tauwai dokadoka matapote potemima. Taumi kaua īauīgāubodima ko kitakita yaīgēyaīgedina, be kaua dosidima ko vava gudegudedina.†

* ^{23:14:} Gurik baibol bisaīga nopolie vers 14 e kenakenana. Vers 14 inam umanama: Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi ko kita kauana. Taumi banaga kaikaiyovumima. Taumi kaiyababa waikaruwaīgewaīgedima adi vadama, be adi purapurama ko kwayek-wayedina, be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ko voivoiedina. Vutuna aubainama taumi tokare kovoīga dosinama ko banavina. † ^{23:24:} Gurik baibol nopolone umanama ya riuna: Taumi inam maika banaga nabugara īaubonama na kapue ya kenakenana, ya kita be ya kaiporena. Be na kapuma nopolone kamel nam i kita be mate ya tego be ya tonoīgina.

²⁵ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasağinama tokare ko banavina. Baninama taumi keyaka be tebo tauridima ko koğekoğedina, be nopolima danene be kanitoku ya moğavuna, inam vutudi mira.

²⁶ Taumi Parisi matapoteapotemima. Taumi noğone keyaka be tebo nopolima ko koğa dokedina, yodibe tauridima mate tokare ta verena.

²⁷ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasağinama tokare ko banavina. Baninama taumi kokoaga waiwaisianama maika. Kokoaga debanama kitanama ya vere kauana, be nopolama turiğä be mira ya moğavuna. ²⁸ Be taumi ami yawasanama inam kokoaga maika. Banaga ta kitekitemina da taumi kabe didimana banegimi, be nopolima inam kaiyovu be gewagewa ya moğavuna.

²⁹ “Taumi tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taumi banaga kaikaiyovumima. Gewagewa vavasağinama tokare ko banavina. Baninama taumi peroveta be didimana banegidima kokoagidima koi sia yağeyağedi, ³⁰ be ko riuriuna, ‘Değoda tauda wağawağadama adi rağanie sibo tè miana, tauda tokare nam te sagudi be peroveta tei guridi.’

³¹ Inam giudie kowai mağatara munağemina da taumi vutuna peroveta tauvunuğidima natunatudima. ³² Be taumi ami dosima gewagewa a voivoia gosena, tokare taumi ko kaiğavutidina. ³³ Taumi mota, sarama natunatudima! Taumi tokare riukaua da ko nağona gienae, be nam tokare koi moisiri be teneteneğina. ³⁴ Vutuna aubainama taugu yodi uma ya riuemina da peroveta, nuauyauya banegidima be tauwai katakatai ya riuriuporedina ğaromie. Be ğesaudima taumi tokare koi guridi, be ğesaudima ko tuparatudi, be ğesaudima ami sinagogma nopolie kwapue ko riğedi, be ğesaudima koi tarapiriedi be ko tavu waibabaridina meagai da meagai noplidi. ³⁵ Vutuna aubainama aitauğä banaga veredima a vunuvunuğidina adi kovoğama taumi tokare ko pağona. Boni pakane da yodi, didimana banegidima a vunuğidi be kosinidima a darorona. Inam Eibol na parate ya nağó da Berekaia natunama Sakaraias ğarone ya tavana. Sakaraias tauna olta be tempol poudie koya vunuğina. Inam banegidima matabudi ami dosima a vunuvunuğidina mate kosinidima taumi nimemie ta kenakenana. Vutuna aubainama taumi tokare kovoğja ko pağona. ³⁶ Ya riuriu kauemina, da uma kauidima matabudi taumi kimtimima ğaromie ta tubuğana.

Yesu Jerusalem yai nuaboyena

(Lk 13:34-35)

³⁷ “O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai guridina. Mamaitua banaga e riuriuporağana ğaromie, be taumi ko raraу yekudina! Rağan yatoi kauana taugu è raurubu da sibo è rawateğeimina, kamkam natunatunama mapenama dibune e rawarawa teğeidina maika, be taumi koya tuağaina. ³⁸ Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma tokare e gose be e kena yababana. ³⁹ Be yodi ya riuriuemina da taumi nam ko kita munağegu, naumeki da tokare rağan e tavana, dabudine taumi umanama ko riuna, ‘Tam vutuna Bada isane kwa veraverauna, isamma ka kaisuğusuğuna.’ ”

24

Rağan damonama matairidima

(Mk 13:1-23; Lk 21:5-12, 16-23)

¹ Yesu tempol ya gose da ya nağonağó be na tauwai muriwatanama ğarone a tavana. Dabudine taudi tempol a kita virevire, Yesu ai katai be a basebasena. ² Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Ya riuriu kauemina da uma yabedima matabudi yodi ko kitekitedina, tokare nam nama ta kena nonoğja ibewa, be matabudi tokare ta rawadabu ririğidina.”

³ Yesu oya Olip debane ya miamia be na tauwai muriwatanama taudiğä Yesu ğarone a tava da ai taravire, be a riuna, “Kwa riuemai, uma kauidima aba rağanine ta tubuğä? Be abağä matairidima ta tubuğä da ka kitedi be ka kataie da rağan damonama kaiteka maida, be mate nema ka katai bake da tam am kaba verauma rağaninama e tavatava?”

⁴ Be Yesu ya riuna, “Koi kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi. ⁵ Baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, ‘Taugu vutuna Keriso!’ Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka waigewedina. ⁶ Be rāganine īgara maida guguridima ko vaie bo madanie varidima ko vaiedina, nam ko naira! Uma kauidima nama tokare ta tubūana, be inam nam rāgan damona, ibewa! ⁷ Dobu da dobu tai kawa āsīgasina, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa āsīgasina. Be dobu toitoi nopodie meīgara be yoyo tai verautatena. ⁸ Inam kauidima maika kaipakara gomana kaevounama e tepetepena tunimuyanama maika, inam tepe pakanama.

⁹ “Inam rāganine taumi tokare ta panimi be babada nimedie ta biri nawemi da taudi ta raukivi gewegewemi be tai gurimina. Be taumi taugu kowai sumā̄eguna aubainama, banaga dobu matabuna tokare ta tuāgaiemina. ¹⁰ Inam rāganine banaga toitoi adi waisumāama ta gosedi be adi banagama adi banagama ta tuāgaiedi be tai kawa biri dobīana, ¹¹ be peroveta kaikaiyovudima toitoi inam rāganine ta māgatara, be banaga toitoi tai kedadoka waigewedina. ¹² Be gewagewa e moraba, be banaga toitoi adi wainuapāgoma tokare ei kavena. ¹³ Be aitaūga adi waisumāge ta midi bagibagi be ta raudamoena, taudi tokare ta yawasanana. ¹⁴ Be Mamaitua na waiguyauma varinama verenama tokare dobue banaga matabudi āgarodie ta rauguguya nawe da banaga ta vaie, murīga da rāgan damonama e tavana.

¹⁵ “Taumi tausiaiva, uma giunama baninama ko katai kauena, Peroveta Daniel ya riuna da tokare ko kitana gewagewa waimatawarawara vavasāginama dēgo nam sibo ya midi, be tokare e midina. Inam kauinama e tubūana rāganine, ¹⁶ taudi aitaūga Judiama miemienidima naumeki da naira oyae sibo a nāgona. ¹⁷ Inam rāganine, aitau da na wagapatae* e miamiana, nam vadama nopone e sāga be na purapurama e ragaudi. ¹⁸ Be nam aitau sipie be na garama ragaudima aubaidima e munāga vadae. ¹⁹ Inam rāgandie waiwaivi bogebogedima be waitatau vaudima, taudi tokare piripiri dosidima ta banavidina. ²⁰ Be Mamaitua āgarone ko moiragi da inam rāgandima, nam bodubodue† bo Sabat rāgandie ta tubūga, baninama taumi tokare nema naira ko nāgo bako? ²¹ Baninama nuaboya inam rāgandie e gewagewa vavasāgana tokare ta tubūana. Mamaitua dobu yawai tubūgie da yodi, nam airāgan uma piripiridima ti tubūga rubuna naumeki da yodi. Be uma piripiridima murine nam airāgan e tubūga munāga. ²² Be dēgoda Mamaitua inam piripiri rāgandima tai tupodima ibewa, nam aitau tenāga tokare ya yawasana. Be na banagama vinevinidima kadi taiye, tauna uma rāgandima tokare e taitupodina. ²³ Be inam rāgandie dēgoda aitau e riuemina, ‘Keriso umanema!’ bo e riuna, ‘Keriso noanema!’ Inam baneginama nam koi sumāge! ²⁴ Baninama Keriso kaikaiyovudima, be peroveta kaikaiyovudima tokare ta māgatara be mataira be anibasa kauidima ta voiedina, be ta raurubu da Mamaitua na vinevinema banegidima mate sibo ai kedadoka waigewedina. ²⁵ Vutuna aubainama ko kita kauana, yaba matabuna kaitē è riu wainonōgimina, murīga da inam rāgandima ta tavana.

²⁶ “Vutuna aubainama dēgoda aitau e riuemina, ‘Noanema Keriso, dobu kavakavane.’ Nam ko dobi ko nāgo! Bo dēgoda e riuemina, ‘Keriso umanema vadae.’ Nam koi sumāge!

²⁷ Baninama Banaga Natunama na rāganima ei rāgantenāge be keyama maika e kidi, be gunuma matabuna e yana porena. ²⁸ Dēgo musara gurinama e kenakenana, dabudine naboduba‡ ta rawarawa tēeidina.

(Mk 13:24-27; Lk 21:25-27)

²⁹ “Be inam piripiridima rāgandima muridie, suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana munāga.

* 24:17: Jius banegidima adi vadama debanama inam ‘wagapata’ maika tabatabanama. Dabudine adi kaba waimiamama. † 24:20: Gurik baibol nopone nam ‘bodubodu’ ima kenakenana. Be ‘winter’ e kenakenana, inam nam maika bodubodu, be inam tururu ya moraba kauana, tokare tenetenēgina maika ei gurimna. ‡ 24:28:

‘Naboduba’ inam maika kiu isanama ‘vulture’. Taudi musara dēgo e gurina, waīgapa dabudi ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara dēgo dabudi e kenakenana.

Be gunuma rewapanidima matabudi e gusu waidaberaridi be kipora gunume ta kuru-vana.

³⁰ Inam rağanine noğone Banaga Natunama tokare gunume e mağatara, da banaga ta kita be ta kataie da inam Banaga Natunama e yovoyovona. Be dobue banaga matabudi tai sosori be ta ğabana. Be tokare taudi Banaga Natunama rewapani be neneğara dosinama mate giyou nopone be e yovoyovona ta kitana. ³¹ Dabudine bogigi dosinama e riuriuna rağanine, tauna na aneama e riuporedi da na banagama vinevinedima matabudi dobu isune da isune, be gunuma isune da isune, da ta rawateğeteğeidina.

*Bada na kaba verauma rağanima nam aitau i kataiena
(Mk 13:28-37; Lk 21:29-33)*

³² “Naumeki da damaya kainama ko kita be ğarone ko kataina. Rağanine damaya ragedima ta kini, be rugudima ta gidagidavana, inam rağanine ko kataie da inam bodubodu rağaninama maida e tavatavana. ³³ Inam kauinama teneğinama nama, rağanine taumi inam kauidima gewegewedima ta tubutubuğana ko kitedina, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba verauma rağaninama kaiteka maida. ³⁴ Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave, naumeki da inam kauidima tokare matabudi ta tubuğça dokana. ³⁵ Mara be dobu tokare ta samoana, be taugu riuguma nam airağan e samoza. ³⁶ Nam aitau tenağga rağan i kataiena da airağan inam rağaninama e tava. Nam anea marae, Mamaitua Natunama mate nam i kataiena, be Tamanama marae taunağga ya kataiena.

(Lk 17:26-35)

³⁷ “Banaga Natunama na rağanima maika Noa na rağanie yawasana a tubutubuğana maika. ³⁸ Muriğda kabaita ya tubuğana, banaga a kanikani, a tegotego, ai nağji be awai nağidina. Nama a voivoia be Noa waga ak nopone ya sağana. ³⁹ Be banaga tokare aba ğarodie e tubuğana, taudi nam ti kataiena. Naumeki da kabaita ya tubutubuğana, taudi matabudi ya karuedi be upa nopone a tonedina. Inam kauinama nama tokare Banaga Natunama na kaba veraue e tubuğana. ⁴⁰ Inam rağanine tautauğoma rabui ta sipisipi be tenağga tokare anea ta nawena, be tenağga ta gosena. ⁴¹ Be waiwaivi rabui kani ta rarausuvi, be tenağga tokare anea ta nawena, be tenağga ta gosena.

(Lk 12:39-40)

⁴² “Vutuna aubainama rağan matabuna koi neneğanana, baninama ami Badama na kaba verauma rağanima nam ko kataiena. ⁴³ Uma ko noğoti, değoda vada taupakinama sibo taudanedanene na kaba tavama rağaninama i kataiena, naumeki da tauna tokare na gaburama ya bodame, be baneginama nam na vadae ya sağga be ya danene. ⁴⁴ Vutuna aubainama taumi mate ko yokaukaua be ko miamia, baninama Banaga Natunama na kaba verauma, taumi tokare ko miamia nuababağga be e tavana.

(Lk 12:41-46)

⁴⁵ “Ai taunoya tauna waisumeğina be nuanuauyauyana, da Bada sibo tauna ya vine? Inam taunoyanama na banagama e rabedi be adi kanima e soiedina, taudi ta ğoeğeno rağanine.

⁴⁶ “Rağanine na Badama e tava munağga be e kitana da na taunoyama na noyama e voivoiena, naumeki da nuavere dosinama inam taunoyanama ğarone. ⁴⁷ Yà riuriu kauemina da Bada na purapurama matabudi tokare inam taunoyanama e ute, be tauna ei badedina. ⁴⁸ Be taunoya değoda e gewagewa be e riuna, ‘Bada bonideğyo ya nağyo be e miamia watanana.’ ⁴⁹ Be dabudine tauna na banagama e riğedi be tegobua banegidima mate ta kanikani, ta tegotego buana. ⁵⁰ Nama e voivoia nuababağga be na badama e tavana. ⁵¹ Inam rağanine Bada inam taunoya gewagewanama e dourakaraka be banaga kaikaiyudima adi gabue e boru nawena. Be dabudine tokare ta yakei be gadigadidima ta sanadidi watanedina.

¹ “Inam raḡanine tokare mara na waiguyauma inam maika umanama:

Matatapu matabudi 10 adi rampama a ragaudi be a dobi da naḡivau tauḡominama verau bodebodenama a naḡona. ² Matatapu 5 buebuedima be 5 nuanuauyeuyedima.

³ Matatapu buebuedima adi rampama a ragaudina be karesin nam ti ragauna. ⁴ Be nuanuauyeuyedima taudi rampa be karesin ḡesaudima mate a ragaudina. ⁵ Be naḡivau tauḡominama nam i tava makaina, vutuna aubainama taudi matedima a yado da a kenana.

⁶ “Naumeki da kupi poune be banaga a yogo be a riuna, ‘Naḡivau tauḡominama kaiteka e tavana! Ko dobi be ko verau beena.’ ⁷ Dabudine matatapu matabudi a midisuḡu be adi rampama a vokaukauedina. ⁸ Be matatapu buebuedima adi banagama nuanuauyeuyedima a riuedina, ‘Karesin ko utemai, ama rampama ta gurigurina.’ ⁹ Be taudi a paribeedi be a riuna, ‘Ibewa, karesin nam ruvana da taumi mate tà soie be teneteneḡina. Taumi ko naḡo da aitaūga karesin ta rarau gimaredina taudi ḡarodie, be mabimie ami karesinma ko gimarana.’

¹⁰ “Naumeki da taudi karesin gimerinama aubainama keda a naḡonaḡona maika, muridie naḡivau tauḡominama ya tavana. Be matatapu aitaūga kaite a vovo kaukauana, taudi naḡivau tauḡominama mate vada nopone wainaḡi soine a saḡa, be matakedya ya guduna. ¹¹ Be matatapu buebuedima taudi muriḡa a tava be a riuna, ‘Bada, Bada, matakedya kwa kaipore aubaimaima!’ ¹² Dabudine Bada ya paribeedi be ya riuna, ‘Yà riuriu kauemina da taugu taumi nam e kataiemina.’

¹³ “Vutuna aubainama taumi raḡan matabuna koi neneḡanana, baninama Banaga Natunama na kaba verauma raḡaninama be na awama taumi nam ko kataienia.

Taunoya sibo ai patutu be noya verenama a voiena Bada aubainama

¹⁴ “Be mate mara na waiguyauma inam maika umanama:

Banaga tenaḡa muriḡa da sibo vaḡai aubainama ya naḡona, be noḡone tauna na taunoyama ya riuedina da tauna na manema ta rabedina. ¹⁵ Naumeki da na taunoyama adi noyama ruvane nama mane ya utedina. Taunoya tenaḡa 5 tausand Kina ya utena, be ḡesaunama 2 tausand Kina ya utena, be ḡesaunama 1 tausand Kina ya utena. Yodibe tauna ya naḡona vaḡai aubainama. ¹⁶ Be taunoya aitau da 5 tausand ya paḡopaḡona, tauna ya naḡo da manenama ya noye da yai morebi be 5 tausand ḡesau ya paḡona. ¹⁷ Be nama taunoya aitau da 2 tausand ya paḡopaḡona, tauna mate manenama ya noye da yai morebi be 2 tausand ḡesau ya paḡona. ¹⁸ Be taunoya aitau da 1 tausand ya paḡopaḡona, tauna ya naḡo da dom ya keri be na badama na manema dome ya semona.

¹⁹ “Taunoya adi badama ya mia gurata da tokare deḡo, be ya tava munaḡana. Be na taunoyama ya rawateḡeidina, baninama ya ḡoeḡoena da sibo ya kataienia, da na taunoyama tauna na manema ai morebidi bo ibewa. ²⁰ Dabudine taunoya aitau da 5 tausand Kina paḡopaḡonama, tauna ya tavana 5 tausand ḡesaunama mate be ya riuna, ‘Bada, taugu 5 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 5 tausand Kina ḡesaunama mate è tavaitena.’ ²¹ Dabudine Bada ya riuna, ‘O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ḡaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà ute, be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tài nuaverena.’

²² “Dabudine taunoya aitau da 2 tausand Kina paḡopaḡonama tauna ya tava be ya riuna, ‘Bada, taugu 2 tausand Kina kuya uteguna, be yodi kwa kita 2 tausand Kina ḡesaunama mate è tavaitena.’ ²³ Dabudine Bada ya riuna, ‘O, tam taunoya veremma! Taugu yaba ḡaubonama è utemna be tam kuyai patutu be kuya noye da ya morabana. Vutuna aubainama taugu tam tokare yaba toitoi yà ute be kwai badedina. Naumeki da yodi kwa verau be taugu mate tài nuaverena.’

²⁴ “Dabudine taunoya aitau da 1 tausand Kina paḡopaḡonama tauna ya tava be ya riuna, ‘Bada, taugu è kataienia da tam banaga medimedimma. Tam nam pesi ku kumedina be kwa ragaragau yababedina. Tam nam ku sipina be kwa rarau yaba yababana.

²⁵ Vutuna aubainama taugu tam è nairemna aubainama dom è keri, be am manema dome è semona. Yodi kuya kita umanema am manema ya uteute munağemna.’ ²⁶ Dabudine Bada ya riuna, ‘Tam taunoya gewagewamma, matagayagayawimma. Tam kuya kataiena da taugu nam pesi è kumedina be yà ragaragau yababedina, be taugu nam e sipina be yà rara yaba yababana. ²⁷ Inam naumeki, tam yau manema banike sibo kuya boru be ya noyana. Be taugu è tavana rağanine debane anitai potonama mate sibo è pağona.

²⁸ “Inam taunoyanama gewagewanama ğarone mane ko pağō, be taunoya 10 tausand Kina ya voivoiena, tauna ko utena. ²⁹ Baninama aitau da na noyae ei patutu be e voivoia kauena, tauna tokare yaba ğesaudima mate debane yà taipoto be yà utena. Be aitau na noyama e voivoia waigewagewana, avedi da tauna yaba ğaubonama ğarone e kenakenana, be yağoro taugu tokare ğarone yà kaiporena. ³⁰ Be inam taunoyanama matagayagayawinama ko pore dobiğe tadiwanawanae, be dabudine e yakei be gadigad-inama e sanadididina.”

Mara etara rağaninama

³¹ “Banaga Natunama tokare na kaba waiguyauma boruborumine e mia be ma neneğarina na aneama matabudi mate marae be ta yovona. ³² Be banaga dobu matabuna tauna noğone ta rawateğeidi be tauna e dariğedina, maika tauyosi sipu be gote e daridariğedina nama. ³³ Tauna sipu kasaunama yauwane e biridina, be gote seninama yauwane e biridina.

³⁴ “Dabudine guyau banaga kasaunama yauwane tokare e riuedina, ‘Taumi aitauğā Tamaguma yawai aiainimina, ko verau be ami buderima ko pağona. Baninama Tamaguma muriğā da dobu ya voiena, noğone tauna aubaimima mara waiguyaunama ya vokaukaue be ya kenakenana, vutuna yodi koi buderiena. ³⁵ Baninama kani ya karakaraguna rağanine, taumi kani koya utegu be è kanikanina. Be nuaguma ya rarau kasakasana rağanine, taumi upa koya utegu be è tegotegona. Be taugu è vağavavağaina rağanine, taumi koya riuegu da ami vadae è sağasağana. ³⁶ Be gara èwai karuwağewağena rağanine, taumi koyawai garaguna. Be taugu è sidasidana rağanine, taumi koya raberabe kaueguna. Taugu dibure è miamiana rağanine, taumi koya vava kitakitaguńa.’

³⁷ “Inam rağanine didimana banegidima tauna ta paribee be ta riuna, ‘Bada, airağan kani ya karakaratim be tauma kani kè uted? Be airağan nuamma ya rarau kasakasa be tauma upa kè uted? ³⁸ Be airağan tauma kè riuem da vadae kuya sağā? Bo airağan gara kuyawai karuwağewağe be tauma gara kè uted? ³⁹ Be airağan tam kuya sida bo dibure kuya miamia, be tauma kè vava kitikitam?’ ⁴⁰ Dabudine guyau taudi ya paribeedi be ya riuna, ‘Yà riuriu kauemina, da aitau tenağā turaguma ğaubonama ğarone vere kuya voiena, inam taugu ğarogue kuya voiena.’

⁴¹ “Dabudine guyau banaga seninama yauwane tokare umanama e riuedina, ‘Ko nağō ğavoe, taumi Mamaitua yai tara tautauemina tokare kai karakarata nonoğinama nopone ko nağona. Inam gabunama Mamaitua ya vovo kaukauena, Diaboro be na aneama mate aubaidima. Be taumi mate inam dabudi ko nağona. ⁴² Baninama taugu kani ya karakaraguna rağanine, taumi nam kani ko uteguna. Be nuaguma ya rarau kasakasana rağanine, taumi nam upa ko uteguna. ⁴³ Be taugu è vağavavağaina rağanine, taumi nam ko riuegu da ami vadae è sağana. Be taugu gara èwai karuwağewağena rağanine, taumi nam koi garaguna. Be taugu è sidasida bo dibure è miamiana rağandie, taumi nam ko vakitakitaguńa.’

⁴⁴ “Inam rağanine taudi mate ta paribee be ta riuna, ‘Bada, airağan kani ya karakaratim, be nuamma ya rarau kasakasa, bo kuya vağavağai, bo gara kuyawai karuwağewağe, bo kuya sida bo dibure kuya miamia, be tauma nam ke sagum?’ ⁴⁵ Dabudine guyau taudi tokare e paribeedi be e riuna, ‘Yà riuriu kauemina, da aitau tenağā turaguma ğaubonama ğarone nam vere ko voiena, inam taugu mate ğarogue nam ko voiena.’ ⁴⁶ Inam rağanine

taudi tokare ta nağona kovoğā kenakena nonoğine, be didimana banegidima tokare ta nağona yawasana kenakena nonoğine.”

26

Yesu kana kasirama a tomtomna (Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

¹ Yesu na giuma ya kovikovina murine, tauna na tauwai muriwatanama ya riuedina,
² “Taumi koya kataiena da yodi rağan rabui ta kenakenana, da Nağopore soinama e tavana, be Banaga Natunama banaga nimedie ta boru nawe be ta tuparatuna.”

³ Dabudine pirisi adi babadama be babada ġesaudima mate, taudi pirisi adi badama isanama Kaiyapas na vadae a rawategeidina. ⁴ Be taudi Yesu kana kasirama a tomtomna da waimoisirie değō sibo a vunuğī be ai gurina. ⁵ Be taudi a riuna da uma kauinama nam soi nopone sibo ya tubuğā, baninama değoda iğara e nuasarina.

Waivi upa ġabuğabunama Yesu debane ya ġinina (Mk 14:3-9; Lk 7:37-38; Jn 12:1-8)

⁶ Yesu tauna Betenima, tauğoma Saemon awai isana Kito, tauna na vadae Yesu ya miamiana. ⁷ Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ġabuğabunama maesinama dosinama duginama* ya kiroğī be ya tavana. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ġabuğabunama Yesu debane ya ġinina. ⁸ Be na tauwai muriwatanama nama kauinama a kitakitana, taudi nuedima ya karati be a riuna, “Aba aubainama upa ġabuğabunama ewai yakare? ⁹ Uma upanama ġabuğabunama sibo ya raugimare da mane dosinama ya pağō, be manenama banaga waikaruwağewağedima sibo ya utedina.”

¹⁰ Dabudine Yesu ya kataie da taudi aba a giugiuena, aubainama tauna ya riuedina, “Aba aubainama uma waivinama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ġarogue. ¹¹ Taumi rağan yatoi kauana banaga waikaruwağewağedima mate ko miana. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tà mia nonoğā. ¹² Tauna upa ġabuğabunama tunigue ya ġini wainonoğī, be ya kawa nonoğiguna tai kokoagiguna aubainama. ¹³ Taugu yà riuriu kauemina, Değō da değō dobu matabuna vari verenama ta rarauguyena rağanine, uma waivinama aba ya voivoiena noğotinama mate tokare ta giu watanena.”

Judas yai aninana da tauna Yesu e boru dobiğena (Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴ Dabudine Judas Iskariot, tauna tenağā tauwai muriwatana 12 nopolie, tauna ya nağō pirisi adi badama ġarone, ¹⁵ be yai taravirena, “Değoda taugu Yesu nimemie yà boruna, taumi aiyaba tokare taugu ko utegu?” Naumeki da taudi mane a sievi da sirin matabudi 30 be a utena. ¹⁶ Inam rağanine be nokoi ya nağona, Judas tauna keda ya wanewanena, da Yesu taudi nimedie sibo ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Nağopore soinama a kanina (Mk 14:12-16; Lk 22:7-13)

¹⁷ Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama rağaninama yawai karena rağanine, tauwai muriwatana Yesu ġarone a tava da ai taravire be a riuna, “Değō dabudi kwa ġoeğōena tauma ka nağō be Nağopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?” ¹⁸ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Ko nağō meagaie tauğoma tenağā ġarone be ko riuenä, ‘Tauwai katakatai umanama ya riuna: Taugu yau rağanima boruborunama kaiteka maida ya tavana. Taugu am vadae yau tauwai muriwatanama mate Nağopore soinama ka voiena.’” ¹⁹ Naumeki da tauwai muriwatana aba Yesu ya riuriuedina nama a voiena. Taudi a nağō be Nağopore soinama a vokaukauenä.

(Mk 14:17-21; Lk 22:14, 21-23; Jn 13:18-30)

* 26:7: Taudi yeku isanama ‘Alabasta’ a voie da inam duginama ya tubuğana.

²⁰ Be ravi ya tavatavana rağanine, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a mia gogona be a kanina. ²¹ Taudi a kanikani be Yesu taudi ya riuedina, “Yà riuriu kauemina da nopolomie tenağga tokare taugu e boru dobiğeguna.” ²² Dabudine taudi ai nuaboya kaua be tenatenağga a riuna, “Bada, agunai nam taugu, bo?” ²³ Be Yesu ya riuna, “Tauna aitau da rabuigu nimamaima teboe e yovo tenağana, inam tauna tokare taugu e boru dobiğeguna. ²⁴ Be Banaga Natunama tokare e gurina girugiruminama porane e riuriuna maika, be gewagewa vavasağinama tauna aitau Banaga Natunama e boruboru dobiğena ğarone e tubuğana. Ya verena da inam baneginama avedi da sibo ya tubuğana.”

²⁵ Be Judas tauna vutuna tokare Yesu e boru dobiğena, tauna mate ya riuna, “Tauwai katakatai, nam taugu, bo?” Be Yesu tauna ya riueno, “Tam ġomimma vutuna kwa riuriuna.”

(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Taudi yağoro a kanikani be Yesu buredi ya pağda yai kaiwa da ya giva be na tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, “Ko pağda be ko kanina, uma inam taugu tubuğiguma.” ²⁷ Inam kauinama murine tauna keyaka ya pağda, yai kaiwa da ya utedi be ya riuna, “Taumi matabumi uma keyekine ko tegona. ²⁸ Uma inam kosiniguma waianina aubainama, e raraū ġinina banaga toitoi adi gewagewama aminoğota porenama aubainama. ²⁹ Taugu yà riuriuemina da nam waen yà tego munağge, naumeki da Tamaguma na waiguyauma nophone, taumi mate tokare tà tego tenağana.” ³⁰ Dabudine taudi a saresare kovina murine, taudi a nağona oya Olip debane.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e bovienna

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

³¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Manaka kupine taumi matabumi tokare ko goseguna, baninama girugiruminama porane ya riuna, ‘Taugu tokare tauyosi yài guri be sипу adi kaba miama ta gosedi, be ta daberarana.’”

³² Be taugu gurie be yà midisuğu munağana murine, taugu yà gosemi be yà doka da yà nağona Galilima.” ³³ Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Banaga matabudi tokare ġarome aba e tubutubuğana ta kita be naira ta nağona, be taugu tokare nam yà gosem.”

³⁴ Dabudine Yesu ya riuna, “Yà riuriu kauemna, manaka kupine muriğda kamkam e riuna, tam tokare rağan rabuiteğga kwa riuna da tam taugu nam ku kataieguna.” ³⁵ Be Pita ya riuna, “Taugu nam airağan tokare yà riuna, Taugu nam tam e kataiemna, be tam kwa gurigurina rağanine, taugu tam mate tà guri tenağana. Be tauwai muriwatanana ġesaudima taudi mate riunama teneğinama nama a vatona.”

Yesu Getsemenima ya moimoiragina

(Mk 14:32-34; Lk 22:39-46)

³⁶ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a nağona dobu isanama Getsemenima, be dabudine taudi ya riuedina, “Taumi uma dabudine ko miamicia be taugu yà nağgo noa dabudine yà moiragina.” ³⁷ Dabudine tauna Pita be Sebedi natunatunama rabui yai dokedi, be mate a nağona. Inam rağanine tauna nuaboya yai kare, be nuanama ya gewagewa kauana. ³⁸ Be ya riuedina, “Taugu nophoguma nuaboya ya moğavuna, be kaiteka nuaboya ei guriguna. Uma dabudi ko mia be tai neneğanana.”

³⁹ Inam rağanine Yesu ya gosedi be tauna ya taunağgo ġavoe da doğae ya raupari be umanama ya moiragina, “Mamai, değoda teneteneğina bo ibewa, da ġorağoranama yodi e tavana nam sibo è sigue. Be avedi, nam taugu yau ġoanama kwa voie, be tam am ġoanama kwa voieno.” ⁴⁰ Dabudine tauna ya tava munağga na tauwai muriwatanama ġarodie, da e kitedina be taudi a kenakenana, dabudine Pita ya riueno, “Taumi tokare suara rovanama tenağga nophone koya mia be koyai neneğana bo ibewa? ⁴¹ Ko mia be koi neneğana, be ko moiragi da nam raurubue ko beku! Aruimima moiragi e ġoeğoen, be tubuğimima e vovo gwağagwağana.”

⁴² Naumeki da Bada rağan aniwai rabuinama ya munağga be ya moiragina, “Mamai, değoda uma ġorağoranama kai porenama nam kwa ġoe, naumeki da tam am ġoanama

kwa voiена.” ⁴³ Rağanine tauna ya tava munağana na tauwai muriwatanama ġarodie, da e kitedina be taudi a kena munağana, baninama matedima a yado kauana.

⁴⁴ Naumeki da tauna ya gosedi da ya munağga, be rağan aniwai rabuiteğanama ya moiragi be giudima teneğidima ya vatodina. ⁴⁵ Be tauna na tauwai muriwatanama ġarodie ya tava munağga be ya riuedina, “Taumi yağoro ko kena be ko sipesipere, bo? Ko kita, Banaga Natunama ta boru dobiğena, gewagewa banegidima nimedie rağaninama kaiteka ya tavana. ⁴⁶ Ko midisuğu be tà nağona, tauboru dobiğeguma kaiteka umanema ya tavana.”

Yesu banaga nimedie a boru nawena

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:2-12)

⁴⁷ Yesu yağoro ya giugiu be Judas tauna tenağga tauwai muriwatanana matabudi 12 nopolie, tauna ya tavana. Be banaga patara ġesaudima mate a tavana, taudi nimedie kwatikwati be kwaibubu a ragaudina. Taudi inam pirisi adi babadama, be babada dosidima a riuporedina. ⁴⁸ Be tauborudobiğga mataira aba e voienna, patara ya riuedina, “Değō baneginama yāwai suruvena, tauna vutuna ami ġoanama, tauna ko pani be koi doka nawena!” ⁴⁹ Naumeki da Judas tauna didimaninama ya nağō ġomana Yesu ġarone, be ya riuna, “Ebom tauwai katakatai.” Naumeki da yai suruvena. ⁵⁰ Be Yesu ya riuna, “Yau tura, uma dabudine kuya tavana, naumeki da am ġoama kwa voienna.” Dabudine tautauğoma Yesu a vunuğgi be a kaididina. ⁵¹ Inam rağanine Yesu na tauwai muriwatanama tenağga, kwatikwati ya kaikai suğuna, pirisi adi badama na taunoyama beanama ya dourakana.

⁵² Be Yesu ya riuena, “Am kwatikwatima kwa kaididi, baninama aitau da kwatikwatie ta iğaiğarana, inam banegidima taudi tokare kwatikwatie tai guridina. ⁵³ Değoda taugu sibo è ġoena, tokare Tamaguma èi bağga be tauna waiğapa anea toitoi ya riuporağana saguguma aubainama. ⁵⁴ Be değoda nama yā voienna, tokare girugiruminama porane aba ya riuriuena sibo a tubuğana, be tokare nam a tubuğga.”

⁵⁵ Inam dabudine Yesu patara ya riuedina, “Taumi kwaibubu be kwatikwati mate koya tavana taugu ko vunuğigu, banaga danedanenena maika, bo? Taugu rağan patapatanama tempol nophone è mia be èwai katakataina, be taumi nam ko vunuğiguna. ⁵⁶ Be uma kauidima matabudi ta tubutubuğana, baninama boni peroveta a girugiruminama ruvane.” Dabudine tauwai muriwatanana matabudi Yesu a gose, be taudi naira a nağona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima noğodie ya midina

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-71; Jn 18:12-24)

⁵⁷ Be taudi aitauğga Yesu a panipanina, naumeki da ai doka nawena pirisi adi badama Kaiyapas ġarone. Inam dabudine tarawatu tauwai katakataidima be babada ġesaudima mate matabudi ai rawateğeidina. ⁵⁸ Be Pita Yesu yai muriwatanane be madanie muriğga ya veraverauna, naumeki da ya sağga ya nağona anikaba etara gabune, pirisi adi badama na vadae. Dabudine tauna taubodama mate a mia be yawai rabana da nema sibo Yesu a etara bakena ya kitana.

⁵⁹ Be pirisi adi babadama be etara babadidima matabudi, a rara rubuna da giu kaikaiyovudima değō sibo a banavidi, be inam giudie Yesu sibo ai gurina. ⁶⁰ Be matamata kaikaiyovudima toitoi dabudine a tavana, be yağoro taudi nam değō keda ti banavina da Yesu sibo ai guri. Dabudine banaga rabui a verau ⁶¹ be a riuna, “Uma tauğominama umanama ya riuna, ‘Taugu teneğinama da Mamaitua na tempolma yā katiwei be rağan rabuiteğga nopolie yā keri munağena.’”

⁶² Dabudine pirisi adi badama ya midisuğu be ya riuna, “Uma banegidima tawai wavumna tokare kwa paribeedi bo ibewa?” ⁶³ Be Yesu tauna nam aiyaba i riuena. Naumeki da pirisi adi badama Yesu ya riuena, “Mamaitua yawayawasaninama isane yā riuriu vavasağemna, kwa riuemai: Tam vutuna Keriso, Mamaitua Natuna, bo?” ⁶⁴ Be Yesu ya riuena, “Ee, inam vutuna kuya vatona. Be yā riuemina: Tokare taumi Banaga

Natunama Mamaitua wairewapaninama kasaunama yauwane e mia, be ma giyouna marae be e yovoyovona ko kitana.”

⁶⁵ Dabudine pirisi adi badama tauname na garama ya sika be ya riuna, “Yodi koya vaie, tauna ewai diboğana. Yodi nam matamata ġesaudima tà wanedi. ⁶⁶ Taumi nema kowai noğota bako?” Be taudi a paribee be a riuna, “Tauna naumeki da e gurina.”

⁶⁷ Dabudine taudi Yesu noğonama a kaviso be a paitina. Be ġesaudima a raunevanekau ⁶⁸ be a riuna, “Keriso kwai nasi, aitau kabe ya riğam?”

Pita Yesu ya boviena

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:25-27)

⁶⁹ Be Pita tauna anikaba etara gabunama diane ya miamia be taunoya waivinama ġarone ya tava, be ya riueno, “Tam mate Galili Yesunama mate koya nağonağona.”

⁷⁰ Be Pita taudi matabudi noğodie ya bovi be ya riuna, “Tam aba kwa giugiuena, taugu nam e kataieno.” ⁷¹ Dabudine tauna ġavoe ya dobi ya nağonağō be waivi ġesaunama tauna ya kita, be na banagama ya riuedina, “Noa tauğominama mate Nasaret Yesunama mate a nağonağona.” ⁷² Be Pita ya bovi munağā, da ya rauseri be ya riuna, “Taugu inam tauğominama nam e kataieno.” ⁷³ Naumeki da a mia rağan ġaubonağā be banaga aitauğā diane a midimidina Pita a riueno, “Inam riukaua, tam mate turedima. Tam bonapakamma ewai mağatarana ka vaivaiena.” ⁷⁴ Be Pita ya riu vavasağā be ya riuna, “Taugu yà riuriu kauana! Inam tauğominama taugu nam e kataieno. Değoda taugu yà kaiyovuna, naumeki da Mamaitua tokare gewagewa ġarogue e voiena.”

Pita nama ya giugiuena inam rağanine kamkam ya riuna. ⁷⁵ Dabudine Yesu aba Pita ya riuriueno ya noğotina, “Muriğā da kamkam e riuna, tam tokare rağan rabuiteğā kwa bovieguna.” Dabudine Pita ya dobi ya nağō be ya ġaba guratana.

27

Yesu a verauğena Paelat ġarone

(Mk 15:1; Lk 22:66; 23:1; Jn 18:28)

¹ Rağanboiboi kupinağā pirisi adi babadama matabudi, be babada ġesaudima adi ogama a tarağina, da Yesu tai gurina. ² Dabudine taudi Yesu nimanama a panidi be ai doka nawena, be gabeman isanama Paelat nimane a boruna.

Judas taunağā yai guri munağena

(Ap 1:16-19)

³ Be Judas tauborudobiğā tauna e vaiena be Yesu waigurinama a giugiuena, inam rağanine tauna yai sosori, be yai nuaboya kauana. Naumeki da Judas ya munağana pirisi adi babadama, be babada ġesaudima ġarodie be sirin 30 taudi ya ute munağedi, ⁴ be ya riuna, “Taugu gewagewa è voiena. Taugu banaga verenama è boru dobiğā yababe be tokare tai guri, be kosininama e darorona.” Be taudi a paribeena, “Inam tam am vitama, be nam tauma ama nuaboya.” ⁵ Naumeki da Judas mane tempol nopone ya yaraiedi, be tauna ya nağō be ya sopana.

⁶ Dabudine pirisi adi badama manedima ya tama be ya riuna, “Tarawatu nam ima waianinana, da uma manedima tempol manenama nopone tà biridi, baninama uma inam vunuğā manenama.” ⁷ Dabudine taudi ai oga da inam manene, gurewa tauvoienama na doğama ta gimeri be dabudine vağavağai adi kokoagama tai tubuğina. ⁸ Vutuna aubainama inam dobunama yodi tawai isana ‘Kosina Dobunama’. ⁹ Inam kauidima peroveta Jeremaia boni aba ya riuriueno, ruvane nama ya tubuğana, inam umanama, Israel banegidima tauna na maesama a boruna, inam sirin matabudi 30. Be inam sirindima 30 ta ragaudi

¹⁰ be gurewa tauvoienama na doğama ta gimerina, Bada ya riuriuna nama.

Paelat Yesu ya etarena

(Mk 15:2-15; Lk 23:2-25; Jn 18:29-40)

¹¹ Naumeki da Yesu gabeman noğone ya midi be tauna Yesu yai taravirena, “Tam Jius adi guyau, bo?” Be Yesu ya riuna, “Ee, inam vutuna kuya vatona.”

¹² Dabudine pirisi adi babadama be babada ġesaudima taudi Yesu awai wavuna, be tauna nam aiyaba i giuena. ¹³ Naumeki da Paelat Yesu yai taravirena, “Tam banaga tawai wavumna, kwa vaivaised bo ibewa?” ¹⁴ Be Yesu nam aba i paribea rubudina. Vutuna aubainama gabeman tauna ya basena.

¹⁵ Be gabeman tauna na vaivaima da soi nopolie banaga adi ġoanama aitau dibure ta vinevinena, vutuna e kaikaiporena. ¹⁶ Be inam raġanine gewagewa baneginama isanama Barabas, tauna isanaġonaġonama dibure ya miamiana. ¹⁷ Be patara awai rawateġeidina raġanine, Paelat yai taraviredi be ya riuna, “Taumi deġo tauna ko ġoeġoena yà kaipore? Barabas bo Yesu, tawai isana Keriso?” ¹⁸ Paelat nama ya riuna, baninama tauna ya kataie da pirisi Yesu a unurena aubainama tauna nimane a boruna.

¹⁹ Naumeki da Paelat etara gabune ya miamia, be na visarama vari ya riuporena tauna ġarone be ya riuna, “Inam baneginama ġarone nam tam aiyaba kwa voie, tauna banaga verenama. Baninama inam baneginama kana taiye taugu kupie rauboni gewagewa kaukauinama è kitana.” ²⁰ Be pirisi adi babadama be babada ġesaudima patara a riuedina da taudi sibo Barabas kaiporenama aubainama Paelat sibo ai baġana, be Yesu sibo yai gurina.

²¹ Be Paelat patara yai taraviredi be ya riuna, “Uma banegidima rabui be taumi deġo tauna ko ġoeġoena yà kaipore?” Be taudi a riuna, “Barabas kwa kaiporena.” ²² Dabudine Paelat ya riuna, “Be Yesu tawai isana ‘Keriso’, nema yà bake?” Be taudi matabudi a riuna, “Kwa tuparatuna!” ²³ Be Paelat ya riuna, “Aba aubainama yà tuparatatu? Tauna aiyaba gewagewanama ya voie?” Be taudi a rasa gurata be a riuna, “Kwa tuparatuna!”

²⁴ Be Paelat ya raurubu be ya kita da nam keda deġo i banavina, vutuna aubainama tauna patara matedie nimanama upae ya koġa be ya riuna, “Taugu uma baneginama e gurina, wavunama nam taugu yà paġo. Inam taumiġa ami wavuma.” ²⁵ Dabudine banaga matabudi a riuna, “Naumeki da tauna kosininama e rauġini, be wavunama tauma ama sedama mate ka kiroġina.”

²⁶ Inam raġanine Paelat tauna Barabas ya kaipore da ya naġona, be Yesu inam na tauiġarama nimedie ya boruna da taudi ta riġa be ta tuparatuna.

Tauiġara Yesu ai varavarana

(Mk 15:16-20; Jn 19:2-5)

²⁷ Naumeki da tauiġara Yesu ai doka saġena Paelat na kaba miae. Be dabudine tauiġara matabudi ai rawateġeidina Yesu noğone. ²⁸ Be taudi na garama a ġiġi pore, be gara ġesau sabasabanama ai kotena. ²⁹ Yodibe taudi gedara a pinou be Yesu debane ai mieni be a virididina, be diġona nimanama kasaune ai paġona. Yodibe taudi Yesu noğone tuapikedie a raupari, da ai varavara be a riuna, “Ebom, Jius adi guyuma.” ³⁰ Naumeki da Yesu a kaviso be diġona nimanane a paġo, be debanama a riġa yababayabena. ³¹ Be taudi ai varavara ya kovikovina, gara sabasabanama a kaipore, be tauna na garama ai kote munaġena. Yodibe ai doka nawena tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna

(Mk 15:21-31; Lk 23:26-43; Jn 19:16-27)

³² Be kedae tauġoma tenaġa a banavina, isanama Saemon, tauna Sairin meagainama baneginama. Dabudine tauiġara inam tauġominama a segeri da Yesu na korosima ya kiroġina. ³³ Naumeki da taudi dobu isanama ‘Golgotama’ a tavana. Riu ‘Golgota’ baninama inam ‘debagarere’. ³⁴ Dabudine taudi waen be musara kavisonama mate a gwada tenaġe, be Yesu a utena da sibo ya tegona. Be tauna ya remorubu da ei damina be tegonama ya tuaġaiena. ³⁵ Naumeki da taudi Yesu korosie a tuparatatu be na garama ai kasiedina. Be aitau kasie yawai rewapanana, tauna deġo garanama ya ġoeġoena, nama ya paġona. ³⁶ Be dabudine taudi a mia be Yesu a rabe be a kitakita watanina. ³⁷ Be aba aubainama Yesu a tuparatuna, vutuna kai ġaubonama bogane umanama a girumana

Yodibe Yesu debane korosi bogane kainama a tutuna. ³⁸ Be inam dabudine taudi banaga danedanenedima rabui mate a tuparatudina, tenāga Yesu kasaune be tenāga senine. ³⁹ Be banaga aitaūga kedaga a nāgonāgona, taudi debedima a kwadiedi da Yesu ai dibōgi, ⁴⁰ be a riuriuna, “Iyo! Tam dokane kuya riuna da tempol kwa katiwei be rāgan rabuitēga nopolie kwa keri munāgena. Yodi kwai yawasana munāgem. Dēgoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da yodi korosi boganāga kwa yovo be ka kitam.”

⁴¹ Inam kauinama tenēgine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, be babada ġesaudima mate taudi Yesu ai varavara, be a riuna, ⁴² “Tauna banaga ġesaudima yawai yawasanidina, be yodi taunāga nam tokare ei yawasana munāge! Dēgoda tauna Israel guyaunama, naumeki da korosi boganāga e yovo be tauma kai sumāgena. ⁴³ Tauna Mamaitua ewai sumāge be ya riuriuna, ‘Taugu Mamaitua Natunama.’ Yodi kabe tà kita Mamaitua tauna waiyawasaninama e ġoēgoe bo ibewa.” ⁴⁴ Be banaga danedanenedima rabui Yesu mate a tupatuparatudina, taudi mate Yesu ai dibōgina.

Yesu ya gurina

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

⁴⁵ Be suar atopu dobu yai kupikupina naumeki da ravie 3-okoroki paratinama. ⁴⁶ Be ravie 3-okoroki nama Yesu bonanama dosine umanama ya riuna, “Eli, Eli, lema sabaktani?” Uma giunama baninama inam umanama, “Yau Mamaituama, yau Mamaituama, aba aubainama kuya gose poregu?”

⁴⁷ Be banaga ġesaudima dabudine diane a midimidina nama a vaivaiena, taudi a riuna, “Koi beavaia! Tauna Elaija e yokoyokoena!” ⁴⁸ Be dabudine taūgoma tenāga anitaiyo ya pāgo, be ya manini ya sāga ya nāgo da waen ġorāgorane yai sonom da kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona, ⁴⁹ be banaga ġesaudima a riuna, “Nakarua, kwa gose! Elaija e yovoyovona ei yawasanina tà kitana.”

⁵⁰ Be Yesu bonanama dosine ya yogona, naumeki da tauname aruinama ya raukaigosena. ⁵¹ Inam kauinama ya tubutubūgana rāganine, gara tempol nophone matakedwa waisaurinama, ya nuasika porāga da ma nevana a kenana. Be dōga ya gusu be yeku a nuasenana. ⁵² Be inam rāganine kokoaga gayedima a nuaporāga be banaga babaudima guriguridima toitoi a midisūgu munājana. ⁵³ Be tauna na kaba midisūju munāgama murine, taudi kokoaga a dobi pore be a nāgona meagai babaune, be banaga toitoi ġarodie a māgatarana.

⁵⁴ Be tori matanama na tauīgarama mate Yesu a rabe be a kitakita watanina, taudi yoyo be yaba matabudi a tubutubūgana, nama a kitekitedina, taudi a naira kaua be a riuna, “Uma tauna inam riukaua Mamaitua Natunama!”

⁵⁵ Be dabudine waiwaivi mate, taudi madanie a midi be awai kitana. Inam waiwavidima taudi Galilima Yesu waimuriwatanenama ai karea, be aba tauna ya ġoēgoena nama a sagusaguna. ⁵⁶ Be inam waiwavidima matabudi nopolie inam Meri Magdalin, Meri Jeims be Jousep tinedima, be Sebedi natunatunama tinedima.

Yesu ai kokoagina

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁵⁷ Be ravi ya tavatavana paratine, waiguyau baneginama Arimatia meagaine be ya tavana, isanama Jousep. Inam baneginama tauna mate Yesu tauwai muriwatanenama.

⁵⁸ Tauna ya nāgo Paelat ġarone be yai bāgana da Yesu tubūginama sibo ya pāgona. Naumeki da Paelat na tauīgarama ya riuedi, da Yesu tubūginama Jousep a utena.

⁵⁹ Naumeki da Jousep Yesu tubūginama ya pāgo, be gara ġavōgavoridie ya sumana. ⁶⁰ Be Jousep tauname na kokoagama vaunama yeku vasivasi wainonōginama nophone, Yesu tubūginama ya boruna. Yodibe yeku dosinama yai rawakui da kokoaga matakedanama yai miditom, be ya nāgona. ⁶¹ Be Meri Magdalin be Meri ġesaunama taudi kokoaga nōgħone noāgo a miamiana.

Kokoaga taurabenama

⁶² Rağan ya tom da pomainama Sabat rağanine, be pirisi adi babadama be Parisi a nağō Paelat ġarone be a riuna, ⁶³ “Bada, tauma yağoro ka noğonoğotina da uma baneginama kaikaiyovunama dokane yawai yawanana umanama ya riuna, ‘Taugu tokare rağan aniwai rabuiteğane yà midisuğu munağana.’” ⁶⁴ Vutuna aubainama kawai bağamna da kokoaga kwa gudu kaua be taubodama kokoaga ta rabena naumeki da rağan wairabuiteğanama e kovina. Değoda na tauwai muriwatanama ta tava be tubuğinama ta danene, be ta nağō da banaga ta riuedina, ‘Yesu kaita ya midisuğu munağana.’” Değoda inam nama e tubuğana, naumeki da inam kaiyovunama tokare kaiyovu dokanama ei moraba guratena.”

⁶⁵ Dabudine Paelat taudi ya riuedina, “Naumeki, tauiğara yà riuporedi da taumi mate ko nağō be kokoaga ta rabena, be ami noğotama ruvane nama ko gudu waikaikaina.”

⁶⁶ Naumeki da taudi a nağō da kokoaga a gudu waikaikai ya kovi, yodibe tauiğara kokoaga matakedanama a midi ġağari be kokoaga a rabena.

28

Yesu ya midisuğu munağana (Mk 16:1-11; Lk 24:1-12; Jn 20:1-18)

¹ Sabat rağaninama murine, pomainama Sande rağantomtom, Meri Magdalin be Meri ġesau mate a nağona kokoaga kivunama aubainama. ² Inam rağanine anea ya yovoyovona, yoyo dosinama ya tubuğana. Be anea ya nağō kokoagae be yeku dosinama kokoaga matakedanama waimiditomnama yai rawakui ġavoe ya nağō, be tauna yekunama debane ya miana. ³ Be anea kitanama maika keama, be na garama ġavoğavora tunutununama. ⁴ Dabudine tauiğara taudi a naira kauana, be naira ya kawa gusugusudi be a guri gidavanaugh.

⁵ Naumeki da anea waiwaiyi ya riuedina, “Nam ko naira! Taugu è kataiena da taumi Yesu a tuparatuna, vutuna ko wanewanena. ⁶ Tauna nam uma dabudine. Tauna kaita ya midisuğu munağana, boni ya riuriuna maika. Ko verau be na kaba kenama gabunama ko kita. ⁷ Be waiğapa ko nağō da na tauwai muriwatanama umanama ko riuedina, ‘Yesu ya guri be ya midisuğu munağana, be yodi ya doka be e nağonağona Galilima, be dabudine taumi tokare tauna ko kitana.’ Inam vutunağā è riuemina.”

⁸ Naumeki da waiwaiyi kokoaga a gosena, nopodima naira be mosari ya moğavuna, be a manini a nağona tauwai muriwatanama riuedima aubainama. ⁹ Taudi a nağonağō be Yesu yai rağantenağē da ġarodie ya tava be ya riuna, “Ebom.” Be waiwaiyi tauna ġarone a nağō da tuapikedie a raupari, be kağanama a kaididi be a rauduneena. ¹⁰ Dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Nam ko naira! Ko nağō be tasitasiguma ko riuedi da ta nağona Galilima. Be dabudine taudi taugu ta kitaguna.”

Tauiğara pirisi adi babadama ai varidina

¹¹ Naumeki da waiwaiyi keda a nağonağona maika, tauiğara a nağona meagale pirisi adi babadama ġarodie, be yaba matabudi a tubutubuğana ai varidina. ¹² Dabudine pirisi adi babadama be babada ġesaudima mate ai boru be adi ogama a tarağina. Yodibe tauiğara mane dosinama a utedi ¹³ be a riuedina, “Ko nağō be banaga umanama koi varidina, ‘Tauma kupie kè kena nuakoa, be debamaie Yesu na tauwai muriwatanama a tava be Yesu tubuğinama a danenena.’” ¹⁴ Be değoda gabeman uma giunama ima vaie, tokare tauma ka gwayedi da nam aba gewagewanama ko banavi.” ¹⁵ Naumeki da tauiğara mane a ragaudi be aba pirisi be babada ġesaudima a riuriuedina nama a voiedina. Be inam gututunama Jius nophone ya daberarana, naumeki da yodi.

Yesu na tauwai muriwatanama ya riupore nawedina dobu matabuna nopolie

¹⁶ Inam rağanine tauwai muriwatanama matabudi 11 a nağona Galilima. Dabudine taudi a nağona oyae değō Yesu dokane ya riuriuedina dabudine. ¹⁷ Be rağanine taudi Yesu a kitikitana, dabudine a rauduneena, be ġesaudima taudi a noğota bekubekuna.

¹⁸ Naumeki da Yesu taudi ġarodie ya tava be ya riuna, “Rewapana marae, be dobue

matabudi Mamaitua taugu ya uteguna. ¹⁹ Vutuna aubainama ko naōo be banaga dobu matabuna nōpone ko voiedi da yau tauwai muriwatanama ta tubuōana. Be koi babataitodina Tamanama, Natunama be Arua Babau isedie. ²⁰ Be aba è riuriu vavasaōemina, yabedima matabudi taudi koi katakataidi da ta voteyeteyedina. Be yà riuriu kauemina da taugu raōan matabuna taumi mate, naumeki da raōan damone.”

Mak

*Jon tauwai babataito na rauguguyama
(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)*

- ¹ Mamaitua Natunama, Yesu Tauwai yawasana varinama verenama umanama yai karena. ² Maika nema peroveta Aisaia ya girugirumina nama, Mamaitua ya riuna, “Taugu tokare tauwai noyanoya yà riupore dokena da tauna am kedama e sepana.
- ³ “Banaga dobu kavakavane e yokoyokona, ‘Keda ko kawa vereveredi be ko kawa didimanidi be Bada e veraverauna.’”
- ⁴ Naumeiki da Jon dobu kavakavane ya mañatarara be yawai babataito be noñota viravira ya rarauguguyedina da Mamaitua banaga adi gewagewama sibo ya noñota poredina.
- ⁵ Banaga toitoi Juda provins nopone be Jerusalem meagaine matabudi a dobi a nañona Jon ñarone. Dabudine taudi adi gewagewama ai mañataridi be Jon Jodan upane yai babataitodina. ⁶ Jon na garama kamel vuvuñine voivoienama ya kotekotena. Be musara kopinama kwarikwarinama yai boretaie be na kanima kapau be dobira iwavinama.
- ⁷ Tauna banaga umanama yai varidina, “Banaga murigue e veraverauna tauna yai rewapanana vavasañana, nam maika taugu. Taugu nam veregu da yà raudune be na kañasumama yà kaiporedi. ⁸ Taugu upakavakavae yàwai babataitomina, be tauna tokare Arua Babaue ei babataitomina.”

*Yesu na babataito be na raurubuma
(Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)*

- ⁹ Inam rañandie Yesu Nasaret meagaine Galili provins nopone be ya verauna, da Jon Jodan upane Yesu yai babataitona. ¹⁰ Rañanine Yesu upae be ya potipoti tavana, tauna e kitana be mara yai rañantenañe da ya nuaporaña be arua ya yovoyovona ñarone maika kiu gabubu. ¹¹ Dabudine bona marae ya riuna, “Tam taugu natuñomiguma be taugu yàwai nuaverena ñarome.”

¹² Naumeiki da Arua Yesu yai doka nawena dobu kavakavane. ¹³ Be inam dabudine tauna ya miana rañan matabudi 40 be Seitan Yesu ya raurubuna. Be inam dabudine dobira museridima mate be anea a dobi be a saguna.

*Yesu tauwai sagida 4 ya yokoedina
(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)*

- ¹⁴ Rañanine Jon dibure a boruboru nawena, murine Yesu ya nañona Galilima be Mamaitua varinama verenama ya rauguguyena. ¹⁵ Yesu ya riuna, “Rañan kaua ya tavana be Mamaitua na waiguyauma kaiteka e tavatavana da Mamaitua na waibadama ei karena. Vutuna aubainama ami gewagewama ko kuvesidi be vari verenama koi sumañena.”

¹⁶ Rañanine Yesu Galilima yawawa dianaña ya nañonaña be tauwai sagida rabui ya kitedina, Saemon be tasinama Endru taudi sagide iyana a konekoninedina. ¹⁷ Be Yesu ya riuedina, “Koi muriwatanegu be taugu yài katakataimi da banaga ko konedina.”

¹⁸ Rañanine Yesu nama ya riuriuedina, taudi waiñapa adi sagidama a gosaña be tauna ai muriwatanena.

¹⁹ Dabudine tauna ya taunaña ñaubonaña be Sebedi natunatunama Jeims tasinama Jon mate wagae ya kitedina, adi sagidama a kawakawa batebatedina. ²⁰ Rañanine Yesu taudi ya kitekitedina, tauna ya yokoedi be taudi tamedima Sebedi be na yarayaragama mate wagae a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

*Tauñoma penama kokukokunama
(Lk 4:31-37)*

- ²¹ Yesu be na tauwai muriwatanama a verauna Kabeniam meagaine, be Sabat rañanine Yesu ya nañona sinagog nopone be waikatakatai yai karena. ²² Dabudine banaga aitaúña na waikatakataima nama a vaivaiena, taudi a basena, baninama tauna nam maika tarawatu tauwai katakataidi be tauna na waikatakataima rewapanana mate.

²³ Dabudine penama tauğoma kokukokunama ya sağā sinagog nopone ya yogo be ya riuna, ²⁴ “Nasaret Yesumma, tam am noyama aba tauma ġaromaie? Tam uma dabudine kuya tavana kwa kawa gewagewamai, bo? Taugu è kataienam tam aitau. Tam Mamaitua na Taunoya babauma.” ²⁵ Yesu arua gewagewanama ya riutuağiae be ya riuna, “Kwai nuatuğu be tauğominama kwa dobi pore!” ²⁶ Dabudine arua gewagewanama tauğoma ya kawa gusugusu, ya kawa yogoyogo be ya dobi porena.

²⁷ Banaga matabudi a base be ai taraviravira be a riuna, “Uma aba kauina? Inam waikatakatai vauna, bo? Rewapana mate tauna arua gewegewedima mate e riuedi be ta vovo teyeteyena.” ²⁸ Naumeki da dabudine Yesu varinama ya daberara makaina Galili provinsnama nopone.

Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina

(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

²⁹ Yesu na tauwai muriwatanama mate be Jeims da Jon sinagog a gose be didiman-
inama a nağona Saemon be Endru adi vadae. ³⁰ Saemon rawanama sida poyapoya ya
pağō be gunie ya kenakenana. Be rağanine Yesu ya tavatavana, tauna inam sidanama ai
varina. ³¹ Yesu ya nağō waivinama ġarone da nimane ya kaididi be ya kawa midisuğuna.
Dabudine poyapoya waivi ya gose be tauna adi kanima soienama yai karena.

Yesu banaga toitoi yai yawasanidi be dobu wainuatuğune ya moimoiragina

(Mt 4:23-25; 8:16-17; Lk 4:40-44)

³² Inam ravine suara ya yovoyovona murine banaga adi banagama sidesidedima be
aitauğā penama kokukokudima a verauğedina Yesu ġarone. ³³ Banaga matabudi meagai
miemienidima vada matakedane ai rawateğeidina. ³⁴ Be Yesu banaga aitauğā sida tabu
be tabu ragaragaudima yai yawasanidi be penama toitoi ya tavu dobiğedina. Be Yesu
penama ya kauedi da nam aba ti giuena, baninama taudi a kataie da Yesu tauna aitau.

³⁵ Rağanboiboi kupinağā muriğā da rağan ya yanana, Yesu ya midisuğū da vada be
meagai ya gosedi be ya nağona dobu wainuatoitine dabudine ya moiragina. ³⁶ Be
Saemon na varoroma ġesaudima mate a nağona Yesu wanenama aubainama. ³⁷ Be
rağanine Yesu a banabanavina, taudi a riuna, “Banaga matabudi tam ta wanewanemna.”

³⁸ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Tà nağō wari kedağā be uma meagainama diane
meagaidima ġarodiğā mate ya rauguguyana, baninama taugu vutuna aubainama è
yovona.” ³⁹ Naumeki da Yesu Galili noponağā ya babara nağō be sinagog nopodiğā ya
rarauguguya be penama ya tavutavu dobiğedina.

Yesu tauğoma kito pağopağonama yai yawasanina

(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Tauğoma kito pağopağonama ya verau Yesu noğone be doğae ya raupari da sagu
yai bağē be ya riuna, “Değoda tam kwa ġoena, taugu kwai yawasanigu.”

⁴¹ Dabudine Yesu nopenama raunuatoi ya moğavu be nimanama yai yoyo da tauğoma
ya taukonu be ya riuna, “Naumeki, taugu ya ġoeğöena, kwa yawasana!” ⁴² Dabudine
sida kito yai rağantenağē da tauğoma ya gose be tauna ya yawasanana. ⁴³ Naumeki
da Yesu tauğoma ya riupore be umanama ya riu vavasağena, ⁴⁴ “Kwa kita kaua da
uma kauinama nam aitau kwai vari be didimaninama kwa nağō da pirisi ġarone kwai
mağatara munağem be Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma e riuriuna nama.
Kwa voie da banaga ta kita da tam kuya yawasana munağana.” ⁴⁵ Be yağoro tauğoma ya
raukosogaiğai da ya nağō be Yesu varinama meagai matabuna nopenağā ya giu gurate
be yai daberarina. Vutuna aubainama Yesu meagai debağā nam i nağona be dobu
wainuatuğutuğudie ya miamiana. Be yağoro banaga değō değō miemienidima ġarone
a tavatavana.

Yesu rewapana ġarone da gewagewa e noğota porena

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Rağan bisanama a kovikovina murine Yesu ya munağana Kabeniamma be banaga varinama a vaie da tauna inam dabudine ya tavana. ² Dabudine banaga toitoi ai rawateğeidi da nam gabu değ i kena rubuna be matakeda noğonama mate ya moğavuna. Be Yesu vari verenama ya rauguguyena ġarodie. ³ Dabudine tautauğoma 4 tauğoma tuera pağopağonama a kiroğgi tavaitena Yesu ġarone. ⁴ Be taudi nam teneteneğina da Yesu ġarone a veraüge, baninama patara ya morabana. Vutuna aubainama taudi vada debane gaura a voiena, değ Yesu ya midimidie. Naumeki da tauğoma tuera pağopağonama kebana debane ma ratiratina ai dawe yovoğena. ⁵ Rağanine Yesu adi waisumağama nama ya kitakitana, tauna tauğoma tuera pağopağonama ya riuena, “Taukui, am gewagewama è noğota porena.”

⁶ Dabudine aitauğā tarawatu tauwai katakataidima a miamiana, taudiğā nopolie ai nuanoğonoğota be a riuna, ⁷ “Aba aubainama uma tauğominama nama e giugiu? Tauna Mamaitua ewai diboğina. Nam aitau gewagewa e noğota pore, be Mamaitua taunağā.” ⁸ Dabudine Yesu waiğapa aruine ya kataie da taudi nopolie aba awai nuanoğonoğotena be ya riuedina, “Aba aubaina uma kauidima kowai nuanoğonoğotedi? ⁹ Değ tauna ya tekateka tauğoma tuera pağopağonama tà riuena, ‘Am gewagewama è noğota porena,’ bo tà riuna, ‘Kwa midisuğu, am gunima kwa pağ be kwa nağ?’ ¹⁰ Be yodi yài kataimi be ko kataie da Banaga Natunama dobue rewapana ġarone da gewagewa e noğota porena.” Naumeki da Yesu tauğoma tuera pağopağonama ya riuena, ¹¹ “Yà riuriuemna, kwa midisuğu, am gunima kwa pağ be kwa nağ am vadae!” ¹² Dabudine tauğoma waiğapa ya midisuğu, na gunima ya pağ be patara matedie be ya nağona. Uma kauinama banaga matabudi a base be Mamaitua isanama a kaisuğu be a riuna, “Tauma uma kauinama nam ama kaba kita.”

*Yesu Livai ya yokoena
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)*

¹³ Dabudine Yesu ya munağana yawawa dosinama diane be patara dosinama ġarone a verau be waikatakataidima yai karena. ¹⁴ Rağanine tauna ya nağonağda kedae e kitana be Alpias natunama Livai teks tautaminama tauna na kaba noyae ya miamia be Yesu tauna ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” Dabudine Livai ya midisuğu be Yesu yai muriwatanena.

¹⁵ Muriğā nama Livai na vadae Yesu ya kanikani be teks tautamidi, gewagewa banegidima, be na tauwai muriwatanama mate ai rawateğeidi be a kanikani tenağana. Baninama taudi matabudi Yesu awai muriwatanena. ¹⁶ Rağanine tarawatu tauwai katakataidima, taudi vutuna Parisi, nama ta kitana be Yesu gewagewa banegidima be teks tautamidima mate a kanikanina, taudi na tauwai muriwatanama a riuedina, “Aba aubainama tauna umanama banegidima mate ta kanikani?” ¹⁷ Rağanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna ya riuedina, “Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima ġoeğöena be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ġoeğöena. Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, taugu banaga gewegewedima aubaidima è yovona.”

*Widina na waitaravirama
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)*

¹⁸ Naumeki da Jon na tauwai muriwatanama be Parisi a widiwidina be banaga ġesauidima a tava Yesu ġarone be ai taravirena, “Nemanama da Jon na tauwai muriwatanama be Parisi adi tauwai muriwatanama taudi ta widiwidina, be tam am tauwai muriwatanama ibewa?”

¹⁹ Yesu ya paribeedina, “Nemanama da nağivau tauğominama na warema ta widina rağanine yağoro tauna taudi mate? Rağanine nağivau tauğominama yağoro taudi mate taudi nam tokare ta widina. ²⁰ Be rağan e tavana da nağivau tauğominama ġavoe ta nawena, yodibe inam rağanine ta widinana. ²¹ Nam aitau gara nuasikanama poranama e pağ be gara vaunama mate e popo tenağe. Değoda nama e voiana, gara nuasikanama vaunama tokare gara poranama e sika pore be gaura e moraba guratana. ²² Be nam aitau waen vaunama e pağ be waen koukounama poranama nopone e ġini. Değoda nama e

voiana, tokare koukou e nuagoru da waen e nuañini be rabuidi ta gewagewana.* Ibewa! Tauna waen vaunama koukou vaunama nopone e ñinina.”

*Sabat waitaraviraviranama
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)*

²³ Sabat tenañga Yesu be na tauwai muriwatanama mate yañoda sipinama nopodiña a nañonañona, be na tauwai muriwatanama yañoda ragaudima ai karena. ²⁴ Be Parisi Yesu a riuena, “Tauma ama tarawatuma e riuriuna da Sabat rañanine nam nama sibo am tauwai muriwatanama a voia, be taudi ta voivoiana.”

²⁵ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi Deivid aba ya voivoiena koya sievi bo ibewa? Rañanine tauna na varoroma mate kani a ñoe kauena, ²⁶ tauna Mamaitua na vadae ya nañgo be buredi Mamaitua waikatainama ya pañgo be ya kanina. Be na varoroma mate ya utedi be a kanina avedi da pirisi taudiña sibo a kanikanina, baninama tarawatu e riuriuna nama. Inam rañandie pirisi adi badama isanama Abiata na rañanie.” ²⁷ Naumeiki da Yesu taudi ya riuedina, “Sabat e kenakenana banaga aubainama be nam Sabat banaga ei bade. ²⁸ Vutuna aubainama Banaga Natunama yañoro Sabat ewai badena.”

3

*Yesu Sabat rañanine yai yawasanana
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)*

¹ Rañan ñesaune Yesu ya nañgo sinagog vadana npona be dabudine tauñoma nimanama tuera poñopañonama ya miamiana. ² Inam dabudi banaga ñesaudima mate Yesu a kitakita watanina deñoda tauna Sabat rañanine banaga sibo i yawasanina, dabudine taudi tokare ai samanina. ³ Be Yesu tauñoma nimanama tuera poñopañonama ya riuena, “Kwa saña be banaga matabudi nopalid kwa midi!” ⁴ Dabudine Yesu banaga yai taraviredina, “Aba dà tarawatuma e riuriuedana da tà voie: Sabat rañanine yaba veredima tà voiedi bo yaba gewegewedima tà voiedi, banaga tài yawasani bo tài guri?” Be taudi nam aba ti riuena. ⁵ Yesu nuanama yai medi da ya kita vireviredina be ya raunuatoi kauedina, baninama taudi adi nopaladoma be adi voia waigewama aubainama. Dabudine Yesu tauñoma ya riuena, “Nimamma kwai yoyo!” Be tauñoma nama ya voia be nimanama ya vere munañana. ⁶ Dabudine Parisi sinagog a gose pore be a nañona Herod na damma mate ai rawateñeidi be Yesu na kasirama tomnama ai karena, da tauna sibo ai gurina.

*Banaga patara Yesu ai muriwatanena
(Mt 12:15-21; Lk 6:17-19)*

⁷ Yesu be na tauwai muriwatanama mate a nañona Galili yawawine be dabudine banaga patara ai muriwatanedina. ⁸ Rañanine ta vaiena be Yesu yaba matabudi ya voivoiedina, banaga toitoi ñarone a tavana. Taudi Judiaña, Jerusaleña, Idumeaña be Jodan be nuañgo nevane Taia be Saidon banegidima mate a tavana.

⁹ Baninama patara ya morabana aubainama, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedi da waga ñaubonama ta kawa nonoñina tauna aubainama, da patara nam tauna ta midi ñuruvi be ta tauporepore. ¹⁰ Baninama banaga toitoi yawai yawasanidina, vutuna aubainama banaga sidesidedima toitoi a rara rubu guratana da sibo Yesu a taukonina. ¹¹ Rañanine aitauña arua gewegewedima kokukokudima Yesu a kitakitana, taudi kañapakane a raudune be bonedima dosine a riuna, “Tam Mamaitua Natunama.”

¹² Be taudi ya riu vavasañedi da nam sibo aitau a riue da tauna aitau.

*Yesu apasol 12 ya vinedina
(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)*

¹³ Yesu ya nañgo oya debane be aitauña tautauñomidima ya ñoeñoedina, nama ya yokoedina. ¹⁴ Rañanine taudi tauna ñarone a tavatavana, taudi 12 ya vinedi be yai isedina ‘Apasol’, da taudi tauna mate be tauna ya riupore nawedi da ta rauguguyana. ¹⁵ Be

* 2:22: Footnote ko kitana, Luk 5:37 npona.

rewapanā a paḡo da penama ta tavu dobiḡedina. ¹⁶ Uma banegidima 12 Yesu ya vinedina inam

Saemon, Yesu yai isana Pita.

¹⁷ Jeims, Sebedi natunama be tasinama Jon, taudi yai isedina ‘Boaneges’, inam riunama baninama ‘parere natunatunama’.

¹⁸ Endru,
Pilip,
Batalomiu,
Metiu,
Tomas
be Jeims, tauna Alpius natunama,
Tadeas,
Saemon tauna Selot.
¹⁹ Be Judas Iskariot, tauna Yesu tauwai karakarakutuenama.

Penama adi guyau be Yesu

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Dabudine Yesu ya munaḡana vadae, you, yaḡoro patara Yesu ḡarone ai rawateḡeidina, be nam kaisavo deḡo, da sibo Yesu na tauwai muriwatanama mate a mia be a kani. ²¹ Raḡanine na damma uma kauinama nama a vaivaiena, taudi a naḡona Yesu waidokenama aubainama. Baninama taudi a riuna, “Tauna ya buana.”

²² Be tarawatu tauwai katakataidima ḡesaudima, aitauḡa Jerusalemḡa veraveraudima, a riuna, “Penama adi guyuma Yesu ya kokuna. Tauna vutuna rewapanā Yesu e ute be penama ewai dobidina.” ²³ Vutuna aubainama Yesu ya yokoedi ḡarone be wainasie ya giuguedina, “Nemanama da Seitan tauname e tavu dobiḡa munaḡe? ²⁴ Deḡo dobunama banegidima tai kawa ḡasiḡasi be ta dariḡa munaḡedina, inam dobunama tokare e kawa gewagewa munaḡena. ²⁵ Be deḡo damnama tai kawa ḡasiḡasi be ta dariḡa munaḡedina, inam damnama tokare ta kawa gewagewa munaḡedina. ²⁶ Be nama teneḡinama, deḡoda Seitan na waiguyauma e dariḡa munaḡena be dam ei tubuḡana, inam damdima tokare nam ta kena nonoḡa, da ta kawa gewagewa munaḡedi be tai kavena. ²⁷ Tauḡoma wairewapaninama na vadama nam aitau e gigi da e saḡa be na purapurama e ragaudi, deḡoda noḡone tauḡominama wairewapaninama e pani doke be muriḡa e saḡa da inam tauḡominama na purapurama e ragaudina.

²⁸ “Yà riuriu kauemina, banaga adi voia waigewa be adi waidiboḡama tokare Mamaitua e noḡota poredina. ²⁹ Be deḡoda aitau Arua Babau ḡarone e riuriu viravirana, tokare Mamaitua nam e noḡota pore, baninama tauna gewagewa kenakena nonoḡinama ya voienna.” ³⁰ Yesu nama ya riuna, baninama banaga ḡesaudima umanama a riuriuna, “Tauna arua gewagewanama nopone.”

Yesu tinana be tasitasinama

(Mt 12:36-50; Lk 8:19-21)

³¹ Naumeki da Yesu tinana be tasitasinama a tavana. Taudi doḡae a midi kwasa be Yesu a riuwanena. ³² Be patara Yesu a miamia kwavivirona, taudi Yesu a riuenā, “Kwa kita! Tinam be tasitasimma a tava be gabure ta midimidi be taudi tam ta ḡoeḡoemna.”

³³ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Aitau tinagu be aitau tasitasigu?” ³⁴ Dabudine banaga Yesu a miamia kwaviviroena ya kitedi be ya riuna, “Ko kita! Umanema tinatinagu be tasitasiguma. ³⁵ Aitau da Mamaitua na ḡoanama e voivoiena, tauna vutuna tasigu, nuvugu be tinaguma.”

Taukuma wainasinama

(Mt 13:1-23; Lk 8:4-15)

¹ Yesu Galili yawawinama diane waikatakatai yai kare munaḡena. Be patara dosinama a rawateḡeidina aubainama, tauna topae waga debane ya saḡa be ya miana. Be patara

matabudi taudi barabarae upa diane a miana. ² Tauna wainasie yaba toitoi yai katakataidi be ya riuedina,

³ “Koi beavaia! Rağan tenağā taukuma ya nağona pesi kumanama aubainama. ⁴ Rağanine pesi yawai yaraiedina, ġesaudima keda poune a ravusedina be kiu a tava be a kanidina. ⁵ Be ġesaudima yeku debedie a ravusedina, dabudine nam doğā dosina aubainama pesi a gogo makaina, baninama doğā nam i potopoto guratana. ⁶ Be rağanine suara ya tavatavana, pesi ya kara gabedi be a pokina, baninama taudi waramidima nam ti yovo guratana. ⁷ Be pesi ġesaudima gedara nopolie a ravusedi be gedara pesi a gogogona a yavanidina. Vutuna aubainama taudi nam ti banina. ⁸ Be yağoro pesi ġesaudima doğā verene a gogona. Naumeki da a gogotava, a moraba be a banina, ġesaudima banidima 30, ġesaudima 60, bo 100.” ⁹ Dabudine Yesu ya riuna, “Değoda beemima ta kenana, koi beavaia!”

¹⁰ Rağanine Yesu taunağā, be banaga aitauğā tauna a vaivaiena, tauwai muriwatana 12 mate a tava be tauna ai bağā da tauna na wainasima baninama aba. ¹¹ Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi Mamaitua na waiguyauma semosemonama ya utemina. Be banaga ġesaudima ġavoe miemienidima, taudi yaba matabudi wainasie yà riuedina: ¹² ‘Vutuna aubainama taudi ta kitakitana be nam tima kitakita kauena, be vaienama ta vaivaiena be nam tima vaivaiena, vutuna aubainama taudi nam Mamaitua ġarone tima tavatava be adi gewagewama ima noğonoğota poredina.’

¹³ Dabudine Yesu yai taraviredina, “Taumi uma wainasinama nam ko kataie, bo? Be nema wainasi ġesaudima ko katai bakedi? ¹⁴ Taukuma Mamaitua riunama ewai yaraiedina. ¹⁵ Be banaga ġesaudima maika pesi keda debane ravuravusedima, değō Mamaitua riunama ya kumakumae. Rağanine riu ta vaivaiena, Seitan waiğapa e tava be Mamaitua riunama nopolie kumakumanama e kaikaiporağana. ¹⁶ Be banaga ġesaudima maika pesi yeku debedie ravuravusedima. Taudi riu ta vaie be rağan tenağā ma nuaveredi ta pağopağona, ¹⁷ baninama taudi nam waramidi aubainama taudi nam ta midi gurata. Rağanine gewagewa bo raukivigewagewa e tavana, baninama Mamaitua riunama aubainama, taudi waiğapa tai daberaridina. ¹⁸ Be mate ġesaudima maika pesi gedara nopolie ravuravusedima, riu ta vaivaiena, ¹⁹ be dobu yawasanidima nuaboyedi, dobu waiguyaudima be yaba ġesaudima adi wainuapağoma mate ta sağā be Mamaitua riunama ta yavanidi be nam tima banibanina. ²⁰ Be banaga ġesaudima taudi maika pesi doğā verene kumakumanama, taudi riu ta vaie, ta pağopağō, ta vovo teyeteyedi, be votedima ġesaudima 30, ġesaudima 60 bo 100.”

Kodam wainasinama (Lk 8:16-18)

²¹ Yesu ya riuedina, “Nam aitau kodam ya sağē be gurewa dibune bo vatara dibune ya boru. Bo tokare ġavoe koyai midiri bo ibewa? ²² Aba da moimoisirinama tokare e neganegana be aba rupurupunama tokare e mağatarana. ²³ Aitauğā da beemima e kenakenana, koi beavaia kauana! ²⁴ Aba yà riuriuemina, koi beavaia kaua!” Mate ya riuedina, “Ruvanama ko raraу ruvena teneğine nama Mamaitua taumi e ruvemina bo e tausağena. ²⁵ Aitau uma yabedima kwa katakataiedina, tam tokare Mamaitua debane e taipotodina. Değoda aitau uma yabedima nam ku kataiedina, tam tokare avedi da ġaubonama ġarome be Mamaitua matabudi e kaiporağana.”

Pesi mabine gogogonama wainasinama

²⁶ Be mate Yesu ya riuedina, “Mamaitua na waiguyauma maika umanama: Tauğoma pesi na sipie yai yaraiedina. ²⁷ Be kupi da suara tauna e kenakena bo e miamia nuababağana, be nam ima katakataiena nema pesi ta gogogogo bakona. ²⁸ Be doğā taunağā e voie da pesi ta gogo be ta banibanina, noğone rugudima ta biridina, murine ta rovena, yodibe banidima nopolie ta biridina. ²⁹ Rağanine yağoda ta ġouğouna, tauğoma na biriukoma e pağō be tarağidima ei karena, baninama dariğā na rağanima ya tavana.”

Gaga pesinama wainasinama
(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)

³⁰ Yesu yai taravirana, “Mamaitua na waiguyauma nema tà giu bake, bo aba wainasinama tà voie da e kawa didimani? ³¹ Inam maika gaga pesinama, nito ȡominama doǵa nopone ko kumakumana nama.* ³² Raǵanine e gogogona, tauna e moraba guratana, nam maika pesi ȡesaudima sipie ta gogogona nama. Be tauna raga yaveyaveǵinama vagurune kiu ȡavoǵa rovorovodima ta verau be ta raunoǵina.”

³³ Yesu wainasi toitoi banaga ȡarodie ya rauguguyena, maika uma wainasinama nama ya giu guratedi da banaga ta kataiedina. ³⁴ Tauna nam airaǵan wainasi i gose be ȡarodie i giu ȡomana, be raǵanine na tauwai muriwatanama mate taudiǵa be tauna yaba matabuna ȡarodie ya giu waibatena.

Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Inam raǵaninama teneǵine ravie, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Yawawa tà davu be tà naǵo noaǵo nevane.” ³⁶ Naumeki da patara a gosedi be Yesu deǵo wagane ya miamiae dabudine tauwai muriwatana a geru be tauna mate a naǵona. Be waga ȡesaudima dabudi mate. ³⁷ Yai raǵantenaǵe da sive bagibaginama ya tava be rabama ya nuayemra da ǵaubonaǵa sibo waga nopone upa ya moǵavuna. ³⁸ Be Yesu tauna waga murine, debanama kunuane ya boru be ya kenakenana. Be na tauwai muriwatanama a rawaǵosori be a riuna, “Tauwai katakatai kwa kitakita bo ibewa da kaiteka tà gurina. Tam nam kumawai nuaboyeda, bo?”

³⁹ Yesu ya midisuǵu da sive ya riutuaǵae be ya riuna, “Kwai nuatuǵu!” Be rabama ya riuedina, “Ko rautamtamǵota!” Dabudine sive yai nuatuǵu be daumora dosinama ya kenana. ⁴⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Aba aubainama ko nainaira? Taumi nam ȡaromie waisumaǵa, bo?” ⁴¹ Taudi a ȡosoridi, a base be adi banagama adi banagama a riuedina, “Uma baneginama aitau? Tauna sive be rabama e riuedi be ta vovo teyeteyena.”

5

Penama tauǵoma a kokuna
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

¹ Yesu na tauwai muriwatanama mate a naǵona Galili yawawinama nuaǵo nevane, Gerasi banegidima adi dobue. ² Raǵanine Yesu wagae ya dobidobera, inam dabudi tauǵoma guri adi gubaे miemieninama ya verauna Yesu ȡarone. Inam tauǵominama arua gewagewanama nopone. ³ Tauna guri adi gubaǵa ya miamia naǵona. Be nam aitau teneteneǵina da tokare ya vunuǵi be ya rauseini, ⁴ baninama raǵan patapatanama tauna kaǵanama be nimanama seinie a panipanidina, be ya rakerakedina. Be kaǵane irama ya vava kotovidina. Tauna yai rewapani kauana, nam aitau teneteneǵina da ya taiparapara. ⁵ Kupi da suara tauna oya debediǵa be guri adi gubaǵa ya yogo naǵo da sabira ya ragau be ya nigonigo munaǵena.

⁶ Tauna madanie be raǵanine Yesu ya kitakitana, tauna ya manini ya naǵo da Yesu noǵone tuapikanama doǵae yai tutumidiri ⁷ be bonanama dosine ya riuna, “Yesu, Mamaitua saǵasaǵa vavasaǵinama natunama! Tam aba ȡarogue kwa ȡoeǵoe? Mamaitua isane yàwai baǵamna, nam kwa kovoǵigu!” ⁸ Tauǵoma nama ya riuna, baninama noǵone Yesu ya riuna da arua gewagewanama uma tauǵominama sibo ya dobi porena.

⁹ Dabudine Yesu tauǵoma yai taravirevirena, “Tam isamma nema?” Be tauna ya paribeena, “Taugu isaguma ‘patara’ be kè toi kauana.” ¹⁰ Be arua gewegewedima yaǵoro Yesu awai baǵana da nam wari dobue sibo ya riupore nawedina. ¹¹ Dabudine bawa netarinama dosinama maida oya babane a yababayana. ¹² Naumeki da penama Yesu ai

* 4:31: Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ȡesau, tauna kai, nam taitai. Inam gaganama pesinama nito ȡominama, nam maika pesi ȡesaudima doǵa nopone tà kumekumedina nama.

bağana, "Kwa riupore nawemai bawa ḡarodie be kwai aninemai da nopolie ka saḡa." ¹³ Naumeki da Yesu arua gewegewedima yai aninedi da tauḡoma a dobi pore be a naḡona bawa nopolie. Netari tabutabunama bawa sievinama 2 tausand nama dere boganaḡa a manini yovo be dakie a beku be yawawa nophone a tonedina.

¹⁴ Dabudine tauyosi aitaḡa bawa a raberabedina, a manini ḡoma meagaie be meagai diane, be uma varinama ai daberarina. Dabudine banaga a dobi a naḡona aba ya tubutubuḡana kitanama aubainama. ¹⁵ Be raḡanine taudi Yesu ḡarone a tavatavana, taudi tauḡoma penama ḡumnama tauna nophone miemienidima a kitana. Tauna yai gara be na noḡotama didimanine ya miamiana. Be taudi matabudi a nairana. ¹⁶ Taudi aitaḡa nama a kitakitana, banaga a riuedi da tauḡoma penama kokukokunama be bawa mate ḡarodie aba ya tubuḡana. ¹⁷ Vutuna aubainama taudi Yesu ai baḡa da adi dobuma sibo ya gosena.

¹⁸ Raḡanine Yesu waga nophone ya saḡasaḡana maika, tauḡoma penama a gosegose porena, tauna Yesu yai baḡana da sibo mate a naḡona. ¹⁹ Be Yesu nam i aninena, be ya riuna, "Kwa naḡo vadae, am damma ḡarodie be bada na raukiviverema be abaḡa ḡarome ya voivoiedina, nama kwa riuedina!" ²⁰ Dabudine tauḡoma ya midisuḡu be ya naḡona Dekapolis nopenaḡa, be Yesu aba tauna ḡarone ya voivoiena giuedima yai karea. Be banaga aitaḡa nama a vaivaiena, taudi a basena.

*Jaeras natunama waivinama be waivi aitaū Yesu na garama ya taukonī
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)*

²¹ Yesu wagae yawawa ya davu be ya naḡona noaḡo nevane, dabudi yawawa diane patara dosinama tauna a midi ḡuruvina. Inam dabudine ²² sinagog taurabenama tenaḡa isanama Jaeras ya tava da e kitana be Yesu, naumeki da Yesu noḡone tuapikane ya raupari ²³ be nuanama tabutabune yai baḡe be ya riuna, "Taugu natuguma waivinama ḡaubonama e gurigurina. Yawai baḡamna da nimamma debane kwa boru da e yawasana be e mianana."

²⁴ Naumeki da Yesu tauna mate naḡo ai karea. Be patara mate a naḡo be Yesu a tauporeporena. ²⁵ Be dabudine waivi tenaḡa waikosina vutuvutu ya paḡona na modima 12 a kovina. ²⁶ Tauna yai nuatoitoi kauana, be na purapurama matabudi dogeta ḡarodie yawai yakaredina deḡo e yawasana kabe da yaḡoro ya kaikai guratena. ²⁷ Raḡanine tauna Yesu varinama ya vaivaiena, tauna patara nopolie Yesu na garama ya taukonina, ²⁸ baninama tauna ya noḡotina, "Deḡoda taugu Yesu na garama ya τaukonī ḡomena, taugu tokare ya yawasanana." ²⁹ Raḡanine tauna Yesu na garama ya tautaukonina, dabudine yai raḡantenaḡe da kosina manimanininama yai kave be tuninama mayanama ya dami da tauna na wainuatoitoie ya yawasanana.

³⁰ Inam dabudine Yesu mayanama ya dami da rewapani ḡarone ya dobi porena. Naumeki da tauna yai tauvitare patara ḡarodie yai taravira be ya riuna, "Aitau yau garama ya taukonidi?" ³¹ Be na tauwai muriwatanama a paribee da a riuna, "Kwa kita da patara ta midimidi ḡuruvim be ta tatau poreporemna. Be nemanama da kwa riuriuna, 'Aitau ya taukonigu?'" ³² Yesu yaḡoro ya waitau kitakitana da aitau ya voiāna sibo ya kitana. ³³ Dabudine waivi ya katai munaḡe da ḡarone aba ya tubuḡana, vutuna aubainama tauna ḡarone ya verau be naira ma gusuna Yesu kaḡapakane tuapikane ya raupari be yaba matabuna yai maḡataridina. ³⁴ Yesu waivi ya riuena, "Moumou, am waisumaḡama yai yawananimna. Ma nuasubam kwa naḡona, be am wainuatoitoie kwa yawasanana!"

³⁵ Dabudine Yesu yaḡoro ya giugiu be tautauḡoma ḡesaudima Jaeras tauna sinagog taurabenama na vadae be a tava da Jaeras a riuena, "Natumma waivinama ya gurina. Aba aubainama tauwai katakatai kwa tatai nuaraḡaraḡa?" ³⁶ Yesu taudi aba a giugiuēdina ya vaia yababedi be tauna Jaeras ya riuena, "Nam am noḡotama e beku be kwai sumaḡa ḡoma!" ³⁷ Naumeki da Yesu nam aitau i anine da tauna mate ti naḡo, be tauna Pita, Jeims tasinama Jon taudiḡa mate a naḡona.

³⁸ Rağanine taudi sinagog taurabenama na vadae a tavatavana, dabudine Yesu e vaiena be banaga patara ai nuaboya be bonedima ġavoġa a ġabaġabana ya kitedina. ³⁹ Yesu vada nōpone ya saġa be ya riuna, “Aba aubainama kowai nuaboya be ko ġabaġaba? Gomana nam i gurina, tauna e kenakena ġomana.” ⁴⁰ Be taudi Yesu ai kwatekwatevena, vutuna aubainama tauna banegidima ya riupore dobiġedi be tauna gomana tamana, tinana be na tauwai muriwatanama rabuiteġa mate a naġona deġo gomana ya kenakenae.

⁴¹ Naumeki da Yesu gomana waivinama nimane ya kaididi be Hibru bonane ya riuena, “Talita kum!” Uma riunama baninama inam, ‘Moumou, ya riuriuemna, kwa midisuġu!’

⁴² Dabudine gomana waivinama yai raġantenaġe da ya midisuġu be naġo yai karena. Inam gomeninama na modima 12. Rağanine uma kauinama nama ya tubutubuġana, taudi matabudi a base kauena. ⁴³ Be Yesu ya riu vavasaġedi da uma kauinama nam aitau tenaġa sibo ai vari, be tauna ya riuedi da aiyaba sibo gomana a ute da ya kanina.

6

*Yesu Nasaretma a tuaġaiena**(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)*

¹ Yesu inam dobunama ya gose be ya munaġana na vadae na meagaie, be na tauwai muriwatanama mate ai muriwatanena. ² Be Sabat ya tavatavana rağanine, tauna sinagog nōpone waikatakatai yai kare be banaga a riuna, “Uma tauġominama uma kauidima deġo ya ragaudi? Uma nuauyauyanama deġo ya paġo da tauna mataira mate e voivoiedi!

³ Tauna kabe Meri natuna tauwai kamda, be Jeims, Jousep, Judas be Saemon tuaġedi? Be nuvunuvunama mate yodi ġarode.” Vutuna aubainama taudi a tuaġaiena.

⁴ Be Yesu taudi ya riuedina, “Peroveta dobu ġesaudie ta vovo teyeteyena, be na meagaima banegidi be na banaga ġomama be na vadama banegidima ta tuatuaġaiena.”

⁵ Vutuna aubainama tauna inam dabudi nam aba matairidima i voiedina. Be nimane banaga raubisaġa sidesidediġa ya taukonidi be yai yawasanidina. ⁶ Be Yesu ya basedina, baninama taudi adi waisumaġama ibewa.

*Yesu na tauwai muriwatanama 12 ya riuporedina**(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)*

⁷ Tauna tauwai muriwatana 12 ya yokoedi be ma turana ma turana ya riuporedina. Be tauna rewapania ya utedi da taudi arua gewegewedima ta tavu dobiġedina.

⁸ Dabudine ya riu vavasaġedi be ya riuna, “Ami vaġiae nam aba ko ragaudi, nam kani, nam tana, nam mane bogemie. Be diġona taunaġa ko paġo. ⁹ Be mate kaġasuma ko kotedina, be nam kwama ġidoidima mate ko ragaudi!” ¹⁰ Be mate ya riuedina, “Rağanine deġo vadane tai aninemi be ko saġana, inam dabudine ko miana, naumeki da inam meagainama ko gose porena. ¹¹ Be deġoda banaga nam ta ġoemi, naumeki da kaġemima popokaudima ko rawakurukuruvidi, be inam meagainama ko gose porena, da dabudi taudi ta kita be ta kataie da taudime adi wavuma.”

¹² Dabudine taudi a dobi a naġo be a rauguguyana da banaga adi gewagewama sibo a kuvesidina. ¹³ Be mate banaga ġarodie penama toitoi a tavu dobiġedi, be oerie banaga sidesidedima toitoi tunidima a viredi be ai yawasanidina.

*Jon tauwai babataito nema ya guri bakona**(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)*

¹⁴ Guyau Herod uma kauinama nama ya vaiena, baninama Yesu a katai vavasaġe be varinama ya moramorabana. Vutuna aubainama tauna ya riuna, “Jon tauwai babataito ya guri be ya midisuġu munaġana. Vutuna aubainama tauna rewapania ya paġo da uma matairidima e voivoiedina.” ¹⁵ Be ġesaudima a riuriuna, “Tauna Elaija.” Be yaġoro banaga ġesaudima a noġonoġoti da, tauna maika bonideġo perovetedima nama.

¹⁶ Rağanine Herod nama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Tauna inam Jon tauwai babataito, gadonama ē tomna be gurie ya midisuġu munaġana.”

¹⁷ Be boni Herod tauīgara ya riuedi da Jon a vunuīgi da seinie a pani be dibure a boruna. Herod nama ya voiana, baninama tauna tuaīga īominama Pilip na waivima isanama Herodias ya naīgina. ¹⁸ Vutuna aubainama Jon Herod umanama ya riuriueno, “Inam nam i verena datuaīgama na waivima kwa naīgi!” ¹⁹ Vutuna aubainama Herodias nuanama yai medina Jon īarone da ya īoeīgoena sibo yai gurina. Be tauna nam teneteneīgina da nama sibo ya voiana, ²⁰ baninama Herod tauna Jon ya naire be ya raberabe kauena, baninama ya kataie da Jon tauna banaga didimanina be tauīgoma babaunama. Be Herod tauna Jon na giūma vaienama ya īoeīgoe kauena, avedi da tauna ya tatai nuaraīgaraīgana, be yaīgoro na giūma vaienama ya īoeīgoena.

²¹ Dabudine Herodias keda ya banavina da Jon ei gurina. Inam rāgānīne Herod na kaba tubuīgama soine. Tauna soi ya voiēna gabegabeman adi babadama, īgeīgeridima adi babadama be Galili babadidima mate aubaidima. ²² Dabudine Herodias natunama guguininama ya saīga da ya bigana, be Herod na warema mate nuedima ya paīgo kauena. Dabudine Guyau Herod gomeninama ya riueno, “Aba kwa īoeīgoena kwa paīgo? Taugu aiyaba kwa īoeīgoena nama yā utemna.” ²³ Ya sauga wape be ya riuna, “Aba kwai baīgena yā utemna, avedi da yau waiguyauma be nevanama tokare yā utemna.”

²⁴ Dabudine gomana waivinama ya dobi ya naīgo be tinanama yai taravire be ya riuna, “Dudua, aiyaba yāi baīge?” Dabudine tinanama ya pribēe be ya riuna, “Jon tauwai babataito debanama yā īoeīgoena.” ²⁵ Inam gomeninama guguininama yai rāgāntenaīgē da ya manini ya naīgona guyau īarone be na īgoanama ya riueno. “Taugu yā īoeīgoena tam yodi uma dabudi Jon debanama teboe kwa boru be kwa uteguna.”

²⁶ Be uma giunama guyau ya kawa nuaboya kauena, be tauna nam teneteneīgina da gomana ya rawaīgaiīgaiena, baninama tauna noījone na warema matedie ya sauga wapana. ²⁷ Vutuna aubainama guyau na taubodamama ya giu yaīge be ya riupore da Jon debanama e verauīgena. Naumeki da taubodamama ya naīgo dibure be Jon gadonama ya tom, ²⁸ da teboe ya boru be gomana guguininama ya ute da ya kiroīgi be tinanama ya utena.

²⁹ Raīganīne Jon na tauwai muriwatanama uma giunama a vaivaiena, taudi a verau be tubuīginama a kiroīga nawe be a dobona.

*Yesu tautauīgoma 5 tausand** yai kanidina

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

³⁰ Apasol Yesu īarone a tava munaīga be yaba matabuna a voivoiedi be awai katakataina tauna ai varina. ³¹ Dabudine banaga toitoi a saīgasāīga be a yovoyovona, be Yesu na tauwai muriwatanama nam teneteneīgina da sibo a mia be a kani. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Taumiīga muriguīga ko verau gabu wainuatuījune be raīgan īaubonaīga ko siperena!”

³² Dabudine taudiīga wagae a naīgona gabu wainuatuījuteījune. ³³ Be dabudine patara ta kitana be Yesu da na tauwai muriwatanama mate a naīgonaīgona, taudi a kitedi be a kataiedina aubainama taudi meagai matabuna a gosedi da noīgodima a tom be a tava dokana. ³⁴ Raīganīne Yesu wagae ya īotaīgotana, tauna patara dosinama ya kitedi be ya raunuatoiedina, baninama taudi maika sипу be nam taurabedi. Naumeki da tauna yaba matabuna waikatakataidima yai karea.

³⁵ Raīganīne ravi ya tavatavana, tauna na tauwai muriwatanama īarone a tava be a riuna, “Uma dobu wainuatoitoinama be kaiteka suara e kovikovina. ³⁶ Banaga kwa riupore nawedi meagaiīga be meagai murisairidie be mabidie adi kanima ta gimara be ta kanidi.” ³⁷ Be Yesu ya riuedina, “Taumi koi kanidi!” Be tauwai muriwatanama tauna a riueno, “Tam kwa īoeīgoena tauma ka naīgo be Denari 200 vutuna ruvanama buredi ka gimara be banaga kai kani bagibagidi, bo?”

³⁸ Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taumi buredi bisa īaromie? Ko naīgo be ko kitedi!” Dabudine a noīgota banavi be tauna a riueno, “Buredi 5 be iyana

* 6:29: Uma dabudine taudi tautauīgoma taudiīga a siesievidina.

rabui.” ³⁹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedi da banaga ta dariğedina, naumeki da taudi banaga a dariğedi be mui gidegidevidima debedie a miana. ⁴⁰ Naumeki da banaga a daridariğana, dariğidima nopolidie banaga ġesaudima 100 be ġesaudima 50-nama a miana.

⁴¹ Dabudine Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da gunuma yai kita sağga be Mamaitua yai kaiwe, be buredi ya givedina, yodibe na tauwai muriwatanama ya utedi da taudi a soiedi be banaga a utedina. Be iyana rabui mate ya soiedina. ⁴² Banaga matabudi a kani da a kani siauana. ⁴³ Be tauwai muriwatana buredi be iyana kanikani gosedima a tama be posa matabudi 12 ai moğavudina. ⁴⁴ Tautauğoma aitauğga a kanikanina sievidima 5 tausand.

Yesu topa debanağga ya nağonağona

(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

⁴⁵ Naumeki da Yesu waiğapa na tauwai muriwatanama ya riuedi da waga nopone a sağga da Yesu a gose be taudi a nağonağō dokana Betsaidama maika, tauna patara ya riuporedina. ⁴⁶ Murine tauna ya nağona oyae moiragi aubainama.

⁴⁷ Rağjanie ravi na parate be waga yawawa poune ya midimidina, be Yesu taunağga gerese ya midimidina. ⁴⁸ Tauna e kitana be na tauwai muriwatanama ma nuaboyedi a yareyarena, baninama sive dosinama ya kiroğidi be a wewewesana. Rağantomtom suara 3 be 6-nama poudie be Yesu topa debanağga ya nağō be ġarodie ya tavana. Tauna sibo ġaubonağga yai muridina, ⁴⁹ be taudi a kita be ai noğotana kabe ġağarua. ⁵⁰ Be bonedima dosine a rasana, baninama taudi a naira kauana. Dabudine Yesu yai rağantenağge be ya riuedina, “Nam nuemima e rovo! Inam taugu. Nam ko naira!” ⁵¹ Dabudine Yesu ya sağana waga nopone taudi ġarodie be sive yai nuatuğuna. Be taudi a base kauena, ⁵² baninama taudi tautauğoma 5 tausand awai kanidina na banimna nam ti kataiena, be debedima ya buana.

Yesu Genesaretma banaga sidesidedima yai yawasanidina

(Mt 14:34-36)

⁵³ Taudi yawawa a davu be a verauna Genesaret geresine a ġota be ai anikana.

⁵⁴ Rağjanie taudi waga a dobidobi porena, banaga Yesu a kita be a katai ġomena. ⁵⁵ Taudi Genesaret dobunama matabuna a nağō popoe be banaga sidesidedima ma ratiratidi a kiroğga be değō değō Yesu ya nağonağona nama sida a kirokiroğga tavaitedina. ⁵⁶ Be Yesu değō meagai murisairidiğga ya nağonağona, nama taudi banaga sidesidedima anikune gabudie a tavatavaitedina. Be taudi Yesu ai bağga da tauna sibo yai aninedi da na garama isunama sibo a taukonina, be aitauğga a tautaukonina, taudi a yawasanana.

Waikatakatai dosi poredie sağasağanama

(Mt 15:1-9)

¹ Parisi be tarawatu tauwai katakatai ġesaudima aitauğga Jerusalemğga a tavatavana, matabudi Yesu ġarone a rawateğeidi da ² ta kitana be Yesu na tauwai muriwatanama ġesaudima ma nimamiredi a kanikanina, inam waikatakatai dosi poredie sağasağanama adi tarawatuma nam ti kaiwatanina. ³ Parisi be Jius matabudi nam tima kanikani yababana, noğone nimedima ta koğedina, adi dosima adi waikatakataima poredie a pağopağona nama. ⁴ Rağjanie anikune gabune be ta tavana, taudi nam ta kani be noğone nimedima ta raukoğana. Be taudi tarawatu poredima ġesaudima toitoi ta kaikai watanedina, maika redu, tebo be gurewa koğedima. ⁵ Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai katakataidima Yesu ai taravirena, “Aba aubainama tam am tauwai muriwatanama uma waikatakatainama dosi poredie ya yovoyovona nam timawai muriwatane, be taudi ma nimamiredi ta kanikanina?”

⁶ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi waikaikaiyovu banegimima. Aisaia tauna na waiperovetae ya riu kauana, tauna umanama ya girugirumina, ‘Uma banegidima mududiğga ta riuriuna, ‘Mamaitua’, be nopolidima madanie.

⁷ Taudi nam teneteneğina da taugu ta rauduneegu, baninama taudi tarawatu banaga a voivoiedina tawai katakataidina, da inam kabe vutudi Mamaitua na tarawatu.’
⁸ Taumi Mamaitua na riuvavasağama ġavoe koya taurie be banaga ġoma adi waikatakataima ko vovo teyeteyedina.” ⁹ Be ya riuedina, “Taumi koya katai ġaġa be Mamaitua na tarawatuma koya varie be taumiġa ami vaivae kowai muriwatanedina.
¹⁰ Baninama Mousis ya riuna, ‘Tamamma be tinamma kwa viviredi!’ be ‘Aitau tamanama bo tinanama e kunukunurena tauna gurie e miana.’ ¹¹ Be taumi ko riuriuna, deġoda banaga yaba ya paġona maika kani bo yaba ġesaudima da tamanama bo tinanama sibo ya sagudina, be tauna e riuriuedina, ‘Uma Korban’ - inam riunama baninama: Puyo Mamaitua taunaġa aubainama. ¹² Taumi ami waikatakataima kadi taiye tauna nam tamana bo tinanama ima sagusagudina. ¹³ Inam kediedie waikatakatai ewai raudavudavuna, banaga ġesaudima ġarodie be Mamaitua riunama e kawakawa koakoana. Be yaba ġesaudima a toi rereġedina mate ko voivoiedina maika uma taudi.”

*Deġo yabediġa banaga nōpōdima tawai mira
(Mt 15:10-20)*

¹⁴ Dabudine Yesu patara ya yoko munaġedi ġarone be ya riuedina, “Koi beavaiegu matabumi, be uma yabedima yodi ya giuedina ko noġotidi! ¹⁵ Nam aiyaba ġavoe tokare e saġa banaga nōpone be ei mira, ibewa da aba banaga nōpone e dobidoġina, inam vutuna taunaġa ewai mirana.” ¹⁶ (-)*

¹⁷ Raġjanine Yesu patara ya gosedi be vada nōpone ya saġasaġana, tauna na tauwai muriwatanama ai baġa da uma wainasinama baninama sibo ya giu yaġedina. ¹⁸ Be Yesu ya riuedina, “Taumi nam ko kataie, bo? Taumi sibo koya kataie da yaba ġavoe be banaga nōpone e saġasaġana tokare nam ei mira. ¹⁹ Baninama inam nam nuapoune ima yovoyovona, ibewa da kapone da noveġo e dobidoġina.” Uma riunama nama Yesu ewai maġatarana da kani matabudi anikani. ²⁰ Na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Aba banaga nōpone e dobidoġina, inam vutuna tauna ewai mirana. ²¹ Baninama banaga nōpone nuapoune noġota gewegewedima ta tavatavana, maika badara, danene, vunuġa, turanama debane mui e porena, ²² waigogo be noġota ġesaudima gewegewedima tabu be tabu e voivoiedina, maika waikaikaiyovu, kaua waimata warewaredi bo waideba subesubedima, unura, boruwaideġa, moraba be bua kauidima e voivoiedina. ²³ Uma kauidima gewegewedima banaga nōpone ta tavatavana, taudi vutudi banaga tawai mirana.”

*Waivi na waisumaġama
(Mt 15:21-28)*

²⁴ Dabudine Yesu inam meagainama ya gose be ya naġona dobu dosine Taiya meagainama diane. Tauna vada nōpone ya saġa be ya ġoġeoena da banaga nam sibo a kataie da tauna inam dabudine, be yaġoro tauna nam i mia moisirina. ²⁵ Gomana waivinama arua gewagewanama kokukokunama tinanama, Yesu varinama ya vaivaiena, yai raġantenaġa ya verau Yesu noġone be tuapikane ya rauparina. ²⁶ Waivi tauna eteni Gurik nama be meagai dosinama Ponitia nōpone ya tubuġana Siriama, waivi Yesu yai baġa da tauna natunama nōpone penama sibo ya tavu dobiġena. ²⁷ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa gose da noġone seda ta kani doka. Nam i verena da seda adi kanima tà paġo be daġadaġasi ġarodie tà pore nawe.”† ²⁸ Waivi ya paribee be ya riuna, “Bada! Be yaġoro daġadaġasi vatara dibune miemienidima seda adi kanima kurekuredima tokare mate ta kanidina.” ²⁹ Dabudine Yesu waivi ya riuena, “Nama kuya giuna aubainama, yodi tam kwa munaġa am vadae, be dabudine tokare kwa kita da penama natumma waivinama ya dobi porena.” ³⁰ Naumeki da waivi ya munaġa vadae da e kitana be penama gomana waivinama ya dobi pore be gomeninama tauna na kaba kenae ya kenakenana ya kitana.

* ^{7:16:} Vers 16 inam umanama: Deġoda beemima ta kenakenana, koi beavaia! † ^{7:27:} ‘Seda’ inam Israel banegidima, be ‘daġadaġasi’ inam eteni banegidima.

Yesu gumgum beanama potapotanama yai yawasanina

³¹ Dabudine Yesu Taiama be Saidon̄ga ya dobi ya nāgona Dekapolis nōpone Galili yawawinama paratine. ³² Dabudine banaga ġesaudima tauġoma beanama potapotanama be nam giugiuna a verauġena Yesu ġarone be ai baġa da nimanama sibo tauġoma tunine ya boruna. ³³ Naumeki da patara nōpodie be Yesu tauġominama taunaġa yai doka dobiġe ġavoe be nimarakurakunama tauġoma beane ya sivudi, da nimanama kavisone yai vira be tauġoma menanama ya taukonina. ³⁴ Naumeki da Yesu gunume yai kita saġa da yavutu bagibaginama ya taupore, be tauġoma ya riuena, “Epata!” Inam riunama baninama ‘Kwa nuaporaġa’. ³⁵ Inam raġjanine tauġoma beanama ya raunuāġari be mudune ya giu yaġana.

³⁶ Be Yesu banaga ya riu vavasaġedi da nam aitau tenaġa ta riue, be ya riuriu nonoġedina, be taudi yaġoro a giugiu watanena. ³⁷ Be taudi aitauġa a vaivaiena a base kaue be a riuna, “Tauna yaba matabuna ya voia kauedina. Tauna e voie da avedi beapotapotanama be ei beavaiana, be avedi gumgum be e giuna.”

8

Yesu banaga 4 tausand yai kanidi

(Mt 15:32-39)

¹ Nam dauna inam raġjanine, patara ġesaunama dosinama mate ai rawateġeidina. Be dabudine nam aiyaba i kenakenana da taudi sibo a kani, dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi ġarone be ya riuna, ² “Taugu uma banegidima ē raunuatoiedina, baninama raġan rabuiteġa nōpodie taudi taugu mate, be yodi nam aiyaba da ta kani. ³ Be deġoda taudi ma kaniguridi yà riuporedina, tokare kedae ta raugurerena. Baninama banaga ġesaudima madanie be a verauna.”

⁴ Dabudine na tauwai muriwatanama a paribee be a riuna, “Uma mutuyua dobunama. Deġo kani tà paġo be uma banegidima tài kani bagibagidi?” ⁵ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi ġaromie buredi bisa?” Be taudi a riuna, “Buredi 7.” ⁶ Naumeki da Yesu patara ya riuedi da doġae a miana. Be dabudine tauna buredi matabudi 7 ya ragaudi, Mamaitua yai kaiwe, ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedi da taudi sibo a soiedina patara ġarodie, be taudi nama a voienna. ⁷ Be taudi iyana ġauġaubodima bisaġa mate a ragaudina. Be Yesu inam iyenidima aubaidima yai kaiwa be na tauwai muriwatanama ya riuedi da uma taudi mate ta soiedina.

⁸⁻⁹ Dabudine banaga sievinama 4 tausand nama a kani da a kani siauana. Naumeki da na tauwai muriwatanama kani kanikani gosedima posa matabudi 7 ai moġavudina. Be dabudine Yesu banaga ya riuriupore nawedina, ¹⁰ tauna waiġapa na tauwai muriwatanama mate wagae a saġa be a naġona Dalmatia distrik nōpone.

Parisi mataira ai baġena

(Mt 16:1-4)

¹¹ Be Parisi ġesaudima a tava Yesu ġarone be waitaravirevirenama ai karea. Taudi a ġoēgoena sibo Yesu a raurubuna, vutuna aubainama mara matairinama ai baġe da sibo ya voie be dabudi a kita be a kataie da Yesu tauna Mamaitua ġaronama. ¹² Dabudine Yesu yavutu bagibaginama ya taupore be ya riuna, “Aba aubainama yodi raġaninama banegidima mataira tawai baġedi? Ibewa! Yà riuriu kauemina da nam tokare mataira uma banegidima ġarodie e tubutubuġa.” ¹³ Naumeki da tauna ya gose poredi da waga nōpone ya saġa munaġa be yawawa a davu da noaġo nevane a naġona.

Tauwai muriwatana Yesu aba ya giugiuena nam ti kataiena

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Tauwai muriwatana nuedima ya koana, buredi toitoi kabe ti ragaragau da tenaġa kavakava a paġona ġarodie wagae. ¹⁵ Dabudine Yesu nuedima ya boru be ya riuedina, “Parisi be Herod adi waikaikaiyovuma maika yist. Koi kita kauana!” ¹⁶ Naumeki da tauwai muriwatana uma kauinama ai giu vivivire be a riuna, “Tauna nama ya riuna,

baninama tauda ġarode nam buredi.” ¹⁷ Yesu ya kataiedi da taudi aba a giugiuena, vutuna aubainama tauna yai taraviredi, “Aba aubainama ko riuriuna da taumi ġaromie nam buredi? Taumi yaġoro nam ko kita be ko kataie, bo? Taumi koya nuababaġa, bo? ¹⁸ Taumi matemima e kenakenana be nam komawai kita, beemima e kenakenana be nam komawai beavaia, bo? Be ko noġonoġoti bo ibewa ¹⁹ da raġanine taugu buredidima matabudi 5 è givedina banaga 5 tausand aubaidima, be kani kanikani gosedima posedima moġamoġavudima bisa koya ragau?” Be tauwai muriwatana a paribee be a riuna, “Matabudi 12.” ²⁰ “Raġanine taugu buredidima matabudi 7 è givedina banaga 4 tausand aubaidima be kani kanikani gosedima posedima moġamoġavudima bisa koya ragau?” Be taudi a paribee be a riuna, “Matabudi 7.” ²¹ Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taumi yaġoro nam koma katakataie, bo?”

Yesu tauġoma matapotapotanama yai yawasanina

(Mt 9:27-31; 20:29-34; Lk 18:35-43)

²² Raġanine taudi Betsaidama a tavatavana banaga ġesaudima tauġoma matapotapotanama ai doka verauġe Yesu ġarone be ai baġana da sibo ya taukonina. ²³ Naumeki da tauna tauġoma matapotapotanama nimane ya kaididi da meagai a dobi pore be ġavoe a naġona. Dabudine Yesu tauġoma matanama ya kavisodi be nimanama tauġoma matane ya sivudi da yai taravire be ya riuna, “Aba kwa kitakita bo ibewa?” ²⁴ Be tauna ya tausuġu be ya riuna, “Taugu banaga yà kitekitedina be kitedima maika kai kabe ti naġonaġo.” ²⁵ Naumeki da Yesu nimanama tauġoma matane ya sivu munaġedina. Dabudine tauġoma matanama ya vere be yai kita munaġana, be yaba matabudi ya kita kauedina. ²⁶ Be Yesu tauġoma ya riupore da ya naġona na vadae be ya riuna, “Nam meagai banegidima kwa riuedi da aba ya tubuġana.”

Pita Yesu yai maġatarina

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Yesu be na tauwai muriwatanama mate Seseria-Pilipai diane meagaidiġa nama a naġona. Da kedae be yai taraviredi da ya riuna, “Banaga ta riuriu da taugu aitau?” ²⁸ Be taudi a paribeena, “Banaga ġesaudima ta riuriuna da tam kabe Jon tauwai babataito, be ġesaudima ta riuriuna da tam kabe peroveta Elaija, be ġesaudima ta riuriu da tam kabe boni perovetedima.” ²⁹ Be tauna ya riuedina, “Be taumi nemanama ko noġonoġoti bake da taugu aitau?” Be Pita ya paribeena, “Tam Keriso, vutuna Mamaitua ya sausaugena ya riupore yovoġena.” ³⁰ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasaġedi da nam aitau tenaġa tai vari.

Yesu na wainuatoitoi be nema e guri bakona ya giuedina

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama waikatakataidima yai kare be ya riuedina, “Banaga Natunama tokare ei nuatoitoina yaba toitoi ġarodie be babada dosidima, Parisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi matabudi ta tuaġiae be tai gurina. Be raġan wairabuiteġane tauna tokare e midisuġu munaġana.” ³² Tauna uma kauidima ya giu kauedina, vutuna aubainama Pita Yesu yai doka nawe ġavoe be riutuaġaienama yai karena. ³³ Be raġanine Yesu yai tauvitare da na tauwai muriwatanama ya kitedi be Pita ya riutuaġiae be ya riuna, “Seitan! Murigue kwa naġo, tam am noġotama nam Mamaitua ġarone tima yovoyovona be banaga ġomae.”

³⁴ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama be patara ya yokoedi ġarone be ya riuedina, “Aitau waimuriwataneguma e ġoena, naumeki da na ġoanama matabuna e gosed, be na korosima e kiroġi da ei muriwataneguna. ³⁵ Baninama deġoda aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau am yawasanama kuyai utaena taugu be vari verenama kama taiye, tam tokare am yawasanama kwa banavina. ³⁶ Be deġoda aitau dobu yabedima matabudi e ragaragaudi be raġanine e gurina, inam yabedima nema tauna ta sagu bake da tauna yawasana kenakena nonoġinama e paġo? ³⁷ Bo aba banaga ei utae da na

yawasanama e pađo munađe? ³⁸ Deđoda banaga aitau taugu be riuguma giuenama e tunitunimayađena, uma kimtinama nam waisumeđidi be gewagewa tauvoiedima nopolie, naumeki da tokare, rađanine Banaga Natunama Tamanama neneđarine be anea babau mate ta verauna, tauna mate e tuađaiena, baninama nođone ya tunimayađeguna aubainama.”

9

¹ Be Yesu na giuma ya kaiwatani da ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina da taumi ġesaumima yodi uma dabudi ko midimidina, tokare nam ko guri naumeki da Mamaitua na waiguyauma rewapana mate e verauna ko kitana.”

*Yesu kitanama ya boru vitarena
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)*

² Rađan 6 a kovikovina murine Yesu Pita, Jeims be Jon yai dokedi be a nađona oya daudaunama debane, taudiđa dabudine a tavana. Be dabudine taudi nođodie matedie Yesu kitanama ya boru vitarena. ³ Be na garama a rawarawa keyekeyemidi be a ġavora da a ġavora kauana, nam aitau dobue teneteneđina da nama e kawa ġavori. ⁴ Dabudine tauwai muriwatana rabuiteđa nođodie be Elaija da Mousis a mađatara be Yesu mate awai giuna.

⁵ Be Pita ya riuna, “Tauwai katakatai, ya vere kaua da tauda mate uma dabudi. Be agunai tauma kape rabuiteđa ka keridi, da tenađa tam aubaimma, tenađa Mousis aubaina be tenađa Elaija aubainama.” ⁶ Pita nama ya riuna, baninama tauna na banagama rabui mate a naira kauana, be Pita nam i kataie da aba sibo ya giue, vutuna aubainama ya giu yababayababana.

⁷ Dabudine giyou ya dobi be ya ruputawedina. Be inam giyounama nophone bona ya yovo be ya riuna, “Uma tauna taugu natuđomiguma, tauna vutuna taugu nuaguma e pađopađona, koi beavaie!” ⁸ Taudi ai rađantenađe da aitau kitakita be nam aitau tenađa ti kitana, be ġarodie Yesu taunađa. ⁹ Rađanine taudi oya debane be a yovoyovona rađanine, Yesu na tauwai muriwatana ya riu vavasađedi da matedie aba a kitakitana nam aitau tenađa tai vari, naumeki da Banaga Natunama gurie e midisuđu munađana. ¹⁰ Taudi inam giudima a nuevidi be taudiđa ai giu vivivira da, gurie midimidisuđunama na banima aba.

¹¹ Be taudi Yesu ai taravirena, “Aba aubainama tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da, Elaija tokare e tava doka?” ¹² Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Inam riukaua, Elaija tauna tokare e tava dokana, be tauna tokare yaba matabudi e kawa didimanidina. Be you, aba aubainama girugiruminama porane e riuriuna da Banaga Natunama tokare ei nuatoitoi kaua be ta tuađaiena? ¹³ Be yà riuriuemina da Elaija maiđone ya tavana, be aba banaga a nođonođotina, nama ġarone a voiena, maika girugiruminama porane ya riuriuena nama.”

*Penama gomana tauđominama ya kokuna
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)*

¹⁴ Rađanine taudi a dobidobi munađana, tauwai muriwatana ġidoidima mate ai rawateđeidi be ta kitana be patara dosinama a midi ġuruvidi be tarawatu tauwai katakataidima mate awai sađasađana. ¹⁵ Dabudine banaga matabudi Yesu a kitakitana, taudi a ġosoridi da a manini ġarone a nađo be ai kaiwena. ¹⁶ Be Yesu yai taraviredi be ya riuna, “Taumi aba aubainama taudi mate kowai sađasađa?” ¹⁷ Naumeki da tauđoma tenađa patara poune ya paribee be ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu natuguma è verauđena ġarome. Tauna penama ya koku be ya kaue da nam ima giugiuna. ¹⁸ Kana rađanie penama gomana e vunuvunuđina rađanine, tauna gomana dođae ewai bekuna. Be tauna kasampuropuro gayane ta dobidobina, da mokanama e gidedi be tuninama ta badobadona. Be taugu am tauwai muriwatana ya eì bađedina da sibo peneminama a tavu dobiđena, be taudi nam teneteneđina.”

¹⁹ Be Yesu ya riuedina, “Taumi kimta nam waisumeğimi! Taugu taumi mate tà mia ğāğā be ami vitama yà kiroğā ğāğae? Gomana ko verauğe ğarogue.” ²⁰ Naumeki da gomana a verauğena Yesu ğarone. Be rağanine penama Yesu ya kitakitana, tauna yai rağantenağe da gomana ya kawa kokeri be doğae yai bekuna. Dabudine gomana yai kunukunuvira be gayane kasampuropuro a tavatavana.

²¹ Be Yesu gomana tamanama yai taravirena, “Rağan bisa tauna umanama ya voia?” Be gomana tamanama Yesu ya paribee be ya riuna, “Rağanine tauna ğaubone da yodi. ²² Be penama rağan matabuna gomana kai matane bo upae yawai bekuna waigurinama aubainama. Be değoda tam teneteneğinama aba kwa voiena, naumeki da kwa raunuatoiemai da kwa sagumai!” ²³ Be Yesu ya riuna, “Aba aubainama kuya riuna, ‘Değoda tam teneteneğina?’ Tauna aitau ewai sumağana, ğarone yaba matabuna teneteneğinama.” ²⁴ Naumeki da gomeninama tamanama yai rağantenağe da bonanama dosine ya riuna, “Taugu nam amawai sumağga kauana, be kwa kaisagugu da yài sumağga guratana.”

²⁵ Rağanine Yesu e kitana be patara ya moramorabana, vutuna aubainama tauna penama ya riutuağai be ya riuna, “Penama beapotapota be gumgum penemima, yà riuriu vavasağem da gomana kwa dobi pore be nam nopone kwa sağga munağga!” ²⁶ Dabudine penama gomana ya kawa yogoyogo, ya kawa kokeri gurate be gomana ya dobi porena. Be gomeninama kitanama maika guri kabe i kenakena. Vutuna aubainama banaga ğesaudima a riuna, “Tauna ya gurina!” ²⁷ Naumeki da Yesu gomana nimane ya kaididi da ya soruwai midisuğu be ya midina.

²⁸ Rağanine Yesu vada nopone ya sağasağana murine, be na tauwai muriwatanama taudiğä ai taravire be a riuna, “Aba aubainama tauma penama nam ke tavu dobiğe?”

²⁹ Be Yesu ya paribeedi da ya riuna, “Nam aiyabae tokare uma peneminama nama e tavu dobiğe, ibewa da moiragi* taunağga.”

Yesu nema ya guri bakona ya giu munağena

(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate inam dobunama a gose pore be Galili noponağga a nağona. Be Yesu nam i ğoeğöena da aitau tenağga sibo ya kataiedi da taudi aikedae, ³¹ baninama tauna na tauwai muriwatanama yawai katakataidina. Be ya riuedina, “Banaga Natunama tokare ta boru dobiğena banaga nimedie. Taudi tai guri be rağan rabuiteğga murine tauna e midisuğu munağga.” ³² Dabudine na tauwai muriwatanama nam ti kataieni da uma giunama baninama aba, be taudi waitaravirevirenama a nairena uma giunama aubainama.

Aitau ya sağga gurata

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Naumeki da taudi Kabeniamma a tava da vada nopone a sağga a mia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taumi kedae aba koyawai sağasağae?” ³⁴ Be taudi ai nuatuğutuğuna, baninama kedae taudi awai sağasağana da aitau poudie ya sağga gurata.

³⁵ Dabudine tauna ya mia yovo da na tauwai muriwatanama 12 ya yokoedi be ya riuedina, “Değoda aitau moraba e ğoena, naumeki e kaue da e ğubo be banaga matabudi adi taunoyama e tubuğana.” ³⁶ Dabudine tauna gomana ğaubonama nimane ya kaididi be na tauwai muriwatanama poudie yai midirina. Be gomeninama yai yaubabe, be ya riuedina,

³⁷ “Aitau seda umanama maika kitedima tenağga isague ewai turanena, tauna taugu ewai turaneguna, be aitau taugu ewai turaneguna, tauna tauriuporeguma ewai turanena.”

Aitau nam dà ğavia tauna ğarodama

(Lk 9:49-50)

³⁸ Jon ya riuna, “Tauwai katakatai, tauma tauğoma tenağga kè kitana isame penama ya tavutavu dobiğedi be tauma kè riutuağaiena, baninama tauna nam tauda mate

* 9:29: Giruma ğesaudima a riuna: Moiragi be widina

tama noyanoya tenaġana.” ³⁹ Be Yesu ya riuna, “Nam ko riutuaġiae! Baninama aitau da isague mataira e voivoiedina, tauna nam teneġina da mainokomġo raġandie isaguma e kawa gewagewa, ⁴⁰ baninama banaga aitau nam imawai ġaviedana, tauna inam tauda turadama. ⁴¹ Taugu yà riuriu kauemina, deġoda aitau isague upa e uteutemina, baninama taumi Keriso ġaronama, tauna teneteneġinama na maesama tokare e paġona.

Raurubue dà gewagewama e tubutubuġana

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² “Be deġoda aitau uma sededima tenaġa ewai sumaqegu be e kae da gewagewa e voienna, ya verena da tauna yeku dosinama gadone ta pani be egasie ta pore nawena. ⁴³ Deġoda nimamma e kauem da gewagewa kwa voienna, naumeki da kwa douraka pore! Ya verena da nimamma tenaġa mate yawasananopone kwa saġa be nam nimamma rabui mate da gienae kwa naġo, dabudine kai karakarata watanine. ⁴⁴ (-)† ⁴⁵ Be deġoda kaġamma e kauem da gewagewa kwa voienna, naumeki da kwa douraka pore. Ya verena da kaġamma tenaġa mate yawasananopone kwa saġana be nam kaġamma rabui mate da gienae ta pore nawem. ⁴⁶ (-)‡ ⁴⁷ Deġoda matamma e kauem da gewagewa kwa voienna, naumeki da kwa kaipore. Ya verena da matamma tenaġa kwa kunavai be Mamaitua na waiguyauma nopone kwa saġana, be nam matamma rabui mate da gienae ta pore nawemna. ⁴⁸ Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri. ⁴⁹ Be nama kai karakaratidima banaga matabudi tunidie ta yaraiedina.

⁵⁰ “Buta inam yaba verenama, be deġoda buta dininama e gewagewana, nema kwa voia bake da e dini munaġa? Buta ko paġo nopomie be ami banagama mate subae ko miana.”

10

Waigosaġa waitaraviranama

(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

¹ Naumeki da Yesu inam dobunama ya gose pore be ya naġona Judia provinsnama nopone be upa Jodan ya davuna. Dabudine patara ġarone a tava munaġa be yai katakataidina tauna na vaivaie nama.

² Be Parisi ġesaudima Yesu ġarone a tava be tauna raurubuna aubainama ai taravirena, “Kwa riuemai, tarawatu ewai anina bo ibewa da tauġoma na waivima e riupore?”

³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Mousis na tarawatuma nopone nema ya riu bakemi?” ⁴ Be taudi a riuna, “Mousis yai anina da tauġoma waigosaġa pepanama e girumi be waivi e riuporena.” ⁵ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Mousis inam tarawatunama ya girumina, baninama taumi noġota poraġa ġarone debemima ya bado kauana. ⁶ Be pakane Mamaitua yaba matabuna yawai tubuġidina raġanine, tauna tauġoma be waivi ya voiedina. ⁷ Vutuna aubainama tauġoma tamanama be tinanama e gosedi be na waivima mate tai rawateġeidina ⁸ da taudi tubuġa tenaġa ta tubuġana. Vutuna aubainama taudi yodi nam tubuġa rabui, ibewa da tenaġa. ⁹ Naumeki da aba Mamaitua yawai rawateġeidina nam aitau ei yamonedi!”

¹⁰ Raġanine taudi a munaġa vadae a tava be na tauwai muriwatanama uma giunama aubainama Yesu ai taravirena. ¹¹ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Ai tauġoma na waivima e gose be waivi ġesaunama e naġina, tauna na waivima debane mui e poreporenna. ¹² Be kauinama teneġinama, deġoda ai waivi na tauġomama e gose be tauġoma ġesaunama e naġina, tauna na tauġomama debane mui e poreporenna.”

† ^{9:44:} (Vers 44 inam banaga muriġa baibol nopone a boru saġena, noġone nam i kenakenana. Vers 44 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri.) ‡ ^{9:46:} (Vers 46 inam banaga muriġa baibol nopone a boru saġena, noġone nam i kenakenana. Vers 46 inam umanama: Inam dabudine motamota taudi ta kanikanidina nam ta guri, be kai e karakaratidina nam e guri.)

*Yesu be seda**(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)*

¹³ Banaga ȣesaudima seda ȣauȣaubodima Yesu ȣarone a verauȣedi da tauna sibo ya taukonidina, be na tauwai muriwatanama inam banegidima a riutuaȣaiedina. ¹⁴ Be raȣanine Yesu nama ya kitakitana, tauna nuanama yai medi be na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Seda ȣauȣaubodima ko gosedi da ȣarogue ta verau be nam ko riutuaȣaiedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika uma sededima nama aubaidima. ¹⁵ Taugu yà riuriu kauemina da aitau nam Mamaitua na waiguyauma i paȣona, maika gomana ȣaubonama nama, tauna tokare nam waiguyaunama nopone e saȣa.” ¹⁶ Naumeki da Yesu seda ya tikedi da nimanama debedie ya sivudi be yai aiainiidina.

*Waiguyau tauȣominama**(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Dabudine Yesu na naȣoma yai kare munaȣe be tauȣoma tenaȣa ya manini tava da Yesu noȣone be tuapikane ya raupari be yai taravirena, “Tauwai katakatai veremma, aba yà voie be yawasana kenakena nonoȣinama yà paȣo?” ¹⁸ Be Yesu ya riueno, “Aba aubainama kwawai isaguna veregu? Nam aitau verena be Mamaitua taunaȣa. ¹⁹ Tam tarawatu poranama girugiruminama kuya kataiedina, Nam kwa vunuȣa! Nam am visarama bo am tauȣomama debane mui kwa pore! Nam kwa danene! Nam kwa kaiyovu! Nam kwa uta gigibu! Tamamma be tinamma kwa viviredi!”

²⁰ Dabudine tauȣominama ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu ȣaubogue da yodi uma tarawatudima matabudi è voteyeteyedina.”

²¹ Yesu tauȣominama ya kita da nuanama ya paȣo be ya riuna, “Yaba tenaȣa sibo kuya voienna. Kwa naȣo be yaba matabudi ȣarome kwa raugimaredi be inam manedima banaga waikaruwaȣewaȣedima kwa utedi, be tam tokare marae kwai guyauna. Yodibe kwa verau be kwai muriwatanegu!” ²² Be raȣanine uma riunama ya vaivaiena tauȣominama yai nuaboya be ma nuaboya ya naȣona, baninama tauna yai purapura kauana.

²³ Yesu yai kita kwaviviro be na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Waiguyau banegidima ȣarodie ya piripiri kaua da tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saȣa.” ²⁴ Tauwai muriwatana uma riunama nama a vaivaiena, taudi a ȣosoridina. Be Yesu ya riu munaȣana, “Seda, Mamaitua na waiguyauma nopone saȣanama ya piripiri kauana. ²⁵ Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaȣa, be maika nama waiguyau baneginama ya bagibagi da ya bagibagi kauana da Mamaitua na waiguyauma nopone e saȣa.” ²⁶ Dabudine tauwai muriwatana a ȣosori kauedi be adi noȣotama ya kovina. Be adi banagama adi banagama a riuedina, “Yodi aitau tokare e yawasana?” ²⁷ Yesu na tauwai muriwatanama ya kita dididi, ya paribeedi be ya riuna, “Banaga ȣarone nam teneteneȣina be Mamaitua ȣarone tauna teneteneȣinama da waiguyau banegidima e voiedi da tokare Mamaitua na waiguyauma nopone ta saȣana.”

²⁸ Dabudine Pita ya riuna, “Be tauma yaba matabudi kè gosa poraȣa be tam kèi muriwatanemna!” ²⁹ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, aitau na vadama bo tuatuaȣanama, bo novunovunama, bo tinana, bo tamana, bo seda, bo sipi e gosedina taugu isague be vari verenama aubainama, ³⁰ tauna yaba veredima toitoi yodi raȣanine e banavidina. Tauna tokare na vadama, tuatuaȣanama, novunovunama, tinatinanama, na sedama, be na sipima ta toi vavasaȣa, 100 be ei murina. Be raukivigewa mate be raȣan e tavana, tauna tokare yawasana kenakena nonoȣinama e paȣona. ³¹ Be toitoi yodi ta dokadokana tokare ta murina, be aitauȣa yodi ta murimurina tokare ta dokana.”

*Yesu nema e guri bakona raȣan wairabuiteȣanama ya giu munaȣena**(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)*

³² Yesu na tauwai muriwatanama mate taudi kedaȣa a saȣa a naȣonaȣona Jerusalemma, Yesu ya dokadokana be na tauwai muriwatanama muriȣa a saȣasaȣana nuedima ya karatina, be banaga aitauȣa awai muriwatanedina taudi a naira kauana.

Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi ġavoe be ya riuedina da tauna ġarone abaġa ta tubuġana, ³³ “Koi beavaia! Tauda tà saġa tà naġona Jerusalemma, dabudine Banaga Natunama tokare ta boru dobiġena pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima ġarodie, taudi tokare ta etare be eteni banegidima nimedie ta boru nawena waigurinama aubainama. ³⁴ Be taudi tokare tai varavara, ta kaviso, ta kwapu be tai gurina. Be raġan wairabuiteġane tauna tokare e midisuġu munaġana.”

*Jeims be Jon adi waibaġama
(Mt 20:20-28)*

³⁵ Naumeki da Sebedi natunama Jeims be Jon Yesu ġarone a tava be a riuna, “Tauwai katakatai, tauma ka ġoeġoena aubaimaima yaba tenaġa kwa voiena.” ³⁶ Be Yesu ya riuna, “Aba ko ġoeġoena aubaimima yà voie?” ³⁷ Taudi a paribee be a riuna, “Am waiguyauma na raġanie kwai aninemai da tenaġa kasaume e mia be tenaġa senime.”

³⁸ Be Yesu ya riuedina, “Taumi nam ko kataiena aba kowai baġena. Taumi teneteneġina da taugu ġoraġoranama yà tegona nama ko tego bo babataitonama* yà paġona nama ko paġo, bo?” ³⁹ Taudi a paribee be a riuna, “Tauma teneteneġinama!” Dabudine Yesu ya riuedina, “Taumi tokare ġoraġoranama ko tegona be yà babataitonama tokare ko babataitonam. ⁴⁰ Be kasaugue be senigue mieninama, inam tokare nam taugu yà anina. Inam gabunama taudi aitauġa vinevinedima aubaidima Mamaitua ya vokaukauena.”

⁴¹ Raġjanine tauwai muriwatanana ġesaudima 10-nama a vaivaiena, taudi nuedima yai medina Jeims be Jon ġarodie. ⁴² Vutuna aubainama taudi matabudi Yesu ya yokoedi ġarone be ya riuedina, “Taumi koya kataiena da eteni banegidima adi babadama eteni ġarodie tawai badabadana. Be babadidima ai rewapano vavasaġana aubainama da taudi matabudi tawai badedina. ⁴³ Uma kauinama nama taumi ġaromie nam e tubuġa! Be deġoda aitau tenaġa nopomie moraba e ġoena, naumeki tauna e kaue da matabumi ami taunoyama e tubuġana. ⁴⁴ Be aitau saġa gurata e ġoena, naumeki da ei taunoyana ġaromie. ⁴⁵ Baninama avedi da Banaga Natunama ya verauna nam banaga tauna aubainama ta noya, be tauna taudi aubaidima e noyana, be na yawasanama ei utae da banaga toitoi e kuvesidina.”

*Yesu Batimeus matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)*

⁴⁶ Naumeki da Yesu be na tauwai muriwatanama a tavana Jerikoma. Dabudine taudi be patara dosinama meagainama a gose be tauġoma matapotapotanama isanama Batimeus keda diane ya mia be ya kiġikiġina, tauna inam Timias natunama. ⁴⁷ Raġjanine tauna e vaiena be Nasaret Yesunama, tauna ya yoko be ya riuna, “Yesu, Deivid natunama kwa raunuatoiegu!” ⁴⁸ Banaga toitoi a riupasakare be a riutuaġaiena da sibo yai nuatuġuna. Be dabudine tauna ya yoko gurata be ya riuna, “Deivid natunama kwa raunuatoiegu!” ⁴⁹ Dabudine Yesu ya midi kwasa be ya riuna, “Ko riue be e verau!” Naumeki da taudi tauġoma matapotapotanama a yokoe be a riuena, “Nam kwai nuaboya! Kwa midisuġu! Tauna e yokoyokoemna.” ⁵⁰ Dabudine tauġoma ya midisuġu, na garama ya gose pore be ya verauna Yesu ġarone. ⁵¹ Yesu tauġoma yai taravire be ya riuna, “Aba kwa ġoeġoena aubaimma yà voie?” Dabudine tauġoma matapotapotanama ya riuna, “Tauwai katakatai, taugu yà ġoeġoena yà kitana.” ⁵² Dabudine Yesu ya riuna, “Kwa naġo, am waisumaġama yai yawasanimna.” Naumeki be yai raġantenaġe da matanama yai kita munaġa be Yesu yai muriwatanena kedaġa.

*Yesu Jerusalemma ya saġana
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)*

* 10:38: Uma babataitonama inam Yesu ya gurigurina ya giuena.

¹ Rağanine Jerusalem diane a tavatavana, taudi a verauna Betpage be Beteni meagaidie oya isanama 'Olip' yauwane. Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama rabui ya riupore nawe dokedi ² be ya riuedina, "Ko nağona noğomie meagaine, be rağanine meagaine ko sağasağana, dabudine ko kitana donki natunama a nigorina. Inam nam aitau i geru rubuena. Ko kuvesi be ko verauğena uma! ³ Be değoda aitau ei taraviremina, 'Aba aubainama umanama ko voivoie?' da ko riuena, 'Bada e ġoeğöena, rağan ġaubonağabe ka verauğuna munağena.'"

⁴ Naumeki da taudi a nağona, kedae be vada noğone donki natunama nigonigorinama a kitana. Rağanine taudi a kuvekuvesina, ⁵ banaga ġesaudima inam dabudine midimidima taudi ai taraviredina, "Aba aubainama donki natunama ko kuvekuvesi?" ⁶ Be taudi Yesu ya riuriuedina nama a paribeedina, vutuna aubainama taudi ai aninedi be a nağona. ⁷ Taudi donki natunama Yesu ġarone a tavaite be adi garama donki natunama debane a yesidi be Yesu debane ya miana. ⁸ Banaga toitoi adi garama a yesiyesidina maika banaga ġesaudima kairugurugu wapue a tarağā a tavaitedi be kedağā a yesidina. ⁹ Banaga aitauğā a dokadokana be aitauğā Yesu murine a sağasağana a yogo be a riuna, "Hosana! Waiaiaininama, tauna vutuna Bada isane e veraverauna! ¹⁰ Mamaitua, tauma tamamaima guyau Deivid na waiguyauma e veraverauna kwai aiaini! Mamaitua ka kaisuğum!"

¹¹ Naumeki da Yesu Jerusalem nopone ya sağā be ya nağona tempol nopone, dabudine yaba matabudi ya kita rovodina, be kaiteka ravi aubainama, tauna na tauwai muriwatanama 12 mate a dobi a nağona Betenima.

*Yesu damaya ya riutuağiae da nam e vota
(Mt 21:18-19)*

¹² Pomainama taudi Beteni a gose be a munamunağana, be Yesu kani ya karatina. ¹³ Dabudine tauna ei kita nağona be damaya ya kitana, ya kinikini. Naumeki da tauna ya nağona kitana aubainama değoda banidima tima kenakena. Be rağanine damaya pakane e tavana be damayinama nam i banina be rugukavanaughğā ya kitana. Baninama damaya nam yodi na iri kaua da damayinama sibo ya bani. ¹⁴ Naumeki da Yesu damayinama ya riutuağiae be ya riuna, "Tam damayimma nam airağan kwa bani munağal!" Dabudine nama ya riuriuna na tauwai muriwatanama a vaiena.

*Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiğedina
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)*

¹⁵ Rağanine taudi Jerusalemma a tavatavana, tauna tempol nopone ya sağā be banaga aitauğā a kunekune be a gimajimarana ya tavu dobiğedina. Tauna mane taurabedima adi vatarama yai tauviredi be aitauğā kiu gabubu taurau gimaredima adi kaba miama mate yai tauviredina, ¹⁶ be nam aitau tenağā i anine da na taragaima e kiroğā be tempol noponağā e nağō. ¹⁷ Taudi yai katakataidi be dabudine ya riuedina, "Giruma porane Mamaitua ya riuna, 'Tağu yau tempolma tai isana moiragi kana vadama dobu matabuna aubaidima.'

Be taumi koya voie da kabe 'taudanedanene adi gabu.' "

¹⁸ Naumeki da pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima uma kauinama a vaiena, vutuna aubainama taudi keda a wanewanena da nema sibo Yesu ai guri bakena, be taudi a nairena, baninama patara matabudi na waikatakataima a basebasena.

¹⁹ Naumeki da ravi ya tava be Yesu na tauwai muriwatanama mate meagainama a dobi pore be a nağona.

*Waikatakatai damaya ġarone
(Mt 21:20-22)*

²⁰ Pomainama rağanboiboi taudi a nağonağona maika, kedae damaya waramine da damone matabuna ya pokina a kitana. ²¹ Dabudine aba ya tubutubuğana Pita ya noğoti be Yesu ya riuena, "Tauwai katakatai, damaya kuya riuriutuağaiena kwa kita, ya pokina!"

²² Naumeki da Yesu ya paribeedi be ya riuna, "Koi sumağā Mamaitua ġarone! ²³ Yà riuri

kauemina deḡoda aitau uma oyanama e riuena, ‘Kwa midisuḡu be kwa pore nawem egasie!’ Be tauna nopone nam e noḡota bekubeku be ei sumaḡa da aba ya riuriuena e tubuḡana, tokare teneteneḡinama aubainama e tubuḡana. ²⁴ Vutuna aubainama yà riuemina aba moiragie koi baḡena, koi sumaḡa da taumi kaite koya paḡo. Da inam tokare taumi ḡaromima.

²⁵ Raḡanine ko midi da ko moiragi be ko noḡoti da aitau aba ḡaromie ya voia waigewana, naumeki da ko noḡota porena, yodibe tamemima marae tokare taumi mate ami gewagewama e noḡota porena.” ²⁶(-)*

Yesu na waibadama waitaraviranama
(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Yesu na tauwai muriwatanama mate Jerusalemma a tava munaḡa be raḡanine tauna tempol noponaḡa ya naḡonaḡona, dabudine pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be babada ḡesaudima Yesu ḡarone a tava, ²⁸ da ai taravire be a riuna, “Tam aba waibadane umanama yabedima kwa voivoiedi? Bo aitau uma waibadanama ya utem?”

²⁹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taugu yau waitaravirama tenaḡa yà taraviremi da ko paribeegu be muriḡa da taugu yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi. ³⁰ Ko riuegu! Jon deḡo dabudi waibada ya paḡo da yawai babataito, Mamaitua ḡarone bo banaga ḡarodie?”

³¹ Dabudine taudiḡa ai saḡasaḡa be a riuna, “Nema tà riu bako? Deḡoda tà riuna Mamaitua ḡarone, tauna tokare umanama ei taraviredana, ‘Be aba aubainama da taumi Jon nam koi sumaḡe?’ ³² Be deḡoda tauda tà riuna ‘banage’ taudi banaga a nairedina, baninama banaga matabudi a noḡonoḡotina da Jon tauna peroveta.” ³³ Vutuna aubainama taudi Yesu a paribee be a riuna, “Tauma nam ke kataieno.” Dabudine Yesu ya riuedina, “Taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.”

12

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

¹ Naumeki da Yesu wainasie banaga umanama ya riuedina, “Tauḡoma tenaḡa gureipi sipinama ya voie be ya gana kukuna. Naumeki da waen anibuyonama domnاما ya keri be kweyaḡa vadanama mate ya kerina. Yodibe gureipi sipinama tausipi ḡesaudima nimiedie ya boru da a raberabe be tauna vaḡiae ya naḡona. ² Raḡanine gureipi tamínama na raḡaninama ya tavatavana, tauna na taunoyama ya riupore nawena sipi taurabenama ḡarodie da na dariḡama sibo ya paḡona. ³ Be taudi a vunuḡi, a riḡa be nimakavakavanama a riupore nawena. ⁴ Naumeki da taupaka na taunoyama ḡesaunama ya riupore nawena ḡarodie, dabudine sipi taurabenama inam tauḡominama debanama a riḡa be a kau da a kawa tunimayaḡina. ⁵ Be taupaka yaḡoro na taunoyama ḡesaunama ya riupore, be sipi taurabenama inam tauna a katigabana. Be taupaka banaga ḡesaudima mate totoi ya riuporedi be ḡidoidima a riḡedi, be ḡidoidima a kati gabedina. ⁶ Be yodi tenaḡa kavakava a taugosena. Be inam tauna, taupaka natunama tauḡominama, tauna vutuna ewai nuapaḡoena. Naumeki da na damone tauna natunama ya riupore be ya riuna, ‘Yà noḡonoḡotina da taudi tokare natuguma ta vivirena!’ ⁷ Be sipi taurabenama taudiḡa ai giu vivivira be a riuna, ‘Uma tauna tokare tamanama na buderima e paḡona, vutuna aubainama tài guri be buderinama tài buderie!’ ⁸ Naumeki da taudi a vunuḡi be ai guri da gureipi sipinama nopone, be a pore dobiḡena.”

* ^{11:26:} (Giruma ḡesaudima vers 26 baibol nopone a boru saḡena. Vers 26 inam umanama: Deḡoda taumi ami banagama adi gewagewama nam ko noḡota pore, naumeki da Mamaitua marae nam ami gewagewama e noḡota pore. (Metiu 6:15 ko kitana))

⁹ Dabudine Yesu yai taraviredi be ya riuna, “Sipi taupakinama tokare e verau be aba e voie? Tauna tokare e verau be sipi taurabedima ei guridi be gureipi sipinama banaga ġesaudima e utedina. ¹⁰ Taumi riuwai noġota poranama nopone girugiruminama koya sievi bo ibewa, da

‘Vada taukerinama yekue vada a kerikeri be yeku tenaġa a pore kaiyatina, baninama inam yekunama taudi nam ti ġoena.

Be Mamaitua yekunama poreporenama ya paġo be ya voie da na vadama e kerikerina yasinama ya tubuġana.

¹¹ Be inam kauinama Bada ya voie da uma kauinama anikitanama ġarode ya vere kauana.’”

¹² Dabudine pirisi adi babadama, Jius babadidima be tarawatu tauwai katakataidima a ġoeġoena da Yesu sibo a vunuġina, baninama mayedima a paġo da Yesu taudi yawai nasiedina. Be taudi patara a nairedina, vutuna aubainama tauna a gose be a naġo porena.

*Teks tautaminama wainasinama
(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)*

¹³ Muriġanama taudi Parisi be Herod na tauwai muriwatanama ġesaudima mate a riupore nawedi Yesu ġarone be waitaravirae Yesu a raurubu be a vaia kaue da Yesu aba sibo ya vato waigewana. ¹⁴ Taudi Yesu ġarone a tava be a riuna, “Tauwai katakatai, tauma kè kataie da tam riukaue kwa giugiu. Am giue tam nam banaga kuma nainairedina, baninama tam banaga nam kuma siesievidi da taudi nema maika kitedi, be Mamaitua na ġoanama riukaue kwai katakataidina. Kwa riuemai, inam naumeki bo ibewa da tauma Sisa ġarone kai teks bo avedi? Tauma kai maesa bo ibewa?” ¹⁵ Be dabudine Yesu adi noġotama kaikaiyovudima ya kataie be ya riuna, “Aba aubainama taumi ko rara rubugu? Sirinnama ko verauġe be yà kita!” ¹⁶ Naumeki da Sirin a paġo verauġe ġarone be Yesu yai taraviredina, “Aitau noġona be isanama Sirin bogane ta kenakena?” Be a paribee be a riuna, “Uma Sisa noġonama.” ¹⁷ Be Yesu ya riuedina, “Naumeki da Sisa ġaronama Sisa ko ute, be Mamaitua ġaronama Mamaitua ko ute!” Be dabudine taudi Yesu a basena.

*Gurie be midimidisuġu muneġinama waitaraviranama
(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)*

¹⁸ Jius nopolie dam ġaubaonama isanama Sadisi, a riuriuna da banaga e guri be nam e midisuġu munaġa, taudi a verau Yesu ġarone, ai taravire be a riuna, ¹⁹ “Tauwai katakatai, Mousis uma tarawatunama aubaimaima ya girumina, deġoda banaga tauġominama ya guri be na visarama e gose porena nam waisedasedana, naumeki da tasinama bo tuaġanama sibo kaiyababinama ya naġi be seda sibo yai tubuġana tuaġanama gurigurinama aubainama.

²⁰ “Naumeki da tautauġoma 7 a tubuġana tina tenaġa ġarone, be tauġoma tautuaġa waivi ya naġi da nam ti natunatuna be tauġominama ya gurina. ²¹ Be tauġoma wairabuinama inam kaiyababinama ya naġina, be tauna mate seda nam i tikedi be ya gurina, kauinama teneġinama tauġoma wairabuiteġanama ġarone ya tubuġana.

²² Naumeki da tautauġoma 7 kauinama namaġa nam ti natunatuna da a guri rovona. Naumeki da a gurigurina damone inam waivinama ya guri ġavutana. ²³ Be raġanine midisuġu munaġa na raġanie uma waivinama tautauġoma 7 a naġinaġina, be inam waivinama tokare aitau na waivi?”

²⁴ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya riu waigewana, baninama taumi girugiruminama porane nam ko katai kauena be Mamaitua na rewapanama mate nam ko kataiena. ²⁵ Raġanine guri ta midisuġu munaġa, be taudi tokare maika anea marae be tokare nam tai naġi. ²⁶ Be yodi guri kawakawa midisuġunama na giuma taumi Mousis na bukama koya sievi bo ibewa? Deġo ya riuna gedara rageragettinama nopone Mamaitua Mousis ya riuena umanama, ‘Taugu inam Eibrāham, Aisik be Jeikob adi Mamaituama’. ²⁷ Mamaitua, nam banaga guriguridima adi Mamaitua, be tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama. Taumi naumeki koya bua kauana.”

*Riuvavasaāga dosinama
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)*

²⁸ Tarawatu tauwai katakataidima tenaāga dabudine mate adi giuma yawai beavaiena. Dabudine tauna e vaiena be Yesu na giuma didimanine Sadisi adi giuma ya pariparibeedina. Vutuna aubainama tauna Yesu yai taravire be ya riuna, “Riuvavasaāga matabudi namaāga, be deōg tauna ya saāga vavasaāga?” ²⁹ Yesu ya paribee be ya riuna, “Riuvavasaāga dosinama tenaāga inam umanama, ‘Israel koi beavaia! Bada da Mamaituama, tauna taunaāga Bada. ³⁰ Bada Mamaitua nuanuamma e paōg, nuanuamma tabutabune, aruimma tabutabune, am noōgotama tabutabune be am rewapanama tabutabune.’ ³¹ Be riuvavasaāga dosinama aniwai rabuinama inam umanama, ‘Turamma nuanuamma e paōgona maika tam kwa īoeōgroe munaāgemna nama.’ Nam deōg aba riuvavasaāgidima ti saāga vavasaāgana maika uma taudi.”

³² Tarawatu tauwai katakatainama Yesu ya riuena, “Inam riukaua tauwai katakatai, kuya riuna maika da Bada taunaāga Mamaitua be nam deōg mamaitua īgesaudi, ibewa da tauna, taunaāga. ³³ Be banaga nuanama tabutabune, na noōgotama tabutabune, be na rewapanama tabutabune Mamaitua ei nuapaōgroe, be turanama ei nuapaōgoena maika tauname ewai nuapaōg munaāgena nama. Uma riudima riuvavasaāga rabui dosidima tà voteyeteyedina, taudi nam maika musara be puyo īgesaudima tà gabudi be Mamaitua tà uteutena nama.” ³⁴ Raāganine Yesu ya kataie da tauna na paribeama ya vere kauana, aubainama tauna tarawatu tauwai katakatainama ya riuena, “Tam kaiteka Mamaitua na waiguyauma diane kwa tavatavana.” Inam dabudine nam aitau Yesu waitaravira munaāgenama i īgoena, baninama taudi a nairana.

*Keriso aitau natuna?
(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)*

³⁵ Raāganine Yesu tempol nopone yawai katakataina maika, tauna yai taravira be ya riuna, “Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna Deivid natunama? ³⁶ Be Arua Babau Deivid nopone ya yovo be tauna īgominama umanama ya riuena,

‘Mamaitua yau Badama ya riuena,
Kasague kwa miana naumeki da taugu am īgaviamaka īgammra dibudie yà biridina’.

³⁷ Deivid īgominama Keriso yawai isana: Bada! Be yodi nemanama da Keriso tauna Deivid natuna?” Dabudine patara dosinama ma nuaveredi Yesu awai beavaiena.

*Yesu banaga nuedima ya boru da tarawatu tauwai katakataidima īgarodie tai kita kauana
(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)*

³⁸ Be raāganine Yesu yawai katakataidi be ya riuna, “Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima īgarodie! Taudi ta īoeōgoena gara veredima ta kotedi be debaāga ta rauguyaguyau naāgona be banaga taudi tai kaiwedina vivira mate. ³⁹ Be taudi sinagog nopolie be soi nopolie gabu verediāga be gabu dosidiāga ta ragaragaudina. ⁴⁰ Be taudi kaiyababa waikaruwaāgewāāgedima adi vadama be adi purapurama ta kwayekwayedina be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina. Taudi tokare kovoāga dosinama ta banavina.”

*Kaiyababa na puyoma
(Lk 21:1-4)*

⁴¹ Yesu tempol nopone mane adi kaba boruma diane ya mia be patara mane a boruboruna ya kitekitedina. Be banaga waimanedima toitoi a saāga be mane toitoi a biribiridina. ⁴² Be kaiyababa waikaruwaāgawaāganama ya saāga be mane dubedima īgauāgabodima rabui ya biridina, inam peni tenaāga na ruvama. ⁴³ Yesu na tauwai muriwatanama ya yokoedi da īgarone be ya riuedina, “Yà riuriu kauemina da uma kayababinama waikaruwaāgawaāganama tauna puyo ya moraba kauana mane tanane ya suvekina, nam maika banaga īgesaudima nama. ⁴⁴ Baninama banaga īgesaudima mane ai maure be ragisidima a saāga be a rarau puyoedi. Be kaiyababa waikaruwaāgawaāganama, tauna na manema īgaubonama sibo na kanima ya gimerina be ya raupuyoena.”

13

*Yesu tempol kawa gewagewanama be rağan damonama adi matairama ya giuedina
(Mt 24:1-14; Lk 21:5-6)*

¹ Rağanine Yesu tempol ya gosegosena, na tauwai muriwatanama tenağga ya riuna, “Tauwai katakatai, kwa kita! Vada yekue kerikeridima kitedima a vere ġaġa.” ² Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Uma vadedima dosidima ko kitekitedina. Nam ai yeku tenağga dabudine tokare na gabue e kena. Matabudi tokare ta rawadabuririğidina.”

³ Yesu oya Olip debane ya mia be tempol yauwanine yawai kitanağga be Pita, Jeims, Jon be Endru moisirie be ġarone a tava da Yesu ai taravire be a riuna, ⁴ “Kwa riuemai, uma kauidima aba rağanine ta tubuğga be abağga matairidima ta tubuğga be ka kitedi da uma kauidima ta tubutubuğana?” ⁵ Be Yesu ya riuna, “Koi kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi. ⁶ Banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, ‘Taugu vutuna Keriso!’ Be taudi tokare banaga toitoi tai kedadoka waigewedina. ⁷ Be rağanine iğara guguridima maida ko vaie be madanie varidima ko vaiedina, nam koi nuaboya! Uma kauidima nama tokare ta tubuğana, be nam ko noğoti da inam rağan damona, ibewa! ⁸ Dobu da dobu tai kawa ġasiğasina, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ġasiğasina. Be dobu matabuna yoyo be meiğara tai verau tatena. Uma kauidima matabudi ta tubuğana maika gomana kaevounama e tubutubuğana tunimuyanama nama, inam tepe pakanama.

(Mt 10:17-22)

⁹ “Taumiğga ko kita kauemina. Taumi tokare tapanimina etara aubainama, taumi tokare sinagog nopolie ta riğemina, taumi tokare babada dosidima be guyaguyau noğodie ko midi be isague vari verenama ko riuedina. ¹⁰ Muriğga da rağan damonama e tavana, be noğone vari verenama ta rauguguyena dobu matabuna banaga ġarodie.

¹¹ Rağanine ta panimi be etara aubainama ta nawemina, nam koi nuaboya dokadoka da nema sibo koya giu bako. Rağanine inam rağaninama e tavana giu aba da e uteutemina ko giuena, baninama giu aba da ko giuena inam nam nuemie tokare ko giu, ibewa da Arua Babau e giuna.

¹² “Tautauğoma tasitasidi bo tuatuağedima ta biri dobiğedi da tai guridina, be seda tametamedima kauinama teneğinama adi sedama ġarodie ta kauena, be seda nama adi dosima mate tai kawa ġasiğası be tai guridina. ¹³ Be banaga matabudi ta tuağaiemina, baninama taumi taugu kowai sumağeguna aubainama. Be aitau e midi bagibagi be e raudamoena, tauna tokare e yawasanana.

Yaba gewagewanama waimatatuağainama e tubuğga

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ “Tausiava, uma giunama baninama ko katai kauena: Taumi tokare ko kita da gewagewa waimatawarawara vavasağinama değə nam sibo ya midi, be tokare e midina. Be taudi aitauğga Judiama miemienidima oyae sibo a nağona. ¹⁵ Be aitau da na vadama debane, be nam tauna teneteneğjina da tokare e dobi e nağgo na vadama nopone be na purapurama e ragaudi. ¹⁶ Be nam aitau sipie be e munağga vadae na garama ragaudima aubaina. ¹⁷ Inam rağandie waiwaivi bogebogedi be waitatau vaudima ġarodie e gewagewa kauana. ¹⁸ Mamaitua ġarone ko moiragi da uma kauidima nam bodubodue* ta tubuğga, ¹⁹ baninama nuaboya inam rağandie ta tubuğana e gewagewa vavasağana, nam maika Mamaitua dobu pakane yawai tubuğie nama i tubuğga rubuna, naumeki da yodi rağandie ta tubuğana. Tokare uma kauinama nama nam e tubuğga munağga. ²⁰ Be değoda Bada inam rağandima nam sibo i taitupodi, tokare nam aitau tenağga ya yawasana. Be baninama tauna na banagama vinevinedima kadi taiye, tauna uma rağandima ya taitupodina.

²¹ “Be inam rağandie değoda aitau e riuemina, Keriso umanema! Bo noanema! Nam koi sumağe! ²² Baninama Keriso kaikaiyovudi be peroveta kaikaiyovudima tokare

* 13:18: Gurik baibol nopone nam ‘bodubodu’ ima kenakenana. Be ‘winter’ e kenakenana, inam nam maika bodubodu be inam tururu ya moraba kauana, tokare teneteneğinama ei gurimna.

ta maḡatara be mataira be anibasa kauidima ta voiedina, be deḡoda Mamaitua na vinevinema banegidima mate tai kedadoka waigewedina. ²³ Vutuna aubainama ko kita kaua, yaba matabuna è riu wainonoḡimina, muriḡa da inam raḡandima ta tavana.

Yesu na kaba yovoma raḡaninama

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴ “Be inam nuaboyedima raḡandima muridie, suara ei kupi, be nawaravi tokare nam e yana munaḡa.

²⁵ Be kipora gunume ta kuruva be gunuma rewapanidima matabudi e gusu waidaber-aridina.

²⁶ Be dabudine Banaga Natunama ta kitana giyou nopone e maḡatara be e yovona ma rewapanina be neneḡarinama dosinama mate. ²⁷ Dabudine tauna na aneama e riuporaḡa da dobu kawa susunama 4, be dabudine Mamaitua na banagama vinevinedima ta rawateḡeteḡeidina dobu isudie da isudie be gunuma isudie da isudie.

(Mt 24:32-44; Lk 21:29-33)

²⁸ “Naumeki ko gose da damaya kainama ei katakataimi! Raḡanine damaya ragedima ta kini be rugudima ta gidagidavana, inam raḡanine ko kataie da inam bodubodu raḡaninama maida e tavatavana. ²⁹ Uma kauinama teneḡinama nama, raḡanine taumi uma kauidima gewegewedima ko kitedi be ta tubutubuḡana, dabudine taumi ko kataie da Bada na kaba verauma raḡaninama kaiteka maida. ³⁰ Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave naumeki da uma kauidima tokare matabudi ta tubuḡa dokana. ³¹ Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam airaḡan tai kave.

Bada na kaba verauma raḡaninama nam aitau i kataiena

³² “Nam aitau tenaḡa raḡan be awa i kataie rubuna da airaḡan inam raḡaninama e tava. Nam ai anea marae bo Natunama tauḡominama, be ibewa Tamaguma taunaḡa ya kataiena. ³³ Be koi kita kaua be koi neneḡana, baninama nam ko kataiena da airaḡan inam raḡaninama e tava. ³⁴ Inam maika tauḡoma na taunoyama ya gosedi da na vadama a raberabe be tauna ya naḡo poredina vaḡai aubainama. Tauna na taunoyama tenaḡaḡa adi noyama ya utedina, be matakedra taurabenama ya riue da ei neneḡana kauana. ³⁵ Vutuna aubainama taumi raḡan matabuna koi neneḡana, baninama taumi vada taupakinama na kaba verauma nam ko kataiena da airaḡan e verau munaḡa, deḡoda ravie bo nubautuae bo raḡantomtom kamkam ta riuriue nama bo raḡanboiboi suara e tavatavana raḡanine! ³⁶ Baninama deḡoda ei raḡantenaḡe be e tavana, nam ko kenakena be e kitemi. ³⁷ Taugu aba yà riuriuemina, nama banaga matabudi yà riuriuedina, koi neneḡana!”

14

Yesu kana kasirama a tomtomna

(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2)

¹ Raḡan rabui muridie, da sibo Naḡopore be Buredi-Nam-Sasasanina soinama, be pirisi adi babada be tarawatu tauwai katakataidima taudi keda a wanewanena, be semoe Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo a vunuḡi be ai gurina. ² Be taudi a riuna, “Nam soi nopone be nama tà voia, deḡoda banaga tokare kada iḡarama ta suruena.”

Waivi upa ḡabuḡabunama Yesu debane ya ḡinina

(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Yesu tauna Betenima, tauḡoma isanama Saemon Kito, tauna na vadae Yesu ya miamiana. Dabudine Yesu ya kanikani be waivi upa ḡabuḡabunama maesinama dosinama duginama ya kiroḡi be ya tavana. Inam upanama yaba isanama Nad a voienna. Naumeki da waivi dugi vikinama ya kaipore be upa ḡabuḡabunama Yesu debane ya ḡinina. ⁴ Dabudine banaga ḡesaudima nama a kitakitana, taudi adi banagama adi banagama a riuedina, “Aba aubainama upa ḡabuḡabunama ewai yakare? ⁵ Inam sibo a raugimare da mane Denari 300 be mainokoḡi nama sibo a paḡo, be manenama banaga

waikaruwağewağedima sibo a utedina.” Be taudi bonedima bagibagine waivi a riu virevirena.

⁶ Be Yesu ya riuna, “Ko gosepore! Aba aubainama ko kawakawa nuaboya? Tauna kaua verenama ya voiena ġarogue. ⁷ Taumi rağan ya toi kauana banaga waikaruwağewağedima mate ko miana, kana rağanie ko ġoeğöena, nama ko sagudina. Be taugu nam uma dabudi taumi mate tà mia nonoğā. ⁸ Tauna aba verenama ya noğononoğotina nama, yodi ya voiena aubaiguma. Tauna upa ġabuğabunama tunigue ya ġini wainonoğina waikokoagiguma aubainama. ⁹ Taugu yà riuriu kauemina, değō değō dobu matabuna vari verenama ta rarauguguyena, be uma waivinama aba ya voivoiena noğotinama tokare mate ta giu watanena.”

Judas tauna Yesu ġavia ġarodie ya boru nawena

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Be dabudine Judas Iskariot tauna tenağā tauwai muriwatana 12 nopedie, be tauna ya dobi ya nağō pirisi adi babadama ġarodie da Yesu sibo nimedie ya boru nawena. ¹¹ Taudi nuedima ya vere kauana da Judas aba e vatona ta vaiena, be taudi a sauga da mane tauna ta utena. Vutuna aubainama Judas keda ya wanewanena da Yesu sibo taudi nimedie ya boru nawena.

Yesu na tauwai muriwatanama mate Nağopore soinama a kanina

(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Naumeki da Buredi-Nam-Sasasanina soinama rağaninama yawai karena. Inam rağanine sipu natunatudima Nağopore soinama aubainama a vunuvunuğana, be tauwai muriwatana Yesu ai taravire be a riuna, “Değō dabudi kwa ġoeğemainka ka nağō be Nağopore soinama ka vokaukaue tam aubaimma da kwa kani?”

¹³ Naumeki da na tauwai muriwatanama rabui ya riuporedi be umanama ya riuedina, “Ko nağō meagai nopone be tauğoma upa duginama e kirokiroğina ko banavina, tauna vutuna koi muriwatane ¹⁴ da değō vadana nopalma e sağana. Inam dabudine vada taupakinama umanama ko riuen, ‘Tauwai katakatai umanama ya riuna: Değō gabunama taugu ware yau gabu da taugu be yau tauwai muriwatanama mate dabudi Nağopore soinama ka kani?’ ¹⁵ Be tauna vada nopalma vatavatara rabui, be debane vatarine dabudine gabu dosinama yaba matabudi kawakawa nonoğidima ei kataimina, be inam dabudine aubaidama ko vokaukauna.” ¹⁶ Naumeki da tauwai muriwatana a nağona, rağanine taudi meagai a tavatavana yaba matabuna Yesu ya riuriuedina nama a banavidina, dabudine taudi Nağopore soinama a vokaukauna.

¹⁷ Naumeki da ravi ya tavatavana, Yesu na tauwai muriwatanama 12 mate a tavana.

¹⁸ Be rağanine taudi vatara debane a kanikani be Yesu ya riuedina, “Taugu yà riuriu kauemina, aitau tenağā poumie tokare taugu e boru dobiğeguna. Tauna aitau taugu mate ka kanikanina, tauna vutuna.” ¹⁹ Dabudine tauwai muriwatana nuedima yai poya be tenatenağā Yesu ai taravirena, “Bada, taugu teika?” ²⁰ Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi 12 nopalma, aitau tenağā na buredima taugu mate teboe kai gayo tenağedina, tauna vutuna. ²¹ Be girugiruminama poranama e riuriuna maika nama tokare Banaga Natunama e gurina, be ya gewagewa kauana tauna baneginama ġarone aitau Banaga Natunama e boru dobiğena! Ya verena da inam baneginama avedi sibo ya tubuğal!”

Bada na soima (Turiya)

(Mt 26:26-30; Lk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

²² Naumeki da taudi a kanikanina maika, Yesu buredi tenağā ya pağō be moiragie yai kaiwana, ya giva da na tauwai muriwatanama ya utedi be ya riuna, “Ko pağō! Uma tauna taugu tubuğiguma.” ²³ Naumeki da Yesu keyaka ya pağō Mamaitua ġarone yai kaiwa, be na tauwai muriwatanama ya utedi da keyekine a rautegeona. ²⁴ Be Yesu ya riuna, “Uma tauna taugu kosiniguma e rauğinina waianina vaunama aubainama. Yodibe Mamaitua banaga ei yawasanidina. ²⁵ Taugu yà riuriu kauemina da taugu tokare nam waen yà

tego munaῆe, naumeki da Mamaitua na waiguyauma nopone waen tegonama yài kare munaῆena.” ²⁶ Naumeki da taudi kaisuῆu sarenama a sare be a naῆona oya olipma.

*Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e bovienna
(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)*

²⁷ Yesu ya riuedina, “Taumi matabumi tokare ko gosegu be koi naῆo teῆateῆana, baninama girugiruminama porane ya riuna da,
‘Mamaitua tokare tauyosi ei guri, be sipu matabudi tai daberaridina.’

²⁸ Be raῆanine gurie be yà midisuῆu munaῆana, taugu tokare yà naῆo dokana Galilima, be muriῆa taumi.” ²⁹ Pita ya riuna, “Avedi da ῆesaudima tokare ta gosemna, be taugu tokare nam yà gosem.” ³⁰ Dabudine Yesu Pita ya riuena, “Taugu yà riuriu kauemna da manaka kupine muriῆa da kamkam raῆan aniwai rabuinama e riuna, be tam tokare raῆan rabuiteῆa kwa bovieguna da tam nam taugu ku kataieguna.” ³¹ Be Pita bonanama bagibagine ya riuna, “Taugu tokare nam yà boviem, teneteneῆinama deῆoda tam mate tà gurina!” Be tauwai muriwatanama ῆesaudima mate giunama teneῆinama nama a giuna.

*Yesu Getsemenima ya moimoiragina
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)*

³² Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama mate a naῆo dobu isanama Getsemenima a tava be tauna ya riuedina, “Uma dabudi ko miamia be taugu yà naῆo yà moiragina.” ³³ Tauna na tauwai muriwatanama rabuiteῆa Pita, Jeims be Jon yai dokedina. Dabudine tauna nuanama yai poya be nuaboya nophonama ya kukutomna, ³⁴ be taudi ya riuedina, “Nuaboya nogue ya moraba kaua da ῆaubonaῆa えi guriguna. Be taumi uma dabudi ko mia be ko taibanabanagigu be kowai neneῆana!” ³⁵ Naumeki da tauna ya taunaῆo ῆaubonaῆa da moiragi aubainama ya beku yovo doῆae be ya moiragina, deῆoda teneteneῆina bo ibewa da tauna nam sibo ῆoraῆoranama e veraveruna nopone ya naῆo. ³⁶ Dabudine tauna ya moiragi be ya riuna, “Mamai, Tamaguma, yaba matabuna tam ῆarome teneteneῆinama. Be ῆoraῆoranama uma yà siguena ῆarogue kwa kaipore! Naumeki da nam taugu yau ῆoanama yà voie be am ῆoanama nama e tubuῆana!”

³⁷ Dabudine tauna ya munaῆa na tauwai muriwatanama ῆarodie, da e kitana be taudi a kenakenana. Naumeki da Yesu Pita ya riuena, “Saemon, tam kwa kenakena, bo? Tam nam tokare kuya mia da suara rovanama tenaῆa, bo?” ³⁸ Be tauna taudi ya riuedina, “Koi neneῆana be ko moiragi da nam raurubue ko beku! Arua e ῆoeῆoena, be tubuῆa e vovo gwaῆagawaῆana.”

³⁹ Naumeki da Yesu ya munaῆa be moiraginama teneῆinama ya moiragina. ⁴⁰ Raῆanine tauna na tauwai muriwatanama ῆarodie ya tava munaῆa da e kitana be taudi yaῆoro a kenakenana, baninama taudi yaῆoro matedima ya guri kauana. Be taudi nam ti kataiena da aba sibo Yesu ῆarone a vato.

⁴¹ Be raῆan aniwai rabuiteῆane tauna ya tava munaῆa be ya riuedina, “Taumi yaῆoro ko kenakena be ko sipesipere, bo? Naumeki koya kenana! Raῆaninama kaiteka ya tavana, ko kita, Banaga Natunama a boru dobiῆena gewagewa banegidima nimedie. ⁴² Ko midisuῆu be tà naῆo, taaboru dobiῆeguma kaiteka umanema ya tavana.”

*Banaga Yesu a panina
(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)*

⁴³ Dabudine Yesu yaῆoro ya giugiu be Judas tauna tenaῆa tauwai muriwatana matabudi 12 nopolie, be ya tavana. Dabudine banaga patara ῆesaudima mate nimedie kватиквати be kwapi mate, taudi pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be babada dosidosidima a riuporedina. ⁴⁴ Be tauborudobiῆa patara umanama ya riuedi da tauna tokare waimatarara aba e voiena, “Deῆo baneginama yàwai suruvena, tauna vutuna ami ῆoanama, tauna ko pani be koi doka nawena!”

⁴⁵ Raῆanine Judas ya tavatavana, tauna waiῆapa didimaninama ya saῆa, ya naῆona Yesu ῆarone be ya riuna, “Tauwai katakatai!” da yai suruvena. ⁴⁶ Dabudine taudi Yesu

a vunuḡi be a kaididi guratena. ⁴⁷ Dabudine banaga tenaḡa diedie ya midimidina, na kwatikwatima ya kaisuḡu be pirisi adi badama na taunoyama beanama yai miarakana.

⁴⁸ Dabudine Yesu ya riuedina, “Taumi kwapu be kwatikwati mate koya tavana taugu ko vunuḡigu, maika kabe banaga taudanedenene, bo? ⁴⁹ Taugu raḡan matabuna taumi mate tempol nophone ḫewai katakataina, be taumi nam taugu ko vunuḡiguna. Be girugiruminama porane e riuriuna naumeki da nama e tubuḡana.”

⁵⁰ Dabudine tauwai muriwatana matabudi Yesu a gosepore be a naḡona. ⁵¹ Be inam raḡanine tauḡoma yaraginama tenaḡa nam aba ḫesaunama i kotena, be gara ḫavoḡavorinama ya kote be Yesu yawai muriwatanena. Raḡanine taudi tauna a kaikaididina, ⁵² tauna na garama ya gosaḡa be ma kavakavana naira ya manini be ya naḡona.

Yesu tauwai tarapiri babadidima ḫarodie

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

⁵³ Naumeki da Yesu ai doka nawena pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na vadae, be dabudine pirisi adi babadama, tauwai tarapiri babadidima be tarawatu tauwai katakataidima matabudi ai rawateḡeidina. ⁵⁴ Be Pita Yesu yawai muriwatane be muriḡa ya veraverauna, naumeki da ya saḡa ya naḡona anikaba etara gabuna pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na vadae. Dabudine tauna taubodama mate kai diane a mia be yawai kaimaririna.

⁵⁵ Be pirisi adi babadama be waibabada matabudi riukaua a wanewanena da nema sibo Yesu ai gurina, be nam aitau ḫarone riukaua ti banavina. ⁵⁶ Baninama banaga toitoi kaiyovue Yesu na kauama a giugiuena, be adi giuma matabudi nam teneḡidi. ⁵⁷ Be mate dabudine banaga ḫesaudima a midisuḡu be kaiyovue Yesu na kauama umanama a giuena, ⁵⁸ “Tauma kè vaiena umanama ya riuna, ‘Taugu tokare uma tempolnama banaga nimedie a kerikerina yà katiweina, be raḡan rabuiteḡa nopodie natabu yà keri munaḡena, nam maika banaga nimedie a kerikerina nama.’” ⁵⁹ Be yaḡoro adi giuma matabudi nam teneḡidi.

⁶⁰ Naumeki da pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama banaga noḡodie ya midisuḡu be Yesu yai taravirena, “Tam uma banegidima adi giuma ta saḡesaḡedina ḫarome nam am paribe, bo?” ⁶¹ Be Yesu naumeki da yai nuatuḡu be nam aba i giuena.

Dabudine pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama Yesu yai taravira munaḡena, “Tam Keriso, Mamaitua Natuna, bo?” ⁶² Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taugu vutuna! Be taumi matabumi tokare Banaga Natunama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama nimanama kasaune e mia be marae ma giyouna e veraverauna ko kitana.” ⁶³ Naumeki da pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na garama ya sikedi* be ya riuna, “Tauma yodi nam matamata ḫesaudima kama ḫoeḡoedina! ⁶⁴ Yodi tauna na waidibōḡama koya vaiena. Be nema kowai noḡota bako?” Be taudi matabudi ai anine da Yesu sibo gurie a boruna. ⁶⁵ Dabudine banaga ḫesaudima Yesu a kaviso be matanama a suma da a riḡa be a riuna, “Yodi kwai peroveta kabe aitau ya riḡam?” Naumeki da taubodama Yesu ai doka nawe be a raunevaneva kauna.

Pita Yesu ya boviena

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pita tauna yaḡoro anikaba etara gabunama dibune ya miamiana, be pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama na taunoyama waivinama tenaḡa ḫarone ya tavana. ⁶⁷ Raḡanine waivinama Pita e kitana be yawai kaimaririna, tauna Pita ya kitadidi be ya riuna, “Tam mate Nasaret Yesunama mate koya naḡonaḡona.” ⁶⁸ Be Pita ya bovie be ya riuna, “Taugu nam e kataienam tam aba kwa giugie.” Be tauna matakedae be ya dobina doḡae.

⁶⁹ Raḡanine taunoyanama waivinama ya kitikitana, taudi aitauḡa dabudi midimididima ya riu munaḡedina, “Tauna mate Yesu na tauwai muriwatanama!” ⁷⁰ Be Pita ya bovi munaḡana, dabudine aitauḡa diedie midimididima Pita a riuena, “Inam riukaua, tam

* 14:63: Jius adi vaivae gara sikasikanama, inam nuaboya be medi adi matairama, maika tauda boni dosi poredima a mogumogurana.

mate turedima, baninama tam mate Galili banagimma.” ⁷¹ Be Pita taudi ȫgarodie ya sauga wapa be ya riuna, “Taugu yà riuriu kauana! Deȫoda taugu ama kaiyovu, naumeki da Mamaitua sibo ya kovoȫgigu. Taumi aba tauȫgominama ko giugiu, taugu name kataienal!”

⁷² Naumeki da yai raȫgantenaȫge da kamkam raȫgan aniwai rabuinama ya riuna. Dabudine Yesu nema ya giugiu bakona Pita ya noȫgotina: “Muriȫga da kamkam raȫgan aniwai rabuinama e riuna be tam tokare raȫgan rabuiteȫga kwa boviegu da tam taugu nam ku kataieguna.” Dabudine Pita yai nuaboya kaua be ya ȫaba guratana.

15

Yesu Paelat ȫgarone a verauȫgena

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Naumeki da raȫganboiboi kupinaȫga, pirisi adi babadama, tauwai tarapiri babadidima mate, tarawatu tauwai katakataidima be waibabada matabudi ai rawateȫeidi be ai giu da aba ta voiena. Dabudine Yesu a pani be ai doka nawena Paelat ȫgarone. ² Naumeki da Paelat Yesu yai taravire be ya riuna, “Tam Jius adi guyau, bo?” Be tauna ya riuna, “Ee! Vutuna kuya vatona.” ³ Dabudine pirisi adi babadama yaba matabuna ȫgarone Yesu ai wavuna. ⁴ Vutuna aubainama Paelat umanama Yesu yai taravirena, “Tam nam aba tokare kwa paribeedi, bo? Kuya vaie da yaba matabuna ȫgarone tawai wavumna.” ⁵ Be yaȫgoro Yesu nam aba giunama tenaȫga maika i vato rubuna. Vutuna aubainama Paelat ya basena.

Paelat ya riuna da Yesu tai gurina

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39-40; 19:1, 16)

⁶ Be Naȫgopore soinama modi matabuna nopodie Paelat tauna na vaivaima da banaga dibure miemienidima tenaȫga nama e kaikaiporena, deȫgo baneginama ta ȫoeȫgoena nama. ⁷ Be inam raȫganine tauȫgoma isanama Barabas be banaga medimedidima ȫgesaudima iȫgara nopone a rauvunuȫana mate dibure a miamiana. ⁸ Naumeki da patara a rawateȫeidi be Paelat ai baȫgana da noȫgone tauna nema ya voivoia bakona, nama sibo taudi aubaidima ya voiana. ⁹ Be Paelat taudi yai taraviredi be ya riuna, “Taumi ko ȫoeȫgoena Jius guyaunama taumi aubaimima yà kaipore, bo?” ¹⁰ Be Paelat ya katai kauena da pirisi adi babadama Yesu a verauȫgena tauna ȫgarone, baninama taudi a unurana. ¹¹ Dabudine pirisi adi babadama patara a kawa nuaȫgoreȫgoredi be Paelat ai baȫgana da Barabas sibo ya kaiporena, be nam Yesu.

¹² Naumeki da Paelat patara yai taravira munaȫjedi be ya riuna, “Uma tauna kowai isana Jius guyaunama, yodi nema yà bake?” ¹³ Taudi a rasa be a riuna, “Kwa tuparatu!” ¹⁴ Be Paelat ya riuna, “Aba aubaina? Tauna aba gewagewanama ya voie?” Be taudi matabudi a rasa gurata be a riuna, “Kwa tuparatu!” ¹⁵ Naumeki da Paelat patara adi nuasubama aubainama Barabas ya kaiporena, be Yesu kwapue a riȫga be taudi nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Tauiȫgara Yesu ai kwatekwatevena

(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

¹⁶ Naumeki da tauiȫgara Yesu ai doka saȫgena vadae, deȫgo Paelat na kaba miae be tauiȫgara ȫgesaudima a riuedi da a rawateȫeidina. ¹⁷ Dabudine taudi gara gatugatunama Yesu ai kotena, be gedara a pipini be pinounama Yesu debane ai kunuboboena. ¹⁸ Be taudi Yesu waivaravarae ai kaiwe be a riuna, “Ebom, Jius guyuma!” ¹⁹ Naumeki da taudi kwapue Yesu debanama a riȫga yababayabe, a kaviso, tuapikedie a raupari be a rauduneena. ²⁰ Raȫganine taudi ai kwatekwateve ya kovikovina, taudi gara gatugatunama a kaipore, be tauna na garaȫgomama ai kote munaȫgena. Dabudine taudi ai doka dobiȫga nawena tuparatunama aubainama.

Yesu korosie a tuparatuna

(Mt 27:32-34; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Be kedaē tauḡoma tenaḡa isanama Saemon, tauna na sipie be ya saḡasaḡana a banavina. Dabudine tauiḡaiḡara inam tauḡominama a segeri da Yesu na korosima e kiroḡina. Saemon tauna Sairin tauḡominama, tauna inam Alexandra be Rupas tamedima.

²² Naumeki da patara Yesu ai doka nawena gabu isanama ‘Golgota’, inam riunama baninama ‘debagarere’. ²³ Dabudine taudi a ḡoeḡoena da waen be bunama muya anibosonama isanama ‘Maera’ mate wairawateḡeinama Yesu sibo ai tegona, be tauna nam i tegona. ²⁴ Naumeki da tauiḡara Yesu korosie a tuparatu be na garama ai kasiedina,* be aitau kasie yawai rewapanana, tauna na ḡoanama garanama nama ya paḡopaḡona.

²⁵ Be raḡanboiboi suara rovanama 9-okorokinama Yesu a tuparatuna. ²⁶ Dabudine Yesu debane kai ḡaubonama bogane a giruma da aba aubainama Yesu a tuparatuna. Taudi umanama a girumana

JIUS ADI GUYAUMA!

²⁷ Inam dabudine taudi taudanedanene rabui mate a tuparatudina, tenaḡa Yesu kasaune be tenaḡa senine. ²⁸ (-)†

²⁹ Be banaga ḡesaudima noḡodiḡa a saḡasaḡa be a yovoyovona, taudi debedima a kwadiedi da Yesu ai diboḡi be a riuna, “Iyo! Tam godekai kuya riuna, ‘Tempol kwa katiwei be raḡan rabuiteḡa nopolie kwa keri munaḡena.’ ³⁰ Yodi korosie kwa dobi be kwai yawasana munaḡem!” ³¹ Inam kauinama teneḡine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima Yesu ai kwatekwateve be adi banagama adi banagama a riuedina, “Tauna banaga ḡesaudima yawai yawanidina be yodi tauna nam tokare ei yawasana munaḡe! ³² Yodi Keriso, Israel guyaunama, tà kita korosi bogane e dobi be tài sumaḡe!” Be taudi aitauḡa taudanedanene rabui Yesu mate a tupatuparatudina, taudi mate Yesu ai diboḡina.

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Dabudine suaratopu, be dobu yai kupikupina, naumeki da ravi. ³⁴ Be ravie 3-okoroki Yesu bonanama dosine umanama ya riuna, “Eli, Eli, lema sabaktani?” Uma giunama baninama inam umanama, “Yau Mamaituama, yau Mamaituama, aba aubainama kuya gose poregu?” ³⁵ Be banaga ḡesaudima dabudine diane a midimidina nama a vaie be a riuna, “Koi beavaia! Tauna Elaija e yokoyokoena!” ³⁶ Be dabudine tauḡoma tenaḡa anitaiyo ya paḡo, be ya manini, ya saḡa ya naḡo da waen ḡoraḡorane yai sonom da kai isune ya pani be Yesu sibo yai tegona, be dabudine a riuna, “Nakarua! Deḡoda Elaija e yovoyovona Yesu korosie be e dobiḡena tà kitana.”

³⁷ Naumeki da Yesu bonanama dosine ya riuriuna, naumeki da ya gurina. ³⁸ Be gara tempol nophone matakade waisaurinama ya nuasika poraḡa da ma nevana a kenana.

³⁹ Be raḡanine tauiḡara adi badama dabudine Yesu noḡone ya midimidina, tauna Yesu bonanama ya vaie be ya kita da Yesu nema ya guri bakona, dabudine tauna ya riuna, “Riukaua, uma tauḡominama naumeki da tauna Mamaitua Natunama!”

⁴⁰ Be dabudine waiwaivi ḡesaudima mate, taudi madanie be awai kitana, be taudi nopolie Meri Megdalin, Meri Jeims ḡaubonama be Joses tinedima be Salome.

⁴¹ Raḡanine Yesu tauna Galilima ya miamiana, uma waiwaividima matabudi Yesu awai muriwatane be tauna na ḡoanama nama a sagusaguna. Be waiwaivi toitoi ḡesaudima Yesu mate Jerusalemma a saḡasaḡana, taudi mate dabudine.

Yesu waikokoaginama

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Naumeki da ravi ya tavatava be Jousep tauna Arimatia tauḡominama ya tavana tauwai tarapiri nopolie, tauna mate tenaḡa be a vivivirena. Tauna Mamaitua na waiguyauma ya veraverauna ya raberabena. Be inam raḡanine Sabat na vokaukauama

* ^{15:24:} Inam nam maika kasiḡoma. † ^{15:28:} (Giruma ḡesaudima vers 28 baibol nophone a boru saḡena. Vers 28 inam umanama: Dabudine riuwai noḡota poranama girugiruminama nama ya maḡatarana: Banaga Yesu a voienna maika kabe tarawatu tauwai kati kotovidima.)

rağaninama, be pomai inam Sabat na rağanima. Vutuna aubainama Jousep ma raudebatorana ya nağona Paelat ġarone be yai bağana Yesu tubuğinama aubainama. ⁴⁴ Be Paelat nama ya vaie be ya base da Yesu tauna kaite ya gurina. Vutuna aubainama Paelat tauīgara adi badama ya yokoe be yai taravirena, değoda Yesu kaite ya guri bo ibewa. ⁴⁵ Be rağanine Paelat tauīgara adi badama na giuma ya vaie ya kovikovina, Jousep ya riuporena da tauna Yesu tubuğinama e pağona. ⁴⁶ Naumeki da Jousep gara ġavoğavoridima ya gimara, yodibe Yesu tubuğinama korosie ya kiroğga dobiğe be gara ġavoğavoridie ya sumana. Naumeki da guba yeku nopone voivoenama, dabudine Yesu yai kenana. Yodibe Jousep yeku yai raurie be guba matakedanama yai kenatomma. ⁴⁷ Meri Megdalim be Meri Jousep tinanama taudi Jousep değō Yesu tubuğinama yai kenana a kitana.

16

*Yesu ya midisuğu munağana
(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)*

¹ Naumeki da Sabat ya kovi be murine, Meri Megdalim, Salome, be Meri, Jeims tinanama, taudi bunama a gimarana Yesu tubuğine ġininama aubainama.

² Pomainama Sande rağanboiboi suara ya tavatavana nama, taudi a nağona kokoagae. ³ Be kedae taudi adi banagama adi banagama mate ai giu vivivira be a riuna, “Aitau tokare yeku kokoaga matakedane e taurie aubaidama?” ⁴ Rağanine taudi a tausuğudi da ta kitana be yekunama dosinama kaite ya raunuariana. ⁵ Rağanine taudi kokoaga nopone a sağasağana, kasaudima yauwanine tauğoma yaraginama gara ġavoğavorinama ya kote be ya miamiana, a kita be a nairana. ⁶ Dabudine tauğoma ya riuna, “Nam ko naira! Taugu è kataiena taumi Nasaret Yesunama a tupatuparatuna ko wanewanena. Tauna nam uma dabudi, tauna ya midisuğu munağana! Ko kita, umanema awai kenana gabunama. ⁷ Yodi ko nağō be na tauwai muriwatana be Pita mate uma varinama ko riuedina: Bada Yesu kaite ya doka be e nağonağona Galilima, dabudine taumi tokare ko kitana, noğone ya riuriuemina nama.” ⁸ Naumeki da waiwaivi kokoaga a dobi pore be a base be ma nuagusugusudi a manini be a nağona. Taudi nam aitau ġarone aba ti giuena, baninama taudi a naira kauana.

*Yesu ya mağatarana**
(Mt 28:9-19; Lk 24:13-43; Jn 20:13-29; 21:1-23)

⁹ Rağanine Sande rağanboiboi Yesu gurie be ya midimidisuğu munağana, tauna Meri Megdalim ġarone penama matabudi ⁷ ya tavu dobiğedina, tauna vutuna ġarone ya mağataro dokana. ¹⁰ Naumeki da inam waivinama ya munağga be na banagama, aitauğga ai nuaboya be a ġabağabana ya riuedina. ¹¹ Dabudine taudi ta vaiena be Meri ya riuna da Yesu ya yawasana munağana, be tauna ya kitana, be yağoro taudi nam ti sumağena.

¹² Be uma kauinama murine, tauwai muriwatana rabui kedağga a nağonağō be Yesu kitanama ya boru vitare be ġarodie ya mağatarana. ¹³ Dabudine taudi a munağga be adi banagama a riuedina, be taudi yağoro nam ti sumağana.

¹⁴ Muriğanama tauwai muriwatana matabudi ¹¹ a kanikani be Yesu ġarodie ya mağatarana. Tauna ya ġasiedina, baninama taudi nam nopodie waisumağga. Taudi adi nopobadoma aubainama banaga ġesaudima Yesu ya midisuğu munağana a giugiuena, be taudi yağoro nam ti sumağedina.

*Yesu tauwai muriwatana noya ya utedi be ya riuporedina dobu matabuna
(Mt 28:18-20; Lk 24:44-49)*

¹⁵ Dabudine Yesu taudi umanama ya riuedina, “Ko nağō dobu matabuna nopodiğga be riu verenama ko rauguguyena banaga ġarodie! ¹⁶ Be aitau ei sumağga be e babataiton, tauna tokare e yawasanana. Be aitau nam ei sumağga, Mamaitua tokare tauna e kovoğina.

¹⁷ Tauwai sumağga taudi tokare rewapani è utedi da mataira ta voiedina. Taudi tokare

* 16:8: Giruma ġesaudima nopodie vers 9-20 nam tima kenakenana.

isague penama ta tavu dobiġedi, be bona vaudima tabu be tabu ta giuedina. ¹⁸ Deġoda taudi mota gewegewedima nimedie ta ragaudi bo aniwai guri upedima ta tegodina, taudi tokare nam nema ta bako. Be nimedima banaga sidesidedima tunidie ta biridina, inam banegidima tokare ta yawasanana.”

*Mamaitua Yesu e nawena marae
(Lk 24:50-53; Ap 1:9-11)*

¹⁹ Dabudine Bada Yesu na tauwai muriwatanama mate a giugiu kovina murine, Mamaitua Yesu ya nawena marae be Mamaitua kasaunama yauwane ya miana. ²⁰ Naumeki da tauwai muriwatana dobu matabuna a naġo be a rauguguyana, be Bada tauna taudi mate a noyanoya be mataira a voivoiedina. Be banaga taudi a kitedi da taudi adi rauguguyama naumeki riukaua.

Luk

Luk ya girumana Tiopilas ġarone

¹ Kapore Tiopilas!* Banaga toitoi kaite a raurubu da voia nopus a tubutubuġana a girumidina. ² Taudi voia pakane matedie a kitakitana be beedie a vaivaiena a riuriuedina nama a girumidina. ³ Vutuna aubainama taugu uma voiedima è kita yaġedi da adi didimanae yà girugirumiha tam aubaimma, ⁴ baninama tam sibo kuya kataie da aba awai katakataimna inam matabudi riukaua.

Jon tau babataito na kaba tubuġama

⁵ Yau giuma pakanama yai karena, inam Herod tauna Judia provins guyaunama. Inam raġandie pirisi ya miamiana isanama Sakaraias. Tauna Abia na waipirisima damnama†nopone be na visarama Elisabet tauna Eron na waipirisima damnama nopone ya tubuġana. ⁶ Sakaraias be Elisabet taudi rabuidi yawasana didimanine a mianama Mamaitua noġone, be Mamaitua na riuvavasaġama matabudi a voteyeteyedina, be nam aba tenaġa ti voia waigewana. ⁷ Be taudi nam ti natunana, baninama Elisabet tauna yai kaikaipokina, be taudi rabuidi ai rawadosina.

⁸ Raġan tenaġa Sakaraias Jerusalemma tempol nopone‡ ya noyanoyana, baninama Abia na waipirisima damnama adi noyama na raġanima. ⁹ Inam damnama nopone Sakaraias a vinena§ da tauna Bada na tempolma nopone e saġa be piupiu e gabuna. ¹⁰ Naumeki da Sakaraias tempol nopone piupiu ya gabugabuna maika, banaga ġesaudima gabure a mia kwasa, be a moimoiragina.

¹¹ Sakaraias tempol nopone piupiu ya gabugabuna maika, Bada na aneama piupiu oltanama diane ya maġatarana, Sakaraias kasaunama yauwane. ¹² Sakaraias anea ya kitakitana, tauna ya ġosori be ya naira kauana. ¹³ Be anea ya riuena, “Sakaraias, nam kwa naira! Mamaitua am moiragima ya paribeena, da am visarama Elisabet gomana tauġominama tokare e tikana, be tam inam gomeninama kwai isana Jon. ¹⁴ Inam gomeninama tam ei nuaverem be banaga toitoi tai nuaverena inam gomeninama ya tubuġana aubainama. ¹⁵ Baninama Bada matane tauna tokare banaga dosinama e tubuġana. Tauna tokare nam waen bo upa bagibagidima e tegodi, ibewa. Be tauna tinanama kapone da nokoi ya naġona Arua Babau nophonama e moġavuna. ¹⁶ Tauna Israel banegidima toitoi e verauġa munaġedina Bada adi Mamaituama ġarone. ¹⁷ Be tauna Bada na kedadokadokama be tauna Elaija na aruama be na wairewapanama maika e noyana. Be tauna dosi nuedima e vitaredi da adi sedama nuedima ta paġona.** Be banaga rawarawa ġaiġaidima nuedima e vitaredi da Mamaitua na nuauyauyama ta kataie be yawasana didimanine ta miana. Inam yabedima matabudi e voiedi, da banaga e vokaukauedina Bada na kaba verauma aubainama.”

¹⁸ Be Sakaraias anea ya riuena, “Nemanama yà kataie bake da tam kwa riuriu kaua? Baninama taugu yau visarama mate kaiteka këi rawadosina.” ¹⁹ Dabudine anea Sakaraias ya paribee be ya riuna, “Taugu Geibriel. Taugu Mamaitua noġone yà midimidina, tauna ya riuporeguna da uma riunama verenama yà riuriuemna, ²⁰ be tam nam kui

* ^{1:1:} Luk na Gospel matabuna inam leta ya girugirumiha Tiopilas aubainama. † ^{1:5:} Inam raġandie pirisi damdima matabudi 24. Taparoro tenaġa nopone dam tenaġa a noyanoyana, be taparoro ġesaudie dam ġesaudie a noyanoyana. Dam 24 nopus aubainama, anikaba taparoro be anikaba moiragi aubainama, maika sinagog. Be tempol taunaġa nopone a raraū puyona, nam sinagog nopone. § ^{1:9:} ‘Vine’ inam umanama: Koukou nophon yeku a biridina, be tenaġa ġavoġavorina. Be aba pirisinama yeku ġavoġavorinama ya paġona, naumeki tauna piupiu ya gabuna. (Wainasi) ** ^{1:17:} Bo: Dosi nuedima e vitaredina da maika seda adi noġotama.

sumaḡeguna, aubainama yodi tam gumgum kwa miana naumeki da uma yabedima matabudi adi raḡjan kae ta tubuḡana.”

²¹ Banaga yaḡoro doḡae awai rabana da Sakaraias sibo ya dobina, be taudi a nu-ababaḡana aba aubainama Sakaraias tempol nopone e miamia gurata. ²² Tauna doḡae ya dobido-bina raḡanine, nam aba i giuena, be matairaḡa ya voiena. Dabudi banaga a kataie da tauna mataḡomine rauboni ya kitana, be Sakaraias tauna naumeki da gumgum ya mianana.

²³ Naumeki da tauna na noyama taparoronama ya kovikovina, tauna ya munaḡana na vadae. ²⁴ Inam kauidima muridie tauna na visarama Elisabet ya boga be semoe ya miana naumeki da nawaravi 5 a kovina. Be Elisabet ya riuna, ²⁵ “Bada na raukiviveree ya raunuatoiegu be yau tunimayaḡama ya kaiporena.”

Anea Yesu na kaba tubuḡama ya giuena

²⁶⁻²⁷ Raḡanine Elisabet na nawaravima aniwai 6-nama murine, Mamaitua anea Geibriel ya riupore da ya naḡona matatapu isanama Meri ḡarone, tauna Jousep mate ai ḡoapaparana. Jousep tauna guyau Deivid na damma nopone. Taudi rabuidi Nasaret meagaine a mianana Galili provinsnama nopone. ²⁸ Dabudine anea ya saḡa da Meri ya riuena, “Ebom tam waivima waiaiainimma, Bada ḡarome.”

²⁹ Inam raḡanine Meri ya nuababaḡana be anea aba ya giugiuena tauna nam i kataien, be tauna yawai nuanoḡonoḡotana da inam giudima banidima aba. ³⁰ Be anea ya riuena, “Meri nam kwa naira! Tam Mamaitua kwawai nuavaina. ³¹ Tam tokare kwa boga be gomana tauḡominama kwa tikana, be inam gomeninama kwai isana Yesu. ³² Tauna tokare banaga dosinama be Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama natunama e tubuḡana. Be Yesu guyau Deivid na dame e tubuḡana aubainama Mamaitua Deivid na waiguyauma natunama Yesu e utena. ³³ Be tauna Israel ḡarodie ei bada nonoḡana, be na waiguyauma nam e kovi.”

³⁴ Be Meri anea yai taravirena, “Inam nemanama? Taugu tauḡoma nam mayanama e paḡona.”

³⁵ Be anea ya paribee be ya riuna, “Arua Babau tokare e tava ḡarome be saḡasaḡa vavasaḡinama na rewapanama vagurunama e rupumna. Inam vutuna aubainama tam tokare gomana babaunama kwa tikana, tauna Mamaitua Natunama. ³⁶ Kwa noḡoti da am dame Elisabet avedi yai rawadosina be gomana tauḡominama tokare e tikana. Banaga a riuna da tauna kaikaipoki be yodi Elisabet tauna kaite na nawaravima 6 a kovina, ³⁷ baninama Mamaitua aba ya riuedina tokare matabudi ta tubuḡana.” ³⁸ Be Meri ya riuna, “Taugu Bada na taunoyama, be aba kuya riueguna tokare naumeki da e tubuḡana.” Naumeki da anea Meri ya gose be ya naḡona.

Meri Elisabet ya vakitana

³⁹ Inam kauinama murine Meri ya midisuḡu be ya naḡona oyae Judia provins nopone ⁴⁰ Sakaraias na meagiae, Elisabet kitanama be waikaiwenama aubainama. ⁴¹ Be Elisabet Meri na waikaiwama ya vaivaiena raḡanine, tauna kapone gomana yai dagudagu be Elisabet noponama Arua Babau ya moḡavuna. ⁴² Be bonanama dosine ya riuna, “Wa-iwaivi nopolie tam Mamaitua yai aiaina vavasaḡemna, tam be votamma mate! ⁴³ Aina, taugu kamai banabanaga be aba aubainama kitaguma kuya tava? Tam Bada tinanama be. ⁴⁴ Taugu am waikaiwama è vaievaiena raḡanine, kapogue gomana nuanama ya vere be ya potina. ⁴⁵ Tam Mamaitua yai aiainimna, baninama kuyai sumaḡa da Bada riunama ḡarome e tubuḡana.”

Meri na kaisuḡusuḡuma sarenam

⁴⁶ Meri ya riuna,
“Taugu Bada yà kaisuḡu
⁴⁷ be nuaguma ya verena, baninama Mamaitua tauwai yawsaniguma.
⁴⁸ Taugu waivi kavakava be yaḡoro tauna ya noḡotiguna. Be yodi da nokoi ya naḡona kimta da kimta tokare ta riuna da riukaua taugu Mamaitua yai aiainiguna,

- ⁴⁹ baninama Mamaitua tauna vutuna babau be wairewapanana vavasañinama tauna aubaiguma yaba dosinama ya voiena.
- ⁵⁰ Tauna na raunuatoima kimta be kimta aitauñga tauna ta vivivivirena e utedina.
- ⁵¹ Tauna nimanama wairewapanine yaba dosidima ya voiedina be banaga raurau guyaguyaudima yai daberaridina.
- ⁵² Tauna banaga wairewapanidima adi waibadae ya biri dobiñgedina, be banaga wainuatoitoidima ya biri tavaitedina.
- ⁵³ Tauna banaga kanikaniguridima vere ya utedina, be banaga waimauridima nimakavekavedima ya riuporedina.
- ⁵⁴ Tauna na taunoyama Israel e saguda, e noñotida be e raunuatoi nonoñedana,
- ⁵⁵ maika boni Eibraham be na damma ya riuedina nama.”
- ⁵⁶ Meri Elisabet mate a miana nawaravi rabuiteñga, be muriñga ya munañjana na vadae.

Jon tauwai babataito na kaba tubuñjama

⁵⁷ Yodi Elisabet na wainatunama rañaninama ya tavana da gomana tauñominama ya tubuñjana. ⁵⁸ Elisabet na banagama be na damma inam varinama a vaie be matabudi nuedima ya vere kauana, baninama Mamaitua tauna Elisabet ya raunuatoi kauena.

⁵⁹ Be gomana na rañanima aniwai 8-nama, inam rañanine taudi matabudi a tavana kopitom aubainama. Be taudi a ñoeñjona da gomana sibo tamanama isane ai isana Sakaraias. ⁶⁰ Be tinanama ya riuna, “Ibewa! Tauna isanama Jon.” ⁶¹ Be taudi a riuna, “Aba aubaina? Tam am dame inam nama isanama nam ima kenakenana.” ⁶² Dabudine taudi gomana tamanama waibuae ai taravire da gomana isanama nema. ⁶³ Dabudine Sakaraias anigiruma ya ñoena da a ute be bogane umanama ya girumana, “Tauna isanama Jon”, be taudi inam isanama a basena. ⁶⁴ Be yai rañantenañge da Sakaraias ya giu munañga be Mamaitua isanama ya kaisuñgusuñjuna. ⁶⁵ Be na banagama inam kauidima a kitekitedina, taudi Mamaitua na rewapanama a base be Judia provins matabuna nopone inam yabedima banaga ai giugiuedina. ⁶⁶ Banaga matabudi aitauñga nama giudima a vaivaledina, taudi ai nuanoñonoñgote be a riuna, “Uma gomeninama tokare aba e tubuñga, baninama yodi tà kitakitana da Mamaitua tauna mate.”

Sakaraias ei perovetana

- ⁶⁷ Be Jon tamanama Sakaraias nopenama Arua Babau yai moñavu be Mamaitua riunama yawai perovetaena.
- ⁶⁸ “Bada Israel Mamaituanama yà kaikai suñgusuñjuna. Tauna ya verauna na banagama kuvesidima be waiyawasanidima aubainama.
- ⁶⁹ Tauna na taunoyama Deivid na dame Tauwai yawasana wairewapaninama ya riuporena tauda aubaidama,
- ⁷⁰ maika boni Mamaitua peroveta ñarodie ya giugiuna nama,
- ⁷¹ da tauna banaga aitau ta tuatuañgainedana bo dà ñaviamma nimedie be tauna ei yawasanidana.
- ⁷² Tauna e rarau nuatoina wañawañadama wañewañedima ñarodie be riuwainoñota babaunama e noñotina
- ⁷³ vutuna tauna tamadama Eibraham ñarone boni ya sausaugana nama.
- ⁷⁴⁻⁷⁵ Tauna dà ñaviamma adi rewapanae be ei yawasanidana da tauda babaudama tà tubuñga be nuadama torane be didimana mate Mamaitua tai yaragena rañan matabuna.
- ⁷⁶ Be tam yau gomanama tam tokare Mamaitua sañasañga vavasañinama na perovetama. Baninama tam tokare kwa doka be Bada na kedama kwa sepana.
- ⁷⁷ Tam banaga kwa riuedina da Mamaitua taudi ei yawasanidina, baninama yodi rañan ya tavana da Mamaitua adi gewagewama e noñota poredina.
- ⁷⁸ Baninama Mamaitua na raunuatoima dosinama kapoyaninama marae be ñarode yovonama ewai karea,
- ⁷⁹ da yana e yovoñjena aitauñga guri na waikupikupie ta miamiana ñarodie. Be tauna ei dokeda be suba kedanama ei kataidana.”

⁸⁰ Naumeki da gomana ya moraba da arue yai rewapanana. Be tauna dobu kavakavane ya miana naumeki da na rağan kauama ya tavana, yodibe patara nopolie na noyama yai karena Israel banegidima ġarodie.

2

Yesu na kaba tubuğama

(Mt 1:18-25)

¹ Inam rağandie Sisa Augastas na riuma ya boru da dobu matabuna değō banaga ta miamiana, nama sensus ta voiena. ² Noğone nam sensus i kenakenana, be uma rağandie yodi sensus ai karena. Inam rağanine Kvirinias tauna Siria provins nophone yawai primiana. ³ Vutuna aubainama banaga matabudi a munağana adi meagaie sensus aubaina. ⁴ Naumeki da Jousep mate tauna Nasaret meagainama Galili provins nophone ya gose be ya nağona Betliemma, guyau Deivid na meagaie Judia provins nophone, baninama Jousep tauna Deivid na damma nophone. ⁵ Be Jousep na ġoapaparama Meri ma bogana, taudi a nağona sensus aubainama.

⁶ Be taudi Betliemma be gomana na kaba tubuğama rağaninama ya tavana, ⁷ naumeki da Meri gomana kaevounama tauğominama ya tikana. Be barekie nam değō gabu i kenakenana aubainama, tauna gomana garae ya paiwi be musara adi ġobee yai kenana.

Tauyosi be anea

⁸ Inam kupine sipu taurabedima wapue a miana be adi sipuma a kitakita watanidina. ⁹ Be Bada na aneama ġarodie ya dobi be Bada neneğarinama yai yanedi be taudi a naira kauana. ¹⁰ Dabudine anea ya riuedina, “Nam ko naira! Taugu vari verenama yà yovoyovoğena ġaromie da tokare banaga matabuna tai nuaverena, ¹¹ baninama manaka Deivid na meagaie Tauwai yawasana ya tubuğana taumi aubaimima. Tauna Bada Keriso. ¹² Taumi gomana umanama ko kitana, tauna a paiwi be musara adi ġobee e kenakenana, be inam nama ko kataieni da inam tauna.”

¹³ Be yai rağantenağe da anea damnama dosinama a mağatara be inam aneanama mate Mamaitua a kaisuğusuğu be a riuriuna, ¹⁴ “Kawasağe be kaisuğusuğu Mamaitua ġarone ta kena, baninama tauna sağasağā vavasağinama aubainama. Be aitauğā dobue didimanağā ta nağonağona, Mamaitua taudi na subama e uteutedina.”

¹⁵ Rağanine anea tauyosi a gosedi be a munamunağana marae, dabudine tauyosi adi banagama adi banagama a riuedina, “Tà nağó Betliemma be Bada ya riuriuedana ya tubuğana tà kitana.” ¹⁶ Naumeki da a nağó makamakai da Jousep, Meri be gomana musara adi ġobee ya kenakenana a banavidina.

¹⁷ Taudi inam kauinama a kitakita kovina, murine anea gomana varinama ya riuriuedina, inam dabudi ai daberarina. ¹⁸ Be banaga matabudi aitauğā tauyosi adi giumenta a vaivaiena, taudi a basena. ¹⁹ Be Meri tauna inam riudima nuane ya taudididi be yawai nuanoğonoğotedina. ²⁰ Naumeki da tauyosi a munağā be Mamaitua a kawa sağē be a kaisuğuna yaba matabuna a kitakita be a vaivaiena aubainama. Yaba matabuna anea ya riuriuedina, nama a tubuğana.

Yesu ai isa be a verauğena tempol nophone

²¹ Yodi gomana na rağanima aniwai 8-nama, inam kopitom rağaninama ya tavana, be dabudine taudi gomana ai isana ‘Yesu’. Inam isanama anea Meri ya riu dokena, muriğā da Meri ya bogana.

²² Rağanine Meri gomana tauğominama ya tikana murine, Mousis na tarawatuma e riuriuna ruvane Meri nam waiğapa i nağona Mamaitua na vadae. Ibewa da ya miana da na rağanima 40 a kovina. Be murine Jousep be Meri Yesu a tika sağena Jerusalemma Bada waikatainama aubainama, ²³ baninama Bada na tarawatuma umanama ya riuna, “Banaga be musara tautauğomidima kayevoudima matabudi ko sağedi be Bada ko utena.” ²⁴ Be puyo bunebune rabui bo gabubu natunatudima rabui mate a sağedina Bada na tarawatuma ya girugirumina nama.

Simeon na kaisuğusuğuma sarenama

²⁵ Inam rağanine banaga tenağ Jerusalemma ya miamiana, isanama Simeon. Tauna yawasana didimanine ya mia be Mamaitua ya vivivivrena be Arua Babau tauna nöponama ya moğavu, be Israel tauwai yawaninama ya raberabena. ²⁶ Be Arua Babau Simeon ya riuena da tauna nam sibo ya guri naumeki da noğone Bada na Kerisoma e kitana. ²⁷ Naumeki da Meri be Jousep gomana Yesu a sağena tempol nopone da tarawatu aba ya riuriuedina voiedima aubainama. Inam rağanine Arua Simeon yai doka nawena tempol nopone. ²⁸ Be dabudine Simeon nimane gomana ya tika be Mamaitua ya kaisuğusuğuna be umanama ya riuna,

²⁹ “Naumeki Bada, yodi taugu am taunoyama nuasubae yà gurina kuya riuriueguna nama,

³⁰ baninama Tauwai yawasana kuya riuriuporena, yodi matague è kitana.

³¹ Tauna dobu matabuna aubainama kuya riuporena. ³² Tauna dam matabudi e rawayanedi be tam ta kataiemna. Be mate tauna e voie da am banagama Israel ta kawa sağedina.”

³³ Be Simeon gomana nema ya giugiu bakena, gomana na dosima inam giudima a basedina. ³⁴ Dabudine Simeon taudi yai aiainidi be gomana tinanama Meri ya riuena, “Israel banegidima toitoi adi yawananae ta bekuna be toitoi adi yawananae ta midisuğuna, uma gomeninama kana taiye. Tauna Mamaitua ewai matairena aubainama banaga toitoi ta riuvirevirena ³⁵ be adi wainua noğonoğotama tauna ei mağataridina. Inam voiedima matabudi aubaidima tam tokare ta voiem da kwai nuaboya kauana, maika kea gamgamnama kabe nuapoume i midimidi.”

³⁶ Be peroveta waivinama poranama isanama Hana, tauna mate dobudi tempol nopone. Tauna Panuel natunama be Aser na damma nopone. Hana na badama mate ai naği be a mianana modi ⁷ ³⁷ murine tauna yai kaiyababana. Be yodi tauna na suarama 84 be kupi da suara tempol nopone ya miamiana. Be nam airağan tempol i gose rubuna. Tauna na noyama ya widiwidina be ya moimoiragina. ³⁸ Naumeki da Simeon gomana na dosima mate a giugiuna rağanine, Hana ya sağda Mamaitua ya kaisuğusuğu be banaga aitauğia Jerusalem na Tauwai yawaninama a raberabena ğarodie gomana na kauama ya giuedina.

A munağana Nasaretma

³⁹ Rağanine Jousep be Meri yaba matabuna Bada na tarawatuma ya riuriuen a voia rovodina, murine taudi a munağana adi meagaie Nasaretma, Galili provins nopone.

⁴⁰ Dabudine gomana ya moraba be yai rewapanana, be nuauyauya nöponama ya moğavu be Mamaitua na raukiviverema tauna ğarone ya kenana.

Gomana Yesu tempol nopone

⁴¹⁻⁴² Naumeki da Yesu na suarama 12, be na dosima mate a nağona Jerusalemma Nağopore soinama aubainama. Inam taudi adi vaivaima aubainama, taudi modi matabuna ta nağonağona Jerusalemma, inam soinama aubainama.

⁴³ Rağanine inam soinama ya kovikovina murine, taudi nağó munağá meagaie ai karena, be gomana Yesu ya mia kwasana Jerusalemma, be na dosima taudi nam ti kataiena. ⁴⁴ Taudi ai noğotana kabe na banagama mate ti nağonağó naumeki da a nağó ravina. Be ravie gomana wanenama ai karena na dosima be na banagama ğesaudima ğarodie. ⁴⁵ Be taudi gomana nam ti banavina aubainama waiwanawana a munağana Jerusalemma.

⁴⁶ Rağan aniwai rabuiteğane taudi gomana tempol nopone a banavina. Yesu tauna tauwai katakatai poudie ya mia be tauna taudi mate awai giuna be yawai beavaiedina.

⁴⁷ Be banaga matabudi aitauğia gomana a vaivaiena, na kataima be na paribeama a base kauena. ⁴⁸ Rağanine na dosima a banavina, nuedima yai medi be tinanama ya riuena, “Taukui, aba aubainama umanama kuya voia ğaromaie? Tamamma rabuigu ma nuaboyamai kè wanewanemna.” ⁴⁹ Be tauna ya riuedina, “Aba aubainama koya

wanewanegu? Taumi sibo koya kataie da taugu Tamağomiguma na vadae yà miamiana.”

⁵⁰ Be gomana aba ya riuriuena, taudi na giuma baninama nam ti kataienai.

⁵¹ Naumeki da tauna na dosima ya voteyeteyedi be taudi mate a nağona Nasaretma, be tinanama inam giudima matabudi nuane ya taudididina. ⁵² Be Yesu tauna na nuauyauyama be na suarama a moraba tenağana, be na wainuapağoma Mamaitua ġarone be banaga ġarodie mate.

3

Jon tauwai babataito na giuma

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Jn 1:19-28)

¹ Rağanine Sisa Tiberius tauna na waibadea ya miana na modima 15, be inam rağanine Pontis Paelat tauna Judia provins primianama, be Herod tauna Galili provins na guyauma be tasinama Pilip, tauna Ituraia be Trakontis adi guyauma, be Lisanias tauna Abilene guyaunama. ² Be Hanas be Kaiyapas taudi pirisi dosidima.

Inam banegidima adi waibadama rağanine, Jon tauna dobu kavakavane ya miamiana be Mamaitua na riuma ya yovona, Sakaraias natunama Jon ġarone. ³ Jon ya nağona upa Jodan dianama matabuna nopolie be banaga ġarodie ya rauguguya be ya riuriuna, “Ami gewagewama ko gosedi be ko babataito da Mamaitua ami gewagewama e noğota poredina.” ⁴ Jon yaba matabuna nema peroveta Aisaia na bukae ya girugirumidina, nama ya voiedina. Peroveta Aisaia umanama ya riuna,

“Banaga dobu kavakavane e yokoyokona,

‘Bada na kedama ko sepa, keda ko kawa didimanidina Bada na kaba verauma aubainama.

⁵ Gaugauba matabudi ko ġuruvidi be oya matabudi debedima ko keri waiwapudina.

Be yawasana barebaredimna ko kawa didimanidi be keda pikepikedima ko keri yağoyağotidina.

⁶ Yodibe banaga* matabudi Mamaitua nema ei yawasana bakedina ta kitana.” ”

⁷ Banaga ġumnama a dobina Jon ġarone babataito aubainama, be tauna ya riuedina, “Taumi maika mota sarama natunatudima! Taumi aitau ami wainua noğonoğotama ya voie da Mamaitua na kovoğama ko nağō pore, wa? ⁸ Noğone ko munağda da ami yawasanama ko vitaredi be yawasana banidima veredima koi mağataridi da banaga ta kitedina, be nam ko noğota munağemi be ko riuna, ‘Tauda Eibraham natunatunama aubainama ġarode nam tokare gewagewa aba e tubuğā.’ Yà riuriuemina da Mamaitua sibo i ġoena, tokare teneteneğinama kaua yekudie seda yai tubuğidina Eibraham aubainama. ⁹ Bada tamiyoko kaite kai bogane ya boruna, be ai kaiğā nam banidima veredi matabudi e tarağā porağā be e gabugorudina.”

¹⁰ Dabudine banaga ġumnama a riuna, “Yodi aba tà voie?” ¹¹ Be Jon ya paribeedina, “Aitauğā ġaromie kwama rabui, tenağā turamma nam waikwamana kwa utena, be kani mate nama ko voiena.” ¹² Teks tautaminama mate a verauna babataito aubainama be ai taravirena, “Tauwai katakatai, tauma aba ka voie?” ¹³ Be Jon ya riuedina, “Teks a riuriuemina na ruvae nama ko ragauna be nam ko tausağē.” ¹⁴ Be banaga iğeiğeridima mate ai taravirena, “Tauma nema ka voie bako?” Be tauna ya riuedina, “Nam banaga ko raukivi gewegewedi be nam ko riu waigusudi be adi waiyabama ko pağō avedi, taumi ami maesama inam naumeki ewai nuasubemina.”

¹⁵ Dabudine banaga matabudi Tauwai yawasana a raberabena, be awai noğotana da kabe Jon tauna yutuna Tauwai yawasana. ¹⁶ Be tauna umanama ya riuedina, “Taugu upakavakavae yàwai babataitomina be banaga murigue e veraverena, tauna banaga dosinama be wairewapana vavasağinama, be taugu nam veregu da na kağasumama yà kaipore. Tauna tokare Arua Babaue be kaie ei babataitomina. ¹⁷ Tauna banaga vere be gewagewa e vinevinedina maika raisi. Raisi tauna e tutu, be sive nopone e ġini be sive mui e suve be ġavoe e dobidobina be baninama ġavoe e dobidobina. Muriğā tauna banidima e ragaragaudina, be muinama kai karakaratine e gabu gorudi be ta karakara

* 3:6: Bo: Banaga be musara

nonoḡana.” ¹⁸ Be giu ḡesaudima mate Jon na rauguguyae banaga ya sagudi da adi yawasanama a vitaredina. Nama tauna riu verenama ya rauguguyena.

(Mt 14:3-5; Mk 6:17-20)

¹⁹ Jon patara nopolie guyau Herod ya riuvirevirena, baninama tasinama na visarama Herodias ya kwayana be na gewagewama ḡesaudima mate aubainama. ²⁰ Vutuna aubainama Herod Jon dibure ya boru be you, na gewagewama ya taipotona.

Yesu na babataitoma raḡaninama

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Jn 1:32-34)

²¹ Muriḡa da Herod Jon dibure ya boruna, noḡone Jon banaga matabudi yai babataito rovodi be Yesu mate yai babataitona. Be Yesu ya moimoiragina raḡanine, mara ya nuaporaḡa ²² be Arua Babau ya yovona Yesu ḡarone maika kiu gabubu. Be marae bona ya dobina, “Tam taugu natuguma nuaguma kwa paḡopaḡona, be taugu yawai nuaverena tam ḡarome.”

Yesu tamanama reresinama

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu tauna na suarama 30 be patara nopolie na noyama yai karea. Banaga ai noḡotana Yesu kabe Jousep natuna, be Jousep tauna Eli natunama, ²⁴ be Eli tauna Matat natunama, be Matat tauna Livai natunama, be Livai tauna Melki natunama, be Melki tauna Janai natunama, be Janai tauna Jousep natunama, ²⁵ be Jousep tauna Matatias natunama, be Matatias tauna Amos natunama, be Amos tauna Naum natunama, be Naum tauna Esli natunama, be Esli tauna Nagai natunama, ²⁶ be Nagai tauna Mat natunama, be Mat tauna Matatias natunama, be Matatias tauna Simei natunama, be Simei tauna Josek natunama, be Josek tauna Joda natunama, ²⁷ be Joda tauna Joanan natunama, be Joanan tauna Resa natunama, be Resa tauna Serubabel natunama, be Serubabel tauna Sealtiel natunama, be Sealtiel tauna Neri natunama, ²⁸ be Neri tauna Melki natunama, be Melki tauna Adi natunama, be Adi tauna Kosam natunama, be Kosam tauna Elmadam natunama, be Elmadam tauna Er natunama, ²⁹ be Er tauna Josua natunama, be Josua tauna Elieser natunama, be Elieser tauna Jorim natunama, be Jorim tauna Matat natunama, be Matat tauna Livai natunama, ³⁰ be Livai tauna Simeon natunama, be Simeon tauna Juda natunama, be Juda tauna Jousep natunama, be Jousep tauna Jonam natunama, be Jonam tauna Elaiakim natunama, ³¹ be Elaiakim tauna Melea natunama, be Melea tauna Mena natunama, be Mena tauna Matata natunama, be Matata tauna Natan natunama, be Natan tauna Deivid natunama, ³² be Deivid tauna Jese natunama, be Jese tauna Obed natunama, be Obed tauna Boas natunama, be Boas tauna Salmon natunama, be Salmon tauna Nason natunama, ³³ be Nason tauna Aminadab natunama, be Aminadab tauna Admin natunama, be Admin tauna Arni natunama, be Arni tauna Esron natunama, be Esron tauna Peres natunama, be Peres tauna Juda natunama, ³⁴ be Juda tauna Jeikob natunama, be Jeikob tauna Aisik natunama, be Aisik tauna Eibrahim natunama, be Eibrahim tauna Tara natunama, be Tara tauna Nahor natunama, ³⁵ be Nahor tauna Seruk natunama, be Seruk tauna Ragu natunama, be Ragu tauna Palek natunama, be Palek tauna Eber natunama, be Eber tauna Sala natunama, ³⁶ be Sala tauna Kainam natunama, be Kainam tauna Arpaksad natunama, be Arpaksad tauna Sem natunama, be Sem tauna Noa natunama, be Noa tauna Lamek natunama, ³⁷ be Lamek tauna Metusala natunama, be Metusala tauna Inok natunama, be Inok tauna Jaret natunama, be Jaret tauna Malaleel natunama, be Malaleel tauna Kainan natunama, ³⁸ be Kainan tauna Enos natunama, be Enos tauna Set natunama, be Set tauna Adam natunama, be Adam tauna Mamaitua natunama.

Seitan Yesu ya raurubuna

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Yesu Arua Babau nopolie ya moḡavu be Jodan ya gose porena. Arua tauna yai doke be a naḡona dobu kavakavane na raḡanima 40. ² Inam dabudine Diaboro Yesu ya raurubuna.

Inam rağandie Yesu tauna nam aiyaba i kani rubuna, naumeki da rağan 40 a kovikovina, Yesu tauna kani ya karatina. ³ Be Diaboro Yesu ya riuena, “Değoda tam Mamaitua Natunama, naumeki da uma yekunama kwa riue da ei rawaburedi.” ⁴ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Girugiruminama poranama umanama ya riuna, ‘Banaga nam buredi ġomae e mia.’”

⁵ Dabudine Diaboro yai doka nawena oya daudaunama debane, be dobu matabuna na waiguyauma yai kataina. ⁶ Be Diaboro Yesu ya riuena, “Uma rewapanidima be uma yabedima waimatakanikanidima matabudi Mamaitua taugu ya uteguna. Vutuna aubainama aitau ya ġoeğona nama ya utena. ⁷ Be değoda tam taugu kwa rauduneeguna, inam yabedima matabudi tam ya utemna.” ⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Girugiruminama poranama umanama ya riuna,

‘Bada, am Mamaituama taunağā kwa raudunee, be ġarone kwa noyana.’”

⁹ Dabudine Diaboro Yesu yai doka nawena Jerusalemma tempol daudaunama debane, be ya riuena, “Değoda tam riukaua Mamaitua Natunama, naumeki da uma dobudine kwa potina, ¹⁰ baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna, ‘Mamaitua na aneama e riuporedi da tam ta rabemna.

¹¹ Be nimedie ta kaisuğum da nam yekue kağamma kwai tutu.’”

¹² Be Yesu ya paribeena, “Girugiruminama poranama mate umanama ya riuna, ‘Bada, am Mamaituama nam kwa raurubu.’”

¹³ Rağanine Diaboro na raurubuma ya kovikovina, naumeki da tauna Yesu ya tau-gosena rağan ġaubonağā.

Yesu Galili provins nopone na noyama yai karena

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Arua Babau na wairewapanae Yesu ya munağana Galili provins nopone, be banaga matabudi inam dabudi tauna a giugiuena. ¹⁵ Be tauna taudi sinagog nopone yai katakataidi be taudi tauna isanama a kaisuğusuğuna.

Yesu Nasaretma a tuağaiena

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Be Yesu ya nağona Nasaretma değō ya moramorabe. Be Sabat rağanine ya nağona sinagog nopone maika nema Sabat matabuna ya voivoiana nama. Be tauna ya midisuğū da girugiruminama sievinama aubainama. ¹⁷ Peroveta Aisaia na bukama tauna a ute be ya tapa da değō giruma ya riuna,

¹⁸ “Bada Aruinama nogue, baninama tauna ya vineguna da riukaua ya rarauguguyena banaga waikaruwağewağedima ġarodie.

Be tauna ya riuporeguna da banaga panipanidima ya riuedi da ta kuvesidina. Be banaga matapotepekedima tai kita munağā. Taugu è yovona banaga adi banagama ta rarauguguyena kivi gewegewedina ya ġakedina.

¹⁹ Be tauna ya riuporegu da ya giugiuna, yodi rağan ya tavana da Bada na banagama ei yawasanidina.”

²⁰ Dabudine Yesu buka ya gudu be taunoya ya ute munağē da ya miana, be sinagog nopone banaga matabudi matedima Yesu ġarone. ²¹ Dabudi Yesu giu yai kare be ya riuedina, “Manaka inam riudima koya vaivaledina, baninama ya tubuğana.”

²² Be banaga matabudi Yesu isanama a kaisuğusuğū, be taudi Yesu na giuma veredima aubainama a basena. Be taudi a riuna, “Tauna Jousep natunama! Be nemanama da umanama e giugiu?” ²³ Be Yesu ya riuedina, “Taugu è kataiena da uma riunama tokare ko riueguna, ‘Dogeta kwai yawasana munağem!’ Be mate ko riueguna, ‘Tauma kè vaiem be Kabeniamma yaba kuya voivoiedina, nama uma dabudine am meagaie kwa voiedi.’”

²⁴ Be tauna ya riuna, “Taugu ya riuriu kauemina, peroveta na dobue banaga na giuma vaienama nam tima ġoeğona. ²⁵ Taugu ya riukauemina, peroveta Elaija na rağanie banaga nam ti sipisipina, baninama modi 3 ½ marakapo ya karatana. Be inam rağanine Israel nopone kaiyababa toitoi a miamiana. ²⁶ Be Bada nam Elaija i riupore i nağona inam

kaiyababidima ḡarodie, ibewa be ya riupore ya naḡona kaiyababa ḡesau ḡarone. Inam kaiyababinama tauna Sarepama miemieninama dobu isanama Saidon nopone. ²⁷ Be peroveta Elisa na raḡanie Israel nopone banaga toitoi sida kito ragaragaudima be inam dobudine Bada nam aitau tenaḡa i yawasanina be Naeman Siriaḡa tavaravana taunaḡa yai yawasanina.”

²⁸ Sinagog nopone banaga matabudi inam riunama nama a vaivaiena raḡanine, taudi nuedima yai medi kauana. ²⁹ Dabudine taudi a midisuḡu da Yesu a soru dobiḡe da a nawena daki debane meagai diane. Dabudine kabe tauna dakie ta kiroḡa pore. ³⁰ Be Yesu patara nopodiḡa ya dobi be ya naḡona.

*Yesu na rewapanama yai maḡatarina
(Mk 1:21-28)*

³¹ Dabudine Yesu ya dobi ya naḡona Kepeniam meagaine Galili provins nopone. Be Sabat raḡandie tauna banaga yawai katakataidina. ³² Be banaga na waikatakataima a basena, baninama na waikatakataima yai rewapanana kauana.

³³ Be sinagog nopone banaga penama kokukokunama, tauna bonanama dosine ya yogo be ya riuna, ³⁴ “Ei! Nasaret Yesumma, tam aba ḡaromaie kwa ḡoeḡoe? Tam kuya verauna kwa kawa gewagewamai, bo? Taugu è kataiena tam aitau. Tam Babaumma Mamaitua ḡaronama.”

³⁵ Be Yesu ya riutuaḡaie be ya riuna, “Kwai nuatuḡu be inam baneginama kwa dobi pore!” Dabudine penama banaga ya dobi pore be ya gosena, be nam banaga i kawa gewagewana. ³⁶ Banaga matabudi a ḡosoridi be adi banagama mate a giu yababayaba be a riuna, “Uma aba giudima nama? Tauna na rewapanae penama e riuedi be ta dobidobina.”

³⁷ Be inam dobunama matabuna Yesu varinama a vaiena.

*Yesu Saemon Pita rawanama yai yawasanina
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)*

³⁸ Yesu tauna sinagog ya gose be ya naḡona Saemon na vadae. Be inam dabudine Saemon rawanama tauna poyapoya dosinama ya paḡona be taudi Yesu ai baḡa da tauna e saguna. ³⁹ Dabudine tauna diane ya midi be poyapoya ya riutuaḡaiena, be poyapoya visara ya gose porena. Be yai raḡantenaḡe da visara ya midisuḡu be taudi adi kanima ya vokaukauena.

*Yesu banaga toitoi yai yawasanidina
(Mt 8:16-17; Mk 1:32-39)*

⁴⁰ Be ravi ya tavatavana raḡanine, banaga toitoi adi banagama sida tabu be tabu ragaragaudima a verauḡedina Yesu ḡarone, be tauna banaga tenatenaḡaḡa nimane ya taikonidi be yai yawasanidina. ⁴¹ Be mate penama toitoi ma yogoyogodi banaga a dobi poredi be a riuriuna, “Tam Mamaitua Natunama!” Be Yesu taudi ya riutuaḡaiedina da nam ta giu, baninama taudi a kataiena da tauna Keriso. ⁴² Raḡan ya tomna da Yesu inam dobunama ya gose pore be dobu wainuatuḡune ya naḡona. Be banaga tauna a wanewanena, be a banavina raḡanine, taudi a ḡoeḡoe da tauna nam sibo ya gose poredi. ⁴³ Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu meagai ḡesaudie mate yà naḡo be Mamaitua na waiguyauma yà rauguguyena. Baninama Mamaitua ya riuporeguna vutuna aubainama.”

⁴⁴ Be tauna Galili be Judia sinagog nopodiḡa ya rarau guguya naḡona.

5

*Yesu na tauwai muriwatanama yokoedima yai karea
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

¹ Raḡan tenaḡa Yesu tauna Genesaretma yawawa* diane ya midimidina. Be banaga tauna a midi ḡuruvi be Mamaitua riunama a vaibeavaiena. ² Be tauna waga rabui ya kitedina gerese a midimidina, be tauwai sagida adi wagama a gosed da adi sagidama a

* 5:1: ‘Yawawa’ inam topa dosinama maika egasi.

koğekoğedina. ³ Yesu Saemon na wagae ya sağga be yai bağana da waga sibo ya tauriena topae, yodibe tauna ya mia yovo wagae be banaga yai katakataidina.

⁴ Rağanine na giuma ya kovikovina, tauna Saemon ya riuena, “Waga kwa dobiğe topa poune be ami sagidama koi dawe dobiğedi be iyana ko konedi!” ⁵ Be Saemon ya paribeena, “Bada, tauma kupi daudaunama sagida kè raurubu rereğga da nam aba ke kona rubuna, be tam am riuma aubainama da ya raurubu munağana.” ⁶ Rağanine a rara rubu munağana, iyana toitoi a konedi be sagida ğaubonağga sibo a nuagigina. ⁷ Be taudi adi banagama waga ğesaune a raumatağuedina da taudi sibo a verau be a sagudina. Naumeki da adi banagama a verau a sagudi da iyana waga rabui ai moğavudina, be waga ğaubonağga sibo a monuna.

⁸ Be Saemon Pita uma kauinama ya kitakitana tauna tuapikane ya raupari Yesu noğone be ya riuna, “Bada, kwa gosegü be ğavoe kwa nağjo, baninama taugu banaga gewagewaguma!” ⁹ Tauna nama ya giuna, baninama tauna na banagama mate a base be a nairana iyana toitoi a vunuğana aubainama. ¹⁰ Be nama Saemon na banagama Jeims be Jon, Sebedi natunatunama. Be Yesu Saemon ya riuena, “Nam kwa naira! Yodibe nokoi ya nağona tam banaga toitoi kwa konedina.” ¹¹ Rağanine barabarae adi wagama a sorusoru tavaitedina, taudi yaba matabuna a goseporedi be Yesu ai muriwatanina.

*Yesu tauğoma kito pağopağonama yai yawasanina
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

¹² Rağan tenağga Yesu tauna meagai tenağga nopone ya miamiana be tauğoma tenağga ya verauna tuninama kito ya moğavuna. Inam tauğominama Yesu ya kitakitana, tauna Yesu noğone ya raupari be yai bağana, “Bada, tam değoda kwa ğoena, naumeki da kwai yawasanigu.” ¹³ Be Yesu ya riuena, “Naumeki, taugu ya ğoeğöena, kwa yawasana!” Dabudine Yesu nimanama yai yoyo be ya taukonina. Be yai rağantenağge da sida kito tauğoma ya gosena. ¹⁴ Be Yesu inam tauğominama ya riu vavasağena, “Nam aitau kwa riue. Be kwa nağjo da pirisi ğarone be tauna e kaiviramna. Be murine Mamaitua kwa tipana Mousis na tarawatuma e riuriuna nama. Inam kedane banaga tokare ta kitam be ta kataiena da tam kuya yawasana munağana.” ¹⁵ Be yağoro da Yesu varinama ya moraba be ya daberarana. Be banaga toitoi Yesu waibeavaienama be ei yawasanidina aubainama a tavatavana. ¹⁶ Be Yesu banaga ya gosedi be ya nağona dobu wainuatoitoine moiragi aubainama.

*Yesu tauğoma tuera pağopağonama yai yawasanina
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

¹⁷ Rağan tenağga Yesu yawai katakataina be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima[†] taudi mate a mia be awai beavaiena. Inam banegidima meagai matabudi Galili provins be Judia provins nopodiğga be Jerusalemğga a verau be awai beavaiena. Be Bada na rewapanama Yesu ğarone vutuna aubainama tauna sida yawai yawasanidina. ¹⁸ Naumeki da banaga ğesaudima tauğoma tuera pağopağonama ratiratinama a kiroğga verauğe da kabe vadae ta sağe be Yesu noğone tai kena. ¹⁹ Be taudi nam teneteneğina da vadae sibo a sağga, baninama patara ya moraba kauana. Vutuna aubainama taudi vada debane a sağga be vada debane gaura a voie da tauğoma ma ratiratina ai dawe dobiğena patara poudie Yesu noğone. ²⁰ Rağanine Yesu adi waisumağama ya kitakitana, tauna ya riuna, “Tauğoma, am gewagewama è noğota porena.”

²¹ Dabudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima umanama wainua noğonoğota ai karena, “Uma aitau baneginama nama ewai diboğga, wa? Tauna e ğoeğöena da Mamaitua gabunama e pağjo, bo? Mamaitua taunağga tokare gewagewa e noğota poredina, be nam aitau ğesau.” ²² Be Yesu taudi adi wainua noğonoğotama ya kataiedina aubainama yai taraviredina, “Aba aubainama taumi inam yabedima nuemie kowai nuanoğonoğotedi?” ²³ Aba riunama ya tekateka, ‘Am gewagewama è noğota porena’ bo ‘Kwa midisuğu be kwa nağjo?’ ²⁴ Be yodi yài kataimi be ko kita da Banaga Natunama dobue rewapanama

[†] 5:17: Tarawatu tauwai katakataidima taudi nam Yesu na tauwai muriwatana.

garone e kenakenana da gewagewa e noğota poredina.” Naumeki da Yesu tauğoma tuera pağopağonama ya riuena, “Yà riuriuemna, kwa midisuğu, am gunima kwa pağó be kwa nağona am vadae.”²⁵ Yai rağantenağé tauğoma noğodie ya midisuğu da na gunima ya pağó be ya nağona na vadae, Mamaitua isanama ya kaisuğusuğuna.²⁶ Dabudi banaga matabudi a base be taudi mate Mamaitua isanama a kaisuğusuğuna. Be matabudi a ğosoridi be a riuna, “Manaka tauda kaua dosinama tè kitana.”

*Yesu Livai ya yokoena
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

²⁷ Uma kauinama murine Yesu ya dobi be ya nağonağó da teks tautaminama isanama Livai ya kitana. Livai tauna na kaba noyae ya miamiana, be Yesu tauna ya riuena, “Kwai muriwatanegu!”²⁸ Naumeki da Livai ya midisuğu be yaba matabuna ya gosedi be Yesu yai muriwatanena.

²⁹ Dabudine Livai na vadae soi dosinama ya voiena Yesu aubaina, be teks tautamidima toitoi be banaga ğesaudima mate dabudine a kanikanina.³⁰ Vutuna aubainama Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Yesu na tauwai muriwatanama a riusinğayayedi be a riuna, “Aba aubainama taumi teks tautamidima be gewagewa banegidima mate ko kanikani be ko tegotego?”³¹ Dabudine Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Banaga yawayawasanidima taudi nam dogeta tima ğoeğöena, be banaga sidesidedima taudi dogeta ta ğoeğöena.³² Taugu nam e yovona banaga veredima aubaidi, ibewa da banaga gewegewedima yà riuedi da adi noğotama ta vitaredina.”

*Widina waitaraviraviranama
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)*

³³ Be taudi Yesu a riuena, “Jon na tauwai muriwatanama be Parisi adi tauwai muriwatanama matabudi kana rağanie ta widiwidina be ta moimoiragina, be tam am tauwai muriwatanama taudi ta kanikani be ta tegotego yababayababana.”³⁴ Be Yesu ya riuedina, “Nağivau tauğominama[‡] taumi mate ko miamiana rağanine, taumi nam ko voie da nağinağí kadi warema ta widina.³⁵ Be rağan e tavana da nağivau tauğominama ğavoe ta nawena, inam rağanine taudi ta widinana.”

³⁶ Yesu uma wainasinama mate ya riuedina, “Nam aitau gara vaunama e sika be e nağó gara poranama mate e popo tenağé. Be değoda nama sibo i voiana, gara vaunama tokare e kawa gewagewana, be gara vaunama nam gara poranama mate tai rawateğeidi be teneteneğina.³⁷ Be nam aitau waen[§] vaunama waen poranama koukounama nopone e ğini. Baninama değoda nama e voiana, inam tokare waen vaunama koukou e surasari be waen e rauğinina. Be koukou ta gewagewana.³⁸ Ibewa da waen vaunama koukou vaudie ko ğinidina.³⁹ Be aitau waen poranama ya tegotegona, waen vaunama nam ima ğoeğöena, baninama tauna e riuriuna, ‘Waen poranama ya vere kauana, nam waen vaunama maika.’”

6

*Sabat waitaraviraviranama
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-3:6)*

¹ Sabat tenağá Yesu be na tauwai muriwatanama mate a nağona wapue yağoda sipine be na tauwai muriwatanama yağoda a ragaudi da a vukudi be a kanikanidina.² Be Parisi ğesaudima nama a kitakitana taudi a riuna, “Taumi Sabat rağanine inam yabedima nam sibo koya voivoiedi, be aba aubainama taumi yodi ko voivoiedi?”³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi koya kataie bo ibewa da boni Deivid na banagama mate kani ya karatidi be aba a voie?⁴ Tauna ya nağona Mamaitua na vadama nopone be buredi Mamaitua waikatainama ya ragaudi be na banagama mate ya utedi be a kanidina. Be

[‡] 5:34: ‘Nağivau tauğominama’ inam Yesu. [§] 5:37: Waen vaunama tauna ya raupuropuro kauana, vutuna aubainama tokare koukou poranama e sura sarina.

tarawatu e riuriu da pirisi taudiāga inam buredinama ta kanina be nam banaga īoma.”
⁵ Dabudine Yesu Parisi ya riuedina, “Banaga Natunama Sabat ewai badena.”

*Yesu Sabat raīganine banaga yai yawasanina
 (Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)*

⁶ Sabat īesaune Yesu ya naīona sinagog nopone be yawai katakataina. Be tauīoma tenaīga dabudine mate, tauna nimanama kasaunama tuera paīopaīonama. ⁷ Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima maida a tava be keda a wanewanena da aiyabae be Yesu sibo ai wavuna. Vutuna aubainama taudi Yesu a kitakita watanina da tauna Sabat raīganine banaga sibo yai yawasani bo ibewa, yodibe taudi sibo a samanina.

⁸ Be Yesu tauna ya kataiena da taudi aba awai nuanoīonoīotena, be tauna tauīoma nimanama tuera paīopaīonama ya riuena, “Kwa midisuū be patara noīodie kwa midi!” Dabudi tauīoma ya midisuū be ya midina. ⁹ Be dabudine Yesu taudi ya riuedina, “Taugu taumi yāi taraviremina, dà tarawatumma aba e riuriuedana tà voie Sabat raīganine? Yaba veredima tà voiedi bo yaba gewegewedima tà voiedi, banaga tài yawasanidi bo tà kawa gewegewedidi?” ¹⁰ Be Yesu banaga matabudi ya kita vireviredi be tauīoma patara noīodie midimidinama ya riuena, “Nimamma kwai yoyo!” Be tauīoma nama ya voienna be nimanama matabuna ya vere munaīana. ¹¹ Be taudi nuedima yai medi kaua be adi banagama mate ai giuna da aba sibo a voienna Yesu īarone.

*Yesu apasol 12 ya vinedina
 (Mt 10:1-4; Mk 3:13-19; Ap 1:13)*

¹² Inam kauidima muridie raīan īesaune Yesu ya saīga ya naīona oya debane moiragi aubainama, be Mamaitua īarone kupi ya moiragi raīganina. ¹³ Be raīanboiboi tauna na tauwai muriwatanama ya riu gogonidi da īarone a tavana, be taudi nopolie tautauīoma matabudi 12 ya vinedina. Be uma banegidima 12 tauna yai isedina ‘Apasol’. ¹⁴ Umanama banegidima ya vinedina:

Saemon (yai isana ‘Pita’)
 be tasinama Endru,
 be Jeims,
 Jon,
 Pilip,
 Batolomiu,
¹⁵ Metiu,
 Tomas
 be Jeims (tauna Alpius natunama)
 be Saemon īesau tauna awai isana ‘Selot’,
¹⁶ be Judas (tauna Jeims natunama),
 be Judas Iskariot, tauna vutuna muriīga Yesu ya boru dobiīgena.

*Yesu yawai katakatai be banaga yawai yawasanidina
 (Mt 4:23-25)*

¹⁷ Yesu na apasolma mate a yovoyovo munaīana raīganine, taudi dobu wapuwapune a midina, be tauwai muriwatanama toitoi be banaga toitoi Judiaīga be Jerusalemīga a tavana, be Taia be Saidon geresinama banegidima mate ¹⁸ a tavana Yesu vaienama be adi sidama ei yawasanidina aubainama. Be banaga aitauīga penama kokukokudima, taudi mate yai yawasanidina. ¹⁹ Be banaga matabudi a rara rubuna da Yesu sibo a taukonina, baninama rewapanana tauna īarone ya dobi be banaga matabudi yawai yawasanidina.

*Wainuavere be wainuatoitoi giudima
 (Mt 5:1-12)*

²⁰ Yesu na tauwai muriwatanama ya kitedi be ya riuna, “Taumi nuemima e verena waikaruwaīgewaīgemima, baninama Mamaitua na waiguyauma inam taumi īaromima.

- ²¹ Taumi nuemima e verena aitaūga yodi kani ko gurigurina, baninama tokare ko kani siauana.
- Taumi nuemima e verena aitaūga yodi ko ġabaġabana, baninama tokare ko kwatevana.
- ²² Taumi nuemima e verena deġoda banaga ta tuaġaiemi, ta boru dobiġemi, ta kunuremi be isemima ta kawa gewagewana, baninama Banaga Natunama kana taiye.
- ²³ “Inam kauidima ta tubutubuġana raġanine, taumi koi nuavere be ko taukaina, baninama ami maesama dosinama marae e kenakenana. Be inam banegidima tametamedima boni nama peroveta ġarodie a voivoiana.
- ²⁴ “Ko kita kauana taumi aitaūga yodi kowai guyauna, baninama taumi ami nuasubama inam naumeki koya paġona.
- ²⁵ Be taumi aitaūga yodi ko kanikani siauana, ko kita kauana, baninama taumi tokare kani e karemina.
- Be aitaūga yodi ko kwatekwatevana, ko kita kauana, baninama taumi tokare koi nuaboya be ko ġabana.
- ²⁶ Ko kita kauana deġoda banaga matabudi taumi isemima ta kaikai suġuna, baninama inam banegidima tametamedima nama boni peroveta kaikaiyovudima isedima a kaikai suġusuġudina.

*Am ġaviama kwai nuapaġoedina
(Mt 5:38-48; 7:12a)*

- ²⁷ “Be taumi aitaūga ko vaivieguna yà riuemina, ami ġaviama nuemima e paġona. Be aitaūga ta tuatuaġaiemina, ġarodie vere ko voienna. ²⁸ Aitaūga tawai tara tautauemina, naumeki da koi aiaainidina! Be aitaūga ta raukivi gewegewemina aubaidima ko moiragħina! ²⁹ Deġoda aitau nevakaumma e riġana, kwa gose da nevakaumma ġesaunama mate e riġa. Deġoda aitau am rupuma e kaiporena, naumeki da am kwamama mate kwa utena!
- ³⁰ Aitau aba yai baġena, naumeki da kwa ute! Be aitau am waiyabama e paġona, nam kwa riue be e ute munaġem. ³¹ Taumi aba ko ġoeġoena banaga ġaromie sibo a voienna, taumi nama taudi ġarodie ko voienna!

³² “Banaga ġesaudima tawai nuapaġoemina, be taumi deġoda taudiġa koi nuapaġoedina, inam nam i verena, tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima nama adi voiama. ³³ Be banaga ġesaudima vere ġaromie ta voivoie, be taumi deġoda taudiġa vere ġarodie ko voienna, inam nam i verena, tokare nam maesa ko banavi, inam banaga gewegewedima nama adi voiama. ³⁴ Be aitaūga aba koya utedi be taumi ko noġonoġotina da tai ġare munaġemina, inam naumeki be tokare nam maesa ko banavi! Baninama inam kauinama teneġinama nama gewagewa banegidima ta voivoiana.

³⁵ “Be taumi ami ġaviama sibo koyai nuapaġoedina, be yaba verediġa ġarodie ko voiedina, be banaga yaba ko utedi be nam murine ko noġonoġot da ta ute munaġem. Deġoda nama ko voienna, tokare ami maesama dosinama ko paġona, be taumi Mamaitua saġasaġa vavasaġinama natunatunama ko tubuġana. Baninama avedi da banaga kanikanitokudima be gewegewedima be Mamaitua yaġoro e raraу kiviverena ġarodie.

³⁶ Vutuna aubainama taumi ko raunuatoina maika tamemima marae e raraу nuatoina nama.

*Nam koi wavu
(Mt 7:1-5)*

³⁷ “Nam turamma kwai wavu da tokare Mamaitua nam tam ei wavum. Be nam turamma kwai tara tautaue, da tam tokare Mamaitua nam ei tara tautaem. Ami banagama adi gewagewama ko noġota poredina, be nama taumi tokare ami gewagewama Mamaitua e noġota porena. ³⁸ Ko pairu be Mamaitua e pairuemina. Tauna moġamoġavunama e utemina be e nuaġiniġinina. Vutuna aubainama ruva dosine ko rauruvana, baninama Mamaitua inam ruvanama teneġine e ruvemina.”

³⁹ Be Yesu tauna uma wainasinama mate ya riuedina, “Tauġoma matapotapotanama banaga ġesau matapotapotanama nam ei doke. Deġoda, rabuidi dome ta bekuna.

⁴⁰ Tauwai muriwatana nam aitau e saġa gurata da na tauwai katakataima ei muri, be

rağanine tauna ai katakatai be ya kovina, inam rağanine tauna na tauwai katakataima maika e tubuğana.

⁴¹ “Aba aubainama turamῆ matane vunavuna kwa kitakita, be tam matame kaitupo nam kuma kitakita? ⁴² Tam matame kaitupo nam kuma kitakitana, be nema turamma kwa riu bake be matane vunavuna kwa kaipore, wa? Tam banaga kaikaiyovumma! Noğone tam matame kaitupo kwa kaipore da kwai kita kaua, yodibe turamma matane vunavuna kwa kaiporena.

*Kai be votanama
(Mt 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ “Kai verenama votanama nam gewegewedi be kai gewagewanama votanama nam veredi. ⁴⁴ Kai votane kwa kita be kwa kataie da inam kai verena bo kai gewagewana. Nam aitau tokare damaya votanama yaguru bogane e ragau. Be nam aitau tokare mabeko votanama gedara nopone e ragau. ⁴⁵ Inam kauinama teneğinama nama banaga verenama, nuanama verenama aubainama, yaba veredima ewai tubuğidina. Be banaga gewagewanama yaba gewegewediğā ewai tubuğidina. Baninama banegidima nopalidima noğota ya moğavu da mududie ta giugiuna.

*Vada taukeridima rabui
(Mt 7:24-27)*

⁴⁶ “Aba aubainama ko riuriueguna, ‘Bada, Bada’, be taugu yà riuriuemina ko vaivaiena be nam koma voivoie? ⁴⁷ Değoda aitau e verau be riuguma e vaie be e voivoiena, taugu yài kataimi da tauna umanama: ⁴⁸ Tauna maika banaga na vadama e kerikerina. Tauna dom ya keri ya yovo gurata da yeku debane tuatua yai midirina. Be rağanine kabaita ya dobi be upa vada ya kamogā rereğe be vadana nam i dagudaguna, baninama tuatua doğa nopone a yovo guratana, yeku debane. ⁴⁹ Be aitau riuguma ya vaie be nam i voienna, tauna maika banaga na vadama e kerikerina, be tauna tuatua doğa debane yai midirina. Be rağanine kabaita vada ya kamokamoğina, yai rağantenağē da vada doğae ya ravuse be ya gewagewana.”

7

*Yesu Rom adi torima matanama na taunoyama yai yawasanina
(Mt 8:5-13; Jn 4:43-54)*

¹ Rağanine Yesu inam banegidima ğarodie ya giugiu rovona, naumeki da tauna ya nağona Kabeniamma. ² Dobudine Rom banegidima iğeığeridima matabudi 100 be taudi adi torima matanama na taunoyama, nuanama taupağonama ya sida kauana, be ğaubonağā sibo ya guri. ³ Rağanine Rom adi torima matanama Yesu varinama ya vaivaiena, dabudine tauna Jius babadidima ya riuporedina da taudi sibo Yesu ai bağā da ya verau be na taunoyama sibo yai yawasanina. ⁴ Be taudi Yesu ğarone a tavatavana rağanine, tauna ai bağā gurate be a riuna, “Tori matanama sibo kuya saguna, tauna banaga vere kaukauinama, ⁵ baninama ama banagama nuedima e pağopağona, be tauna taunağā dà sinagogma ya kerina.” ⁶ Naumeki da Yesu taudi mate a nağona.

Yesu tauna kaiteka vada diane ya tavatava be Rom adi torima matanama na banagama ya riuporedi da Yesu sibo umanama a riuena, “Bada nakarua, nam aubaiguma kwa noya gurata, taugu nam veregu da yau vadae kwa sağā. ⁷ Be yau banagağā è riuporedina, baninama taugu nam veregu da tam ğarome sibo è verau. Riûğā kwa riu be yau taunoyama e yawasanana. ⁸ Taugu è kataiena tam tokare riuğā kwa riu be e tubuğana, baninama taugu mate waibada dibune yà miamiana be ğarogue banaga iğeığeridima ta miamiana. Be rağanine yau tauığarama tenağā yà riunena, ‘Kwa nağō’, be tauna e nağonağona. Be ġesau yà riuena, ‘Kwa verau’, be tauna e veraverauna. Be yau taunoyama yà riuena, ‘Uma kwa voie’, be tauna e voivoiena.”

⁹ Rağanine Yesu nama ya vaivaiena, tauna Rom adi torima matanama ya basena, be dabudine yai tautinamuri da patara awai muriwatanena ya riuedina, “Yà riuriuemina da

nam airaŋan Israelma aitau na waisumaŋama dosinama umanama maika deŋo e banavi rubuna.”¹⁰ Dabudine tori matanama na banagama a munaŋana vadae, be a kita da taunoya ya yawasana munaŋana.

Kaiyababa natunama tauŋominama ya gurina be Yesu ya kawa midisuŋu munaŋena

¹¹ Naumeki da Yesu ya mia raŋan ŋaubonaŋa be ya naŋona meagai isanama Nain, be na tauwai muriwatanama be patara dosinama mate a naŋona.¹² Raŋanine taudi meagai kedanama matane a tavatavana, dabudine patara dosinama inam meagaine kaiyababa natunama tenaŋa ŋominama gurigurinama a kiroŋi be a dobina.¹³ Raŋanine Bada inam kaiyababa ya kitakitana, tauna ya raunuatoie be ya riuena, “Nam kwa ŋaba!”¹⁴ Naumeki da Yesu maida ya tava da guri kebeninama ya taukonina, be guri taukiroŋinama dabudi a midina. Be Yesu ya riuna, “Yaraga, yà riuriuemna, kwa midisuŋu!”¹⁵ Inam raŋanine tauŋoma gurigurinama ya midisuŋu be giu yai karena. Be Yesu inam tauŋominama tinanama ya ute munaŋena.¹⁶ Be banaga matabudi a ŋosoridi be Mamaitua isanama a kaisuŋu be a riuna, “Peroveta dosinama poude ya maŋatarana be Mamaitua ya tavana sagudama aubainama.”¹⁷ Be Yesu varinama ya daberarana Judia provins nopone be dianama mate.

Yesu be Jon tauwai babataito

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Jon na tauwai muriwatanama inam yabedima matabudi a tubutubuŋana Jon ai varina.¹⁹ Be Jon na tauwai muriwatanama rabui ya riuedi da a tava ŋarone be ya riuporedina, da taudi Yesu sibo umanama ai taravirena, “Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ŋesau ka rabe?”²⁰ Raŋanine Yesu ŋarone a tavana taudi a riuena, “Jon tauwai babataito ya riuporemaina da uma waitaraviranama tam kai taravirem, ‘Tam vutuna Keriso a riuriuemna kuya tava bo banaga ŋesau ka rabe?’”

²¹ Inam raŋanine Yesu tauna banaga toitoi adi sidama dosidie da ŋauŋaubodie yai yawanani be penama banaga nopodie ya tavu dobiŋedina be banaga matapotepeotidima ai kita munaŋana.²² Be Yesu Jon na tauwai muriwatanama ya paribeedina, “Ko munaŋa be aba koya kitakitana, be koya vaivaiena, vutuna Jon koi varina: Banaga matapotepeotidima ai kitana, banaga tuera ragaragaudima a noŋona, banaga kito ragaragaudima a verena, banaga beapotepeotidima ai beavaiana, banaga guriguridima a midisuŋu munaŋana, be vari verenama banaga waikaruwaŋewaŋedima ŋarodie yà rarauguguyedina.²³ Nuavere tauna aitau nam ŋarogue ima noŋonoŋota bekubekuna.”

²⁴ Jon na tauwai muriwatanama a naŋona, be muridie Yesu patara nopone Jon na kauama ya giuena, “Boni dobu kavakavane koya naŋona Jon ŋarone, be aiyaba koya noŋonoŋotina sibo koya kita? Banaga na noŋotama gwaŋanama maika vagara sive ya kwadikwadiena kitanama aubainama koya naŋo, bo?²⁵ Bo aiyaba koya noŋonoŋotina sibo koya kita? Banaga gara verenama koteotenama sibo koya kita, bo? Ibewa, banaga gara veredima kotekotedima be purapura vereveredima ŋarodie, taudi guyau na vadae miemienidima.²⁶ Bo aiyaba koya noŋonoŋotina sibo koya kita, peroveta, bo? Ee, be yà riuriuemna, taumi peroveta dosinama koya kitana, nam maika peroveta ŋesaudima.²⁷ Inam tauna vutuna girugiruminama porane umanama e riuriuna,

‘Taugu tauwai noyanoya yà riupore dokena muriŋa tam, be tauna am kedama e sepana.’

²⁸ Be yà riuriuemna, Waiwaivi banaga a tiketikedina nopodie nam aitau Jon e saŋapore. Be kamai banabanaga Mamaitua na waiguyauma nopone, tauna vutuna Jon ya saŋaporenna.”

²⁹ Be raŋanine banaga matabudi be teks tautaminama Jon na rauguguyama a vaivaiena, taudi matabudi a noŋotina da Mamaitua na giuma riukaua, vutuna aubainama Jon taudi yai babataitodina.³⁰ Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima taudi Mamaitua na ŋoanama na kedama a tuaŋaiena, aubainama Jon na waibabataitoma a tuaŋaiena.

³¹ Be Yesu yaḡoro ya giugiuna, “Yodi taumi kimtimima nema yài ruvaruva bakemi? Taumi aiyaba maika? ³² Taumi maika seda debadebae tawai digirina. Be taudi adi banagama mate tawai riu sinḡaḡayana. ‘Tauma na᷑ji digirinama kèi digirie be taumi nam ko bigana, be tauma guri digirinama kèi digirie be taumi nam ko ḡabana.’ Taumi ra᷑gan matabuna nama ko riuriu tuatuaḡaina. ³³ Be ra᷑ganine Jon ya tavana, taumi kauinama tene᷑inama koya voivoiena. Tauna ya widiwidina be waen nam i tegotegona, be taumi ko riuriuna, ‘Tauna penama ḡarone.’ ³⁴ Be Banaga Natunama ya tava da e kanikani be e tegotegona da taumi ko riuriuna, ‘Ko kita, tauna banaga kanikani dobido宾名 be waen tegotego dobido宾名. Be teks tautamina be gewagewa tauvoiedima taudi tauna na banagama.’ ³⁵ Mamaitua na nuauyauyama natunatunama ḡarodie, tokare tà kitana de᷑go tauna riukaua. Banaga tauriu sinḡaḡayena, bo taugu be Jon.”

Yesu waivi na gewagewama ya no᷑ota porena

³⁶ Parisi tena᷑ga Yesu ya kokonena na vadae kani aubainama. Naumeki da Yesu Parisi na vadae ya na᷑go be ya kena girigirina* kani aubainama. ³⁷ Be uma meagaine waivi na yawasanama gewagewanama ya miamiana. Be ra᷑ganine Yesu Parisi na vadae a kanikanina, varinama tauna ya vaivaiena, naumeki da upa ḡabuḡabunama duginama maesinama dosinama ya kiroḡi verauḡena. ³⁸ Be tauna ma ḡabaḡabana Yesu ka᷑janama diane ya midi be matasurune Yesu ka᷑janama yai butedi, be debavuvuḡine Yesu ka᷑janama ya ravusidina, be ka᷑janama yai surovedi be upa ḡabuḡabunama ka᷑jane ya ḡinina.

³⁹ Be Yesu taukokonenama uma kauinama nama ya kitakitana, tauna yai nuano᷑ono᷑otana, “De᷑oda uma banaginama tauna riukaua peroveta, naumeki da tauna tokare sibo ya kataie da uma aba waivinama tauna e tautaukoni, be tauna sibo ya kataie da uma waivinama tauna waivi gewagewanama.”

⁴⁰ Be Yesu tauna ya riuena, “Saemon, taugu yà ḡoeḡoena aba yà riuemna.” Be tauna ya riuna, “Naumeki, tauwai katakatai, kwa giu!” ⁴¹ “Mane taupakinama tena᷑ga banaga rabui loun ya utedina. Banaga tena᷑ga Denari 500 be ḡesau tauna Denari 50. ⁴² Be taudi rabuidi nam mane da mane taupakinama sibo a ute muna᷑ge, vutuna aubainama mane taupakinama taudi adi bukinma ya boaporena. Yodi tam kwa no᷑ono᷑otina de᷑go tauna nuanama ya vere kaua?”

⁴³ Be Saemon ya paribeena, “Taugu è no᷑otina agunai banaga aitau 500 Denari boaboaporenama.” Be Yesu ya riuna, “Tam kuya riukauana.”

⁴⁴ Dabudine Yesu yai tautinamuri waivi ḡarone be Saemon ya riuena, “Uma waivinama kuya kita? Taugu am vadae è sa᷑ga be nam upa ku utegu da ka᷑aguma sibo è ko᷑ana, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna matasurune ka᷑aguma ya ko᷑gedi be debavuvuḡine ka᷑aguma ya ravusidina. ⁴⁵ Tam nam kui suruveguna waikaiwa aubainama, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna ra᷑ganine è sa᷑asa᷑ana ka᷑aguma waisuruvenama yai kare be nam i gosena. ⁴⁶ Tam nam debague oeri ku ḡinina, dà vaivaima e riuriuna nama, be tauna ka᷑ague upa ḡabuḡabunama ya ḡinina. ⁴⁷ Vutuna aubainama yà riuriuemna da tauna na gewagewama matabudi Mamaitua ya no᷑ota poredina. Vutuna aubainama taugu nuanama yà pa᷑opa᷑o kauena. Be aitau da na gewagewama ḡaubonama Mamaitua ya no᷑ota porena, vutuna aubainama tauna na wainuapa᷑oma ḡaubonama taugu ḡarogue.”

⁴⁸ Dabudine Yesu waivi ya riuena, “Am gewagewama è no᷑ota poredina.” ⁴⁹ Be banaga ḡesaudima taudime ai taraviravira muna᷑gedi be a riuriuna, “Uma tauna aitau, banaga adi gewagewama e no᷑ono᷑otina poredi?” ⁵⁰ Be Yesu waivi ya riuena, “Am waisuma᷑ama yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa na᷑ona.”

* 7:36: Jius adi kastamma ta kenagirigiri be ta kanikanina.

¹ Dabudine a miana rağan bisanama be Yesu na apasolma 12 mate a nağona meagai dosidie be ġauğaubodie da Mamaitua na waiguyauma riunama verenama ya rarauguguyena. ² Be Yesu waiwaivi ġesaudima penama be sida ragaragaudima yai yawasanidina. Inam waiwaividima taudi mate Yesu ai muriwatane be a nağonağona. Taudi isedima Meri awai isana Megdalin,* penama matabudi 7 tauna a dobi porena, ³ be Joana, tauna Kusa na visarama, be tauna guyau Herod na bisnisma taurabenama, be Susana be waiwaivi ġesaudima mate. Inam waiwaividima adi kanie be adi manee Yesu be na tauwai muriwatanama a sagusagudina.

*Taukuma wainasinama
(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)*

⁴ Rağan tenağga patara dosinama meagai da meagai a verau be Yesu ġarone ai rawateğeidina, be tauna uma wainasinama ya riuedina,

⁵ “Tauğoma tenağga ya dobi ya nağō da pesi yai yaraiedina. Rağanine pesi yawai yaraiedina, ġesaudima keda poune a ravusedina, be banaga a vagudegudedi be kiu a kanidina. ⁶ Be ġesaudima yeku debedie a ravusedina. Be rağanine a gogo tavana, matabudi a pokina, baninama doğa nophonama nam subasubana. ⁷ Be ġesaudima gedara nopodie a ravusedi da gedara mate a gogo tenağana be gedara pesi ya yavanidi da pesi nam ti gogona. ⁸ Be ġesaudima doğa verenama debane a ravusedi be a gogo kauana be banidima a biridina yatoi kauana, be pesi tenağga banidima 100.” Be Yesu bonanama dosine ya riuna, “Değoda beemima ta kenakenana, koi beavaia!”

⁹ Be tauwai muriwatanana Yesu ai taravirena, “Bada, inam wainasinama baninama aba?”

¹⁰ Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Mamaitua na waiguyauma semosemodima yāwai kataimina da na waiguyauma yodi nema e veraverau bakona ko kataienai. Be banaga ġesaudima taudi wainasi taunağga ta vaivaiena, aubainama taudi matedie ta kitakitana be nam tima kitakita kauena, ta vaivaiena be nam tima katakataienai.

¹¹ “Be wainasi baninama inam umanama: Pesi inam Mamaitua riunama. ¹² Pesi keda debane ravuravusedima, inam maika banaga Mamaitua riunama ta vaivaiena, be muriğga Diaboro e tava be Mamaitua riunama nopodie e kaikaporağana, da taudi nam tai sumağga be ta yawasana. ¹³ Pesi yeku debane ravuravusedima, inam maika banaga rağanine Mamaitua riunama ta vaivaiena, taudi ma nuavereveredi inam riunama ta pağopağona. Be taudi nam waramidi, vutuna aubainama rağan ġaubonağga tai sumağana, be rağanine raurubu e tavatavana taudi adi waisumağe ta bekuna. ¹⁴ Be pesi gedara nopodie ravuravusedima, inam maika banaga Mamaitua riunama ta vaivaiena, be muriğga nuaboya be waiguyau be tubuğga na wainuaverema adi waisumağama ta yavayavanidina da taudi tokare nam ta bani. ¹⁵ Be pesi doğa verenama debane ravuravusedima, inam maika banaga nopodima veredima be didimanidima, be rağanine taudi giu ta vaivaiena, taudi ta kaididi be ta rabe da e votavotana.”

*Kodam wainasinama
(Mk 4:21-25)*

¹⁶ “Nam aitau kodam e gabu be e ruputawa bo anikaba kena dibune e boru. Tauna kodam ġavoe ei midiri da banaga ta sağasağana ta kitana. ¹⁷ Değoda yaba matabuna yodi ko ruputawedina, be tokare ta mağatara munağana. Am noğota be am kauama semosemodima mate tokare banaga matabudi ta kataiedina. ¹⁸ Vutuna aubainama koi beavaia kauana, baninama değoda aitau yau giuma ya pağopağona, ġesau debane mate tokare e utena. Be değoda aitau yau giuma nam i pağona be e noğonoğotina da ya pağona, be ibewa da tokare matabudi e kaiporağana.”

*Yesu tinanama be tasitasinama
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)*

¹⁹ Yesu tinanama be tasitasinama taudi a verauna Yesu ġarone be nam ġarone ti tavana, baninama patara ya morabana. ²⁰ Dabudine banaga tenağga Yesu ya riuena,

* ^{8:2:} ‘Megdalin’ inam meagai isanama.

“Tinamma be tasitasimma doğae ta midimidi be ta ġoeġoena da ta kitamna.” ²¹ Be Yesu ya riuna, “Tinaguma be tasitasiguma taudi aitaūga Mamaitua riunama ta vaivae be ta voivoiena.”

*Yesu kaibitibiti ewai badena
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)*

²² Raġan tenaġa Yesu na tauwai muriwatanama mate wagae a saġa be ya riuedina, “Yawawa dosinama tà davu be tà naġo noaġo nevane.” Naumeki da a naġona. ²³ Taudi yawawa a davudavuna maika Yesu ya kenana, be kaibitibiti yai raġantenaġe da ya tavana be waga nponama upa ya moġavu be waga ġaubonaġa da sibo ya monuna.

²⁴ Be tauwai muriwatana a naġo be Yesu a taiġosori be a riuenas, “Bada, Bada ġaubonaġa da tà gurina!” Be tauna ya midisuġu be sive be rabama ya riutuaġaiedi, da taudi ai nuatuġutuġu be daumora ya kenana. ²⁵ Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taumi ami waisumaġa bo ibewa?” Be taudi a ġosoridi be a basena be adi banagama adi banagama a riuedina, “Uma baneginama aitau? Tauna sive be upa e riuedi be ta vovo teyeteyena.”

*Penama banaga a kokuna
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)*

²⁶ Be taudi wagae a naġona Geresin adi dobue. Umaġo Galili provins be noaġo nevane. ²⁷ Be Yesu kaġanama gerese ya boruboru dobiġena raġanine, meagaie tauġoma tenaġa ya verauna Yesu ġarone. Be tauġominama penama bonideġo a kokuna, be tauna ma kovakovana ya naġonaġona be nam vadae i miamiana. Be tauna guri adi gubae† ya miamiana. ²⁸⁻²⁹ Be inam tauġoma Yesu ya kitakitana raġanine, tauna ya yogo be Yesu noġone ya bekuna. Dabudine Yesu penama ya riue da tauġoma ya dobi porena. Be tauna bonanama dosine ya riuna, “Yesu, Mamaitua saġasaġa vavasaġinama Natunama, aba ġarogue kwa ġoeġoe? Yàwai baġamna da nam gewagewa ġarogue kwa voie.”

Raġan toitoi penama tauġoma yai babari be na ġoane nama ya nawenawena. Be banaga tauna nimanama be kaġanama a rauseini be a raberabena. Be yaġoro tauna ya rakedi be penama tauġoma ya nawena dobu wainuatoitoine.

³⁰ Yesu yai taravirena, “Tam isamma nema?” Be tauna ya paribeena, “Taugu isaguma Patara”, baninama penama toitoi nopone a saġana. ³¹ Be penama awai baġana da Yesu nam taudi sibo ya riuedi da dom nam dibuboruborune sibo a naġo.

³² Inam dabudine bawa netarinama oya babane a yababayana. Be penama Yesu ai baġa da tauna sibo yai aninedi da bawa nopodie sibo a naġona. Be Yesu yai aininedina.

³³ Dabudine penama banaga a dobi pore be bawa nopodie a naġona da bawa netarinama dere boganaġa a manini yovo da a naġona yawawa dosine be a tonedina.

³⁴ Bawa tauyosidima inam kauinama nama a kitakitana, taudi a manini a naġona. Be taudi banaga matabudi ai varidina adi meagaie be meagai diane mate.

³⁵ Dabudine banaga a dobi a naġo da kaua aba ya tubutubuġana sibo a kitana. Be raġanine Yesu ġarone a tavatavana, taudi tauġoma penama dobidobi porenama Yesu kaġane ya miamiana a kitana. Be tauġoma yai gara kaua be na noġotama verene ya miamiana, be taudi nama a kitakitana a nairana. ³⁶ Be banaga aitaūga kauinama a kitakitana, taudi banaga ġesaudima ai varidina da tauġoma penama kokukokunama ya yawasana munaġana. ³⁷ Dabudine Geresin banegidima Yesu ai baġana da tauna sibo inam dobunama ya gose be ya naġo poredina, baninama taudi a naira da a naira kauana. Naumeki da Yesu waga nopone ya saġa be ya munaġana.

³⁸ Tauġoma penama dobidobi porenama Yesu yawai baġana da mate sibo a naġona. Be Yesu ya riupore be umanama ya riuenas, ³⁹ “Kwa munaġa am vadae da Mamaitua aba ġarome ya voivoiena banaga kwai varidina!” Dabudine tauġoma ya naġo be meagai nopone banaga matabudi ya riuedina da Yesu aba tauna ġarone ya voienas.

† 8:27: Israel taudi nam guri ti dobodobodina, be taudi gubae a sivusivudina, maika Yesu.

*Jaeras natunama waivinama
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)*

⁴⁰ Be Yesu ya tavatava munaḡana raḡanine, banaga patara tauna ai kaiwena, baninama taudi matabudi tauna a raberabena. ⁴¹ Dabudine tauḡoma isanama Jaeras, tauna sinagog taurabenama. Tauna ya tava be Yesu noḡone tuapikane ya raupari be yai baḡa guratena da sibo na vadae ya saḡana, ⁴² baninama natunama waivinama tenaḡa ḡominama na suarama 12 be tauna ḡaubonaḡa da e gurina.

Be Yesu ya naḡonaḡona raḡanine, patara tauna a midimidi ḡuruḡuruvina. ⁴³⁻⁴⁴ Dabudine waivi tenaḡa Yesu murine ya tava be na garama isunama ya taukonina, baninama tauna waikosina vutuvutu ya paḡona modi 12 a kovina. Be tauna bonika na purapurama matabudi dogeta ḡarodie yawai yakaredina, be nam aitau i yawasanina. Be raḡanine Yesu na garama isunama ya tautaukonina, yai raḡantenaḡe da waikosina vutuvutu yai kavena.

⁴⁵ Dabudine Yesu yai taravirana, “Aitau ya taukonigu?” Be matabudi a bovina, vutuna aubainama Pita ya riuna, “Bada, banaga a midi ḡuruḡim be ta biubiu suriḡimna. Be nemanama da kwa riuriuna ‘Aitau ya taukonigu?’ ” ⁴⁶ Be Yesu ya riuna, “Taugu è kataiena da aitau ya taukoniguna, baninama rewapani ya dobi poreguna.” ⁴⁷ Raḡanine waivi mayanama ya paḡo da nam teneteneḡina da sibo yai moisiri, vutuna aubainama tauna ma tunigusugusuna Yesu noḡone ya bekuna. Be patara noḡodie waivi Yesu ya riuena da aba aubainama Yesu ya taukoni, yodi tauna ya yawasana munaḡana. ⁴⁸ Be Yesu tauna ya riuena, “Moumou, am waisumaḡama yai yawasanimna. Ma nuasubam kwa naḡona.”

⁴⁹ Yesu yaḡoro ya giugiu be sinagog taurabenama na vadae banaga miemieninama ya tava da Jaeras ya riuena, “Natumma ya gurina, tauwai katakatai nam kwai sinasina.”

⁵⁰ Be Yesu nama ya vaivaiena, tauna Jaeras ya riuena, “Nam kwai nuaboya, kwai sumaḡa be tauna tokare e yawasanana.”

⁵¹ Be taudi Jaeras na vadae a tavana raḡanine, Yesu banaga ya riuedina da nam aitau tauna mate vadae ta saḡa. Pita, Jon, Jeims be gomana na dosima taudiḡa Yesu mate vadae a saḡana. ⁵² Be banaga matabudi gomana ai nuaboye be a ḡabeḡabena. Be Yesu ya riuedina, “Nam ko ḡaba, tauna nam i gurina, e kenakena ḡomana.” ⁵³ Dabudine banaga matabudi Yesu ai kwatekwatevena, baninama taudi a kataie da gomana ya gurina. ⁵⁴ Raḡanine ya tavutavu dobiḡedina, tauna gomana nimane ya kaididi be ya riuna, “Gomana, kwa midisuḡu!” ⁵⁵ Dabudine gomana aruinama ya tava munaḡa be ya midisuḡuna. Be Yesu taudi ya riuedina, “Yodi kani ko ute be e kani!” ⁵⁶ Be tauna na dosima nuedima ya mosari kauana. Be aba ya tubutubuḡana Yesu taudi ya riuedina da nam aitau sibo a riue.

9

*Yesu apasol 12 ya riuporaḡana
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)*

¹ Yesu apasol 12 ya riuedi da a rawateḡeidi be tauna rewapani be waibada ya utedina, da taudi penama ta tavyu dobiḡedi be banaga sidesidedima tai yawanidina. ² Yodibe ya riuporedina da taudi Mamaitua na waiguyauma ta rauguguye, be banaga sidesidedima tai yawanidina. ³ Be tauna ya riuedina, “Ami naḡoe nam aba ko paḡo. Nam diḡona, nam tana, nam kani, nam mane be nam kwama ḡesaunama mate ko paḡo.” ⁴ Be raḡanine ai meagaie ko saḡasaḡana taumi vada tenaḡa nopone ko miana, naumeki da ami kaba naḡoma raḡanine inam meagainama ko gosen. ⁵ Be deḡoda banaga taumi nam tai aninemi, naumeki da kaḡemima popokaudima ko rawakurukuruvidi be inam meagainama ko goseporena. Dabudine taudi ta kataie da taudi tokare Mamaitua matane inam wavunama taudime ta paḡo munaḡena.”

⁶ Naumeki da tauwai muriwatana meagai da meagai nopodiḡa a naḡo be vari verenama a rarauguguye, be banaga dobu matabuna awai yawanidina.

*Herod na nuababañama
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)*

⁷ Inam rağanine Herod, tauna Galili provins guyaunama, be uma kauidima nama a tubutubuñana, tauna ya vaiedi be ya nuababañana, baninama banaga ñesaudima a riuriuna da Jon tauwai babataito ya guri be ya midisuñu munañana. ⁸ Be banaga ñesaudima a riuriuna da peroveta Elaija ya mañatara munañana, be banaga ñesaudima a riuriuna da bonideño perovetedima tenaña ya guri be ya midisuñu munañana. ⁹ Be Herod ya riuna, “Jon gadonama è tomna, be inam yodi aitau baneginama varinama yà vaivae?” Be tauna ya ñoeñoena da sibo Yesu ya kitana.

*Yesu tautauñoma 5 tausand yai kanidina
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jn 6:1-14)*

¹⁰ Be apasol a tavatava munañana rağanine, taudi yaba matabuna a voivoiedina Yesu ai varina. Tauna wainuatuñune yai dokedi be a nañona meagai isanama Betsaidama.

¹¹ Rağanine patara nama a vaivaiena taudi ai muriwatanedina. Be Yesu taudi yai aninedina, be Mamaitua na waiguyauma taudi ya giuedina, be aitauñga yawasana a ñoeñoena naumeki da yai yawasanidina.

¹² Raviravi Yesu na apasolma 12 a tava be a riuena, “Banaga kwa riuporañga da ta nañgo meagaiñga be meagai murisairine da taudi kani be ñaravu ta banavidina, baninama uma dobunama wainuatoitoinama.” ¹³ Be Yesu ya riuedina, “Taumi koi kanidi!” Be taudi a paribeena, “Nema kai kani bakedi? Tauma buredi 5 kavakava be iyana rabui ñaromaie, bo nema kwa noñongoñota bake? Tauma ka nañgo be kani ka gimara uma banegidima aubaidima, bo?”

¹⁴ Dabudine tautauñoma a kitaruvedi da 5 tausand. Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Banaga ko dariñedi da 50 50 ta miana.” ¹⁵ Naumeki da taudi nama a voia be banaga matabudi a miana. ¹⁶ Yesu buredi 5 be iyana rabui ya ragaudi da gunume yai kitasaña be Mamaitua yai kaiwe da ya givedi be na tauwai muriwatanama ya utedina, be taudi a soiedi da banaga a utedina. ¹⁷ Be banaga matabudi a kani da a kani siauana. Be tauwai muriwatanana kani kanikanigosedima a tama da posa 12 ai moñavudina.

*Pita yai mañatarana da Yesu tauna Tauwai yawasana
(Mt 16:13-21; Mk 8:27-31)*

¹⁸ Rağan tenaña Yesu taunaña ya moimoiragi be na tauwai muriwatanama taudi tauna mate. Be tauna taudi yai taraviredina, “Banaga ta riuriu da taugu aitau?” ¹⁹ Be taudi a paribeena, “Banaga ñesaudima ta riuriuna da tam kabe Jon tauwai babataito, be ñesaudima ta riuriuna da tam kabe peroveta Elaija, be banaga ñesaudima ta riuriuna da tam bonideño perovetedima guriguridima tenaña kabe i midimidisuñu munaña.”

²⁰ Be tauna ya riuedina, “Be taumi nema kowai noñota bako, taugu aitau?” Be Pita ya paribeena, “Tam Tauwai yawasana, Mamaitua ya riupore yovoñemna.”

²¹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riu vavasañedina da nam aitau sibo a riue. ²² Be ya riuna, “Banaga Natunama tokare ei nuatoitoina yaba toitoi ñarodie be babada dosidima be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi matabudi Banaga Natunama tokare ta tuañaie be tai gurina. Be rağan wairabuiteñane Mamaitua e kawa midisuñu munañana.”

*Yesu waimuriwatanenama ya giuena
(Mt 16:24-28; Mk 8:27-31)*

²³ Be Yesu banaga matabudi ya riuedina, “Deñoda aitau waimuriwataneguma e ñoena, naumeki da na ñoanama matabudi e gosedi, be rağan matabuna na korosima e kiroñi* be ei muriwataneguna. ²⁴ Tam aitau tame am yawasanama kwa kaididi be kwa raberabena, tam tokare am yawasanama kwa kawa gewagewana, be tam aitau da taugu kautaiye am yawasanama kuyai utaena, am yawasanama tokare kwa banavina. ²⁵ Deñoda aitau dobu

* 9:23: Korosi kiroñinama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina.

yabedima matabudi e ragaragaudina be yaḡoro tauna na yawasanama e gewagewana, inam yabedima tauna tokare nam tai yawasani. ²⁶ Deḡoda aitau, taugu e tunimayaḡegu bo riuguma e tunimayaḡena, naumeki da tokare Banaga Natunama tauna Tamanama neneḡarine be anea babau neneḡaridie e dobina, tauna mate inam baneginama e tunimayaḡena. ²⁷ Be taugu riukaua yà riuriuemina, ḡesaumima yodi uma ko midimidina, taumi tokare nam ko guri, naumeki da Mamaitua na waiguyauma ko kitana.”†

Yesu kitanama ya boru vitarena

(Mt 17:1-8; Mk 9:2-10)

²⁸ Naumeki da inam giudima a kovikovina murine, raḡan aniwai 8 ne Yesu tauna Pita, Jon be Jeims yai dokedi be a naḡona oya debane moiragi aubainama.

²⁹ Be Yesu ya moimoiragina maika, tauna noḡonama kitanama ya boru vitare be na garama ya ḡavora be ya rawakeyekyemina. ³⁰⁻³¹ Yai raḡantenaḡe da tautauḡoma rabui, Mousis be Elaija ma neneḡaridi a maḡatara be Yesu mate a giugiuna. Taudi Yesu nema Jerusalemma e guri bako be uma dobunama e naḡo porena, vutuna a giugiuena. ³² Be Pita na banagama mate a yadoyadona. Be a ḡosoḡosoridina raḡanine, taudi Yesu ma neneḡarina be tautauḡoma rabui, tauna mate a midimidina a kitekitedina. ³³ Be raḡanine tautauḡomidima Yesu a gosegosena, dabudine Pita ya riuna, “Bada, ya vere kauana da tauma yodi uma dobudine. Agunai kape rabuiteḡa ka keridina, tenaḡa tam aubaimma be tenaḡa Mousis aubainama be tenaḡa Elaija aubainama.” Be Pita tauna nam i kataiena aba ya giugiuena, be tauna ya giugiu yababayabana.

³⁴ Be Pita yaḡoro ya giugiuna maika, giyou ya dobi da vagurune ya rupu tawedina. Be raḡanine giyou ya sumasuma tawedina, taudi a naira kauana, ³⁵ be giyou nopone bona ya dobi be ya riuna, “Uma tauna taugu natuguma be taugu è vinena, aubainama tauna bonanama ko vaiena!” ³⁶ Bona yaḡoro ya giugiuna maika, taudi ta kitana be Yesu taunaḡa ya midimidina. Be tauwai muriwatana inam raḡanine aba taudi a kitakitana, a nuevina be nam aitau ti riuedina.

Penama gomana tauḡominama ya kokuna

(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

³⁷ Pomainama taudi oya debane be a yovoyovo munaḡana raḡanine, patara dosinama taudi ḡarodie a tavana. ³⁸ Patara nopolie tauḡoma tenaḡa tauna ya rasa be ya riuna, “Tauwai katakatai, yàwai baḡamna da yau gomanama uma kwa kita, taugu natuguma tauḡominama tenaḡa ḡominama. ³⁹ Penama kana raḡanie yau gomanama e vunuḡi be e kawakawa rasarasa be e kawakawa kokerina, be tauna gayane kasampuropuro ta dobidobina. Inam peneminama natuguma nam airaḡan ima gosegosena, be natuguma tuninama e kawakawa gewagewana. ⁴⁰ Be taugu am tauwai muriwatana eì baḡedina da taudi sibo penama a tavu dobiḡena, taudi a raurubu be nam teneteneḡina.”

⁴¹ Be Yesu ya paribeena, “Taumi banegimima beapotepotemima, nam waisumeḡimi, taumi mate tà mia ḡaḡa be ami vitama yà kiroḡa ḡaḡae? Natumma kwa verauḡe uma dabudine!” ⁴² Be gomana ya veraverauna raḡanine, penama tauna yai beku doḡae be ya kawa kokerina. Dabudine Yesu penama ya riutuaḡiae be gomana yai yawasanina, yodibe tamanama ya ute munaḡena. ⁴³ Be banaga matabudi Mamaitua na rewapanama dosinama aubainama a basena.

Yesu e gurina ya giu munaḡena

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Yesu yaba matabuna ya voivoiedina banaga yaḡoro a basebasena maika, Yesu na tauwai muriwatana ya riuedina, ⁴⁴ “Koi beavaia kaua da aba yodi yà riuemina. Banaga Natunama ta boru dobiḡena banaga nimedie raukivigewegewenama aubainama.” ⁴⁵ Be na tauwai muriwatana inam giunama, baninama nam ti kataiena. Giu baninama semosemonama da taudi nam sibo a kataie. Be inam giunama aubainama taudi Yesu sibo ai taravirena, be a nairana.

† 9:27: Inam pentekost.

Aitau ya sāga gurata?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Rāgan tenāja Yesu na tauwai muriwatanama ai sāgasājana da poudie aitau ya sāga gurata. ⁴⁷ Be Yesu adi wainua nōgonōgotama ya kataiena, vutuna aubainama gomana āaubonama ya riue da diane ya midi ⁴⁸ be taudi ya riuedina, “Aitau uma gomeninama āaubonama taugu isague ewai turanena, naumeki da tauna ewai turaneguna, be aitau taugu ewai turaneguna, naumeki da tauna tauriuporeguma mate ewai turanena. Vutuna aubainama aitau taumi poumie na yawasanama ya yovona, tauna ya sāga guratana.”

⁴⁹ Be Jon ya riuna, “Bada, tauma taūgoma kē kitana, tauna isame penama ya tavutavu dobīgedina, be tauma kē riutuāgaiena, baninama tauna nam tauda mate tama noyanoya tenājana.” ⁵⁰ Be Yesu ya riuna, “Nam ko riutuāgaiie, baninama tauna dēgoda taumi nam ami āgavia, naumeki da tauna taumi turemima.”

Samaria banegidima Yesu a tuāgaiena

⁵¹ Naumeki da Yesu na rāganima maida ya tavatavana da tauna sibo ya munājana marae, vutuna aubainama na nōgotama ya vitare da Jerusalem nāgonama ya nōgota didina. ⁵² Be tauna tauwai noyanoya ya riupore dokedina, da taudi a nāgona Samaria meagaine da Yesu na kaba verauma aubainama sibo a vokaukauana. ⁵³ Be banaga dabudine nam ti aninena, baninama tauna ya nāgonāgona Jerusalemma.‡ ⁵⁴ Be rāganine na tauwai muriwatanama Jeims be Jon nama a kitikitana, taudi a riuna, “Bada, naumeki bo ibewa da tauma sibo kai marae kē riue be ya yovo da uma banegidima sibo ya kara gorudi, Elaija ya voiana maika?” ⁵⁵ Be Yesu yai tauvitara be ya riutuāgaiiedina. ⁵⁶ Naumeki da taudi a nāgona meagai āgesaune.

Yesu waimuriwatanenama na piripirima
(Mt 8:18-22)

⁵⁷ Rāganine taudi kedāja a nāgonāgona, be taūgoma tenāja Yesu ya riuena, “Tam dēgo kwa nāgona, taugu yāi muriwatanemna.” ⁵⁸ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Inam naumeki be uma kwa nōgoti, kiudobo§ taudi adi gaure adi kaba miama, be kiu adi nōgie adi kaba miama, be Banaga Natunama nam dēgo na gabu kaua da tauna e sipere.”

⁵⁹ Be Yesu taūgoma āgesaunama ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” Be tauna ya riuna, “Bada, nōgone kwa gosegua da yā nāgo be tamaguma yā dobona.” ⁶⁰ Be Yesu ya paribeena, “Banaga guriguridima kwa gosedi da taudīga adi gurima ta dobo munāgedina, be tam kwa nāgo be Mamaitua na waiguyauma e veraverauna, vutuna kwa rauguguyena!”

⁶¹ Be banaga āgesau Yesu ya riuena, “Bada, taugu yāi muriwatanemna, be nōgone kwa gosegua da yā nāgo be yau dosima yāi kaiwedina.” ⁶² Be Yesu ya riuena, “Dēgoda aitau yabiyabi** e pāgopāgo be ei tautinamurina, tauna nam tenetenēgina da Mamaitua na waiguyauma nōpone e noya.”

10

Yesu na tauwai muriwatanama 72 ya riuporāgana*

¹ Uma kauinama murine Bada banaga āgesaudima matabudi 72 ya vinedina, be tauna dēgo meagaidīga nāgonama ya nōgonōgotina, nama inam banegidima ma turana ma turana ya riupore nawe dokedina inam meagaidīga. ² Be tauna umanama ya riuedina, “Sipi taupakinama koi bāga da tauna taunoya āgesaudima e riuporāga da taumi ta sagumina, baninama inam dabudine maura ya morabana be taunoya a raubisājana.

³ Naumeki, ko nāgo! Taugu yā riuriuporemina sипу natunatudima maika musara

‡ 9:53: Jius adi āgaviamma Samaria banegidima. § 9:58: Yesu ya riuna: ‘Fox’. Tauna dobira muserinama be gaure ta miamiana maika kiudobo. ** 9:62: Yesu ya riuna: ‘Plow’, baninama kuya waiplow be kuyai tautinamurine, tokare am noyama e barabarana, maika yabiyabi taupāgonāgona, dēgoda ei tautinamurine, waga nāgonama barāga e nāgona, be am āgoanama dobune nam kwa tava. * 10:: Giruma āgesaudima ta riuriuna da 70.

ḡasiḡasidima nopolie. ⁴ Nam pausi ko ragau, nam tana, nam kaḡasuma ḡesaudima mate, be nam keda banaga mate koi boruboru!

⁵ “Raḡanine vada nōpone ko saḡana, noḡone ko riuna, ‘Suba uma vadane.’ ⁶ Be deḡoda inam dabudine suba baneginama e mianana, naumeki da ami subama tauna ḡarone e kena, be deḡoda tauna nam suba banegina, naumeki da ami subama e verau munaḡana ḡaromie. ⁷ Raḡanine deḡo meagaine koya tava be deḡo vadane koya saḡana, naumeki da vadane ko miana, be dabudi ko kani be ko tego gogonana, baninama taunoya sibo adi maesama a paḡo. Be taumi nam koi vadasaḡa!

⁸ “Taumi deḡo meagaine ko tava be banegidima tai aninemina, naumeki da aba ta uteutemina, vutudiḡa ko kanina! ⁹ Be banaga sidesidedima koi yawasanidi be ko riuedina da Mamaitua na waiguyauma raḡaninama e tavatavana. ¹⁰ Be taumi deḡo meagaine ko tava, be inam meagainama banegidima nam tai aninemini, naumeki da ko naḡo keda be ko riuna, ¹¹ ‘Tauma ami meagaima popokaunama kaḡamaima ya patipatina ḡaromie ka vava yasayasaina, be ko noḡoti da taumi tokare nam ko yawasana, baninama Mamaitua na waiguyauma raḡaninama ya tavatava be taumi koya tuaḡaiena.’ ¹² Taugu yà riuriuemia etara raḡanine Mamaitua inam meagainama e kovoḡa guratena, nam maika Sodom.

¹³ “Korasin be Betsaida meagaimima, ko kita kaua! Baninama deḡoda taugu sibo meagai Taiya be Saidon nopolie voia dosidima sibo è voiedina maika taumi ḡaromie è voiedina nama, naumeki da taudi bonika sibo noḡota viravira a paḡo, be adi gewagewama nuaboyanama a mogurena. ¹⁴ Etara raḡanine Mamaitua taumi e kovoḡa guratamina, nam maika Taiya be Saidon. ¹⁵ Be taumi Kapeniam banagimima, kowai noḡotana tokare ko naḡo marae, bo? Ibewa, Mamaitua taumi tokare banaga guriguridima adi gabue e kidipore nawemina.”

¹⁶ Be Yesu na tauwai muriwatanama umanama ya riuedina, “Aitau da taumi ami giumenta e vaivaiena, naumeki da tauna taugu yau giumenta e vaivaiena. Be aitau da e tuatuaḡaiemina, naumeki da tauna taugu e tuatuaḡaieguna, be aitau da taugu e tuatuaḡaieguna, naumeki da tauna tauriuporeguma e tuatuaḡaiena.”

Yesu na tauwai muriwatanama 72 a tava munaḡa be Yesu yai nuaverena
(Mt 11:25-27; 13:16-17)

¹⁷ Be raḡanine banegidima taudi 72 a tavatava munaḡana, taudi ai nuavere kaua be a riuna, “Bada, tam isame penama mate tauma a voteyeteyemina.”

¹⁸ Be Yesu ya riuedina, “Taugu Seitan è kitana marae ya beku be ya yovona maika keama. ¹⁹ Taugu rewapana è utemina da ḡavia na rewapanama matabuna ko vaisubana, be mota be rikarikau debedie koi vutuḡa be ko vamutudina. Be nam aba tokare e kawa gewegewemi. ²⁰ Be nam penama ta vovo teyeteyemina aubainama koi nuavere, avedi. Be taumi koi nuaverena, baninama isemima marae girugirumidima ta kenakenana aubainama.”

²¹ Inam raḡanine Yesu nopolie Arua Babaue nuavere ya moḡavu be ya riuna, “Mamai, tam mara be dobu Badanama, yà kaisuḡumna, baninama uma kauidima kuya semodina da nuauyauya be katai banegidima ḡarodie nam kui maḡataridina. Be tam banaga koekoedima ḡarodie kuyai maḡataridina. Mamai, inam naumeki, tam am ḡoanama ruvane.”

²² “Tamaguma yaba matabuna taugu ya uteguna. Be nam aitau i kataiena da Natunama aitau, Tamanama taunaḡa ya kataiena. Be nam aitau i kataiena da Tamanama aitau, Natunama taunaḡa ya kataiena, be Natunama aitauḡa ya vinevinidina ḡarodie ewai maḡataridina da tauna Tamanama aitau.” ²³ Be Yesu na tauwai muriwatanama ḡarodie yai tauvitare be taudiḡa ya riuedina, “Taumi uma kauinama koya kitakitana, nama banaga ta kitana, naumeki da nuedima e verena, ²⁴ baninama boni peroveta toitoi be guyaguyau a ḡoeḡoena da sibo uma kauinama a kitana, maika taumi yodi ko kitakitana nama, be nam ti kitana. Taudi a ḡoeḡoena da sibo uma giunama a vaiena, maika taumi yodi ko vaivaiena nama, be nam ti vaiena.”

Samaria baneginama verenama wainasinama

²⁵ Rağan tenağga tarawatu tauwai katakatainama ya verau da Yesu ya raurubu be ya riuna, “Tauwai katakatai, aba ya voie be yawasana kenakena nonoğinama ya pağ?”

²⁶ Yesu ya riuena, “Tarawatu nema e riuriu bako? Tam nema kwa katakatai bake?” ²⁷ Be tauğoma ya paribeena, “Bada, am Mamaituama nuanuamma e pağona, nuanuamma tabutabune, aruimma tabutabune, am noğotama tabutabune be am rewapanama tabutabune. Be turamma nuanuamma e pağona maika nema tam kwa ğoeğoe munağemna nama.” ²⁸ Yesu ya riuena, “Tam kuya riu kauana, inam vutuna rağan matabuna kwa voie be yawasana kwa pağona.” ²⁹ Be tauname ya gudutara munağe be Yesu ya riuena, “Naumeki, be yau banagama aitauğ?”

³⁰ Yesu gututue tauna ya paribeena, “Rağan tenağga tauğoma Jerusalemma be ya dobi ya nağonağona Jerikoma. Be kedae banaga danedanenedima inam tauğominama a vunuğgi da na garama a kaiporağga be a riğga da ya raugurere be a gose da a nağgo porena.

³¹ Naumeki da pirisi inam kedanağga ya dobi ya nağonağona. Be rağanine tauna e kitana be tauğominama ya kenakenana, naumeki da keda dianağga ya dobi be ya nağgo ğomana.

³² Be murine Livait dobudine ya dobina. Be kauinama teneğinama ya kita be tauna mate keda dianağga ya dobi be ya nağgo ğomana. ³³ Be Samaria tauğominama kedanağga ya dobi be ya nağonağgo da tauğominama ğarone ya dobina. Be rağanine tauğominama nama e kitana, be ya raumuatoiena. ³⁴ Naumeki da ya nağgo ğarone ya tava be oeri be waen kerone ya ğinidi be garae keronama ya panidina. Yodibe ya kiroğgi da na donkima ragane yai geru da yai doka nawena barekie, be dabudi ya rabena. ³⁵ Naumeki da pomainama Samaria tauğominama Denari rabui ya ragaudi be bareki taurabenama ya ute be ya riuena da inam tauğominama sibo rabe kauena, be değoda mane nam teneğina, naumeki da taugu ya tava munağana rağanine tam ya maesimna.”

³⁶ Be Yesu tauğoma yai taravirena, “Be yodi nema kwa noğonoğota bake, uma banegidima rabuiteğga be değgo baneginama taudanenedene a vunuvinuğina ewai turane?” ³⁷ Dabudine tarawatu tauwai katakatainama ya paribee be ya riuna, “Aitau da inam tauğominama ya sagusaguna, inam tauna vutuna turanama.” Be Yesu ya riuena, “Tam kwa nağgo be nama kwa voia watanana!”

Mata be Meri

³⁸ Yesu na tauwai muriwatanama mate a nağonağona Jerusalemma be kedae meagaie a tavatavana, dabudine waivi isanama Mata, tauna Yesu ya kokone da taudi vadae a sağana. ³⁹ Be tauna tasinama isanama Meri, tauna Yesu kağane ya mia be na giuma yawai beavaiena. ⁴⁰ Be Mata taunağga ya youyouvoa guratana, vutuna aubainama tauna Yesu ğarone ya verau be ya riuena, “Bada, tam kuya kataie bo ibewa da tasiguma ya gosegü be tauguğga ya youyouvoana. Kwa riue be e kaisagugu.”

⁴¹ Be Bada ya paribee be ya riuna, “O Mata, tam yaba matabudi kwawai nuaboyedi be taudi ta kawakawa nuarağarağamna. ⁴² Be yaba tenağga yodi Meri ya vinena, tauna vutuna ya vere kauana, be nam aitau tauna ğarone e kaipore.”

11

Moiragi waikatakatainama

(Mt 6:9-13; 7:7-11)

¹ Rağan tenağga Yesu gabu ğesaune ya moimoiragina. Be ya moimoiragi kovina murine, na tauwai muriwatanama tenağga ya riuna, “Bada, moiragi kwai kataimai da tauma nama sibo kè moiragina, maika Jon na tauwai muriwatanama yai katakataidina nama.” ² Yesu ya riuedina, “Rağanine ko moiragina, umanama ko riu:

Mamai, dobu matabuna isamma babaunama sibo a vivirena. Tam am waibadama sibo ya verau.

³ Ama kanima rağan patapatanama sibo kuya utemai.

⁴ “Bada, ama gewagewama kwa noğota poredi maika tauma ama banagama ğaromeiae gewagewa a voivoiedina ka noğonoğota poredina nama.

Be nam raurubue kwai dokemai.

⁵ Dabudine Yesu ya riuedina, “Değoda tam aitau turamma risine kupi poune ku nađo be ku riuena, ‘Yau tura, buredi rabuiteğä kwa utegu, ⁶ baninama turaguma yodi vağiae ya tava be taugu nam ğarogue aba da sibo è ute.’” ⁷ Be turamma vada nopone i paribeem be i riuna, ‘Nam kwa taiğosoğosorigu, taugu yau sedama mate matakeda kè gudu be ka kenakenana, tokare nam aiyaba yà utem.’” ⁸ Dabudine Yesu ya riuna, “Taugu yà riuriuemina da turamma nam i ȝoena da sibo ya midisuğü be kani ya utem. Be am waibağä dobidobima aubainama tauna tokare e midisuğü da kani e utemna.

⁹ “Vutuna aubainama yà riuriuemina, koi bağä be e utemina, ko wane be ko banavina, ko raupewapewa be ȝaromie e kaiporena. ¹⁰ Baninama aitau ewai bağana, tokare e pağona, be aitau e wanewanena, tokare e banavina, be aitau e raraupewapewana, tokare ȝarone e kaiporena.

¹¹ “Nam ai gomana kani* i ȝabeğabe be tamanama yeku i utena, ibewa. ¹² Be nam ai gomana pou i ȝabeğabe be tamanama rikarikau i utena, ibewa. ¹³ Yodi uma ko nođoti, avedi da taumi banaga gewegewemima be yağoro yaba veredima natunatumima ko uteutedina. Vutuna aubainama Tamemima marae tauna teneteneğinama da aitaugä Arua Babau tawai bağena, tokare e utedina.”

Yesu be penama adi guyauma

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Yesu penama ya tavyu dobiğena. Be uma peneminama banaga ya koku be ya miamiana tauna gumgum. Be inam penama tauğoma ya gosegosena rağanine, tauğoma giu yai kare munağena, be banaga matabudi a basena. ¹⁵ Dabudine banaga ȝesaudima a riuna, “Yesu tauna Belsebul isane penama e tavutavu dobiğedina. Be Belsebul tauna penama adi guyauma.” ¹⁶ Be banaga ȝesaudima taudi Yesu raurubunama aubainama awai bağana da sibo mara matairinama ya voie be taudi sibo a kita be ai kawa riukaue da tauna naumeki Mamaitua ȝaronama.

¹⁷ Be Yesu ya kataie da taudi aba awai nuanoğonoğotena, aubainama tauna umanama ya riuedina, “Değ dobunama tenağä e dariğä munağena, tokare taunağä e kawa gewagewa munağena. Be değ vadana e miya ȝinanana, tokare taunağä ei yamona munağena. ¹⁸ Değoda Seitan na banagama mate tai ȝinana munağedina, tauna tokare na waiguyauma e kawa gewagewa be nam ei rewapania. Umanama yà riuriuna, baninama taumi ko riuriuna da taugu kabe Belsebul isane penama è tavutavu dobiğedii. ¹⁹ Be değoda taugu Belsebul isane, penama è tavutavu dobiğedina, naumeki da yodi taumi Parisi ami tauwai muriwatanama taudi aitau isane penama ta tavutavu dobiğedii? Taumi ami tauwai muriwatanama tawai mağatarana da taumi ko kaikaiyovuna! ²⁰ Be değoda taugu Mamaitua nimarakurakune† penama yà tavutavu dobiğedina, inam anikitana Maimaitua na waiguyauma ȝaromie ya tavana. ²¹ Değoda banaga wairewapaninama ma madana na gabuma e bodabodamina, naumeki da na purapurama tokare ta kena kauana. ²² Be değoda banaga wairewapania vavasağinama e tava be inam baneginama e vunuğü be na madama na kaba waisumağedima e ragaudina, inam rağanine banaga wairewapania vavasağinama taubodama na purapurama e ragaudi be na banagama e soiedina.

²³ “Değoda tauna aitau nam taugu mate, tauna inam taugu ewai ȝavieguna. Be mate tauna aitau nam taugu mate kama noyanoya tenağana, tauna inam yau noyama e kawakawa gewagewana.

Penama na kaba tava munağama

(Mt 12:43-45)

²⁴ “Be penama banaga e dobidobi porena rağanine, tauna dobu pokine e nađo be na kaba siperema gabunama e wanena. Be değoda gabu nam e banavi, tauna tokare e riuna, ‘Taugu yà munağana yau vadae, değ e veraveraue dabudi.’” ²⁵ Rağanine tauna e tava

* 11:11: Gurik bonane ya riuna: Buredi. Buredi inam Jius adi kanima, maika tauda dà kanima kaire. † 11:20: ‘Mamaitua nimarakurakunama’, baninama inam Arua Babau. Metiu 12:28 ko kitana.

munāga da vada kavakavanama, kawakawa verenama be waiwaisianama e kenakenana e kitana,²⁶ inam rāganine tauna e munāga be penama ġesaudima, matabudi 7 ei dokedina. Be inam penemidima a gewagewa vavasājana, nam maika nōjone. Be taudi matabudi inam vadana nanopone ta sāga be banaga nopone ta miana. Inam rāganine banaga na yawasanama e gewagewa vavasājana, nam maika nōjone.”

Riukaua na wainuaverema

²⁷ Rāganine Yesu inam nama ya giugiuna maika, waivi patara nopolie bonanama dosine Yesu ya riuena, “Nuavere tauna aitau tam ya tikam be yai susumna.” ²⁸ Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuena, “Naumeki aba kuya riuena, be nuavere dosinama taudi aitaūga Mamaitua riunama ta vaivae be ta voivoiena.”

Jona na matairama

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ Be patara ya moramorabana rāganine, Yesu ya riuna, “Taumi uma kimtimima kimta gewegewemima. Taumi matairāga kitana ko ġoeġoena, be nam tokare mataira ko kita da Jona na matairama taunāga tokare ko kitana. ³⁰ Jona taunāga yai matairana Ninive aubaidima, teneġinama nama Banaga Natunama tokare ei matairana taumi kimtimima aubaimima.

³¹ “Etara rāganine dobu Saba guyaunama waivinama taumi kimtimima mate ko midisūgu munāgana rāganine, tauna tokare e riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya nājona, baninama boni Saba guyaunama tauna dobu damone, be ya tavana, Solomon na nuauyauyama vaienama aubainama, be yodi uma dobudine banaga tenāga Solomon ya sāga porena be tauna na giūma nam komawai beavaiena. ³² Etara rāganine Ninive meagainama banegidima taumi kimtimima mate ko midisūgu munāgana rāganine, taudi ta riuna da taumi kimtimima sibo gienae koya nājona, baninama boni Jona ya rarauguguyana, be Ninive banegidima a vaie be taudi nōjota vitara a pājona, be yodi uma dobudine banaga tenāga Jona ya sāga porena, be tauna na giūma nam komawai beavaiena.

Tubūga na kodamma

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ “Nam aitau kodam e gabu be e semo, bo tebo dibune e boru. Ibewa, tauna kodam ġavoe ei midiri da banaga ta sāgasājana ta kitana. ³⁴ Matamma inam tunimma na kodamma. Deġoda matamma verenama, naumeki da tunimma matabuna yanayananama, be deġoda matamma e gewagewana, naumeki da tunimma matabuna ei kupikupina. ³⁵ Be yodi kwa kita kaua da yana ġarome nam ei kupikupi. ³⁶ Deġoda tam tunimma matabuna yanayananama, be nam tunimma aiyabinama ei kupikupi, naumeki da tunimma matabuna e yanana maika kabe kodam neneġarinama ġarome i yanayananana.”

Waisumāga kaikaiyovudima

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷ Rāganine Yesu na giūma yawai kovina, Parisi tenāga tauna ya kokonena na vadae kani aubaina. Naumeki da Yesu ya sāga da ya mia be ya kanikanina. ³⁸ Be Parisi tauna ya basena, baninama Yesu tauna nimana nam i kōga be ya kanikanina. ³⁹ Be Yesu Parisi ya riuena, “Taumi Parisi rāgan matabuna ami raudunema mataira kitekitedima kowai sumaqedi be kowai muriwatandedina,‡ be taumi nopolimma gewagewa ya mōġavuna. Taumi maika keaka be tebo tauridima ko kōgekoġedina be nopolie mira yāgoro ta kenakenana. ⁴⁰ Taumi koya bua kauana! Koya kataie bo ibewa da Mamaitua ġavoe be nopōe raudunedima tauna ya voiedina? ⁴¹ Taumi nopolimma ko kōgedi be ami yawasanama ko kawa didimanidina, yodibe yaba matabuna inam e verena.

‡ 11:39: Mataira ġavoe inam ‘religious signs’, maika rāgan matabuna tà sāga be taparoroe tà voivoiana.

⁴² “Taumi Parisi ko kita kaua! Baninama yaba matabuna koi rawadamdamdi da matabudi 10 be dam tenāga Mamaitua ko uteutena, be kani anitai dinidima mate. § Be taumi banaga ̄gesaudima ̄garodie nam komawai rabaraba kauana be Mamaitua nuemima nam ima pāgopāgona. Taumi yaba matabudi sibo koya voiedina!

⁴³ “Taumi Parisi, ko kita kauana! Baninama sinagog nopone gabu veredīga ko ̄goēgoedina, be taumi ko ̄goēgoena da debae banaga tai kaiwemina banaga dosidima maika.” ⁴⁴ Be Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Taumi Parisi, gewagewa ̄garomie! Baninama taumi maika kokoaga nam waimatairidi banaga nam ti kataie be debanāga ta nāgo yababa be adi yawasanama ta kawakawa gewegewedina.”

⁴⁵ Dabudine tarawatu tauwai katakatainama tenāga Yesu ya riuena, “Tauwai katakatai, uma yabedima kwa giuguedina, tauma mate kwa biribiri dobīgemaina.” ⁴⁶ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Taumi tarawatu tauwai katakataidima, taumi mate ko kita kauana! Baninama taumi banaga vita koi kirōidi be ta kirokirōga rerēgedina, be taumi nam airāgan koma sagusagu rubudina. ⁴⁷ Ko kita kauana! Baninama boni taumi wāgewāgemima peroveta ai guridina, be taumi kowai aninedina. ⁴⁸ Taumi ko nōgonogotina da aba wāgewāgemima a voivoiedina, inam naumeki, baninama taudi peroveta a vunūjidi be taumi yodi adi kokoagama koi kitedi be kowai nuaverena. ⁴⁹ Vutuna aubainama Mamaitua na nuauyauyae ya riuna, ‘Taugu peroveta be apasol yà riuporāgana be ̄gesaudima tai guridina, be ̄gesaudima ta raukivigewegewedina.’

⁵⁰ “Rāgan pakane da yodi banaga peroveta ai guridina be kosinidima a darorona aubainama, taumi kimtimima tokare kovōga ko pāgona. ⁵¹ Peroveta matabudi Eibol ya nāgo da Sakaraias, tauna olta be tempol poudie ai guridina. Inam banegidima awai guridina kadi taiye naumeki da taumi tokare Mamaitua e kovōgimina, baninama peroveta awai guridina taumi kowai aninedina aubainama.

⁵² “Taumi tarawatu tauwai katakataidima, ko kita kauana! Baninama taumi riukaua kīginama koya pāgo be ko semosemona, vutuna aubainama taumi nam tokare marae ko nāgo. Be banaga ̄gesaudima taudi marae nāgonama ta ̄goēgoena, be taumi ko gudugududina.”

⁵³ Dobudine Parisi be tarawatu tauwai katakataidima nuedima yai medi be bonedima bagibagine awai sinasinana, ⁵⁴ da Yesu aba giunama gewagewanama sibo ya vato be a vunūgina.

12

*Yesu na tauwai muriwatanama ya riu wainōgotidi be ya dūgudina
(Mt 10:26-31)*

¹ Rāgan ̄gaubonāga be patara ya morabana tausand bisanama be adi banagama mate awai vaguda munāgana. Be Yesu na tauwai muriwatanama ̄garodie giu yai kare da ya dūgudi be ya riu wainōgotidina, “Ko rabe munāgemi be nam Parisi adi kauama ko ruvedi. Taudi ta voivoiana kabe banaga veredi, be ibewa. Baninama taudi adi waikaikaiyovuma maika sida* ewai raudavudavuna. ² Be rāgan e veraverauna e tavana, inam rāganine uma yabedima rupurupudima tokare ta māgatarana, be yaba semosemodima tokare banaga matabudi ta kataiedina. ³ Be aiyaba kupie ko giuedina, tokare banaga matabudi yanae ta vaiedina, be aiyaba turemima mate waimoisirie koi kasavena, tokare patare ta giue be banaga matabudi ta vaiena.

⁴ “Yau bana, taugu yà riuriuemina, banaga tubūga taunāga tauwai gurinama nam ko nairedi, tokare nam aba ̄gesau ta voie. ⁵ Taugu yà riuriuemina da aitau ko nairena. Mamaitua ko nairena, baninama ko gurina murine, tauna dēgoda e ̄goena, tauna rewapano ̄garone da tokare gienae e porāga nawemina. Vutuna aubainama yà riuriuemina da tauna taunāga ko naire!

§ 11:42: Jius adi kanima anitai dinidima inam yaba ̄gaūgaubodima maika buta. * 12:1: Gurik nopone inam ‘leaven’. ‘Leaven’ maika sida, baninama ewai raudavudavu be e moramorabana.

⁶ “Kiu ȣauȣaubodima matabudi 5 maesidima 20 Toea. Be nam ai kiu tenaȣa Mamaitua nuanama i koana. ⁷ Avedi debavuvuȣimima be inam matabudi Mamaitua ya sievidina. Vutuna aubainama nam ko naira, taumi noȣotimima ya moraba kauana, nam kiu ȣauȣaubodima maika.

*Yesu na matamatama
(Mt 10:19-20, 32-33; 12:32)*

⁸ “Be yà riuriuemina da aitau taugu ei maȣatariguna banaga matedie, naumeki da taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yai maȣatarina. ⁹ Be aitau taugu e bovieguna banaga matedie, naumeki taugu tauna Mamaitua na aneama matedie yà bovienna. ¹⁰ Deȣoda aitau Banaga Natunama ȣarone e riu viravirana, naumeki da taugu tokare yà noȣota porena, deȣoda tauna noȣotaporaȣa e ȣoena. Be deȣoda aitau Arua Babau ȣarone ei diboȣana, avedi da tauna noȣotaporaȣa e ȣoeȣoena, be taugu tokare nam yà noȣota pore.

¹¹ “Taumi taugu kowai sumaȣeguna aubainama, deȣoda banaga ta verauȣemina sinagog nopone etaremima aubainama, nam ko naira bo ko riuna, ‘Nema tà gudutara bako?’ ¹² baninama inam raȣanine tokare Arua Babau tauna giu e utemi be nama ko giuna.”

Waiguyau baneginama buabuanama wainasinama

¹³ Banaga tenaȣa patara nopolie Yesu ya riuena, “Tauwai katakatai, tuaȣaguma kwa riue da tauna dosi gagasidima e soiedi da tauna be taugu.” ¹⁴ Be Yesu ya riuena, “Badam, tam aitau ya riuem da taugu ami purapurama soienama yài tarapiriedi?” ¹⁵ Be Yesu taudi ya riuedina, “Ko kita kaua da ȣaromie nam purapura matabudi koi gogo, baninama taumi nam teneteneȣina da inam purepuredie yawasana ko banavi!”

¹⁶ Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Raȣan tenaȣa purapura baneginama na sipima ya maurana. ¹⁷ Be inam baneginama tauna ya noȣota munaȣena, ‘Taugu yodi aba yà voie? Taugu yau gabuma nam teneteneȣina da yau maurama yài damdi.’

¹⁸ Dabudine tauna ya riuna, ‘Taugu è kataiena yodi aba yà voieno. Yau kanima vadedima yà kati weidi be vada dosidiȣa yà keridi. Be dabudine yau maurama be yau purapura matabudi yài damdina. ¹⁹ Be dabudine taugu yà riu munaȣeguna, Ya vere kauana, yodi aba yài nuaboye? Taugu yabedima veredima matabudi è ȣoeȣoedina yodi è ragaudina modi toitoi ruvedima. Yodi taugu yà sipere, yà kani, yà tego be yài nuaverena.’

²⁰ “Be Mamaitua ya riuena, ‘Tam bua! Manaka kupine am yawasanama yà kaiporena, be aubaimma kuya vovo kaukauana tokare aitau e ragaudi?’

²¹ “Inam kauinama teneȣinama nama tauna aitau dobue maurama ewai damna ȣarone e tubuȣana, be tauna nam Mamaitua ȣarone na maurama imawai damna, ibewa.”

Nam koi nuaboya

(Mt 6:19-21, 25-34)

²² Be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Taugu yà riuriuemina da nam tubuȣimima na yawasanama aubainama koi nuaboya, aba sibo koya kani bo aba sibo koya kote tunimima aubainama. ²³ Baninama yawasana noȣotinama inam ya moraba vavasaȣana, nam maika kani, be tunimima noȣotinama inam ya moraba vavasaȣana, nam maika gara. ²⁴ Kiu gayogayo ko kitedi! Taudi nam tima sipisipina, be nam kani timawai damna. Be yaȣoro Mamaitua ewai kanidina. Be taumi noȣotimima inam ya moraba vavasaȣana, nam maika kiu. ²⁵ Tam aitau da inam yabedima kwawai nuaboyedina, tokare kwa mia watana, bo? ²⁶ Be taumi deȣoda inam yabedima ȣauȣaubodima nam teneteneȣina da ko voiedi, naumeki da yaba ȣesaudima mate nam koi nuaboyedi!

²⁷ “Nanari dobire ta gogogogona ko kitedi. Taudi nam tima noyanoyana be gara nam tima voivoiedina. Be yà riuriuemina, avedi da guyau Solomon na garama veredima waimatakanikanidima, be nam ai gara tenaȣa i vere vavasaȣana nanari maika. ²⁸ Be yodi berana ta gogo be Mamaitua ewai garedina ko kitekitedina, be pomai kaie ta gabu gorudina. Teneȣinama nama Mamaitua tokare teneteneȣinama da taumi ei garemina!

Taumi ami waisumaḡama ya ḡaubo kauana! ²⁹ Be mate kani be tego nam koi nuaboyedi! ³⁰ Dobu banegidima nam waiwaisumeḡidi inam yabedima tawai nuaboyedina. Taumi Tamemima marae ya kataie da inam yabedima ko ḡoeḡoedina. ³¹ Be taumi noḡone Mamaitua na waiguyauma ko wane dokena. Yodibe tauna inam yabedima matabudi e utemina.

³² “Taumi inam taugu yau yosima damnama ḡaubonama, nam koi nuaboya, baninama Tamemima tokare na waiguyauma e utemina. ³³ Ami purapurama ko raugimaredi be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima ko utedina. Deḡoda nama ko voiana, tokare marae ami waiguyauma verevavasaḡinama ko paḡona, be inam waiguyaunama nam airaḡan e kovi. Be nam aitau ami waiguyauma e danene bo kwarikwari ta kanidi. ³⁴ Baninama taumi ami waiguyauma vere vavasaḡidima deḡo ta kenakenana, taumi ami noḡotama be nuemima tabutabunama inam dabudine ta kenakenana.

*Ko vokaukaua be koi rabana Yesu aubainama
(Mt 24:45-51)*

³⁵ “Raḡan matabuna ko vokaukaua wainonoḡa da ami kodamma ko gabudi be koi rabana, ³⁶ maika taunoya adi badama soie† ya naḡo be ta raberabena da e verau munaḡana, be raḡanine e tava munaḡa be e raupewapewana taudi waiḡapa ta dobi be matakedra ta kaiporena. ³⁷ Raḡanine Bada e verau munaḡa be na taunoyama a vokaukaua be tauna a raberabena e kitedina, inam raḡanine nuavere dosinama taunoya ḡarodie. Taugu yà riuriu kauemina inam raḡanine Bada na taunoyama e riuedi da taudi ta mia be tauna na taunoyama adi kanima e soiena. ³⁸ Inam raḡanine, taunoya avedi da kenavaavuae bo nobautuae, taudi yaḡoro a vokaukaua be tawai rabana. Be Bada e verau munaḡa da e kitana be na taunoyama a vokaukauana be awai rabana, inam raḡanine naumeki da nuavere dosinama taudi ḡarodie.

³⁹ “Uma ko noḡoti, deḡoda vada taupakinama sibo taudanene na kaba tavama raḡaninama i kataieno, naumeki da tauna tokare na gaburama ya bodame be baneginama nam na vadae ya saḡa be ya danene. ⁴⁰ Be taumi mate nama ko vokaukauana, baninama Banaga Natunama na verauma raḡaninama taumi nam koma noḡonoḡotina da tauna e tava, inam raḡanine tauna e tavana.”

⁴¹ Be Pita yai taravira be ya riuna, “Bada, uma wainasinama taumaḡa aubaimaima kuya giue bo banaga ḡesaudima mate?” ⁴² Be Yesu ya paribeena, “Aba è riuriuemina, yodi nema ko noḡonoḡota bake? Aba taunoyanama waisumeḡina be nuanuauyanama, da boda inam taunoyanama e vine be tauna na banagama ei badebi be adi kanima e soiena?

⁴³ Raḡanine Bada e verau munaḡa be na taunoyama inam noyanama e voivoiena e kitana, naumeki da nuavere dosinama inam taunoyanama ḡarone. ⁴⁴ Yà riuriu kauemina da tokare Bada inam taunoyanama e vine da Bada na purapurama matabudi ei badebedina.

⁴⁵ Be deḡoda taunoya tauname e riu munaḡe be e riuna, ‘Yau Badama bonika deḡo ya naḡona be nam ima veraverau munaḡana.’ Inam raḡanine tauna na banagama ḡesaudima riḡedima ei karena, dabudine tauna e kanikani be e tegotego koakoa be e tego buana. ⁴⁶ Inam raḡanine taunoya e miamia nuababaḡa be Bada e verauna raḡanine, tauna e dourakaraka be banaga nam waiwaisumeḡidi ḡarodie e boru nawena. ⁴⁷ Be taunoya Bada na ḡoanama ya kataieno, be nam i vokaukauana bo Bada na ḡoanama nam i voivoiena, naumeki da tauna tokare kovoḡa dosinama e paḡona.

⁴⁸ “Be deḡoda taunoya aitau Bada na ḡoanama nam i kataieno be aba ya voia waigewana, tauna tokare kovoḡa ḡaubonama e paḡona. Deḡoda Mamaitua banaga yaba toitoi ya uteutena, tauna tokare inam baneginama ḡarone yaba toitoi e ragaudina. Be Mamaitua banaga aitau yaba toitoi nimane ya biridi be e raberabedina, naumeki da inam baneginama yaba toitoi Mamaitua e ute munaḡena.

† 12:36: Yesu ya riuna: ‘Wainaḡi soinama’, baninama Israel nopone wainaḡi soinama ya dau kauana, be nam aitau I kataieno da airaḡan soi e kovi.

*Yesu kana taiye dariāga e tubuāgana
(Mt 10:34-36)*

⁴⁹ “Taugu è yovona kai karakaratinama dobue è yovoāgena, be yà noāgononāgotina da kainama kaiteka e karatina. ⁵⁰ Taugu tokare babataito[‡] bagibaginama yà paāgona, be ma nuaboyagu naumeki da yà raudamoena. ⁵¹ Taumi ko noāgononāgoti da taugu dobue è yovona suba è yovoāge, bo? Ibewa, nam suba be dariāga. ⁵² Yodi be nokoi e naāgona vada tenaāga nopone banaga 5 tai kawa dariāga munaāgana. Banaga rabuiteāga rabui mate tai saāgasaāgana, be banaga rabui rabuiteāga mate tai saāgasaāgana. ⁵³ Tametamedima, natunatudima tautauāgomidima mate tai saāgasaāgana, be natunatudima tautauāgomidima, tametamedima mate tai saāgasaāgana, be tinetinedima, natunatudima waiwaividima mate tai saāgasaāgana, be natunatudima waiwaividima, tinetinedima mate tai saāgasaāgana. Be rawanama visara mate tai saāgasaāgana, be visara rawanama mate tai saāgasaāgana.”

*Yodi raāganine matairidima
(Mt 16:2-3)*

⁵⁴ Be Yesu banaga ya riuedina, “Taumi giyou ko kita be egasiāga e naāgonaāgona, inam raāganine ko riuriuna, ‘Yodi kusana e āgoāgona’, be nama e tubutubuāgana. ⁵⁵ Be deāgoda sive oyaāga e yovoyovona, inam ko riuriuna, ‘Yodi komra e tomna’, be nama e tubutubuāgana. ⁵⁶ Taumi banaga kaikaiyovumima! Taumi mataira gunume be dobue kitawairuvedima koya kataiena. Be aba aubaina yodi raāgandima matairidima kitawairuvedima nam koma siasiava kauedi?

*Am gewagewama kwa kawa didimani dokena
(Mt 5:25-26)*

⁵⁷ “Taumi koi tarapiri munaāgemi da deāgo tauna didimana be riukaua. ⁵⁸ Deāgoda banaga tam e panim be e nawemna etara aubainama, naumeki da kedae kwa raurubu da am gewagewama kwa kawa didimana dokena. Inam raāganine nam etara tauwai badenama e riuem be dibure kwa naāgo. ⁵⁹ Taugu yà riuriuemna da tam tokare nam dibura kwa dobi pore naumeki da Toea damonama kwa kaiāgavutina.”

13

Nuenuemima nam ko vitaredi, tokare ko gurina

¹ Inam raāganine banaga aitaūāga dabudi a tavatavana, taudi Yesu āgarone ai maāgatarana da Galili provins banegidima āgesaudima taudi musare Mamaaitua āgarone a raraū puyona maika, Paelat na tauīārama inam banegidima ai guridina. ² Be Yesu ya riuedina, “Taumi ko noāgononāgotina da inam banegidima nama ai nuatoittoi be a gurina adi gewagewama ya moraba kaua, nam banaga āgesaudima maika, bo? ³ Ibewa, nam nama. Yà riuriuemna da nuemima nam ko vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina. ⁴ Bo banaga matabudi 18 ko noāgotidi, taudi raāganine Siloamma be vada debedie ya beku be yai guridina. Taumi ko noāgononāgotina da noa banegidima nama a gurina adi gewagewama ya moraba kaua, nam maika banaga āgesaudima Jerusalemma nama, bo? ⁵ Ibewa, nam nama. Yà riuriuemna da nuemima nam ko vitaredi, taumi matabumi tokare nama ko gurina.”

Damaya nam votavotana wainasinama

⁶ Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Tauāgoma tenaāga na sipie damaya ya midimidina. Be inam tauāgominama ya naāgona damaya banidima aubaidima, be nam i banavidina. ⁷ Vutuna aubainama tauna sipi taurabenama ya riuena, ‘Taugu modi rabuiteāga nopolie èi veraverauna damaya banidima wanedima aubainama, be nam airāgān banidima e banavidina. Vutuna aubainama kwa taraāga pore! Aba aubainama doāga ewai yakare?’

[‡] 12:50: Uma babataitonama, baninama Yesu ya gurigurina ya guiena.

⁸ “Be sipi taurabenama ya riuna, ‘Bada, kwa gosepore da modi tenaḡa nopone taugu yà keri dobona. ⁹ Be deḡoda modi ḡesau nopone e banina, inam naumeki. Be ibewa, naumeki da kwa taraḡa porena.’”

Yesu Sabat raḡanine waivi yai yawasanina

¹⁰ Sabat raḡanine Yesu sinagog tenaḡa nopone yawai katakataina. ¹¹ Be inam dabudine waivi tenaḡa nopone penama ya saḡa be ya voie da tauna ya sida kauana modi 18 a kovina, be nam teneteneḡina da sibo ya didimana munaḡa. ¹² Raḡanine Yesu inam waivinama ya kitakitana, tauna ya riue da ḡarone ya tava be ya riuena, “Waivi, yodi am sidama ya kovina.” ¹³ Naumeki da Yesu nimanama waivi debane ya boru be yai raḡantenaḡe da waivi ya didimana munaḡa be Mamaitua isanama ya kaisuḡuna.

¹⁴ Be sinagog taurabenama nuanama yai medi kauana, baninama Yesu tauna Sabat raḡanine banaga yai yawasanina. Dabudine sinagog taurabenama banaga ya riuedina, “Raḡan matabudi 6 ta kenakenana, inam noya na raḡanima. Inam raḡandie ko verauna waiyawasana aubainama be nam Sabat raḡanine!”

¹⁵ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Taumi kaikaiyovumima! Matabumi Sabat raḡandie ami yosima nam komawai kanidi, bo?* ¹⁶ Be uma waivinama Eibraham natunama, be Seitan ya pani be ya rabena modi 18 a kovina. Be yodi aba aubainama Sabat raḡanine nam sibo èi yawasani?” ¹⁷ Inam nama ya riuriuna raḡanine, na ḡaviamma banegidima debedima ya suba kauana. Be banaga ḡesaudima nuedima ya vere kauana, baninama tauna yaba matabudi veredima ya voivoiedina aubainama.

Yauḡana pesinama be yist wainasinama

(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

¹⁸ Yesu ya riuna, “Mamaitua na waiguyauma nema maika kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko kataie? ¹⁹ Inam maika pesi ḡaubonama† banaga ya paḡo be na sipie ya kuma be ya gogo ya moraba da kai dosinama ya tubuḡana. Be kiu a verau be ragane a raraugnoḡina.”

²⁰ Be Yesu ya riu munaḡana, “Mamaitua na waiguyauma nema maika kitana? Nema yài tarapata bake da taumi ko kataie? ²¹ Inam maika yist waivi ya paḡo, parawa toitoi nopolie ya biridi, da ya gwada be parawa ya sasanana.”

Matakeda ḡuririnama

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Yesu tauna Jerusalemma ya naḡonaḡona, be kedae meagaiḡa banaga yawai katakataidina. ²³ Be banaga tenaḡa Yesu yai taravirena, “Bada, inam riukaua da banaga raubisaḡa tokare ta yawasana, bo?”

Be Bada ya riuedina, ²⁴ “Ko kaivavasaḡe da matakeda ḡuririne ko sonaḡana, baninama banaga toitoi ta raraugnoḡana, be tokare nam teneteneḡina. ²⁵ Baninama raḡanine vada taupakinama e midisuḡu be matakeda e guduna, dabudine taumi doḡae ko midi be matakeda ko raupewapewa be ko riuna, ‘Bada, matakeda aubaimaima kwa kaipore.’ Be tauna tokare umanama e paribeemina, ‘Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi aikedae be koya tava?’ ²⁶ Dabudine taumi ko riuna, ‘Bada, tauma tam mate tè kanikani be tè tegotegona, be ama meagaiḡa kuyawai katakatai naḡona.’ ²⁷ Be tauna e riu munaḡemina, ‘Kaite naumeki è riuemina. Taugu nam taumi e kataiemina. Taumi aikedae be koya tava? Ko naḡo ḡavoe! Taumi nam uma dabudine ko saḡa, gewagewa tauvoienama.’

²⁸ “Dabudine taumi ko ḡaba gurata be gadigadimima ko sanadididina. Be dabudine taumi tokare Eibraham, Aisik, Jeikob be peroveta matabudi Mamaitua na waiguyauma nopone ta soisoina ko kitedina, be taumi tokare Mamaitua ei poraḡa dobiḡemina. ²⁹ Be Banaga dobu matabuna nopone tokare ta verauna, Mamaitua na waiguyauma nopone

* ^{13:15:} Bo: Taumi matabumi Sabat raḡandie ami oks bo donki ko kuvesidi be upae ko nawedi be kowai tegodina. † ^{13:19:} Gurik bonane ya riuna: Gaga pesinama. Be inam gaga ḡesau, tauna kai, nam taitai.

ta mia be Mamaitua na soima ta kanina. ³⁰ Naumeki da yodi ko kita, aitauāga yodi ta dokadokana, taudi tokare tai murina, be aitauāga yodi tawai murina, taudi tokare ta dokana.”

Yesu Jerusalem ewai nuaboyena

(Mt 23:37-39)

³¹ Inam rağaninama teneğine Parisi a verau Yesu ġarone be a riuena, “Tam uma dobunama kwa dobi pore be kwa nağona wari kedae, baninama guyau Herod e ġoeğøena ei gurimna.” ³² Be Yesu umanama ya paribeedina, “Ko nağó be inam dakonama ko riuena, taugu manaka be pomai penama banaga nopolie yai dobidina, be banaga sidesidedima yai yawasanidina, be mainokomğó yau rağanima e kovina. ³³ Be yodi taugu naumeki da yau noyama yà voiedina, manaka, pomai, be mainokomğó mate, baninama nam i verena da peroveta wari kedae e guri, ibewa da Jerusalemğá nopone.

³⁴ “O Jerusalem, Jerusalem! Taumi peroveta kowai guridina. Mamaitua banaga e riuriu porağana ġaromie, be taumi ko raraу yekudina! Rağan yatoi kauana taugu è raurubu da è rawateğeteğeimina kamkam natunatunama mapenama dibune e rawarawa teğeidina maika, be taumi nam ko ġoena. ³⁵ Vutuna aubainama Mamaitua ami tempolma e gosena. Be taugu yà riuriuemina taumi nam ko kita munağegu, naumeki da rağan e veraverauna e tavana, inam rağanine taumi tokare umanama ko riuna, ‘Isanama tà kaisuğu, tauna vutuna Bada isane e veraverauna!’ ”

14

Yesu Parisi na vadae tauğoma yai yawasanina

¹ Sabat tenağá Yesu ya nağona Parisi dosinama na vadae kani aubainama, be banaga tauna a kitakita watanina, ²baninama Yesu noğonama yauwanine tauğoma kağanama be nimanama sasasanidima ya miamiana. ³ Be Yesu Parisi be tarawatu tauwai katakataidima yai taraviredina, “Inam naumeki bo ibewa da Sabat rağanine banaga tài yawasanina?” ⁴ Be taudi nam aba ti riuena. Naumeki da Yesu inam tauğominama ya tauconi da yai yawasani be ya riupore nawena. ⁵ Dabudine Yesu inam banegidima ya riuedina, “Tam aitau tenağá natum bo am kauma kaikaivainama Sabat rağanine dome i kuruvana, tam Sabat rağanine aubainama tokare nam kuya soru tavaite, bo?” ⁶ Be taudi nam teneteneğina da tauna sibo a paribee.

Ğaubomunağá waikatakatainama

⁷ Rağanine Yesu e kitana be ware gabu verediğá a vinevinedina, tauna uma wainasina-nama ya riuedina, ⁸“Rağanine aitau soie e kokonemna, nam kwa nağó be guni poune kwa mia! Baninama değoda banaga ġesaunama ya kokonena ya sağá vavasağana nam maika tam e veraverauna e tavana. ⁹ Inam rağanine taupaka tokare tam e riuemna, ‘Kwa nağó ġavoe, inam banaga dosinama na gabuma.’ Dabudine tam kwa tunimayağá be doğae kwa dobina.

¹⁰ “Vutuna aubainama rağanine aitau soie e kokonemna, naumeki da kwa nağó be doğae kwa miana! Be taukokonemna e riuemna, ‘Yau tura, kwa sağá guni poune kwa mia!’ Inam rağanine tam tokare ta kawa sağemna. ¹¹ Baninama aitauāga ta kawakawa sağé munağedina, taudi tokare e biri dobiğedina. Be aitauāga ta biribiri dobiğá munağedina, taudi tokare e kawa sağedina.”

¹² Dabudine Yesu taupaka ya riuena, “Tam kani kwa vokaukauena rağanine, nam am banagama bo tuatuağamma, am damma bo am banagama waiguyaudima kwa kokonedi, avedi, baninama taudi tokare tam ta kokonağaremna. ¹³ Be tam kani kwa vokaukauena rağanine, banaga waikaruwağewağedima be nuakududima be tuera ragaragaudima be matapotepekedima, taudi kwa kokonedina. ¹⁴ Inam rağanine tam nuavere dosinama kwa pağona, baninama taudi nam aba ġarodie da ta kokonağarem. Be didimana banegidima guriguridima ta midimidisuğú munağana rağanine, Mamaitua tam ei maesimna.”

*Soi dosinama wainasinama
(Mt 22:1-10)*

¹⁵ Dabudine tauāgoma tenaāga Yesu mate a mia da a kanikanina, nama giunama e vaiena be tauna Yesu ya riuena, “Nuavere taudi aitauāga Mamaitua na waiguyauma nopone ta mia tenaāga be ta kanina.”

¹⁶ Be Yesu tauna ya riuena, “Raāgan tenaāga banaga tenaāga ya soisoina, be soinama nopone banaga toitoi ya kokonedina. ¹⁷ Raāganine soi ya vokaukaue ya kovina, da na taunoyama ya riupore da na warema riuedima aubainama. Be taunoya ware ya riuedina, ‘Ko verau! Yaba matabudi kè vokaukaua rovodina.’ ¹⁸ Be ware matabudi a raugudutaraāga da kabe adi noyama ti kenakena. Ware dokadokanama ya riuna, ‘O ebom, taugu yodi āgoma yau doāgama è gimeri be yà naāgonaāgona kitanama aubainama. Tokare nam yà verau!’ ¹⁹ Be āgesaunama ya riuna, ‘O ebom, taugu yau kauma kaikaivaidima 10 è gimara be yodi yà naāgonaāgona yà raurubudina, aubainama da nam yà verau.’ ²⁰ Be waiāgesaunama ya riuna, ‘O ebom, taugu yodi āgoma èi naāgina, vutuna aubainama da nam yà verau.’

²¹ “Dabudine taunoya ya munaāga be riudima matabudi na badama āgarone yai maāgataridina. Naumeki be na badama nuanama yai medi kaua be na taunoyama ya riuena, ‘Kwa naāgo makai meagai dosinama nopone keda dosidie be kedasoraāga be banaga waikaruwaāgewaāgedima be banaga tunidima nuakududima be tuerā ragaragaudima be matapotepeotenedima taudi kwai doka verauāgedina.’ ²² Naumeki da, taunoya yaba matabudi ya voia kovidi be ya riuna, ‘Bada yaba matabuna kuya riuriueguna è voiedina, be yaāgoro gabu e kenakenana.’ ²³ Be bada na taunoyama ya riuena, ‘Kwa naāgo diadiaāga be banaga kwa segeridi be ta verau da yau vadama tai moāgavuna!’ ²⁴ Taugu yà riuriuemina da taudi aitauāga noāgone è kokonedi be a gudugudu tarana nam aitau tenaāga yau soima kaninama e sanarubu.”

*Yesu waimuriwatanenama na giuma
(Mt 10:37-38)*

²⁵ Inam raāganine patara dosinama Yesu mate a naāgonaāgona. Be tauna yai tautinamuri āgarodie be ya riuedina, ²⁶ “Deāgoda aitau waimuriwataneguma e āgoena, inam naumeki, be deāgoda tamanama, tinanama, na waivima, natunatunama, tuatuaāganama, tasitasinama, nuvunuvunama bo tauname na yawasanama ei nuapaāgo guratedina, nam maika taugu, tauna nam teneteneāgina da taugu yau tauwai muriwatana. ²⁷ Be deāgoda aitau nam na korosima e kiroāgi* be ei muriwatane, tauna nam teneteneāgina da taugu yau tauwai muriwatana.

²⁸ “Deāgoda tam aitau vada dosinama kerinama kwai nuanoāgonoāgotena, noāgone tam kwa mia be kwa kita da mane teneteneāginama, naumeki da vada kwa kerina. ²⁹ Baninama deāgoda vada pakanama kerinama kwai karena be nam teneteneāgina da kwai kovi, inam raāganine banaga matabuna tokare vada ta kita be ta kwatevem ³⁰ be ta riuna, ‘Uma baneginama vada kerinama yai karena, be nam teneteneāgina da ei kovi.’

³¹ “Bo deāgoda guyau tenaāga, na tauāgarama 10 tausand mate muriāga da ta naāgona īgara aubainama, tauna noāgone e mia be ei nuanoāgonoāgota da tauna teneteneāgina bo ibewa da guyau āgesau na tauāgarama 20 tausand mate tai īgara. ³² Be deāgoda e noāgoti be nam teneteneāgina, naumeki da taudi madanie be banaga e riuporedina guyau āgesau āgarone suba waibaāgenama aubainama. ³³ Inam kauinama teneāginama nama tam aitau am āgoanama matabudi nam kwa gosaāga, tam nam teneteneāgim da yau tauwai muriwatana.

(Mt 5:13; Mk 9:50)

* 14:27: Korosi kiroāginama inam kwai nuatoitoina, maika Yesu korosie yai nuatoitoina.

³⁴ “Buta inam yaba verenama. Be deḡoda buta dininama e gewagewana,[†] tokare nema kwa voia bake da e dini munaḡa? ³⁵ Inam butanama nam sipi bo mui waidamnama mate tai rawateḡei be teneteneḡina,[‡] ibewa, inam butanama nam na noyama aba, tokare banaga ta pore kaiyatina. Deḡoda beemima ta kenakenana, naumeki da koi beavaia kauana.”

15

*Sipu kwakokwakonama wainasinama
(Mt 18:12-14)*

¹ Dabudine teks tautamina be gewagewa banegidima ḡesaudima mate Yesu waibeavaienama a tavana. ² Be Parisi be tarawatu tauwai katakataidima momodu ai kare be a riuna, “Uma baneginama ko kita, tauna banaga gewegewedima ei aninedi be mate ta kanikanina.”

³ Vutuna aubainama Yesu uma wainasinama ya riuedina, ⁴ “Deḡoda tam aitau am sipuma 100 be tenaḡa i kwakona, tam tokare aba sibo kuya voie? Tam tokare sipu 99 gabu verene kwa gosaḡa be kwa naḡo da tenaḡa kwa wanena, be kwa banavi da naumeki. ⁵ Be kwa banavina raḡanine, tam ma nuavereverem ragame kwa boru ⁶ be kwa kiroḡa nawe munaḡena am vadae. Be dabudine am banagama kwa riu gogonidi be kwa riuedina, ‘Tài nuavere tenaḡana, baninama yau sipuma ya kwako be è banavi munaḡena.’ ⁷ Yà riuriuemina da uma kauinama teneḡinama nama marae, deḡoda banaga gewagewanama tenaḡa na noḡotama e vitarena, tauna debane tokare nuavere dosinama e tubuḡana. Be nam banaga 99 maika, taudi noḡota vitara nam tima ḡoeḡoena, baninama taudi ta noḡonoḡotina da kabe banaga didimanidi.

Sirin taitaikuruvinama wainasinama

⁸ “Bo waivi tenaḡa ḡarone sirin matabudi 10. Be deḡoda tenaḡa i taikuruvina, tauna tokare aba sibo ya voie? Tauna kodam ya gabu, be vada ya rauḡiriḡiri be yai wanawana kauana, ya banavi da naumeki. ⁹ Be ya banavina raḡanine, na banagama ya riu gogonidi be ya riuedina, ‘Tài nuavere tenaḡana, baninama yau sirinma taitaikuruvinama è banava munaḡena.’ ¹⁰ Yà riuriuemina da uma kauinama teneḡinama nama deḡoda gewagewa baneginama tenaḡa na noḡotama e vitaredina, tokare Mamaitua na aneama tai nuavere kauana.”

Tauḡoma kwakokwakonama wainasinama

¹¹ Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Tauḡoma tenaḡa be natunatunama tautauḡomidima rabui. ¹² Be tauḡoma natunama tautasinama tauna tamanama ya riuen, ‘Mamai, taugu yau sikerema kwa utegu.’ Naumeki da tamanama mane ya sikeredi da tauna na sikerema ya utena.

¹³ Naumeki da raḡan ḡaubonaḡa be gomana tautasinama na sikerema ya ragaudi be ya naḡona wari dobue. Be dabudine bua na miae ya mia be na sikerema matabuna yai yakaredina. ¹⁴ Raḡanine na sikerema matabuna yai kovina murine, inam dobunama meiḡara raḡaninama ya tavana, be tauna wainuatoitoi yai karea. ¹⁵ Vutuna aubainama tauna ya naḡona inam dobunama baneginama ḡarone noya aubainama. Naumeki da dobunama baneginama tauna ya riupore nawena na bawama rabedima aubainama. ¹⁶ Dabudine tauḡoma kani ya karati be bawa adi kanima sibo ya kanina, be yosi taupakinama nam i aninena.

¹⁷ “Inam raḡanine tauḡoma noḡota debane ya saḡasaḡana, be tauna ya riuna, ‘Tamaguma ḡarone taunoya toitoi be taudi ḡarodie kani ya toi vavasaḡana, be nam tima

[†] ^{14:34:} Anikunee banaga ḡesaudima mane dosinama paḡonama a ḡoena aubainama, buta gimori mate ai rawateḡeidina, vutuna aubainama buta ya gewagewana. Deḡoda tauda tà ḡoena maika buta verenama, naumeki da tauda dà yawasanama nam tài mira. [‡] ^{14:35:} Jius banegidima buta sipie ta boruboruna, sipi ta gogo kauana aubainama. Be mui waidamne mate ta boruboruna da mui e bova kaua da muriḡa sipie ta boruna aubainama.

kanikani rovodina, be taugu uma dabudi yà miamia kanigurina. ¹⁸ Taugu yà midisuğu be yà munağana tamaguma ġarone be yà riuena: Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua ġarone be tam ġarome. ¹⁹ Taugu nam teneteneğigu da ta riueguna tam natum; be kwa voiegu da maika am taunoyama tenağā.'

²⁰ "Dabudine tauğoma ya midisuğu be ya munağana tamanama ġarone. Tauna yağoro madanie be tamanama yawai kita da gomana ya kita be nuanama yai poya kauana. Naumeki da tauna ya manini natunama ġarone da natunama ya tika be yai suruvena. ²¹ Be natunama tamanama ya riuena, 'Mamai, taugu gewagewa è voiena Mamaitua ġarone, be tam ġarome. Taugu nam teneteneğigu da ta riueguna tam natum.'

²² "Be tamanama na taunoyama ya riuedina, 'Waiğapa ko nağō be gara verenama ko pağō be natuguma koi garana. Be rin nimane ko boru be kağasuma kağane ko boruna. ²³ Kau natunama momomoninama koi guri da tà soi be tài nuaverena. ²⁴ Baninama uma natuguma tauna ya gurina, be yodi ya yawasana munağana, tauna ya kwakona, be yodi è banavi munağena.' Naumeki da soi ai karena.

²⁵ "Inam rağanine gomana tautuağā tauna yağoro sipie. Be tauna ya munamunağana vadae. Be tauna vada diane ya tava da e vaiena be banaga a saresare be a bigabigana.

²⁶ Naumeki da taunoya tenağā ya yokoe be yai taravirena, 'Aba e tubutubuğā?' ²⁷ Be taunoya ya riuna, 'Tasimma ya tava munağana, aubainama tamamma kau natunama momomoninama yai gurina. Baninama natunama ya banavi munağena aubainama, be nam aba gewagewanama i banavina.'

²⁸ "Dabudine gomana tautuağā nuanama yai medi kaua be nam vadae nağonama i ġoena. Vutuna aubainama tamanama ya dobi be ya riuwai nuabigabigana. ²⁹ Be tauna tamanama ya riuena, 'Kwa kita, taugu suara toitoi aubaimma è noya guratana be nam airağan, am riuma è rawağaiğaiena. Be taugu nam airağan musara ġaubonama* ku ute rubugu da yau banagama mate kei nuaverena, ³⁰ be natumma inam am mane be yaba matabuna yai yakaredina toretore waiwaividima ġarodie. Be yodi ya tavatava munağana tam kau natunama momomoninama tauna aubainama kuyai gurina.'

³¹ "Be tamanama ya riuna, 'Taukui, tam rağan matabuna taugu mate tà miamiana, be yaba matabuna taugu ġaroguma, inam tam ġaromma. ³² Be yodi inam ya verena da tauda tà soi be tài nuaverena, baninama tasimma ya guri, be yodi ya yawasana munağana. Tauna ya kwakona, be yodi è banava munağena."

16

Stoa taurabenama kaikaiyovunama wainasinama

¹ Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, "Stoa taupakinama ġarone stoa taurabenama ya miamiana. Be banaga stoa taupakinama a riuena da tauna na stoama taurabenama mane ya danedanenedina. ² Dabudine stoa taupakinama yodi stoa taurabenama ya yokoe be ya riuena, 'Inam aba giunama ġarome è vaie? Am noyama kuya voivoiena yà kita. Tam nam airağan yau stoama kwa rabe munağe.'

³ "Be stoa taurabenama taunağā ya riu munağena, 'Aba yodi yà voie, bada yau noyama ya kaiporena aubainama? Taugu nam wairewapanigu da noya dosinama yà voiedi, be banaga kiğiedima taugu è tunimayağana. ⁴ Yodi è kataiena aba yà voie da banaga ġesauidima ta rabeguna yau noyama e kovikovina rağanine.'

⁵ "Naumeki da stoa taurabenama banaga aitaúğā stoe awai bukinna banegidima ya riuedi da ġarone a tavana. Be dokadokanama ya riuena, 'Am bukinma bisa yau badama ġarone?' ⁶ Be tauna ya paribeena, 'Oeri duramdim 100.' Be stoa taurabenama ya riuena, 'Am bukinma pepanama kwa pağō, be kwa girumina 50.' ⁷ Be murine ġesau ya riuena, 'Tam, am bukinma bisa yau badama ġarone?' Be tauna ya riuna, 'Wit begidima 1 tausand.' Be stoa taurabenama ya riuena, 'Am bukinma pepanama kwa pağō be kwa girumina 800.'

* 15:29: Gurik bonane ya riuna: 'Goat' ġaubonama'

⁸ “Be stoa taupakinama tauna na stoama taurabenama kaikaiyovunama ya basena, baninama stoa taurabenama na nuauyauye na yawasanama kedanama ya voivoiena aubainama.” Be Yesu ya riuna, “Uma dobunama natunatunama mane mate waitureninama a katai kauena, nam yana natunatunama maika, ⁹ vutuna aubainama yà riuriuemina, banaga ġesaudima manee gewagewa ta voivoiedina, be taumi ami manee banaga ko sagudi da bada ta banavina. Inam taudi taumi ami banagama, be tokare mane e kovina raġanine, taumi marae tai aninemina.

¹⁰ “Deġoda tam yaba ġauġaubodie be vere kwa voiedina, naumeki da tam teneteneġinama tokare yaba dosidie vere kwa voiedina. Be deġoda tam yaba ġauġaubodie nam vere kwa voiedi, naumeki da tam tokare nam teneteneġina da yaba dosidie vere kwa voiedi. ¹¹ Deġoda taumi dobu yabedima nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaġemi be mara yabedima e utemi. ¹² Be deġoda taumi banaga ġesaudima adi purapurama nam ko rabe kauedi, naumeki da taumi tokare Mamaitua nam ei sumaġemi be purapura e utemi.

¹³ “Nam ai taunoya teneteneġina da babada rabui ġarodie ei yaraga. Deġoda e ġoena, naumeki da noġone badanama e tuaġiae be murine badanama e ġoena, bo noġone badanama e ġoena, murine badanama e tuaġaiena. Taumi nam mane be Mamaitua ġarodie koi yaraga tenaġa!”

*Mousis na tarawatuma be Yesu riunama
(Mt 11:12-13; 5:18, 31-32; Mk 10:11-12)*

¹⁴ Raġanine Parisi uma riudima a vaivaisedina, taudi Yesu ai kwatekwatevena, baninama mane nuedima ya paġona aubainama. ¹⁵ Be Yesu taudi ya riuedina, “Taumi banaga matedie ko voivoia munaġemina da kabe veremi, be Mamaitua taumi nuemima nophonama ya kataiena. Yaba banaga e noġonoġotina da kabe yaba dosidi, be inam yabedima Mamaitua matane a gewagewa vavasaġana.

¹⁶ “Noġone taumi Mousis na tarawatuma be peroveta adi girumama ġaromie a kenakenana. Raġanine Jon tauwai babataito ya tavatavana, dabudine taudi adi raġanima ya kovina. Be dabudine vari verenama Mamaitua na waiguyauma riunama yà rarauguguyena. Be banaga matabudi ta raraubuna da Mamaitua na waiguyauma nophone sibo a saġana. ¹⁷ Mara be dobu teneteneġinama da ta samoana, be Mamaitua na tarawatuma, avedi da ġaubaġominama be tokare nam e samoan.

¹⁸ “Aitau na visarama e gose be waivi ġesaunama e naġina, tauna na waivima debane mui e poreporena. Be deġo tauġominama na waivima e tuaġiae be e gosena, be wari tauġoma inam waivinama e naġina, tauna turanama debane mui e poreporena.”

Purapura baneginama be Lasares

¹⁹ Be Yesu ya riuna, “Raġan tenaġa purapura baneginama tauna na garama waimatakankanidima ya kotekotedina maesidima dosidima. Be vada maesadonanama nophone ya miamiana. Be dabudine na purapurama damnama a kenakenana. Be tauna raġan matabuna yawai nuaverena. ²⁰ Be na vadama matakedane taukiġikiġi wainuatoitoinama ya kenakenana, tauna isanama Lasares. Be tauna tuninama kerokero ya moġavuna. ²¹ Be Lasares tauna ya kena be yawai noġotana da purapura baneginama na kanima kurekuredima sibo ya kanidina. Be daġadaġasi a tavana da keronama a remoremodina. ²² Naumeki da raġan tenaġa Lasares ya guri be anea a kiroġa nawe da Eibrahim diane ya miana. Murine purapura baneginama ya guri be a dobona. ²³ Be banaga guriguridima aruidima adi gabue tauna ma tunimuyana ya miamiana. Be ei kitasaġana be madanie Eibrahim be diane Lasares ya miamiana ya kitedina.

²⁴ “Dabudine ya yokona, ‘Mamai Eibrahim, kwa raunuatoiegħi be Lasares kwa riupore da upa nimarakurakune ei buta be e yovo da menagħuma ei subana, baninama taugu yàwai nuatoitoina una kai menamenane.’

²⁵ “Be Eibrahim ya riuna, ‘Natugħuma, tam am raġanie kwa noġoti! Yaba matabudi vereveredima tam ġarome, be Lasares tauna yaba matabuna ya marumarubiedina.

Vutuna aubainama yodi Lasares nuanuanama e subasubana, be tam kwawai nuatoitoina.
²⁶ Be yaba ġesaudima mate inam, tam be tauma poude siġuġu dosinama e kenakenana. Vutuna aubainama banaga ġarome veraunama ta ġoeġoena be nam teneteneġina. Be kauinama teneġinama nama banaga tauma ġaromaie veraunama ta ġoeġoena be nam teneteneġina.'

²⁷ "Naumeki da purapura baneginama ya riuna, 'Inam naumeki mamai, be yàwai baġamna da Lasares kwa riupore nawena tamaguma na vadae ²⁸ da tasitasiguma 5 nuedima e boru da taudi nam uma tunimuya dosi kaukauinama gabune ta verau, maika taugu.'

²⁹ "Be Eibraham ya riuna, 'Tasitasimma taudi Mousis be peroveta riudima ġarodie da tai beavaiedina.'

³⁰ "Be purapura baneginama ya riuna, 'Ibewa mamai Eibraham, inam nam teneteneġina, be deġoda banaga gurigurinama sibo i midisuġu munaġa be i naġona ġarodie, inam raġanine taudi tokare adi noġotama a vitaredina.'

³¹ "Be Eibraham ya riuna, 'Deġoda taudi Mousis be peroveta adi giuma nam tai beavaiedi, naumeki da tokare banaga gurigurinama sibo i midisuġu munaġana, taudi yaġoro nam ai sumaġe.' "

17

Gewagewa be waisumaġa

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina: "Raġan matabuna yaba ġesaudima banaga ta raurubudi da gewagewa ta voivoiedina. Be taumi aitauġa ami banagama raurubue ko biridi be gewagewa ta voivoiedina, ko kita kauana. ² Deġoda tam aitau yau banagama bo yau sedama gewagewae kwa biri nawedina, ya verena da tam gadome sibo yeku dosinama a pani be egasie sibo a pore nawemna. Be nam i verena da Mamaitua tokare kovoġa dosinama e utem. ³ Vutuna aubainama aba ko voivoien, ko kita kauana. Deġoda tauwai sumaġa ġesau gewagewa e voivoien, naumeki da kwa riutuāġaiena. Be deġoda tauna na noġotama e vitarena, naumeki da na gewagewama kwa noġota porena. ⁴ Be deġoda ġarome gewagewa 7 ya voiedina raġan tenaġa nopone, be e noġota vitara be raġan 7 e verau ġarome be e riuna, 'Ebom, taugu gewagewa ġarome ē voiedina', naumeki da na gewagewama kwa noġota poredina."

⁵ Be apasol Bada a riuen, "Ama waisumaġama kwai morebi!" ⁶ Be Bada ya paribeedi be ya riuna, "Deġoda taumi ami waisumaġama ġaubonama yauġana pesinama maika, inam teneteneġinama da tokare uma kainama mobiri ko riuen, 'Kwa nuakamoġa ma waramim be egasie kwa pore nawem!' Be tauna tokare e voteyeteyemina.

Taunoya adi noyama

⁷ "Deġoda tam aitau sibo ġarome taunoya be tauna ya suasuata bo sipu ya raberabedina. Be raġanine na noyama yai kovi be ya tavana vadae, tam tokare umanama kuya riu bo ibewa, 'Yodi kwa mia be kwa kani?' ⁸ Ibewa, tam agunai tokare umanama kuya riuna, 'Taunoya, yau kanima kwa raubuka', be muriġa sibo kuya riuna, 'Yau kanima kwa vokaukaue be yà kanina. Be raġanine taugu yà kani be yà tego rovona, murine tam kwa mia da kwa kani be kwa tegona.' ⁹ Inam raġanine bada bonanama na taunoyama ya voteyeteyena aubainama, tokare ei kaiwe bo ibewa? Ibewa! ¹⁰ Inam nama taumi, raġanine yaba matabuna Mamaitua e riuriuem be ko voivoiedina, naumeki da taumi umanama ko riuna, 'Tauma taunoya yababa. Naumeki da ama noyama kè voienna.' "

Yesu tautauġoma 10 yai yawasanidina

¹¹ Yesu ya nanaġona Jerusalemma maika, tauna Samaria be Galili provins poudiġa ya naġonaġona. ¹² Be raġanine meagiae ya tavatavana, dabudi tautauġoma kito ragaragaudima matabudi 10 Yesu ġarone a tavana da ġavoe a midi be bonedima dosine a yokona, ¹³ "Yesu, Bada, kwa raunuatoiemai!"

¹⁴ Yesu ya kitedi be ya riuedina, “Ko naōo pirisi īgarodie be koi kataiemina!”* Naumeki da taudi pirisi īgarodie a naōonaōona maika, taudi kedae a vere munaōana. ¹⁵ Dabudine tauōoma tenaōa ya kita munaōe da tauna ya yawasanana, naumeki da ya munaōa be bonanama dosine Mamaitua isanama ya kaisuōusūōuna. ¹⁶ Be inam tauōominama Yesu kaōapakane noōjone ya beku da ya raudunee be yai kaiwena. Be inam tauōominama, tauna Samaria baneginama.

¹⁷ Be dabudine Yesu ya riuna, “Banaga matabudi 10 a yawasanana, be banaga īgesaudima 9 deōo? ¹⁸ Aba aubainama uma madani baneginama taunaōa Mamaitua waikaiwenama ya tava, be īgesaudima ibewa?” ¹⁹ Be Yesu inam tauōominama ya riuena, “Kwa midisuōgu be kwa naōo, am waisumaōama yai yawasanimna.”

*Mamaitua na waiguyauma be Banaga Natunama na raōanima†
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Be Parisi Yesu ai taravirena, “Airaōan Mamaitua na waiguyauma e verau?” Be Yesu umanama ya paribeedina, “Mamaitua na waiguyauma nam aiyaba maika e verau be tokare ko kita, ²¹ be nam aitau e riuna, ‘Ko kita, umanema’ bo ‘Ko kita noanema.’ Baninama Mamaitua na waiguyauma inam nopomie.”‡

²² Dabudine na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Raōan e veraverena e tavana raōanine, taumi koya īgoeōjoe guratena da Banaga Natunama na raōanima sibo koya kitana, be tokare nam ko kita. ²³ Inam raōandie banaga tokare ta riuemina, ‘Ko kita, Keriso umanema!’ bo ‘Ko kita, Keriso noanema!’ Be nam ko naōo bo koi muriwatanedi!

²⁴ Banaga Natunama na raōanima ei raōantenaōe be keama maika e kidi be gunuma matabuna e yana porena. ²⁵ Be noōjone tauna ei nuatoitoi guratana be uma kimtinama banegidima tauna ta tuaōaiena.

²⁶ “Banaga Natunama na raōanima inam Noa na raōanie maika: ²⁷ Banaga a kanikani, a tegotego, awai naōi be awai naōidina. Nama a voivoia be Noa waga ak nopone ya saōana, be kabaita ya tubuōa da banaga matabudi yai guridina.

²⁸ “Bo Banaga Natunama na raōanima inam Lot na raōanie maika: Banaga a kanikani, a tegotego, a gimagimara, awai kawa gimagimara, a kumakuma be a vadavada kerina.

²⁹ Inam raōanine Lot Sodom ya gosena, be kai menanama be yeku monamonau-nidima isedima salfa marae a kuruva dobi be banaga matabudi ai guri rovodina.

³⁰ Inam kauidima teneōgidima nama banaga tokare ta voivoiedi be Banaga Natunama e maōatarana. ³¹ Inam raōanine aitau da vada debane kuya miamia be am purapurama vada nopone, nam kwa naōo be kwa ragau. Be aitau da sipie, nam vadae yaba kuya gosagosaōana kwa noōgotidi! ³² Lot na visarama īgarone aba ya tubuōana ko noōgoti!

³³ Aitau na yawasanama dobue e raberabena, tokare na yawasanama īgarogue e kawa gewagewana. Be aitau na yawasanama ewai utaena, naumeki da yawasana īgarogue ya banavina. ³⁴ Yà riuriuemina, inam kupine gunie banaga rabui ta kenakenana be tenaōa tokare ta nawena, be īgesau e kena kwasana. ³⁵ Banaga rabui ta rarau riti be tenaōa e kaiporena be īgesau e mia kwasana.” ³⁶ (-)§

³⁷ Be na tauwai muriwatanama ai taravirena, “Bada, uma kauidima deōo dabudi ta tubuōa?” Be tauna ya riuedina, “Deōo musara gurinama e kenakenana, dabudine naboduba** ta rawateōeidina.”

* ^{17:14:} Raōanine uma sidanama banaga ya paōona, tauna nam teneteneōina da banaga īgesaudima mate ta mia. Be raōanine sida a verena, noōjone pirisi e kita dokedi be ei aninedina da taudi banaga mate ta miana. † ^{17:19:} ‘Banaga Natunama na raōanima’ inam raōanine Bada Yesu e verau munaōana. ‡ ^{17:21:} ‘Mamaitua na waiguyauma nopomie’ bo ‘poumie’.

§ ^{17:36:} Vers 36 inam banaga muriōga baibol nopone a boru saōena, noōjone nam i kenakenana. Vers 36 inam umanama: Banaga rabui sipie, be tenaōa yà kaipore be īgesau e mia kwasana. ** ^{17:37:} ‘Naboduba’ inam maika kiu isanama ‘vulture’. Taudi musara deōo e gurina be waiōapa ta tavana. Be matabudi a kataiena da musara deōo dabudi e kenakenana.

18

Kaiyababa be tauwai tarapiri wainasinama

¹ Naumeki be Yesu na tauwai muriwatanama wainasi ya riuedi be yai katakataidi da taudi rağan matabuna sibo a moimoiragina, be nam a tunituağai. ² Tauna uma wainasinama ya riuedina, “Meagai tenağga nopone tauwai tarapiri ya miamiana. Tauna Mamaitua nam i nainaire be banaga nam i viviviviredina. ³ Be inam meagaine kaiyababa mate ya miamiana. Tauna tauwai tarapiri ğarone ya verau be yawai bağana, ‘Kwa kaisagugu, baninama tauwai wavuguma rağan matabuna ewai ğavieguna.’ ⁴ Be kaiyababa rağan bisanama tauwai tarapiri yai bağana be nam i sagu rubuna. Be rağan tenağga tauwai tarapiri tauname ya riu munağena, ‘Avedi taugu Mamaitua nam ama nainairena bo banaga nam ama viviviviredina, ⁵ be uma kaiyababinama e riuriu ğasakirieguna, vutuna aubainama naumeki da ya kaisaguna, muriğga be waiveraverau e kawa nuağaroguna.’”

⁶ Be Bada ya riuna, “Tauwai tarapiri gewagewanama nema ya riu bakona, taumi koya vaie? ⁷ Taumi ko noğonoğotina Mamaitua na vinevinema banegidima kupi da suara sagu ta ğabeğabena, nam adi nuaboyae e sagudi, bo? Bo tokare nuatauğga e sagudi, bo?

⁸ Ibewa! Tauna waiğapa adi nuaboyae e sagudina. Be rağanine Banaga Natunama e tava munağana dobue, tauna tokare banaga waisumeğidima e banavidi bo ibewa?”

Parisi be teks tautaminama wainasinama

⁹ Banaga aitauğga ta noğonoğotina da taudi kabe banaga veredi, be banaga ğesaudima ta kitakita tuağaiiedina. Vutuna aubainama Yesu uma wainasinama inam banegidima ya riuedina: ¹⁰ “Rağan tenağga banaga rabui a sağga a nağona tempol nopone moiragi aubainama, tenağga Parisi be ğesau teks tautaminama. ¹¹ Be Parisi taunağga ya miditeğga be tauname aubainama ya moiragi be ya riuna, ‘O Mamaitua, yàwai kaiwemna da taugu nam ama noğonoğota munağegu be ama danedanenena, be taugu yau visarama debane nam mui ama poreporenna, banaga ğesaudima maika. Yàwai kaiwemna da taugu nam noa baneginama teks tautaminama maika. ¹² Taugu wiki tenağga nopone rağan rabui ya widiwidinana be yau purapurama ya rawadamdamdi da matabudi 10 be tenağga tam ya uteutemna.’

¹³ “Be teks tautaminama tauna noa madanie ya midimidina nam ğaubonağga noğonama i tausuğuna marae. Tauna nimane nuakadanama ya rauriğga be ya riuna, ‘O Mamaitua, kwa raunuatoiegu, taugu gewagewa banegiguma.’ ¹⁴ Taugu ya riuruemina, Mamaitua teks tautaminama ya kawa didimani be ya nağona na vadae, be Parisi ibewa. Baninama banaga aitau tauname e kawakawa sağga munağena, tokare Mamaitua tauna e boru dobiğena. Be banaga aitau tauname e boruboru dobiğga munağena, tokare Mamaitua tauna e kawa sağena.”

Yesu be seda ğauğaubodima

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Banaga ğesaudima Yesu ğarone adi sedama a veraverauğedina da sibo yai aiainidina. Be na tauwai muriwatanama nama a kitekitedina, taudi a riutuağaiiedina. ¹⁶ Be Yesu seda ya riuedi da ğarone be ya riuna, “Seda ko gosedi da ğarogue ta verauna, be nam koi ğakedi, baninama Mamaitua na waiguyauma inam banaga maika umanama sededima aubaidima. ¹⁷ Uma ko noğoti, aitau da nam Mamaitua na waiguyauma e pağgo gomana ğaubonama maika, naumeki da tauna inam waiguyaunama nopone nam e sağga.”

Purapura baneginama

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Jius adi badama tenağga Yesu yai taravirena, “Tauwai katakatai veremma, aba ya voie da yawasana kenakena nonoğinama ya pağgo?” ¹⁹ Be Yesu ya riuena, “Aba aubainama kwawai isaguna vere? Nam aitau verena be Mamaitua taunağga. ²⁰ Tam riuvavasağga kuya kataiedi bo ibewa? Nam monağemma debane mui kwa pore, nam kwa vunuğga, nam kwa danene, nam kwa kaiyovu, tamam be tinamma kwa viviredi!”

²¹ Be tauḡoma ya paribee be ya riuna, “Raḡanine taugu vaugue da yodi uma riudima matabudi è vovo teyeteyedina.” ²² Be Yesu nama riunama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Yaḡoro yaba tenaḡa tam kwa gosegosena. Tam yaba matabudi ḡarome kwa gimaredi be mane banaga waikaruwaḡewaḡedima kwa utedina, be tam marae kwai purapurana. Yodibe tam taugu kwai muriwataneguna!” ²³ Be raḡanine tauḡoma uma riunama ya vaivaiena, tauna yai nuaboya kauana, baninama tauna yai purapura kauana aubainama.

²⁴ Yesu inam tauḡominama ya kita be ya riuna, “Purapura banegidima taudi Mamaitua na waiguyauma nopone saḡanama ḡarodie ya piripiri kauana. ²⁵ Kamel ya bagibagi kauana da seyau gavogavone e sonaḡana, be nama purapura baneginama tauna Mamaitua na waiguyauma nopone saḡanama ya bagibagi da bagibagi kauana.”

²⁶ Be banaga aitaūga nama a vaivaiena ai taravirana, “Tauma kē noḡoti da purapura banegidima kabe ta naḡona marae. Be yodi deḡoda purapura banegidima nam ta yawasana, naumeki da nam aitau tokare e yawasana, bo?” ²⁷ Be Yesu ya paribeedina, “Aiyaba banaga ḡarodie nam teneteneḡina, Mamaitua ḡarone inam teneteneḡinama.”

²⁸ Dabudine Pita ya riuna, “Aiyo! Tauma yaba matabudi kē gosedina tam waimuriwatanemma aubainama.”

²⁹ Dabudine Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, aitau da na meagaima bo na dosima bo tuatuaḡanama bo na visarama bo na sedama ya gosedina Mamaitua na waiguyauma aubainama, ³⁰ naumeki da tauna yawasana veredima totoi yodi raḡandie e banavidina. Be mate tokare yawasana kenakena nonoḡinama e veraverauna e paḡona.”

*Yesu nema ya guri bakona raḡan wairabuiteḡanama ya giu munaḡena
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34; Lk 9:22, 44)*

³¹ Yesu na tauwai muriwatanama 12 yai doka nawedi ḡavoe be ya riuedina, “Tauda tà saḡa tà naḡonaḡona Jerusalemma be dabudine yaba matabudi Banaga Natunama ḡarone ta tubuḡana, nema boni peroveta a girugirumina nama: ³² Jius taudi Banaga Natunama eteni banegidima nimedie ta boruna. Be taudi tai varevare, ta ḡasie, ta kaviso ³³ be dabudine ta kwapi be tai gurina. Be raḡan wairabuiteḡane tauna e midisuḡu munaḡana.”

³⁴ Be tauwai muriwatanama uma yabedima Yesu ya giugiuiedina banidima taudi nam ti kataiedina. Be uma riudima semosemodima, vutuna aubainama taudi nam ti kataiedina.

*Yesu banaga matapotapotanama yai yawasanina
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)*

³⁵ Raḡanine Yesu Jeriko meagainama diane ya tavatavana, dabudine tauḡoma matapotapotanama keda diane ya mia be mane ya kiġikiġiena. ³⁶ Be raḡanine e vaiena be banaga patara dianaḡa a naḡonaḡona, naumeki da tauna yai taravirana, “Aba e tubutubuḡa?” ³⁷ Taudi a riueno, “Yesu Nasaretma ya verau be e naḡonaḡona.” ³⁸ Dabudine tauna ya yoko be ya riuna, “Yesu, Deivid natunama, kwa raunuatoiegul!” ³⁹ Be aitaūga a dokadokana a riutuaḡaie be a riuna, “Kwai nuatuḡu!” Be tauna ya rasa guratana, “Yesu, Deivid natunama, kwa raunuatoiegul!”

⁴⁰ Dabudine Yesu ya midi kwasa be banaga ya riuedi da tauḡoma matapotapotanama sibo a verauḡena ḡarone. Be raḡanine tauḡoma maida ya tavatavana, Yesu tauna yai taravirena, ⁴¹ “Aba kwa ḡoeḡoena yà voie aubaimma?” Be tauna ya riuna, “Bada, taugu yà ḡoeḡoena sibo èi kitana.” ⁴² Be Yesu ya riueno, “Kwai kita! Am waisumaḡama yai yawasanimna.” ⁴³ Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma matanama yai kitana. Dabudine tauna Yesu yai muriwatane be Mamaitua isanama ya kaisuḡuna. Inam raḡanine banaga matabudi nama a kitakitana, taudi mate Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡuna.

¹ Be Yesu Jerikoma ya tava be ya naḡonaḡona. ² Be dabudi banaga tenaḡa isanama Sakias, tauna teks tautaminama banegidima adi badama, be tauna purapura baneginama. ³ Tauna ya ḡoeḡoena Yesu sibo ya kitana, tauna nema maika kitana, be nam Yesu i kitana, baninama tauna banaga tuponama be patara ya moraba kauana aubainama. ⁴ Vutuna aubainama tauna ya manini doka be kai damaya ya saḡaina Yesu kitanama aubainama, baninama Yesu inam kedanaḡa ya veraverauna aubainama.

⁵ Raḡanine Yesu deḡo Sakias ya miamiae dabudi ya tavatavana, tauna ya midi kwasa da ya kitasaḡe be ya riuna, “Sakias, kwa yovo makai! Taugu manaka tam am vadae yà miana.”

⁶ Naumeki da Sakias ya dobi makai be ma nuaveverena Yesu yai kaiwena. ⁷ Banaga matabudi umanama kauinama a kitikitana raḡanine, taudi a momodu be a riuna, “Uma baneginama yodi gewagewa baneginama ḡarone e miana.”

⁸ Dabudine Sakias ya midisuḡu be Bada ya riuena, “Bada, yau purapurama nevedima banaga waikaruwaḡewaḡedima ya utedina. Be deḡoda aitau ḡarone kaiyovue yaba tenaḡa è paḡopaḡona, naumeki da debane rabui be rabui yà taipoto be yà ute munaḡena.” ⁹ Naumeki da Yesu tauna ya riuena, “Manaka kuvesa uma vadane ya saḡana, baninama Sakias tauna yodi ewai maḡatara munaḡena da tauna Eibraham natunama. ¹⁰ Banaga Natunama ya verauna, baninama tauna banaga kwakokwakodima e wanedi be ei yawasanidina.”

*Taunoya mane a ragaudina wainasinama
(Mt 25:14-30)*

¹¹ Dabudine banaga awai beavaia be awai noḡotana da Mamaitua na waiguyauma kabe vutuna i tavatava, baninama Yesu kaiteka Jerusalem diane ya tavana aubainama. Vutuna aubainama Yesu wainasi ḡesaunama ya riuedina adi noḡotama kawa didimaninama aubainama. ¹² Naumeki da Yesu ya riuna, “Guyau tenaḡa natunama ya naḡo wari dobue be waiguyau ya paḡona, yodibe ya munaḡana. ¹³ Vutuna aubainama guyau na taunoyama matabudi 10 ya riuedi be mane isanama Mina* matabudi 10 ya utedi be ya riuedina, ‘Mane ko noyedi da ta toina, muriḡa da yà tava munaḡana.’ ¹⁴ Be na dobuma banegidima tauna a tuaḡaie be riu murine a riupore be Sisa a riuena, ‘Tauma inam baneginama nam kama ḡoeḡoena ḡaromaie ei bada.’

¹⁵ “Be tauna yaḡoro na waibadama ya paḡo be ya munaḡana na dobue. Dabudine na taunoyama aitaḡa mane ya uteutedina ya riuedi da ḡarone a tavana, baninama tauna ya ḡoeḡoena da sibo ya kataiena, da tenaḡaḡa mane bisa a voiedi. ¹⁶ Naumeki da taunoya dokadokanama ya tava be ya riuna, ‘Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 10.’ ¹⁷ Be na Badama ya paribeena, ‘Ya vere kauana, tam taunoya veremna. Baninama tam mane ḡaubonama be kuya noya kauena, vutuna aubainama rewapanan yà uteutemna da tam meagai 10 kwai badedina.’

¹⁸ “Naumeki da taunoya wairabuinama ya verau be ya riuna, ‘Bada, mane kuya uteuteguna anitai potonama mate debane matabudi 5.’ ¹⁹ Be na badama ya paribeena, ‘Tam yodi rewapanan yà uteutemna da meagai 5 kwai badedina.’

²⁰ “Naumeki da taunoya ḡesau ya verau be ya riuna, ‘Bada, am manema garae è suma be è semosemona umanema, ²¹ baninama tam banaga ḡasiḡasimma aubainama è nairemna. Yaba nam tam ḡarom be kwa ragaragaudina, tam nam kusipina be kwa ragaragaudina.’

²² “Bada na taunoyama ya riuena, ‘Tam taunoya gewagewamma, tam aba kuya riuriueguna, nama tam yà etaremna. Tam kwa noḡonoḡotina da taugu kabe banaga gewagewagu be yaba taugu nam ḡarogu be yà ragaragaudina, be taugu nam e sipina be yà ragaragaudina. ²³ Be aba aubainama yau manema nam banike ku boru? Taugu yodi è tava munaḡana, yau manema anitai potonama mate sibo è paḡona.’

* 19:13: Mina inam Gurik banegidima adi manema isanama.

²⁴ “Dabudine tauna banaga aitauḡa diane a midimidina ya riuedina, ‘Inam taunoyanama gewagewanama ḡarone mane ko paḡo be ko naḡo da taunoya aitau ḡarone mane 10, tauna ko utena!’ ²⁵ Be banaga Bada a riuenā, ‘Bada, tauna kaite mane 10 ya ragaudina!’

²⁶ “Be tauna ya paribeedina, ‘Yà riuriuemina, aitau yaba[†] ḡarone e taiptona, naumeki tauna yaba ḡesaudima mate yà utena, be aitau da ḡarone yaba nam i taiptona, naumeki da tauna avedi da ḡaubonama ḡarone, be taugu yaḡoro yà kaiperedina. ²⁷ Be yodi aitauḡa yau ḡaviamā nam ti ḡoeḡoena da taugu sibo ḡarodie èi bada, ko verauḡedi uma dabudi be noḡogue koi guridina!’ ”

*Yesu Jerusalem nopone e saḡana
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)*

²⁸ Be Yesu nama ya giugjuna murine, tauna ya doka ḡome be ya saḡa ya naḡona Jerusalemma. ²⁹ Tauna oya Olip, diane meagai Betpage be Betanima ya tavatavana, dabudine na tauwai muriwatanama rabui ya riuporedi ³⁰ be ya riuna, “Ko naḡo noḡomie meagaine. Be raḡanine meagaie ko saḡasaḡa, dabudi ko kitana donki natunama a nigorina. Inam donkinama natunama nam aitau i geru rubuena, vutuna ko kuvesi be ko verauḡena! ³¹ Be deḡoda aitau ei taraviremina, ‘Aba aubainama ko kuvekuvesi?’, naumeki da ko riuenā, ‘Bada e ḡoeḡoena.’ ”

³² Naumeki da taudi a naḡo be aba Yesu ya riuriuedina, nama a banavidina. ³³ Raḡanine taudi donki natunama a kuvekuvesina, taupaka ya riuedina, “Aba aubainama ko kuvekuvesi?” ³⁴ Be taudi a riuna, “Bada e ḡoeḡoena.” ³⁵ Taudi ai doka nawe Yesu ḡarone be adi garama donki debane a yesidi be Yesu a boru tavaitena donki debane.

³⁶ Be raḡanine tauna kedaḡa ya naḡonaḡona, banaga adi garama kedaḡa a yesidina. ³⁷ Raḡanine tauna oya Olip isune ya tavatavana, na tauwai muriwatanama matabudi bonedima dosine Mamaitua isanama kaisuḡusuḡunama ai karea, baninama mataira matabudi a kitekitedina aubainama. ³⁸ Be taudi a riuna, “Guyau isanama tà kaisuḡu, tauna Bada isane e veraveravauna!”

³⁹ Dabudine Parisi ḡesaudima patara nopone Yesu a riuenā, “Tauwai katakatai, am tauwai muriwatanama kwa riutuḡaiedi!” ⁴⁰ Be Yesu ya riuna, “Yà riuriuemina, deḡoda taudi tai nuatuḡuna, naumeki da yeku tokare ta yogona.”

Yesu ya ḡabana Jerusalem aubainama

⁴¹ Be raḡanine Jerusalem diane ya tava be meagainama ya kitakitana, Yesu ya ḡabana Jerusalem aubainama ⁴² be ya riuna, “Taumi manaka sibo suba koya paḡona, be yodi ya semona aubainama, taumi nam ko kita. ⁴³ Tokare raḡan e tavana da ami ḡaviamā ta verau be ta babavivirimi be ta vaḡuruvimina. ⁴⁴ Be taudi tokare taumi be ami sedama mate tai miagudemina. Be ami ḡaviamā tokare nam aiyaba ta taugose. Uma yabedima ḡaromie ta voiedina, baninama taumi Mamaitua na kaba verauma mayanama nam ko paḡona.”

*Yesu taukune tempol nopone ya tavu dobiḡedina
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)*

⁴⁵ Dabudine Yesu ya naḡona tempol nopone be banaga a kunekunena ya tavu dobiḡedi ⁴⁶ be ya riuedina, “Girugiruminama porane umanama ya riuna, ‘Taugu yau vadama inam moiragi kana vadama’ be taumi ko voivoiena da kabe anidanene gabuna.

⁴⁷ Be raḡan matabuna tauna tempol nopone yawai katakataina. Be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima be babada ḡesaudima mate a rawateḡeidi be a rara rubuna da sibo Yesu ai gurina. ⁴⁸ Be taudi nam deḡo aniwai gurinama kedanama ti banavina da sibo ai guri, baninama banaga matabudi tauna na giuma nuedima ya paḡo be yaḡoro awai beavaiena.

[†] 19:26: ‘Yaba’ inam puyo Mamaitua ya uteutedana.

20

Aitau waibada Yesu ya ute?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Rağan tenağā Yesu tempol nopone banaga yawai katakataidi be vari verenama ya rarauguguyena, be pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima be babada ġesaudima mate a rawateğeidi be a sağana Yesu ġarone, ² be a riuena, “Kwa riuemai, tam aba waibadana be uma yabedima kwa voivoiedi,”^{*} bo aitau uma waibadanama ya utem?”

³ Yesu ya paribeedinā, “Be taugu mate taumi yai taraviremina, ko riuegu, ⁴ Jon na waibadama aitau ya ute be yawai babataito, Mamaitua bo banaga?”

⁵ Dabudine taudiğā ai sağasağā be a riuna, “Değoda tà riuna, ‘Mamaitua ġarone’, tauna tokare ei taraviredana, Be aba aubainama nam Jon koi sumağē? ⁶ Be değoda tà riuna, ‘Banage’, tokare banaga matabudi yekue ta kati gabadana, baninama banaga matabudi ta noğonoğotina da Jon tauna Mamaitua na perovetama.” ⁷ Vutuna aubainama taudi a riuna, “Tauma nam ke kataiena Jon waibada aikedae ya pağō.” ⁸ Be Yesu ya riuedina, “Naumeki, taugu mate nam yà riuemi da taugu aba waibadane uma yabedima yà voivoiedi.”

Gureipi sipinama taurabenama wainasinama

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Yesu banaga uma wainasinama ya riuedina, “Rağan tenağā banaga sıpi ya voie be gureipi ya kumedinā. Be banaga ġesaudima ġarodie sıpi ya gosepore da taudi a rabena, be tauna ya nağona wari kedae be ya mia guratana. ¹⁰ Be gureipi taminama na rağanie, tauna na taunoyama tenağā ya riuporena sıpi taurabenama ġarodie da na badama na dariğama sibo ya pağona. Be sıpi taurabenama taunoya a riğā be nimakavakavanama a riupore munağena. ¹¹ Dabudine bada na taunoyama ġesau ya riuporena, be sıpi taurabenama inam taunoyanama mate a riğā be yaba ġesaudima mate a voie da tauna a kawa tunimayağī be nimakavakavanama a riupore munağena. ¹² Naumeki be bada na taunoyama wairabuiteğanama ya riuporena. Be tauna mate a vunuğī da ai kero be a rubu dobiğena.

¹³ “Dabudine gureipi sipinama taupakinama ya riuna, ‘Yodi aba yà voie? Agunai natuguma tauğominama, nuaguma e pağopağō kauena, tauna yà riupore be taudi ta kita be dabudine ta vivirena.’ ¹⁴ Be rağanine sıpi taurabedima tauna a kitakitana, ai giu vivivirana, ‘Tauna tokare tamanama na buderima e pağona, aubainama tà vunuğī be tauda tài buderiena.’ ¹⁵ Naumeki da tauna sıpie be a pore dobiğe be ai gurina.

“Be yodi taumi aba ko noğonoğoti, sıpi taupakinama aba e voie sıpi taurabedima ġarodie? ¹⁶ Tauna tokare e yovo be sıpi taurabedima ei guridi be gureipi sipinama waria e utedina.”

Be rağanine banaga Yesu nama ya riuriuna a vaivaiena, taudi a riuna, “Uma riunama tokare nam e tubuğal!” ¹⁷ Be Yesu ya kitadididi be yai taraviredina, “Değoda taugu ama kaikaiyovu, naumeki girugiruminama poranama nopone riu uma ya girugirumina, baninama aba, ‘Vada taukerinama taudi yekue vada a kerikerina, be yeku tenağā a pore kaiyatina, baninama taudi ai noğotana kabe inam yeku gewagewana.

Be Mamaitua inam yekunama porepore kaiyatınama ya pağō be ya voie da na vadama yasinama ya tubuğana.”

¹⁸ Be banaga matabudi ta beku be uma yekunama debane ta ravusedina, taudi tokare tai mia gorugorudina. Be yekunama banaga aitau debedie e ravusena, taudi tokare ei mia mutumutudina.”†

* 20:2: Pirisi nuedima yai medina, baninama Yesu tempol nopone banaga a kunekune be ya tavu dobiğedina aubainama. † 20:18: Yeku tauna Yesu. Be aitau Yesu e tuağaiena, taunağā tokare e vunuğā munağena, be guri murine Yesu tokare aruinama e doumutuna.

¹⁹ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima a ġoeġoena waiġapa sibo Yesu a vunuġina, baninama mayedima a paġo da tauna taudi yawai nasiedina. Be taudi banaga a nairedina.

*Teks waitaravirana
(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)*

²⁰ Be taudi Yesu a kitakita watanina, be taukiti wataninama banegidima a riuporaġana. Taudi a voivoiana da maika kabe banaga veredi be a raurubuna da sibo Yesu a kaiyovue da aba sibo ya vato waigewana, yodibe babada dosidima ġarodie a nawena etarenama aubainama. ²¹ Dabudine taukiti wataminama Yesu ai taravirena, “Tauwai katakatai, tauma kē kataiena da tam raġan matabuna kwa giugiu be kwawai katakataina matabuna riukaua. Be tam banaga nam kuma nainaredi, be Mamaitua na kauama matabuna kwa giugiuena inam riukaua. ²² Kwa riuemai, inam naumeki bo ibewa da tauma Sisa ġarone kai teks?”

²³ Be Yesu ya kataiena da taudi a ġoeġoena da sibo a kaiyovuena, be Yesu ya riuedina, ²⁴ “Sirin koi kataigu! Aitau noġona be isanama sirin bogane ta kenakena?” Be taudi a paribeena, “Sisa noġonama be isanama ta kenakenana.”

²⁵ Dabudine Yesu ya riuedina, “Naumeki da Sisa ġaronama Sisa ko utena, be Mamaitua ġaronama Mamaitua ko utena!” ²⁶ Inam raġanine taudi nam teneteneġina da Yesu sibo a kaiyovue be aba ya vato waigewa. Be taudi dabudine na giuma a base be ai nuatuġutuġuna.

*Midisuġu munaġa waitaravirana
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)*

²⁷ Jius nopolie dam ġaubonama isanama Sadisi. Taudi a riuriuna da banaga e guri be nam tokare e midisuġu munaġa. Taudi a verau Yesu ġarone be ai taravirena, ²⁸ “Tauwai katakatai, Mousis ya giruma be ya riuna, deġoda tauġoma ya guri be na visarama e goseporena nam waisedasedana, naumeki da tasinama tuaġanama kaiyababinama sibo ya naġi be seda yai tubuġana tuaġanama aubainama. ²⁹ Deġoda tautauġoma 7 dam tenaġanopone be dokadokanama waivi ya naġi da nam ti natuna be tauġoma ya gurina, ³⁰ naumeki da tauġoma wairabuinama ³¹ inam kaiyababinama ya naġina. Be namaġa da tauġoma aniwai 7-nama ġarone ya dobina. Be yaġoro nam ti natunana. ³² Muriġa waivinama mate ya gurina. ³³ Yodi nemanama? Midisuġu munaġa na raġanie uma waivinama tautauġoma 7 a naġinaġina, tokare aitau na waivi?”

³⁴ Be Yesu ya riuedina, “Banaga uma raġandie ta miamiana, naumeki taudi tawai naġina. ³⁵ Be Mamaitua na banagama gurie ta midisuġu munaġana raġanine, taudi Mamaitua na dobuma ġesaune ta mia nonoġana, be inam raġanine taudi nam tai naġi.

³⁶ Be nam ta guri munaġa, ibewa, be taudi ta miana maika anea. Taudi Mamaitua na sedama, baninama taudi gurie be a midisuġu munaġana aubainama.

³⁷ “Be taumi Mousis na gututuma gedara kodekoderinama ko noġoti. Inam dabudine Mousis mate yai kataidana da banaga gurie be ta midisuġu munaġana, baninama Mamaitua umanama Mousis ya riuena, ‘Taugu Eibrahim, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.’‡

³⁸ Dabudine tà kataie da Mamaitua nam banaga guriguridima adi Mamaitua, ibewa da tauna banaga yawayawasanidima adi Mamaituama. Baninama taune yaba matabudi ta yawayawasanana.”

³⁹ Dabudi tarawatu tauwai katakataidima ġesaudima Yesu a riunena, “Tauwai katakatai, tam kuya giu kauana.” ⁴⁰ Inam raġanine nam aitau teneteneġina da sibo ai taravira munaġe, matabudi a nairana.

*Keriso tauna aitau natuna?
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)*

‡ 20:37: (Exodus 3:6) Eibrahim, Aisik be Jeikob taudi a gurina, be aruidima yawayawasanidima marae.

⁴¹ Be yodi Yesu yai taraviredina, “Nemanama da tarawatu tauwai katakataidima ta riuriuna da Keriso tauna kabe guyau Deivid natuna? ⁴² Be buka Salamo nophone Deivid tauna ya riuna,

‘Bada yau Badama ya riuena, Kasaugue kwa mia.

⁴³ Be taugu am ġaviamma yà vaġaġaridi be kaġamma dibune yà biridina maika guni.’

⁴⁴ Be yodi tà kita da Deivid Keriso ya riuena ‘Yau Badama’, be yodi nemanama da Keriso Deivid natuna?”

*Yesu tarawatu tauwai katakataidima nuedima ya boruna
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)*

⁴⁵ Dabudine banaga matabudi awai beavaia be Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, ⁴⁶ “Koi kita kauana tarawatu tauwai katakataidima ġarodie. Taudi gara veredima ta kotedi be ta rarauguyau naġona, be adi ġoanama banaga debae taudi tai kaiwedina, be sinagog nophone bo soi nophone taudi gabu verediġa ragaudima ta ġoeġoedina. ⁴⁷ Be taudi kaiyababa waikaruwaġewaġedima adi vadama ta danedanenedi be moiragi daudaudima kaikaiyovudima ta voivoiedina da banaga kabe ta kitedi be ta basedi. Inam nama banegidima taudi tokare kovoġa dosinama ta banavina.”

21

*Kaiyababa na puyoma
(Mk 12:41-44)*

¹ Be Yesu yawai kita be mane banegidima ya kitekitedina tempol nophone mane a boruboruna. ² Be tauna kaiyababa waikaruwaġewaġanama mate ya kitana, penipeni dubedima rabui ya biridina. ³ Dabudine Yesu ya riuna, “Yà riuriuemina da uma kaiyababinama waikaruwaġewaġanama tauna na puyoma ya moraba kauana, nam maika banaga ġesaudima nama. ⁴ Baninama taudi ġesaudima mane ai maurena, be tautaugosedima a raupuyoedina. Be kaiyababa tauna na manema ġaubonama sibo na kanima ya gimarana, be matabuna ya raupuyoena.”

*Yesu tempol kawa gewagewanama be raġan damodima adi matairama ya giuedina
(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)*

⁵ Yesu na tauwai muriwatanama ġesaudima a riuna da tempol kitanama ya vere vavasaġana, baninama banaga tempol yeku waimatakanikanidie ai siana, be puyo veredima mate a raupuyoedina Mamaitua ġarone. Be Yesu ya riuna, ⁶ “Yodi uma yabedima matabudi ko kitekitedina, be raġan e tavana uma yabedima matabudi tai kavena. Nam ai yeku tenaġa tokare na gabue e kena.”

⁷ Be taudi ai taravirena, “Tauwai katakatai, airaġan uma kauidima ta tubuġa be aba matairidima ka kitedi be ka kataie?” ⁸ Be Yesu ya riuna, “Ko kita kaua da nam aitau ei kedaduka waigewemi, baninama banaga toitoi tokare isague ta tava be ta riuna, ‘Taugu vutuna Keriso, be raġan damonama ya tavana.’ Be nam koi muriwatanedi! ⁹ Be raġanine ġavia bo iġara riudima ko vaiedina, nam ko naira! Inam yabedima matabudi ta tubuġa dokana, be raġan damonama tokare nam e tava makai.” ¹⁰ Be na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Tokare dobu turanama dobu mate, be waiguyau turanama waiguyau mate tai kawa ġasiġasina. ¹¹ Be dobu ġesaudie yoyo dosidima ta tubuġana, be meiġara be guriguri raġandima ta tavana. Be yaba wainua nainairidima be mataira dosidima gunume ta tubuġana.”

¹² “Muriġa da uma kauidima ta tubuġana noġone, banaga taumi ta vunuġimi be ta raukivi gewegewemina. Be etare ta biri nawemina, sinagog banegidima be guyaguyau be babada dosidima noġodie, da taumiġa ko gudutaraġa munaġemina. Be dabudine taumi dibure ta biri nawemina, baninama taumi taugu kowai sumaqiegħuna aubainama.

¹³ Inam kauidima ta tubutubuġana raġanine, taumi taugu aubaġuma koi matamatana.

¹⁴ Be taumi nema sibo koya giu bakona, nam yodi koi nuaboye. ¹⁵ Baninama taugu tokare giu be nuauyauya yà utemi da ami ġaviamma nam teneteneġina da ami giuma ta riġa bo

ta mediemi. ¹⁶ Taumi ami dosiġomama, tuatuaġemima, ami damma be ami banagama taudi tokare ta biri dobiġemina. Be ġesaumima tokare taudi tai gurimina. ¹⁷ Be banaga matabudi ta tuaġaiemina, baninama taumi taugu kowai sumaġeguna aubainama. ¹⁸ Be taumi deba vuvuġimima nam tenaġa tokare e beku waiyakare, vutuna aubainama nam koi nuaboya. ¹⁹ Ko midi bagibaginaġa da aruimima koi yawasanina.

*Yesu Jerusalem nema e gewagewa bakona ya giuena
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)*

²⁰ “Taumi ko kitakita be iġara banegidima Jerusalem ta midi kwa vivirona, inam raġanine ko kataie da ġaubonaġa Jerusalem ta kawa gewagewana. ²¹ Dabudine aitauġa Judiama, taudi sibo a naġona oyae. Be aitauġa Jerusalem nopone, taudi sibo a dobi a naġona. Be aitauġa Jerusalem diane miemienidima, taudi nam sibo a saġa Jerusalem nopone. ²² Baninama inam biwa raġaninama e tavana, boni peroveta a girugirumina, ruvane nama e tubuġana. ²³ Inam raġandie tokare waiwaivi bogebogedima be waitatau vaudima ġarodie e gewagewa kauana, baninama inam raġanine tokare wainuatoitoi dosinama e tubuġana dabudine, baninama Mamaitua nuanama yai medi kauana banegidima ġarodie aubainama. ²⁴ Dabudine banaga ġesaudima tai guridina, be ġesaudima ta ragaudi be dobu matabuna nopolie dibure ta biri nawedina. Be eteni banegidima taudi Jerusalem ta vagudagudana, naumeki da adi raġanima boruborune e kovina.

*Yesu na kaba yovoma raġaninama
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)*

²⁵ “Be inam raġandie mataira ta tubuġana suara, nawaravi be kipora bogedie. Be dobu matabuna tokare wainuatoitoi dosinama ta banavina, be banaga matabudi egasi* gavasinama be rabaminama e rawanapedina. ²⁶ Inam raġanine banaga tokare naira e kawa raugureredina, baninama taudi ta nainaira kauana da aiyabaġa ġesaudima gewegewedima dobue ta tubuġana. Be rewapano matabudi gunume ta rawadaberardinia. ²⁷ Yodibe Banaga Natunama ma giyouna e yovona, rewapano be neneraġinama dosinama mate, be banaga matabudi tokare ta kitana. ²⁸ Be inam yabedima matabudi ta tubuġana raġanine nam ko naira, be taumi ko tausuġumi be koi nuaverena, baninama raġan ya tavana, da taugu yà yovoyovona yài yawasanima aubainama.”

*Damaya kainama na waikatakataima
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)*

²⁹ Dabudine Yesu uma wainasinama ya riuedina, “Damaya kainama be kai ġesaudima mate ko noġotidi! ³⁰ Taumi kai ta kinikinina raġanine ko kitedi be ko kataikataiena da inam bodu raġaninama e tavatavana. ³¹ Be inam kauinama teneġinama nama raġanine inam kauidima ta tubutubuġana ko kitekitedina, dabudine ko kataie da Mamaitua na waiguyauma raġaninama e tavatavana. ³² Taugu yà riuriu kauemina, da uma kimtinama nam ei kave be inam kauidima matabudi Jerusalemma ta tubuġana. ³³ Mara be dobu tokare tai kavena be taugu riuguma nam airaġan ei kave!

Nam ko mia nuababaġa!

³⁴ “Ko kita kauemi da kanidobidobi be tegobua bo dobu yawasanidima nuaboyedima nam ta taimatakoekoemi, deġoda raġan damonama ei raġantenaġe be ei ġosorimina. ³⁵ Baninama inam raġaninama tokare banaga matabudi dobue e kamotidina maika kwaro! ³⁶ Vutuna aubainama taumi koi neneġana be raġan matabuna ko moiragi da taumi tokare teneteneġinama da uma kauidima ta tubutubuġana, nopolidha ko naġo be Banaga Natunama noġone ko midina, be nam tokare ko tunimayaġa.”

* ^{21:25:} Baibolnopone raġanine ġesaudie riu ‘egasi’ inam nam egasi ġoma, be inam banaga dobu matabuna.

³⁷ Yesu suare tempol nopone yawai katakataina, be kupie ya dobi be ya naḡonaḡona oya Olip debane, kena aubainama. ³⁸ Be banaga matabudi raḡantomtom a naḡona tempol nopone tauna waibeavaienama aubainama.

22

Judas Yesu kana ḡaviamma nimedie ya boru dobiḡena

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavatavana, isanama ‘Naḡopore soinama’. ² Pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima, taudi Yesu waigurinama kedanama a wanewanena nema sibo ai guri bakena, be taudi banaga a nairedina.

³ Be Judas, tawai isana ‘Iskariot’, tauna nopone Seitan ya saḡana. Tauna tenaḡa tauwai muriwatana 12 nopolie. ⁴ Vutuna aubainama tauna ya naḡona pirisi adi babadama be babada ḡesaudima mate ai tarapiri da nema sibo tauna Yesu ya boru dobiḡa bakena ḡarodie. ⁵ Be taudi nuedima ya vere kaua be ai aninana da Judas sibo mane a utena.

⁶ Naumeki da Judas mate yai aninana da tauna inam noyanama e voiena. Be keda ya wanewanena da patara matakoedie sibo Yesu ya boru dobiḡena.

Naḡopore soinama

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

⁷ Buredi-Nam-Sasasanina soinama raḡaninama ya tavana. Be inam raḡanine dam matabudi adi sipuma tenaḡaḡa ai guridina Naḡopore soinama aubainama.

⁸ Dabudine Yesu tauna Pita be Jon ya riuporedi be ya riuna, “Ko naḡo be Naḡopore soinama ko vokaukaue be tà kanina.” ⁹ Be taudi ai taravirena, “Deḡo dabudi kwa ḡoeḡemaina soi ka vokaukaue?” ¹⁰ Be tauna ya riuuedina, “Taumi ko naḡo be raḡanine meagaie ko tavatavana, dabudine banaga ko banavina upa duginama e kirokiroḡina. Inam baneginama koi muriwatane da na vadae ko tavana. ¹¹ Be vada taupakinama ko riuen, ‘Tauwai katakatai umanama ya riuemna: Deḡo ware adi gabu da taugu be yau tauwai muriwananama mate Naḡopore soinama ka kani?’ ¹² Be tauna vada vatavatara rabui nopone be debane vatarine dabudine gabu dosinama be yaba matabuna kawakawa nonoḡidima tauna ei kataimina. Be inam dobudine kani ko vokaukauena.” ¹³ Dabudine taudi a naḡo be Yesu ya riuriuedina yabedima nama a banavidina, naumeki da Naḡopore soinama taudi a vokaukauena.

Bada na soima

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Naumeki da soi na raḡanima ya tavatavana, Yesu na apasolma mate a miana kani aubainama. ¹⁵ Dabudine tauna ya riuuedina, “Nuaguma ya poyapoya vavasaḡena da uma Naḡopore soinama taumi mate sibo tè kanina, be muriḡa da taugu yài nuatoitoina.

¹⁶ Baninama yà riuriuemina da taugu Naḡopore soinama nam airaḡan yà kani munaḡe naumeki da uma soinama baninama e maḡatarana Mamaitua na waiguyauma nopone.”

¹⁷ Be ya giugiuna murine Yesu keyaka ya paḡo, yai kaiwa be ya riuna, “Uma ko paḡo be ko soien! ¹⁸ Baninama yà riuriuemina da yodi be nokoi ya naḡona taugu nam waen yà tego munaḡe naumeki da Mamaitua na waiguyauma e tavana.”

¹⁹ Be tauna buredi ya paḡo, yai kaiwa, ya giva da ya utedi be ya riuna, “Uma taugu tubuḡiguma yà uteutemina. Yodi be nokoi e naḡona uma ko voienna taugu aninoḡotiguma aubainama.” ²⁰ Be kani murine keyaka ya paḡo be ya riuna, “Uma keyekinama inam waianina vaunama, baninama kosiniguma e rauḡinina taumi aubaimima.

²¹ “Be banaga aitau tokare e boru dobiḡeguna, be tauborudobiḡeguma tauna mate yodi uma dabudine tà miamiana. ²² Banaga Natunama tokare e gurina, inam naumeki. Be aitau da ya boruboru dobiḡena, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina.”

²³ Dabudine apasol taudiḡa ai taraviravira munaḡedina, da aitau uma kauinama e voie.

Aitau ya saḡa gurata?

²⁴ Dabudine apasol waisaḡasaḡa ai karena, da aitau poudie ya saḡa gurata. ²⁵ Be Yesu ya riuedina, “Dobu guyaguyaudima adi banagama ḡarodie awai badabadana, be banaga a riuedi be taudi awai isedina ‘Raukivivere banegimima’. ²⁶ Be taumi nam sibo nama! Banaga dosinama nopomie tauna sibo maika gomana, be ami badama tauna sibo maika taunoya. ²⁷ Aba taumi ko noḡonoḡoti, aitau ya saḡa gurata? Banaga e mia be e kanikanina, bo kani tausienama? Banaga e mia be e kanikanina, tauna ya saḡa guratana! Be taugu poumie maika taunoya. ²⁸ Taumi banagimima taugu yau wainuatoitoie koya riu vaivaiteguna. ²⁹ Vutuna aubainama taugu rewapanana yà uteutemina da taumi koi badana, taugu yau waiguyauma, Tamaguma ya uteuteguna nopone. ³⁰ Dabudine taumi tokare ko kani be ko tegona yau waiguyauma nopone. Be taumi waibadae ko mia be Israel damnama 12 taumi tokare ko etaredina.”

Yesu ya riuna da tokare Pita tauna e boviena

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

³¹ Be Bada ya riuna, “O Saemon! Seitan Mamaitua yai baḡana da matabumi e raurubumi be e dariḡemina maika banaga raisi banidima be muidima ta daridariḡedina nama, taumi veree be e nawemina gewagewae. ³² Be taugu aubaimma è moiragina da am waisumaḡama nam e beku, be raḡanine am noḡotama e verau munaḡana ḡarogue, naumeki da tam am banagama kwa voiedi da tai rewapanana.”

³³ Be Pita ya riuna, “Bada, taugu è vokaukauana da tam mate tà naḡona dibure be tam mate tà gurina.” ³⁴ Be Yesu ya riuna, “Yà riuriuemna Pita, tam manaka raḡan rabuiteḡa kwa bovieguna da tam nam ku kataieguna, muriḡa da kamkam e riuna.”

³⁵ Dabudine Yesu yai taraviredina, “Boni taugu è riuporemina, be nam mane, nam tana be nam kaḡasuma mate, inam raḡanine taumi aba koya maruabie bo ibewa?” Be taudi a riuna, “Ibewa!” ³⁶ Dabudine ya riuedina, “Be yodi na tabu, aitau ḡarone mane bo tana da e paḡona. Be aitau ḡarone kwatikwati ibewa, naumeki da tauna na rupue kwatikwati e gimerina, ³⁷ baninama girugiruminama poranama nopone a girumina taugu aubaiguma, ‘Taudi tauna a voienna maika kabe tauvunuvunuḡa.’”

³⁸ Be apasol a riuna, “Bada, uma kwa kita, kwatikwati rabui.” Be tauna ya riuna, “Inam nakaru!”

Yesu oya Olip debane ya moimoiragina

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu vada ya dobi pore be na kaba naḡoe ya naḡona oya Olip debane. Be na tauwai muriwatanama mate ai muriwatanena. ⁴⁰ Be raḡanine taudi Yesu ḡarone a tavatavana, tauna ya riuedina, “Ko moiragi da nam raurubue ko beku!”

⁴¹ Dabudine na tauwai muriwatanama ya gosedi be ya naḡo da yeku ruburubunama ruvane nama, be tuapikane doḡae ya raupari da ya moiragi ⁴² be ya riuna, “Mamai, taugu nam ama ḡoeḡoena ḡoraḡoranama yà sigue, be naumeki da tam am ḡoanama yà voienna, be nam taugu yau ḡoana.” ⁴³ Dabudine anea marae ya yovo be ya kawa rewapanina. ⁴⁴ Yesu na nuaboyama ya moramoraba guratana, vutuna aubainama tauna ya moiragi gurata, be poya kosina maika a tositosina doḡae. ⁴⁵ Dabudine ya midisuḡu munaḡa be ya naḡona na tauwai muriwatanama ḡarodie da e kitana be taudi matabudi ai nuaboya kaua be a kenakenana. ⁴⁶ Be tauna ya riuedina, “Aba aubainama ko kenakena? Ko midisuḡu be ko moiragi da taumi nam raurubue ko beku!”

Banaga Yesu a vunuḡina

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-11)

⁴⁷ Yesu tauna yaḡoro ya giugiu be banaga toitoi a tavana, be apasol 12 nopolie apasol tenaḡa isanama Judas, tauna inam banegidima yai dokedokedina, be Judas tauna ya saḡa da Yesu yai suruvena. ⁴⁸ Be Yesu ya riuenen, “Judas, tam Banaga Natunama waisuruvae kwa boruboru dobiḡe, bo?”

⁴⁹ Be raḡanine Yesu na tauwai muriwatanama nama kauinama a kitikitana, taudi a riuna, “Bada, kwa ḡoeḡoemaina tauma ama kwatikwatima ka kwadiedi, bo?” ⁵⁰ Naumeki

da tauḡoma tenaḡa kwatikwati ya kwadie be pirisi adi badama na taunoyama beanama kasaunama yai miarakana.

⁵¹ Be Yesu ya riuna, “Avedi! Ko gose pore!” Dabudine Yesu inam tauḡominama beanama ya taukonī be yai yawasanina. ⁵² Be Yesu pirisi adi babadama, tempol babadidima be banaga adi babadama ḡesaudima mate ya riuedina, “Taumi kwapi be kwatikwati koya kiroḡa be koya verauna taudanedanene ko vunuḡi, bo? ⁵³ Taugu raḡan matabuna taumi mate tempol nopone tē miamiana, be dabudine taumi nam ko vunuḡiguna. Be naumeki da yodi taumi ami raḡanima. Yodi tadiwanawana* na waibadama raḡaninama.”

Pita Yesu e bovienna

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Dabudine taudi Yesu a pani be a nawena pirisi adi badama na vadae. Be Pita muriḡa yai muriwatanedina. ⁵⁵ Be inam banegidima taudi pirisi na vadama diane anikaba etare, dabudi kai a dena be diane a miamiana, be dabudine Pita mate diedie ya miamiana. ⁵⁶ Be taunoya waivinama tenaḡa e kitana be Pita kai diane ya miamiana, dabudine ya kita yaḡeyaġe be ya riuna, “Kaua tauḡominama mate Yesu murinaḡa ya naḡonaḡona!”

⁵⁷ Dabudine tauna ya bovi be ya riuna, “Ibewa! Taugu Yesu nam e kataiena!” ⁵⁸ Be a mia da raḡan ḡaubonaḡa be banaga ḡesau e kitana be ya riuna, “Tam mate Yesu turanama!” Be Pita ya riuna, “Ei, nam taugu!” ⁵⁹ Naumeki da a taumia raḡan ḡaubonaḡa be tauḡoma ḡesau ya riu gurata be ya riuna, “Ee, riukaua inam tauna mate Yesu yawai muriwatanena, baninama tauna Galili provins baneginama!” ⁶⁰ Be Pita ya riuna, “Ei badam, tam aba kwa giugiuena taugu nam e kataiena.” Be Pita yaḡoro nama ya giugiu be kamkam ya riuna.

⁶¹ Dabudine Bada yai tautinamuri be Pita ya kitadidina. Inam raḡanine Pita Yesu na giuma uma ya noḡotina, ‘Tam raḡan rabuiteġa kwa bovieguna da tam nam taugu ku kataieguna, muriḡa da kamkam e riuna.’ ⁶² Be dabudine Pita ya dobi doḡae be ya ḡaba da ya ḡaba guratana.

Yesu a nawena tauwai tarapiri babadidima† ḡarodie

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

⁶³ Be banaga aitauḡa Yesu taukita wataninama taudi Yesu waivarevarenama be riḡanama ai karea. ⁶⁴ Taudi Yesu matanama a suma be a riuriuena, “Kwai peroveta da aitau kabe ya riḡam.” ⁶⁵ Be taudi ḡasi gewegewedima toitoi mate tauna a riuriuena.

⁶⁶ Raḡantomtom babada a rawateġeidina, taudi inam pirisi adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be banaga adi babadama. Yodibe Yesu ai doka verauḡena ḡarodie.

⁶⁷ Yodibe taudi Yesu ai taravirena, “Kwa riuemai, tam Keriso, bo?” Be tauna ya paribeedi be ya riuna, “Deḡoda taugu yà riuemina, taumi tokare nam koi sumaḡegu, ⁶⁸ be deḡoda taugu taumi sibo ēi taraviremina, taumi nam tokare koya paribeegu. ⁶⁹ Be yodi da nokoi ya naḡona Banaga Natunama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama nimanama kasaune e miana.”

⁷⁰ Dabudine taudi matabudi ai taravirena, “Tam Mamaitua Natuna, bo?” Be tauna ya riuedina, “Taumi aba ko vatovatona, vutuna taugu.” ⁷¹ Be taudi a riuna, “Tauma yodi nam matamata ḡesaudima kama ḡoeḡoedina, baninama tauma matabumai kē vaiena tauna aba ya vatona.”

23

Yesu a nawena Paelat be Herod ḡarodie

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Dabudine banaga matabudi borue a midisuḡu be Yesu a nawena Paelat ḡarone. ² Be dabudi taudi waiwavunama ai karea be a riuna, “Tauma kē vaie da uma baneginama

* ^{22:53:} Baibolnopone ‘tadiwanawana’ e giugiuena, inam baninama penama bo Seitan adi rewapanama. † ^{22:62:} Tauwai tarapiri babadidima inam banaga adi babadama, tarawatu tauwai katakataidima be pirisi adi babadama tauna borus yawai badena.

tauna banaga yawai doka waigewedi, be ya riuna da nam sibo Sisa ġarone ai teks, be mate tauna ya riuna da tauna ġa guyau be Keriso.”

³ Vutuna aubainama Paelat Yesu yai taravirena, “Tam Jius adi guyau, bo?” Be tauna ya riuna, “Vutuna kwa vatovatona.” ⁴ Be Paelat, pirisi adi babadama be patara ya riuedina, “Taugu nam aba gewagewanama uma baneginama ġarone e banavina.” ⁵ Be taudi a riu vavasaġana, “Tauna Jius nopone na waikatakataima, aubainama banaga nuedima ya sorusoru viviridina. Tauna Galili nopone waikatakatai yai karena da uma dobudine ya tavana.”

⁶ Raġanine Paelat e vaiena be banaga Galili provins a vatovatona, dabudine tauna yai taravidedina, “Tauna Galili provins banegina, bo?” ⁷ Be dabudine e vaiena be Yesu Herod na waiguyauma* nopone, naumeki da tauna ya riuporena Herod ġarone. Baninama inam raġanine tauna Jerusalemma ya miamiana aubainama.

⁸ Raġanine Herod Yesu ya kitakitana, tauna nuanama ya vere kauana, baninama tauna bonideġo be ya ġoeġoena sibo Yesu ya kitana. Baninama Yesu yaba toitoi yawai tubuġidina ya vaiena, vutuna aubainama Herod yawai noġotana Yesu sibo mataira ya voie be tauna ya kitana. ⁹ Be Herod giu toitoi Yesu yai taravirevirena, be Yesu nam i paribeena. ¹⁰ Dabudine pirisi adi babadama be tarawatu tauwai katakataidima a midisuġu be Yesu ai wavy vavasaġena. ¹¹ Be Herod na tauiġarama mate Yesu ai varavara be a raukivi gewagewa kauena. Be Herod gara waimata kanikaninama Yesu yai kote be ya riupore nawe munaġena Paelat ġarone. ¹² Inam raġanine Paelat be Herod ai turana kauana. Be noġone taudi awai mia taurina.

Paelat ya riuna da Yesu e gurina

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39-19:16)

¹³ Paelat, pirisi adi babadama, babada ġesaudima be banaga ya rawateġeidi ¹⁴ be ya riuedina, “Taumi uma baneginama koya verauġe ġarogue be koya riuna da tauna banaga ya sorusoru viviridina, be taugu noġomie è etare be è banavi da taumi ami waiwavuma matabudi nam banidi. ¹⁵ Be teneġinama Herod nama, be ya riupore munaġena ġarode, baninama tauna nam aiyaba i banavina da Yesu sibo ai guri. ¹⁶ Vutuna aubainama taugu yodi tauna yà kovoġi be yà riupore da e naġona.” ¹⁷ (-)†

¹⁸ Be banaga matabudi a rauyogo tenaġa be a riuna, “Koi guri, be Barabas ko kaiporena tauma ama ġoanama!” ¹⁹ Be Barabas tauna dibure a boruna, baninama tauna meagai nopone iġara dosinama yai kare, be banaga yai gurina. ²⁰ Be Paelat banaga ya riu munaġedina, baninama tauna ya ġoeġoena Yesu sibo ya kaiporena aubainama. ²¹ Be taudi Paelat a rauyogoe be a riuriuna, “Kwa tuparatu, kwa tuparatu!” ²² Be Paelat raġan wairabuiteġanama ya riu munaġedina, “Be uma baneginama aba gewagewanama ya voie? Taugu nam aba e banavina da yà guri! Taugu yà kovoġi be yà riupore be e naġona.”

²³ Be taudi a mia rasarasa be a ġoeġoena sibo Yesu a tuparatuna korosie. Be taudi yaġoro a rasarasana. ²⁴ Dabudine Paelat nuanama ya vitare da banaga adi ġoanama nama e voienna. ²⁵ Be tauġoma meagai nopone iġara yai kare be banaga yawai gurina, tauna dibure be Paelat ya riupore da ya naġona, banaga adi ġoanama ruvane. Be tauna Yesu taudi nimedie ya boru da adi ġoanama nama a voienna.

Yesu a tuparatuna korosie

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

²⁶ Dabudine Yesu ai doka dobiġe da a nawenawé, be kedae tauġoma tenaġa a banavina isanama Saemon, tauna Sairin meagainama tauġominama. Tauna sipie be ya munamunaġana meagaie. Naumeki da tauna a vunuġi be korosi ai kiroġina, be tauna Yesu ya sagu da korosi ya kiroġina. ²⁷ Be patara dosinama tauna murinaġa a

* ^{23:7:} Herod na waiguyauma inam Galili provins nopone be Paelat na waiguyauma inam Judia provins nopone.

† ^{23:17:} Vers 17 inam banaga muriġa baibol nopone a boru saġena, noġone nam i kenakenana. Vers 17 inam umanama: Soi matabuna nopodie Paelat dibura banegidima tenaġa e kaikaiporaġana.

naḡonaḡona, be nopolie waiwaivi mate, be taudi Yesu ai nuaboye be a ḡabaḡabana. ²⁸ Dabudine Yesu yai tautinamuri be ya riuedina, “Taumi Jerusalem waiwaivimima nam ko ḡabegu, be taumi be ami sedama mate ko ḡaba munaḡemina! ²⁹ Baninama raḡan ta tavana da taumi ko riuna, ‘Nuavere dosinama waiwaivi kaikaipokidima ḡarodie be aitauḡa nam ti bogana be susudie nam seda ti susurubudina.’ ³⁰ Inam raḡanine banaga oya ta riuedina, ‘Debamaie ko beku da ko dobotawamai!’ Be oya ḡauḡaubodima ta riuedina, ‘Ko ruputawamai!’ ³¹ Deḡoda taugu kai gidegideviguma ḡarogue nama banaga ta voivoiana, naumeki da banaga maika kai pokidima ḡarodie tokare aba e tubuḡa?”

³² Be tauiḡaiḡara banaga gewegewedima rabui mate ai doka tenaḡedina waiguridima aubainama.

³³ Raḡanine taudi dobu isanama ‘Debagarere’ dabudi a tavatavana, taudi korosie Yesu a tutuna, be banaga gewegewedima rabui mate. Tenaḡa Yesu kasaunama yauwane be tenaḡa seninama yauwane.

³⁴ Be Yesu ya riuna, “Mamai kwa noḡota poredi, baninama taudi nam ti kataiena aba ta voivoiena!” Be tauiḡara Yesu na garama a kasiedina. ³⁵ Be banaga patara dabudine a midi be yaba matabuna a kitekitedina. Be babada Yesu ai kwatekwateve be a riuriuna, “Banaga ḡesaudima yai yawasanidina, be yodi taunaḡa ei yawasana munaḡe deḡoda tauna Keriso, Mamaitua na vinevinema!” ³⁶ Be tauiḡaiḡara mate waikwatekwatevenama, aubainama taudi waen wairurunama ai tego be a riuna, ³⁷ “Deḡoda tam Jius adi guyauma, naumeki da kwai yawasana munaḡem!”

³⁸ Be kai ḡaubonama bogane a girumana raḡan rabuiteḡa, Gurik bonane, Letin bonane be Hibrū bonane be a riuna:

UMA TAUNA JIUS ADI GUYAUMA

be korosi bogane a tutuna Yesu debane.

³⁹ Be gewagewa tauḡominama tenaḡa dabudi ya dawedawena yai diboḡi be ya riuna, “Tam Keriso da kwai yawasanim be kwai yawasanimai!” ⁴⁰ Be gewagewa baneginama ḡesaunama turanama ya riutuaḡaie be ya riuna, “Tam wainuatoitoi teneḡinama kwa paḡopaḡona maika Yesu, vutuna aubainama tam Mamaitua sibo kuya vivirena nam kuyai diboḡi, ⁴¹ baninama tauda tà gurina dà gewagewama aubaidima inam naumeki, be tauna nam aba gewagewanama i voienna da sibo ya guri.” ⁴² Be dabudine ya riuna, “Yesu tam am waiguyauma nōpone kwa saḡasaḡana raḡanine, kwa noḡotiguna.” ⁴³ Be Yesu ya riuena, “Yà riuriu kauemna da tam manaka taugu mate paradaisie[‡] tà miana.”

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Naumeki be suaratopunama suara ya duba be dobu matabuna yai kupikupina, be nama ya kenana da ravie nama be dobu ya yana munaḡa. Inam raḡanine gara tempol nōpone matakeda awai saurina poune ya nuasika poraḡa[§] da ma nevana a kenana. ⁴⁶ Be Yesu bonanama dosine ya riuna, “Mamai, aruiguma nimame yà boruboruna!” Tauna nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

⁴⁷ Dabudine Rom adi badama aba a tubutubuḡana nama ya kitakitana, tauna Mamaitua isanama ya kaisuḡu be ya riuna, “Naumeki riukaua, uma tauna inam didimana baneginama.” ⁴⁸ Be banaga matabudi a veraverauna Yesu tuparatunama kitanama aubainama, raḡanine aba ya tubutubuḡana nama a kitekitedina, taudi ai nuaboya kaua be nimedima nuakadedie a biridi be a munaḡana. ⁴⁹ Dabudi Yesu na banagama matabudi be waiwaivi Galilima be awai muriwatanena, taudi mate ḡavoe a midi be yaba matabudi a tubutubuḡana a kitekitedina.

[‡] 23:43: ‘Paradaisi’ inam banaga aitauḡa Yesu tawai sumaḡe be ta gurigurina, dobudine ta naḡona. [§] 23:44-45: Gara ya nuasikana, vutuna aubainama tauda yodi nam tempol bo pirisi bo musara tà raupuyo Mamaitua ḡarone. Baninama Yesu ya gurina, be yabedima matabudi a kovina. Be yodi tauda didimaninama Mamaitua ḡarone tà naḡo ḡomana.

*Yesu waikokoaginama**(Mt 27:57-61; Mk 15:24-47; Jn 19:38-42)*

⁵⁰ Dabudine tauḡoma tenaḡa isanama Jousep. Tauna tenaḡa tauwai tarapiri badanama, be tauna na yawasanama verenama be didimaninama. Be tauna ⁵¹ Mamaitua na waiguyauma ya raberabena da sibo ya tavana. Be inam baneginama tauna na banagama yaba matabudi a giuguedi be a voivoiedina tauna nam i aninedina. Tauna Jius meagaine, isanama Arimatiam, be ya verauna. ⁵² Naumeki be tauna ya naḡona Paelat ḡarone be Yesu tubuḡinama aubainama yai baḡana. ⁵³ Yodibe ya kiroḡa dobiḡe da garae ya suma be kokoaga guba voivoienama nopone ya boruna, noḡone nam aitau inam kokoagine ti boru rubuna.

⁵⁴ Inam raḡaninama vokaukaua na raḡanima, be Sabat raḡaninama ḡaubonaḡa e tava. ⁵⁵ Be dabudine waiwaivi aitauḡa Yesu Galili provins nopone ai muriwatane be a veraverauna, taudi Jousep ai muriwatane da kokoagae be nema Yesu tubuḡinama e boru bakena, vutuna kitnama aubainama. ⁵⁶ Dabudine waiwaivi a munaḡana vadae da upa be bunama ḡabuḡabudima a vokaukaudina Yesu tubuḡinama aubainama. Be Sabat raḡanine taudi a siperena, adi tarawatumma e riuriuna nama.

24

*Yesu e midisuḡu munaḡana**(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)*

¹ Sande raḡantomtom waiwaivi upa be bunama ḡabuḡabudima voivoia wainonoḡidima a kiroḡa be a naḡona kokoagae.* ² Be taudi kokoagae a tavaravana, ta kitana be kokoaga matakedanama yeku waimiditomnama ya rawakui da ḡavoe ya naḡona. ³ Naumeki da taudi kokoaga nopone a saḡana, be Bada Yesu tubuḡinama nam dabudine. ⁴ Be taudi uma kauinama awai riu nuababaḡe be tautauḡoma rabui, adi garama waimatakanikanidima, ai raḡantenaḡe da diedie a maḡatarana. ⁵ Dabudine waiwaivi a naira kaua be noḡodima doḡae ya yovona, be tautauḡoma rabui a riuna, “Aba aubainama taumi banaga yawayawasaninama banaga guriguridima nopodie ko wanewane? ⁶ Tauna nam uma dobudi. Ya midisuḡu munaḡana. Tauna boni taumi mate Galilima be nema ya riuriu bakemina, vutuna ko noḡot! ⁷ Tauna umanama ya riuna, ‘Mamaitua ya ḡoena da Banaga Natunama banaga gewegewedima nimedie ta boru nawe da korosie ta tuparatuna. Be tauna raḡan wairabuiteḡane e midisuḡu munaḡana.’”

⁸ Dabudine waiwaivi riunama a noḡotina ⁹ be kokoaga a gose pore da a munaḡana apasol 11 be tauwai muriwatana ḡesaudima mate ḡarodie. Be waiwaivi yaba matabudi tauwai muriwatana a riuedina. ¹⁰ Inam waiwaividima taudi Meri Magdalim, Joana be Meri tauna Jeims tinanama. Taudi be waiwaivi ḡesaudima mate uma kauidima apasol a riuedina. ¹¹ Be apasol ai noḡotana waiwaivi adi riuma kabe kaiyovu aubainama, taudi nam ti sumaḡedina. ¹² Dabudine Pita ya midisuḡu, ya manini be kokoagae ya naḡona. Be tauna ya raudune yovo da garaḡa ya kitedina be nam aba ḡesau. Naumeki da ya munaḡana vadae, be ya nuababaḡana aba ya tubuḡa.

*Tautauḡoma rabui Emausma a naḡonaḡo be Yesu ya maḡatarana**(Mk 16:12-13)*

¹³ Inam raḡaninama teneḡine tautauḡoma rabui taudi a naḡonaḡona meagiae, uma meagainama isanama Emaus. Be inam meagaine da Jerusalem na madanima inam 10 kilomita. ¹⁴ Be taudi ma turana yaba matabudi Jerusalemma a tubutubuḡana awai giuguedina. ¹⁵ Dabudine taudiḡa awai giugiu naḡo be Yesu ya tava da taudi mate a naḡonaḡona. ¹⁶ Be taudi Yesu a kitana be nam ti kataiena da tauna aitau.

¹⁷ Be Yesu ya riuedina, “Taumi aba kowai giugiu naḡoe?” Naumeki da taudi ma nuaboyedi a midi kwasa ¹⁸ be tauḡoma tenaḡa isanama Kleopas, tauna Yesu ya riuena, “Tamḡa Jerusalem nopone nam ku kataie da aba a tubuḡa uma raḡandie?” ¹⁹ Be Yesu ya

* 24:1: Uma kokoaginama inam guba nopone.

riuna, "Aba yabedi?" Be taudi a paribeena, "Yaba matabuna Nasaret Yesunama ġarone a tubutubuġana, vutuna ka giuguedina. Tauna peroveta be na giuma be na voiama matabudi ai rewapanana kauana yai maġataridina, Mamaitua be banaga matedie.²⁰ Pirisi adi babadama be tauma ama babadama ai utaena Rom ġarodie da korosie a tuparatu be ya gurina.²¹ Be tauma kè noġotana da tauna kabe Israel damnama ei yawasanidi, be uma kauidima a tubuġana yodi raġan rabuiteġja a kovina.²² Be manaka waiwaivi ġesaudima ġaromaie a riuwai nuababaġimaina, baninama taudi raġan tomtom a naġona kokoagae²³ be Yesu tubuġinama nam ti banavina. Be taudi a verau munaġa be a riuna da anea ġarodie a maġatara be a riuna da Yesu ya yawasanana.²⁴ Naumeki da tauma ama banagama ġesaudima a naġo kokoagae a tavana, be aba waiwaivi a riuriuena nama a kitana. Taudi Yesu nam ti kitana."

²⁵ Dabudine Yesu taudi ya riuedina, "Taumi buebuemima. Aba aubainama peroveta a riuriuna taumi nam koi sumaġedi? ²⁶ Keriso tauna uma yabedie ei nuatoitoina muriġa be e naġona na neneġarae." ²⁷ Be dabudine Yesu peroveta adi giuma girugiruminama poranama nopone, matabudi tauna na kauama a giuguen, taudi ya giu waibatedina. Tauna Mousis na bukae giu yai karena da peroveta ġesaudima ġarodie ya tavana.

²⁸ Be taudi meagai diane a tavatavana raġanine, Yesu ya voie da kabe i dokadoka. ²⁹ Be taudi a riu vavasaġena, "Suara ya kovina, kaiteka kupi, tauma mate tà miana!" Naumeki da tauna adi vadae ya saġa be dabudi a miana.³⁰ Be raġanine kani aubainama dabudi Yesu buredi ya paġo, da Mamaitua yai kaiwe, yodibe ya giva da ya utedina. ³¹ Be dabudine taudi matedima ya kaya be Yesu a kataiena, be inam dabudine yai raġantenaġe da tauna ya samoana.

³² Inam dabudine taudiġa ai giugiu be a riuna, "Kwa noġonoġoti bo ibewa raġanine kedae girugirumidima poranama ya giuedi be nuadama kai maika ya karatina."

³³ Inam raġaninama teneġine taudi a midisuġu be a naġona Jerusalemma apasol 11 be ġesaudima mate ġarodie. ³⁴ Be taudi raġanine Jerusalemma vadae a saġasaġana, dabudine tauwai muriwatana inam banegidima rabui a riuedina, "Bada riukaua ya midisuġuna, tauna Saemon ġarone ya maġatarana."³⁵ Dabudine tautauġomidima rabui aba kedae ġarodie ya tubutubuġana tauwai muriwatana ai varidina. Be mate taudi ai varidina da Yesu buredi ya givagivana raġanine, taudi a kataiena da tauna aitau.

Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya maġatarana

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23; Ap 1:6-8)

³⁶ Taudi inam kauinama yaġoro a giugue be Yesu tauna ġominama poudie ya raumidire be ya riuedina, "Suba ġaromie e kenana."³⁷ Be taudi a ġosoridi be naira nopalida ya moġavuna, baninama taudi ai noġotana kabe ġaġaruwa ti kitakita.³⁸ Be tauna ya riuedina, "Taumi aba aubainama ko nainaira be nopalida e vovo raġaraġa?"

³⁹ Nimagu be kaġaguma ko kitedi be ko kataie da inam taugu. Be ko taukonigu da ko kataiegħu da taugu nam ġaġaruwa, baninama ġaġaruwa taudi nam visiġodi bo turiġidi taugu maika."⁴⁰ Yesu nama ya riuriuna, naumeki da tauna nimana be kaġanama yai kataidina.

⁴¹ Inam raġanine taudi nuedima ya vere kaua be a mosamosari koena be nam ti sumaġena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, "Kani ġaromie e kenakena bo ibewa da taugu yà kani?"⁴² Be taudi iyana gabugabunama nevanama a utena.⁴³ Be tauna ya paġo be matedie ya kanina.

⁴⁴ Dabudine Yesu ya riuedina, "Dokane taugu taumi mate raġanine be è riuemina da yaba matabudi Mousis na tarawatuma, peroveta be Salamo nopalida a girugirumidina taugu aubaiguma, nama yodi ta tubutubuġana."⁴⁵ Dabudine Yesu taudi noġota ya sagudi da taudi girugiruminama poranama a noġoti be a kataiena,⁴⁶ be ya riuedina, "Girugiruminama poranama a girumina: Keriso ei nuatoitoi be raġan wairabuiteġane guriguridima nopalida tauna e midisuġu munaġana."⁴⁷ Be tauna na rewapanae noġota vitara be noġota poraġa dobu matabudi nopalida ta rauguguyedina. Be rauguguya inam Jerusalemma tai karena.⁴⁸ Be taumi inam kauidima matabudi adi matamatama.⁴⁹ Taugu

Tamaguma aba ya riuriueguna,[†] tokare yà riuporena taumi ġaromie. Be taumi Jerusalem meagaine ko miana, naumeki da Mamaitua na rewapanama ko paġona.”

*Yesu e naġonaġona marae
(Mk 16:19-20; Ap 1:9-11)*

⁵⁰ Naumeki da Yesu na tauwai muriwatanama Jerusalem meagaine be yai doka nawed-inha Betenima. Dabudine tauna nimanama ya kaisuġudi be na tauwai muriwatanama yai aiainidina. ⁵¹ Be tauna yawai aiainidina maika, Mamaitua tauna ya nawena marae. ⁵² Be tauwai muriwatana tauna a raudunee be nuedima ya vere vavasaġana, be ma mosaridi a munaġana Jerusalemma. ⁵³ Be raġan matabuna taudi tempol nopone a mia be Mamaitua isanama a kaikai suġusuġuna.

[†] 24:49: Baninama, inam da tauna Arua Babau e riuporena.

Jon

Riu yai rawabanagana

¹ Boni pakane muriāda dobu ya tubuāana, Riu taunaāya kenakenana. Be Riu tauna Mamaitua mate. Be inam Riunama vutuna tauna Mamaitua. ² Inam Riunama tauna boni pakane Mamaitua mate a miamiana. ³ Inam Riune yaba matabudi a tubuāana. Be tauna ibewa, yaba yodi ta kenakenana tokare nam a tubuāga. ⁴ Tauna īgarone yawasana ya kenakenana. Be inam yawasaninama vutuna banaga adi kodamma. ⁵ Be inam kodamnama tadiwanawanae e yanayanana, be tadiwanawana nam teneteneāgina da inam kodamnama sibo ya suragaba.

⁶ Be Mamaitua banaga tenaāya vinena isanama Jon, ⁷ be ya riu pore da banaga īgarodie inam kodamnama e giuena, be inam giune banaga matabudi sibo ai sumaāga. ⁸ Jon tauna nam kodam. Ibewa, tauna ya verauna kodamnama e rauguguyena. ⁹ Riukaua kodamnama ya veraverauna dobue, vutuna banaga ewai yanedina.

¹⁰ Tauna vutuna dobu be yaba matabuna ya voiedina. Be tauna dobue ya miamiana raāganine, banaga yaāgoro tauna a nuababaājena. ¹¹ Tauna ya yovona na dobue, na banaga īgomama īgarodie, be taudi nam ti aninena. ¹² Be aitaūātauna ai anine be isane awai sumaājana, taudi vutudi yai aninedi da Mamaitua natunatunama a tubuāana. ¹³ Taudi nam banaga kosinine ti tubuāana. Be taudi nam tubuāna ījōane bo banaga na ījōane ti tubuāana, ibewa da Mamaitua īgarone a tubuāga vitarana.

¹⁴ Riu yai rawabanaga be īgarode dobue ya miana. Tauna raukivivere be riukaua nōponama ya moāgavuna. Be Mamaitua na neneāgarama matabuna nuanuanama Natunama tenaāgōminama ya uteutena tauma kē kitana.

¹⁵ Jon inam baneginama vutuna ya rauguguye be ya riuna, “Uma baneginama vutuna boni umanama è riuriuemina, ‘Banaga murigue e veraverauna tauna ya saāga vavasaājana, nam maika taugu. Baninama muriāda taugu è tubuāana, tauna boni nama miemieninama.’”

¹⁶ Be na raukivivere tauna vere toitoi tabu be tabu ya utedana, ¹⁷ raukivivere be riukaua Yesu Kerisoe a verauna. Be Mousis tauna tarawatu taunaāya utedana.

¹⁸ Nam aitau airāgan Mamaitua i kita rubuna, be Natunama tenaāgōminama tauna vutuna Mamaitua, Tamanama nuanuane miemieninama, vutuna Mamaitua īgarode yai maāgatarina.

Jon tauwai babataito Keriso varinama e rarauguguyena

(Mt 3:1-2; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

¹⁹ Jerusalemma Jius babadidima taudi pirisi be Livait banegidima a riupore nawedina Jon īgarone, da ai taravire be sibo a kataiena tauna aitau. ²⁰ Be Jon riukaue ya paribeedi be ya riuna, “Taugu nam Tauwai yawasana.”

²¹ Dabudine taudi ai taravira munaājena, “Be tam aitau? Peroveta Elaija, bo?” Be tauna ya riuna, “Ibewa.” Be taudi ai taravira munaājena, “Mamaitua ya sausaugena peroveta raāgan damone e tavana, vutuna tam, bo?” Be tauna ya riuna, “Ibewa.”

²² “Be yodi tam aitau? Tam giu baninama kwa ute yaājema be tauma ka paāgo da ka munaāge be tauriuporemaima kai varidina. Tam nema kwa noāgonōgota bakem, tam aitau?” ²³ Be tauna ya paraibeedi be peroveta Aisaia na giue ya riuedina,

“Taugu vutuna banaga dobu kavakavane bonanama dosine umanama e riuriu, ‘Bada na kedama ko kawa didimani.’”

²⁴ Dabudine Parisi adi banagama a riuriuporedina Jon waitaravirenama aubainama. ²⁵ Taudi Jon ai taravire be a riuna, “Deāgoda tam nam Keriso bo Elaija bo Mamaitua peroveta ya sausaugena, naumeki da aba aubainama tam yodi banaga kwawai babataitodi?”

²⁶ Be Jon ya paribeedi be ya riuna, “Taugu upae yāwai babataitonā be banaga tenaāga poumie nam ko kataiena, ²⁷ tauna vutuna tokare murigue e tavana, be taugu nam

veregu da tauna na kaḡasumama yà kaiporaḡa.” ²⁸ Inam kaudima matabudi Betenima a tubuḡana, upa Jodan be noaḡo nevane. Inam dabudine Jon banaga yawai babataitodina.

Mamaitua Na Sipuma Yesu

²⁹ Pomainama Jon Yesu ya kitana, ḡarone ya veraverauna, be Jon ya riuna, “Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na Sipuma. Banaga sипу natunama ta vunuḡi be ta tipatipana, nama Mamaitua Na Sipuma yai utaena da banaga adi gewagewama dobue e koḡa poredina. ³⁰ Uma baneginama vutuna boni taugu umanama è riuriuemina, ‘Banaga murigue e veraverauna, tauna ya saḡa vavasaḡana, nam maika taugu. Baninama muriḡa da taugu è tubuḡana, tauna boni nama miemieninama.’ ³¹ Noḡone taugu nam e kataiena da aitau Keriso, be taugu è verau be upae banaga èi babataitodina da tauna Israel banegidima ḡarodie e maḡatarana.”

³² Be Jon umanama ya riuna, “Taugu è kitana Arua Babau marae be ya yovona kiu gabubu maika, be Yesu debane ya miana. ³³ Noḡone taugu nam e kataiena da tauna Keriso be Mamaitua taugu upae waibabataito aubainama ya riuriuporeguna raḡanine, umanama ya riueguna, ‘Tam tokare Arua kwa kitana e yovo be banaga aitau debane e miana, tauna vutuna tokare Arua Babaue ei babataiton.’ ³⁴ Taugu uma kauinama nama è kitana Yesu ḡarone ya tubuḡana. Vutuna aubainama yà riuriu kauemina da tauna vutuna Mamaitua Natuḡominama.”

Yesu tauwai muriwatana dokenama

³⁵ Pomainama Jon ya tava munaḡa be na tauwai muriwatanama rabui mate a midimidina. ³⁶ Be raḡanine Jon e kitana be Yesu dianaḡa ya naḡonaḡona, inam dabudine tauna ya riuna, “Ko kita, tauna vutuna Mamaitua Na Sipuma.” ³⁷ Be Jon na tauwai muriwatanama rabui inam riunama a vaivaiena raḡanine, taudi Yesu ai muriwatanena.

³⁸ Dabudine Yesu yai tautinamuri da taudi ya kitedi be yai taraviredina, “Aba ami ḡoana?” Be taudi a paribee be a riuna, “Rabai, tam deḡo dabudine am kaba mia?” (Giū ‘Rabai’ baninama inam ‘Tauwai katakatai’) ³⁹ Be Yesu ya riuedina, “Ko verau ko kita.” Naumeki da 4 okoroki nama taudi tauna mate a naḡona na kaba miae be dabudine a mia kupina.

⁴⁰ Inam tauwai muriwatanidima rabui, be tauḡoma tenaḡa isanama Endru, tauna Saemon Pita tuaḡanama. ⁴¹ Dabudine Endru aba ya voiena inam noḡone ya naḡo tasinama Saemon ya wane, be ya riuena, “Tauma Mesaia kè banavina.” Mesaia baninama inam Keriso.

⁴² Naumeki da Endru Saemon yai doka verauḡena Yesu ḡarone, be Yesu Saemon ya kita be ya riuena, “Tam Saemon, Jon natunama be yodi tokare yài isamna ‘Kipas’ inam baninama ‘Pita’.”*

⁴³ Pomainama Yesu Galili naḡonama yai taina. Be kedae tauna Pilip ya banavi be ya riuena, “Kwai muriwatanegu!” ⁴⁴ Pilip tauna Betsaida baneginama maika Endru be Pita.

⁴⁵ Naumeki da Pilip Nataniel ya banavi be ya riuena, “Tauma Tauwai yawasana kè banavina. Inam Nasaret Yesunama Jousep natunama. Tauna vutuna Mousis na tarawatue be peroveta adi bukae a girugirumina.” ⁴⁶ Be Nataniel yai taravirena, “Tam aitau ya riuem da tokare Nasaretma† vere e tubuḡa?” Be Pilip ya riuena, “Kwa verau be kwa kita.” ⁴⁷ Be Yesu e kitana, be Nataniel tauna ḡarone ya veraverauna. Dabudine Yesu ya riuna, “Uma riukaua Israel baneginama, tauna nam kaiyovu nopone ima kenakenana.” ⁴⁸ Dabudine Nataniel Yesu yai taravirena, “Tam nemanama taugu kuya katai bakegu?” Be Yesu ya paribeena, “Taugu tam kai damaya pakane è kitamna, muriḡa da Pilip ya riuem be koya verauna.” ⁴⁹ Dabudine Nataniel Yesu ya riuena, “Tauwai katakatai, tam riukaua Mamaitua Natunama, be Israel guyaunama tam.”

⁵⁰ Be Yesu ya riuena, “Tam kai damaya pakane è kitam be è riuemna aubainama kuyai sumaḡa, bo? Be nam inam vutunaḡa, tam yaba ḡesaudima dosidima mate tokare kwa

* ^{1:42:} Riu ‘kepas’ be ‘Pita’, inam baninama ‘yeku’. † ^{1:46:} Peroveta a riuriuna da Tauwai yawasana tokare Betliemma e tubuḡana, be nam Nasaretma.

kitedina. ⁵¹ Be yà riuriu kauemina da taumi tokare ko kitana mara e nuaporağā be Mamaitua na aneama ta sağasağā be ta yovoyovona Banaga Natunama ğarone.”

2

Matakopa soinama Keinama

¹ Rağan wairabuiteğane matakopa soinama Keina meagaine ya tubuğana Galili provins nopone. Be Yesu tinanama mate dabudine. ² Yesu be na tauwai muriwatanama mate a kokonedina inam soinama aubainama. ³ Be waen ya kovina rağanine, Meri Yesu ya riuen, “Banaga adi waenma ya kovina.”

⁴ Be Yesu ya riuna, “Tam be taugu dà noyama dabudine nam ima kenakenana. Taugu yau rağanima nam i tavana.” ⁵ Dabudine Yesu tinanama taunoya ya riuedina, “Aba tauna e riuriuemina, naumeki da ko voiena.”

⁶ Inam dabudine vaivai raukoğanama kadi dugima matabudi ⁶ a midimidina. Dugidima a moraba vavasağana, tenatenążağā 100 lita ruvanama. ⁷ Be Yesu taunoya ya riuedina, “Uma dugidima matabudi upa koi moğavudina.” Naumeki da taudi dugi upa ai moğavu taritaridina. ⁸ Yodibe taudi ya riuedi da upa dugi nopone a redu be soi taupakinama a utena. Yesu aba ya riuriuen, nama taudi a voiena.

⁹ Be soi taupakinama upa e tego rubuna be upa yai rawawaenna. Be soi taupakinama nam i kataien da uma waennama aikedae be ya tava, be taunoya aitauğā upa taure-dunama, taudiğā a kataien. Dabudine soi taupakinama nağıvau tauğominama ya riue da ğarone ya tava ¹⁰ be umanama ya riuen, “Tam waen dinidininama vutuna sibo kuya soi dokena, be ware a tegotego buana murine, tam waen ğesaudima tometomedima sibo kuya soiedina. Tam aba aubainama waen verenama kuya rabe kwase be yodi kuya dobiğe?”

¹¹ Uma inam Yesu mataira pakanama voienama yai karena Keina meagaine, Galili provins nopone. Inam kedane tauna neneğarinama yai mağatari be na tauwai muriwatanama ai sumağena.

¹² Matakopa soinama murine Yesu be tinanama, tasitasinama be na tauwai muriwatanama mate a nağona Kapaniam meagaine. Be taudi dabudine a taumiana rağan bisanama.

Yesu tempol nopone taukune banegidima ya tavu dobiğedina

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Lk 19:45-48)

¹³ Be Nağopore soinama rağaninama ya tavatavanaugh aubainama, Yesu ya sağā ya nağona Jerusalemma. ¹⁴ Be dabudine tempol nopone taukune banegidima ya kitedina, taudi kau, sipu be kiu bunebune a gimagimaredina. Be mane tauwai sensinama banegidima mate ya kitedina dabudine a miamiana. ¹⁵ Dabudine Yesu kwapu taie ya voie, yodibe taukune, sipu, kau mate, matabudi tempol nopone be ya tavu dobiğedina. Be mate mane tauwai sensinama banegidima adi vatarama ya rika be mane doğae yai yaraiedina. ¹⁶ Be taudi aitauğā kiu bunebune a raraú gimaredina ya riuedina, “Uma yabedima ko nawedi ğavoe! Tamaguma na vadama nam ko voie da anikune gabunama e tubuğā!”

¹⁷ Uma kauinama ya tubutubuğana rağanine, na tauwai muriwatanama aba giruma porane a girugirumidina vutuna a noğotina: “Taugu am vadama nuaboyanama nopogue kai maika e vakivakina.”

¹⁸ Dabudine Jius babadidima Yesu a riuen, “Mataira kwa voie be tauma ka kita be ka kataie da tam ğarome rewapano e kenakenana, aubainama uma kauidima kwa voivoiedina.”

¹⁹ Be Yesu taudi ya riuedina, “Uma tempolnama ko katiwei be taugu rağan rabuiteğā nopodie tokare yà keri munağena.” ²⁰ Be Jius a paribee be a riuna, “Uma tempolnama modi matabudi ⁴⁶ nopodie a kerina. Be tam nema rağan rabuiteğā nopodie kwa keri munağā bake?” ²¹ Be Yesu aba tempolnama ya giuguiena, inam tauna tubuğā ğominama ya giuguiena. ²² Be Yesu ya guri be ya midimidisuğū munağana rağanine, na tauwai

muriwatanama uma giudima Yesu ya vatovatodina a noğotidina. Be taudi Yesu na giuma be girugiruminama poredie aba a riuriuena ai sumağedina.

²³ Rağanine Yesu Jerusalemma Nağopore soinama nopone ya miamiana maika, tauna mataira toitoi ya voiedina, dabudine banaga toitoi mataira a kitedi be Yesu isane ai sumağana. ²⁴ Be Yesu inam banegidima adi yawasanama nemanama, tauna ya kataiedina, vutuna aubainama tauna nam i sumağedina. ²⁵ Tauna nam i ġoeğöena da aitau tenağya nağtauna ġarone be banaga adi yawasanama sibo ya giue, baninama tauna kaite banaga nopedima matabuna ya kataiedina.

3

Nikodimas Yesu ġarone ya tavana

¹ Rağan tenağya Nikodimas tauna Yesu ġarone ya tavana. Nikodimas tauna Parisi, Jius adi badama tenağana. ² Tauna kupie giu aubainama Yesu ġarone ya verau be ya riuna, “Tauwai katakatai, tauma kè kataieni da tam Mamaitua ya riuporemna tauma waikatakataimaima aubainama. Baninama am matairama tawai mağatarana da tam Mamaitua ya riuporemna.”

³ Be Yesu ya paribee be ya riuena, “Yà riuriu kauemna, değoda tam nam kwa tubuğya vitara, Mamaitua na waiguyauma nopone tokare nam kwa sağya.” ⁴ Dabudine Nikodimas ya riuna, “Değoda banaga kaite ya moraba porağana, tauna tokare nema e tubuğya vitara bako? Nema tinanama kapone e sağya munağga bako be e tubuğya vitara?”

⁵ Be Yesu ya paribee be ya riuena, “Yà riuriu kauemna, banaga upae be Arua Babaue nam e tubuğya vitara, tauna tokare Mamaitua na waiguyauma nopone nam e sağya.

⁶ Tubuğya yawasaninama inam banage e tubutubuğana, be yawasana arue inam Arua Babaue e tubutubuğana. ⁷ Taugu è riuna da tam sibo kuya tubuğya vitarana, be inam riunama nam ei basem. ⁸ Sive e manimaninina na ġoane nama e nağonağona. Tam gugurinama kwa vaivaiena, be değyo yai kare be aikedae e nağonağona nam ku kataieni. Inam kauinama teneğinama nama aitau da Arue e tubutubuğana, tam tokare nam kwa kataie.”

⁹ Be Nikodimas Yesu yai taravirena, “Uma kauinama nema tokare e tubuğya bako?”

¹⁰ Be Yesu ya riuna, “Tam Israel adi tauwai katakataima be uma kauinama nam ku kataie, bo? ¹¹ Taugu yà riuriu kauemna, tauma aba kè katakataieni vutuna ka giugiuena, be aba kè kitedina kawai mağataridina. Be yağoro taumi banegimima tauma ama giuma nam komawai aninedina. ¹² Taugu dobu kauidima è giuem be nam koi sumağedina, vutuna aubainama anikitanama mara yawasanidima yà giuedina, be taumi tokare nam koi sumağga. ¹³ Nam aitau marae i nağrubuna, ibewa da Banaga Natunama taunağga noteğyo ya yovona. ¹⁴ Boni Mousis dobu kavakavane mota brons voivoienama kai bogane yai dawena. Inam kauinama teneğinama nama Banaga Natunama tokare kai bogane tai dawena, ¹⁵ be aitauğya tauna tawai sumağena, taudi tokare yawasana kenakena nonoğinama ta pağona, ¹⁶ baninama Mamaitua dobu nuanama ya pağyo vavasağena aubainama, nuanuanama Natunama tenağya ġominama yai utaena. Be aitauğya tauna tawai sumağena, taudi tokare nam ta kodena, ibewa da yawasana kenakena nonoğinama ta pağona. ¹⁷ Mamaitua nam dobu kovoğinama bo kawa gewagewanama aubainama Natunama i riuporena, ibewa da tauna dobu waiyawasaninama aubainama ya riuporena.

¹⁸ “Aitau da tauna ewai sumağena, Mamaitua inam baneginama nam imawai tara tautauena. Be aitau da tauna nam imawai sumağena, Mamaitua inam baneginama kaite yai tara tautaue be e miamiana, baninama inam baneginama Mamaitua Natunama tenağya ġominama isanama nam i sumağena aubainama.

¹⁹ “Baninama uma aubainama waitaratautau ya tubuğana: Yana dobue ya yovona be banaga tadiwanawana a ġoe vavasağena, nam maika yana, baninama taudi adi voiama matabudi gewegewedima aubainama. ²⁰ Banaga aitauğya gewagewa ta voivoiedina taudi yana nam tima ġoeğöena. Inam banegidima tokare nam yana nopone ta verau, baninama taudi ta nainairana değoda adi gewagewama tima mağatar aubainama.

²¹ Be banaga aitauāda da riukaue ta miamiana, taudi yana nopone ma nuaveredi ta veraverauna, da banaga matabudi taudi sibo a kitedi be a kataie da taudi Mamaitua na īoanama ta voivoiedina.”

Jon be Yesu

²² Inam kauidima muridie Yesu na tauwai muriwatanama mate a naījona Judia provinsnama nopone be dabudine taudi rāgān bisanama a rautapa miana be banaga awai babataitodina.

²³ Inam rāgānine Jon mate tauna Salim diane Aionma yawai babataitona, baninama dabudine upa dosinama aubainama. Be banaga rāgān matabuna a tavatavana babataito konorinama. ²⁴ Uma kauinama noījone ya tubuījana, muriīga da Jon dibure a boru nawena. ²⁵ Naumeki da rāgān tenāga vaivai raukoīganama debane waikawa riuriu ya nuasarina Jon na tauwai muriwatanama be Jius baneginama tenāga mate. ²⁶ Jon na tauwai muriwatanama a verau tauna īarone be a riuena, “Tauwai katakatai, tauījoma noījone Jodanma be noāgo nevane tē banavi be tam kuya riuna tauna Tauwai yawasana, tauna vutuna yodi banaga ewai babataitodina. Be banaga matabudi tauna īarone ta naījonaījona.”

²⁷ Be Jon ya paribeedi be ya riuna, “Mamaitua marae tauna banaga tenatenaījāga adi noyama e vinevinetina. ²⁸ Taumi koya kataieni da taugu patare è riuemina da taugu nam Tauwai yawasana. Mamaitua taugu ya riuporeguna da Bada na kedama yà kawa didimanina, inam vutunaījā. ²⁹ Waivi tokare e naījona na īoapaparama īarone. Be waivi na īoapaparama īarone e tavatavana rāgānine, tauījoma turanama tokare nuanama e vere kauana. Be tauījoma turanama inam taugu. ³⁰ Tauna banaga dosinama e tubuījana, be taugu naumeki da yà īaubonna.

³¹ “Tauna marae be ya yovona aubainama, tauna yaba matabuna ya saīga poredina. Be taugu dobu banegiguma, vutuna aubainama taugu yau noīgotama na ruvae yaba yà giuguedina. Be tauna marae be ya yovona, vutuna aubainama tauna ya saīga vavasaījana.

³² Tauna marae yaba ya kitekitedi be ya vaivaledina, vutudi ya riuedana. Be banaga raubisaījā tawai sumaījena. ³³ Be banaga aitauāda da tauna na giuma tawai sumaījena, taudi tawai kawa riukauana da Mamaitua tauna riuriu kauinama. ³⁴ Be Mamaitua banaga ya riuriuporena, tauna Mamaitua riunama e giugiuena, baninama tauna nopenama Mamaitua Aruinama yai moīgavu taritarina. ³⁵ Tamanama Natunama nuanama ya paīgo kaue be yaba matabuna Natunama nimane ya biridina.

³⁶ “Aitau da Mamaitua Natunama ei sumaījena, tauna yawasana kenakena nonoījinama ya paījona. Be aitau da Mamaitua Natunama e tuatuāījaiena, tauna tokare nam yawasana e banavi, baninama Mamaitua na medima tauna īarone tokare e kena nonoījona.”

4

Yesu be Samaria waivinama

¹ Parisi ta vaiena be Yesu ya naīgo be banaga toitoi yai babataitodi be tauna awai muriwatanena, be na tauwai muriwatanama a toi kauana, nam maika Jon. ² Be Yesu tauna nam banaga iwai babataitodina, ibewa, tauna na tauwai muriwatanama taudiīga banaga awai babataitodina. ³ Raīganine Yesu e vaiena be tauna aba ya voivoiena, Parisi kaite a kataieni, vutuna aubainama tauna Judia ya gose be ya munaījana Galilima.

⁴ Tauna Galili naīgonama aubainama Samaria kedanaījā ya naījona. ⁵ Naumeki da tauna Samaria nopone meagai isanama Saikama ya tavana. Boni Jeikob natunama Jousep doīga ya utena, Saika meagainama diane. ⁶ Inam dabudine Jeikob na upama domnama e kenakenana. Suaratopu nama Yesu ya babara siauana aubainama, inam upanama diane ya mia be ya siperena.

⁷ Dabudine Samaria waivinama ya tavana upa redunama aubainama, be Yesu inam waivinama ya riuena, “Upa kwa utegu be yà tego.” ⁸ Be Yesu na tauwai muriwatanama taudi inam dabudine nam mate. Taudi a naījona meagaie kani gimeridima aubainama.

⁹ Dabudine Samaria waivinama Yesu ya base be ya riuena, “Tam Jius banegimma be taugu Samaria waiviguma, be aba aubainama tam taugu kwa riuriueguna da upa yà ute?” Tauna nama ya riuna, baninama Jius banegidima nam airağan Samaria banegidima mate tiwai rawateğeidina. ¹⁰ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuena, “Değoda tam Mamaitua na puyoma sibo ku kataieno, naumeki da taugu mate sibo kuya kataieguna, inam rağanine tam tokare kuyai bağagu be yawasana upanama sibo è ute be kuya tegona.” ¹¹ Dabudine waivi ya riuna, “Bada, tam anirau redu ğarome nam ima kenakenana da upa kwa redu, dom ya dau kauana. Yawasana upanama nema kwa redu bake? ¹² Wağawağadama wağedima Jeikob uma upanama ya uteutemaina, tam tauna kuya sağapore, bo? Jeikob be na sedama be na yosima mate uma upanama a tegotegona.”

¹³ Be Yesu inam waivinama ya paribee be ya riuna, “Aitauğā uma upane ta tegotegona, taudi tokare nuedima e raukasakasa munağāna, ¹⁴ be aitau da upa taugu yà ute be e tegona, tauna nam airağan nuanama e raukasakasa munağā. Be uma upanama taugu yà ute be tauna nopone bigabiga maika e manini watanana, be yawasana kenakena nonoğinama e pağona.” ¹⁵ Dabudine waivi ya riuena, “Inam upanama kwa utegu da nam airağan nuaguma e raukasakasa munağā be uma dabudine upa redunama aubainama nam yài veraverau.”

¹⁶ Be Yesu inam waivinama ya riuena, “Kwa nağō be am tauğomama kwa riue be mate ko verauna.” ¹⁷ Dabudine waivi ya riuna, “Ai, taugu nam ei nağina.” Be Yesu ya riuena, “Inam riukaua, ¹⁸ be tam noğone tautauğoma 5 kuya nağidina, be tauğoma yodi vadae kuya gose be kuya verauna inam nam tam am tauğoma.”

¹⁹ Dabudine waivi ya riuna, “Taugu yodi è kataie da tam peroveta. ²⁰ Tauma tamatamamaima uma oyanama debane Mamaitua a rarau duneena. Be taumi Jius ko riuriuna da Jerusalem inam vutuna aniraudune gabunama, be dabudine banaga sibo Mamaitua a rauduneena.” ²¹ Be Yesu waivi umanama ya riuena, “Aba yà riuriuena, kwai sumağena, rağan e veraveruna e tavana, inam rağanine banaga uma oyanama debane Tamadama ta raudunee bo Jerusalemma ta rauduneena, inam nam aiyaba, inam matabuna naumeki. ²² Taumi Samaria banegimma Mamaitua ko rarau duneena nam ko katai kauena. Be tauma kè katai kaue be ka rarau duneena, baninama Tauwai yawasana tokare Jius ğarodie be e verauna.

²³ “Be rağan e veraveruna e tavana, vutuna yodi ya tavana. Arua Babau na rewapanama banaga nopodie e noyanoyana da taudi riukaue Tamadama Mamaitua ta rauduneena. Tamadama Mamaitua inam nama rauduneenama e ğoeğoe kauena. ²⁴ Baninama Mamaitua tauna Arua, vutuna aubainama taurauduneenama taudi naumeki da Arue be riukaue ta rauduneena.”

²⁵ Dabudine waivi Yesu ya riuena, “Taugu è kataieno da Tauwai yawasana tawai isana Keriso, tauna e veraveruna. Tauna e tavana rağanine, tokare yaba matabudi ğaromaie e giu waibatedina.” ²⁶ Dabudine Yesu ya riuna, “Inam vutuna taugu, yodi tam mate tławai giuna.”

²⁷ Inam rağanine Yesu na tauwai muriwatanama a tava munağā da ta kitana be Yesu inam waivinama mate awai giuna, dabudine taudi a base kauena. Be nam aitau Yesu i taravirena da tauna aba inam waivinama ğarone ya ğoeğoe, bo aba aubainama inam waivinama mate awai giu. ²⁸ Dabudine waivi upa duginama ya gose pore da ya munağana meagaie be banaga umanama ya riuedina, ²⁹ “Ko verau be tauğoma tenağā ko kita. Tauna abağā boni è voivoiedina matabuna ya giuedina. Tauna agunai Tauwai yawasana?” ³⁰ Naumeki da banaga meagai a gose pore be a nağona Yesu ğarone.

³¹ Inam kauidima a tubutubuğana maika, tauwai muriwatana Yesu a riuena da tauna kani sibo ya kanina. ³² Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taugu yau kanima e kenakenana yà kanina, taumi nam ko kataieno.” ³³ Dabudine tauwai muriwatana ai giu vivira be a riuna, “Banaga aitau agunai muriğā ya tava, be kani ya utena.”

³⁴ Be Yesu ya riuedina, “Taugu yau kanima inam tauriuporeguma na ğoanama yà voienna, be noya ya uteuteguna yai kovina. ³⁵ Taumi ko riuriuna da nawaravi 4

ta kovi be muridie maura e ravusana. Be yodi ko kita, maura kaiteka ya tavana. ³⁶ Maura taurawatupanama, taudi tokare adi maesama verenama ta pañona. Be maura ta rawarawa tupatupana inam giunama, baninama taudi banaga ta veraverauñedina Mamaitua na waiguyauma nopone. Be taukuma be maura taurawatupanama, taudi rabuidi tokare tai nuavere tenañana. ³⁷ Inam riunama ‘Banaga ñesau taukuma, be banaga ñesau maura taurawatupanama’, inam riukaua. ³⁸ Avedi da taumi nam ko sipina, be taugu è riuporemina da maura ko rawatupetupedina. Banaga ñesaudima a noyana be taumi nonoñinama ko rawatupatupana.’

³⁹ Dabudine Samaria banegidima toitoi inam meagaine Yesu ai sumañena, baninama waivi umanama ya giuna aubainama, “Taugu abaña boni è voivoiedina, matabuna tauna ya giuedina.” ⁴⁰ Be Samaria banegidima Yesu ñarone a tavatavana rañanine, taudi Yesu ai bañana da mate sibo adi meagaie a miana. Naumeki da Yesu taudi mate rañan rabui kavakava a miana. ⁴¹ Be Yesu na rauguguyama kana taiye banaga riba ai sumañana. ⁴² Dabudine taudi waivi a riuena, “Noñone tauma am giuma aubainama këi sumañana, be yodi tauma mabimaike tauna na giuma kë vaie be këi sumañana, yodi kë kataien da tauna riukaua Tauwai yawasana dobu matabuna aubainama.”

*Yesu gabeman natunama tauñominama yai yawasanina
(Mt 8:5-13; Lk 7:1-10)*

⁴³ Be rañan rabui muridie Yesu inam meagainama ya gose, be ya nañona Galilima. ⁴⁴ Ko noñoti da Yesu boni ya riuna da peroveta na dobu ñomae nam tima vivivivirena. ⁴⁵ Tauna Galilima ya tavatavana rañanine, Galili banegidima ai aninen, baninama taudi na voiama dosidima Jerusalemma Nañopore soinama nopone a kitedina aubainama.

⁴⁶ Be Yesu na vañgaiye ya munañana Keinama deñgo maiñone upa ya voie be yai rawawaenna. Be inam meagaine gabeman tenaña ya miamiana, tauna natunama tauñominama Kapeniamma ya sida kauana. ⁴⁷ Inam tauñominama e vaiena be Yesu Judiaña ya veraverauna Galilima. Naumeki da tauna Yesu yai bañana da tauna na vadae sibo ya nañgo be natunama yai yawasanina, inam gomeninama ñaubonaña da sibo ya gurina.

⁴⁸ Be Yesu ya riuena, “Taumi sibo koyawai sumañana, be nam mataira kitana koyawai rabe.” ⁴⁹ Be gabeman ya riuna, “Bada, kwa verau makai muriña da natuguma e gurina.” ⁵⁰ Be Yesu gabeman ya riuena, “Kwa nañgo natumma ya yawasana.” Be gabeman Yesu aba ya riuriuena yai sumañe be ya nañona.

⁵¹ Gabeman tauna ya munaña ya nañonaña be na taunoyama kedae a banavi be a riuena, “Natumma ya yawasanana.” ⁵² Dabudine gabeman taudi yai taraviredina da suara aba gomana ya yawasana. Be taudi gabeman a paribee be a riuna, “Maiñgo suaratopu 1 okoroki poyapoya gomana ya gosena.” ⁵³ Be dabudine gomana tamanama e noñotina be maiñgo inam suerinama nama ruvane Yesu ya riuna, “Natumma ya yawasanana.” Dabudine tauna be na vadama nopenama banegidima mate, matabudi Yesu ai sumañena.

⁵⁴ Uma inam mataira aniwai rabuinama Yesu Galili provinsne ya voiena.

Yesu topa diane tauñoma kaña nuakudunama yai yawasanina

¹ Uma kauinama muridie Yesu ya saña ya nañona Jerusalemma Jius adi soima aubainama. ² Be Jerusalem gananama bogane matakeda tenaña, inam Sipu adi matakadama. Be inam matakadanama diane topa ya midimidina, Hibru bonane tawai isana Betesda. Be inam topanama dianaña banaga sidesidedima adi vaguruma kerikeridima matabudi 5 a midimidina. ³ Be vagurudima nopenodie anikaba miae banaga sidesidedima toitoi a miamiana. Banaga ñesaudima matapoteperedima, ñesaudima kaña nuakudukududima, be ñesaudima nuakudukududima. ⁴ Taudi awai rabana da upa sibo

yai burukwakwakwana.* ⁵ Be nopolie banaga tenaḡa dabudine kaḡanama ya nuakuduna modi 38 a kovina. ⁶ Yesu inam tauḡominama doḡae ya kenakenana ya kitana, be ya vaie da inam tauḡominama sida bonideḡo ya paḡona. Dabudine Yesu inam tauḡominama yai taravirena, “Tam yawasana kwa ḡoeḡoe bo ibewa?”

⁷ Be tauḡoma ya paribee be ya riuena, “Bada, topa ewai dagudaguna raḡanine, taugu nam aitau turagu da ya sagugu be topae sibo è naḡo. Taugu topae naḡonama yàwai taina raḡanine, banaga ḡesaunama kaite e dokadoka ḡomena.” ⁸ Dabudine Yesu tauḡoma ya riuena, “Kwa midisuḡu, am duyama kwa paḡo be kwa naḡo.”

⁹ Inam dabudine yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya yawasanana, be na duyama ya paḡo da ya naḡona. Inam kauinama Sabat raḡanine ya tubuḡana, ¹⁰ vutuna aubainama Jius babadidima tauḡoma ya yawayawasanana umanama a riuena, “Manaka Sabat! Tarawatu e riuriuna tam am duyama nam kwa kiroḡi!”

¹¹ Be tauḡoma ya paribeedi be ya riuna, “Banaga tauwai yawasaniguma tauna ya riueguna, ‘Am duyama kwa kiroḡi be kwa naḡo.’” ¹² Be taudi tauḡominama ai taravirena, “Inam ai banaga nama ya riuem da tam am duyama sibo kuya kiroḡi, wa?” ¹³ Be tauḡoma nam i kataiena aitau tauna yai yawsani, baninama Yesu patara nopolie ya rausonaḡe be ya naḡona. ¹⁴ Muriḡanama Yesu inam tauḡominama tempol nopone ya banavi be ya riuena, “Yodi kuya kita, tam kuya yawasanana. Nam gewagewa kwa voia munaḡe, da tokare nam kai matane kwa naḡo.” ¹⁵ Naumeki da tauḡoma ya naḡo be Jius babadidima yai varidina da Yesu tauna yai yawasanina.

Yesu na voiama aubainama ya gudutarana

¹⁶ Yesu Sabat raḡandie noya ya voivoiedina. Vutuna aubainama Jius babadidima tauna raukivigewegewenama ai karea. ¹⁷ Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu Tamaguma raḡan matabuna na noyama è voivoiena naumeki da yodi. Vutuna aubainama taugu mate yà noyanoyana.” ¹⁸ Uma giudima aubainama Jius a rara rubu guratana da sibo Yesu ai gurina, nam Sabat tarawatunama waikatikotovinama taunaḡa debane, ibewa be mate tauna ya riuriuna da Mamaitua inam tauna Tamaḡominama. Be inam kauine tauna kabe Mamaitua i ruvaruva.

¹⁹ Be Yesu umanama ya paribeedina, “Taugu yà riuriu kauemina da Mamaitua Natunama nam tokare mabine aba e voiedi, ibewa. Tauna Tamanama abaḡa ya voiedi be ya kitikitana, vutudiḡa tauna e voivoiedina. ²⁰ Baninama Tamanama Natunama nuanama ya paḡona aubainama, yaba matabudi ya voivoiedina nama tauna Natunama yai katai be e voivoiedina. Be Natunama tokare voia ḡesaudima dosidima mate e voiedi be ko basedina, be nam banaga waiyawasaninama taunaḡa. ²¹ Tamanama banaga gurie be e kawakawa midisuḡu munaḡedina, be kauinama teneḡinama nama Natunama na ḡoane banaga gurie be e kawa midisuḡu munaḡedi, be yawsana ta paḡopaḡona. ²² Be Tamanama etara matabudi Natunama nimane ya biridina ²³ da banaga matabudi sibo Natunama a vivirena Tamanama ta vivivivrena maika. Be aitauḡa Natunama nam tima vivivivrena, taudi Tamanama mate nam tima vivivivrena, baninama Tamanama tauna vutuna Natunama ya riuporena.

²⁴ “Taugu yà riuriu kauemina aitauḡa da yau giuma ta vaivaie, be tauriuporeguma tawai sumaḡena, taudi yawsana kenakena nonoḡinama kaite a paḡona, be nam tokare ta naḡo gienae. Taudi gurie be a davuna yawsanae.

²⁵ “Be mate yà riuriu kauemina da raḡan e veraverauna e tavana, vutuna yodi ya tavanaugh. Inam raḡanine banaga guriguridima taudi taugu Mamaitua Natunama bonaguma tai beavaiena, be aitauḡa bonaguma ta vaivaiena, taudi tokare yawsana ta paḡona.

²⁶ Taugu nama è riuemina, baninama Tamaguma tauna vutuna yawsana pakanama, be inam yawsaninama tauna nopone e kenakenana. Be tauna ya voie da Natunama mate

* ^{5:4:} Gurik baibol ḡesaudima vers 4 umanama a girumina: Raḡan ḡesaudie Bada na aneama ya yovo topa nopone be upa ya voie be yawai burukwakwakwana. Murine aitau da ya poti doka be topae ya naḡona, tauna ya yawayawasanana, avedi da sida nema maika kitanama, be yaḡoro ya yawsanana.

nopone inam yawasaninama e kenakenana. ²⁷ Be tauna rewapana Natunama ya utena da banaga e etaredina, baninama tauna vutuna Banaga Natunama. ²⁸ Nam ko base da rağan e veraverauna e tavana, inam rağanine banaga kokoagae keneke nedima matabudi tokare Mamaitua Natunama bonanama ta vaie be ta midisuğuna. ²⁹ Be aitauğā vere a voivoiena, taudi ta midisuğu be ta yawasana nonoğana. Be aitauğā gewagewa a voivoiena, taudi ta midisuğu be gienae ta nağona, inam vutuna adi kovoğama. ³⁰ Taugu nam nuague yaba ama voivoiedina, ibewa da Tamaguma yaba ewai aninedina ruvane, nama yà voivoiedina. Vutuna aubainama yau rauetarama inam didimaninama, baninama tauriuporeguma ya riuriueguna, ruvane nama banaga yà etaetaredina, be nam taugu yau ğoane.

Yesu tauwai matematenama

³¹ “Değoda taugume yai matamata munağeguna, tokare yau giuma nam tai kawa riukaue. ³² Be taugu è kataiena da tauwai matemateguma ğesau tauna taugu e giugueguna, inam matabuna riukaua. ³³ Taumi boni tauwai noyanoya koya riupore nawedina Jon ğarone, be tauna ğarodie taugu ya giueguna inam matabuna riukaua. ³⁴ Taugu Jon na giuma yà riuriu wainoğotimina da taumi yawasana ko banavina. Be taugu yau matamatama inam nam banaga ğoma. ³⁵ Jon tauna kodam maika ya yanayanana, be taumi na yanae ami ğoanama ruvane rağan ğaubonağā koyawai nuaverena. ³⁶ Jon aubaiguma aba ya giuguemina, inam matabuna ya verena. Be taugu yau matamatama vere vavasağidima inam voia dosidima, Tamaguma ya uteuteguna yà voivoiedina. Inam voiedima dosidima tawai mağatarana da taugu Tamaguma ya riuporeguma. ³⁷ Be Tamaguma tauriuporeguma tauna mate aubaiguma riukaue e giugiuna. Be taumi nam airağan bonanama ko vaie bo noğonama ko kitana. ³⁸ Tauna ya riuporeguma be taumi nam koi sumağeguna, vutuna aubainama na giuma nopomie nam tima kenakenana.

³⁹ “Taumi buka poredima ko sievidi be kowai nuanoğonoğotedina da kabe yawasana kenakena nonoğinama dabudine ko banavi. Be inam bukanama taugu e giugueguna, ⁴⁰ taumi sibo ğarogue koya verau be yawasana koya pağona. Be taumi debemima ya bado kauana.

⁴¹ “Değoda taumi ko kawa sağegu bo ibewa, inam giudima taugu ğarogue nam banibiribiridi, ⁴² baninama taugu è kataiena da taumi nopomie Mamaitua nam komawai nuapağona. ⁴³ Taugu Tamaguma isane ğaromie è yovona, be taumi nam koi anineguna. Be değoda banaga ğesau tauname isane ğaromie e tavatavanaugh, taumi kowai aninena. ⁴⁴ Vutuna aubainama taumi nam teneteneğina da koi sumağegu, baninama taumi ami banagama ta kawa sağemina, vutuna ko ğoeğoe guratena. Be Mamaitua sibo taumi ya kawa sağemina, taumi nam koma ğoeğona.

⁴⁵ “Be taugu tokare Tamaguma ğarone nam ya samanimi. Taumi ami voiama maika kabe Mousis kowai muriwatane be kowai sumağe. Be Mousis tauna tokare Tamaguma ğarone e samanimina, ⁴⁶ be değoda taumi Mousis koi sumağena, naumeki da taugu mate sibo koyai sumağeguna, baninama Mousis na bukay taugu mate ya giueguna. ⁴⁷ Be değoda tauna aba ya girugirumidina nam koi sumağedi, naumeki da taugu yau giuma tokare nema koi sumağā bakedi?”

6

Yesu banaga 5 tausand ei kanidina

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

¹ Rağan bisanama muridie Yesu wagae ya geru be yawawa Galilima ya davu be ya nağona noağō nevane gerese. Be inam yawawinama isanama ğesau ta riuriuna: Taiberias yawawinama. ² Be patara dosinama Yesu ai muriwatanena, baninama tauna mataira dosidima banaga sidesidedima ğarodie ya voivoiedina aubainama. ³ Dabudine Yesu tauna ya sağā ya nağona oya be na tauwai muriwatanama mate a miana. ⁴ (Be Nağopore soinama rağaninama kaiteka maida ya tavatava be uma kauidima a tubuğana.)

⁵ Be Yesu patara ya kitedi be tauna ğarone a sağasağana, dabudine tauna Pilip ya riuenä, “Kani değō tà gimara be uma banegidima tai kanidi?” ⁶ Tauna nama ya riuna

Pilip raurubunama aubainama, be Yesu kaite ya katai munağena da tauna tokare aba e voiena.

⁷ Be Pilip ya paribee be ya riuna, “Ai Bada, değoda tauda ġarode 200 Denari sibo i kena be kani sibo tè gimarana, yağoro uma patarinama matabuna tokare nam tei kanidi be teneteneğina.” ⁸ Dabudine Saemon Pita tuağanama Endru ya riuna, ⁹ “Uma gomeninama tauğominama ġaubonama, tauna ġarone buredi 5 be iyana rabui ta kenakenana. Be inam nam teneteneğina uma patara ya moraba kauana.”

¹⁰ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Banaga matabudi ko riuedi da ta mia.” Naumeki da banaga matabudi mui debedie a miana. Be tautauğoma sievinama 5 tausand* nama. ¹¹ Naumeki da tauna buredi ya ragaudi, da Mamaitua yai kaiwe be patara ġarodie buredi ya soiedina. Be murine kauinama teneğinama nama iyana ya voiena. Be banaga matabudi a kani da a kani siauana. ¹² Be banaga a kanikani kovina murine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Yodi ko nağjo be kani kanikani gosedima matabudi ko rawateğeteğeidi, nam i verena da kani tai yakaredi.” ¹³ Naumeki da taudi buredi kanikani gosedima matabudi a rawateğeteğeidi be posa matabudi 12 ai moğavudina.

¹⁴ Be rağanine banaga uma matairinama nama a kitakitana, taudi a riuna, “Tauna vutuna riukaua da peroveta boni a riuriuena yodi ya tavana.” ¹⁵ Yesu ya kita da taudi a ġoeğoenä da tauna sibo a kawa guyau makaiena. Vutuna aubainama Yesu taunağya ya rausonağe be oya debane ya nağona.

Yesu upa debanağya ya nağona

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶⁻¹⁷ Naumeki da ravi ya tavana, be Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie nam i tava munağana. Vutuna aubainama taudi a dobi be a munağana gerese. Be dabudine wagae a geru da yawawa a davu be a nağona Kapeniamma.

¹⁸ Taudi a taunağyo ġaubonağya be sive dosinama yai ravusa be rabama yai karena. ¹⁹ Inam rağanine ta kitana be Yesu topa debanağya ya babara be ġarodie ya nağonağona. Dabudine taudi a naira kauana, ²⁰ be tauna ya riuedina, “Taugul! Nam ko naira!” ²¹ Dabudine tauwai muriwatanama a ġoeğoenä da tauna sibo a soru tavaitena wagae. Be yai rağantenağe da waga kaite noağyo nevane gerese ya midimidina.

²² Pomai rağanboiboi patara muridie a gosegosedina, taudi Yesu a raberabena, baninama taudi maiğyo ravie a kita da waga tenağya kavakava dabudine ya midimidina be tauwai muriwatanama taudiğya inam wagane a geru da a nağona, be nam Yesu mate. ²³ Be waga ġesaudima Taiberiasğya a veraverena a tava da değyo Bada buredi yai aiaini be banaga a kanikanina, dabudine a ġotana. ²⁴ Rağanine patara ta kitana be Yesu be na tauwai muriwatanama mate taudi nam dabudi, naumeki da inam wagedie a geru be a munağana Kapeniamma Yesu wanenama aubainama.

Yesu tauna yawasana kaninama

²⁵ Rağanine taudi noağyo nevane a tava be Yesu a banabanavina rağanine, taudi ai taravire be a riuena, “Tauwai katakatai, tam nema kuya verau bako?” ²⁶ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Maiğyo taugu èi kani siauemina, aubainama taumi taugu ko wanewaneguna. Be yau voiama dosidima aba tawai mağataridina yağoro taumi nam koma katakataiena. Be inam voiedima tawai mağatariguna da Mamaitua taugu ya riuporeguna. ²⁷ Taumi nam kani ġoma aubainama ko noyanoya, avedi, inam tokare ta bova be tai kavena. Be taumi yawasana kaninama ko wanena, vutuna tokare e kena nonoğana. Yodibe Banaga Natunama yawasana kenakena nonoğinama è utemina, baninama Tamadama Mamaitua tauna vutuna yai aninena.”

²⁸ Be taudi ai taravire be a riuna, “Mamaitua aba e ġoeğoenä ka voie?” ²⁹ Be Yesu ya riuna, “Mamaitua na ġoanama inam aitau ya riurioporena tauna koi sumağena.” ³⁰ Be

* ^{6:10:} Tautauğoma taudiğya sievinama 5 tausand. Be waiwaivi seda mate nam ti sievidina, taudi mate a kanina.

taudi a riuena, “Aba matairinama kwa voie da tauma ka kita, yodibe kai sumaġemna. ³¹ Maika girugiruminama porane ya riuna da Mousis waġawaġadama mara kaninama ya utedi be a kanina dobu kavakavane a bababarana raġanine.”

³² Be Yesu ya riuna, “Ibewa, yà riuriu kauemina da inam nam Mousis mara kaninama i utedina. Ibewa da Tamaguma marae miemieninama ya utedina be yodi tauna mara kani ġominama e uteutemina. ³³ Be mara kani ġominama inam tauna aitau marae be ya yovona da banaga matabuna dobue ei yawasanidina.” ³⁴ Be taudi a riuna, “Bada, inam kaninama raġan patapatanama kwa utemai.”

³⁵ Be Yesu ya riuna, “Yawasana kaninama inam vutuna taugu! Be aitauġa ġarogue ta veraverauna, taudi nam airaġan kani e karatidi, be aitauġa tawai sumaġeguna, taudi nam airaġan nuedima e raukasakasa. ³⁶ Be taumi ko kitakitaguna, be yaġoro nam komawai sumaġeguna. ³⁷ Be taudi aitauġa Tamaguma ya uteuteguna, taudi tokare ġarogue ta verauna, be taugu tokare nam yà riutuaġaiedi. ³⁸ Taugu marae be è yovona tauriuporeguma na ġoanama yà voiena aubainama, be nam taugu. ³⁹ Be Mamaitua na ġoanama inam umanama, tauna aitauġa taugu ya uteuteguna nam tenaġa maika yà viri yakasi, ibewa da raġan damone taudi tokare gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁴⁰ Tamaguma na ġoanama inam banaga aitauġa Mamaitua Natunama ta kita be tawai sumaġena, taudi tokare yawasana kenakena nonoġinama ta paġona, be raġan damone taudi gurie be yà kawa midisuġu munaġedina.”

⁴¹ Inam raġanine Jius banegidima momodu ai karena, baninama Yesu ya riuna da tauna vutuna kani marae, be ya yovona. ⁴² Be taudi a riuna, “Uma tauna Yesu, Jousep natunama. Na dosima tauda tè kataiedina. Be nemanama da tauna e riuriuna, ‘Taugu marae be è yovona.’”?

⁴³ Be Yesu ya riuedina, “Momodu ko gose pore! ⁴⁴ Nam aitau teneġinama da tokare ġarogue e verau. Be Tamaguma tauriuporeguma aitauġa e veraverauġedina ġarogue, taudi tokare ġarogue ta verauna. Be taudi vutudi tokare raġan damone gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁴⁵ Baninama girugiruminama porane peroveta umanama a riuna, ‘Taudi matabudi Mamaitua tokare ei kataidina.’ Be aitauġa Tamaguma bonanama tawai beavaie be riunama ta paġopaġona, taudi tokare ġarogue ta verauna. ⁴⁶ Nam aitau tenaġa Tamadama i kita rubuna. Ibewa da taugu Mamaitua ġarone be è yovona, tauguġa Tamadama è kitana.

⁴⁷ “Yà riuriu kauemina, aitau da taugu ewai sumaġeguna, tauna kaite yawasana kenakena nonoġinama ya paġona. ⁴⁸ Yawasana kaninama inam vutuna taugu! ⁴⁹ Taumi waġewaġemima boni dobu kavakavane mana a kanikanina, yaġoro a gurina. ⁵⁰ Be aitau uma kaninama marae yovoyonama e kanina, tauna tokare nam e guri. ⁵¹ Be taugu vutuna yawasana kaninama marae be è yovona. Be aitau da inam kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoġana. Be inam kaninama vutuna taugu tubuġa ġomiguma yai utaena, da dobue banaga ta yawasanana aubainama.”

⁵² Dabudine Jius banegidima ai saġasaġa gurata be a riuna, “Nemanama da uma baneginama tubuġinama e uteda be tà kani?” ⁵³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Yà riuriu kauemina, deġoda Banaga Natunama tubuġinama nam taumi ko kani be kosinina nam ko tego, taumi nopomie yawasana ibewa. ⁵⁴ Be aitau da tubuġa ġomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna yawasana kenakena nonoġinama kaite ya paġona. Be raġan damone tokare gurie be yà kawa midisuġu munaġedina. ⁵⁵ Baninama taugu tubuġa ġomiguma inam vutuna kani kaua. Be kosiniguma inam vutuna tego kaua. ⁵⁶ Be aitau da tubuġa ġomiguma e kanikani be kosiniguma e tegotegona, tauna taugu nopogue be taugu tauna nopone. ⁵⁷ Tamaguma yawayawasaninama ya riuriuporeguna na rewapanae taugu yà miamiana. Teneġinama nama aitauġa taugu ta kanikaniguna, taudi tokare yau rewapanae ta miana. ⁵⁸ Be taugu vutuna kani kaua marae be è yovona. Taumi waġewaġemima boni mana a kanikanina, taudi a gurina. Be aitau uma kaninama e kanina, tauna tokare e mia nonoġana.”

⁵⁹ Yesu inam giudima matabudi Kabeniamma sinagog nōpone banaga yai katakataidina.

Tauwai muriwatana toitoi Yesu na waikatakataima a tuañāie be a gosena

⁶⁰ Be rañanine Yesu na tauwai muriwatanama toitoi nama giudima a vaivaledina, taudiñā ai giu vivira be a riuna, “Uma waikatakatainama nam i vere kauana, aitau tokare e pañō?”

⁶¹ Dabudine Yesu ya kataie da na tauwai muriwatanama tauna na giuma aubainama a momomoduna, naumeki be ya riuedina, “Taugu yau giuma ami waisumañama e kawakawa gewagewa, bo? ⁶² Be Banaga Natunama marae e munamunañana ko kitana rañanine, taumi nema ko noñota bako? ⁶³ Mamaitua Aruinama† tauna vutuna yawasana kenakena nonoñinama banaga e uteutedina. Tubuñā taunañā nam yawasana e utemi. Be taugu yau giuma aba è riuriuemina, inam vutuna Mamaitua Aruinama, yawasana e uteutemina. ⁶⁴ Be yañoro taumi ñesaumima nam komawai sumañeguna.” Yesu tauna noñone ya kataiedina da aitauñā tauna nam timawai sumañeguna, be aitau tauna tokare e boru dobiñeguna. ⁶⁵ Be Yesu giu yai kare munañē be ya riuna, “Vutuna aubainama noñone è riuemina da nam aitau teneñinama da tokare ñarogue e verau. Be Tamaguma aitau rewapania e uteutena, tauna tokare ñarogue e verauna.”

⁶⁶ Uma giune Yesu na tauwai muriwatanama toitoi tauna a gose be ai nañō teñateñana. ⁶⁷ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama 12 a miamia kwasana yai taraviredi be ya riuna, “Taumi nemanama? Taumi mate nañō ko ñoeñoe, bo?”

⁶⁸ Be Saemon Pita Yesu ya paribee be ya riuna, “Bada, aitau ñarone ka nañō? Tam yawasana kenakena nonoñinama riudima tamñā ñarome ta kenakenana, ⁶⁹ be tauma kawai sumañemna be kè kataienia da tam vutuna Mamaitua na Babau vinevinema.”

⁷⁰ Dabudine Yesu ya riuna, “Taumi 12 taugu è vinemina be nōpomie tenañā tauna Seitān na taunoyama.” ⁷¹ Tauna inam Judas ya giugiuena. Be tauna Saemon Iskariot natunama. Be avedi da Judas tauwai muriwatanama 12 nōpodie, be tauna yañoro Yesu ya boru dobiñeguna.

7

Yesu tasitasinama

¹ Inam kauidima muridie Yesu Galili nōponañā ya bababarabara nañona. Be tauna Judia nañonama nam i ñoñena, baninama inam dabudine Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomtomna da sibo ai gurina.

² Be Kapekape soinama rañaninama maida ya tavatavana aubainama, ³ Yesu tasitasinama tauna a riuenia, “Tam Galili sibo kuya gose be kuya nañona Judiama soie, be dabudine patare sibo mataira kuya voiedi be am tauwai muriwatanama sibo a kitedina.

⁴ Tam deñoda kwa ñoeñoenia banaga matabudi ta kataiemna, naumeki da patara matedie mataira dosidima kwa voiedina, be nam kwa miamia yababa.” ⁵ Taudi nama a riuna, baninama avedi da Yesu tasitasiñominama taudi mate Yesu nam ti sumañeguna.

⁶ Vutuna aubainama Yesu taudi ya riuedina, “Taugu yau rañan yañama nam i tavana. Be taumi naumeki da ami ñoñane nama ko nañona. ⁷ Banaga tokare nam ta tuañaiemi, be taugu ta tuatuañieguna, baninama taugu yà riuriuedina da adi voiama a gewagewana.

⁸ Naumeki taumi ko nañō soie, be taugu inam nam ama nañonañona, baninama yau rañan yañama yañoro nam i tavana aubainama.” ⁹ Naumeki da Yesu Galilima ya mia kwasana.

¹⁰ Be tasitasinama taudi a nañonañona soie rañanine, tauna mate muriñā moisiñigā ya nañona soie. Be nam patare i taimañatarina. ¹¹ Be soi nōpone Jius babadidima Yesu a wane be a riuriuna, “Uma baneginama tauna deñō?”

¹² Be inam dabudine patara dosinama taudi kasave mareñā Yesu awai giugiuena. Banaga ñesaudima a riuna, “Tauna banaga verenama”. Be ñesaudima a riuna, “Ibewa,

† ^{6:63:} Gurik baibol nōpone ‘Arua’ taunañā e kenakena, nam ‘Mamaitua Aruinama’.

tauna banaga e biribiri waideğedina.” ¹³ Be nam aitau tenağā debanama i tora be patare i giu guratana, baninama taudi Jius babadidima a nairedina aubainama.

Yesu banaga ewai katakataidina

¹⁴ Soi ġaubonağā da sibo ya kovina, Yesu ya sağā ya nağō tempol nopone be waikatakatai yai karea. ¹⁵ Dabudine Jius banegidima tauna a base be a riuna, “Uma baneginama tauna nam aikedae i girumana. Be nemanama da uma yabedima matabudi ya kataiedi?”

¹⁶ Be Yesu taudi ya riuinedina, “Aba yàwai katakataimina inam nam taugu nuague ama waikatakataimina. Ibewa da inam tauriuporeguma tauna na waikatakataima. ¹⁷ Be aitau da Mamaitua na ġoanama voienama e ġoeğōena, tauna tokare e kataie da inam waikatakatainama Mamaitua na waikatakatai, bo taugume yau waikatakatai. ¹⁸ Banaga aitau da na noğote e giugiuna, inam baninama tauna e rara rubuna da banaga tauna kabe ta kawa sağē. Be tauna aitau da tauriuporenama kawa sağenama aubainama e giugiuna, tauna inam banaga verenama, be tokare nam ġarone gewagewa ta banavi. ¹⁹ Mousis tarawatu ya utemina, be nam aitau tenağā inam tarawatudima kumawai muriwatanedina. Aba aubainama taugu waiguriguma ko ġoeğoe? Taumi inam tarawatu kowai kati kotovina.”

²⁰ Dabudine banaga Yesu a riuena, “Tauma nam tam waigurimma ke riuena, tam agunai penama ya kokumna.” ²¹ Be Yesu taudi ya riuinedina, “Taugu Sabat rağanine tauğoma tenağā èi yawasani be taumi nuemima yai medina. ²² Be you, taumi mate Sabat rağanine ko noyanoyana. Taumi Mousis na tarawatuma ruvane seda tautauğomidima ġarodie kopitom ko voivoiedina. Be inam vaivainama novemai Eibraham ġarone be ya sağana, muriğā da Mousis tarawatu ya yovoğena. ²³ Değoda gomana Sabat rağanine kopitom e pağona, inam naumeki Mousis na tarawatuma na ruvae. Nama teneğine taugu yodi banaga Sabat rağanine èi yawasanina, yodi nemanama? Be aba aubainama yodi ġarogue ko medimed? ²⁴ Inam kauidima ko kita yağedi da nam voia ġavoe kitakitanama, vutuna ko kitakita wairuva. Avedi, be didimanae yaba ko kita wairuvedi be muriğā da ko giuedi.”

Yesu tauna Tau waiyawasana, bo?

²⁵ Inam giudima aubaidima Jerusalem banegidima ġesaudima a riuna, “Uma baneginama vutuna waigurinama ta riuriue, bo? ²⁶ Tauna yodi umanema patare e giugiuna, be taudi nam aba ġarone tima riuriuena. Agunai tauda dà babadama a banavi da tauna naumeki Tauwai yawasana. ²⁷ Be inam nemanama? Uma baneginama tauda tè kataiena da tauna aikedae be ya tavana. Be Tauwai yawasana aikedae be e tavana nam aitau i kataiena.”

²⁸ Yesu tauna yağoro tempol nopone yawai katakataina maika, tauna bonanama dosine ya riuna, “Inam riukaua taumi koya kataiena da taugu aitau be aikedae è tavana. Taugu nam yau ġoane uma dabudine e tavana. Ibewa da Tamaguma ya riuporeguma, be tauriuporeguma riukaua e miamiana, be taumi tauna nam ko kataiena. ²⁹ Be taugu tauna è kataiena, baninama taugu tauna ġarone be è yovona. Tauna ya riuporeguma.” ³⁰ Umanama giudima debedie taudi a rara rubuna da sibo a vunuğina, be nam ti vunuğina, baninama na rağan yağama nam i tavana aubainama.

³¹ Be patara nopolie banaga toitoi Yesu ai sumağe be a riuna, “Tauwai yawasana e tavana rağanine, mataira ġesaudima dosidima uma baneginama ya voivoiedina nama tokare e voiedi, bo? Vutuna aubainama uma tauna naumeki vutuna.”

³² Dabudine patara kasave Yesu awai giugiuena, Parisi a vaiedina. Vutuna aubainama taudi be pirisi adi babadama mate porisiman a riuporedina da Yesu sibo a vunuğī be a panina. ³³ Be Yesu ya riuna, “Taugu taumi mate rağan ġaubonağā tà miana, muriğā be yà munağana tauriuporeguma ġarone. ³⁴ Taumi tokare ko waneguna be nam ko banavigu, baninama değō taugu yà miamiae, dabudi taumi tokare nam ko tava.”

³⁵ Dabudine Jius babadidima adi banagama adi banagama mate a riuna, “Inam baneginama dēgo nāgonama ewai tai? Agunai tauna uma dobunama e gose be e nāgona wari dobue da nam tà kita munāge. Agunai tauna Jius banegidima ai daberaridi be wari dobue ta miamiana ġarodie e nāgona. Bo Gurik banegidima ġarodie e nāgo be ei katakataidina. ³⁶ Tauna ya riuna, ‘Taumi tokare ko wanegu be nam ko banavigu be dēgo yà miamiana, dabudi taumi tokare nam ko tava’. Uma giudima banidima aba?”

Yesu yawasana watutunama e uteutedana

³⁷ Soi rāganinama dosinama damone Yesu ya midisūgu be bonanama dosine ya riuna, “Aitau da nuamma e rarau kasakasana kwa verau ġarogue be upa yà utem be kwa tegona.

³⁸ Aitau da taugu ewai sumāguguna, inam baneginama nopone yawasana watutunama e manini dobina maika girugiruminama porane ya riuriuna nama.” ³⁹ Yesu upa ya giuena inam Arua e giugiuena, be taudi aitaūga tauna tawai sumāgena tokare e utedina. Inam rāganine Arua yāgoro nam i yovona, baninama Yesu yāgoro dobue ya miamiana, tauna nam gurie i midisūgu be i nāgona marae.

Banaga a darīga munāgedina

⁴⁰ Be banaga umanama giudima a vaivaisedina, dabudine ġesaudima a riuna, “Riukaua da inam taūgominama tauna vutuna peroveta Mamaitua ya sausaugena rājan damone e tavana, vutuna yodi ya tavana.” ⁴¹ Be banaga ġesaudima a riuna, “Tauna Tauwai yawasana.” Be ġesaudima a riuna, “Ibewa, Tauwai yawasana nam tokare Galilima be e verau, ⁴² baninama girugiruminama porane e riuriuna da Tauwai yawasana tauna guyau Deivid na damma nopone e tubūgana. Be tauna tokare Deivid na meagaie Betliemma be e verauna.”

⁴³ Naumeki da Yesu kana taiye banaga adi nōgotama ruvedie nama a darīga munāgedina. ⁴⁴ Banaga ġesaudima a ġoēgoena da sibo a vunūgina, be nam aitau tenāga nimanama Yesu tunine i boru rubuna.

⁴⁵ Naumeki da porisiman a tava munāgana Parisi be pirisi adi babadama ġarodie. Be inam babadidima porisiman ai taraviredi be a riuna, “Aba aubainama Yesu nam ko vunūgi be ko pani veraūge?” ⁴⁶ Be porisiman a riuna, “Uma baneginama na giuma ai rewapani kauana, nam aitau airājan nama i giu rubu be ke vaiena.” ⁴⁷ Be Parisi a riuedina, “Taumi mate yodi tauna kowai murināgonāgo, bo? Tauna inam banaga tauboru waidēgedima. ⁴⁸ Ami babadama be tauma Parisi ko kitamai, inam taūgominama kawai muriwatane, bo? ⁴⁹ Ibewa, be uma pataridima buebuedima tarawatu nam ti kataienai, vutuna aubainama tokare Mamaitua ei tara tautaedina.”

⁵⁰ Dabudine Parisi tenāga isanama Nikodimas, tauna vutuna boni Yesu ġarone ya tavatavana, tauna ya midisūgu be ya riuna, ⁵¹ “Tauda dà tarawatumna nema e riuri bakeda? Banaga tà kovōga yababe, bo nōgone tà etara doke be murīga tà kovōgi?”

⁵² Dabudine na banagama a paribee be a riuna, “Tam mate Galili banegim, bo? Girugiruminama porane kwa sievi be kwa kita da nema e riu bakem. Nam airājan peroveta Galilīga tokare e verau.”

⁵³ Naumeki da ai daberaridi be tenatenagāga a nāgona adi vadae.

Waivi na banagama debedie mui ya poreporena

¹ Be Yesu tauna ya nāgona oya olip debane. ² Pomainama rājanboiboi tauna ya munāgana tempol nopone be dabudine patara a rawatēgeidina. Naumeki da tauna ya mia be waikatakataidima yai karea.

³ Tauna dabudi ya giugiuna maika, tarawatu tauwai katakataidima be Parisi taudi waivi tenāga a kita banavina, tauna na banagama debedie mui tauporenama. Vutuna aubainama taudi a veraūgena Yesu ġarone. Be waivinama a riue da patara nōgodie ya midi ⁴ be taudi Yesu a riuen, “Tauwai katakatai, uma waivinama na banagama debedie

mui ya porepore be kè banavina. ⁵ Nema kwa noğonoğota bake? Mousis na tarawatuma e riuriuna da umanama waivinama tauma sibo kè rauyeku be ya gurina.”

⁶ Be inam babadidima taudi keda a wanewanena da Yesu sibo aba ya vato waigewa be inam giudie sibo ai wavuna. Be Yesu ya raudune yovo be nimarakurakune doğga debane yawai girugirumana. ⁷ Be taudi yağoro waitaravira awai boruditina. Naumeki da Yesu ya tausuğu be ya riuedina, “Tam aitau da gewagewa nam ku voia rubuna, naumeki da tam banegimma yeku kwa rubu dokena.” ⁸ Dabudine tauna ya raudune munağga be doğga debane waigirugiruma yai kare munağena.

⁹ Rağjanine waivi tauwai wavunama nama giunama a vaivaiena, naumeki da tenetenağga ai nağ teğeteğedina, be babada poredima taudi inam a doka ğomedina. Be Yesu inam waivinama mate taudiğga a gose poredina. ¹⁰ Naumeki da Yesu ya tausuğu be waivinama yai taravirena, “Tauwai wavumama aikedae a nağga? Taudi nam ti rauyekum, bo?” ¹¹ Be waivi ya riuna, “Ibewa Bada.” Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu mate nam tokare ya rauyekum. Kwa nağona, be nam gewagewa kwa voie munağe!”

Yesu tauna dobu na yanama

¹² Yesu patara ğarodie giu yai kare munağga be ya riuna, “Taugu vutuna dobu na yanama. Aitau da taugu ewai muriwatane guna, tauna tokare nam tadiwanawanae ei suratou nağga. Ibewa da tauna nopone yana e kenana, inam rağjanine yawasana e banavina.”

¹³ Be Parisi taudi a paribee be a riuna, “Tam inam kaiyovue tamğga aubaimma kwa giugiu raukosoğaiğai.” ¹⁴ Be Yesu taudi ya riuedina, “Değoda taugume aubaiguma sibo è giu raukosoğaiğaina, inam yağoro riukaua. Baninama taugu aikedae è verau be aikedae ya nağonağona taugu è kataiena, be taumi nam ko kataiena.

¹⁵ “Taumi ko etaetareguna inam banaga ğoma ami noğotama ruvane ko etaetareguna. Be taugu nam aitau ama etaetarena. ¹⁶ Be değoda taugu banaga etaredima è ğoena, taugu yau rauetarama tokare didimanae è voienna, baninama Tamaguma tauriuporeguma murigue e midimidina, be nam tauguğga ama miamiana. ¹⁷ Taumi ami tarawatuma e riuriuna da rağjanine matamata rabui giu teneğinama ta vatona, inam giunama banaga tokare nam ta riuwai kaikaiyovu. ¹⁸ Taugu inam matemie yodi aubaiguma ya giugiuna, be wairabuiguma inam Tamaguma tauna vutuna tauriuporeguma.”

¹⁹ Dabudine taudi Yesu a riuena, “Yodi tamamma değga?” Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Taumi taugu Tamaguma mate nam ko kataiemaina. Değoda taugu sibo ko kataieguna, taumi tokare Tamaguma mate koya kataiena.”

²⁰ Yesu tauna tempol nopone değga mane aniborunama gabune, dabudi ya midi be inam yabedima matabudi yai katakataidina. Be nam aitau Yesu i kaididi be i pani nawena, baninama tauna na rağan yağama yağoro nam i tavana.

²¹ Be Yesu inam babadidima ya riu munağedina, “Taugu tokare ya nağona, be taumi ko waneguna be ami gewagewae tokare ko gurina. Be değga ya nağonağona, taumi tokare nam dabudi ko tava.” ²² Be Jius babadidima a riuna, “Yodi agunai waiguri munağenama ewai nuanoğonoğotena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, ‘Değga ya nağonağona, taumi tokare nam dabudi ko tava’. Bo inam giunama baninama aba?”

²³ Dabudi Yesu na giuma ya kaiwatani be ya riuedina, “Taumi inam uma dobunama ğaronama, be taugu ibewa. Taugu inam note banagiguma. ²⁴ Vutuna aubainama è riuemina da taumi tokare ami gewagewae ko gurina. Be taugu inam vutuna taugu. Be değoda nam koi sumağegu, taumi tokare naumeki da ami gewagewae ko gurina.” ²⁵ Be taudi a riuena, “Tam aitau?” Be Yesu ya riuedina, “Kaite ya riuriuemina, taugu inam vutuna taugu. ²⁶ Taumi ami voiama debane nema sibo è riuriu bakemina, be tokare nam nama ya voia. Be tauna aitau tauriuporeguma riukaua da tauna e miamiana. Tauna vutuna aba e riuriueguna ruvane, nama dobue banaga ya riuriuedina.” ²⁷ Be banaga dabudine taudi nam ti kataiena da tauna inam Tamanama ya giugiuena.

²⁸ Vutuna aubainama Yesu ya riuna, “Raḡanine taumi Banaga Natunama ko kaisuḡu be koi dawena, inam raḡanine taumi tokare ko kataiegu da taugu vutuna taugu. Be taugu nam yau ḡoane yaba ama giuguedina, ibewa da Tamaguma nema ewai katakataiguna ruvane, nama yà giuguedina. ²⁹ Tauriuporeguma tauna raḡan matabuna taugu mate be nam ima gosegoseguna, baninama taugu raḡan matabuna na ḡoanama yà voiedi be tauna ewai nuaverena.” ³⁰ Banaga toitoi uma giudima a vaivaiena, taudi Yesu ai sumaḡena.

Riukaua banaga e kuvesidina

³¹ Taudi aitauḡa Yesu awai sumaḡena, tauna ya riuedina, “Deḡoda yau waikatakataima ko kaidididi be ko voteyeteyedina, taumi riukaua da yau tauwai muriwatanama. ³² Inam raḡanine taumi riukaua ko kataie be riukaua taumi e kuvesimina.”

³³ Be taudi a paribee be a riuena, “Nemanama kwa riuriuna da kwa kuvesimai? Tauma Eibraham na damma, nam aitau ḡarone kamawai yaragana, riukaua nema e kuvesa bakemai?” ³⁴ Be Yesu ya riuedina, “Yà riuriu kauemina, aitau da gewagewa e voivoiena, tauna gewagewa ḡarone ewai yaragana. ³⁵ Be aitau da gewagewa ḡarone ewai yaragana, tauna Mamaitua na damma nopone nam na waibadama ima kenakenana. Be Mamaitua Natuḡominama tauna na waibadama e kenakena watanana. ³⁶ Vutuna aubainama deḡoda Mamaitua Natuḡominama e kuvesimina, taumi naumeki da kuvekuvesimima ko miana. ³⁷ Taugu è kataiena taumi Eibraham na damma, be yaḡoro taumi waiguriguma kowai taina, baninama taugu yau giuma taumi nopomie nam ima kenakenana aubainama. ³⁸ Taugu Tamaguma ḡarone yaba è kitekitedina vutudi yà riuriuemina. Be taumi tamemima aba ya riuriuemina, vutuna koi muriwatanena.”

³⁹ Be taudi a riuna, “Tauma tamamaima Eibraham.” Be Yesu ya riuna, “Ibewa, Eibraham inam nam taumi tamemi. Deḡoda taumi sibo tamemima, Eibraham naumeki da tauna yaba ya voivoiedina ruvane, nama sibo koya voiedina. ⁴⁰ Taugu riukaua Mamaitua ḡarone è vaie be è riuriuemina be yaḡoro da taumi vunuḡiguma kowai taina. Eibraham tauna tokare nam nama ya voia. ⁴¹ Taumi ami voiama ewai maḡatarana da taumi tamaḡomimima inam banaga ḡesau, be tauna na voiama kowai muriwatanena.”

Be taudime a gudutaraḡa munaḡedi be a riuna, “Tauma Tamaḡomimaima inam Mamaitua be nam keda sedamai.” ⁴² Be Yesu ya riuedina, “Ibewa, Mamaitua inam nam taumi tamemi. Taumi deḡoda sibo tamemima Mamaitua, naumeki da taumi koyai nuapaḡoeguna, baninama taugu Mamaitua ḡarone be è yovona. Be taugu nam mabigue è yovona, ibewa da tauna ya riuporegu be è yovona. ⁴³⁻⁴⁴ Taumi tamemima Diaboro, vutuna aubainama taugu yau giuma koya nuababaḡena, be taugu aba yà giuguedina, taumi nam koma vaivaiedina. Taumi tamemima na ḡoanama vutudi kowai muriwatanedina. Tauna boni pakane da yodi tauna taurau vunuḡa. Baninama tauna riukaua e tuatuaḡiae be nopone nam riukaua ima kenakenana. Tauna taukaikaiyovu be kaiyovu Tamanama, tauna naumeki na yawasanama vutuna. ⁴⁵ Vutuna aubainama taugu raḡanine riukaua yà giuguen, taumi nam taugu komawai sumaḡeguna. ⁴⁶ Aba gewagewane taumi tokare koi wavugu? Deḡoda taugu yà riuriu kauana, naumeki da taumi sibo koyai sumaḡeguna. ⁴⁷ Tam aitau da Mamaitua ḡaronama, tam tauna riunama kwa vaivaiena. Be deḡoda riuguma nam kuma vaivaiena, inam anikitanama tam nam Mamaitua ḡarona.”

Yesu tauna Eibraham e saḡa porena

⁴⁸ Be Jius babadidima a riuena, “Tam maiḡone aba kè riuem? Tam gewagewa banegimma be penama ya kokumna!” ⁴⁹ Be Yesu ya riuna, “Taugu nam penama i kokuguna, ibewa da taugu Tamaguma yà vivivivirena, be taumi taugu nam koma vivivivireguna. ⁵⁰ Taugu nam ama kawakawa saḡe munaḡeguna, ibewa da Tamaguma Mamaitua tauna e kawakawa saḡeguna, be tauna vutuna yaba matabuna taukiti wairuvanama. ⁵¹ Taugu yà riuriu kauemina, Tam aitau da riuguma kwa voteyeteyedina, tam nam airaḡan tokare guri e taukonim.”

⁵² Dabudine Jius babadidima tauna a riuena, “Yodi kè vaia kauemna da tam riukaua penama ya kokumna. Tam kuya riuna da aitau riumma e voteyeteyedina, guri nam

airağan tokare tauna e tauconi. Be you, Eibraham be peroveta taudi a gurina. ⁵³ Tam nema maika kitam? Tamadama Eibraham be peroveta taudi a gurina, tam kwa sağā poredi, bo?”

⁵⁴ Dabudine Yesu ya riuna, “Değoda taugume yà kawa sağē munağeguna, inam kawasağenama nam baniboruboruna. Taugu Tamaguma e kawakawa sağeguna, tauna vutuna taumi ko riuriuna ami Mamaituama. ⁵⁵ Be taumi tauna nam ko kataiena. Be taugu tauna è kataiena. Değoda taugu sibo è riuna taugu nam tauna e kataiena, inam rağanine taugu tokare banaga kaikaiyovuguma è tubuğana taumi maika. Be inam nam nama! Taugu tauna è kataie be riunama yà vovo teyeteyena.

⁵⁶ “Tameimima Eibraham ya noğonoğotina da yau kaba verauma rağaninama e kitana, aubainama tauna nuanama ya mosarina. Be inam rağaninama tauna kaite ya kita be yai nuaverena.” ⁵⁷ Be Jius Yesu a riuena, “Tam am suarama ġauboğominama nam 50 ku pağona. Be nemanama da kwa riuriuna tam Eibraham kuya kita?”

⁵⁸ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Riukaua yà riuriuemina, muriğā da Eibraham ya tubuğana, taugu miemieniguma nama yà miamiana.” ⁵⁹ Inam giunama debane taudi yeku a ragaudi da Yesu sibo a rauyekuna. Be tauna tempol ya dobi pore, da ya rausonağe be ya nağona.

9

Yesu tauğoma matapotapotanama yai yawasanina

¹ Naumeki da Yesu ya babababara nağō, be tauğoma matapotapotanama ya kitana. Be inam tauğominama matapotapotanama tauna nama ya tubuğana. ² Be Yesu na tauwai muriwatanama tauna ai taravirena, “Tauwai katakatai, gewagewa aikedae ya tava be uma tauğominama ya voie da ma matapotapotana ya tubuğā? Tauname na gewagewa bo na dosima adi gewagewa?”

³ Be Yesu ya riuedina, “İbewa, nam tauna na gewagewa bo dosi adi gewagewa. Uma kauinama ya tubuğana da inam tauğominama ġarone Mamaitua na rewapanama ei mağatari be tà kitana. ⁴ Rağan yodi e yanayanae tauriuporeguma na noyama tà voienna. Be kupi e veraverauna e tavana, inam rağanine nam aitau tokare noya e voie be teneteneğina. ⁵ Taugu dobue yà miamiana maika, taugu vutuna dobu na yanama.”

⁶ Rağanine nama ya riuriuna, tauna doğae ya kaviso be nimane kavisonama ya voie da dogodogo ya tubuğana, be dogodogonama tauğominama matanama debane ya rodana.

⁷ Yodibe ya riuena, “Yodi kwa nağō kwa siguna Silom topane.” (isa ‘Silom’ baninama inam ‘Riupore’). Naumeki da tauğoma ya nağō be ya sigusiguna murine, matanama yai kita be ya verau munağana.

⁸ Tauna na banagama be banaga ġesaudima taudi noğone a kitana da tauna taukiğikiğī matapotapotanama. Dabudine taudi a riuna, “Inam tauğominama vutuna kabe taukiğikiğī matapotapotana, bo?” ⁹ Be banaga ġesaudima a riuna, “Ee, inam tauna”. Be ġesaudima a riuna, “İbewa, inam waria, be kitana maika tauna.” Be tauğominama ya riu raukosoğaiğai be ya riuriuna, “Inam vutuna taugu.” ¹⁰ Be taudi a riuna, “Aitau matamma yai yawasani?” ¹¹ Be inam tauğominama taudi ya riuedina, “Tauğoma tenağā tawai isana Yesu, tauna dogodogo ya voie da matague ya roda be ya riuegu da Silom topane è siguna. Naumeki da è nağō è sigusiguna murine, taugu èi kitana.” ¹² Be banaga inam tauğominama a riuena, “Baneginama yodi değō?” Be tauna ya riuedina, “Bai, taugu nam e kataiena.” ¹³ (-)

¹⁴ Inam kauinama Sabat rağanine Yesu ya voienna. (v13) Vutuna aubainama taudi inam tauğominama noğone matapotapotanama ai doka nawena Parisi ġarodie. ¹⁵ Be dabudine tauğoma nema be yai kita bakona, vutuna Parisi tauna ai taravirevirena. Be tauğominama ya paribeedi be ya riuedina, “Tauna dogodogo matague ya roda, da murine è sigu, yodibe taugu èi kitana.”

¹⁶ Dabudine Parisi ġesaudima a riuna, “Inam tauğominama tauna Sabat nam ima vivivivirena. Inam kauine tauma kè kataiena da Mamaitua nam tauna i riuporena.”

Be ġesaudima a riuna, “Gewagewa baneginama mataira dosidima tokare e voiedi, bo?” Naumeki da Parisi inam giudima debedie taudi a dariġa munaġedina. ¹⁷ Dabudine taudi inam tauġominama noġone mata potapotanama ai taravira munaġe be a riuna, “Tam aba kwa noġonoġoti, inam baneginama matamma yawai yawasanidina, tauna aitau?” Be tauġoma ya riuna, “Tauna agunai peroveta.”

¹⁸ Be Jius babadidima taudi inam tauġominama nam ti sumaġena da tauna noġone matapotapotana. Vutuna aubainama taudi na dosima a riuedi da a tava, ¹⁹ yodi be ai taraviredina, “Uma taumi natumi, bo? Tauna matapotapotanama nama ya tubuġa, bo? Yodi nemanama da matanama yai kita?” ²⁰ Dabudine na dosima a riuna, “Ee, inam tauma natumaima be tauna matapotapotanama nama ya tubuġana. ²¹ Be yodi nemanama da yai kitana tauma nam ke kataiena. Tauna koi taravire be e riuemina, tauna ya morabana.”

²² Tauġoma na dosima nama a riuna, baninama taudi Parisi a nairedina aubainama. Baninama Parisi taudi noġone adi ogama a taraġina da banaga aitau e riuna, ‘Yesu tauna Tauwai yawasana’, inam raġanine baneginama tokare sinagog nopone be tà tavu dobiġena. ²³ Inam kauinama aubainama na dosima a riuna, “Tauna koi taravire be e riuemina, tauna kaite ya morabana.”

²⁴ Naumeki da taudi inam tauġominama raġan wairabuinama a riue da ya saġa munaġa be a riuna, “Tam Mamaitua sibo kuya vivire be tauma riukaua sibo kuya rieu-maina, baninama tauma ke kataie da Yesu tauna gewagewa baneginama.” ²⁵ Dabudine inam tauġominama ya riuna, “Taugu nam e kataiena tauna gewagewa banegina bo ibewa. Be aba è kataiena inam taugu mataguma potapotanama be yodi èi kitana.”

²⁶ Dabudine Parisi tauġoma matapotapotanama ai taravira munaġe be a riuna, “Nema yai yawasana bakem? Aiyaba ya voie?” ²⁷ Be tauġominama ya riuna, “Taugu kaite è riuemina be taumi nam kowai beavaiana. Yodi aba aubainama ko ġoeġoena ko vaia munaġe? Taumi mate tauna waimuriwatanenama ko ġoeġoe, bo?”

²⁸ Dabudine taudi inam tauġominama a kunure be a riuna, “Tam inam baneginama na tauwai muriwatanama, be tauma inam Mousis na tauwai muriwatanama! ²⁹ Mamaitua Mousis ġarone ya giuna, vutuna tauma kè kataiena. Be inam tauġominama aikedae be ya tavana tauma nam ke kataiena.”

³⁰ Be tauġoma ya riuna, “Taumi ko nuanua babaġana inam naumeki, taugu mate nam e kataiena tauna deġo be ya tava, be mataguma yai yawasanina, inam vutuna è kataiena. ³¹ Tauda matabuda tè kataiena da gewagewa banegidima adi waibaġama Mamaitua nam ima vaivaiena. Ibewa da aitauġa tauna ta vivivivre be na ġoanama ta voivoiena, taudi adi waibaġama tauna e vaivaiena. ³² Boni pakane da yodi nam aitau tenaġa ke vaie da banaga ma matapotapotana tubutubuġinama i yawasana rubuna. ³³ Uma baneginama tauna riukaua da Mamaitua ġaronama, be deġoda ibewa, tauna nam teneteneġina da umanama kauinama tokare ya voie.”

³⁴ Be Parisi a riuna, “Tam kuya tubutubuġe gewagewa ya kaididimna naumeki da yodi. Be yodi tauma kwai katakataimai, bo?” Naumeki da taudi inam tauġominama sinagog nopone be a tavu dobiġena.

Banaga nam waisumeġidi taudi matedima ya potana

³⁵ Yesu ya vaie da Parisi inam tauġominama sinagog nopone be a tavu dobiġena. Be Yesu raġanine inam tauġominama ya banabanavina ya riuna, “Tam Banaga Natunama kwawai sumaġe bo ibewa?” ³⁶ Dabudine inam tauġominama ya riuna, “Bada, inam aitau? Kwa riuegu be yài sumaġe.” ³⁷ Be Yesu ya riuna, “Tam vutuna yodi kwa kitakitana, be ġarome e giugiuna.” ³⁸ Naumeki da inam tauġominama ya riuna, “Bada, yàwai sumaġana.” Dabudine tauna ya rauduneena.

³⁹ Be Yesu ya riuna, “Taugu è yovona dobue banaga waitarapiriedima aubainama, da banaga matapotepeṭedima tai kitana, be banaga waikitedima taudi ta noġonoġotina da kabe tiwai kita, ibewa da taudi matedima ya potana.” ⁴⁰ Be Parisi ġesaudima dabudi a midimidina nama a vaivaiena, taudi a riuna, “Aiyaba, tauma mate matamaima ya pota, bo?” ⁴¹ Be Yesu ya riuedina, “Deġoda taumi sibo ko riuna, ‘Tauma matamaima ya potana’,

inam rağanine taugu tokare è sagumi da gewagewa nam ġaromie ya kena. Be yodi taumi ko riuriuna da taumi matemima ewai kitana, vutuna aubainama taugu tokare nam yà sagumi, be ami gewagewama naumeki da nama ta kenana.”

10

Tauyosi verenama

¹ Yesu ya riuna, “Taugu yà riuriu kauemina, banaga aitau sipu adi ganama matakedane nam e sağga be tauna gana boganağga e raukai sağana, inam baneginama tauna tau-danedanene. ² Be tauyosi tauna matakedağga be e sağasağana sipu ġarodie. ³⁻⁴ Be matakeda taurabenama tauna matakeda e kaiporena tauyosi aubainama. Be tauyosi tauna na sipuma tenağga isedima e vatodi be tauna bonanama ta vaie, yodibe tauna ewai doka dobiğedina. Be sipu tauna tawai muriwatanena, baninama tamedima bonanama a vaia marağamena. ⁵ Be banaga tabunama bonanama ta vaiena, taudi tokare naira ta nağona, baninama tauna bonanama nam ti marağamena.”

⁶ Taudi aitauğga inam wainasinama nama a vaivaiena, taudi wainasi baninama nam ti kataiena da Yesu aba ya giugue. ⁷ Naumeki da tauna wainasinama, baninama ya giu yağedina, “Yà riuriu kauemina, taugu vutuna sipu adi matakedama. ⁸ Be banaga ġesaudima noğogue tavetavedima, taudi inam banaga danedanenedima, vutuna aubainama sipu taudi bonedima a vaia nuababağedina. ⁹ Be matakeda inam vutuna taugu. Aitau nogue e sağga be e nağona gana nopone, tauna tokare yawasana e banavina, tauna tokare e mia genuana be kani nonoğjinama e kanina. ¹⁰ Taudanenedanene e tavana, tauna sipu e danenedi, e vunuğidi be e kawa gewegewedina aubainama e tavana. Be taugu è tavana sipu yài yawanidina aubainama, be taudi yawasana verenama tai maurena, be nam aba ta maruabie.

¹¹ “Taugu vutuna tauyosi vereguma. Be tauyosi verenama na yawanidina tokare ei utaena sipu waiyawasanidima aubainama. ¹² Be tauyosi mane aubainama e vovo bagibagina, inam tauna nam tauyosi verena, be tauna nam sipu tamedi. Baninama tabei ta tavatavana rağanine, inam taunoyanama na yawanidina aubainama naira e nağona. Dabudine tabei tokare sipu tai retedi be tai daberaridina. ¹³ Inam tauğominama naira e nağona, baninama tauna mane aubainama e noyanoyana, be nam sipu imawai nuaboyedina.

¹⁴⁻¹⁵ “Taugu tauyosi vereguma. Taugu Tamaguma è kataiena, be tauna taugu ya kataieguna, teneğinama nama taugu yau sipuma è kataiedina, be taudi taugu a kataieguna. Be taudi waiyawasanidima aubainama taugu yau yawanidina yài utaena. ¹⁶ Be taugu yau sipuma ġesaudima gana ġesaudie ta miamiana, taudi mate yà sağedina gana nopone. Da taudi mate taugu bonaguma ta vaie be adi banagama mate dam tenağga ta tubuğjana, yodibe taudi tauyosi tenağga vagurune ta miana.

¹⁷ “Taugu yau yawanidina yài utaena be ya pağga munağena, vutuna aubainama Tamaguma ewai nuapağgaeguna. ¹⁸ Be nam aitau tokare yau yawanidina e pağga pore! Ibewa da taugume yau ġoane yau yawanidina yài utaena. Taugu rewapanā ġarogue e kenakenana da yau yawanidina yài utaena, be rewapanā ġarogue da yà pağga munağena. Nama Tamaguma ya riu vavasağeguna.”

¹⁹ Inam nama ya giugiuna rağanine, Jius banegidima dabudine ai kawa dariğga munağana, ²⁰ be banaga toitoi a riuna, “Tauna ya bua kauana, penama ya kokuna. Aba aubainama kowai beavaie?” ²¹ Be banaga ġesaudima a riuna, “Tauna na giuma vaienama nam banaga penama kokukokuna maika. Baninama penama nam teneteneğina da banaga matapotapotanama ei yawanidina.”

Jius banegidima Yesu a tuağaiena

²² Tururu rağanine Jerusalemma tempol soinama rağaninama ya tavana, ²³ be tempol nopone gabu isanama ‘Solomon na wagapatae’* dabudine Yesu ya babababara nağona.

* 10:23: Uma wagapatanama inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

²⁴ Be Jius banegidima tauna a midiāuruvi be a riuena, “Tam Tauwai yawasana teika da kwa riu ġomemai. Be nam kwa kawa nuaraġaraġa guratemai.”

²⁵ Be Yesu ya riuna, “Taugu maiġoka è riuemina, be nam komawai sumaġeguna. Mataira dosidima Tamaguma isane yà voivoiedina taudi tawai maġatariguna, ²⁶ be yaġoro taumi nam komawai sumaġana, baninama taumi nam taugu yau sipu. ²⁷ Taugu yau sipuma taudi bonaguma vaienama a kataiena, be taugu taudi è kataiedi be tawai muriwataneguna. ²⁸ Be taugu yawasana kenakena nonoġinama taudi yà uteutedina, da taudi tokare nam airaġan gienae ta naġo. Be nam aitau tokare e kwayagu be teneteneġina. ²⁹ Baninama Tamaguma tauna yai rewapanana vavasaġana nam maika aitau ġesau. Tauna vutuna sipu ya uteguna, be nam aitau tokare tauna nimane e kwaya be teneteneġina. ³⁰ Tamaguma be taugu, tauma tenaġa.”

³¹ Naumeki da Jius banegidima yeku a tama munaġedi da Yesu sibo a rauyekuna.

³² Be Yesu taudi ya riuedina, “Taugu mataira dosidima toitoi Tamaguma na rewapanae è voiedi be koya kitedina. Yodi deġo matairinama debane taumi rauyekuguma kowai tai?”

³³ Be Jius banegidima a riuena, “Tauma nam inam mataridima aubaidima rauyekumna kamawai taina, ibewa da tam am waidibōġama aubainama rauyekuma kawai taina. Tam banaga ġoma be kwa riuriu munaġemna da tam kabe Mamaitua.”

³⁴ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Koya kataie bo ibewa da ami bukama porane a giruma be umanama a riuna, ‘Taugu è riuemina da taumi dobu mamaituedima.’”

³⁵ Be giruminama poranama aba e riuriuena inam riukaua! Avedi da Mamaitua riunama Israel babadidima ġarodie ya riupore yovoġena, be yaġoro tauna yai isedina ‘mamaitua’.

³⁶ Be yodi taugu yà riuriuna da taugu Mamaitua Natunama be aba aubainama taumi ko medimediegu? Taugu nam amawai diboġana. Taugu Tamaguma ya vinegu be ya riupore yovoġeguna dobue. ³⁷ Deġoda taugu Tamaguma na voiama nam yà voiedi, naumeki da nam koi sumaġegu. ³⁸ Be deġoda yau giuma mate nam koi sumaġe, naumeki da mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo koya kitedi be koyai sumaġana. Inam raġanine taumi tokare ko kataie da Tamaguma taugu nogue, be taugu Tamaguma nophone.”

³⁹ Dabudine Jius banegidima a rara rubu munaġana da Yesu sibo a vunuġina, be taudi tauna a viri yakasi be ya naġo poredina. ⁴⁰ Inam kauinama murine Yesu upa Jodan ya davu be ya munaġana deġo boni Jon banaga yawai babataitodie, dabudine ya miana. ⁴¹ Be banaga toitoi a tava be a riuna, “Jon tauna nam airaġan voia dosidima i voia rubudina, be tauna uma baneginama ya giugiuena inam matabuna riukaua.” ⁴² Vutuna aubainama inam dabudine banaga toitoi Yesu ai sumaġena.

11

Lasares ya gurina

¹ Beteni meagaine tauġoma tenaġa isanama Lasares tauna ya sida kauana, be nuvunuvunama rabui mate a miamiana. Tauna nuvunuvunama isedima Meri be Mata. ² Uma Merinama tauna vutuna upa ġabuġabunama Yesu kaġane ya ġini be debavuvuġine ya ravusina. Tauna vutuna nuvunama ya sidana. ³ Vutuna aubainama inam waiwaividima rabui Yesu na riuma a riupore be a riuna, “Bada, turamma nuamma taupaġonama ya sidana.”

⁴ Raġanine Yesu inam varinama ya vaivaiena, tauna ya riuna, “Inam sidanama tokare nam Lasares ei guri. Ibewa da inam sidane Mamaitua neneġarinama ei maġatarina, be inam neneġarinne Mamaitua Natunama e kawa saġena.” ⁵ Yesu, tauna Mata, Meri be Lasares ewai nuapaġoedina, ⁶ be yaġoro tauna nam i naġo makaina ġarodie. Tauna raġan rabui ya miana be muriġa da ya naġona ġarodie.

⁷ Naumeki da raġan rabui a kovina murine, Yesu na tauwai muriwatanama ya riuedina, “Yodi tà munaġana Judiama.” ⁸ Be na tauwai muriwatanama tauna a riuena, “Tauwai katakatai, maiġone kuya kita! Inam dabudine Jius babadidima rauyekumma awai taina. Be yodi tam dabudi kwa munaġa, bo?” ⁹ Be Yesu ya paribeedina, “Raġan e yanayanae tauda noya tà voienna. Banaga raġan e yanayanae ta babarana tokare nam kaġedima tai

tutu, baninama taudi dobu yanayanane keda ta kitakita kauena. ¹⁰ Be kupie taudi tokare kāgedima tai tutuna, baninama nam yana.” ¹¹ Be na giuma ya kaiwatani be ya riuedina, “Turadama Lasares ya kena nuakoana, be taugu yà nāgonâ̄gona āgarone taīgosorinama aubainama.”

¹² Be na tauwai muriwatanama a riuna, “Bada, dēgoda tauna ima kenakena, inam tokare sida e yawasanana.” ¹³ Be Lasares tauna ya gurina, vutuna Yesu ya giugue be na tauwai muriwatanama ai nōgotana kabe tauna kena āgoma i giugue. ¹⁴ Vutuna aubainama Yesu taudi ya riu āgomedi be ya riuna, “Lasares ya gurina. ¹⁵ Be taumi aubaimima nuaguma ya verena da nam āgarone e tavana. Yodi inam keda āgesaunama e kenakenana da taumi tokare koi sumāgana. Yodi tå nāgona tauna āgarone.” ¹⁶ Dabudine Tomas awai isana ‘Rāgarāga’ tauna tauwai muriwatana āgesaudima ya riuedina, “Naumeki, matabuda tå nāgo be tauna mate tå guri tenāgana.”

¹⁷ Yesu Betenima ya tavatavana, tauna ya vaie da Lasares ya guri be kokoagae ya kenana rāgan 4 a kovina. ¹⁸ Beteni da Jerusalem nam madani i dauna, ¹⁹ vutuna aubainama banaga toitoi Meri be Mata nuadubuedima aubainama a tavana Betenima, taudi nuvudima ya kovina aubainama. ²⁰ Dabudine Mata e vaiena be Yesu ya veraverauna āgarodie, naumeki da ya dobi ya nāgona Yesu verau bodebodenama aubainama. Be Meri tauna vadae ya mia kwasana. ²¹ Be Mata Yesu ya riuena, “Bada, dēgoda tam maīgone uma dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri. ²² Be taugu è kataiena dēgoda yodi aba kwai bāgena, Mamaitua tokare e utemna.”

²³ Be Yesu tauna ya riuena, “Nuvumma tokare e midisūgu munāgana.” ²⁴ Be Mata ya riuna, “Taugu è kataiena da rāgan damone midisūgu munāga rāganine tauna tokare e midisūguna.” ²⁵ Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu vutuna midisūgu munāga be yawasana. Aitaūga da tawai sumāgereguna, taudi avedi da a gurina, be yāgoro tokare ta yawasanana. ²⁶ Be banaga miemienidima aitaūga taugu tawai sumāgereguna, taudi tokare nam airāgan ta guri. Inam giunama kwawai sumāge bo ibewa?” ²⁷ Be Mata ya riuna, “Bada, taugu yàwai sumāgana da tam vutuna Tauwai yawasana Mamaitua Natunama, dobue kuya yovona.”

²⁸ Nama ya giugiu rovona murine, tauna ya munāgana vadae tasinama Meri āgarone be marēga ya riue da āgavoe be ya riuena, “Tauwai katakatai ya tava be e āgoēgoena e kitamna.” ²⁹ Be Meri inam giunama ya vaivaiena, tauna waīgapä ya midisūgu makai be ya nāgona Yesu āgarone. ³⁰ Mata dēgo Yesu ya banabanavie, inam dabudine Yesu ya miamiana be nam meagiae i tavana.

³¹ Jius banegidima Meri a miamia roguena, dabudine a kita da Meri vadae be ma girigirina ya dobi makaina. Dabudine taudi a nōgotina da Meri kabe nuvunama kokoagine āgaba aubainama i nāgonâ̄go, naumeki da taudi ai muriwatanena. ³² Rāganine Meri Yesu āgarone ya tavatavana, tauna ya raupari be ya riuna, “Bada, dēgoda tam maīgone uma dabudine ku tavana, nuvuguma tokare nam ya guri.”

³³ Yesu e kitana be Meri ya āgabāgabana, be Jius banegidima Meri a miamia roguena taudi mate a āgabāgabana. Inam rāganine Yesu medi nophonama ya karati be nuanama ya gewagewana. ³⁴ Dabudine Yesu taudi yai taraviredi be ya riuna, “Lasares dēgo dabudine koyai kokoagi?” Be taudi a riuna, “Bada, tå nāgo be kwa kita.” ³⁵ Naumeki da Yesu ya āgabana. ³⁶ Be banaga dabudine a midimidina taudi a riuna, “Ko kita, Lasares tauna nuanama ya pāgo kauena.” ³⁷ Be āgesaudima a riuna, “Uma taūgominama banaga matapotapotanama yai yawasanina, be aba aubainama tauna Lasares varinama ya vaia yababe be ya guri?”

Yesu, Lasares ya guri be ya kawa midisūgu munāgena

³⁸ Dabudine Yesu medi nophonama ya kara munāge be kokoagae ya tavana. Lasares kokoaginama inam gubae. Be gubanama gayane yeku dosinama ai miditomna.

³⁹ Be Yesu ya riuna, “Yeku ko taurie āgavoe e nāgo!” Be Mata ya riuna, “Bada, yodi tokare pana e morabana, baninama tauna kokoagae ya kenana rāgan 4 a kovina.” ⁴⁰ Be Yesu ya riuena, “Taugu è riuem bo ibewa da tam kwai sumāgana tokare Mamaitua

neneğarinama kwa kitana.” ⁴¹ Dabudine taudi Yeku a raurie da ȡavoe ya naȡo, yodibe Yesu gunuma ya kitasağe be ya riuna, “Mamai, yàwai kaiwemna da tam taugu bonaguma kuya vaiena. ⁴² Taugu èkataiena da tam rağan matabuna taugu bonaguma kwa vaivaiena, be uma banegidima ta midimidina, taudi kadi taiye taugu bonaguma dosine yà riuna da taudi sibo a vaie be ai sumağda tam taugu kuya riuporeguna.”

⁴³ Yesu nama ya giugiu kovina, tauna bonanama dosine ya riuna, “Lasares, kwa dobil!” ⁴⁴ Naumeki da tauğoma gurigurinama gubae be ya dobina. Tauna nimanama, kağanama, debanama be tuninama matabuna garae sumasumanama. Naumeki da Yesu ya riuna, “Gara ko kuvesa poredi be e nağonal!”

Jius babadidima Yesu kana kasirama a tomna waigurinama aubainama

⁴⁵ Jius banegidima toitoi Meri nuadubuenama aubainama a tavatavana, taudi Yesu aba ya voivoiena a kita be tauna ai sumağena. ⁴⁶ Be banaga ȡesaudima taudi a naȡo be Yesu aba ya voivoiena Parisi ȡarodie ai samanina. ⁴⁷ Dabudine pirisi adi babadama be Parisi ai rawateğeidina Sanedrion waiborunama aubainama. Be dabudine taudi a riuna, “Yodi aba tà voie? Uma tauğominama mataira toitoi e voivoiedina. ⁴⁸ Değoda tauda tà kita yababena, banaga matabudi tokare tauna tai muriwatanena. Inam rağanine tauığara Romğa tokare ta verau, be dà tempolma be dà dobuma ta kawa gewegewedina.”

⁴⁹ Naumeki da tauğoma tenağja isanama Kaiyapas, tauna pirisi adi badama inam modinama nopone. Tauna ya midisuğu be ya riuna, “Taumi buebuemima, ⁵⁰ nam aiyaba ko kataiena. Ya verena da inam baneginama tenağja sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo tè yawasanana.”

⁵¹ Inam giunama nam Kaiyapas nuane i giu yababana, ibewa. Be tauna pirisi adi badama ya miamiana inam modinama nopone, vutuna aubainama tauna yai perovetana da Yesu sibo ya gurina Jius banegidima matabudi aubaidima. ⁵² Be nam Jius taudiğja, ibewa da Mamaitua na sedama dobu matabuna nopone a daberara be ta miamiana, taudi mate aubaidima tauna e guri be e rawateğeidi da taudi tenağja ta tubuğana.

⁵³ Naumeki da inam rağanine be nokoi ya nağona taudi Yesu na kasirama tomnama ai karea da sibo ai gurina. ⁵⁴ Vutuna aubainama Yesu nam patara nopolie i noya munağana, tauna ya gosedi be ya nağona Epreim meagaine. Inam meagainama dobu kavakavanama diane, be dabudine tauna na tauwai muriwatanama mate a miana.

⁵⁵ Naumeki da Nağopore soinama rağaninama maida ya tavatavana aubainama, banaga toitoi Israel nopone miemienidima a rauria be a sağja a nağona Jerusalemma. Baninama muriğja da Nağopore soinama sibo ya tavana, be noğone taudi adi vaivaima da sibo a sigu dokana. ⁵⁶ Dabudine taudi a ȡoeğeno da Yesu sibo a kitana. Vutuna aubainama taudi tempol dianağja a midi babara be adi banagama adi banagama ai taraviredi be a riuriuna, “Aba ko noğonoğoti, Yesu tokare soie e sağja bo ibewa?” ⁵⁷ Inam dabudine pirisi adi babadama be Parisi, taudi adi giu bagibaginama a boruna da aitau Yesu e kitana, waiğapa taudi ȡarodie ei mağatarana. Yodibe tauna ta vunuğina.

12

Meri upa ȡabuğabunama Yesu kağane ya ȡinina

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Rağan 6 a kenakenana muriğja da Nağopore soinama e tavana. Be Yesu tauna ya nağona Betenima Lasares na vadae, tauna vutuna ya gurina be Yesu ya kawa midisuğu munağena. ² Dabudine Yesu na kanima a vokaukauena. Naumeki da Mata kani ya tebodi be Yesu, Lasares be banaga ȡesaudima mate gunie a miamiana ya ute nawedina. ³ Be Meri dabudine upa ȡabuğabunama* ya pağó da Yesu kağanama debane ya ȡini be deba vuvuğine Yesu kağanama ya ravusina. Be inam upanama isanama ‘Nad’ be maesinama dosinama. Be inam vadanama nophonama matabuna ȡabuğja ya kaiyağotina.

* 12:3: Gurik baibol ya riuna: Inam upanama ȡabuğabunama na vitama inam ½ kilo nama.

⁴ Be Yesu na tauwai muriwatanama tenāga isanama Judas Iskariot, tauna vutuna tokare Yesu e boru dobīgena, tauna umanama ya riuna, ⁵ “Inam upanama īabūgabunama maesinama ya moraba kauana!† Taumi sibo koya raugimare be mane banaga waikaruwāgewāgedima sibo koya utedina.” ⁶ Judas nam banaga waikaruwāgewāgedima i nōgotidi be inam giunama i vatona, ibewa da tauna banaga danedanenenama, aubainama nama ya giuna. Baninama Judas tauna mane taurabenama be wari rāgan tauname aubainama mane nevedima ya rarau soru porāgana.

⁷ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Nam Meri kwa tainuarāgarāga, kwa gose pore. Tauna umanama ya voiana inam ya kawa nonōgiguna waikokoagiguma aubainama. ⁸ Banaga waikaruwāgewāgedima rāgan matabuna taumi mate ko miamiana. Be taugu nam tokare taumi mate tā mia gurata.”

⁹ Taudi dabudine yāgoro a kanikanina, be patara dosinama a kataie da Yesu tauna Lasares na vadae ya miamiana. Vutuna aubainama a verauna kitanama aubainama, be nam Yesu taunāga, Lasares mate kitanama aubainama a verauna, baninama tauna ya gurina, be Yesu yai yawasani munāgena. ¹⁰ Inam kauinama aubainama pirisi babadidima adi ogama a tarāgina da Lasares mate sibo ai gurina. ¹¹ Baninama tauna kana taiye banaga toitoi Jius babadidima a gosedi be Yesu ai muriwatanena.

*Yesu Jerusalemma ya sāga ya nāgonāgo be banaga ai nuaverena
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-10; Lk 19:28-40)*

¹² Pomainama banaga soi aubainama a tavatavana, taudi a vaie da Yesu ya sāgasasāgana Jerusalemma. ¹³ Vutuna aubainama banaga toitoi garamo a ragaudi da a dobi a nāgona veraubodenama aubainama, be bonedima dosine a yogo be a riuriuna, “Hosana, waiaiaininama tauna vutuna Bada isane e veraverauna! Israel guyaunama waiaiaininama!”

¹⁴ Yesu donki natunama ya banavi be debane ya miana, maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,

¹⁵ “Jerusalem‡ banegimima nam ko naira, ko kitana ami guyauma donki natunama ya gerue be īaromie e veraverauna.”

¹⁶ Yesu na tauwai muriwatanama uma kauidima nōgone nam ti kataiedina. Be Yesu marae ya sāga ya nāgonāgona murine, girugiruminama porane aba a riuriuedina, vutudi Yesu na tauwai muriwatanama a nōgotidina, be a kataie da nōgone aba awai perovetaena yodi a tubūga be a kitana.

¹⁷ Be maīgone Lasares ya guri da kokoagae ya kenakenana. Be Yesu Lasares gurigurinama kokoagae ya riue, be ya kawa midisūgu munāge da ya dobina. Inam rāganine banaga toitoi dabudi mate, be Yesu aba ya voie be a kitakitana, taudi inam varinama ai daberarina. ¹⁸ Be banaga toitoi inam varinama a vaiena. Vutuna aubainama taudi garamo a ragaudi be a dobi a nāgona Yesu nāgobodenama aubainama. ¹⁹ Dabudine Parisi taudi adi banagama adi banagama a riuedina, “Yodi aba tā voie? Banaga matabudi Yesu tawai muriwatanena.”

Yesu nema e guri bakona ya giuena

²⁰ Inam soinama nopone dabudine Gurik banegidima īesaudima mate inam soinama aubainama a tavana. ²¹ Taudi a verauna Pilip īarone. (Pilip tauna Betsaida baneginama Galili provins nopone.) Be taudi Pilip ai bāga be a riuna, “Yau tura, tauma Yesu kitanama ka īoēgoena.” ²² Naumeki da Pilip ya nāgo Endru yai vari be rabuidi a nāgona Yesu riunama aubainama.

²³ Be Yesu ya paribeedi be ya riuna, “Yodi rāgan ya tavana da Banaga Natunama nenēgarinama e māgatarana. ²⁴ Yà riuriu kauemina, dēgoda pesi nam dōga nopone ko kuma be e guri, inam tokare kitanama tenēginama nama e kenakenana. Be dēgoda pesi

† 12:5: Be upanama maesinama inam maika modi tenāga nopone ta bagibagi be maesinama ta pāgopāgona ruvanama. ‡ 12:15: Gurik bonane ya riuna: ‘Saion natunama waivinama’. Saion, baninama inam oya, be natunama inam meagai inam oyana debane e kenakenana. Be meagainama isanama inam ‘Jerusalem’.

doğā nopone kwa kuma be e gurina, inam rağanine tokare e gogo tava be baninama toitoi e sivudina. ²⁵ Aitau da tauname na yawasanama ewai nuaboyena, tokare na yawasanama e kawa gewagewana. Be aitau da uma dobune nam na yawasanama imawai nuaboyena, tauna tokare yawasana kenakena nonoğinama e pağona. ²⁶ Aitau aubaiguma noya e ġoeğøena, naumeki da ei muriwataneguna. Değō yà nağonağō bo yà miamiana, tauna taugu mate. Be Tamaguma inam banegidima aitauğā aubaiguma ta noyanoyana, tokare e kawa sağedina.

²⁷ “Be yodi taugu èi nuaboya kauana be nema yà riu bako? Umanama yà riu bo avedi, ‘Mamai, kwa sagugu da uma nuaboyanama nam yà sigue.’ Ibewa, nam nama yà riu, baninama inam vutuna aubainama uma dobudine è yovona. ²⁸ Taugu umanama yà riuna, ‘Mamai, tamğā isamma kwa kawa sağe munağemna.’” Naumeki da bona marae ya dobi be ya riuna, “Taugu kaiteka isaguma è kawa sağe munağeguna be yodi yà voia munağena.” ²⁹ Inam rağanine patara bona a vaivaiena, banaga ġesaudima a riuna, “Inam parere.” Be ġesaudima a riuna, “Ibewa, inam anea Yesu ġarone e giugiuna.”

³⁰ Dabudine Yesu ya riuna, “Taumi anisagumima aubainama inam bonanama ya dobina, nam taugu. ³¹ Yodi rağan ya tavana da Mamaitua dobu ei tarapirie be dobunama tauwai badenama e tavu dobiğena. ³² Be taudi korosie tawai daweguna rağanine, taugu yau banagama matabudi yà verauğedina ġarogue.” ³³ Inam giudima tauna ya vatodina da banaga sibo a kataie da tauna tokare nema e guri bakona.

³⁴ Dabudine banaga a riuna, “Tauma tarawatu nopone kè kataien da Tauwai yawasana tauna tokare e mia nonoğana. Be yodi nemanama da kwa riuriuna, ‘Banaga Natunama tokare korosie tai dawe? Banaga Natunama inam aitau?’” ³⁵ Be Yesu ya riuedina, “Taugu vutuna ami yanama, be taugu tokare nam taumi mate tà mia gurata. Vutuna aubainama yodi rağan daumorine taumi inam yananama noponağā ko babarana. Inam kedane tadiwanawana tokare nam e rupu tawemi. Baninama aitauğā tadiwanawana noponağā ta bababarana, taudi keda nam tima kitakitana, taudi ta nağonağona aikedae ta tavana nam ti kataien. ³⁶ Taumi yana yodi ġaromie e miamiana maika, naumeki da taumi yananama koi sumağena, inam rağanine taumi tokare yana natunatunama ko tubuğana.” Be Yesu na giuma yawai kovina, murine tauna ya gosedi be ya nağō waimatapoviedina.

Jius babadidima yağoro da nam timawai sumağana

³⁷ Yesu mataira toitoi Jius matedie ya voiedina, be taudi yağoro nam ti sumağena, ³⁸ baninama peroveta Aisaia aba ya riuriuena nama a tubuğana. Tauna umanama ya riuna,

“Bada, aitau tokare ama giuma ei sumağe? Be aitau ġarodie tokare am rewapanama kwai mağatari?”

³⁹ Be mate Aisaia gabu ġesaune umanama ya riuna,

⁴⁰ “Mamaitua taudi matedima be nuedima yai potedina, inam kedane taudi matedie nam aba sibo a kita, bo nuedie nam aba sibo a kataie da nuedima a vitaredi be sibo ei yawanadi.”

⁴¹ Aisaia nama ya riuna, baninama tauna kaite Yesu neneğarinama ya kita be ya guiena.

⁴² Be yağoro banaga toitoi be Jius babadidima toitoi mate Yesu ai sumağena. Be taudi Parisi a nairedina, baninama değoda sinagog nopone be tima tavu dobiğedi. Vutuna aubainama taudi nam ti mağatara munağedina da taudi tauwai sumağā, ⁴³ baninama taudi a ġoeğøena da Mamaitua sibo ya kawa sağedina. Be adi ġoana kauama inam sibo banaga taudi a kawa sağedina.

⁴⁴ Dabudine Yesu bonanama dosine ya riuna, “Banaga aitau taugu ewai sumağeguna, inam nam tauguğā imawai sumağeguna, ibewa da tauriuporeguma mate ewai sumağena.

⁴⁵ Be değoda aitau taugu ya kitaguna, inam tauriuporeguma kaite ya kitana. ⁴⁶ Taugu è yovona dobu waiyananama aubainama. Be aitau taugu ewai sumağeguna, tauna tokare nam tadiwanawanae e mia.

⁴⁷ “Be aitau da yau giuma e vaivaledina be nam e voteyeteyedi, taugu nam yodi tauna yài tarapirie, baninama taugu nam dobu waitarapirienama aubainama e yovona, ibewa da taugu dobu waiyawasaninama aubainama è yovona. ⁴⁸ Be aitau da taugu e riurui tuatuağaeugu be yau giuma nam ei aninedi, tauna tokare kovoğja e banavina. Baninama rağan damone taugu yau giuma tokare tauna ta etarena. ⁴⁹ Taugu nam nuague ama giugiu yababana, ibewa da Tamaguma tauriuporeguma tauna ya riu vavasağeguna da taugu aba yà giuena. ⁵⁰ Be taugu è kataiena da tauna na giuma ewai kataimina da taumi yawasana kenakena nonoğine ko tavana. Vutuna aubainama Tamaguma aba ya riuriueguna, ruvane nama yà giuguna.”

13

Yesu na tauwai muriwatanama kağedima e koğekoğedina

¹ Naumeki da Nağopore Soinama rağaninama ığaubonağja da sibo ya tavana. Be Yesu tauna kaite ya kataiena da na rağanima ya tavana da uma dobunama e gose be e munağana Tamanama risine. Dabudine tauna na tauwai muriwatanama yai kataidi da tauna ewai nuapağō kauedina. ² Ravie kani na rağanie Diaboro kaite Judas Iskariot, nopone noğota gewagewanama ya boruna da Yesu e boru dobiğena, Judas tauna vutuna Saemon natunama. ³ Be Yesu ya kataiena da Tamanama rewapana matabuna tauna nimane ya boruna da yaba matabudi ei badedina. Be mate tauna ya kataiena da tauna Mamaitua ığarone be ya yovona, be yodi e munamunağana. ⁴ Vutuna aubainama Yesu kani nopone ya midisuğū da na kwamama ya kaipore, be taweri ya pağō da bogane yai rauvirina. ⁵ Yodibe tauna disi ya pağō da nopone upa ya ığini be na tauwai muriwatanama kağedima ya koğedi be inam tawerine kağedima ya ravusidina.

⁶ Be rağanine Yesu Saemon Pita ığarone ya tavatavana, Pita ya riuena, “Bada umanema nama da tam taugu kağaguma kwa koğā?” ⁷ Be Yesu tauna ya riuena, “Taugu yodi aba yà voivoiena baninama tam nam ku kataiena, be tokare kwa kataie da baninama aba.”

⁸ Be Pita ya riuna, “Avedi, nam airağan kağaguma kwa koğedi!” Be Yesu ya paribeena, “Değoda taugu kağamma nam yà koğā, tam taugu nam yau tauwai muriwatana.” ⁹ Be Saemon Pita ya riuna, “O Bada, değoda nama, naumeki da nam kağaguğā kwa koğedi, be nimaguma be debaguma mate kwa koğedina.”

¹⁰ Be Yesu ya riuna, “Banaga aitau da tuninama matabuna topa nopone ya yovo be ya sigu ığomana, inam baneginama kağanama taunağja tokare e koğedina, baninama tauna kaite ya sigu be verenama e miamiana. Be taumi inam koya sigu be veremima ko miamiana, be ığesaumima nam veremi.” ¹¹ Yesu nama ya riuna, baninama tauna kaite ya kataie da aitau tokare tauna e boru dobiğena. Vutuna aubainama tauna ya riuna, ‘Ğesaumima nam veremi’.

¹² Rağanine taudi kağedima ya koğakoğja kovina, tauna na kwamama ya kote munağe da ya munağā na gabue ya mia be yai taraviredina, “Taugu aba yodi è voiena baninama koya kataie bo ibewa? ¹³ Taumi ko riuriueguna ‘Tauwai katakatai’ be ‘Bada’. Be inam ko riuriu kauana, baninama inam vutuna taugu. ¹⁴ Be yodi koya kita, taugu ami Badama be ami Tauwai katakataima be yağoro kağemima è koğedina. Vutuna aubainama taumi taumiğā ami banagama ami banagama mate kağemima sibo nama koya koğedina.

¹⁵ Taugu yodi mataira verenama è voie be koya kitana, be taumi nama sibo koya voiana, ¹⁶ baninama taunoya tauna nam tokare na badama e sağā pore, be mate tauwai noyanoya tauna nam tokare tauriuporenama e sağā pore. ¹⁷ Yodi taumi uma yabedima koya kitedi be koya kataiedina, be değoda ko voiedina, taumi tokare waiaaina ko banavina.

¹⁸ “Taugu nam matabumi ığaromie uma yabedima ama giuguedina, ibewa da taugu è vinemina aubainama tenatenağāja ami yawasanama è kataiedina. Be girugiruminama porane aba a riuriueno inam riukaua, taudi a riuna, ‘Banaga aitau da yau kanima nevanama ya kanina, tauna vutuna ya midi vitare be yai ığavieguna.’ ¹⁹ Uma kauinama muriğā da e tubuğana yodi yà riuriu wainonoğimina, be tokare e tubuğana rağanine, dabudine koi sumağā da taugu vutuna Tauwai yawasana. ²⁰ Taugu yà riuriu kauemina,

aitau da yau tauwai noyanoyama ei aninena, tauna inam taugu ewai anineguna. Be aitau da taugu ei anineguna, tauna inam tauriuporeguma ewai aninena.”

*Judas Yesu e boru dobiāgena
(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)*

²¹ Yesu nama ya riuriuna murine, tauna nopenama nuaboya ya moājavu be ya riuna, “Yà riuriu kauemina, nopenie tenāga tokare taugu e boru dobiāgena.”

²² Dabudine tauwai muriwatana tenatenaāga turanama turanama matanama ya kita be a nuanua babaāgana da Yesu aitau e riuriue. ²³ Be taudi nopenie tenāga Yesu tura kaukaunama tauna Yesu diane ya miamiana. ²⁴ Naumeki da Saemon Pita inam baneginama Yesu diane miemieninama mamareāga ya riu kasave be ya riuena, “Bada kwa riue, aitau tauna e riuriue?” ²⁵ Dabudine inam baneginama Yesu diane miemieninama ya kekera naō Bada diaāgomine be mamareāga ya riu kasavena, “Bada, aitau tokare tam e boru dobiāgem?”

²⁶ Yesu ya paribee be ya riuna, “Kwa kita be taugu raāganine buredi riku nopenie yai gayo be banaga aitau yà utena, inam baneginama vutuna taugu e boru dobiāgena.” Naumeki da Yesu buredi riku nopenie yai gayo be Judas Iskariot ya utena. Tauna vutuna Saemon natunama. ²⁷ Raāganine Judas buredi ya paō be ya kanikanina, Seitan Judas nopenie ya saāgana, dabudine Yesu Judas ya riuena, “Tam aba voienama yodi kwawai nuanoājonoājotena, naumeki da waiāapa kwa voienna.” ²⁸ Be āgesaudima dabudine a kanikanina nam ti kataiena aba aubainama Yesu nama Judas ya riue. ²⁹ Be Judas tauna mane taurabenama. Vutuna aubainama, na banagama āgesaudima ai noājotana kabe Yesu Judas i riuriupore nawe soi kanima gimerinama aubaina, bo mane banaga waikaruwaāgewāāgedima kabe e utedi. ³⁰ Dabudine Judas ya dobi be kupiāga ya naāgona.

Yesu ya riuna da Pita tokare tauna e boviena

³¹ Raāganine Judas ya dobi be ya naāgonaāgona murine Yesu ya riuna, “Yodi raāgan ya tavana da taugu Banaga Natunama neneāgariguma e maāgatarana. Be abaāga taugu āgarogue ta tubutubuāgana raāganine, Mamaitua neneāgara dosinama e paāgona. ³² Inam raāganine Mamaitua tokare waiāapa banaga ei kataidi da Banaga Natunama tauna ya saāga vavasaāgana. ³³ Yau sedama, noājone nema Jius babadidima è riuriuedina, nama yodi taumi yà riuriuemina, da taugu tokare taumi mate nam tà mia gurata. Taumi tokare ko waneguna, be deāgo taugu yà naāgonaāgona, dabudi taumi tokare nam ko tava. ³⁴ Be yodi riuvavasaāga vaunama yà utemina inam: Ami banagama ami banagama nuemima ta paāgona, nema taugu yàwai nuapaāgoemina nama. ³⁵ Deāgoda koi nuapaāgo vivirana, inam raāganine banaga matabudi tokare ta kataiemia da taumi taugu yau tauwai muriwatana.”

³⁶ Dabudine Saemon Pita Yesu yai taravirena, “Bada, tam deāgo kwa naāgonaāgo?” Be Yesu ya riuna, “Taugu deāgo yà naāgonaāgona, dabudi tam yodi nam kwa tava be teneāgina, be tokare tam dabudine kwa tavana.” ³⁷ Be Pita ya riuna, “Bada, aba aubainama dabudine yodi nam yà tava? Taugu yodi inam teneteneāginama da tam mate tà gurina.” ³⁸ Be Yesu tauna ya riuena, “Tam kuya noājoti da teneāginama taugu mate tà gurina. Be taugu yà riuriu kauemna da tam tokare raāgan rabuiteāga taugu kwa boviegun, muriāga da kamkam e riuna.

14

Yesu tauna vutuna kedaa

¹ “Nam koi nuaboya, Mamaitua koi sumaāge, be mate taugu koi sumaāgeguna. ² Tamaguma na vadae gabu toitoi ta kenakenana, be taugu yodi dabudine yà naāgonaāgona ami gabuma yà vokaukauedina. Be deāgoda gabu sibo ibewa, taugu tokare nam e riuemi. ³ Be raāganine yà naāgo be gabu yà vokaukaua rovona murine, taugu tokare yà verau munāga be matabumi yai doka nawemina yau kaba miae. Be dabudine matabuda tokare tà mia tenāgana. ⁴ Be taugu deāgo yà naāgonaāgona kedanama taumi koya kataiena.”

⁵ Be Tomas Yesu ya riuena, “Bada, keda nema ka kataie bake? Tauma nam ke kataienai tam aikedae kwa nañonañgo.” ⁶ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Taugu vutuna Keda, Riukaua be Yawasana. Be nam aitau tokare Tamaguma ñarone e tava be teneteneñina, ibewa da taugue tokare Tamaguma ñarone ko tavana. ⁷ Deñoda taumi ko katai kaueguna, taumi tokare Tamaguma mate sibo koya kataienai. Taumi yodi da nokoi ya nañona Tamaguma koya kataienai, baninama tauna kaite koya kitana.”

⁸ Dabudine Pilip ya riuna, “Bada, Tamamma kwai kataimai, yodibe nuamaima e verena.” ⁹ Be Yesu ya riuna, “Pilip, taugu noya èwai karee da yodi taugu rañgan matabuna taumi mate tè miamiana, be yañoro tam nam ku kataieguna da taugu aitau. Be aba aubainama kwa riuriuna, ‘Tamamma kwai kataimai?’ Banaga aitau da taugu ya kitaguna, inam Tamaguma ya kitana. ¹⁰ Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam kwawai sumañge bo ibewa? Abaña yà giugiuedina inam nam nuague ama giugiu yababedina, ibewa da Tamaguma nopogue e miamiana, tauna vutuna na noyama e voivoiedina. ¹¹ Taugu inam Tamaguma nopone be tauna taugu nopogue, inam riunama tam naumeki kwai sumañgena. Be deñoda ibewa, naumeki da mataira dosidima yà voivoiedina, vutudi sibo kuya kitedi be kuyai sumañgena.

¹² “Yà riuriu kauemina, aitau ewai sumañeguna, tauna tokare voia dosidima taugu è voivoiedina, teneñgidima nama tauna e voiedina. Be nam inam vutudiña, ibewa da tauna tokare voia dosi vavasañgidima mate e voiedina, nam maika taugu è voivoiedina nama. Baninama taugu Tamaguma ñarone yà nañonañgena aubainama. ¹³ Be aiyaba taugu isague koi bañgena, taugu tokare yà voienna, Tamaguma isanama kawa sañgenama aubainama. ¹⁴ Be taugu isague aba koi bañaguna, tokare yà voienna. ¹⁵ Taumi deñoda koi nuapañgoeguna, taugu aba è riuriu vavasañgena, tokare ko voteyeteyedina.

Yesu ya saugana da Arua Babau e riupore yovoñgena

¹⁶ “Taugu tokare Tamaguma yài baña da tauna tokare ami tausaguma ñesau e riupore yovoñge ¹⁷ be taumi mate ko mia nonoñana, tauna vutuna Riukaua Aruinama. Be dobu banegidima taudi nam teneteneñina da tauna tai anine be adi tausaguma e tubuña, baninama taudi nam Arua tima wanewanena da sibo a kataie. Be taumi tauna koya kataienai, baninama inam Aruinama yodi taumi mate ko miamiana, be tokare tauna nopomie e miana. ¹⁸ Taugu nam tokare yà gose pore yababemi seda kedekededima maika. Ibewa, taugu tokare yà verau munañana ñaromie. ¹⁹ Rañgan ñaubonaña dobu banegidima tokare nam ta kita munañegu. Be taumi tokare ko kita munañeguna. Taugu yà yawasana munañana, aubainama taumi mate tokare ko yawasanana. ²⁰ Taugu yà guri be yà midisuñu munañana rañjanine, dabudine taumi tokare ko kataie da taugu Tamaguma nopone. Be taumi taugu nopogue, be taugu taumi nopomie. ²¹ Tauna aitau yau riuvavasañgama e vovo teyeteyedina, tauna vutuna taugu ewai nuapañgoeguna. Be tauna ewai nuapañgoeguna aubainama, Tamaguma be taugu tokare tauna kai nuapañgoena, be ñarone taugu yà mañatarana.”

²² Dabudine Judas ñesau (nam Judas Iskariot), tauna Yesu ya riuena, “Bada, aba aubainama taumaña ñaromaie kwa mañatarana be nam dobu banegidima ñarodie?”

²³ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Aitau ewai nuapañgoeguna, tauna yau giuma matabuna tokare e voteyeteyedina. Be Tamaguma inam baneginama ei nuapañgoe, be tauma inam baneginama ñarone ama kaba miama kai tubuñi be dabudine kà miana. ²⁴ Be aitau nam imawai nuapañgoeguna, tauna yau giuma tokare nam e voteyeteyedi. Inam giudima nam nuague amawai tubuñidi be ama giugiuedina, ibewa da Tamaguma tauriuporeguma tauna uma giudima ya utegu be yà giugiuedina. ²⁵ Taugu yodi yañoro taumi mate tà miamiana, aubainama uma kauidima yà giugiuedina. ²⁶ Taugu isague Tamaguma tokare tausagu Arua Babau e riupore yovoñgena ñaromie. Be tauna tokare yaba matabuna ei katakataimina, be abaña è giugiuedina tokare tauna e riuwai noñgotimina.

²⁷ “Taugu yà naḡonaḡona be yau subama nopomie yà boruna. Taugu yau subama inam nam dobu banegidima suba ta voivoiena maika, vutuna aubainama nam ko naira bo koi nuaboya. ²⁸ Taugu è riuemina da taugu yà naḡona, be tokare yà verau munaḡana ḡaromie. Deḡoda nuemima tabutabune sibo koi nuapaḡoeguna, taumi sibo nuemima ya verena da taugu yà naḡonaḡona Tamaguma ḡarone. Baninama tauna ya saḡa guratana nam maika taugu. ²⁹ Uma kauidima muriḡa da ta tubuḡana yodi yà riuriu wainonoḡimina, be tokare ta tubuḡana raḡanine, dabudine koi sumaḡa da taugu aba è riuriuemina inam matabudi riukaua.

³⁰ “Be yodi nam gavogavo ima kenakenana da tà giu gurata, baninama uma dobunama kana guyauma kaiteka maida e tavadavina. Tauna nam na rewapanama ḡarogue ima kenakenana. ³¹ Taugu Tamaguma aba ya riuriuena, vutuna yà voiena. Yodibe dobu banegidima tokare ta kataie da taugu Tamaguma yàwai nuapaḡoena. Ko midisuḡu tà naḡo.

15

Yesu tauna vutuna waen kainama

¹ “Taugu vutuna waen kainama, be Tamaguma tauna waen taukumanama. ² Be waen ragedima ḡesaudima nam votevotedi, tauna ewai miaraka poraḡana. Be raga ḡesaudima votevotedima, tauna e tomtom vuneḡidina da taudi ta vota kauana. ³ Be taugu yau waikatakataie Tamaguma kaite taumi ya tom vuneḡimi be koya verena. ⁴ Taumi naumeki da taugu nogue ko miana, be taugu taumi nopomie yà miana. Baninama deḡoda waen raganama e nuagasi poraḡana inam raganama tokare nam e vota. Be teneḡinama nama deḡoda taumi nam nogue ko mia, taumi tokare nam ko vota.

⁵ “Taugu vutuna waen kainama, be taumi waen ragedima. Aitau da taugu nogue e miana, be taugu tauna nophone yà miana, tauna tokare e vota kauana. Be deḡoda taumi ko gosegħu be ḡavoe ko midi teḡana, taumi tokare nam ko vota rubu. ⁶ Be aitau nogue nam e mia, tauna inam waen raganama ta tom pore be ta pokipokina maika. Inam ragedima pokipokidima tokare ta ragaudi be kai matane ta gabu gorudina. ⁷ Deḡoda taumi nogue ko mia nonoḡa be riuguma taumi nopomie e kenana, taumi aba kowai baḡena, tokare ko banavina. ⁸ Taumi ko votavota kauana raḡanine, Tamaguma neneḡarinama tokare dabudi e maḡatarana. Inam kedane banaga tokare ta kataie da taumi taugu yau tauwai muriwatana.

⁹ “Tamaguma nema taugu yai nuapaḡo bakeguna, nama taumi yàwai nuapaḡoemina. Be yodi inam wainuapaḡone ko miana! ¹⁰ Deḡoda taugu yau riuvavasaḡama ko voteyeteyedina, taumi tokare yau wainuapaḡoe ko miana, nema taugu Tamaguma na riuvavasaḡama è voteyeteyedi be na wainuapaḡoe yà miamiana nama. ¹¹ Taugu nama yà riuriuemina da nuavere taugu nogue kenakenanama, teneḡinama taumi nopomima e moḡavuna.

¹² “Be taugu yau riuvavasaḡama inam uma: Ami banagama ami banagama nuemima ta paḡona, nema taugu yàwai nuapaḡoemina nama. ¹³ Wainuapaḡo dosinama inam umanama: Banaga deḡoda na yawasanama ei utae be na banagama aubaidima e gurina, inam vutuna wainuapaḡo dosi vavasaḡinama inam baneginama ya voiena. ¹⁴ Be taumi deḡoda yau riuvavasaḡama ko voteyeteyedina, taumi vutuna taugu yau banagama.

¹⁵ Boni taugu è riuriuemina, taumi taunoya. Be taunoya tauna na badama aba e voivoiedina, tauna nam ima katakataiedina. Vutuna aubainama yodi yà riuriuemina, taumi taugu yau banagama, baninama taugu Tamaguma aba ya riuriueguna, matabudi taumi è riuemina. ¹⁶ Taumi nam taugu ko vineguna, be taugu taumi è vinemina da ko naḡo be ko votana. Be inam votedima tokare ta kena nonoḡana. Yodibe aba isague koi baḡena, Tamaguma tokare e utemina. ¹⁷ Yà riuriu vavasaḡemina da ami banagama ami banagama mate koi nuapaḡona.

Dobu banegidima tokare ta tuaḡaiemina

¹⁸ “Değoda dobu banegidima taumi ta tuağaiemina, dabudine ko noğoti da taugu noğone a tuağai dokeguna.

¹⁹ “Değoda taumi sibo dobu ġaronama, taudi tokare ai nuapağaoemina. Be ibewa da taumi nam dobu ġaronama, baninama taugu è vinemina da inam dobunama ko dobi porena. Vutuna aubainama dobu banegidima ta tuatuağaiemina. ²⁰ Be banaga taudi kaite taugu ta raukivi gewegeweguna. Be noğone aba è riuriuemina, vutudi ko noğotidi: ‘Taunoya tauna nam tokare na badama e sağapore.’ Vutuna aubainama taumi mate tokare nama ta raukivi gewegewemina. Be değoda banaga yau giuma sibo ti vovo teyeyeteyedina, naumeki da taumi mate ami giuma tokare a voteyeteyedina. ²¹ Be taumi taugu ġaroğaroguma aubainama, banaga tokare taumi ta raukivi gewegewemina. Baninama taudi tauriuporeguma nam ti kataiena. ²² Taugu ġarodie è mağatarara be Tamaguma riunama è giuena. Be taudi yağoro da ġarogue nama ta voivoiana, vutuna aubainama taudi ġarodie naumeki da gewagewa e kenakenana. Be değoda taugu ġarodie nam sibo e yovo be e giu, taudi tokare nam gewagewa ġarodie ya kena. ²³ Aitau taugu e tuatuağaieguna, tauna Tamaguma mate e tuatuağaiena. ²⁴ Taugu ġarodie mataira dosidima è voedina, nam aitau değō nama matairidima i voia rubudina. Be taudi inam matairidima a kitedina, be yağoro da Tamaguma be taugu ta tuatuağaiemina, vutuna aubainama taudi ġarodie gewagewa e kenakenana. Be değoda taugu sibo mataira dosidima voedima ibewa, taudi tokare nam gewagewa ġarodie ya kena. ²⁵ Be adi tarawatuma bukane umanama ewai perovetana, ‘Taudi nam aba gewagewanama ġarogue ti banavina be a tuağai yababeguna.’

Inam giudima yodi ta mağamağatarana.

²⁶ “Taugu tokare tausagu yà riupore yovoğena ġaromie. Tauna vutuna Riukaua Aruinama. Tauna Tamaguma ġarone e yovo be taugu yau voiama e giuedina. ²⁷ Be taugu noya èawai karee da yodi taumi mate tè nağonağona. Aubainama taumi mate yau voiama banaga ġesaudima ġarodie ko giuedina.

16

¹ “Uma kauidima matabudi noğone è riuemina da taumi ami waisumağe tokare nam ko beku. ² Taumi tokare sinagog nopolie be ta tavu dobiğemina. Be rağan e veraverauna e tavana, banaga tokare tai gurimina, baninama taudi tawai noğotana kabe Mamaitua na ġoanama ti voivoie. ³ Taudi inam kauidima nama ta voedina, baninama Tamaguma be taugu taudi nam ti kataiemina. ⁴ Uma giudima noğone taugu nam e riu dokemina, baninama taugu yağoro taumi mate tè miamiana aubainama. Be yodi uma kauidima yà riuriu wainonoğimina, be inam kauidima ta tubuğana rağanine, aba è riuriuemina vutudi tokare ko noğotidina.

Arua Babau na noyama

⁵ “Taugu yodi yà nağonağona tauriuporeguma ġarone. Be nam aitau kui taraviregu be ku riuna, ‘Tam değō kwa nağonağō?’ ⁶ baninama taugu è riuemina aubainama, taumi koyai nuaboyana. ⁷ Be taugu yà riuriu kauemina, ya verena da taugu yà nağona, be değoda nam yà nağō, tausagu tokare nam e yovo. Be taugu yà nağona rağanine, tausagu tokare yà riupore yovoğena ġaromie. ⁸ Tausagu e yovona rağanine, tauna tokare dobu banegidima matedima e viriğaridi da taudime adi gewagewama ta kitedina, be mate tauna didimana kedanama be Mamaitua na etarama ei kataidi da ta kataiedina. ⁹ Be banaga nam timawai sumağeguna, taudi tokare tausagu ei kataidi da inam vutuna gewagewa. ¹⁰ Be taugu yà nağonağona Tamaguma ġarone. Inam rağanine taumi tokare nam ko kita munağegu, vutuna aubainama tausagu tauna didimana kedanama tokare banaga ei kataidina. ¹¹ Be mate tauna banaga ei kataidi da Mamaitua tokare banaga matabudi adi gewagewama aubaidima e etaredina, nema Mamaitua kaite dobu guyaunama etarenama yai karena maika.

¹² “Taugu giu ġesaudima toitoi mate sibo è riuemina, be taumi nam teneteneğimi da uma giudima matabudi yodi ko ragaudi. ¹³ Vutuna aubainama Riukaua Aruinama

e yovona rağanine, tauna tokare riukaua matabuna ei kataimina. Tauna nam tokare nuane e giu yababa, ibewa da aba ġarogue e vaivaiena, vutuna e giuedina. Be mate yaba ġesaudima muriġa da ta tubuġana, tauna ei maġatara dokedina.¹⁴ Tauna yaba matabudi ġarogue e ragaudi be taumi ġaromie ei maġataridina. Inam kedane tauna isaguma e kawakawa saġena.¹⁵ Yaba matabudi Tamaguma ġaronama, inam taugu ġaroguma, vutuna aubainama taugu umanama è riuna, ‘Arua yaba matabudi ġarogue e ragaudi be taumi ġaromie ei maġataridina’.

Tauwai muriwatana tokare tai nuavere munaġana

¹⁶ “Raġan ġaubonaġa tokare nam ko kita munaġegu. Be raġan bisanama muridie* taumi tokare ko kita munaġeguna.”

¹⁷ Be na tauwai muriwatanama ġesaudima taudi adi banagama adi banagama mate ai giu be a riuna, “Uma giunama baninama aba, tauna ya riuna, ‘Raġan ġaubonaġa tokare nam ko kita munaġegu. Be raġan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaġeguna’. Be mate ya riuna, ‘Taugu yà naġonaġona Tamaguma ġarone’, inam giunama baninama aba?”¹⁸ Be riu ġesau ya riuna, ‘Raġan ġaubonaġa’ inam giunama baninama aba? Tauna na giuma aba ya giugiedina tauda nam te kataiedina.”

¹⁹ Yesu ya kataie da taudi a ġoeġoena uma giudima aubaidima tauna sibo ai taravirena. Vutuna aubainama tauna ya riuedina, “Taumi aba è giugiuemina, vutudi ko nuanua babaġedi, bo? Taugu è riuna, ‘Raġan ġaubonaġa tokare nam ko kita munaġegu. Be raġan bisanama muridie taumi tokare ko kita munaġeguna’.²⁰ Yà riuriu kauemina da taumi tokare koi nuaboya be ko ġabana. Inam raġanine dobu banegidima tokare tai nuaverena. Taumi tokare koi nuaboya guratana, be murine koi nuavere kauana.²¹ Inam kauinama maika waivi gomana e suru be e tepatepana nama. Be gomana e tubuġana raġanine nuaboya e kovina, inam raġanine waivi nuanama e verena, baninama banaga vaunama dobue ya tubuġana.²² Inam kauinama teneġinama nama taumi ġaromie. Yodi ami nuaboyama raġaninama ya tavana, be tokare ko kita munaġeguna raġanine, taumi koi nuaverena. Be inam wainuaverenama nam aitau tenaġa tokare ġaromie e paġo pore.²³ Inam raġanine taumi tokare nam koi baġagu, ibewa. Taugu aba yà riuemina inam, taugu isague Tamaguma koi baġa be tauna ami ġoanama e utemina.²⁴ Noġone be ya saġa da yodi nam airaġan isague aiyaba koi baġa rubuna. Be yodi yà riuriuemina da koi baġa be taumi ami ġoanama e utemina, inam raġanine taumi tokare nuemima e vere vavasaġana.

Yesu dobu na rewapanama ya vaisubana

²⁵ “Taugu inam yabedima matabudi wainasie è giugiuemina. Be raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine taugu tokare nam wainasie yà giuemi, ibewa da taugu giu didimanidie Tamaguma na kauama ġaromie yà giuedina.²⁶ Inam raġanine taugu nam taumi aubaimima Tamaguma yà baġa. Ibewa da taumiġa aubaimima Tamaguma koi baġana taugu isague,²⁷ baninama taumi kowai nuapaġoegu be kowai sumaġeguna da taugu Mamaitua ġarone be è yovona. Vutuna aubainama Tamaguma nuanama ko paġopaġona.²⁸ Taugu Tamaguma ġarone be è yovona dobue, be yodi taugu dobu yà gose pore be yà munamunaġana Tamaguma ġarone.”

²⁹ Dabudine Yesu na tauwai muriwatanama tauna a riuena, “Yodi tam nam wainasie kuma giugiu, ibewa da giu didimanidie kwa giugiu yaġana.³⁰ Yodi tauma kè kita be kè kataie da tam banaga adi noġotama matabudi kuya kataiedina, be nam aitau tokare kwai taravire be na noġotama tam e riuem. Uma kauinama aubainama tauma kawai sumaġemna da tam Mamaitua ġarone be kuya yovona.”

³¹ Be Yesu ya riuedina, “Yodi koyai sumaġa!³² Be raġan e veraverauna kaiteka ya tavana, taumi matabumi tokare ko gosegħu be naira koi naġo teġateġana, be Tamaguma tauna yaġoro taugu mate.³³ Uma kauidima matabudi è riuwai nonoġimina, taumi taugu

* 16:16: Raġan bisanama muridie inam kokoagae be e midisuġu munaġana ya giuena.

nopogue ko miana, inam rağanine suba taumi nopomie e kenana. Uma dobune taumi tokare piripiri ko banavidina, be nam koi nuaboya! Baninama taugu dobu rewapanidima matabuna è vaisubedina.”

Yesu ya moiragina

17

Yesu tauname aubainama ya moiragina

¹ Dabudine Yesu na giúma yawai kovina murine, tauna mara ya kitasağe be umanama ya moiragina, “Mamai, rağan ya tavana yodi natumma neneğarinama kwai mağatarina. Inam kedane natumma tam neneğarimma ei mağatarina. ² Baninama tam natumma rewapanana kuya utena da tauna banaga matabudi ei badedina. Be banaga aitauğá tam natumma nimane kuya biribiridina, tauna yawasana kenakena nonoğinama taudi e utedina. ³ Be yawasana kenakena nonoğinama kedanama inam umanama: Banaga sibo a kataiem da riukaua Mamaituanama inam vutuna tam. Be mate sibo a kataie da Yesu Keriso tam kuya riuporena, yodibe taudi sibo ai sumağena. ⁴ Taugu noya matabuna tam kuya uteuteguna dobue è voia rovodina, inam kedane am rewapanama èi mağatarina. ⁵ Mamai, yodi taugu noğome kwa voiegua da neneğara dosinama nopone yà sağá be yà miana, maika boni tè miamiana nama, muriğá da dobu ya tubuğana.

Yesu na tauwai muriwatana aubaidima ya moiragina

⁶ “Tam uma banegidima dobue a miamiana, be yodi nimague kuya biridina. Be taudi ğarodie taugu tam èi mağatarimna. Taudi noğone tam ğaromma, be yodi kuya uteguna, taudi am giúma a pağó be a kaidididina. ⁷ Be yodi taudi a kataiena da yaba matabudi kuya uteuteguna, inam tam ğarome be ta yovoyovona. ⁸ Am giúma taugu è riuedina, be giunama taudi a pağona. Be taudi a katai kauena da taugu tam ğarome be è yovona. Be mate taudi ai sumağana da tam taugu kuya riuporeguna.

⁹ “Taugu nam dobu banegidima aubaidima amawai bağamna, ibewa da taudi aitauğá kuya uteuteguna aubaidima yà moimoiragi be yàwai bağamna, baninama taudi tam ğaroğaromma aubainama. ¹⁰ Yaba matabudi taugu ğarogue inam tam ğaroğaromma, be yaba matabudi tam ğarome inam taugu ğaroğaroguma. Be taudie taugu neneğariguma e mağatarana. ¹¹ Taugu taudi uma dobune yà gosegosedina, baninama taugu yà sağasağana ğarome. Mamai Babaumma, yàwai bağamna da taudi aitauğá kuya uteuteguna taudi isamma na rewapanae kwa rabe kauedina. Be kwa voiedi da taudi tenağá ta tubuğana, maika tam be taugu tauda tenağá. ¹² Be taugu taudi mate kè miamiana rağanine, inam isanama teneğine taugu è rabe kauedina. Be nam aitau tenağá e kawa gewagewana. Be tenağá vinevinenama aubainama tauna wari keda ya watanina, da aba awai perovetaena ruvane ya tubuğana.

¹³ “Yodi taugu yà sağasağana ğarome. Be taugu taudi mate kè miamiana rağanine, yaba toitoi taudi è giuedina da nuavere nopogue kenakenanama, taudi nopodima e moğavuna. ¹⁴ Taugu riumma taudi è utedina. Vutuna aubainama dobu banegidima taudi a tuağaiyedina, baninama taudi maika taugu, tauma nam dobu ğarona. ¹⁵ Taugu nam yodi amawai bağamna da taudi dobue be kwa nawedi ğavoe, ibewa da yàwai bağamna da gewagewa Tamanama na rewapanama nam taudi e kawa gewegewedi. ¹⁶ Taudi maika taugu, tauma nam dobu ğarona. ¹⁷ Am riukaue kwa voiedi da taudi banaga babaudima ta tubuğana. Be inam riukauinama vutuna tam riumma. ¹⁸ Tam taugu kuya riuporeguna dobue, be nama taugu taudi yà riuriuporedina dobue. ¹⁹ Taudi kadi taiye taugume ei uta munağeguna ğarome, inam kedane taudi mate riukaua na rewapanae tokare banaga babaudima ta tubuğana. Yesu tauwai muriwatana ğesaudima mate aubaidima ya moiragina.

²⁰ “Mamai, taugu nam uma taudiğá aubaidima amawai bağamna. Ibewa da taudi adi rauguguye aitauğá da muriğá tai sumağeguna mate aubaidima yàwai bağamna ²¹ da taudi matabudi tenağá ta tubuğana, maika tam be taugu tauda tenağá. Mamai, kwa voiedi da taudi nopode ta miana, maika tam taugu nopogue, be taugu tam nopome. Inam

kedane dobu banegidima tokare ta kita be tai sumāga da tam taugu kuya riuporeguna ġarodie.²² Tam neneġara taugu kuya uteuteguna, vutuna taudi è utedina da taudi tenaġa ta tubuġana maika tauda tenaġa,²³ taugu taudi nopodie be tam taugu nopogue. Be taudi tenaġa ta tubuġana raġanine, dobu banegidima tokare ta kataie da tam taugu kuya riuporeguna. Be mate ta kataie da tam nema taugu kwawai nuapaġo bakeguna, nama taudi aitaġa kuya uteuteguna, kwawai nuapaġoedina.²⁴ Mamai, muriġa da dobu ya tubuġana tam nuamma è paġona aubainama neneġara dosinama kuya uteguna. Be taugu yà ġoeġoena da taudi aitaġa taugu kuya uteuteguna, taudi taugu mate ka mia tenaġa, be yau neneġarama ta kitana.

²⁵ “Mamai, tam didimana Mamaituamma, be dobu banegidima nam ti kataiemna. Taugu tam è kataiemna be uma tauwai muriwatanidima taudi a kataiena da tam kuya riuporeguna. ²⁶ Taudi ġarodie taugu tam yàwai maġatarimna. Nama yà voivoiana, bainama tam kwawai nuapaġo gurateguna, be taugu yà ġoeġoena inam wainuapaġonama taudi nopodie e kena, be taugu taudi nopodie yà miana.”

18

Yesu a vunuġina

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

¹ Yesu ya moimoiragina murine, tauna na tauwai muriwatanama mate upa Kidron a davu be a naġona noaġo nevane sipi nopone. ² Be Judas tauborudobiġa, tauna inam gabunama ya kataiena, bainama Yesu raġan toitoi na tauwai muriwatanama mate inam dabudine a naġonaġona. ³ Naumeki da pirisi be Parisi taudi Yesu vunuġinama aubainama banaga iġeiġeridima be tempol taubodamenama Judas a utena da tauna ei doka nawedina Yesu ġarone, vunuġinama aubainama. Be inam banegidima adi kodam be adi madama a ragaudina, yodibe Judas yai dokedi be inam sipine a tavana.

⁴ Yesu ya kitedi be ya kataiena da yodi aba ġarone e tubuġana, naumeki da tauna ya naġo ġarodie be yai taraviredina, “Aitau ko wanewane?” ⁵ Be taudi a paribee be a riuna, “Tauma Nasaret Yesunama ka wanewanena.” Be Yesu ya riuna, “Tauna vutuna taugu.” Be Judas tauborudobiġa, tauna mate tauiġara nopodie ya midimidina. ⁶ Be raġanine taudi ta vaiena be Yesu ya riuna, “Tauna vutuna taugu”, inam raġanine tauiġara a beku be tauridie a ravusedina.

⁷ Dabudine Yesu yai taravira munaġedina, “Aitau ko wanewane?” Taudi a paribea munaġe be a riuna, “Tauma Nasaret Yesunama ka wanewanena.” ⁸ Be Yesu ya riuna, “Kaite è riuemina da tauna vutuna taugu. Be deġoda taumi taugu koma wanewanegu, naumeki da yau tauwai muriwatanama nam nema ko bakedi.” ⁹ Tauna nama ya riuna, bainama aba noġone ya riuriuena, nama ya tubuġana. Noġone Yesu umanama ya riuna, “Nam aitau tenaġa kuya uteuteguna taugu e kawa gewagewana.”

¹⁰ Dabudine Saemon Pita kwatikwati ya soru pore, be pirisi adi badama na taunoyama tenaġa isanama Marukas beanama kasaunama yai miarakana. ¹¹ Be Yesu Pita ya riuena, “Kwatikwati kwa boru pore! Tam kuya kataie bo ibewa da taugu yodi Tamaguma na ġoanama aubainama naumeki da ġoraġoranama yà siguena.”

Yesu a nawena Anas ġarone

(Mt 26:57-75; Mk 14:53-72; Lk 22:54-71)

¹² Naumeki da tauiġara adi babadama mate be tempol taubodamenama taudi Yesu a pani be ¹³ noġone a nawe dokena Kaiyapas botianama* Anas ġarone. Inam modinama nopone Kaiyapas tauna pirisi adi badama. ¹⁴ Kaiyapas tauna vutuna boni Jius babadidima ġesaudima umanama ya riuedina, “Ya verena da inam baneginama tenaġa sibo ya gurina, be tauda matabuda sibo tè yawasanana.”

Pita Yesu ya boviena

* 18:13: Kaiyapas tauna Anas natunama ya naġina.

¹⁵ Saemon Pita be tauwai muriwatana ġesaunama mate taudi Yesu awai muriwata-nena. Be pirisi adi badama inam tauwai muriwataninama ya kataiena, aubainama tauna Yesu mate a saġana pirisi na vadae. ¹⁶ Be Pita tauna doġae matakedo diane ya mia kwasana. Dabudine tauwai muriwatana vadae saġasaġa dokanama ya dobi munaġa, be waivi matakedo taurabenama ya riue be Pita vada nopone ya saġana. ¹⁷ Inam raġanine waivi matakedo taurabenama tauna Pita yai taravire be ya riuna, “Tam mate agunai Yesu na tauwai muriwatanama.” Be Pita ya riuena, “Ibewa, nam taugu!” ¹⁸ Dobu ya tururuna aubainama, taunoya kai a suve be taudi tempol taubodamenama mate kai a midi kwaviviro be a marimarinina. Be Pita tauna mate dabudi ya midi be kai ya marimarinina.

Pirisi adi badama Yesu e etarena

¹⁹ Taudi kai a marimarinina maika, pirisi adi badama Yesu ya etare be ya riuena, “Am tauwai muriwatanama aitauġa? Be aiyabaġa banaga kwawai katakataidi?” ²⁰ Be Yesu tauna ya paribee be ya riuna, “Taugu yaba matabudi patara matedie è giuguedina. Taugu sinagog be tempol nopolie deġo banaga awai rawateġeide dabudine èwai katakataina. Be nam airaġan moisirie aba e giudedina. ²¹ Yodi aba aubainama kwawai taraviregu? Banaga ġesaudima aitauġa awai beavaieguna, taudi kwai taraviredi be ta riuemna.”

²² Dabudine tempol taubodamenama tenaġa Yesu ya raunekau be ya riuena, “Tam aitau ya riuem da pirisi adi badama ġarone nama kwa riuriu?” ²³ Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Deġoda taugu aiyaba è vato waigewana, naumeki da kwa riu, taugu aiyaba gewagewanama è vato. Be deġoda ibewa, aba aubainama kuya raunekau?” ²⁴ Dabudine Anas Yesu ma panipanina ya riupore nawena pirisi adi badama Kaiyapas ġarone.

Pita Yesu raġan aniwai rabuinama be aniwai rabuiteġanama ya bovieno

²⁵ Saemon Pita kai ya marimarinina maika banaga ġesaudima ai taravire be a riuena, “Tam mate agunai Yesu na tauwai muriwatanama.” Be Pita ya bovi munaġa be ya riuena, “Ibewa, nam taugu!” ²⁶ Dabudine pirisi adi badama na taunoyama ġesaunama, tauġoma beanama waimia rakanama tauna na damma baneginama. Inam taunoyanama tauna Pita ya riuena, “Taugu sipie tam mate è kitemna.” ²⁷ Dabudine Pita ya bovibovi munaġana murine, kamkam ya riuna.

Paelat Yesu ya etarena

(Mt 27:11-26; Mk 15:1-15; Lk 23:1-5, 13-25)

²⁸ Raġanboiboi kupinajha Jius babadidima Yesu tauna Kaiyapas ġarone, be ai doka nawena Rom gabemannama isanama Paelat ġarone. Be Jius taudi nam ti ġoena da tai mira munaġedi. Vutuna aubainama taudi nam Paelat na vadae ti saġana. Baninama deġoda tai mira munaġedina, taudi tokare Naġopore soinama nam ta kani. ²⁹ Vutuna aubainama Paelat doġae ya dobi be taudi yai taraviredina, “Tauna na gewagewama aba, be kowai wavu?” ³⁰ Be taudi Paelat a riuena, “Tauna banaga gewagewanama, vutuna aubainama kē verauġena ġarome.” ³¹ Be Paelat taudi ya riuedina, “Koi doka nawe be ko etarena taumi ami tarawatuma na ruvae.” Be Jius babadidima tauna a paribee be a riuena, “Tauma tam am waibadama dibune ka miamiana, vutuna aubainama nam ama rewapanama ima kenakenana da banaga kai guri.” ³² Uma giudima inam nema Yesu e guri bakona noġone ya giuguedina, ruvane nama a tubuġana.

³³ Dabudine Paelat ya munaġa na vadae, be na tauiġarama ya riuedi da Yesu ai doka saġena ġarone. Yodibe Paelat Yesu yai taravirena, “Tam Jius adi guyau, bo?” ³⁴ Be Yesu ya riuena, “Tam am wainua noġonoġotama ruvane taugu kwawai taraviregu, bo banaga a giuguna ruvane kwawai taraviregu?” ³⁵ Be Paelat ya paribee be ya riuna, “Taugu nam Jius banegigu, da banaga adi noġotama ruvane sibo ēi taravirem. Tam am banagama be pirisi adi babadama taudi a verauġemna ġarogue. Aba aubaina? Aba gewagewanama tam kuya voie?”

³⁶ Be Yesu ya riuena, “Taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana. Değoda dobue i kenana, yau taunoyama tokare murigue a midi be īgara ai tubuğina. Inam rağanine Jius banegidima tokare nam sibo a vunuğigu be a panigu. Vutuna aubainama taugu è riuemna da taugu yau waiguyauma nam dobue ima kenakenana.” ³⁷ Dabudine Paelat ya riuna, “Tam naumeki riukaua guyau, bo?” Be Yesu ya riuena, “Inam riukaua, taugu guyau, inam vutuna aubainama è tubuğana. Taugu è yovona dobue da riukaua yà giuena banaga īgarodie, be aitauğā riukaua īgaroğaronama taudi bonaguma ta vaivaiena.” ³⁸ Dabudi Paelat yai taravire be ya riuna, “Riukaua inam aiyaba?” Paelat nama ya riuriuna, tauna ya dobi munağā doğae be Jius babadidima ya riuedina, “Uma baneginama tauna nam aiyaba i voia waigewana da yà etare.

³⁹ “Be taumi ami vaivaima e kenakenana da Nağopore soinama rağanine, dibura baneginama tenağā yà kaikaiporena. Taumi ko īgoeğōena Jius guyaunama yà kaipore, bo?” ⁴⁰ Be taudi matabudi bonedima dosine a yogo munağā be a riuna, “Nam tauna! Tauma ka īgoeğōena Barabas kwa kaiporena.” Be Barabas tauna īgara tauwai karenama.

19

Paelat Yesu Jius nimedie ya boruna tuparatunama aubainama

¹ Dabudine Paelat na tauiğarama ya riuedi, da Yesu kwapue ai madarouna. ² Be taudi gedara a pinou da Yesu debane ai mieni be a virididina. Taudi gara gatugatunama Yesu ai kote, ³ yodibe taudi īgarone a sağā da ai varavara be a riuriuna, “Ebom, Jius adi guyauma.” Be taudi nimedie noğonama a riğana.

⁴ Dabudine Paelat ya dobi munağā be Jius banegidima ya riuedina, “Taugu uma baneginama yà yovoyovoğā munağēna īgaromie, be yà riuriuemina da taugu nam aiyaba gewagewanama īgarone e banavina.” ⁵ Naumeki da Yesu vadae be ya dobina. Tauna gara gatugatunama waikotenama be debane gedara boruborunama. Be Paelat ya riuna, “Inam baneginama umanema.”

⁶ Dabudine pirisi adi babadama be tempol taubodamenama Yesu a kitikitana rağanine, taudi bonedima dosine a yogo be a riuna, “Kwa tuparatu! Kwa tuparatu!” Be Paelat ya riuedina, “Taumi ko tuparatu, taugu nam aiyaba gewagewanama tauna īgarone e banavina.” ⁷ Be Jius babadidima a riuna, “Tauma ama tarawatuma e riuriuna da tauna e gurina, baninama tauna e riuriu munağēna da tauna kabe Mamaitua Natuna.”

⁸ Be Paelat inam giunama nama ya vaivaiena, tauna ya naira kaua ⁹ be ya munağana vadae. Dabudine tauna Yesu yai taravire be ya riuna, “Tam aikedae be kuya tava?” Be Yesu nam Paelat i paribeena. ¹⁰ Dabudine Paelat ya riuna, “Tam nam īgarogue giu kuma īgoeğoe, bo? Taugu īgarogue rewapania e kenakenana da tam yà riuporem kwa nağō bo yà tuparatumna, inam vutuna kuya kataie bo ibewa?” ¹¹ Dabudine Yesu ya paribee be ya riuna, “Mamaitua inam rewapaninama ya utehma, vutuna aubainama naumeki da taugu am waibadama dibune yà miamiana. Değoda ibewa, taugu tokare nam am waibadama dibune e mia. Be aitau da taugu nimame ya boruguna, tauna na gewagewama ya moraba vavasağana.”

¹² Inam dabudine be nokoi ya nağona Paelat ya rara rubu guratana da Yesu sibo ya raukaigose be ya nağona. Be Jius babadidima bonedima dosine a riuna, “Değoda tam inam baneginama kwa kaipore be e nağona, naumeki da tam nam Sisa turana, baninama banaga aitau e riuna, ‘Taugu guyau’, inam baneginama tauna Sisa na īgavama.”

¹³ Paelat inam nama giunama ya vaivaiena, tauna Yesu yai doka dobiğā munağēna. Yodibe anikaba etara gabunama tawai isana ‘Gasana’, be gasana debane anikaba mia ya midimidina. Dabudine Paelat ya mia be etara yai karena. Hibru bonane inam gabunama tawai isana ‘Gabata’. ¹⁴ Uma kauidima matabudi suaratopu a tubuğana, Nağopore soinama na vokaukauama rağanine. Be Paelat banaga ya riuedina, “Ami guyauma umanema.”

¹⁵ Dabudine taudi a yogo be a riuna, “Kwa nawe īgavoe! Kwa tuparatuna.” Be Paelat ya riuna, “Uma inam taumi ami guyauma, be yà tuparatu, bo?” Be pirisi adi babadama

a riuna, “Tauma nam aba guyaunama ġaromaie ima miamiana. Sisa taunaġa tauma ama guyauma.” ¹⁶ Naumeki da Jius adi ġoanama aubainama Paelat tauna Yesu tauiġara nimedie ya boruna tuparatunama aubainama.

Yesu a tuparatuna

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Naumeki da tauiġara Yesu a nawena. ¹⁷ Yesu tauname na korosima ya kiroġi be a naġona gabu Hibru bonane tawai isana ‘Golgota’. Riu ‘Golgota’ inam baninama ‘debagarere’. ¹⁸ Inam dabudine taudi Yesu a tuparatuna. Be Yesu diane banaga rabui mate a tuparatudina. Tenaġa Yesu kasaunama yauwanine, be tenaġa seninama yauwanine. ¹⁹ Be Paelat kai ġaubaġonama bogane ya giruma be Yesu debane, korosi bogane ya tutuna. Tauna inam kainama bogane umanama ya girumina:

NASARET YESUNAMA, JIUS ADI GUYAUMA

²⁰ Inam giunama tauna Hibru bonane, Letin bonane, be Gurik bonane ya girumidina. Taudi Yesu Jerusalem meagainama diane a tuparatuna, vutuna aubainama Jius banegidima toitoi inam girumidima a siesievidina. ²¹ Be pirisi adi babadama inam giruminama a riutaġaie be Paelat a riuena, “Nam nama kwa giruma, umanama kwa girumana: ‘Inam baneginama ya riuna da tauna kabe Jius adi guyauma.’” ²² Be Paelat ya riuna, “Aba è girumina, inam è girumina.”

²³ Naumeki da tauiġara matabudi 4 Yesu a tupatuparatuna murine, taudi Yesu na garama a ragaudi da a soiedi be taudi matabudi inam garedima a ragaudina. Be gara tenaġa dibune ya kotekotena ya vere kauana, be inam garanama a rautenaġe da a voiena be nam popopona, ²⁴ vutuna aubainama taudi a riuna, “Uma garanama nam tà sika. Tauda tài kasie be aitau kasie ei rewapanana, tauna inam garanama e paġona. Inam kauine girugiruminama porane aba awai perovetaena nama yodi a tubuġana.” Girugiruminama porane umanama ya riuna, “Taudi yau garama a soiedina be ġesau ai kasienha.” Inam kauinama yodi tauiġara ai tubuġina.

²⁵ Be korosi diane waiwaivi matabudi 4 a midimidina. Tenaġa inam Yesu tinanama, be ġesau inam Yesu tinanama tasinama, be Meri Klopas na visarama, yodibe Meri Megdalini. ²⁶ Dabudi Yesu e kitana be tinanama be tura kaukauinama tauna diane a midimidina. Naumeki be tinanama ya riuena, “Waivi, inam tauna yodi tam natumma.”

²⁷ Be turanama ġarone ya riuena, “Inam tauna yodi tam tinamha.” Dabudine inam tauwai muriwataninama tauna na vadae Meri yai doka nawe be dabudine ya rabena.

Yesu ya gurina

(Mt 27:45-50; Mk 15:33-37; Lk 23:44-46)

²⁸ Uma kauidima murine Yesu ya kataie da na noyama yodi ya kovina. Be girugiruminama porane aba awai perovetaena, nama e tubuġana. Dabudine Yesu ya riuna, “Nuaguma ya raukasakasana.” ²⁹ Inam dabudine waen ġoraġoranama duginama ya midimidina. Be banaga anitaiyo kai isune a pani be waen ġoraġoranama nopone ai sonom be Yesu mudune a boruna. ³⁰ Be Yesu inam waennama ġoraġoranama ya tegotegona raġanine, tauna ya riuna, “Yodi matabuna ya kovina.” Dabudine iwanama ya taukotovi be aruinama Tamanama nimane ya boru be ya gurina.

³¹ Inam kauidima Naġopore soinama vokaukauinama raġaninama nopone a tubuġana. Be pomainama inam Sabat raġaninama dosinama. Jius babadidima taudi nam ti ġoeġoena da Sabat nopone banaga tubuġidima korosie sibo a kena. Vutuna aubainama taudi Paelat ai baġana da inam banegidima korosie kaġedima sibo ai miakotovidi be tubuġidima a kaiporaġana. ³² Naumeki da tauiġara inam banegidima aitauġa Yesu mate a tupatuparatudina, kaġedima ai mia kotovidina. ³³ Be taudi Yesu ta kitana be tauna ya gurina, vutuna aubainama tauna kaġanama nam ti mia kotovidina. ³⁴ Be tauiġara tenaġa keae Yesu girigirinama ya tiretiremina, yai raġantenaġe da kosina upa mate a dobina.

³⁵ Tauna aitau uma kauidima ya kitedi be ya giuedina, inam matabudi riukaua. Inam baneginama ya kataiena da aba e giugiedina, matabudi inam riukaua, vutuna aubainama tauna ġaromie ewai matematena da taumi mate koi sumaqana.

³⁶ Uma kauidima a tubuğana da girugiruminama porane aba awai perovetaena nama a tubuğana. Girugiruminama poranama umanama ya riuna: “Nam turiğinama tenağga maika tokare e nuakotova.” ³⁷ Be girugiruminama ġesaune umanama ya riuna, “Taudi tokare inam baneginama a tiretiremina ta raubigena.”

Yesu ai kokoagina

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Inam kauidima muridie Jousep Arimatia tauğominama, tauna Paelat yai bağana Yesu tubuğinama pağonama aubainama. Jousep tauna Yesu na tauwai muriwatanama. Tauna Jius babadidima ya nairedina aubainama, tauna moisirie Yesu yawai sumağena. Be Paelat Jousep yai anine da tauna Yesu tubuğinama ya kaipore be ya nawena. ³⁹ Be Nikodimas tauna ya sagu be mate a nağona. Nikodimas tauna vutuna dokane kupie Yesu ġarone ya tavana. Be tauna bunama toitoi* ya verauğedina Yesu tuninama viredima aubainama. ⁴⁰ Taudi adi waikokoagama vaivainama ruvane Yesu garae bunama mate a sumana.

⁴¹ Be Yesu değeo a tupatuparatuna gabunama diane, dabudi sipi. Be inam sipine kokoaga gabunama vaunama, be inam kokoagine nam aitau ti kokoaga rubuna. ⁴² Be Nağopore soinama rağaninama kaiteka maida ya tavatavana, aubainama taudi Yesu inam kokoagine ai kokoagina, baninama inam kokoaginama maida aubainama.

20

Kokoaga kavakavanama

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-11; Lk 24:1-12)

¹ Be Sande rağanboiboi kupinağga Meri Megdalın ya nağona kokoagae. Be dabudine tauna e kitana be yeku matakedo waimidotomnama ai rawakui be ġavoe ya nağona.

² Dabudine tauna ya manini da ya munağga be Saemon Pita be Yesu tura kaukauinama ya banavidi be ya riuedina, “Banaga Bada tubuğinama kokoagae a kaipore be aikedae a boruna taugu nam e kataiena.”

³ Dabudine Pita be tauwai muriwatana ġesaunama mate a manini a nağona kokoagae.

⁴ Taudi a manimanini be Pita turanama tauna ya manini raukosoğaiğai da kokoagae ya tava dokana. ⁵ Tauna ya rauduru be kokoaga nopone yai kita sağga be gara ya kitedina a kenakenana. Be nam kokoaga nopone i nağona. ⁶ Be tauna murine Saemon Pita ya manimaninina ya tava da kokoaga nopone ya nağona. Dabudine tauna gara ya kitedina a kenakenana ⁷ be gara ġesau Yesu debanama a sumasumana, inam garanama nokunoku yağenama, taunağga ġavoe ya kenakenana ya kitana. ⁸ Dabudine Pita turanama kokoagae tavatava dokanama, tauna mate kokoaga nopone ya sağga da gara nama ya kitedi be yai sumağana. ⁹ Be girugiruminama porane ya riuna da Tauwai yawasana tokare e guri be e midisuğu munağana. Be taudi inam riunama yağoro nam ti kataiena.

Yesu tauna Meri Megdalın ġarone ya mağatarana

¹⁰ Dabudine tauwai muriwatana rabui taudi a munağana adi vadae, ¹¹ be Meri tauna kokoaga diane ya midi be ya ġabağabana. Be tauna ma ġabağabana kokoaga nopone ei kita sağana, ¹² be anea rabui ya kitedina, adi garama a ġavoğavorana. Taudi değeo Yesu ya kenakenae, dabudine a miamiana, tenağga Yesu kağanama yauwanine be tenağga debanama yauwanine.

¹³ Dabudine anea Meri ai taravire be a riuena, “Aba kwa ġabeğabe?” Be Meri ya riuedina, “Bada tubuğinama kokoagae be banaga a nawe da değeo a boruna, taugu nam e kataiena.” ¹⁴ Inam nama ya giugiuna murine tauna yai tautinamuri da murine Yesu ya midimidina ya kitana. Tauna ya kitana, be yağoro nam i kataiena da inam tauna Yesu.

¹⁵ Be Yesu ya riuena, “Tam aba kwa ġabeğabe? Aitau kwa wanewane?” Be Meri yai noğotana kabe sipi taurabena, vutuna aubainama tauna ya riuena, “Tura, tam değoda

* 19:39: Gurik baibol ya riuna: 34 kg. Be bunama isedima Mera be Alois rawarawate ġeidima.

Bada tubuğinama kuma kirokiroğja nawe, naumeki da kwa riuegu değō kuya boru da taugu yà nağō be yà verauğena.” ¹⁶ Be Yesu ya riuena, “Meri!” Dabudine Meri ya midi vitare Yesu ġarone be ya riuna, “Tauwai katakatai!”*

¹⁷ Be Yesu tauna ya riuena, “Nam kwa taukonigu! Baninama taugu yağoro nam Tamaguma ġarone e nağona. Be yodi tam kwa nağō tasitasiguma ġarodie be kwa riuedina, ‘Taugu yà munamunağana Tamaguma ġarone, be taumi mate Tamemima. Tauna yau Mamaituama, be taumi mate ami Mamaituama.’” ¹⁸ Naumeki da Meri Megdalın vari ya munağena tauwai muriwatana ġarodie be ya riuna, “Taugu Bada è kitana!” Be Bada aba tauna ya riuriuena, vutudi taudi yai varidina.

Yesu na tauwai muriwatana ġarodie ya mağatarana

¹⁹ Inam rağaninama teneğine Sande ravikupikupie tauwai muriwatana taudi Jius babadidima a nairedina aubainama, taudi adi matakedama a babağavi be vada nopone a miamiana. Be yai rağantenağe da taudi poudie Yesu ya midi mağatara be ya riuna, “Suba ġaromie e kena!”

²⁰ Tauna nama ya riuriuna murine, tauna nimanama be girigirinama tauwai muriwatana yai kataidina. Dabudine taudi a kita be nuedima ya vere kauana. ²¹ Dabudine Yesu ya riu munağana, “Suba ġaromie e kena! Tamaguma ya riuriuporeguna nama, taumi yà riuriuporemina.” ²² Dabudine Yesu taudi debedie yavutu gayane ya suve pore be ya riuna, “Arua Babau ko pağona!” ²³ Taumi aitaüğa adi gewagewama ko noğota poredina, naumeki da Mamaitua taudi adi gewagewama e noğota poredina. Be değoda banaga adi gewagewama ko kaidididina, nama tokare Mamaitua taudi adi gewagewama e kaidididina.”

Yesu Tomas ġarone ya mağatarana

²⁴ Yesu tauwai muriwatana ġarodie ya mağatarana rağanine, Tomas tauna nam dabudi mate. Tomas tauna tenağja tauwai muriwatana 12 nopodie, be tawai isana ‘Rağarağā’.

²⁵ Vutuna aubainama tauwai muriwatana ġesaudima Tomas a riuena, “Tauma Bada kè kitana.” Be Tomas taudi ya riuedina, “Taugu tokare nam yài sumağga. Noğone taugu tutu kividima yà kitedi be nimague tutu gabudima yà taukonidi, be girigirinama a tiretiremina yà tauconi, yodibe yài sumağana.”

²⁶ Wiki tenağja murine, tauwai muriwatana taudi a rawateğei munağedi da matakededa a babağavi be vada nopone a miamiana, be Tomas mate dabudine. Be yai rağantenağe da Yesu taudi poudie ya raumidire be ya riuna, “Suba ġaromie e kena!” ²⁷ Dabudine tauna Tomas ya riuena, “Nimatabaguma kwa kitedi be kwa taukonidi. Be girigiriguma kwa tauconi. Nam kwa noğota bekubeku be kwai sumağana.”

²⁸ Dabudine Tomas tauna ya riuena, “Tam yau Badama be yau Mamaituama!” ²⁹ Inam rağaninane Yesu Tomas ya riuena, “Tam yodi kuya kitaguna, vutuna aubainama kuyai sumağana. Be nuavere taudi aitaüğa nam ti kitaguna be yağoro awai sumağana.”

Jon na bukama ya girumina baninama uma

³⁰ Yesu boni mataira dosidima toitoi na tauwai muriwatana matedie ya voiedina. Be mataira ġesaudima nam buka nopone ti girumidi. ³¹ Be mataira uma bukanama nopone a girumidi be ta kenakenana, taudi vutudi ko kitedi be koi sumağga da Yesu tauna vutuna Tauwai yawasana, Mamaitua Natunama. Be rağaninane tauna koi sumağena, taumi tokare tauna isane yawasana ko banavina.

Yesu na tauwai muriwatana ġarodie ya mağatara munağana

* 20:16: Gurik baibol ya riuna: Dabudine Meri ya midi vitare Yesu ġarone, be Hibru bonane ya riuna, “Raboni!” ‘Raboni’ inam baninama ‘Tauwai katakatai’.

¹ Rağan bisanama muridie Galili yawawinama* diane Yesu na tauwai muriwatanama ġarodie ya mağatara munaġana. Inam kauinama umanama ya tubuġana. ² Rağan tenaġa Galili yawawinama geresine tauwai muriwatana ġesaudima ai rawateġeidina. Taudi inam Saemon Pita, Tomas (tawai isana Rağaraġa), Nataniel (tauna Galili nōpone Keina meagainama baneginama), yodibe Sebedi natunatunama be tauwai muriwatana ġesaudima rabui mate.

³ Dabudine Saemon Pita na banagama ya riuedina, “Taugu yà naġo yà sagidana.” Be na banagama a riuna, “Tauma mate tà naġo tài sagidana.” Naumeki da taudi wagae a saġa be a naġona. Be inam kupine taudi ai sagida rağanina, be nam aiyaba ti vunuġa rubuna.

⁴ Be rağanboiboi kupinaġa Yesu gerese ya raumidirena. Taudi a kitana be nam ti kataiena da tauna Yesu. ⁵ Be tauna bonanama dosine taudi yai taraviredi be ya riuna, “Yau bana, iyana koya vunuġa bo ibewa?” Be taudi a riuna, “Ibewa!” ⁶ Dabudine Yesu ya riuna, “Ami sagidama kasaumima yauwanine ko pore be dabudi tokare iyana ko konedina.” Naumeki da taudi Yesu aba ya riuriuedina, nama a voiana. Inam rağanina, taudi iyana toitoi a konedina, vutuna aubainama taudi nam teneteneġina da sagida sibo wagae a soru tavaite.

⁷ Inam rağanina Yesu tura kaukauinama, tauna Pita ya riuena, “Inam Bada!” Be Saemon Pita rağanina nama giunama ya vaivaiena, tauna na garama ya kotedi da topae ya poti dobi be ya yaka naġona barabarae. ⁸ Be tauwai muriwatana ġesaudima taudi wagae a munaġana gerese. Be geresa inam maida† aubainama taudi sagida a soru ġome be a naġona. ⁹ Be taudi gerese a ġotaqotana rağanina, taudi kai ya karakaratina a kitana. Be kaipou debane iyana be buredi a gabudi be a kenakenana a kitedina.

¹⁰ Dabudine Yesu ya riuedina, “Iyana koya vunuġuġidina ġesaudima ko verauġedi.” ¹¹ Naumeki da Saemon Pita wagae ya poti tava da sagida ya paġo be ya soru nawena barabarae. Sagida nōpone iyana dosidima sievidima 153, be yaġoro sagida nam i nuagigina. ¹² Dabudine Yesu ya riuedina, “Ko verau be ko kani.” Be nam aba tauwai muriwataninama Yesu i taravira rubu be i riuna, “Tam aitau.” Baninama taudi matabudi a kataiena da tauna Bada. ¹³ Naumeki da Yesu buredi be iyana ya ragaudi be taudi ya utedina.

¹⁴ Yesu ya guri be ya midisuġu munaġana murine, uma inam rağan aniwai rabuiteġanama na tauwai muriwatanama ġarodie ya mağatarana.

Yesu Pita ya riuena, “Yau sipuma kwai kani bagibagidina”

¹⁵ Naumeki da a kanikani rovona murine, Yesu Saemon Pita ya riuena, “Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaġo gurategu, nam am banagama kwawai nuapaġoedina maika, bo?” Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Ee Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paġopaġona.” Dabudine Yesu ya riuena, “Yau sipuma natunatudima kwai kani bagibagidina.” ¹⁶ Be Yesu rağan aniwai rabuinama ya riu munaġana, “Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaġo gurategu, bo?” Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Ee Bada, kuya kataiena da tam nuaguma kwa paġopaġona.” Dabudine Yesu ya riuena, “Yau sipuma kwa rabedina.” ¹⁷ Naumeki da Yesu rağan aniwai rabuiteġanama ya riu munaġena, “Saemon, Jon natunama, tam naumeki kwawai nuapaġoegu, bo?” Inam rağanina Pita yai nuaboyana, baninama Yesu rağan aniwai rabuiteġanama ya riuna, ‘Tam naumeki kwawai nuapaġoegu, bo?’. Dabudine Pita ya paribee be ya riuna, “Bada, tam yaba matabudi kuya kataiedina. Be kuya kataiena da tam nuaguma kwa paġopaġona.” Dabudine Yesu ya riuena, “Yau sipuma kwai kani bagibagidina.

¹⁸ “Yà riuriu kauemna da tam rağanina vaume am tanama kuya paġo be am ġoane nama kuya naġonaġona. Be kwai rawadosina rağanina, nimamma tokare banaga kwa

* 21:1: Galili yawawinama isanama ġesau inam ‘Yawawa Taiberias’. † 21:8: Gurik baibol ya riuna: 100 mitas.

utedi, da taudi nimame ta kaididi be adi ġoane nama tai dokem be ko naġona.[‡] Avedi da tam inam dobunama naġonama nam kuma ġoeġoena, be yaġoro tai dokem be ko naġona.” ¹⁹ Yesu nama Pita ya riuena, baninama tauna tokare nema e guri bakona, vutuna ya giuena. Inam kedane Pita tokare Mamaitua isanama e kawa saġena. Be Yesu nama ya giugiuna murine, tauna Pita ya riuena, “Kwai muriwatanegu!”

²⁰ Dabudine Pita yai tautinamuri da Yesu tura kaukauinama ya kitana, tauna muridiġa ya veraverauna. Tauna vutuna noġone Naġopore soinama a kanikani be ya raukekera naġo Yesu ġarone be ya riuna, “Bada, aitau tokare e boru dobiġem?”

²¹ Be Pita Yesu tura kaukauinama ya kitakitana raġanine, tauna Yesu ya riuena, “Bada uma tauna nemanama?” ²² Be Yesu ya paribee be ya riuna, “Tam nam am noyama aba tauna ġarone ima kenakenana. Deġoda taugu e ġoena, tauna tokare yawayawasaninama e miamia be yà verau munaġana. Be tam taugu kwai muriwataneguna.” ²³ Inam riunama tauwai muriwata a vaia waigewa be taudi tauwai sumaġa ġesaudima ġarodie inam giunama ai daberari be a riuriuna, “Yesu tura kaukauinama tokare nam e guri.”

Be inam nam nama. Yesu nam i riuna tura kaukauinama tokare nam e guri. Ibewa, be tauna umanama Pita ya riuena, “Tam nam am noyama aba tauna ġarone ima kenakenana. Deġoda taugu e ġoena, tauna tokare yawayawasaninama e miamia be yà verau munaġana.”

²⁴ Inam tauwai muriwataninama tauna vutuna inam yabedima matabudi ya kitedi be ya girumidina. Tauda matabuda tè kataiena da yaba matabudi tauna ya girugirumidina inam riukaua. ²⁵ Yesu yaba ġesaudima toitoi mate ya voiedina. Be deġoda inam yabedima matabudi sibo ti giruma rovodina, taugu e noġotina da buka tokare dobu matabuna ya moġavu taritarina.

[‡] ^{21:18:} Inam giunama, baninama Pita nema tokare korosie ta tuparatu bakena, vutuna Yesu ya giuena.

Apasol Adi Voiama

Luk e girugiruma munañana Tiopilas ñarone

¹ Kapore Tiopilas! Yau letama noñone è girugirumina,* inam matabuna Yesu aba pakane ya voivoiedina be yawai katakataina taudi vutuna è girumidina. ² Yesu na noyama yai kare be yaba toitoi ya voiedina, naumeiki da Mamaitua ya nawena marae. Vutudi matabudi è girumidina.

Muriñga da ya nañona marae, be noñone na apasolma vinevinedima Arua Babaue ya riuwai noñotidina da muriñga aba ta voiena. ³ Yesu ya gurina murine inam apasoldima ñarodie ya mañatarana rañan toitoi da taudi ta kataie da tauna ya yawasanana. Rañan 40 nopone namañga ya voivoiana be Mamaitua na waiguyauma ñarodie ya giugiuena.

(Lk 24:47-52)

⁴ Be rañan tenaña tauna na apasolma mate a rawateñeidi be ya riu vavasañedina, “Nam Jerusalem ko gose be koi raba da Tamaguma puyo e riupore yovoñena maika noñone ya riuriuna nama e voiena. Taugu uma yabanama noñone è riuemina. ⁵ Jon banaga upae yai babataitodina, be rañan ñaubonaña taumi Arua Babaue ko babataitonan.”

Yesu ya nañonañona marae

(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

⁶ Adi wairawateñeie taudi Yesu ai taravirena, “Bada, tam yodi Israel waiguyau kwa ute munañedi, bo?” ⁷ Be tauna ya riuedina, “Tamaguma na rewapanae tauna inam rañaninama ya vinena, be taumi nam ami noyama aba ima kenakenana da ko kataie.

⁸ Be Arua Babau ñaromie e yovona rañanine, taumi tokare rewapano ko pañgo da taumi taugu yau matamatama, Jerusalem, Judia be Samaria nopolie, be dobu matabuna.”

⁹ Rañanine umanama ya riuriuna, matedie Mamaitua tauna Yesu ya kaisuñju nave be giyou ya suma be nam ti kita munañena. ¹⁰ Be tauna nema ya saña ya nañgo bakona, taudi yañgoro gunuma a kitakita be, tautauñoma rabui adi garama ñavoñavoridima, ai rañantenañe diedie a raumidiredi ¹¹ be a riuna, “Taumi mani-Galili aba aubainama uma dabudi ko midi be gunuma ko kitakita? Uma Yesunama yodi Mamaitua ñaromie ya pañgo nawena marae, tauna nema koya kita be ya saña ya nañonañona marae, nama tokare e yovo munañana.”

Judas epaiyanama

¹² Dabudine taudi oya isanama Olip, a gose be a munañana Jerusalemma. Uma oyanama Jerusalem diane, na madanima kilomita tenaña. ¹³ Be rañanine taudi a munamunañana, taudi vada tenaña be nopone vatavatara rabui be debane vatarine a sañana. Dabudine adi kaba mianama. Be banaga dabudine taudi Pita, Jon, Jeims, Andru, Pilip, Tomas, Batolomiu, Metiu be Jeims tauna Alpius natunama, be Saemon tauna awai isana ‘Selot’ be Judas tauna Jeims natunama. ¹⁴ Uma banegidima rañan matabuna a mia be a moimoiragina. Nopolie waiwaivi ñesauidima mate, be Meri Yesu tinanama, be Yesu tasitastinama mate.

¹⁵ Be inam rañandie dabudine tauwai sumaña matabudi 120 be Pita tuatuañanama† nopolie ya midisuñju be ya giuna, ¹⁶ “Yau bana, dokane Arua Babau Deivid ya riuena da banaga tenaña Yesu e boru dobiñena. Be nama Deivid girugiruminama porane ya girumina. Be yodi uma riunama ya tubuñana. Be uma baneginama tauna Judas. Be tauna Yesu tauvunuñanama yai keda dokedina. ¹⁷ Be uma baneginama noñone Yesu tauna ya vinena da tauna tauda mate tè noyana. ¹⁸ Judas Yesu borudobiñenama aubainama mane a utena. Be uma manene doña ya gimeri. Be dabudine tauna debane ya beku be ya

* ^{1:1:} Noñone letanama inam Luk na gospelma. Luk 1:1-4 kwa kitana. † ^{1:15:} Inam dabudine ‘tuatuañanama’, baninama nam tuatuaña ñomina, be ‘Christian brothers’.

kati sari be tinağenama a daberarana. ¹⁹ Be banaga matabuna Jerusalem nopone uma varinama a vaiena, vutuna aubainama uma doğanama adi bonae ai isana ‘Akeldamak’. Inam baninama ‘kosina doğanama’. ²⁰ Uma kauinama ya tubuğana, baninama buka Salamo nopone ya girugirumina nama, “Na kaba mianama e kavakava be nam aitau nopone e mia”! Banaga ğesau na noyama gabunama sibo ya pağō”

²¹⁻²² “Vutuna aubainama tauğoma ğesau tà ğoeğœna da tauna tauda mate Yesu ya midimidisügu munağana tài matematena. Tauna aitau tauda mate tè nağonağona, Jon yawai babataitonrağanine, naumeki da Mamaitua Yesu ya nawena marae.”

²³ Naumeki da banaga rabui a vinedi. Jousep awai isana Basabas be awai isaisana Jastas be Mataias. ²⁴ Be dabudine a moiragina, “Bada, tam banaga matabudi nopolima kuya kataiena. Naumeki kwai kataimai da uma rabui nopolide değō tauna kuya vine ²⁵ da tauna sibo apasol noyanama ya pağō, baninama Judas uma noyanama ya gose pore be ya nağona na kaba miae.”‡ ²⁶ Naumeki da taudi yeku rabui bogedie inam banegidima isedima a girumidi da koukou nopone a biridina. Yodibe banaga tenağā yai matapota be koukou nopone yeku tenağā ya pağō da e kitana be Mataias isanama yeku bogane. Naumeki da Mataias apasol 11 nopolide ya sağana.

2

Arua Babau e yovoyovona

¹ Rağanine Jius adi soima isanama Pentekost* rağaninama ya tavatavana, tauwai sumağā matabudi gabu tenağā ai rawateğeidina. ² Be yai rağantenağē da gavasa marae be ya yovona maika kaibitibiti gugurinama, be a miamiana vadana nopoñama yai moğavuna. ³ Dabudine taudi yaba a kitana maika kai menanama ya daberara be tenatenağāğā debediğā ya mia nağona. ⁴ Be matabudi Arua Babau nopolima ya moğavu, be taudi bona da bona giudima ai karena, maika Arua Babau ya uteutedina nama.

⁵ Jerusalemma Jius banegidima toitoi a miamiana, Mamaitua a vivivivrena, be uma Jiusdima dobu ğesaudie miemienidima mate a tavana. ⁶ Be rağanine uma gavasinama a vaivaiena, naumeki taudi gabu tenağā a rawateğeidi be taudi a basedina da Yesu na tauwai muriwatanama bona be bona a giuguedina.

⁷ Be taudi a base kaue be a riuna, “Uma taudi Galili banegidima, ⁸ be nemanama da tauda tenağāğā dà bonae dà bonae ta giugiu be tà vaivaiena? ⁹ Tauda matabuda dobu ğesaudie be tè tavana, inam Paritia, Midia, Elam, Mesopotamia banegidima, Judia, Kapadosia, Pontus, Eisia, ¹⁰ Pirigia, Pampilia, İjipt, Libia Sairin diane be Rom. ¹¹ Rom banegidima taudi Jius be eteni banegidima ai rawajiusna. Be Kereti be Arebia banegidama mate tè miamia, be matabuda Mamaitua na kauama dosidima dà bonae dà bonae taudi ta giuguedina tauda tè vaivaiedinā.” ¹² Yağoro taudi a base be a nuababağā be awai giu vivivirana, “Uma kauinama baninama aba?” ¹³ Be banaga ğesaudima ai varevaredi be a riuna, “Uma banegidima waen a tego guratena, vutuna aubainama a buana.”

Pita na rauguguyama

¹⁴ Dabudine Pita be apasol 11 a midisügu be Pita bonanama dosine banaga ya riuedina, “Taumi Jius be aitauğā Jerusalemma ko miamiana, koi beavaia kaua be aba ya giuena!

¹⁵ Uma banegidima nam ti tego buana taumi ko noğonoğotina maika, baninama yodi 9 okoroki rağanboiboi. ¹⁶ Ibewa, be girugiruminama porane peroveta Joel aba ya giuguenä yodi e tubutubuğana. Joel ya giuna umanama:

¹⁷ ‘Mamaitua ya riuna, Rağan damodie taugu tokare yau Aruama ya ğini porağana banaga matabudi ğarodie.

‡ ^{1:25:} Judas ya guri be ya nağona gienae, baninama gienae inam gewagewa gabunama. * ^{2:1:} Gurik adi bonae “Pentekost” inam namba 50. Taudi nama awai isana, baninama Nağopore soinama murine rağan matabudi 50 da Pentekost soinama ai karena.

Be natunatumima tautaūgomidi be waiwaividima taudi tokare tai perovetana. Be ami tautaūgomama vaudima tokare matedie yaba ta kitedina maika rauboni, be ami banagama poredima taudi rauboni ta kitedina.

¹⁸ Be inam ragandie yau taunoyama tautaūgomidima, be waiwaividima matabudi ġarodie yau aruama yà ġini poraġa da taudi tokare tai perovetana.

¹⁹ Be taugu mataira gunume be dobue yà voiedina, kosina, kai be basu mate.

²⁰ Suara ei kupikupina be nawaravi e sabana maika kosina be muriġa da Bada na raġanima dosinama waimatakanikaninama e tavana.

²¹ Aitauġa Bada ġarone sagu tawai baġena, taudi tokare ei yawasanidina.'

²² "Israel banagimima, uma riudima ko vaiedi: Nasaret Yesunama, tauna Mamaitua ġarone be ya yovona ġaromie. Be taumi sibo koya kataiena da Mamaitua tauna ya riuporena, baninama Mamaitua rewapana Yesu ya utena da voia dosidima be mataira ya voiedina. ²³ Be yaġoro taumi banaga nam waisumeġidi koya riuedi da tauna korosie a tuparatuna. Be nama Mamaitua na ogama. ²⁴ Be Mamaitua Yesu ġarone guri tunimuyana be nuaboyanama ya kaipore be ya kawa midisuġu munaġena. Baninama guri nam teneteneġina da Yesu ya kaididi. ²⁵ Baninama Deivid tauna Yesu na kauama umanama ya giuena:

'Bada raġan matabuna ewai dokeguna è kitana, baninama tauna taugu mate da taugu nam yà vabeku.

²⁶ Vutuna aubainama nuaguma ya vere be yau giuma be yau sarema mosari mate.

Be avedi da taugu yà gurina, yaġoro è kataiena da matabuna inam naumeki be yài nuaverena.

²⁷ Baninama tam tokare aruiguma nam guriguridima adi gabue kwa gose, be tam nam kui aninana da am Taunoya babauma e bova.

²⁸ Tam yawasana kedanama kuyai kataigu be tam taugu mate da nopoguma mosari ya moġavuna.'

²⁹ "Yau bana, naumeki da guyau Deivid na kauama yà riu ġomemina. Deivid ya guri da a dobona be na kokoagama yaġoro yodi ġarode e kenakenana. ³⁰ Tauna peroveta, vutuna aubainama tauna ya kataiena da na damma nopone tokare Mamaitua na waiguyauma banaga tenaġa e utena, baninama Mamaitua ya sauga wapana da nama e voiana. ³¹ Vutuna aubainama Deivid yai perovetana da Keriso e midisuġu munaġana, be tauna nam guriguridima adi gabue i gose be tuninama i bovana.

³² "Tauma matabumai matamata da Mamaitua uma Yesunama gurie ya kawa midisuġuna ³³ be na rewapanae ya kawa saġe be kasaune yai mienina. Murine tamanama Arua Babau ya utena maika noġone ya riuriuna nama. Be Yesu tauna tauma ġaromaie e ġiniġini porena, vutuna yodi taumi ko kitakita be ko vaivaiena. ³⁴ Be Deivid nam marae i naġona, be yaġoro umanama ya riuna,

'Mamaitua taugu yau Badama[†] ya riuena, Kasaugue kwa miana

³⁵ naumeki da taugu am ġaviamma yà vaġaġaridi be kaġamma dibune yà biridina maika guni.'

³⁶ Vutuna aubainama Israel banegimima matabumi ko kataie da uma Yesunama koya tu-patuparatuna Mamaitua tauna vutuna ya voie da yodi tauna Bada be Tauwai yawasana."

Banaga toitoi nuedima a vitaredi be eklesia ya tubuġana

³⁷ Raġanine banaga umanama a vaivaiena, nuedima ya karati be Pita be aposels ġesaudima a riuedina, "Tuatuaġamaima, yodi aba ka voie?"

³⁸ Be Pita ya paribeedi, "Tenatenaġaġa nuenuemima ko vitaredi be ko babataitona Yesu Keriso isane da ami gewagewama e noġota pore be Mamaitua puyo Arua Babau e utemina. ³⁹ Baninama Mamaitua ya riu vavasaġana da nama e voiena. Vutuna aubainama uma puyonama inam taumi be ami sedama mate aubaimima, be banaga ġesaudima madanie aitauġa Bada dà Mamaituama e yokoedina." ⁴⁰ Be giu toitoi ġesaudima mate Pita ya riuwai noġotidi be ya duġudina, "Mamaitua ko gose da ei

[†] ^{2:34:} Deivid na Badama inam Yesu Keriso.

yawasanimi, da nam uma damnama adi yawasanama barebaredima adi kovoğama ko pağō.”

⁴¹ Yodi taudi aitaūga riunama a pağopağona, taudi a babataitona. Inam rağanine banaga sievinama 3 tausand nama adi banagama waisumeğidima nopodie a sağana. ⁴² Be apasol adi waikatakataima a vaivaia nonoğedi be a raberabedina, be taudi a turituriya be moiragie matabudi awai rawateğeidina.

⁴³ Be matabudi nopodima naira ma vivirina ya moğavu be mate apasol voia dosidima be mataira toitoi a voivoiedina. ⁴⁴ Be banaga tauwai sumağā matabudi a rawateğeidī be yaba matabuna ğarodie teneteneğinama a ragaudina, ⁴⁵ be taudi doğā be purapura a gimaredi da mane a pağō be adi banagama waikaruwağewağedima a utedina. ⁴⁶ Rağan matabuna tempol nopone taudi awai rawateğedina, be adi vadama nopodiğā taudi ma nuaveredi buredi a giva be a kanikanina. ⁴⁷ Be taudi Mamaitua a kaikai suğū be banaga ğesaudima nuedima a pağopağona. Be rağan matabuna Bada banaga ğesaudima yawai yawasanidina ya sağedina adi banagama nopodie.

3

Pita banaga tuera pağopağonama yai yawasanina

¹ Rağan tenağā ravie suara 3 okoroki inam moiragi rağaninama aubainama, Pita be Jon a sağā a nağonağona tempol nopone. ² Be tempol nopone matakedā tenağā ya kenakenana isanama ‘Verekaua’. Be rağan matabuna banaga dabudine tuera ya tubuğena a kiroğī be inam matakedanama diane ai mieni be aitaūga tempol nopone a nağonağona ğarodie mane ya kiğikiğiedina. ³ Rağanine Pita be Jon tempol nopone ğaubonağā sibo a sağana, be tauna ya kitedi be mane aubainama ya kiğiedina.

⁴ Dabudine Pita be Jon tauna a kitadidi be Pita ya riuna, “Kwa kitamai!” ⁵ Naumeki da, tauğoma ya kitedi be yawai noğotana da aiyaba sibo ğarodie ya pağona. ⁶ Be Pita ya riuna, “Silva be gold nam ğarogue be aiyaba ğarogue, vutuna tam yà utemna. Nasaret Yesu Kerisonama isane: Kwa midisuğū be kwa nağō!”

⁷ Dabudine nimanama kasaune ya kaididi be ya soru waimidisuğuna. Be inam rağanine tauğoma kağanama be kağā matabiwanama ai rewapanā munağana ⁸ be tauna kağane ya poti be nağō yai karena. Naumeki da taudi mate a nağona tempol nopone, be tauna tempol noponağā ya nağō be yai potipoti be Mamaitua isanama ya kaikai suğusuğuna.

⁹ Be banaga matabudi inam tauğominama a kitana ya nağō be Mamaitua isanama ya kaikai suğusuğuna. ¹⁰ Be banaga tauna a kitakitana a katağıome da tauna baneginama rağan matabuna tempol noğone matakedā isanama ‘Verekaua’. Dabudine ya mia be mane ya kiğikiğī dobidoberina. Be banaga matabudi a ğosoridi be a base da aba ğarone ya tubuğana.

Pita na rauguguyama wairabuinama

¹¹ Naumeki da taukiğikiğī Pita be Jon ya kaidididi be banaga matabudi a base kauena be a manini taudi ğarodie gabu isanama ‘Solomon na wagapatama’.* ¹² Rağanine Pita nama e kitedina be ya riuedina, “Israel banegimima, taumi aba ko basebase be ko kitakitamai da tauma kabe uma baneginama kè kawa nağō ama rewapanae bo ama voteyateyama Mamaitua ğarone? ¹³ Mamaitua, noğone tamamatadama Eibrahim, Aisik be Jeikob awai sumağena, tauna na taunoyama Yesu ya kawa sağena. Uma Yesunama taumi koyai utaena waigurinama aubainama. Be avedi da Paelat ya ğoeğöena sibo ya riupore ya nağona be taumi koya raukosoğaiğaina. ¹⁴ Tauna banaga babaunama be didimana vavasağinama be taumi nam ko ğoeğöena da tauna sibo ya yawasana be taumi banaga tauwai gurinama tauna aubainama Paelat koyai bağā da ya yawasanana. ¹⁵ Taumi yawasana tauveraüğenama koyai gurina. Be Mamaitua gurie yai yawasanina be tauma uma kauinama na matamatama.

* 3:11: Uma wagapata inam maika vada dosinama, be nam garigari mate.

¹⁶ “Be uma tauḡominama matabumi ko kitakita be ko katakataienai, tauma ama waisumaḡama Yesu isane aubainama, Yesu isane yai rewapanana. Yesu uma waisumeḡinama ya utena da tauna ya yawasanana da yodi matabumi ko kitakitana.

¹⁷ “Be yodi yau banagama, taugu è kataienai da taumi ami babadama mate bua maika koya voivoiana. ¹⁸ Be umanama Mamaitua na giuma yai maḡatarina, baninama noḡone peroveta matabudi ḡarodie ya riuna da tokare na Kerisoma ei nuatoitoina.

¹⁹ Vutuna aubainama nuemima ko vitaredi be Mamaitua ḡarone ko naḡo da tauna ami gewagewama e kaiporaḡa be nuemima e subana. ²⁰ Dabudine Tauwai yawasanana ya vinevinena e riuporena ḡaromie. Uma tauwai yawasaninama tauna Yesu. ²¹ Tauna marae e miana, naumeki da raḡan e tava da Mamaitua yaba matabuna e rawavau munaḡedina, baninama inam nama dokane tauna na babau perovetama ḡarodie ya riuna. ²² Be Mousis mate ya riuna nama, ‘Bada ami Mamaituama tauna tokare nopomie peroveta tenaḡa e vinena maika taugu. Tauna raḡanine yaba matabuna e giugiuemina, taumi koi beavaiena! ²³ Be aitau tenaḡa tauna nam ei beavaie naumeki da Mamaitua tokare tauna e tavu dobiḡe be e kawa gewagewana.’

²⁴ Be Pita na giuma ya kaiwatani be ya riuna, “Be peroveta ḡesaudima taudi mate a riuna da uma kauidima tokare ta tubuḡana, maika yodi uma raḡandie ta tubutubuḡana nama. Inam perovetedima taudi Samuel be ḡesaudima murine a tubutubuḡana. ²⁵ Be taumi inam perovetedima adi sedama, vutuna aubainama Mamaitua boni ami dosima ḡarodie riuwai noḡota ya boruna, inam taumi mate aubaimima nama ya riuna. Be Mamaitua na riuwai noḡotama inam umanama Eibrahim ḡarone ya boruna, ‘Tokare am dame peroveta tenaḡa e tubuḡana. Be taune taugu dam matabudi dobue yài aiainidina.’

²⁶ “Vutuna aubainama Mamaitua na taunoyama gurie ya kawakawa midisuḡu munaḡena, noḡone ya riupore yovoḡena taumi ḡaromie. Be inam taunoyanama e voiemi da ami gewagewama ko gose poredina, yodibe tauna ei aiainimina.”

4

*Pita be Jon tauwai tarapiri babadidima** ḡarodie a verauḡedina

¹ Pita be Jon yaḡoro banaga ḡarodie a giugiuna maika, pirisi, Sadisi be tempol taurabedima adi badama Pita be Jon ḡarodie a tavana. ² Taudi nuedima yai medina, baninama Pita be Jon banaga awai katakataidi be a riuriuedina da Yesu gurie ya midisuḡu munaḡana aubainama, tokare banaga matabudi gurie be ta midisuḡu munaḡana. ³ Vutuna aubainama a panidi be ravi aubainama dibure a biridina naumeki da raḡan ya tom. ⁴ Be banaga totoi Pita na giuma a vaivaiena ai sumaḡana. Be yodi tauwai sumaḡa tautauḡoma sievinama ya tausaḡana 5 tausand.

⁵ Naumeki da pomainama Jius adi babadama be babada dosidima be tarawatu tauwai katakataidima ai rawateḡeidi be ai boruna Jerusalem nopone. ⁶ Banaga uma borune, Anas tauna pirisi adi badama, Kaiyapas, Jon, Alexandra be tautauḡoma ḡesaudima pirisi adi badama na dame banegidima mate. ⁷ Taudi Pita be Jon poudie ai midiridi be ai taraviredina, “Aba rewapanine bo aba isane taumi uma kauinama koya voie?”

⁸ Dabudine Pita nponama Arua Babau ya moḡavu be ya riuedina, “Jius babadimima be babada dosimima koi beavaia. ⁹ Tauma manaka kowai taravireviremaina, voia verenama banaga tuera paḡopaḡonama ḡarone ya tubuḡana aubainama. Taumi kowai taravireviremaina da aiyabae uma baneginama ya yawasanana. ¹⁰ Naumeki da ka riuemi be taumi be Israel banagimima matabumi ko vaie. Nasaret Yesu Kerisonama taumi koya tupatuparatuna, tauna Mamaitua gurie ya kawa midisuḡu munaḡena, tauna isane uma baneginama yodi ya yawasanana be noḡomie e midimidina.

¹¹ ‘Tauna yekunama vutuna taumi vada taukerinama koya tuaḡaiena, be yekunama Mamaitua ya voie da na vadama yasinama ya tubuḡana’.

¹² “Nam aitau tenaḡa tokare ei yawasanimi, baninama dobu matabuna nopone nam ai isa ima kenakenana da isane yawasanana tai baḡe, ibewa da Yesu taunaḡa isane.”

* 4:: Section heading footnote kwa kitana, Luk 22:63 nponene.

¹³ Rağanine Pita be Jon adi raudebatorama a kitakitana, taudi a base kauedina, baninama taudi a kataiena da Pita be Jon taudi nam giruma kaua banegidi, be taudi banaga yababa. Taudi a kataiena da uma banegidima noğone Yesu mate nağonağodima.

¹⁴ Be yodi taudi ta kitana be banaga waiwai yawasaninama tauna diedie mate a midimidina. Vutuna aubainama taudi nam teneteneğina da sibo ġarodie aba a giue.

¹⁵ Naumeki be Sanedrion nopone be a riupore dobiğedi be babada taudiğā ai tarapiri vivirana.

¹⁶ Be taudiğā ai taravira munağedina, “Uma banegidima nema tà bakedi? Jerusalem banegidima matabudi a kataiena da uma banegidima mataira dosinama a voiena, be tauda nam teneteneğina da tà boviedi. ¹⁷ Be uma kauinama tà riutuağae da nam banaga ġarodie e daberara, vutuna aubainama uma banegidima nuedima tà boru da nam aitau ġarone Yesu isane ta giu munağā.” ¹⁸ Dabudine Pita be Jon a riuedi da Sanedrion nopone a sağā munağā be a riu vavasağedina da nam sibo Yesu isane a giu bo ai katakatai rubu.

¹⁹ Be taudi a paribeedi be a riuna, “Taumiğā ko kaivira da Mamaitua matane değō tauna ya vere. Mamaitua riunama ka voie bo taumi riumima ka voie? ²⁰ Tauma nam teneteneğina da aba ke kitakitana be ke vaivaiena giuenama ka gose.”

²¹ Naumeki da a riuwai nainairidi be a gosedi da a nağona, baninama taudi nam ti kataiena da nema sibo a kovoğā bakedi. Be banaga matabudi inam matairinama dosinama aubainama, Mamaitua isanama a kaikai suğusuğuna, ²² baninama uma tauğominama tuera pağopağonama tauna nama ya tubuğena naumeki da yodi na suarama 40 be ya sağā porena.

Tauwai sumağā raudebatora aubainama a moimoiragina

²³ Rağanine Pita be Jon a riuriuporedina, taudi a munağana adi banagama tauwai sumağā ġarodie be yaba matabuna pirisi adi babada be babada dosidima aba a giugiedina, nama ai mağataridina. ²⁴ Rağanine adi banagama nama a vaivaiena, taudi a rawateğeidi be a moiragina Mamaitua ġarone, “Bada dosimma, tam mara, dobu, egasi be nopodie yaba matabuna kuya voiedina. ²⁵ Tauma tamamaima Deivid, tam taunoyama, tam Arua Babaue kuya voie da tauna umanama ya giuna, ‘Eteni banegidima aba aubainama ta medimedi? Inam banegidima aba aubainama taudi am kasirama ta tomtom yababe? Inam kasirinama kavakavanama.

²⁶ Dobu guyaguyaudima a midi be babada dosidima a rawateğeidi da Bada be na vinevinema tawai ġaviedina.’

²⁷ “Riukaua, Herod, Pontis Paelat, eteni banegidima be Israel mate uma meagaine a rawateğeidi be am taunoyama babauna Yesu kuya vinevinena ai ġavieni. ²⁸ Be taudi aba am rewapanae be am ġoanama oganama kuya taratarağina da sibo ya tubuğana, nama yodi a voiena. ²⁹ Be Bada, yodi adi raukivigewagewama ġaromaie kwa noğoti be kwa voiemai da tauma am taunoyama riumma raudebatorae ka giue. ³⁰ Nimamma kwai yoyo waiyawasana aubainama da mataira be voia dosidima kwai tubuğidina am taunoyama babaunama Yesu isane.”

³¹ Rağanine moiragi ya kovikovina taudi değō awai rawateğeidina gabunama yai tauyoyona. Be taudi matabudi Arua Babau yai moğavudi be taudi Mamaitua riunama ma raudebatoredi a giuena.

Tauwai sumağā adi purapurama a dariğedina

³² Tauwai sumağā banegidima matabudi nuenuedima be adi noğotama tenağā. Be nam aitau tenağā i riuna taunağā na purapura, ibewa da matabudi ai sagu vivirana.

³³ Dabudine apasol ma rewapana vavasağidi Bada Yesu ya guri ya midisuğuna awai matematena. Be Mamaitua sagu dosinama matabudi ġarodie ya riupore yovoğena. ³⁴ Be dabudine nam aitau poudie aba i maruabieno, baninama kana rağanie aitauğā doğā be vada ġarodie, a raugimaredi be mane ³⁵ apasol ġarodie a sivudina. Be aitau aba ya marumaruabieno, nama mane a utedina.

³⁶ Maika Jousep tauna Livai damnama nopone be Saiprasma ya tubuğana be apasol tauna awai isaisana Banabas. Isa Banabas baninama inam ‘taurau duğu’. ³⁷ Tauna

doğā yawai badena ya gimare be manenama ya verauğena apasol ġarodie dariğenama aubainama.

5

Ananaias be Sapira

¹ Tauğoma tenağā isanama Ananaias, be na visarama Sapira, tauna mate adi doğama tenağā ya gimare da ² mane isunama tauna aubainama ya kaididi kwasena be mane isunama apasol ya utedina. Be na visarama Sapira tauna mate yai aninana.

³ Be Pita ya riuena, “Aba aubainama Seitan kuyai anine da nopomma yai moğavu be Arua Babau ġarone kuya kaiyovu be doğa kuya gimagimarena manenama isudima tam aubaimma kuya rabe kwasedi? ⁴ Tam sibo doğa kuya rabe kwasena bo doğa kuya gimagarena murine, mane sibo kuya rabe kwasena. Be aba aubainama uma kauinama nopome kuyai nuanoğonoğote be nama kuya voia? Tam nam banaga ġarone ku kaiyovuna, ibewa da Mamaitua ġarone kuya kaiyovuna.”

⁵ Rağanine Ananaias nama giunama ya vaivaledina, tauna ya beku be ya gurina. Be banaga aitauğā inam nama kauinama a vaivaiena, taudi a naira kauana. ⁶ Rağanine Ananaias ya gurigurina, dabudine yarayaraga a tava da a suma be a kiroğā nawe da a dobona.

⁷ Suara ruvanama 3 awasnama a kovina murine, Ananaias na visarama ya tava be nam i kataieni da aba ya tubuğā. ⁸ Pita yai taravirena, “Kwa riuegu, doğa koya gimagimarena manenama, naumeki umanama, bo?” Be waivi ya riuna, “Ee, inam naumeki nama.” ⁹ Be Pita ya riuena, “Aba aubainama taumi koyai anina da Bada Aruinama koya raurubu? Banaga am tauğomama a dobodobona, taudi matakedae tawai rabana da tam mate ta kiroğā dobiğemna.”

¹⁰ Naumeki da waivi yai rağantenağē da Pita kağane ya beku be ya gurina. Dabudine yarayaraga a sağā vadae, ta kitana be waivi ya gurina. Naumeki da a kiroğā dobiğē be na tauğomama diane a dobona. ¹¹ Be Mamaitua na damma matabudi be banaga ġesaudima aitauğā inam riunama a vaivaiena, taudi a naira kauana.

Apasol banaga toitoi ai yawasanidina

¹² Apasol mataira be voia dosidima toitoi a voiedina banaga ġarodie. Be tauwai sumağā matabudi kana rağanie Solomon na wagapatae awai rawateğeidina, ¹³ be banaga ġesaudima nam waisumeğidi taudi wairawateğei a naira be yağoro banaga ġesaudima a vivivivira kauedina. ¹⁴ Be tautauğoma be waiwaivi ġesaudima mate Bada awai sumağena, inam damnama nopone a sağana. ¹⁵ Taudi banaga sidesidedima a kiroğā nawedi kedae da vatara be guni debedie ai kenedina. Nama a voiana, baninama Pita ya veraverauna vagurunama sibo ya taukonidina. ¹⁶ Patara ġesaudima Jerusalem diane meagaidima mate a rawateğeidi, be banaga sidesidedi be banaga nopodie arua gewegewedima miemienidima mate a tavaitedina, be matabudi ai yawasanidina.

Apasol a raukivi gewegewedina

¹⁷ Dabudine pirisi adi badama be na banagama Sadisi mate taudi nopodima unura ya moğavuna. ¹⁸ Taudi Apasol a panidi be dibure a biridina. ¹⁹ Be kupie Bada na aneama dibura matakedanama ya kaipore da yai doka dobiğedi be ya riuedina, ²⁰ “Ko nağō, tempol nopone ko midi be uma yawasaninama vaunama, matabuna banaga ko riuedi!” ²¹ Rağanine uma riunama a vaivaiena, taudi rağantomtom a nağō tempol nopone be waikatakatai ai karena.

Pirisi adi badama be na banagama mate a tavana rağanine, taudi boru isanama Sanedrion a voienna Israel babadidima mate. Dabudine banaga a riuporedina dibure, apasol waidokedima aubainama. ²² Rağanine taudi dibure a tavatavanaugh apasol nam ti banavidina, vutuna aubainama a munağā be babada ġarodie ai mağatara ²³ be a riuna, “Dibura matakedanama gudugudu yağenama be taurabenama matakedae a midimidina. Be matakeda kè kaikaiporena rağanine, nam aitauğā ke banavina.”

²⁴ Rağanine tempol taurabenama adi bada be pirisi adi babadama uma riunama a vaivaiena, taudi a nuababağ a be nam ti kataiena aba tokare e tubuğ a. ²⁵ Dabudine banaga tenağ ya tava be ya riuna, “Tautauğoma dibure koya sivusivudina, taudi yodi tempol nopone ta midi be banaga tawai katakataidina.”

²⁶ Dabudine tempol taurabedima adi badama mate a nağ o be apasol a verauğedina. Be nam ti segeridina, baninama taudi a nairana banaga tima rauyekudi aubainama.

Apasol Sanedrion noğodie nam giu ti nairana

²⁷ Taudi apasol a verauğedina Sanedrion noğodie da pirisi adi badama ei taravire-viredina. ²⁸ Be tauna ya riuna, “Kè riu vavasağemina da taumi nam sibo Yesu isane koyai katakatai. Be taumi yağoro koyawai katakatai da uma riunama yodi Jerusalem nophonama ya moğavuna, be ko riuriuna da uma baneginama ya gurina wavunama tauma kabe ka kiroğ i.”

²⁹ Be Pita apasol ğesaudima mate a riuna, “Tauda Mamaitua sibo tè voteyeteyena, be nam banaga. ³⁰ Taumi Yesu kai bogane koyai gurina, be tamatamadama adi Mamaituama tauna gurie be kawa midisuğ u munağena. ³¹ Be Mamaitua na rewapanae Yesu ya kawa midisuğ u da tauna Bada be Tauwai yawasana ya tubuğana, baninama taune Mamaitua ya voie da Israel banegidima adi noğotama ta vitaredi be adi gewagewama e noğota poredina. ³² Tauma be Arua Babau inam kauidima kadi matamatama. Be aitauğ a Mamaitua a vovo teyeteyena, naumeki da taudi Arua Babau ya utedina.”

Gamaliel na raukurama

³³ Rağanine taudi umanama giunama a vaivaiena taudi nuedima yai medi kaua be waiguridima a ığoena. ³⁴ Be Parisi tenağ isanama Gamaliel, tauna tarawatu tauwai katakatainama be banaga matabudi tauna a vivivirena. Naumeki da tauna Sanedrion nophon ya midisuğ u be ya riuedi da apasol doğae a dobiğedina rağan ığaubonağ a. ³⁵ Dabudine na banagama ya riuedina, “Israel babadimima taumi ko kita kaua da aba uma banegidima ığarodie ko voiena. ³⁶ Dokane nama tauğoma isanama Tudas ya nağomidisuğ u be ya riuna da tauna kabe banaga dosina, be banaga sievinama 400 nama ai muriwatanena. Be rağanine tauna awai gurina, naumeki da tauwai muriwatana ai daberaridi be yaba matabuna ya kovina. ³⁷ Be murine, Galili tauğominama isanama Judas, tauna sensus rağandie ya nağomidisuğ u be banaga kourunama yai doka waigewedina. Be tauna mate ai gurina, be na tauwai muriwatanama mate ai daberaridina.

³⁸ “Vutuna aubainama yodi ya rara kuremina da uma tautauğomidima ko gose poredi be ta nağ o. Baninama değoda adi noyama banage, tokare noyanama e bekuna, ³⁹ be değoda Mamaituae, taumi tokare nam teneteneğina da uma tautauğomidima ko riutuğaiedi değoda taumi Mamaitua kowai ığaviena.” Naumeki da inam babadidima taudi Gamaliel na raukurama a voteyeteyena.

⁴⁰ Dabudine apasol ai doka sağedi da kwapue a riğedi, be a riu vavasağedina da nam Yesu isane ta giu munağ a. Naumeki da a raukai gosed i be a nağ ona. ⁴¹ Dabudine apasol ma nuavereveredi Sanedrion a gose porena, baninama Mamaitua ya vinedina da taudi teneteneğinama da tai nuatoitoina Yesu isanama aubainama. ⁴² Be rağan matabuna tempol be banaga adi vadama nopodiğ a waikatakatai nam ti gosena, be a rara guguyana da Yesu tauna Tauwai yawasana.

Taunoya 7 a vinedina

¹ Inam rağandie, tauwai muriwatana sievinama ya moramorabana. Be Grik Jiusdima ai riusinığağayana Hibru Jius ığarodie, baninama Gurik Jiusdima adi kaiyababama a kitakita poredina, rağanine kani a soisoiedina nophon. ² Vutuna aubainama 12 apasol tauwai muriwatana ai rawateğeidi be a riuna,

“Nam i vere da tauma kani ka soisoi koe be Mamaitua riunama ka gose. ³ Vutuna aubainama, yau bana, koi kita wanawana da tautauājoma 7, aitauājā koya kataiedina Arua Babau be nuauyauya nopodima ya moājavuna ko ragaudi da taudi uma noyanama ta paājo be ta voiena. ⁴ Be tauma naumeki da ama noyama moiragi be rauguguya ka kaididina.”

⁵ Dabudine banaga matabudi apasol adi giuma ai anine be taudi uma banegidima a vinedina: Stepen, tauna tauājoma nopenama waisumaājā be Arua Babau ya moājavu; be Pilip, Porokurus, Nikanor, Timon, Pamenes be Nikolas, tauna Antiok baneginama, be tauna yai rawajiusna. ⁶ Uma tautauājomidima apasol āgarodie a verauāgedi be taudi aubaidima a moiragi be niimedima debedie a sivudina.

⁷ Naumeki da Mamaitua riunama ya daberarana. Tauwai muriwatana Jerusalem nopenone sievidima ya morabana, be pirisi toitoi mate Yesu ai sumājena.

Stepen a panina

⁸ Stepen tauna Mamaitua na wainuapaājō be na rewapanama nopenama ya moājavuna. Be tauna mataira be voia dosidima banaga āgarodie ya voiedina. ⁹ Be raājan tenājā Jius sinagog nopenone isanama ‘Libatine’, banegidima taudi Stepen a riuvirevirena. Dabudine Jius āgesaudima, Sairin be Alexandria be Silisia be Eisia provins banegidima mate Stepen a riuvirevirena. ¹⁰ Be Arua Babau Stepen noājota verenama ya utena da taudi nam teneteneājina da na giuma sibo a riāga.

¹¹ Vutuna aubainama taudi waimoisirie banaga a ragaudi be a riuedina da sibo umanama a giuna, “Tauma kē vaiena da Stepen, Mousis be Mamaitua ya riuwai gewegewedina.” ¹² Uma giunama debane banaga, babada dosidima be tarawatu tauwai katakataidima a kawa nuamedimedidina. Vutuna aubainama Stepen a pani be a verauājena Sanedrion babadidima noājodie. ¹³ Be taudi tauwai matamata kaikaiyovudima a voiedi da taudi a riuna, “Uma baneginama raājan matabuna tempol be tarawatu e riuriu tuatuaājainedina. ¹⁴ Baninama tauma kē vaiena da tauna umanama ya riuna, ‘Uma Nasaret Yesunama tauna tokare uma gabunama e kawa gewagewana be Mousis tarawatu ya riuriuedana matabudi e vitaredina.’ ” ¹⁵ Banaga matabudi Sanedrion nopenone a miamiana Stepen a kitadidi be taudi a kitana da noājona maika kabe anea noājona.

7

Stepen Sanedrion āgarodie ya giuna

¹ Pirisi adi badama Stepen ya riuena, “Uma banegidima aba āgarome ta giugiuena, riukaua, bo?” ² Be Stepen ya paribeedina, “Tamatamaguma be tuatuaājaguma koi beavaiegu! Mamaitua ma neneāgarina tauna tamadama Eibrahām āgarone ya maājatarana tauna Mesopotamiamya miamiana raājanine. Muriāda ya naājō be Haranma ya miana.

³ Be Mamaitua tauna ya riuena, ‘Am dobu be am banagama kwa gosedi be kwa naājona deājō dobunama yai kataimna dabudine!’ ⁴ Dabudine tauna dobu isanama Kaldea ya gose be ya naājona Haranma, dabudine ya miana. Be raājanine tamanama ya gurina, murine Mamaitua ya riuporena uma dabudine, deājō yodi taumi ko miamiaena. ⁵ Be nam deājō gabu āaubonaājā i ute rubuna. Be Mamaitua ya saugana da wari raājan uma dobunama tauna be na damma muriāda e utedina. Avedi da Eibrahām nam i natunana, be Mamaitua nama ya riuena. ⁶ Be Mamaitua umanama ya riuena: ‘Tokare tam am damma taudi vaāgavaājai dobu āgesaune be inam dobunama banegidima tai taunoyedi be ta raukivi gewegewedina modi 400 nopodie. ⁷ Be taugu uma dobunama banegidima yā kovoāgidina, baninama tam am banagama awai taunoyedina. Be raājan muriāda inam dobunama ta gose be taudi uma dabudine yau noyama ta voiena.’ ⁸ Naumeki da Mamaitua kopitom riuwai noājotinama Eibrahām ya utena. Vutuna aubainama raājanine Aisik ya tubuājana, be raājan aniwai 8-nama nopenone tamanama Eibrahām Aisik āgarone kopitom ya voiena. Be muriāda, Aisik natunama Jeikob āgarone kopitom ya voiena, be Jeikob natunatunama 12 āgarodie kopitom ya voiedina. Be uma banegidima 12 taudi dede* pakanama ai karena.

* 7:8: Israel damnama adi dedema pakanama, dabudine ai karena.

⁹ “Be dede pakanama banegidima taudi Jousep a nurena. Vutuna aubainama Ijipt banegidima ġarodie a raugimarena. Be Mamaitua tauna mate, ¹⁰ be na wainuatoitoie ya sagu da nuauyauya dosinama ya utena be Jousep tauna adi guyuma Pero ya tatai nuavaina. Be vutuna aubainama guyau Pero ya voie da Jousep Ijipt be na vadama[†] tauna yai badedina.

¹¹ “Naumeki da Ijipt be Kanan nopodie meiġara dosinama ya tubuġa be banaga ai nuatoitoi kauana be tamatamadama nam kani ti banavidina. ¹² Raġanine Jeikob e vaiena be Ijiptma witi ya kenakenana, naumeki da tamatamadama ya riupore nawedina dabudine. Nam airaġan Ijiptma ti naġonaġo rubuna, naumeki da inam raġanine naġona. ¹³ Adi naġoma wairabuine Jousep tuatuaġanama be tasitasinama ya riuedina da tauna aitau be dabudine guyau Pero Jousep na damma ya kataiedina. ¹⁴ Naumeki da Jousep tuatuaġanama be tasitasinama ya riuporedina da tamanama Jeikob na banagama mate matabudi ta verauġedina. Be na damma sievinama matabudi 75. ¹⁵ Naumeki da Jeikob ya naġona Ijiptma, dabudine tauna be tamatamadama a gurina. ¹⁶ Be taudi tubuġidima a verau munaġedi Sikemma be dabudine gubae a biridina. Uma gubanama Sikemma, boni Eibrahim manee ya gimerina Hemor natunatunama ġarodie.

¹⁷ “Muriġa da Mamaitua na saugama ya boruboruna raġaninama sibo ya tavana, be Mamaitua ya riuna, ‘Yodi taugu aba Eibrahim è sausaugena, ġaubonaġa yà voiena.’ Be Ijiptnopone dà banagama Israel banegidima sievidima ya moraba kauana. ¹⁸ Naumeki da guyau Pero ya guri be murine tauġoma ġesau Ijiptma guyau ya tubuġana be tauna Jousep nam i kataienia. ¹⁹ Be tauna dà dosima kadi kasirama ya tom be ya raukivi gewegewedina be ya segeridi da seda wawaídima ai poraġa dobiġedi da sibo a gurina.

²⁰ “Inam raġandie Mousis ya tubuġana, be Bada matane tauna nam kamai gomagomana. Be tauna nawaravi rabuiteġa tamanama na vadae a rabena. ²¹ Be muriġa nam teneteneġina da vadae a semo, naumeki da a dobiġe be a nawena. Be guyau Pero natunama waivinama ya banavi be ya yosina maika kabe natuġomina. ²² Be Mousis Ijipt adi katai be adi nuauyauyama matabudi ya ragaudina, be na giuma be yaba ya voivoiedina matabudi ai rewapania kauana.

²³ “Raġanine Mousis na suarama 40 a kovikovina, tauna nopone noġota ya saġa da na banagama, Israel banegidima, e vakitekitedina. ²⁴ Be Mousis e kitana be Ijipt tauġominama tenaġa Israel tauġominama ya raraukivi gewegewena. Naumeki da Mousis ya midi ġaġari be turanama biwanama ya paġo be Ijipt tauġominama ya katigabana. ²⁵ Mousis yai noġotana, ‘Israel banegidima sibo a kataie da Mamaitua taugu ya riuporegħuna taudi waiyawasanidima aubainama.’ Be taudi nam ti kataienia.

²⁶ “Pomainama tauna e tava e kitana be Israel banegidima rabui taudiġa awai kawa ġasiġasina. Dabudine tauna yai sasarana be ya riuna, ‘Ei! Turamma mate aba aubaina kowai kawa ġasiġasi?’

²⁷ “Be tauġoma iġara tauwai karenama tauna Mousis ya biusuriġi be ya riuna, ‘Tam aitau ya voiem da tauma kwawai bademai be kwawai tara piriemai? ²⁸ Tam maiġo Ijipt tauġominama kuya vunuġi be manaka kwa ġoeġoena taugu kwa vunuġigu, bo?’

²⁹ Raġanine Mousis uma giunama ya vaivaiena, tauna naira Ijipt ya gose be ya naġona dobu isanama Midian. Inam dabudine ware ya miamiana, be na sedama tautauġomidima rabui ya tikedina.

³⁰ “Modi 40 a kovina murine dobu kavakavane anea Mousis ġarone ya maġatarana gedara kodekoderinama menanama nopone, oya isanama Sainai diane. ³¹ Raġanine Mousis uma matairinama ya kitakitana, tauna ya base be ya naġona diane kita yaġenama aubainama. Dabudine be Bada bonanama ya vaiena: ³² ‘Taġu tametamemima Eibrahim, Aisik be Jeikob adi Mamaituama.’ Be Mousis tauna naira ya kawa gusugusu be Mamaitua kitana ya nairana.

[†] ^{7:10:} Uma vadanama inam guyau adi vadama awai isana ‘palace’. Palace inam vada dosi yababinama, be banaga toitoi ta miamiana.

³³ “Naumeki da Bada Mousis ya riuena, ‘Am kaḡasumama kwa kaiporaḡa, baninama gabu inam kwa midimidina, tauna doḡa babaunama. ³⁴ Taugu è kitana nema Ijipt banegidima yau banagama a raukivi gewagewa bakedina. Taugu yau banagama a yakeyakei be a ḡabaḡabana è vaiedina. Be yodi è yovona yài yawasanidina. Be yodi tam kwa verau be yà riupore nawemna Ijiptma.’ ³⁵ Naumeki nama Mamaitua ya voie da Mousis banaga ei dokedi be ei yawasanidina, baninama nama Mousis na giuma Mamaitua anea ya utena gedara nopolie. Be taudi Mousis a tuaḡaie be a riuena, ‘Tam aitau yai aninem da tauma kwai bademai bo kwai tara piriemai?’ ³⁶ Be yaḡoro tauna Ijiptma yai doka dobiḡedi be voia dosidima be mataira Ijiptma be egasi sabasabane[‡] ya voiedina. Be muriḡa modi 40 nopolie dobu kavakavane voia dosidima be mataira ya voiedina.

³⁷ “Be uma Mousisnama tauna Israel banegidima ya riuedina, ‘Taumi ḡomimima ḡaromie tokare Mamaitua peroveta tenaḡa ei tubuḡina maika taugu.’ ³⁸ Be raḡanine tamatamadama taudi dobu kavakavane awai rawateḡeina, Mousis ya naḡona oya Sainai debane be anea tauna ḡarone yawasana riunama ya giuena.

³⁹ “Be tamatamadama taudi nam ti voteyeteye be a tuaḡaiena. Be taudi nopolie awai nuanoḡonoḡotana da sibo a munaḡana Ijiptma. ⁴⁰ Be taudi Eron a riuena, ‘Kokoitau aubaimaima kwa voiedi da taudi ama mamaituama be taudi sibo ai dokemain, baninama tauma nam ke kataiena da Mousis Ijiptma yai doka dobiḡemai be tauna aikedae ya naḡo.’ ⁴¹ Dabudine taudi kokoitau a voienna kitanama maika kau natunama. Be taudi a puyo be nuedima ya vere kauana, baninama nimedie yaba ai tubiḡina aubainama. ⁴² Be Mamaitua ya mia tautauriedi be ya voie da adi gewagewama yai rewapani be gewagewa banaga yai dokedi da gunuma kiporidima ta rauduneedina. Peroveta na bukae ya girugirumina nama:

‘Taumi Israel banegimima dobu kavakavane modi 40 koya miana. Be nophone taumi aitau aubainama tipa be puyo koya verauḡedi? Taugu aubaigu, bo?

⁴³ Ibewa, taumi ami kokoitauma koya voiedi be ko rarau duneedina. Be taumi Molok na kapema koya keri be Repan[§] na kiporama matairinama koya voie be koyai midirina.

Vutuna aubainama taugu yà riuporemi be ko naḡo kwasana Babilon be murine.’

⁴⁴ “Dobu kavakavane tamatamadama taudi kape babaunama** ḡarodie anitaparoro aubainama. Be inam kapenama babaunama tamatamadama a voienna maika Mamaitua Mousis kape aruinama yai kataiena, be ya riuena da nama sibo ya voienna. ⁴⁵ Naumeki da tamatamadama adi raḡanie Josua mate uma kapenama a kiroḡa saḡena raḡanine eteni adi gabuma a kwayedina. Baninama Mamaitua eteni ya tavu dobiḡedina. Be kape babaunama dabudine ya kenana naumeki da Deivid na raḡanima ya tavana.

⁴⁶ “Be Mamaitua Deivid ḡarone ya raukiviverena, vutuna aubainama Deivid na ḡoanama da sibo Jeikob na Mamaituama na tempolma ya voienna, ⁴⁷ be ibewa aubainama da Solomon tempol ya kerina Mamaitua aubainama. ⁴⁸ Be yaḡoro banaga vada ta kerikeridie Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama nam e mia, maika boni peroveta ya riuriuna nama:

⁴⁹ “Bada ya riuna,
‘Mara inam yau kaba miama be yau kaba waibadama be dobu inam yau kaḡamesuama, be tam vada nema maika kitanama aubaiguma kwa keri? Bo deḡo dobudine yau kaba sipere?’

⁵⁰ Taugu uma yabedima matabudi nimague è voiedina!”

⁵¹ “Taumi banaga debababodomima. Taumi nuenuemima be beemima madanie be nam Mamaitua ḡarone, maika eteni banegidima. Taumi raḡan matabuna Arua Babau kowai ḡakena maika tametamemima. ⁵² Ami dosima peroveta matabudi a raukivi gewegewedina. Be aitauḡa didimana baneginama na kaba verauma a giugiuen, taudi mate ai guridina. Be uma didimana baneginama vutuna taumi yodi koya boru dobiḡe be

[‡] 7:36: ‘Egasi sabasabana’ inam egasi ḡoma isanama, be nam egasi sabasabana. [§] 7:43: ‘Molok’ be ‘Repan’ taudi kokoitau isedima. ^{**} 7:44: ‘Kape babaunama’ inam ‘tent’ bo ‘tabernacle’.

koyai gurina. ⁵³ Anea Mamaitua na tarawatuma a verauāgedina īgaromie be taumi nam ko voteyeteyena.”

Stepen a rauyekuna

⁵⁴ Raāganine umanama giudima a vaivaiena, taudi nuedima yai medi kaua be mokedima a sanadididina. ⁵⁵ Be Stepen nopenama Arua Babau ya moāavu be marae yai kita saāga da Mamaitua neneāgarinama be Yesu Mamaitua kasaune ya midimidina ya kitedina, ⁵⁶ be ya riuna, “Ko kita, taugu mara ya kaiporena yā kitakitana be Banaga Natunama Mamaitua kasaune e midimidina.”

⁵⁷ Dabudine taudi arasa be beedima a viri tomdi be matabudi Stepen a puri ⁵⁸ da meagai dosine be a soru dobiāgena īgavoe. Dabudine rauyekunama ai karena. Be tauwai matamata kaikaiyovudima adi garama tauāoma, isanama Sol, kaāgapakane ai damdi da tauna e rabedina.

⁵⁹ Be Stepen yekue a riāgariāgana raāganine, tauna ya moiragi be ya riuna, “Bada Yesu, aruiguma kwa paāgo!” ⁶⁰ Dabudine tuapikane ya beku be bonanama dosine ya riuna, “Bada, uma gewagewanama īgarodie nam kwa noāgoti!” Nama ya riuriuna, naumeki da ya gurina.

8

¹ Be Sol ya riuna da na rauvunuāgama ya vere kauana.

Mamaitua na damma raukivi gewegewedima yai karena

Inam raāganinama teneāgine Jerusalemma raukivi gewagewa dosinama Mamaitua na damma īgarodie ya tubuāgana. Be dabudi tauwai sumaāga matabudi ai daberaridina Judia be Samaria nopediā be apasol taudiāgā Jerusalem nopena a mia kwasana. ² Tautauāgoma Mamaitua tauwai sumaāgenama taudi Stepen a dobo be a īgaba guratena. ³ Be dabudine Sol Mamaitua na damma kawa gewegewedima yai karena. Tauna vada da vada ya naāgo be tautauāgoma be waiwaiyi ya soru dobiāgedi be dibure ya biridina.

Pirip Samaria nopena

⁴ Naumeki da tauwai sumaāga aitaūāga a dabedaberarana dobu matabuna a naāgo be Mamaitua na giuma a rauguguya nawena. ⁵ Pirip ya dobi be ya naāgonia Samaria meagainama nopena, be dabudine Yesu Tauwai yawasana na kauama ya rauguguyena.

⁶ Be tauna mataira ya voivoiedina, banaga a kitedi be na giuma ai beavaia kauena.

⁷ Baninama arua gewegewedima banaga a gosedi be ma raserasedi a dobina. Be Pirip banaga toitoi tuera be kito ragaragaudima yai yawasanidina. ⁸ Vutuna aubainama inam meagine nuavere dosinama ya kenana.

Saemon gweribarabara

⁹ Noānonenama tauāgoma isanama Saemon tauna ginauri* meagai nopena ya voiedi be Samaria banegidima matabudi tauna a basebasena, be tauna ya seāgaseāgara munaāgena da kabe banaga dosina. ¹⁰ Be banaga matabudi, banaga dosidi be banaga īgoma, tauna awai muriwatanena, be a riuriuna, “Uma tauāgominama Mamaitua na rewapanama īgarone, be uma rewapaninama yai rewapanana vavasaāgana.” ¹¹ Be taudi awai muriwatanena, baninama Saemon na ginaurie raāganinama daudaunama yawai basedina. ¹² Be raāganine Pirip riu veredima Mamaitua na waiguyauma be Yesu Keriso ya rarauguguyedina, dabudine tautauāgoma be waiwaiyi a babataitonā. ¹³ Be Saemon mate yai sumaāga be ya babataitonā. Be deāgo Pirip ya naāgonāāgona tauna yai muri watane, be mataira be voia dosidima aubaidima ya base kauedina.

¹⁴ Raāganine apasol Jerusalemma ta vaiena be Samaria banegidima Mamaitua na giuma a paāgopaāgona, naumeki da taudi Pita be Jon a riupore nawedina īgarodie. ¹⁵ Raāganine taudi a dobidobina, naumeki da aubaidima a moiragi da sibo Arua Babau a paāgona, ¹⁶ baninama Arua Babau yaāgoro nam aitaūāga i paāgona be taudi Yesu isane a

* 8:9: ‘Ginauri’ inam magic matabuna.

babataito ġomana. ¹⁷ Dabudine Pita be Jon nimedima debedie a biridi be banaga Arua Babau a paġona.

¹⁸ Raġjanine Saemon e kitana be apasol nimedima banaga debedie a biridi be taudi Arua a paġopaġona, naumeiki da tauna ġarodie mane yai yoyo be ya riuna, ¹⁹ “Uma rewapaninama taugu mate ko utegu da taugu nimaguma banaga debedie yà boruboruna raġjanine taudi Arua Babau ta paġona.” ²⁰ Be Pita ya paribeena, “Tam am manema mate ko naġo gienae, baninama tam kwa noġonoġoti da Mamaitua na puyoma kabe manee kwa paġo. ²¹ Tam am gabuma uma noyanama nopone nam ima kenakenana, baninama Mamaitua matane tam nopomma nam didimanina. ²² Vutuna aubainama am noġotama kwa vitaredi be inam gewagewanama kwa kuvesa pore da Bada ġarone kwa moiragi da tauna uma noġotidima gewegewedima nopome e noġota poredina, be deġoda Bada am gewagewama e noġota poredina. ²³ Baninama taugu yà kitakitamna da nopome ġora ya moġavu be gewagewa dosinama ya panimna.” ²⁴ Be Saemon ya paribee be ya riuna, “Bada ġarone aubaiguma ko moiragi da uma gewegewedima giudima koya riuriueguna nam ġarogue ta tubuġa.”

²⁵ Raġjanine Pita be Jon Bada na giuma a rarauguguya kovina, taudi a munaġana Jerusalemma. Be kedae taudi riu verenama a rauguguyedina Samaria meagaidima nopođiga.

Pirip be Itiopia tauġominama

²⁶ Bada na aneama Pirip ya riuena, “Kwa midisuġu be yavaragwae yauwanine kwa naġo. Kwa naġo keda Jerusalemma be Gasama naġonaġonama dabudi kwa dobi! Uma kedanama inam mutuyuae be banaga nam tima miamiana.” ²⁷ Naumeiki tauna ya midisuġu be ya naġo be kedae tauna Itiopia baneginama ya banavina. Uma baneginama tauna tauġoma kaikaivainama be tauna banaga dosinama be Kandake na manema taurabenama. Kandake tauna Itiopia banegidima adi guyuma waivinama. Inam tauġominama kaikaivainama Mamaitua rauduneenama aubainama Jerusalemma ya naġona, ²⁸ be yodi tauna ya munamunaġana na dobue. Tauna na tureirama† debane ya mia be peroveta Aisaia na bukama ya siesievina.

²⁹ Be Arua Pirip ya riuena, “Kwa naġo be noa seroitnama dianaġa kwai naġonaġo.” ³⁰ Dabudine Pirip ya manini ya naġo tureira diane be e vaiena be tauġoma peroveta Aisaia na bukama ya siesievi be Pirip tauġoma yai taravirena, “Aba kwa siesievina kwa katakataie bo ibewa?” ³¹ Be tauġoma ya paribeena, “Ibewa, nema yà katai bake deġoda banaga nam aitau e giu waibategu?” Vutuna aubainama tauna Pirip ya riue da tureira debane ya saġa be diane ya miana. ³² Be tauġoma girugiruminama poranama girugiruminama ya siesievina mudu gabunama umanama ya riuna:

‘Banaga tauna ai doka nawena waigurinama aubainama maika sипу tawai doka nawedina adi kaba waiguridima gabune.

Be nema sипу natunama deba vuvuġinama ta tom be ewai nuatuġutuġuna, nama tauna yai nuatuġutuġuna.

³³ Be banaga tauna a raukivi gewegewe be a boru yovoġa vavasaġena. Be raġjanine tauna ya yovoyovo vavasaġana Mamaitua ya kaisagu be na yawasanama dobue ya kaipore be ya nawena.

Be yodi nam aitau teneteneġina da natunatunama e sievidi.’

³⁴ Tauġoma kaikaivainama Pirip yai taravirena, “Kwa riuegu peroveta aitau e giugie? Taunaġa e giugiu munaġe, bo aitau?” ³⁵ Dabudine Pirip giu yai kare be tauġoma kaikaivainama Aisaia na bukama ya siesievina nopone dabudine yai kare be Yesu varinama verenama ya ya giu waibatena.

³⁶ Naumeiki da taudi a naġonaġo da upae a tavana, be dabudine tauġoma kaikaivainama ya riuna, “Kwa kita upa umanema. Naumeiki bo ibewa da sibo è babataito?” ³⁷ Be Pirip ya riuena, “Deġoda tam nuamma tabutabune kwai sumaġana,

† 8:28: ‘Hosi’ inam tureiranama adi kaba soruma.

inam naumeki." Be tauḡoma kaikaivainama ya paribee be ya riuna, "Taugu yāwai sumaḡana da Yesu Tauwai yawasana tauna naumeki Mamaitua Natunama."^{‡ 38} Naumeki da tauḡoma kaikaivainama tureira ya riutuaḡiae da ya midi kwasana, be dabudine tauna be Pilip a naḡona upae, be Pirip tauḡoma yai babataitona.

³⁹ Raḡanine taudi upae be a tavatava munaḡana Bada Aruinama yai raḡantenaḡe da Pirip ya nawena. Naumeki tauḡoma kaikaivainama nam Pirip i kita munaḡena, be tauna ma mosarine ya naḡona. ⁴⁰ Naumeki da Pirip Asdod meagaine ya maḡatara be tauna meagai matabudi nopolidīya ya babara naḡo be vari verenama ya rarauguguyena, naumeki da Seserima ya tavana.

9

Sol na yawasanama ya vitarena

(Ap 22:3-16; 26:9-20)

¹ Inam raḡaninama teneḡine Sol yaḡoro nuanama yai medi kaua be ya riuna da Bada na tauwai muriwatanama ei guridina. Vutuna aubainama tauna ya naḡo pirisi adi badama ḡarone ² be yai baḡana da pirisi adi badama leta sibo ya girumidina sinagog Damaskasma aubaidima da sinagog banegidima sibo Sol a sagu be Yesu na kauama tauwai muriwatanenama, tautauḡomidi be waiwaividima a banavidi da sibo a vunuḡidi, a panidi be muriḡa Sol sibo ya verauḡedina Jerusalemma.

³ Raḡanine Sol Damaskas meagainama diane ya tavatavana, yana marae yai raḡantenaḡe be ⁴ yai yana kwa vivirona be dabudine ya beku da ḡoḡae ya ravuse da e vaiena be bona marae ya riuna, "Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?"

⁵ Sol yai taravirana, "Tam aitau, Bada?" be Yesu ya paribeena, "Taugu Yesu vutuna kwa raraukivi gewegeweguna. ⁶ Yodi kwa midisuḡu be kwa naḡona meagaie, be dabudine ta riuem da aba kwa voienna."

⁷ Tautauḡoma Sol mate naḡonaḡodima, dabudine a midi be ai nuadau kwasana, baninama taudi bona a vaiena be nam aitau ti kitana. ⁸ Naumeki Sol ya midisuḡu munaḡa da sibo yai kitana be matanama yai kupikupi da nam aba i kita. Naumeki da nimane a kaididi nawena Damaskasma. ⁹ Be ma matapotapotana, nama ya miana raḡan rabuiteḡa be tauna nam aiyaba i kani bo i tego rubuna.

¹⁰ Damaskas nōpone tauwai muriwatana tauḡoma tenaḡa isanama Ananaias ya miamiana. Be Bada ya maḡatara da ya yoko be ya riuna, "Ananaias!" Be tauna ya riuna, "Bada, taugu umanema." ¹¹ Be Bada ya riuena, "Kwa midisuḡu be kwa naḡo keda tawai isana 'Keda-Didimana'. Be kwa naḡona Judas na vadae be dabudine Tasus tauḡominama isanama 'Sol' kwa wanena. Tauna dabudine e moimoiragina, ¹² be matane rauboni ya kitana da tauḡoma isanama 'Ananaias' vadae ya saḡana, be nimanama debane ya biridina da tauna matapotapotanama kabe iwai kita munaḡa." ¹³ Dabudine Ananaias ya paribee be ya riuna, "Bada, uma tauḡominama na kauama toitoi ē vaiedina, da tauna voia gewegewedima toitoi ya voiedina am banagama Jerusalemma ḡarodie. ¹⁴ Be yodi pirisi adi babadama rewapania a ute be uma dabudine tauna ya tavana da aitauḡa tam isame tawai sumaḡana sibo ya vunuḡidi be ya panidina." ¹⁵ Be Bada ya riuena, "Kwa naḡo, baninama uma tauḡominama ē vinena yau noyama anivoienama, da tauna isaguma e kiroḡi be ei babarina eteni banegidima, guyaguyau be Israel banegidima ḡarodie. ¹⁶ Be taugu yāi kataina da tauna nema ei nuatoitoi bakona, taugu isaguma aubainama."

¹⁷ Dabudine Ananaias ya naḡo da vadae ya saḡa be nimanama Sol debane ya sivudi be ya riuna, "Tuai Sol, Bada Yesu, vutuna keda ya maḡatarana raḡanine, tam uma do budine kuya veraverauna, tauna ya riuporeguna ḡarome da tam kwai kita munaḡa be Arua Babau nōpomma ei moḡavumna." ¹⁸ Be yai raḡantenaḡe da yaba kitanama maika kabe iyana veveḡinama matane i bekubeku, dabudine be yai kita munaḡana. Naumeki

^{‡ 8:37:} Gurik baibol ḡesaudie uma versnama 37 nam ima kenakenana.

da Sol ya midisuḡu be ai babataitona. ¹⁹ Tauna ya kanikanina, dabudine tuninama ya bagibagi munaḡana.

Sol Damaskasma rauguguya yai karea

Sol tauwai muriwatana mate Damaskasma raḡan bisanama a taumiana. ²⁰ Be dabudine tauna synagog nopolie rauguguya yai karea da Yesu tauna Mamaitua Natunama.

²¹ Be aitaūḡa dabudine tauna a vaivaiena, taudi a nuababaḡa be ai taravirana, “Uma tauḡominama vutuna kabe tauwai sumaḡa Jerusalem nopone i vunuṽunuḡidi? Be uma dabudine ya tavana da tauwai sumaḡa kabe e panidi be e verauḡedi pirisi adi babadama ḡarodie.”

²² Naumeki da Sol na rauguguyama yawai rewapania be tauna Jius banegidima Damaskasma miemienidima ya tainuababaḡidina, baninama tauna yai kataidi da Yesu tauna Tauwai yawasana, be taudi nam teneteneḡidi da sibo a riuḡare munaḡe. ²³ Raḡan toitoi muridie be Jius banegidima ai rawateḡeidi be oga a taraḡina da Sol sibo ai gurina. ²⁴ Be Sol adi ogama ya vaiena. Be taudi kopi da suara meagai ganaganakukunama kededima matedie a bodabodamana da Sol sibo a vunuḡi be ai gurina. ²⁵ Be kopi tenaḡa tauwai muriwatana taudi Sol siriga nopone a boru be garigari bogane gaure ai dawe dobiḡena.

Sol ya naḡona Jerusalemma

²⁶ Raḡanine Sol ya naḡona Jerusalemma be e raurubuna da Yesu tauwai muriwatana sibo ya rawakapudina, be taudi matabudi Sol a naire be nam ti sumaḡena da tauna tauwai muriwatana. ²⁷ Be Banabas tauna Sol yai doka saḡena apasol ḡarodie be na gututuma ya riuedi da nema kedae tauna Bada Yesu ya kita be mate ai giuna. Be muriḡa tauna Damaskasma Yesu isane nam ma nairina i rauguguyana. ²⁸ Dabudine taudi Sol mate Jerusalemma a miana be ma raudebatorana Bada Yesu isanama ya rarauguguyena. ²⁹ Be tauna Jius banegidima Gurik bonane taugiunama mate a giu be ai saḡasaḡana. Be taudi a ḡoeḡoena da sibo Sol ai gurina. ³⁰ Be raḡanine tauwai sumaḡa nama a vaivaiena, taudi Sol ai doka dobiḡena Seseriamma be dabudine a riupore nawena Tasusma.

³¹ Naumeki da dabudine Mamaitua na damma, Judia, Galili be Samaria nopolidiḡa ḡarodie suba ya kenana. Be taudi ai rewapania be a miana Mamaitua a vivivivirena. Be Mamaitua na damma sievinama ya moramorabana, baninama Arua Babau ya duḡudina.

Pita Aneas yai yawasanina

³² Pita dobu matabuna ya babababara naḡona. Raḡan tenaḡa tauna ya naḡona Lidama, banaga babaudima vakitedima aubainama. ³³ Dabudine tauna tauḡoma isanama Aneas ya banavina. Inam tauḡominama tuera ya paḡo be na kaba kenae ya kenana modi sievinama 8 a kovina. ³⁴ Be Pita ya riuena, “Aneas! Yesu Keriso ewai yawsanima. Kwa midisuḡu be am gunima kwa nokudi.” Naumeki da tauna waiḡapa ya midisuḡuna. ³⁵ Be Lida be Saron banegidima matabudi Aneas a kitakitana, naumeki da nuedima a vitarena Bada ḡarone.

Pita waivi gurigurinama ya kawa midisuḡuna

³⁶ Jopa meagaine tauwai muriwatana waivinama tenaḡa isanama Tabita ya miamiana. Tauna isanama Gurik bonane a vitare da Dokas. Tauna raḡan matabuna vere ya voivoiedina, be banaga waikaruwaḡewaḡedima ya sagusagudina. ³⁷ Raḡan tenaḡa tauna ya sida be ya gurina. Naumeki da banaga ḡesaudima tubuḡinama a koḡana, baninama adi vaivaima nama. Be vada vatavatara rabui nopone be debane vatarine a boruna. ³⁸ Jopa tauna Lida meagainama diane. Be raḡanine tauwai muriwatana ta vaiena be Pita tauna Lidama, naumeki da taudi tautauḡoma rabui a riuporedina, be taudi Pita ai baḡa be a riuena, “Naumeki bo ibewa da tam yodi sibo kuya verauna ama meagaie”

³⁹ Naumeki da Pita ya midisuḡu be taudi mate a naḡona. Raḡanine tauna dabudi ya tavatavana, taudi Pita ai doka saḡena debane vatarine. Be kaiyababa matabudi ma ḡabeḡabedi Pita ḡarone a tava, be kwama be gara, Dokas ya popopopodina ai kataina

rağanine, tauna ma mienina. ⁴⁰ Dabudine Pita matabudi ya tavu dobiğedi be tuapikane ya raupari be ya moiragina. Naumeki da tauna guri ġarone yai tauvitare be ya riuna, “Tabita, kwa midisuğul!” Dabudine matanama yai kita be Pita ya kitakitana rağanine, tauna ya midisuğu be ya miana. ⁴¹ Nimane ya kaididi be ya soru waimidisuguna. Be muriğia Pita banaga babaudima be kaiyababa ya yokoedi da Tabita yawayawasaninama ġarodie ya verauğena.

⁴² Inam kauinama Jopa nopone banaga matabudi a vaiena, be banaga toitoi Bada ġarone ai sumağana. ⁴³ Be Pita Jopama ya miana rağan toitoi Saemon mate. Saemon tauna musara kopidima taukwaridima.*

10

Koniliás Pita ya kokonena

¹ Seseria meagainama nopone Rom tauğoma isanama Koniliás ya miamiana. Tauna iğeigeridima adi debama awai isana ‘Itali Deba’ adi torima matanama. ² Tauna na sedama mate yawasana verene a miana banaga Mamaitua tauwai sumağenama maika. Tauna banaga waikaruwağewağedima ya sagusagu kauedi be rağan matabuna Mamaitua ġarone ya moimoiragina. ³ Rağan tenağ 3 okorokinama, be tauna Mamaitua na aneama matane ya kitana kabe raubonie i kitakita, be anea ya sağga be ya riuen, “Koniliás!”

⁴ Koniliás ma nairina ya kita kwase be ya riuna, “Bada, aiyaba?” Be anea tauna ya riuen, “Am moiragi be am waisaguma waikaruwağawağga banegidima ġarodie Mamaitua nam nuanama i koana. ⁵ Be yodi tautauğoma ġesaudima kwa riuporağga nawedina Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauğena. ⁶ Tauna Saemon musara kopidima taukwaridima mate ta miamiana, tauna na vadama egasi diane.”

⁷ Rağanine anea na giuma ya kovikovina, naumeki da ya nağona. Dabudine Koniliás na taunoyama rabui be na tauiğarama tenağga ya riupore nawedina Pita ġarone. Be uma tauiğerinama na yawasanama verene ya miamiana banaga Mamaitua tauwai sumağenama maika. ⁸ Inam dabudine Koniliás yaba matabuna ya tubutubuğana yai varidi be ya riupore nawedina Jopama.

Pita matağomine rauboni ya kita be ya nağona Koniliás ġarone

(Ap 11:5-12)

⁹ Pomainama suaratopu be taudi meagai diane a tavatavana maika, Pita ya nağona vada debane* moiragi aubainama. ¹⁰ Dabudine tauna kani ya karati be ya ġoeğöena da sibo aiyaba ya kani. Be rağanine tauna na kanima vadae a vovo kaukauena maika, tauna yaba matane ya kitana kabe raubonie i kitakita. ¹¹ Tauna e kitana be mara kedanama ya nuaporağga be yaba kitanama maika rupu dosinama kawa susunama matabudi 4, kawa susudie a ragaudi be awai dawe dobiğena dobue, ya kitana. ¹² Be inam rupunama nopone dobu museridima tabu be tabu a miamiana. Musara kağedima 4, musara daredaredima be kiu.

¹³ Dabudine bona ya riuen, “Pita, kwa midisuğu, inam museridima kwai guridi be kwa kanidi!” ¹⁴ Be Pita ya paribeena, “Ibewa Bada, nam teneteneğina! Baninama inam museridima tauma ama waiyawama be nam airağan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna.” ¹⁵ Dabudine bona aniwai rabuinama ya riu munağana, “Değ o yabanama Mamaitua ya riuna da am waiyawama be yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna aubainama tam nam kwa riuna ‘yau waiyawa’.” ¹⁶ Uma kauinama rağan rabuiteğga nama ya tubuğana, muriğia be rupu a pağ o nawena marae.

¹⁷ Rağanine Pita uma kauinama ya kitakitana, yağoro baninama yawai nuanoğonoğote be tautauğoma Koniliás ya riuriuporedina, taudi Saemon na vadama a banavi be matakedae vada noğone a midina. ¹⁸ Taudi a riu rubu be ai taravira da Saemon awai isaisana Pita dobudine e miamia bo ibewa. ¹⁹ Pita matağomine rauboni

* 9:43: Tauna musara kopidima ya kwaridi be gara ya voivoiedina. * 10:9: Israel vadedima taudi debatabetabedima, banaga adi kaba waimiamama.

ya kitakitana, baninama yaḡoro yawai nuanoḡonoḡote be Arua ya riuena, “Saemon, tautauḡoma rabuiteḡa tam konorimma a tavana,²⁰ vutuna aubainama kwa midisuḡu, kwa dobi kwa naḡo be taudi mate ko naḡona, be nam kwa noḡota bekubeku, baninama taugu è riuporedina.”

²¹ Pita ya dobi be tautauḡoma ya riuedi, “Taugu vutuna ko wanewaneguna, aba aubainama koya verau?” ²² Dabudine tautauḡoma a paribee be a riuna, “Tauma banaga iḡeīgeridima adi torima matanama, isanama Koniliyas ḡarone be kē verauna. Tauna banaga didimanae be Mamaitua tauvivirenama be Jius banegidima matabudi tauna ta vivivivirena. Be anea babau ya riuena da tauna tam sibo yai doka nawem na vadae be aba sibo kuya giue da tauna ya vaiena.” ²³ Naumeki da Pita tautauḡoma yai doka saḡedi vadae, kani ya utedi be dabudi a kenana. Be pomainama Pita ya midisuḡu be tautauḡoma mate a naḡona. Be tuatuāḡanama ḡesaudima Jopama mate a naḡona.

Pita yodi Koniliyas na vadae

(Ap 11:13-17)

²⁴ Be mainokomḡo raḡanine taudi Seseriamma a tavana. Be Koniliyas na damma be na banaga kauama ya rawateḡeidi da awai raba be Pita na banagama mate a tavana.

²⁵ Raḡanine Pita vada nopone ya saḡasaḡana, Koniliyas ya naḡo bode da kaḡane ya beku be ya rauduneena. ²⁶ Be Pita ya soru waimidisuḡu be ya riuena, “Kwa midisuḡu taugu banaga ḡoma maika tam.” ²⁷ Dabudine Pita Koniliyas rabuina vada noponaḡa a giugiu naḡona, be banaga toitoi Pita a miamia rabena, ya banavidina.

²⁸ Be Pita ya riuedina, “Taumi koya kataiena da Jius banegidima nam teneteneḡina da eteni banegidima mate tai rawateḡeidi bo ta vakitekitedi. Be yodi Mamaitua yai kataigu da tauna banaga matabuna nuanama e paḡopaḡona, be nam Jius taudiḡa. Vutuna aubainama taugu nam yà riuna banaga ḡesaudima kamai banabanaga. ²⁹ Vutuna aubainama raḡanine tam yau riuma kuya riuporena, taugu nam nuaguma i raḡaraḡana, be naumeki da è verauna. Be yodi yài taraviremna: Aba aubainama kuya riuegu da è verau?”

³⁰ Dabudine Koniliyas ya paribee be ya riuna, “Raḡan 4 a kovina taugu yau vadae è mia be suara 3 okorokinama taugu è moimoiragina. Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma na garama waimatakanikaninama noḡogue ya midi ³¹ be ya riuna, ‘Koniliyas! Mamaitua am moiragma ya vaiena be am waisaguma waikaruwaḡawaḡa banegidima ḡarodie Mamaitua nuanama nam i koana. ³² Be yodi tautauḡoma ḡesaudima kwa riuporaḡa nawedina Jopama be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauḡena. Tauna Saemon musara kopidima taukwadiridima mate ta miamiana, tauna na vadama egasi diane.’ ³³ Vutuna aubainama taugu am riuma waiḡapa è riuporena be ya vere kauana da tam kuya verauna. Be yodi tauma matabumai kèi rawateḡeimaina, Mamaitua matane be kawai rabana da aba Bada ya riuriuemna kwa giue da ka vaiena.”

Pita vari verenama eteni banegidima ya riuedina

³⁴ Dabudine Pita giu yai karena, “Yodi taugu è katai kauena da Mamaitua banaga matabuna nuanama e paḡopaḡona, be nam Jius taudaḡa. ³⁵ Be banaga aitauḡa dobu matabuna Mamaitua ta vivivivire be voia didimanidima ta voivoiedina, taudi Mamaitua ewai aninedina. ³⁶ Taumi kaite koya kataiena da Mamaitua riu ya riuporena Israel banegidima ḡarodie da tauna suba ya voien. Be uma riunama, vari verenama Yesu Keriso ya rauguguyena. Be Yesu banaga be yaba matabuna ewai badedina. ³⁷ Be uma kauidima Judiama a tubuḡana, be taudi Galilima ai karena Jon na rauguguyama be na waibabataitoma raḡaninama murine. ³⁸ Inam raḡanine Mamaitua Arua Babau be rewapani, Nasaret Yesunama ḡarone ya ḡini porena. Dabudine Yesu ya babara naḡo be voia veredima ya voivoiedina be banaga aitauḡa Diaboro yawai badedina naumeki Yesu yai yawasanidina, baninama Mamaitua tauna ḡarone.

³⁹ “Be Yesu yaba matabuna Jius adi dobue be Jerusalem nopone ya voivoiedina, tauma adi matamatama. Be tauna vutuna Korosi bogane ai dawe be ai gurina. ⁴⁰ Be Mamaitua

rağan aniwai rabuiteğane gurie ya kawa midisuğu munağe be ya kawa mağatarina banaga ġarodie da a kitana.⁴¹ Be nam banaga matabudi ti kitana, be tauwai matamata aitauğā Mamaitua noğone ya vinevinedina, taudiğā a kitana. Be uma banegidima Mamaitua ya vinevinedina inam tauma. Be tauna gurie ya midisuğu munağā be murine tauma tauna mate kè kani be kè tegona.⁴² Be tauna ya riu vavasağemaina da tauma banaga ġarodie ka rauguguya be ka riuedi da tauma kè katai kauena da tauna banaga yawai yawasanidi be guriguridima adi taurau etarama.⁴³ Peroveta matabudi tauna a giugiuena da tauna vutuna, aitau Yesu isane tawai sumağana, tokare Mamaitua adi gewagewama e noğota porena Yesu isane.”

Eteni banegidima Arua Babau a pağona

⁴⁴ Rağanine Pita yağoro umanama ya giugiuna, Arua Babau ya yovona taudi aitauğā dabudi awai beavaiana ġarodie.⁴⁵ Be Jius nopone aitauğā tauwai sumağā banegidima Pita mate a veraverauna, taudi a base kauena baninama Mamaitua puyo Arua Babau eteni banegidima ġarodie ya ġini porena.⁴⁶ Taudi a vaie da inam dabudine eteni banegidima bona ġesaudima nam adi kaba kataiedi a giuguedi be Mamaitua isanama a kaikai suğusuğuna.

Dabudine Pita ya riuna,⁴⁷ “Taugu è noğotina da uma banegidima sibo upae tèi babataitodina be nam aitau e riutuağainedi, baninama taudi kaite Arua Babau a pağona maika tauda.”⁴⁸ Vutuna aubainama Pita ya riuna da taudi Yesu Keriso isane sibo ai babataitodina. Naumeki da taudi Pita ai bağana da tauna taudi mate sibo a taumiana rağan bisanama.

11

Pita na kauama Jerusalemma yai mağataridina (Ap 10:9-48)

¹ Apasol be tauwai sumağā matabudi Judia nopone ta vaiena be eteni banegidima mate Mamaitua riunama a pağona.² Be Pita Jerusalemma ya tavana rağanine, Jius nopodie aitauğā tauwai sumağā banegidima taudi Pita mate ai sağasağā³ be a riuna, “Tam aba aubainama kuya nağō eteni banegidima adi vadae be mate koya kanikani?”

⁴ Dabudine Pita yaba matabuna ya tubutubuğana ya giu yağedi be ya riuna,⁵ “Taugu Jopa meagaine è moimoiragi be rauboni mata ġomae kitakitanama è kitana. Taugu marae yaba kitanama maika rupu dosinama è kitana. Be inam rupunama kawasusune a ragaudi be ai dawe dobiğena noğō ġomigue.⁶ Taugu rupu yà kitana be nopone dobu museridima tabu be tabu a miamiana, musara yosiyosi, dobira museridima, musara daredaredima be kiu.⁷ Dabudine taugu bona è vaie be ya riuna, ‘Pita, kwa midisuğu, kwai guridi be kwa kanidi!’⁸ Be taugu è paribeena, ‘İbewa Bada, nam teneteneğina! Baninama inam museridima tauma ama waiyawama be nam airağan taugu yaba yau waiyawama e kani rubuna.’⁹ Dabudine bona marae aniwai rabuinama ya riu munağana, ‘Değō yabanama Mamaitua ya riuna da am waiyawama be yodi e riuriuna da nam am waiyawa, vutuna aubainama tam nam kwa riuna ‘yau waiyawa’.’

¹⁰ “Uma kauinama rağan rabuiteğā nama a tubuğana, muriğā be matabuna a pağō nawena marae.¹¹ Naumeki be tautauğoma rabuiteğā inam vadane değō taugu è miamiae a tavana. Be taudi inam Seseriamma be a riupore verauğedina ġarogue.¹² Be Arua ya riueguna, ‘Nam kwa noğota bekubeku be taudi mate ko nağol!’ Naumeki be taugu inam tautauğomidima⁶ mate kè nağō be Koniliyas na vadae kè sağana.¹³ Be dabudine tauna ya riuemaina da anea ya kitana, na vadae ya midimidina be anea tauna ya riuena, ‘Tautauğoma ġesaudima kwa riuporağā nawedina Jopama, be Saemon tawai isaisana Pita tai doka verauğena.¹⁴ Tauna riu e verauğe be inam riune tam am vadama banegidima mate ko yawasanana.’

¹⁵ “Rağanine taugu giu èwai karena, Arua Babau ġarodie ya yovona maika dokane Pentekost rağanine tauda ġarode ya yovoyovona nama.¹⁶ Dabudine Bada aba ya

riuriuena è noğotina, ‘Jon tauna upae yai babataitona be taumi tokare Arua Babaue ko babataitona.’ ¹⁷ Vutuna aubainama değoda Mamaitua eteni banegidima puyo teneğinama ya utedina, maika tauda ya uteutedana nama, baninama Bada Yesu Tauwai yawasana tèwai sumağena aubainama, naumeki da taugu nam teneteneğina da Mamaitua yài ġake.’

¹⁸ Rağanine Jius nopone aitauğja tauwai sumağga banegidima umanama a vaivaiena, naumeki da adi waisağasağama dabudi ya kovi be Mamaitua isanama a kaisuğ be a riuna, “Riukaua, Mamaitua eteni banegidima mate ya voiedi da ta noğota vitara be yawasana ta pağona.”

Kuristen banegidima Antiok nopone*

¹⁹ Rağanine Stepen awai gurina, tauwai sumağga ğesaudima raukivigewegewedima ai kare be toitoi a daberara be ai nağjo teğeteğedina Ponitia, Saipras be Antiok paratidima. Be dabudine taudi riu verenama Jius taudiğga ai varidina. ²⁰ Be ğesaudima, Saipras be Sairin tautauğomidima taudi a nağona Antiokma be dabudine taudi eteni banegidima mate ğarodie Bada Yesu varinama verenama a rauguguyena. ²¹ Be taudi Bada na rewapanae banaga sievidima toitoi ai sumağga be nuedima a vitarena Bada ğarone.

²² Uma varinama Mamaitua na damma matabudi Jerusalemma a vaiena, vutuna aubainama taudi Banabas a riuporena Antiokma. ²³ Rağanine Antiokma ya tavatavana tauna Mamaitua na wainuapağoma votanama ya kita be nuanama ya vere kauana. Be tauna ya duğudi da taudi sibo Bada mate a miana nuedima tabutabune. ²⁴ Banabas tauna banaga verenama, be tauna nophonama Arua Babau be waisumağga ya moğavuna, vutuna aubainama tauna banaga toitoi ya verauğedina Bada ğarone.

²⁵ Dabudine tauna ya nağona Tasusma, Sol wanenama aubainama. ²⁶ Be rağanine ya banabanavina, tauna yai doka verauğena Antiokma. Naumeki da modi tabutabunama taudi rabuidi Mamaitua na damma mate Antiokma a mia, be banaga toitoi awai katakataidina. Inam rağanine tauwai muriwatana Antiokma ai isedina ‘Kuristen banegidima.’

Agabas na waiperovetama

²⁷ Inam rağandie peroveta ğesaudima Jerusalemma be a yovona Antiokma. ²⁸ Be poudie tenağga isanama Agabas, tauna ya midisuğ be Arua Babaue ya riuna da tokare dobu matabuna meiğara dosinama e tubuğana. Naumeki da Klaudias† na waibadama rağanine meiğara ya tavana. ²⁹ Vutuna aubainama Kuristen matabudi Antiokma ai oga da taudi sibo tauwai sumağga Judiama a sagudina. Be tauwai muriwatana tenatenağaga sibo a kaigurate da sibo ai saguna. ³⁰ Naumeki da nama a voiana be adi puyoma Banabas be Sol a utedi da a ragau nawedina Jerusalemma, tauwai sumağga babadidima ğarodie.

12

Jeims ai gurina, be Pita dibure a boruna

¹ Inam rağanine nama guyau Herod tauwai sumağga ğesaudima ya vunuğidi be ya raukivi gewegewedina. ² Tauna Jon tuağanama Jeims kwatikwatie yai gurina. ³ Be rağanine Herod e kitana be Jius nuedima ya vere kauana tauna na voiama aubainama, vutuna aubainama Pita mate ya vunuğgi be ya panina. Uma kauinama Buredi-Nam-Sasanina soinama nophone ya tubuğana. ⁴ Naumeki da Herod Pita ya pani da dibure ya boru, yodibe banaga 16 ya riupore nawedi* da taudi sibo Pita a kita watanina. Be Herod na ogama ya taratarağina da Nağopore soinama murine tauna sibo Pita ya dobiğe patare da sibo ya etarena. ⁵ Naumeki da Pita dibure a rabena, be Mamaitua na damma tauna aubainama Mamaitua ğarone a moimoiragina.

* 11:18: Yesu tauwai muriwatanenama taudi isedima ‘Kuristen’. † 12:28: ‘Klaudias’ tauna Rom adi Sisama. Na waibadama modi 41 da 54 AD. * 12:4: Gurik nophone inam umanama: Be tauna banaga iğeiğeridima damdima 4, be dam tenatenağaga nophone banaga sievinama 4 Herod Pita ya riuporena ğarodie.

Pita dibura ya dobi porena

⁶ Pomainama sibo Herod Pita ya dobiġena etarenama aubainama be manakanama kupine Pita banaga iġeġeridima rabui poudie ya kenakenana. Be tauna seini rabui a raupaniedina, tenaġa kasaune be tenaġa senine. Be inam seinidima teneġidie isudima banaga iġeġeridima nimedie a panidina. Be dibura matakedane taubodama a midimidina. ⁷ Be yai raġantenaġe da Bada na aneama ya raumidire be Pita na kaba kenama dobunama ya yanana. Be tauna Pita girigirinama ya riġa da ya taiġosori be ya riuena, “Kwa midisuġu makai!” Naumeki be seinidima nimane a nuaporaġana. ⁸ Dabudine anea ya riuena, “Am gara be am kaġasumama kwa kotedi!” Be Pita nama ya voiena. Dabudine anea ya riuena, “Yodi am kwamama kwa kote be kwai muriwatanegu!”

⁹ Naumeki be Pita anea yai muriwatane be dibura a dobi porena. Be tauna nam i kataieni da aba anea ya voivoiana, naumeki baniġominama vutuna ya tubutubuġana, be tauna yai noġotana kabe rauboni matae kitakitanama i kitakita. ¹⁰ Taudi taubodama noġone be murine ai muridi be a dobina meagai kedanama matane, matakeda irama boruborune a dobi be matakeda mabine ya nuaporaġa be anea Pita mate ġavoe a dobi be kedaġa a naġonaġo be anea yai raġantenaġe da Pita ya gosena.

¹¹ Be raġanine Pita na noġotama ya tava munaġana, tauna ya riuna, “Yodi è katai kauena da riukaua. Bada na aneama ya riuporena da taugu Herod na rewapanae be Jius adi ogama gewgewedie yai yawasaniguna.”

¹² Naumeki da tauna na noġotama ya yana, be ya naġona Meri na vadae. Meri, tauna Jon tawai isaisana Mak tinanama, be banaga toitoi na vadae ai rawateġeidi be a moimoiragina. ¹³ Naumeki da Pita matakeda ya raupewapewa be taunoya waivinama isanama Roda, tauna matakeda kaiporenama aubainama ya verauna. ¹⁴ Be raġanine Pita bonanama ya vaivaiena, tauna nuanama ya vere kaua be matakeda kaiporenama nuanama ya koa be ya manini ya munaġa be ya riuna, “Pita matakeda e midimidina”. ¹⁵ Be taudi a riuena, “Tam kuya bua, bo?” Be tauna ya riu raukosoġaiġaina, aubainama taudi a riuna, “Agunai Pita keyaunama.”

¹⁶ Be Pita yaġoro ya raraū pewapewana. Dabudine taudi matakeda a kaipore, be Pita ta kitana be nuedima ya mosarina. ¹⁷ Be Pita nimane ya raukatı tawedina da sibo ai nuatuġuna. Dabudine tauna, nema Bada dibure be ya dobiġa bakena ya gututuena. Be ya riuna, “Uma kauinama Jeims be tuatuaġjanama ġesaudima mate koi varidi!” Naumeki da tauna ya dobi munaġa be wari kedaē ya naġona.

¹⁸ Raġanboiboi taubodama a nuababaġa be nuedima ya rovo be a riuna, “Pita nema ya bako?” ¹⁹ Be Herod ya ġoedeġedina sibo Pita a nawena ġarone, taudi nam ti banavina. Vutuna aubainama tauna taubodama yai taravireviredi, be dabudine tauna banaga ġesaudima ya riuedi da taudi taubodama tai guridina.

Herod na gurima raġaninama

Dabudine Herod Judia ya gose be ya naġona Seseriana, be dabudine ya miana. ²⁰ Be Herod tauna Taiya be Saidon banegidima ġarodie nuanama yai medi kaua. Vutuna aubainama taudi adi babadama a riuporedina Herod ġarone. Be taudi Herod na vadama taurabenama, isanama Blastas ai turane be a riuena da tauna guyau Herod ya riue da tauna sibo suba ya voiena, baninama taudi inam guyaunama na dobue kani sibo a paġopaġona. ²¹ Vutuna aubainama Herod raġan ya vine da deġo raġanine sibo patara ġarodie sibo ya giuna. Naumeki da tauna na waiguyauma garedima ya kotedi be na kaba miae ya mia, be na giūma yai karena. ²² Na giūma poune be banaga bonedima dosine a riuna, “Inam mamaitua bonanama, nam banaga ġoma!”

²³ Vutuna aubainama Bada na aneama yai raġantenaġe da Herod ya katı waibakoko be motamota nōponama a kani rovo da ya gurina, baninama tauna nam Mamaitua i vivirena aubainama. ²⁴ Be Mamaitua riunama ya moraba be ya daberarana.

²⁵ Raġanine Banabas be Sol adi noyama Jerusalemma awai kovina, naumeki taudi, Jon awai isaisana Mak, mate a munaġana.

Pol na vaḡaima debanama tenaḡa

13

*Banabas da Sol a vinedi be a riuporedi**

¹ Antiokma Mamaitua na damma nopolie peroveta be tauwai katakatai a miamiana. Taudi isedima Banabas, Simeon awai isaisana Niga, Lusias tauna Sairin baneginama, Manaen tauna guyau Herod mate a moraba tenaḡana, be Sol. ² Raḡanine taudi Bada awai yarage be a widiwidinana, Arua Babau ya riuedina, “Banabas be Sol aubaiguma ḡavoe ko vinedina, baninama taudi è vinedina da yau noyama ta voienna.” ³ Be dabudine taudi a widina be a moiragina. Murine nimedima debedie a biridi be a riuporedina.

Banabas be Sol Saipras bonabonane a tavana be barau Elimas

⁴ Sol be Banabas taudi Arua Babau ya riuporedina aubainama, taudi rabuidi a dobi a naḡona Selusiama, be dabudine taudi kukakukae a naḡona Saiprasma. ⁵ Raḡanine taudi Salamisma a tavana, taudi Mamaitua riunama a rauguguyena Jius adi sinagogma nopolie. Be dabudine taukaisagudima Jon-Mak mate.

⁶ Taudi Saipras bonabonanaḡa a babara naḡona, naumeki da Paposma a tavana. Dabudine taudi Jius tauḡominama a banavina, tauna peroveta kaikaiyovunama be banaga barabaraunama isanama Bar-Yesu. ⁷ Be tauna inam primia Sergius Polas turanama. Sergius Polas tauna banaga nuanuauyauyanama be tauna Banabas be Sol ya riuedi da na vadae a saḡana, baninama tauna Mamaitua riunama vaienama ya ḡoeḡoena aubainama. ⁸ Be taubarabarau, Gurik bonane ta riuriuna Elimas, tauna taudi adi giuma ya riuriu tuatuaḡaedina, baninama tauna ya ḡoeḡoena da primia Sol be Banabas adi giuma nam sibo yai sumaḡedi.

⁹ Be Sol tawai isana Pol, tauna Arua Babau nopolie ya moḡavu be taubarabarau ya kitadidi ¹⁰ be ya riuna, “Tam Diaboro natunama, tam nopolie kaiyovu be gewagewa ya moḡavuna, tam yaba matabudi veredima kwawai ḡaviedi, be raḡan patapatanama tam Bada riunama didimanidima kwa kawakawa barebaredina. ¹¹ Vutuna aubainama tam yodi Bada e kovoḡim da tam matamma e potana, be raḡan bisanama nam suara matanama kwa kita.” Inam raḡanine kupi be tadiwanawana ya ruputawa be tauna ya pomnaḡona da aitau sibo ya banavi da nimane ya kaididi be sibo yai dokena. ¹² Raḡanine primia aba ya tubutubuḡana ya kitakitana, tauna Bada na waikatakataima ya basena aubainama yai sumaḡana.

Pol be Banabas a naḡona Antiokma Pisidia provins nopolie

¹³ Raḡanine Pol na banagama mate Papos a gosena, dabudine taudi kukae a naḡona Perga meagaine, Pampilia provins nopolie. Be inam dobudine Jon ya gosedi be ya munaḡana Jerusalemma. ¹⁴ Be taudi Pergama be a naḡona Antiok meagaine Pisidia provins nopolie.

Be Sabat raḡanine taudi a naḡo sinagog nopolie be a miana. ¹⁵ Dabudine sinagog babadidima tarawatu be peroveta adi bukama a sievidina, be murine taudi Banabas be Pol ai baḡedi be a riuedina, “Taumi tuatuaḡamaima, deḡoda taumi rauduḡu giunama banaga aubaidima ḡaromie teika, naumeki da ko giu!”

¹⁶ Dabudine Pol ya midisuḡu da nimanama ya kaisuḡu be giu yai karea, “Taumi Israel banegimima be aitauḡa Mamaitua kowai sumaḡena, koi beavaia. ¹⁷ Israel banegidima adi Mamaituama tamatamadama ya vinedi be ya voiedi da banaga damnama ya morabana, be taudi vaḡavaḡai Ijiptma a miana. Be Mamaitua na rewapanama dosi vavasaḡine tauna Ijiptma be yai doka dobiḡedina. ¹⁸ Be taudi modi 40 nopolie, avedi da taudi Mamaitua a kawakawa nuaḡoraḡorana, be yaḡoro tauna ya rabedina dobu kavakavane. ¹⁹ Be muriḡa tauna dam dosidima 7 Keinan dobune ya kawa gewegewedi be adi dobuma na banagama Israel banegidima ya utedi be ai buderiena. ²⁰ Uma kauidima matabudi modi 450 nopolie

* 13:: Uma gututunama Septa 11:30 isanama, uma dobudine yai kare munaḡena.

a tubutubuāgana. Be uma kauidima muridie Mamaitua taurau etara ya utedina naumeki da peroveta Samuel na rāganie. ²¹ Be inam rāganine taudi guyau a īgoena. Vutuna aubainama Mamaitua Sol ya utedina, tauna Kis natunama, Benjiman damnama nopone. Be tauna modi 40 nopone yai guyauna. ²² Be Mamaitua Sol ya kaipore be e paiyanama Deivid ya vine da taudi adi guyauma. Be Mamaitua Deivid na kauama umanama ya giuena: ‘Taugu Deivid, Jese natunama è banavina. Tauna tauāgominama nuaguma e noāgonoāgotina maika, be tauna yaba matabuna yà īgoeāgoedina tokare e voiedina.’

²³ “Naumeki da uma baneginama na dame, Tauwai yawasana Yesu ya riupore dobiāgena Israel banegidima īgarodie, baninama noāgone ya riuriuna maika. ²⁴ Muriāda Yesu ya tavana, noāgone Jon noāgota viravira be babataito ya rauguguyena Israel banegidima īgarodie. ²⁵ Rāganine Jon na noyama yawai kovina tauna ya riuna: ‘Taumi ko noāgonoāgotina da taugu aitau? Agunai taumi ko noāgonoāgotina kabe taugu Tauwai yawasana, be ibewa. Tauna murigue e veraverauna e tavana, be taugu nam veregu da na kaāgasumama yà kaiporaā.’†

²⁶ “Taumi tuatuaāguma Eibraham natunatunama, be aitaūā Mamaitua kowai sumāgena, koi beavaia. Mamaitua yawasana varinama verenama uma ya riuporena tauda aubaidama. ²⁷ Jerusalem taumieninama be adi babadama mate taudi Yesu a nuababaāgena. Taudi Yesu a vunuāgina, be taudi Yesu a vunuāgina rāganine, dabudine taudi peroveta adi giuma, Sabat patapatanama a siesievidina, a maāgatara. ²⁸ Be avedi da nam aba gewagewanama Yesu īgarone ti banavina, be yaāgoro taudi Paelat ai baāga da tauna sibo Yesu yai gurina.

²⁹ “Be rāganine taudi kauidima matabudi peroveta a giugiuedina a voia kovina, naumeki da taudi kai bogane a kiroāa dobiāge be gubae‡ a boruna. ³⁰ Be Mamaitua gurie ya kawa midisuāguna. ³¹ Be taudi aitaūā tauna mate Galilima be Jerusalemma a naāgonaāgona, taudi īgarodie rāgan toitoi ya maāgatarana. Be inam banegidima taudi yodi tauna na matamatama, banaga īgarodie.

³² “Be yodi tauma vari verenama kai varimina: Aba Mamaitua Tamatamadama ya riuriuedina, ³³ tauna yodi tauda natunatudima aubaidama yai maāgatarina, baninama tauna Yesu gurie ya kawa midisuāguna. Salamo wairabuinama nopone girugiruminama umanama:

‘Tam taugu Natuguma, be taugu tam Tamaāgomimma.

Manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.’

³⁴ Be mate Mamaitua umanama ya riuna: ‘Taugu yaba babau be kenakena nonoāgidima yà utemina maika boni Deivid è riuriuena nama.’ ³⁵ Vutuna aubainama wari babae mate ya riuna umanama: ‘Tam nam kui aninana da am vinevinema Babaunama e bova.’ ³⁶ Be Deivid na rāganie tauna Mamaitua na īgoanama ya voivoiedina, be murine tauna ya guri be tubuāginama tamatamanama diedie a dobo, be ya bovana. ³⁷ Be uma baneginama Mamaitua gurie ya kawakawa midisuāguna, tauna nam i bovana.

³⁸ “Vutuna aubainama yau bana, yodi ka rarauguguyana īgaromie da taumi ko katai kaua da uma baneginama tauna teneteneāgina da ami gewagewama e noāgota poredina. ³⁹ Be Mousis na tarawatuma nam teneteneāgina da tokare ami gewagewama e noāgota pore be taumi e kawa didimanimi. Be aitaūā Yesu koi sumāgena, tauna ami gewagewama e noāgota poredina be taumi e kawa didimanima. ⁴⁰ Ko kita kaua da aba peroveta a riuriuedina nam īgaromie ta tubuāga. Peroveta umanama a riuna:

⁴¹ ‘Taumi waidiboāga banegimima, ko kita, ko base be ko gurina,

baninama taumi ami rāganie taugu noya yà voienna, be uma noyanama, avedi da aitaū e riuemina, be taumi tokare yaāgoro nam koi sumāga.’”

⁴² Rāganine Pol be Banabas sinagog a dobidobi porena, banaga Pol be Banabas a riuedina da Sabat īgesaune sibo a verau munaāga be uma yabedima sibo īgarodie a giu munaāgedina. ⁴³ Taparoro murine Jius be eteni banegidima toitoi Pol be Banabas

† 13:25: Uma giunama tauna maika dà waikaiwama: Tinaāgemma sibo è gadoi. ‡ 13:29: Uma gubanama taudi guri adi kaba sivudima.

kedaḡa ai muriwatanedina. Be taudi aitauḡa Bada awai sumaḡena, Pol mate adi giuma ai sumaḡedina. Be Pol be Banabas banaga a riu guratedi da taudi sibo Mamaitua waimuriwatanenama a kaiguratena.

Pol ya naḡona eteni banegidima ḡarodie

⁴⁴ Sabat ḡesaune anikitanama meagai banegidima matabudi a rawateḡeidina, Bada riunama vaienama aubainama. ⁴⁵ Be Jius banegidima nama ta kitana be banaga toitoi a veraverauna, dabudine taudi a unura be Pol na giuma a riutuatuḡaie be ai varavarana.

⁴⁶ Be Pol be Banabas ma raudebatoredi a paribeedina, “Tauma Mamaitua riunama kabe taumi ḡaromie ka giue doke, be anikitanama taumi ko tuatuaḡaiena, be yawasana kenakena nonoḡinama nam koma ḡoeḡoena aubainama, tauma yodi ka gosemi be ka naḡona eteni ḡarodie. ⁴⁷ Baninama Bada umanama ya riuemaina:

‘Taugu è voiemna da tam eteni banegidima adi yanama, da tam yawasana kwa kiroḡa rawena, naumeki da dobu damone.’”

⁴⁸ Raḡanine eteni nama a vaivaiena, taudi nuedima ya vere kaua be Bada riunama a kaisuḡusuḡuna. Be aitauḡa Mamaitua ya vinedi da yawasana kenakena nonoḡine ta tavana, naumeki da taudi ai sumaḡana. ⁴⁹ Be Bada riunama ya daberara be inam dobunama yai moḡavuna.

⁵⁰ Be Jius banegidima, taudi tauwai sumaḡa waiwavidima isedima dosidima, be meagai babadidima mate a kawa nuamedimedidina. Be dabudine taudi adi dobue Pol be Banabas a raukivi gewegewedi be a tavu dobiḡedina. ⁵¹ Vutuna aubainama Pol be Banabas popokau kaḡedie a vayasayasaidina ḡarodie, § be a naḡona Ikoniumma. ⁵² Dabudine tauwai sumaḡa mosari be Arua Babau nopodima ya moḡavuna.

14

Pol be Banabas Ikonium nopone

¹ Ikoniumma Pol be Banabas a naḡona Jius adi sinagogma nopone. Be dabudine adi rauguguyama yai rewapana kauana, vutuna aubainama Jius be eteni banegidima ya toi kauana ai sumaḡana. ² Be Jius aitauḡa waisumaḡa nam ti ḡoeḡoena, taudi eteni banegidima a kawa nopogedegederidina tauwai sumaḡa ḡarodie. ³ Pol be Banabas dabudine a taumia gurata be ma debatoredi Bada Yesu isane a giugiuna. Be Bada rewapana ya utedi da taudi mataira be voia dosidima a voiedina. Dabudine banaga a kita da Bada riunama wainuapaḡopaḡonama inam riukaua. ⁴ Inam meagaine banaga taudiḡa a dariḡa munaḡedi da ḡesaudima Jius a riu sagusagudina be ḡesaudima apasol a riu sagusagudina.

⁵ Vutuna aubainama Jius be eteni banegidima adi babadama mate a rawateḡidi da apasol adi kasirama a tomna da sibo a raukivi gewegewedi be a rauyekudina. ⁶ Raḡanine taudi adi kasirama a tomtomna ta vaivaiena, taudi a naḡo moisiriedi be a naḡona Listra be Derebe meagaidie, Likonia provins nopone. Be inam meagaidie be meagai diane, ⁷ dabudine vari verenama a rauguguyena.

Pol Listrama a rauyekuna

⁸ Listra nopone tauḡoma kaḡa nuakudunama ya miamiana. Tauna nama ya tubuḡena, be nam airaḡan i babababara rubuna. ⁹ Tauna Pol na giuma ya vaivaiena. Be Pol tauna ya kitadidi be raḡanine e kitana, be nopone yawai sumaḡana da tauna sibo ya yawasanana, ¹⁰ naumeki da Pol bonanama dosine ya riuena, “Kaḡame kwa midisuḡu!” Be yai raḡantenaḡe da tauḡoma ya poti be naḡo yai karena.

¹¹ Raḡanine patara Pol aba ya voivoiena nama a kitikitana, taudi Likonia bonane a yogo be a riuna, “Uma mamaituedima yodi a dobina, ai rawabanaga ḡomana kitedima maika tauda!” ¹² Be Banabas ai isana ‘Sus’ be Pol ai isana ‘Hemes’, baninama tauna taugiugiu. ¹³ Be Sus na pirisima* tauna meagai diane be kau tautauḡomidima be berana

§ 13:51: Popokau ya vayasayasaina, baninama deḡoda nam yawasana ta banavi, inam taudiḡa adi wavuma. * 14:13: Inam pirisi tauna Sus na taurau sewasewama.

duriduridima ya verauāgedi meagai kedanama matane be na banagama mate a īoeāgoena da Pol be Banabas sibo a puyodina.

¹⁴ Raāganine apasol Banabas be Pol nama a vaivaiena, taudi adi garama a sikedi† be a manini a naāgona patara nopolie be bonedima dosine ¹⁵ a riuna, “Tautauāgoma, aba aubainama umanama ko voivoia? Tauma banaga īoma maika taumi. Tauma vari verenama kē verauāgena īaromie da uma bariawidima nam banibiribiridi, ko gose poredi be ami yawasanama ko vitaredina Mamaitua miamia nonoāginama īarone. Baninama tauna mara, dobu be egasi be yaba matabudi nopolie ya voiedina. ¹⁶ Boni tauna banaga matabudi ya gosedi be adi īoane nama a naāgonaāgona. ¹⁷ Be yaāgoro tauna yai kataimi da tauna e miamiana, baninama īaromie na kiviverema ya voivoiedina. Tauna kusana gunume ya utemi be ya voie da ami kanima a gogogogo kauana, be maura ya uteutemi da taumi nuemima ya vereverena.” ¹⁸ Uma giunama ya kovikovina, banaga īaubonaāga a rautamtamāgotana. Be yaāgoro ya piripiri kauana da sibo a riutuaāgainedina puyo aubainama.

¹⁹ Dabudine Jius banegidima īesaudima Antiok be Ikoniumāga tavetavedina adi giue patara a kawa nopolgedegederidina. Vutuna aubainama matabudi Pol a rauyeku be a soru dobiāgena meagai diane, baninama taudi ai noāgotana kabe i guriguri. ²⁰ Be raāganine tauwai muriwatana a midi kwavivirona, tauna ya midisuāgu be ya munaāgana meagaie. Pomainama tauna Banabas mate a naāgona Derebema.

Pol be Banabas a munaāgana Antiokma Siria Provins nopolne

²¹ Inam meagaine taudi vari verenama a rauguguye be banaga toitoi a voiedi da taudi Bada ai muriwatanena. Dabudine taudi a munaāgana Listra, Ikonium be Antiokma.

²² Dabudine taudi tauwai muriwatana a duāudi be a kawa debatoredi be a riuedi da taudi adi waisumaāge nama sibo a miana, be taudi a riuedina, “Tauda muriāga da Mamaitua na waiguyauma nopolne tā saāgana, be noājone tauda īoraāgoranama tā siguena.” ²³ Be inam meagaidie a naāgonaāgona nopolie, Pol be Banabas, Mamaitua na damma nopolie, adi babadama a vinedina. Be muriāga taudi a moiragi, a widina be Bada īarone ai maāgataridina, baninama tauna vutuna awai sumaāgena. ²⁴ Naumeki da taudi Pisidia provins nopolnaāga a naāgonaāgo da taudi Pampilia provinsne a tavana. ²⁵ Dabudine taudi Pega meagaine Mamaitua riunama a rarauguguye kovina raāganine, taudi a dobi a naāgona Atalia meagaine.

²⁶ Naumeki da dabudine kukakukae a munaāga Antiokma. Inam meagaine noājone tauwai sumaāga taudi Banabas be Pol Mamaitua nimane a biridina, be tauna e sagudi da uma noyanama ta voienna, vutuna noyanama umanema yodi damonama. ²⁷ Adi kaba tava munaāge tauwai muriwatana matabudi a rawateāgeidi be yaba matabudi Mamaitua eteni īarodie ya voivoiedina ai varidina. Mamaitua yodi eteni adi kedama ya kaipore da taudi ai sumaāgana. ²⁸ Naumeki da taudi inam dabudine tauwai muriwatana mate a mia watanana.

15

Tauwai sumaāga adi boruma dosinama Jerusalemma

¹ Tautauāgoma īesaudima taudi Judiaāga a yovona Antiokma. Be dabudine tauwai sumaāga umanama awai katakataidina, “Deāgoda taumi nam kopitom ko paāgo maika Mousis ya riuriuna nama, taumi tokare nam yawasana ko paāgo.” ² Uma giudima aubaidima Pol be Banabas taudi mate ai saāgasaāgana. Vutuna aubainama tauwai sumaāga Antiokma taudi Pol, Banabas be tauwai sumaāga īesaudima a vinedi da taudi sibo a naāgona Jerusalemma. Be dabudine taudi apasol be babada uma kauinama sibo a giuena. ³ Naumeki da, Mamaitua na damma taudi a riupore nawedina. Be kedae Ponitia be Samaria nopolidāga a naāgo be dabudine Pol be Banabas tauwai sumaāga

† 14:14: Adi garama a sikedina, baninama taudi ai nuaboyana aubainama.

a riuriuedina da eteni banegidima adi yawasanama a vitaredina. Be uma varinama aubainama tauwai sumaḡa matabudi nuedima ya verena.

⁴ Raḡanine taudi Jerusalemma a tavatavana, dabudine Mamaitua na damma, apasol be babada taudi Pol be Banabas adi banagama mate ai kaiwedi be a rabedina. Dabudine Pol be Banabas Jerusalem banegidima, Mamaitua yaba matabuna ya voivoiedina, a riuedina.

⁵ Dabudine Parisi nopodie tauwai sumaḡa ḡesaudima a midisuḡu be a riuna, “Tauwai sumaḡa eteni nopodie, taudi naumeki da kopitom ta paḡo be Mousis na tarawatuma ta voteyeteyena.”

⁶ Dabudine apasol be babada ai boru be kopitom kauinama a giu guratena. ⁷ Dabudine ai tarapiri guratana be muriḡa Pita ya midisuḡu be ya riuedina, “Yau bana! Taumi koya kataie da dokane poumie Mamaitua ya vinegu da taugu mudugue eteni banegidima vari verenama sibo a vaie be ai sumaḡana. ⁸ Be Mamaitua nopo matabudi ya kataiedina, be tauna yai kataiguna da eteni banegidima yai aninedina, baninama Arua Babau ya utedina maika tauda. ⁹ Be tauna nam i voie da taudi tabu be tauda tabu, baninama tauna nopodima ya koḡedina, adi waisumaḡama aubainama. ¹⁰ Vutuna aubainama taumi nam sibo tauwai sumaḡa koya kawa nuaraḡeraḡedi, baninama tamatamadama bo tauda nam teneteneḡina da uma vitanama tokare te kiroḡi. Deḡoda nama ko voiana, taumi Mamaitua ko rara rubuna da tauna nuanama ei medina. ¹¹ Ibewa nam nama, tauda tài sumaḡa da Bada Yesu na raukiviveree tè yawasanana. Be teneḡinama nama eteni banegidima.”

¹² Be borue banaga matabudi ai nuatuḡutuḡu be Banabas be Pol adi giuma awai beavaiedina nema Mamaitua mataira be voia dosidima taudie eteni ḡarodie ya voivoiedina ai maḡataridina.

¹³ Raḡanine adi giuma awai kovina, dabudine Jeims ya riuna, “Yau bana, koi beavaiegu!

¹⁴ Saemon tauda kaite ya riuedana da Mamaitua na damma eteni nopodie ya vinedina.

¹⁵ Be peroveta adi giuma a girugirumina mate teneḡinama, umanama a girumina:

¹⁶ ‘Raḡan muriḡa taugu yà verau munaḡa be Deivid na kapema pupunama yà keri munaḡena.

Be deḡo dobudima nuanukotovidima, taugu yà rawa vau munaḡedina.

¹⁷ Nama taugu yà voie da Israel banegidima tautaugosedima be eteni matabudi taugu è vinevinetina, taudi Bada tai muriwatanena.

Nama Bada ya riuna. Tauna uma yabedima ya voiedina.

¹⁸ Be inam kauidima yà giugiuemina, boni banaga a kataiedina.’

¹⁹ Vutuna aubainama taugu è noḡotina umanama: Deḡoda eteni banegidima aitauḡa Bada tawai sumaḡena, naumeki da nam sibo tè tainuaraḡeraḡedi. ²⁰ Be tauda sibo leta tè girumidi be tè riuedi da taudi kani raurauobedima nam ta kani be nam ta rauwaivi yabayababa. Deḡoda tai naḡina, inam naumeki adi visavisarama taudiḡa mate, be nam waiwaivi ḡesaudima mate. Be taudi nam musara gadonama kikikinama bo kosina ta kanidi, ²¹ baninama Mousis na tarawatuma boni da yodi meagai da meagai ta rauguguye be Sabat patapatanaama sinagog nopodie ta siesievidina.”

Eteni waiwaisume ḡidima adi letama

²² Naumeki da dabudine apasol, babada be Mamaitua na damma matabudi, nopodie taudi tautauḡoma ḡesaudima a vinedi da a riupore nawedina Antiokma Pol be Banabas mate. Taudi Judas awai isaisana Basabas, be Saelas a vinedina. Taudi rabuidi tauwai sumaḡa nopodie tauwai kedadoka. ²³ Naumeki da apasol uma letanama taudi mate a riupore nawedina:

“Kapore eteni banegimima aitauḡa kowai sumaḡana.

Tauma tuatuḡemima apasol be babada, tauma uma letanama kè girumina taumi tauwai sumaḡa Antiok, Siria be Silisiama ḡaromie.

²⁴ “Tauma kè vaiena da tauma ama damma nopone banaga ḡesaudima taudi adi giue a tainuaraḡeraḡemi be a tainuaboyemina. Be tauma nam ke riuedina da nama sibo a voia. ²⁵ Vutuna aubainama tauma matabumai kèi aninana, da tautauḡoma ḡesaudima

kè vinedi be taudi tauma ama banagama Banabas be Pol mate kè riuporedina ġaromie. ²⁶ Uma tautauġomidima taudi adi yawasanama ai utaedina dà Badama Yesu Keriso aubainama. ²⁷ Tauma Judas be Saelas ka riuriuporedina da aba letae kè girugirumina, taudi mududie ta giu yaġemina.

²⁸ “Arua Babau be tauma kèi anina da nam vita debemie ka boru. Be taumi sibo uma yabediġa koya voiedina: ²⁹ Kani raurauobedima nam ko kanidi be kosina bo musara gadonama kikikinama nam ko kanidi. Be nam ko rauwaivi yababayaba. Deġoda koi naġina, inam naumeki ami visavisarama taudiġa mate, be nam waiwaivi ġesaudima mate. Deġoda uma yabedima ko gosedina, taumi tokare naumeki.

“Ebom matabumi be ko mia kaua.”

³⁰ Dabudine tautauġoma a riuporedi be a dobi a naġona Antiokma. Raġanine taudi dabudi a dobidobina, naumeki da banaga matabudi ai rawateġeidi be leta a utedina.

³¹ Dabudine banaga leta a sievi be nuedima ya verena duġu giudima aubainama.

³² Judas be Saelas taudi peroveta be adi giue a duġudi be a voiedi da ai rewapanana.

³³ Taudi dabudine a rautapa miana, muriġa be taudi tuatuaġedima ai aiaiñidi be suba mate a riupore munaġedina aitauġa a riuriuporedina ġarodie. ³⁴ (-)* ³⁵ Be Pol be Banabas taudi Antiokma a mia kwasa be taudi banaga ġesaudima mate Bada na giuma awai katakatai be a rarauguguya.

Pol na vaġaima wairabuinama

Pol be Banabas ai yamonedina

³⁶ A mia raġan bisanama be Pol Banabas ya riuena, “Agnai tà munaġa meagai matabudinopodiġa deġo Bada riunama tè raraugugyedina, dabudi dà banagama tà vakitekitedi da taudi nema ta naġonaġo bako.” ³⁷ Dabudine Banabas ya ġoeġoena da Jon awai isaisana Mak taudi mate sibo a naġona. ³⁸ Be Pol ya noġoti da nam i verena da taudi Mak mate ta naġo, baninama tauna noġone Pampiliama ya gose poredina. Be tauna nam taudi mate ti noyana. ³⁹ Dabudine taudi uma kauinama aubainama ai kawa riuriu vavasaġa be ai daberaridina. Naumeki da Banabas Mak yai doke be kukakukae a davuna Saiprasma. ⁴⁰ Be Pol tauna Saelas yai doke be a naġona. Be tauwai sumaġa a moiragi da Mamaitua Pol be Saelas e rabedina. ⁴¹ Taudi Siria be Silisia nopodiġa a naġo be Mamaitua na damma matabudi a voiedi da ai rewapanana.

16

Timoti, Pol be Saelas mate a naġona

¹ Tauna Debe be Listrama ya tavana. Dabudine tauwai muriwatana isanama Timoti ya miamiana. Tauna tinananama Jius baneginama be tauna tauwai sumaġa, be tamanama tauna Gurik baneginama. ² Tauwai sumaġa matabudi Listra be Ikonium nopolidie taudi a riuna da Timoti tauna banaga verenama. ³ Vutuna aubainama Pol ya ġoeġoena da Timoti mate sibo a naġona. Inam dabudine Jius a miamiana be Pol kopitom Timoti ġarone ya voiena, baninama Jius banegidima kadi taiye, baninama taudi matabudi a kataiena da Timoti tamanama tauna Gurik baneginama. ⁴ Muriġa taudi meagai da meagai a naġo be apasol be babada Jerusalem nophone abaġa awai aninedina, nama banaga a riu nawedina da taudi yabedima nama sibo a voteyeteyedina. ⁵ Naumeki da Mamaitua na damma a voiedi da adi waisumaġama yai rewapanana be banaga raġaninama patapatana nama sievinama ya moramorabana.

Mamaitua Pol ya riupore nawena Masedoniama

⁶ Pol na banagama mate taudi Pirigia be Galesia provins nophone a naġonaġona, baninama Arua Babau ya riutuaġaiedina da taudi nam Mamaitua na giuma Eisia provins nophone sibo a rauguguye. ⁷ Raġanine taudi Misia provinsne a tavatavana, taudi a raurubu

* 15:34: Gurik baibol nophone vers 34 nam ima kenakenana. Be inam umanama: Be Saelas dabudine ya mia kwasana.

da Bitinia provinsne sibo a naḡona, be Yesu Aruinama ya riutuaḡaiedina. ⁸ Dabudine taudi Misia ai muri be a dobi a naḡona Troas meagaine.

⁹ Inam kupine Pol rauboni matae kitakitanama ya kitana. Tauna Masedonia baneginama ya kitana, noḡone ya midi be yawai baḡana, “Kwa verau Masedoniam be kwa sagumaina!” ¹⁰ Uma rauboninama murine tauma* waiḡapa kè vokaukauana Masedonia naḡonama aubainama, baninama tauma kè noḡoti da Mamaitua ya yokoemaina da inam dabudine sibo vari verenama kè rauguguyena banaga ḡarodie.

Lidia na yawasanama ya vitarena

¹¹ Tauma Troas kè gose be kukakukae kè naḡona Samotres. Be pomainama kè davuna Neapolisma. ¹² Dabudine da tauma kè naḡona Pilipi. Inam Masedonia adi meagaima dosinama be Rom banegidima adi kaba miama. Be dabudine tauma raḡan bisanama kè miana.

¹³ Be Sabat raḡanine tauma kè dobi kè naḡona upae meagai kedanama matane. Dabudine tauma kè noḡoti da Jius adi kaba moiragima gabunama† sibo kè banavina. Tauma kè mia be waiwaivi aitauḡa dabudi awai rawateḡeina ḡarodie kè giuna. ¹⁴ Dabudine waivi tenaḡa isanama Lidia tauna Mamaitua tauraudunenama. Tauna Tayatira meagaine be gara gatugatunama taurau gimaredima. Be tauna uma giunama ya vaivaisedina, Bada tauna nuanama ya vitare be Pol aba ya giuguedina yawai beavaia kauedina. ¹⁵ Dabudine tauna be na vadama banegidima matabudi ai babataitodina. Muriḡa tauna yai baḡamaina, “Deḡoda taumi ko noḡotina da taugu naumeki Bada yàwai sumaḡena, naumeki da ko verau be taugu mate tà miana yau vadae.” Dabudine tauna nuamaima ya riu vitarena.

Pol be Saelas dibure a biridina

¹⁶ Raḡan tenaḡa tauma kè naḡona Jius adi kaba moiragima gabune. Be kedae taunoya waivinama kè banavina, tauna nopone koitiri aruinama. Be inam aruinama tauna kaua nam anikaba kataiedi tauna yawai maḡataridina. Be uma waivinama taupakinama taudi mane dosinama a paḡopaḡona na koitirima aubainama. ¹⁷ Uma waivinama tauma Pol mate yai muriwatanemai be bonanama dosine umanama ya riuriuna, “Uma banegidima taudi Mamaitua saḡasaḡa vavasaḡinama na taunoyama, be taudi yawasana kedanama ta riuriuemina.”

¹⁸ Uma kauinama raḡan matabuna namaḡa ya voivoiana. Be raḡan tenaḡa Pol tuninama ya tuaḡai da yai tautinamuri be koitiri aruinama ya riuena, “Yesu Keriso isane yà riuriu vavasaḡemna: Uma waivinama kwa dobi pore!” Inam dabudine arua waivi ya dobi porena.

¹⁹ Raḡanine waivi taupakinama ta kitana be adi manema anivoienama kedanama ya kovina, naumeki da taudi Pol be Saelas a vunuḡidi be a soru nawedina anikune gabune etaredima aubainama. ²⁰ Taudi a verauḡedina meagaie gewagewa tauwai tarapiriedima ḡarodie a verauḡedi be a riuna, “Uma tautauḡomidima taudi Jius banegidima, da meagaima ta kawakawa gewagewana. ²¹ Baninama taudi vaivai tabudima tawai katakataidana, be tauda nam naumeki da tài aninedi be tà voiedi, baninama tauda Rom banegidama.”

²² Be dabudine patara ai rawateḡeidi da Pol be Saelas a mediedina. Be gewagewa tauwai tarapiriedima taudi Pol be Saelas adi garama a sikedi be tautauḡoma ḡesaudima a riuedi da taudi a kwapudina. ²³ Be taudi a kwapudina raḡan ya riba kaua be dibure a sivudi be dibura taubodamenama a riue da e rabe kauedina. ²⁴ Uma riunama aubainama taubodama dibura nopo vavasaḡine ya biridi be kaḡèdima kaie yai ḡavitadididina.

²⁵ Kupi poune nama Pol be Saelas a moimoiragi be a saresarena Mamaitua ḡarone. Be dibura banegidima ḡesaudima taudi awai beavaiedina. ²⁶ Yai raḡantenaḡe da yoyo dosinama ya tubuḡa be dibura vadanaama matabuna ya gusu da dibura matakededima

* ^{16:10:} Uma dabudine be nokoi ya naḡona riu “tauma” yai karena, baninama dabudine Luk mate. † ^{16:13:} Deḡo meagaidima nam sinagog, Jius doḡae awai rawateḡeidina moiragi aubainama.

matabudi a nuaporaporağā be seini banaga a panipanidina matabudi a nuakuvesana. ²⁷ Be dibura taubodamenama ya ġosori da e kitana be dibura matakededima matabudi a nuaporaporağana, dabudine tauna yai noğotana dibura banegidima matabudi kabe naira ti nağonağō. Vutuna aubainama tauna na kwatikwatima ya soru tavaite be ya ġoeğōena sibo taunağā yai guri munağena. ²⁸ Be Pol bonanama dosine ya riuna, “Nam kwai guri munağem! Tauma matabumai uma.”

²⁹ Dabudine tauna kodam ya riuwane be ya manini nağona vada nopodiğā be Pol da Saelas noğodie ma nairina ya rauduneedina. ³⁰ Dabudine yai doka dobiğedi be yai taraviredina, “Yau bana, aba ya voie be yawasana ya banavi?” ³¹ Be taudi a paribeena, “Bada Yesu kwai sumağē be tam kwa yawasanana. Tam be am vadama banegidima mate.” ³² Be Pol da Saelas Bada riunama tauna be na vadama banegidima mate a riuedina. ³³ Be inam rağanine kupie tauna yai dokedi da kerodima ya koğedi be waiğapa tauna be na sedama mate ai babataitodina. ³⁴ Dabudine taubodama yai doka nawedina na vadae be adi kanima ya vokaukauena. Be tauna na sedama mate mosari nopodima ya moğavuna, baninama taudi yodi Mamaitua tawai sumağena.

³⁵ Pomainama rağan ya tom da gewagewa tauwai tarapiriedima babadidima taudi tauwai kwapi banegidima a riuporedina dibura taubodamenama ġarone be umanama a riuena, “Inam banegidima kwa kaiporağā be ta nağona.” ³⁶ Naumeki da dibura taubodamenama uma riunama Pol ya riuena, “Gewagewa tauwai tarapiriedima a riuna da taumi sibo è kaiporemi. Vutuna aubainama yodi ma nuasubemi ko nağō!” ³⁷ Be Pol tauwai kwapi ya riuedina, “Avedi da tauma Rom banegimaima be taudi nam ti katai kauemainā, be mate nam ama gewagewama ti kataie be patara nopodie a kwapi yababemai be dibure a birimaina. Be yodi taudi ta ġoeğōena moisirie ta kaiporemai, bo? Ibewa! Nam nama. Taudi ġomidima sibo a verau be ai doka dobiğemainā.”

³⁸ Be tauwai kwapi inam giudima gewagewa tauwai tarapiriedima ġarodie ai mağataridina. Rağanine taudi ta vaiena be Pol da Saelas taudi Rom banegidima, dabudine taudi a naira kauana. ³⁹ Naumeki da taudi a verau da Pol be Saelas ai kaiwedi be ai bağedi da sibo meagai a gose pore be a nağona. Naumeki da taudi dibure be ai doka dobiğedina. ⁴⁰ Rağanine Pol be Saelas dibura a dobido porena taudi a nağona Lidia na vadae. Dabudine taudi tauwai sumağā a banavidi da a duğudi be muriğā taudi a nağona.

17

Rauguguya be raukivigewagewa Tesalonaika nōpone

¹ Rağanine taudi a babara nağona Ampipolis be Apolonia meagaidima, a gosedi be Tesalonaikama a tavatavana, dabudine Jius adi sinagogma a kitana. ² Naumeki da Pol tauna nōpone ya nağona maika noğone na kaba voiama nama. Sabat rabuiteğā nopodie tauna banaga mate buka poredima girugirumidima ai tarapiriedi ³ be ya giugiu waibatedina da Tauwai yawasana ei nuatoitoi be gurie e midisuğū munağana yawai mağataridina. Tauna umanama ya riuriuna, “Uma Yesunama taugu ġaromie ya rarauguguyena tauna Tauwai yawasana”. ⁴ Naumeki da Jius banegidima ġesaudima ai sumağā be Pol be Saelas ai muriwatanedina. Be teneğinama nama Gurik banegidima Mamaitua taurauduneenama toitoi be waiwaivi isanağonağodima bisanama.

⁵ Be Jius banegidima a unurana, vutuna aubainama banaga adi yawasanama gewegewedima anikune gabune a rawateğeidina, be taudi iğara inam meagaine ai karena. Taudi a nağō Jeison na vadae a sağana. Taudi Pol be Saelas a wanewanedina da sibo a dobiğedina banaga ġarodie. ⁶ Be taudi a wana rereğedina aubainama, Jeison be tauwai sumağā ġesaudima a soru dobiğedina meagai babadidima noğodie, be bonedima dosine a riuna, “Uma tautauğomidima taudi gewagewa dobu matabuna a voivoiedina be yodi uma a tavana. ⁷ Be Jeison ya riuedi da na vadae ya sağedina. Be taudi Sisa na giuma a rawağaiğāiedi be a riuna da banaga ġesaunama, tauna guyau, isanama Yesu.”

⁸ Rağanine taudi umanama giudima a vaivaledina, patara be meagai babadidima ma medidi a nađo midisuđuna. ⁹ Dabudine babada Jeison na banagama mate a riuedi da mane bisa a ġoeđoedina nama ai maesa be a riuporedi da a nađona.

Pol be Saelas a nađona Berea meagaine

¹⁰ Rağanine kupi ya tavatavana tauwai sumađa Pol be Saelas a riupore nawedina Bereama. Dabudine a tavatavana, taudi Jius adi sinagogma nopone a nađona.

¹¹ Be banaga dabudi Bereama miemienidima taudi banaga veredima, nam Tesalonaika banegidima maika. Baninama taudi rađan matabuna Mamaitua riunama nuedima tabutabune a vaivae be a pađopađona. Dabudine taudi girugiruminama poranama rađan patapatanama a kitakita yađedina, da aba Pol ya riuriuedina inam riukaua bo ibewa. ¹² Be Jius banegidima toitoi be Gurik waiwaividil be tautauđomidima isanađonađodima toitoi matabudi ai sumađana.

¹³ Rağanine Jius banegidima Tesalonaikama ta vaiena be Pol Mamaitua riunama Bereama ya rarauguguyena, taudi mate dabudi a nađo be patara a kawa nopođedeged-eridina. ¹⁴ Naumeki da tauwai sumađa Pol waiđapa a riupore nawena gerese, be Saelas be Timoti Bereama a mia kwasana. ¹⁵ Be tautauđoma aitauđa Pol awai dokena taudi mate a nađona, naumeki da Aten paratinama. Be Pol na giuma a munađena Bereama da Saelas be Timoti ta riuedi be yađiyađina Pol murine ta nađona.

Pol Aten nopone

¹⁶ Rağanine Pol yađoro Saelas be Timoti Atensma ya raberabedina, tauna yai nuaboya kauana, baninama e kitana be meagai nopenama kokoitau ya mođavuna. ¹⁷ Tauna Jius be Gurik tauwai sumađa banegidima mate sinagog nopone ai tarapirina, be rađan patapatanama anikune gabune aitauđa a tavatavana mate awai tarapirina.

¹⁸ Dabudine tautauđoma nuanuauyayedima Epikuria be Stoiki damdima, taudi Pol umanama a riu virevirena, “Inam baneginama giugiu buabuanama aba e giue?” Be banaga ġesaudima a riuna, “Anikitanama maika tauna wari dobu mamaituedima e giuguedina.” Nama taudi a riuna, baninama Yesu tauna gurie be ya midisuđu munađana, vutuna Pol ya rarauguguyena.

¹⁹ Dabudine taudi Pol ai doka nawena Areopagas oyanama* debane be a riuena, “Tauma sibo kè kataie da uma waikatakatainama vaunama aba tam kwai katakataiedi?

²⁰ Tam am giuma vaiedima ditabu beamaie ta yovoyovona. Vutuna aubainama tauma ka ġoeđoena da am giuma pakanama sibo kè katai kauena.” ²¹ Naumeki Aten banegidima be vađavađai matabudi dabudi miemienidima taudi nam aba noyanama ti voivoiena, be taudi rađan matabuna a miaboni be giu vaudima a giuguedi be awai beavaiedina.

²² Dabudine Areopagas oyane adi kaba waiborue dabudine Pol ya midisuđu be ya riuna, “Yau bana! Taugu yà kitakitana da taumi bariawa tabu be tabu ko rarauguguyena, maika kabe Mamaitua. ²³ Taugu ami meagaiđa è babababara nađo rağanine, taugu olta tenađa è banavina da debane umanama a girumana: UMA OLTANAMA TAUNA MAMAITUA NAM KATAKATAIENA TAUNA AUBAINAMA. Taumi uma Mamaituanama nam ko kataieni be ko rarauguguyena, Tauna vutuna yodi yà rauguguyena ġaromie.

²⁴ “Inam Mamaituanama, tauna dobu be nopena yaba matabuna ya voiedina. Be tauna mara be dobu ewai badedina, be tauna nam vada banaga nimedie a voivoiedina nopedie ima miamiana. ²⁵ Be banaga nam teneđina da tauna tai kani be ta rabe, baninama tauna nam aba ġarode ima ġođoena. Ibewa! Tauna vutuna yaba matabuna e raberabedina, be tauna yawasana, yavutu be yaba matabudi e uteutedina. ²⁶ Tauna tauđoma tenađa pakane yai tubuđina be taune dam matabudi dobue yai tubuđidina, baninama ya ġoena da banaga sibo dobu matabuna a miana. Be tauna banaga adi rađanima ya vinedi be adi kaba miamma deđo dabudine sibo a miana mate ya vinedina.

* 17:19: ‘Areopagas’ inam oya debane, be Aten banegidima nuanuauyayedima adi kaba waiboruma gabunama.

²⁷ “Nama Mamaitua e voivoiana, baninama tauna e ġoeġoena da banaga ta wane be tai suratou gurata da ta banavina. Be tauna tauda diade be nam i naġo poredana.

²⁸ Baninama taune tà yawayawasana, tà naġonaġo be tà miamiana. Be ami sarema taubiridima ġesaudima taudi umanama a vatovatodina, ‘Tauda tauna natunatunama.’

²⁹ Vutuna aubainama taudi deġoda Mamaitua Natunatunama, naumeki da tauda nam sibo tèi noġotana Mamaitua tauna kokoitau, banaga adi nuauyauye gold, siruva bo yekue a sarisaridina maika. ³⁰ Dokane Mamaitua bua ya kita poredina, be yodi banaga dobu matabuna e riuriuedina da nuedima ta vitaredina, ³¹ baninama tauna raġan ya vinena da airaġan tauna dobue banaga matabudi adi voiama ruvane ei tarapiriedina. Be tauna tauġoma tenaġa ya vinena da tauna uma kauinama ei badena. Uma banegi-nama Mamaitua gurie ya kawa midisuġu munaġena, da matabuda sibo tè kataiena da Mamaitua uma noyanama tauna ya utena.”

³² Raġanine taudi gurie midimidisuġu muneġinama a vaivaiena, dabudine ġesaudima taudi ai kwatekwateve be ġesaudima a riuna, “Tauma ka ġoeġoena uma riunama wara raġan kwa giu munaġe be ka vaiena.” ³³ Naumeki da Pol ya gosedi be ya naġona.

³⁴ Be tautauġoma bisanama na giuma ai sumaġe be ai muriwatanena. Taudi nopolidie tauġoma tenaġa isanama Dionisus, tauna Areopagas oyanama baneginama. Be ġesau tauna waivinama isanama Damaris, be ġesaudima mate.

18

Pol Korintnopone

¹ Uma kauidima muridie Pol Aten ya gose pore be ya naġona Korint. ² Inam dabudine Jius tauġominama isanama Akwila ya banavina, tauna Pontasma ya tubuġana. Tauna na waivima Prisila mate maiġo ġoma Italima be a tavana, baninama Sisa Klaudias ya riu vavasaġana da Jius banegidima Romma ta gosena. Be Pol ya naġona kitedima aubainama. ³ Be na noyama teneġinama maika taudi. Vutuna aubainama taudi mate a mia be parai a voivoiedina vada aubaidima.

⁴ Be Sabat matabudi sinagog nopone yawai tarapirina, be ya rara rubuna da Jius be Gurik banegidima sibo nuedima a vitaredina. ⁵ Raġanine Saelas be Timoti Masedoniam be a tavana, dabudine Pol parai voienama ya gose be raġan matabuna Mamaitua riunaġa ya giugiu nonoġena, be Jius ġarodie yawai maġatarana da Yesu tauna naumeki Tauwai yawasana. ⁶ Be Jius taudi tauna na giuma a riu virevire be a kunurena. Vutuna aubainama tauna na garae popokau ya rawakurukuruvidi* be ya riuedina, “Deġoda yawasana nam ko banavi, inam taumiġa ami wavuma. Be wavumima taumiġa ko paġo munaġena be nam taugu yau wavu. Yodi be nokoi ya naġona taugu yà naġona eteni ġarodie.”

⁷ Naumeki da Pol sinagog ya dobi pore be ya naġona Taitos Jastas na vadae sinagog diane. Inam baneginama tauna Mamaitua taurauduneenama. ⁸ Krispas sinagog tauwai badenama be na vadama banegidima matabudi Bada ai sumaġena. Be Korint banegidima toitoi nama a vaivaiena, taudi mate ai sumaġa be a babataitona.

⁹ Kupi tenaġa Pol Bada ya kitana, be Bada umanama ya riuen, “Nam kwa naira, tam naumeki da kwa giugiuna, nam kwai nuatuġutuġu, ¹⁰ baninama taugu tam mate, be nam aitau tokare e midisuġu be e raukivi gewegewem. Baninama yau banagama toitoi uma meagaine ta miamiana.” ¹¹ Naumeki da Pol modi tenaġa be nawaravi 6 dabudi ya mia be Mamaitua riunama banaga yawai katakataidina.

¹² Galio tauna Akaia provins nopone yawai primiana raġanine, dabudine Jius banegidima a rawateġeidi da Pol a vunuġi be a verauġena etara aubainama. ¹³ Taudi Pol ai wavu be a riuna, “Uma tauġominama tauna banaga nuedima ya riu vitaredi da taudi Mamaitua a rarau dunee be isanama a kaikai suġuna. Be tauma ama tarawatuma nam nama ima kenakenana.” ¹⁴ Dabudine Pol ġaubonaġa sibo giu yai karea be Galio Jius ya riuedina, “Taumi Jius koi beavaia! Deġoda uma baneginama gewagewa i voienna,

* 18:6: Popokau ya rawakurukuruvinha, baninama adi gewagewama ya ute munaġedina.

naumeki da taugu sibo bonemima è paġona. ¹⁵ Be uma kauinama tauna ya voiena, inam taumi ami waikatakataima na ruvae be ami tarawatuma isedie. Vutuna aubainama uma kauidima taumiġa koi tarapiriedi be nam taugu yau noyama dabudi ima kenakenana.”

¹⁶ Vutuna aubainama tauna anietara vadane be ya tavu dobiġedina. ¹⁷ Dabudine Jius banegidima matabudi sinagog tauwai badenama Sostenes a vunuġi be Galio noġone a riġa yababayababena. Be Galio nam aba i riuenā.

Pol ya munaġana Antiokma. ¹⁸ Be tauna Korintma ya mia guratana. Muriġa na banagama yai kaiwedi be kukakukae, Prisila be Akwila mate a naġona Siriama. Muriġa da ya geruna tauna Kenkeriama debanama a maku porena, na saugama[†] Mamaitua ġarone aubainama. ¹⁹ Taudi Epesesma a tava be dabudine Pol Prisila be Akwila ya gosedi be ya naġona sinagog nopone be Jius banegidima mate ai tarapirina. ²⁰ Dabudine Jius banegidima tauna ai baġana da mate a taumia gurata be tokare sibo ya naġona. Be tauna ya tuaġaina. ²¹ Naumeki da yai kaiwedi be ya riuedina, “Deġoda Mamaitua e ġoeguna, naumeki da tokare yà verau munaġana.” Be dabudine tauna Epeses ya gose be kukakukae ya naġona. ²² Raġjanine tauna Seseriamma ya tavana, tauna ya saġana Jerusalemma Mamaitua na damma waikaiwedima aubainama, be muriġa tauna ya dobi ya naġona Antiokma.

Pol na vaġaima wairabuiteġanama

Apolos ya naġona Epesesma

²³ Pol dabudine Antiokma ya taumia guratana. Muriġa uma dobunama ya gose be tauna ya babara naġona meagai da meagai, Galesia be Pirigia provinsdima nopođiġa, be tauwai muriwatana matabudi ya voiedi da taudi ai rewapanana.

²⁴ Inam raġjanine Jius tauġominama tenaġa isanama Apolos, ya verauna Epeses meagaine. Tauna Alexandriama ya tubuġana, be tauna taugiuyaġayaġa be girugiruminama poranama tauna ya katai kauena. ²⁵ Be tauna Bada Yesu na yawasanama kedanama a giu kauena. Be na giumenta vaiedima ai rewapanana vavasaġana. Avedi da tauna Jon na babataitoma taunaġa ya kataiena, be yaġoro Yesu na kauama ya giu yaġeyaġedina. ²⁶ Tauna ma raudebatorana sinagog nopone ya giuna. Raġjanine Prisila be Akwila tauna na giumenta vaiena be taudi a riue be ai doka nawena adi vadae. Be dabudine taudi Mamaitua na yawasanama kedanama Apolos a giu yaġena.

²⁷ Raġjanine Apolos Akaia naġonama ya waitaina, naumeki tauwai sumaġa Epesesma taudi leta a girumina Akaia ma tauiwai sumaġa ġarodie da raġjanine Apolos dabudine e tavana inam taudi nimedie. Apolos na kaba tavama raġjanine, tauna tauwai sumaġa ya sagu kauedina, waikatakatai puyonama tauna ġarone aubainama. ²⁸ Be na giumenta wairewapanana vavasaġidie Jius banegidima adi giumenta patara nopođiġa be tauna girugiruminama porane ġarodie yai maġatarana da Yesu tauna naumeki Tauwai yawasana.

19

Pol be Jon tauwai babataito na tauwai muriwatana

¹ Raġjanine Apolos tauna Korintma ya miamiana maika, Pol tauna oya tauridiġa kedanama ya paġona, naumeki da Epesesma ya dobina. Dabudine tauwai muriwatana ġesaudima ya banavidi ² be yai taraviredina, “Taumi koyawai sumaġana raġjanine, Arua Babau koya paġo bo ibewa?” Be taudi a paribeena, “Ibewa, tauma nam airaġan deġo Arua Babau riunama ke vaia rubuna.” ³ Naumeki da Pol ya riuna, “Be taumi aba babataitonama koya paġo?” Be taudi a paribeena, “Jon na waibabataitoma.” ⁴ Dabudine Pol ya riuna, “Jon na waibabataitoma inam taudi aitauġa adi noġotama ta vitavitaredina aubaidima. Tauna banaga ya riuedina da, banaga murine e veraverauna, tauna tai sumaġena, inam tauna Yesu.”

[†] ^{18:18:} Raġjanine banaga Mamaitua ġarone a sausaġana, taudi debedima nam ti tomtomna. Be raġjanine sauga ya kovikovina, naumeki da debedima a makumaku poredina.

⁵ Taudi umanama giunama a vaivaiena, taudi Bada Yesu isane a babataitona. ⁶ Rağanine Pol nimanama debedie ya biribiridina, dabudine Arua Babau ġarodie ya yovona. Naumeki da taudi bona tabu be tabu giuedima ai kare be awai perovetana. ⁷ Inam tautauğomidima sievinama 12 nama.

⁸ Pol nawaravi rabuiteğä nopolie tauna ya nağona sinagog nophone, be Mamaitua na waiguyauma banaga ġarodie ma raudebatorana yawai mağataridi be nuedima ya riuriu vitaredina. ⁹ Be banaga ġesaudima taudi a raukosoğaiğai be nam ti sumağana. Be patara noğodie riu gewegewedie Bada na yawasana kedanama a riuedina. Vutuna aubainama Pol taudi ya gosedi be tauwai sumağä ġesaudima ya ragaudi ġarone, be rağan matabuna Tiranus na waikatakataima vadane awai tarapirina. ¹⁰ Uma kauinama nama ya kena nonoğana da modi rabui a kovina, vutuna aubainama Jius banegidima matabudi be Gurik aitauğä Eisia provins nophone miemienidima matabudi Bada riunama a vaiena.

Banaga ginauri bukedima a gabu gorudina

¹¹ Be Epeses nophone Mamaitua rewapania Pol ya ute da tauna mataira dosi vavasağidima ya voiedina. ¹² Banaga taudi Pol na agesi be na garama a ragaudina, be banaga sidesidedima debedie a biridi da a yawasana be arua gewegewedima taudi a dobi poredina.

¹³ Be Jius banegidima ġesaudima taudi ginauri tauvoienama a babaranägo be a rara rubuna da arua gewegewedima banaga a kokukokudina ġarodie sibo Yesu isane a tavu dobiğedina. Taudi umanama a riuna, “Yà riuriu vavasağemna da Yesu, vutuna Pol e rarauguguyena, tauna isane inam baneginama kwa dobi pore.” ¹⁴ Naumeki da Jius pirisidima adi badama isanama Skeva, tauna na sedama tautauğomidima matabudi 7, taudi umanama kauidima a rara rubudina. ¹⁵ Be arua gewagewanama ya riuna, “Taugu Yesu be Pol è kataiedina, be taumi aitau?” ¹⁶ Dabudine banaga arua gewagewanama kokukokunama ya raupoti, ya vunuğidi da ya riğä yababayabedi be taudi ma kovekovedi be ma kosikosinidi naira a manini dobina.

¹⁷ Jius be Gurik banegidima matabudi Epesesma miemienidima uma kauinama a vaie be taudi matabudi a naira kaua be Bada Yesu isanama a kaisuğusuğuna. ¹⁸ Be banaga toitoi aitauğä awai sumağana, taudi a verau be adi voiama gewegewedima patara matedie a riu kuvekuvesidina. ¹⁹ Be banaga toitoi aitauğä ginauri voivoiedima taudi matabudi adi ginaurima moiragidima bukedima a rawateğeidi be patara matedie a gabu gorudina. Be rağanine taudi buka maesidima a sievidi, da mane sievinama ya sağä vavasağana, siruva 50 tausand nama. ²⁰ Umanama kauidie Bada riunama yai rewapania, ya moraba be ya daberarana.

²¹ Inam kauidima muridie Pol Jerusalem nağonama yai nuanoğonoğotena da tauna Masedonia be Akaia nopolidığa sibo ya nağona. Be tauna ya riuna, “Taugu yà nağona Jerusalemma, be muriğä yà nağona Romma.” ²² Naumeki da tauna tausagunama rabui, Timoti be Erastas ya riupore nawe dokedina Masedoniam. Be Pol tauna dabudie Eisia provins nophone ya taumia guratana.

Iğara Epeses nophone ya tubuğana

²³ Naumeki da inam rağanine banaga ġesaudima a medina Bada na yawasanama kedama aubainama, be taudi waikawa riuriu dosinama ai tubuğina. ²⁴ Tauğoma tenağä isanama Demetrias, tauna na noyama inam siruvae purapura ya voivoiedina. Tauna siruvae tempol ġauğaubodima ya voivoiedina, kitedima kokoitau waivinama isanama Aretemis na tempolma maika. Uma vadedima ġauğaubodima banaga a gimara da a ragaudi be a nağonağona. Tauna noya toitoi banaga ya utedi da taudi siruvae yaba tabu be tabu a voivoiedi be yabedie a rara manena.

²⁵ Naumeki da Demetrias tauna na taunoyama be tausagudima ġesaudima mate, matabudi ya rawateğeidi be ya riuedina, “Yau bana, koya kataiena da tauda uma noyane, mane dosinama dà kaba pağoma. ²⁶ Be taumi koya kita be koya vaiena da uma baneginama Pol banaga toitoi nuedima ya riu vitaredina, baninama tauna ya riuna

da mamaitua banaga nimedie voivoiedima inam taudi nam Mamaitua. Uma kauinama nam Epeses tauna ġa nopone i giuena, be Eisia provinsnama matabuna nopone nama ya giugiuna. ²⁷ Uma giunama sabine yodi dà manema anipa ġonama kedanama ewai kavena. Be ġesau inam umanama: Banaga tokare Aretemis na vadama ta no ġota tuatua ġaiena be Aretemis ġominama tauna Eisia be dobu matabuna nopone isanama dosinama banaga a rarau duneena, be yodi Pol e kawakawa kerebuna.”

²⁸ Ra ġanine na banagama nama a vaivaiena, taudi nuedima yai medi kaua be ma yogoyogodi a riuna: “Epeses Aretemisnama tauna sa ġasa ġa vavasa ġinama.” ²⁹ Dabudine meagai banegidima a tava yababayaba be keda taudi Gaiyas be Aristakas mate a soru waimaninidi be a na ġona aniwai boru gabune, be nuedima ya ra ġara ġana. Taudi rabuidi Masedonia banegidima be Pol na varoroma. ³⁰ Pol ya ġoe ġoena sibo ya na ġona patara nopolie be tauwai muriwatana nam ti aninena. ³¹ Be mate provins babadidima dosidima aitau ġa tauna na banagama riu a riuporena ġarone da tauna nam sibo ya na ġo aniwai boru gabune.

³² Dabudine banaga matabudi a nuababa ġa be banaga ġesaudima wari yaba a yogoyo goena, be ġesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be banaga toitoi nam ti kataiena aba aubainama inam dabudine a tava. ³³ Be Judia banegidima Alexandra a biusuri ġa nawena, patara no ġodie ai midiri da tauna aubaidima sibo ya giuna. Be Alexandra nimanama ya kaisu ġu da Jius adi gudutarama sibo banaga ġarodie ya voienna, ³⁴ be banaga ta kitana be tauna Jius baneginama, naumeki da banaga matabudi suara awas rabuinama nopolie a yogotena ġa be a riuriuna, “Epeses Aretemisnama tauna sa ġasa ġa vavasa ġinama!”

³⁵ Dabudine meagai tauwai badenama ya riutua ġaiedi be umanama ya riuna, “Banaga dobu matabuna a kataiena da tauda Epeses banegidama, tauda Aretemis* na tempolma be yeku Aretemis maika kitanama marae be kurukuruvinama mate taurabedima. ³⁶ Nam aitau tokare uma giunama e riutua ġiae be tenetene ġina, vutuna aubainama taumi matabumi koi nuatu ġutu ġu be nam ko voia yababayaba. ³⁷ Taumi uma tautau ġomidima rabui koya sa ġe yababedina. Taudi nam aba da kaba raudunema vadane ti danene bo riu gewegewedie da mamaituama waivinama ti riuen. ³⁸ De ġoda Demetrias be na taunoyama uma banegidima sibo ti wavudina, tauda babada ta miamiana da taudi ta etaredi be dabudine tai kawa wavuwavuna. ³⁹ Be de ġoda taumi giu ġesaudima ġaromie tima kenana, naumeki da tokare boru dosine ko giuedina. ⁴⁰ Aba da manaka ya tubutubu ġana inam aninaira, tauda tokare uma kauinama aubainama tai wavudana. Be nam de ġo dà giuma verena da tokare tà gudutara. Be tauda nam dà giuma baniboruboruna da tokare tà riuedi.” ⁴¹ Uma giudima ya giugiu koviedina, tauna boru yai yamonedina.

20

Pol Epeses ya gose be ya na ġona Troasma

¹ Ra ġanine i ġara ya kovikovina, dabudine Pol tauwai suma ġa ya rawate ġeidi be ya du ġudina. Naumeki da yai kaiwedi be ya gosedi da ya na ġona Masedoniam. ² Inam dobudima tauna ya na ġo rovoedi be banaga ya du ġudu ġudina. Naumeki da Grisma* ya tavana. ³ Dabudine nawaravi rabuite ġa ya mianana, be tauna ya ġoe ġoena sibo ya na ġona Siriama. Be Jius banegidima tauna kana kasirama a tomtomna, vutuna aubainama Pol ya muna ġana Masedoniam.

⁴ Inam va ġaine banaga bisanama Pol mate ai varorona. Taudi isedima Sopata, tauna Berea banaginama Pirus natunama, Aristakas be Sekundas, taudi Tesalonaika banegidima, Gaiyas tauna Debe baneginama, be Timoti, Taikikas be Tropimas, taudi Eisia banegidima. ⁵ Uma banegidima matabudi taudi a doka be Troasma a raberabemaina. ⁶ Be Buredi-Nam-Sasanina soinama murine tauma kukukuae kè davuna Pilipi. Be ra ġan 5

* 19:35: ‘Aretemis’ tauna kokoitau waivinama. * 20:2: ‘Gris’ inam Gurik banegidima adi dobuma.

muridie kèi rawateğeimaina banaga ȡesaudima mate Troasma. Dabudine tauma rağan 7 kè miana.

Eutikas gurie a kawa midisuğu munağena.

⁷ Rağan Sande tauma kèi rawateğeimaina turiya aubainama. Pol ȡarodie ya rarauguguyana, be tauna pomainama na nağoma aubainama, tauna ya giuna da nubautua. ⁸ Tauma vada vatavatara rabuiteğä, be vatara aniwai rabuiteğane tauma kèi rawateğeimaina. Be inam dabudine kodam toitoi a karakaratana. ⁹ Be tauğoma tenağä yaraginama isanama Eutikas tauna windoe ya miamiana, be tauna matanama ya yadoyadona kena aubainama. Be Pol tauna yağoro ya giugiuna. Be rağanine tauğominama ya kenakena nuakoana, tauna windoe be ya kuruva dobi da doğae ya ravusena. Be rağanine ta kaisuğu kabe da tauna kaite ya gurina. ¹⁰ Pol ya dobi da nimane ya tika be banaga ya riuedina, “Koi nuatuğu, tauna yawayawasaninama.” ¹¹ Naumeki da tauna ya sağä ya munağana vada nopone. Dabudine taudi a turiya be murine Pol ya giu watanana da rağan ya tomna. Naumeki da tauna ya nağona. ¹² Dabudine banaga tauğoma yaraginama ai doka nawena vadae yawayawasaninama, be taudi nuedima ya vere kauana.

Pol ya nağona Miletma

¹³ Tauma kè doka be kè nağona wagae. Be kukakukae kè nağona Asosma. Be tauma Pol sibo kèi geruna, be baninama tauna kağanağä nağonama ya ȡoena aubainama, tauna ya riuemainda tauna Asosma kai geruna. ¹⁴ Rağanine tauna Asosma ya banavimaina, naumeki da kèi geru be kè verauna Mitilenema. ¹⁵ Be pomainama tauma kukakukae kè nağona Kiosma. Be mainokomğö tauma Samosma kè ȡotana be mainokommai rağanine tauma Miletma kè tavana, ¹⁶ baninama Pol tauna ya ȡoeğöena da tauma sibo Epesesma kè nağona, be Pentekost rağaninama maida aubainama, tauna nam ei kabikabikoa be yawai paparanana da Jerusalemma e sağä makaina, muriğä da Pentekost.

Pol Epeses babadidima yai kaiwedina

¹⁷ Tauma Miletma be Pol riu ya riuporena Epesesma Mamaitua na damma babadidima ȡarodie da taudi sibo a verauna.

¹⁸ Rağanine taudi a tavatavana tauna ya riuedina, “Taumi koya kataiena taugu pakane uma dabudine è tavana Eisia provins nopone be nema taumi mate rağan matabuna tè mia bakona ¹⁹ be Bada èi yaragena. Taugu voyağote be ma matasurugu Bada èi yaragena, avedi da Jius a rarauguguyana, baninama Jius banegidima yau kasirama a tomtomna.

²⁰ Taumi koya kataiena da taugu nam ai giu tenağä e kaididi kwasena. Ibewa da giu matabudi anisagumima è rauguguya rovoedina ȡaromie. Taugu patare be vada da vada èi katakataimina. ²¹ Taugu Jius be Gurik banegidima è riuedina da taudi matabudi nuedima ta vitaredi Mamaitua ȡarone, be tai sumağana tauda da Badama Yesu Tauwai yawasana ȡarone.

²² “Be taugu yodi Arua e sorusoruguna da yà nağona Jerusalemma. Be dabudine nam e kataiena da aba ȡarogue e tubuğä. ²³ Be taugu è kataiena da taudi ta panigu be ta raukivi gewegeweguna, baninama nama meagai matabuna Arua Babau ya riuriueguna. ²⁴ Be inam naumeki, taugu nam guri ama nainairena, be tenağä, yau yawasanama kedanama be yau noyama Bada Yesu ya uteuteguna, yà raudamoedina. Uma noyanama inam Mamaitua na raukiviverema varinama verenama taugu yàwai matematena.

²⁵ “Be yodi taugu è kataiena da taumi matabumi ȡaromiğä è nağö be Mamaitua na waiguyauma è rarauguguyena, nam aitau tenağä tokare e kita munağegu. ²⁶ Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina: Değoda tam aitau nam yawasana kwa banavi, inam nam teneğinama da taugu koi wavugu, ²⁷ baninama taugu Mamaitua na ȡoanama matabudi è riuemina, be nam aba riunama e kaididi kwasena.

²⁸ “Vutuna aubainama yodi ko kita kaua munağemi be banaga matabuna Mamaitua na dame. Uma banegidima matabudi tauna natunama kosinine ya gimeridina. Be Arua Babau ya vinemi da taumi Mamaitua na yosima taukita watanidima. ²⁹ Taugu è

kataien da rağanine taugu yà gosemina tokare tabei ta sağā nopolie be yosi ta kawa gewegewedina.³⁰ Be mate taumi ḡomimima poumie tokare tautauğoma ḡesaudima ta midisuğu be Mamaitua riunama ta vitaredi da tauwai muriwatana tai doka godabarimi be taumi taudi koi muriwatanedina.³¹ Vutuna aubainama ko kita kaua be ko noğoti da taugu modi rabuiteğä nopolie kipi da suara rağan patapatanama taugu ma matasurugu yawasana kedanama èwai kataimina.

³² “Yodi yà rarau kaigosemina Mamaitua nimane be riunama na wainuapağopağoma, vutuna e voiemi da koi rewapana be yawasana kenakena nonoğinama e utemina. Taumi babau banegimima matabumi.

³³ “Taugu nam aitau ḡarone gold bo siruva bo gara ei kwinena.³⁴ Taumi matabumi koya kataien da nimaguma uma, taugu yau ḡoana be yau varoroma adi ḡoanama è voiedina.³⁵ Be yaba matabudi è voivoiedie taumi èi kataimi da umanama noyedima dosidie taumi banaga gwağegwağedima sibo koya sagudina. Ko noğoti da Bada Yesu tauna umanama ya riuna: ‘Waiuta na wainuaverema dosi vavasağinama, nam pağó na wainuaverema maika.’”

³⁶ Rağanine tauna nama ya riuriuna, tauna tuapikane ya raupari be matabudi a moiragina.³⁷ Dabudine matabudi a ḡaba be Pol a tika be ai suruvena.³⁸ Aba ya kawa nuaboyedina inam uma riudima, taudi noğonama nam ta kita munağe. Naumeki da taudi Pol mate a nağó tenağana wagae. Be dabudine Pol ya gosedi be ya nağona.

21

Pol ya munağana Jerusalemma

¹ Rağanine tauma kè gosedina, tauma kukakukae kè nağona Kosma. Be pomainama tauma kè nağona Rodus, dabudine da kè nağona Patarama.² Dabudine tauma waga kè banavina tauna ya nanağona Poitia, naumeki da tauma wagane kè geruna.³ Tauma Saipras kè kitakitana senimaima yauwanine kè gose be tauma kè nağó ḡomana Siria provins nopolie be Taiama kè ḡotana, baninama dabudine waga taragai yai dobidina.⁴ Naumeki da inam waganama kè dobi pore be dabudine tauwai muriwatana ḡesaudima kè banavidi da taudi mate dabudi rağan 7 kè miana. Uma tauwai muriwatanidima Arue Pol a riuena da tauna nam sibo ya sağā ya nağó Jerusalemma.⁵ Be tauma ama nağoma rağaninama ya tavatavana, naumeki da tauma meagai kè gose be ama vağaima kèi kare munağena. Be tauwai muriwatana, adi visavisarama be adi sedama matabudi meagai kè gosedi da kè dobi be kè nağó tenağana gerese. Be dabudine tauma tuapikamaie kè raupari be kè moiragina.⁶ Be murine kèi kaiwedi da tauma wagae kè sağana, be taudi a munağana meagai.

⁷ Be Taiama dabudine ama vağaima kèi kare munağena, naumeki da Petoleisma kè ḡotana. Dabudine tauwai sumağā kèi kaiwedi be taudi mate kè miana rağan tenağā.

⁸ Pomainama kè midisuğu munağana, naumeki da Seseriamma kè tavana. Be Pilip tauna vari verenama taurauguguyenama na vadae kè miana. Tauna tenağā tauwai kaisagu 7 nopolie.⁹ Tauna natunatunama gugunidima matabudi 4 taudi Mamaitua riunama a giugiuena maika peroveta.

¹⁰ Tauma dabudi kè mianana rağan bisanama, be peroveta isanama Agabas tauna Judiama be ya yovona.¹¹ Naumeki da ḡaromaie ya verau be Pol na boretaima ya pağó be taunağā nimanama be kağanama boretaine ya panidi be ya riuna, “Arua Babau ya riuna umanama, ‘Jius banegidima Jerusalemma uma boretanim tamanama umanama ta pani be eteni nimedie ta boruna.’”¹² Tauma umanama kè vaivaiena, naumeki da dobunama banegidima be tauma Pol kèi bağā guratena da nam sibo ya sağā ya nağó Jerusalemma.

¹³ Be Pol ya paribeedi be ya riuna, “Aba aubainama taumi ko ḡabağaba be taugu kowai nuaboyagu? Taugu è vokaukauana da Jerusalem nopolie ta panigu bo tai guriguna, Bada Yesu isanama aubainama.”¹⁴ Rağanine tauma nam teneteneğina da ke riutuağiae, naumeki da tauma kèi nuatuğutuğu be kè riuna, “Naumeki, Bada na ḡoanama nama e tubuğana.”¹⁵ Uma kauidima muridie tauma kè vokaukaua be kè sağā, kè nağona

Jerusalemma. ¹⁶ Tauwai sumaḡa ḡesaudima Seseriamma mate kē varorona, naumeki da Manason na vadae a saḡemainama da dabudine sibo kē miana. Manason tauna Saipras tauḡominama be tauna tauwai muriwatana poranama.

Pol Jerusalemma ya tavana

¹⁷ Raḡjanine tauma Jerusalemma kē tavatavana, tauwai sumaḡa ma nuaveredi ai doka nawemainama adi vadae. ¹⁸ Be pomainama Pol be tauma ḡesaumaima kē naḡona Jeims kitamama aubainama. Be Mamaitua na damma babadidima matabudi mate dabudi a tavana. ¹⁹ Pol matabudi yai kaiwedi be na noyae yaba matabudi Mamaitua eteni ḡarodie ya voivoiedina yai maḡataridina.

²⁰ Be taudi umanama riunama a vaivaiena raḡjanine, taudi Mamaitua isanama a kaisuḡusuḡuna. Be dabudi taudi Pol a riuena, “Tuai, yodi kwa kita Jius banegidima sievinama tausand toitoi ai sumaḡana. Be matabudi taudi yaḡoro tarawatu mudurabidima. ²¹ Be yodi banaga ḡesaudima taudi umanama a riuena, ‘Tam Jius matabudi eteni nopodie miemienidima kabe kuwai katakataidi be Mousis na tarawatuma kabe ti gosegose. Tam kabe ku riuedina da adi sedama nam kopitom ta paḡo bo nam Mousis na tarawatuma na vaivaietia mia.’ ²² Yodi aba tà voie? Taudi tokare ta vaie da tam kuya tavana.

²³ “Vutuna aubainama tauma aba ka riuemna kwa voiena. Uma dabudine tautauḡoma 4 taudi sauga a voiena Mamaitua ḡarone. ²⁴ Inam tautauḡomidima kwa ragaudi be taudi mate nopomima ko kawa vere munaḡena.* Be tam adi puyoma kwa gimara be tokare taudi debedima ta makudina. Dabudine banaga matabudi ta kita da uma giudima matabudi inam nam riukaua. Be yaḡoro tam tarawatu kwawai muriwatanena.

²⁵ “Be eteni nopodie aitaūḡa awai sumaḡana, tauma adi letama kē girumidi da taudi kani raurauobedima nam ta kanidi be kosina bo musara gadonama kikikinama nam ta kanidi. Be nam ta rauwaivi yababayaba. Deḡoda tai naḡina, inam naumeki adi visavisarama taudiḡa mate, be nam waiwaivi ḡesaudima mate.” ²⁶ Dabudine pomainama Pol inam tautauḡomidima ya ragaudi be tauna taudi mate nopodima a kawa vere munaḡedina. Dabudine taudi a naḡona tempol nopone be Pol pirisi ya riuedina da yodi sauga adi raḡanima a kovina, be raḡan 7 muridie taudi tenatenaḡaḡa nopokawa vere puyodima ta verauḡedina.

Pol tempol nopone a vunuḡina

²⁷ Raḡan 7 ḡaubonaḡa sibo a kovina, Jius banegidima ḡesaudima Eisiamma miemienidima, taudi Pol tempol nopone a kita be taudi banaga matabudi a kawa nopogedegederidi da tauna a vunuḡina. ²⁸ Be taudi bonedima dosine a riuna, “Yau bana, ko sagumai! Uma tauḡominama vutuna dobu matabuna banaga matabudi yawai katakataidina, be giu gewegewdie dà banagama, dà tarawatuma be dà tempolma ya riuriuedana. Be tauna eteni banegidima mate ya saḡedina dà tempolma nopone be ya voie da inam babau gabunama ya kawa miramirana.” ²⁹ Taudi nama a riuna, baninama dokane taudi Pol a kitana, Tropimas mate meagaiḡa a naḡonaḡona. Be taudi a noḡotina da Pol kabe Tropimas iwai doka nawe tempol nopone.

³⁰ Naumeki da meagai banegidima tabutabudima a kawa nopogedegederidi be a maninitava yababayaba be dabudine Pol tempol nopone a vunuḡi be a soru dobiḡena. Be yai raḡantenaḡe da taudi mataked a gududina. ³¹ Raḡjanine waigurinama awai taina, dabudine Rom adi torima matanama e vaiena be Jerusalemma iḡara a ḡaḡaḡaḡarina. ³² Dabudine tauna waiḡapa tauiḡara be adi babadama a dobi be a manini a naḡona patara nopodie. Be patara ta kitana be tauiḡara adi babadama mate a yovoyovona, dabudine taudi Pol riḡanama a gosena. ³³ Naumeki da tauiḡara adi torima matanama Pol ya vunuḡi be na tauiḡarama ya riuedina da taudi seini rabui mate Pol sibo a panira. Dabudine tauna banaga yai taraviredina, “Uma baneginama aitaū, be aba ya voie?” ³⁴ Dabudine banaga

* ^{21:24:} Pol puyo ei maesina, be dabudine ta kita be tai sumaḡa da tauna Mousis na tarawatuma yaḡoro ewai muriwatanena, baninama tauna Jius baneginama aubainama.

ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena, be ḡesaudima wari yaba a yogoyogoena. Be tori matanama nam aba i banavina, aubainama na tauiḡarama ya riuedi da taudi sibo Pol ai doka nawena adi kaba miae.³⁵ Raḡanine Pol wawane ya tavatavana, dabudine iḡara ya moraba vavasaḡana aubainama, tauiḡara Pol a kiroḡa ḡomena gemodie,³⁶ baninama patara taudi ai muriwatanedi be bonedima dosine a riuriuna, “Koi guri!”

Pol ya gudutara munaḡena

³⁷ Dabudine tauiḡara ḡaubonaḡa Pol sibo a nawena vadae, be tauna tori matanama yai baḡana, “Naumeki bo ibewa da aba ḡarome yà giue?” Be tauna ya paribeena, “Tam Gurik bonane giunama kuya kataie, bo?³⁸ Taugu è noḡotina da tam kabe Ijipt banegim, tauna maiḡone iḡara yai tubuḡi be banaga 4 tausand yai doka nawedina dobu kavakavane.”³⁹ Be Pol ya riuna, “Ibewa! Taugu Jius banegiguma be yau meagaima isanama dosinama Tasus, Silisia provins nopone. Be yàwai baḡamna da sibo kuyai aninegu be banaga ḡarodie sibo è giu.”⁴⁰ Be tori matanama tauna yai anine da na ḡoanama sibo ya voiena. Naumeki da Pol wawane ya midi be nimanama ya kaisuḡuna da patara sibo ai beavaiena. Raḡanine taudi matabudi awai nuatuḡutuḡu rovona, dabudine tauna Hibru bonane ya riuedina,

22

¹ “Yau banagama be tamatamaguma, yau gudutarama yodi koi beavaie.”² Raḡanine taudi ta vaiena be Hibru bonane ya giugiuna, naumeki da taudi matabudi ai nuatuḡu vavasaḡana. Dabudine Pol ya riuna,³ “Taugu Jius banegiguma be Tasusma è tubuḡana Silisia provins nopone, be uma dabudine è morabana. Taugu Gamaliel na waibadama dibune, be tauna tamatamadama adi tarawatue yai katakatai kaueguna. Be taugu maika taumi, Mamaitua mudurabiguma.⁴ Taugu Yesu tauwai muriwatanedima è raraukivi gewegewedi be èwai guridina. Taugu tautauḡoma be waiwaivi è vunuḡidi be dibure è biribiridina.⁵ Be pirisi saḡasaḡa vavasaḡinama be meagai babadidima taudi a kataieguna da uma yabedima yà riuriemina inam riukaua. Be taudi leta a uteguna, adi banagama Damaskasma miemienidima aubaidima da taudi a sagugu da tauwai sumaḡa dabudi sibo kè vunuḡidi, yodibe kè panidi be sibo è verauḡedina Jerusalemma, kovoḡidima aubainama.

⁶ “Dabudine taugu è naḡonaḡona Damaskasma be suaratopu nama yana marae waimatakanikaninama yai raḡantenaḡe be yai yana kwa viviroguna.⁷ Be dabudine è beku da doḡae è ravusegu da yà vaiena be bona marae ya riueguna, ‘Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu?’⁸ Be taugu èi taravirena, ‘Tam aitau, Bada?’ Be tauna ya riuna, ‘Taugu Nasaret Yesunama, vutuna kwa raraukivi gewegeweguna.’⁹ Be aitauḡa mate kewai varorona, taudi yana a kitana, be banaga aitau mate kewai giuna bonanama nam ti kataiena.¹⁰ Be taugu è riuna, ‘Bada, aba yà voie?’ Be tauna ya riuna, ‘Kwa midisuḡu be kwa naḡona Damaskasma, be dabudine ta riuem da aba yau ḡoanama kwa voiena.’

¹¹ “Naumeki da yau varorama nimague a kaididi be ai doka naweguna Damaskasma, baninama yana yai matakani kavasaḡana aubainama mataguma yai kupikupi da nam aba e kitana.¹² Dabudine tauḡoma isanama Ananaias ya saḡana ḡarogue. Tauna tarawatu tauvoteyeteyedima be Jius banegidima matabudi dabudi miemienidima tauna a vivivirena.¹³ Tauna diague ya midi be ya riueguna, ‘Tuai Sol, yodi kwai kita munaḡana!’ Be yai raḡantenaḡe da taugu Ananaias è kitana.¹⁴ Dabudine tauna ya riueguna, ‘Tamatamadama adi Mamaituama ya vinem da na ḡoanama kwa kataie be Banaga Didimaninama kwa kita be giu mudune kwa vaiena.¹⁵ Baninama tam tokare tauna na matamatama banaga matabudi ḡarodie. Be tam yaba kuya kitekitedi be kuya vaivaisedina, taudi kwa riuedina.¹⁶ Be yodi nam kwai raba! Kwa midisuḡu be kwa babataito. Be Yesu kwai baḡa da am gewagewama e koḡa poredina.’

¹⁷ “Taugu Jerusalemma è tava munaḡa be tempol nopone è moimoiragina raḡanine, taugu mata ḡomigue rauboni è kitana.¹⁸ Dabudine Bada è kita be ya riueguna, ‘Waiḡapa

Jerusalem kwa gose makaie, baninama taudi tokare taugu kwa giueguna nam tai aninem.’¹⁹ Be taugu è paribeena, ‘Be Bada, taudi boni a kataiena da taugu tauwai sumaġemma sinagog nopolie è riġedi be dibure è biridina. ²⁰ Be am matamatama Stepen taudi awai gurina raġanine, taugu mate dabudi è midi be inam kauinama ēwai aninena. Be aitauġa Stepen tauwai gurinama adi garama è raberabedina, be yodi nam nama.’ ²¹ Dabudine Bada ya riueguna, ‘Kwa naġo! Taugu yà riuporemna madanie eteni ġarodie.’”

Pol tauna Rom baneginama

²² Patara awai beavaie be raġanine Pol nama ya riuriuna, dabudine taudi a yogo be a riuna, “Ko naweteġe be koi guri!” ²³ Dabudine taudi ma yogoyogodi adi garama ai poraġa be popokau gunume ai yaraiedina.

²⁴ Vutuna aubainama tori matanama na tauiraġama ya riuedi da taudi sibo Pol a saġena vada nophone, be dabudine tauna sibo a kwapi be ai taravirevire da aba aubainama banaga tauna nama a rarau yogoe. ²⁵ Dabudine taudi Pol a panina kwa-punuma aubainama. Inam raġanine Pol tauiġara adi badama ya riuena, “Taumi ami tarawatuma nama e riuriuem da Rom baneginama nam ko etare be ko kwapi yababe, bo?”

²⁶ Be tauiġara adi badama inam riunama ya vaivaiena, tauna ya naġo tori matanama ġarone be ya riuena, “Tam aba kwai tubuġi? Uma Rom baneginama!” ²⁷ Dabudine tori matanama ya naġo be Pol yai taravirena, “Tam riukaua Rom banegim, bo?” Dabudine Pol ya riuna, “Ee, riukaua.” ²⁸ Be tori matanama ya riuna, “Taugu mane dosinama è boru da ēi rawa-Romna.” Be Pol ya riuna, “Be taugu naumeki vutuna Rom ġomiguma.” ²⁹ Be taudi aitauġa ġaubonaġa sibo ai taravirevirena, naumeki da inam raġanine taudi a raukai gosena. Be tori matanama tauna ya naira kauana, baninama tauna Rom baneginama ya panina aubainama.

Pol Sanedrion noġodie

³⁰ Pomainama tori matanama ya ġoēgoena sibo ya katai kauena da aba aubainama Jius banegidima Pol awai wawu. Vutuna aubainama tauna Pol ya kaipore be pirisi adi babadama be Sanedrion ya rawateġeidina boru aubainama. Yodibe Pol ya riue ya dobi da noġodie ya midina.

23

¹ Pol Sanedrion babadidima ya kitadididi be ya riuna, “Yau bana, taugu raġan matabuna aninoġotinama Mamaitua matane è mia kauana.”

² Dabudine pirisi saġasaġa vavasaġinama Ananaias aitauġa Pol diane midimididima tenaġa ya riuena da Pol mudunama sibo nimanama tabane ya riġana. ³ Dabudine Pol pirisi saġasaġa vavasaġinama ya riuena, “Mamaitua tam tokare e riġamna, tam banaga kaikayovumma. Tam yodi taugu kwai tarapirieguna tarawatu ruvane, be tam mate tarawatu kwawai kati kotovina, baninama tam kuya riuedina da ta riġaguna.”

⁴ Be aitauġa dabudi a midimidina Pol a riuena, “Tam Mamaitua na pirisima saġasaġa vavasaġinama kwa ġasiġasie, bo?” ⁵ Be Pol ya riuna, “Yau bana, baninama taugu nam e kataiena da tauna gode pirisi saġasaġa vavasaġinama. Be taugu è kataiena da girugiruminama poranama nophone a girumina umanama: ‘Nam giu gewagewane am banagama adi badama kwa riue.’”

⁶ Be Pol e kitedina be banaga ġesaudima Sadisi be ġesaudima Parisi, vutuna aubainama tauna bonanama dosine Sanedrion nophone ya riuna, “Yau bana, taugu Parisi tenaġa be Parisi damnama nophone. Taugu yàwai sumaġana da banaga guriguridima gurie ta midisuġu munaġana, be uma waisumeġinama aubainama taumi ko etaetaregħuna.”

⁷ Raġanine nama ya riuriuna, naumeki da Parisi be Sadisi waiġinana ai kare munaġena. Dabudine borue ai daberaridi be dam rabui a tubuġana. ⁸ Baninama Sadisi a riuriuna da banaga nam tokare gurie ta midisuġu munaġa, be nam deċċo anea bo arua. Be Parisi a riuriuna da uma yabedima matabudi inam ta kenakenana. ⁹ Dabudine banaga yogo

yabayababa ai karea. Be tarawatu tauwai katakataidima Parisi damnama nopone taudi Pol murine a midi be a riuna, “Tauma uma baneginama ġarone nam aba gewagewanama ke banavina, agunai riukaua da tauna anea bo arua ġarone ya giuna.” ¹⁰ Naumeki da waiġinana dabudine ya moramoraba guratana, be tori matanama nuanama ya rovona değoda Pol tima sika waiyamoni. Vutuna aubainama tauna na tauiġarama ya riuedina da taudi a dobi a naġo be ġarodie Pol a soru wiriti da adi vadae a nawena.

¹¹ Inam kupine Bada Pol diane ya midi be ya riuna, “Nam kwa naira! Nema uma dabudine Jerusalemma kwawai matemateguna, nama tokare Rom nopone kwai matemateguna.”

Pol kana kasirama a tomtomna sibo ai gurina

¹² Pomainama raġanboiboi Jius banegidima ġesaudima Pol kana kasirama a tom be taudi a saugawapa munaġedina da nam aba ta kani bo ta tego naumeki da taudi Pol tai gurina. ¹³ Uma saugawapanama nopone banaga sievidima 40 be ġesaudima mate.

¹⁴ Taudi a naġo pirisi adi babadama be meagai babadidima ġarodie be a riuna, “Tauma kē saugawapana da nam aba ka tego bo ka kani naumeki da Pol kai gurina. ¹⁵ Vutuna aubainama yodi taumi Sanedrion mate tori matanama koi baġa da tauna sibo Pol ya riuporena ġaromie. Ko kaiyovue da ko riuna kabe taumi Pol na giuma pakanama ko katai kause. Be raġanine e yovoyovoġena tauma kedae kai gurina.”

¹⁶ Be Pol ġavunama e vaiena be Jius banegidima ġesaudima Pol kana kasirama a tomtomna, naumeki da ya naġo değō Pol ya miamiae be yaba matabuna a giuguedina yai varina. ¹⁷ Dabudine Pol tauiġara adi badama tenaġa ya yokoe be ya riuena, “Uma yaraginama kwai doka nawe tori matanama ġarone. Be tauna aba e riuena.”

¹⁸ Naumeki inam yaraginama yai doka nawena tori matanama ġarone be ya riuena, “Dibura tauġominama Pol ya yokoegu be yai baġagu da uma yaraginama è saġena ġarome, baninama tauna am riuma ġarone aubainama.” ¹⁹ Dabudine tori matanama yaraginama nimane ya kaididi be yai doka nawe ġavoe be yai taravirena, “Aba riuna, be kwa riuegu!” ²⁰ Naumeki da tauna ya riuna, “Jius banegidima taudi Pol kana kasirama a tomna da pomai tai baġam da tam Pol kabe kwa nawe Sanedrion ġarodie, na giuma pakanama katai kauenama aubainama. Be inam matabuna kaiyovu, ²¹ baninama taudi banaga 40 be ġesaudima mate a saugawapa da nam aba ta tego bo ta kani naumeki da Pol tai gurina. Be yodi taudi tabodabodama be tam bonamma ta raberabena. Vutuna aubainama tam nam Pol kwa riupore!”

²² Naumeki da tori matanama yaraga ya riupore be ya riuena, “Nam aitau kwa riue da uma giunama tam taugu kuya riueguna, kuya vaie?”

Pol a nawena Seseriana

²³ Naumeki da uma kauinama murine tori matanama tauiġara babadidima rabui ya yokoedi be ya riuinedina, “Taumi tauiġara matabudi 200, hosi taugerunama 70 be kea banegidima 200 ko ragau wainonoġa da mateġa 9 okoroki kupie ko naġona Seseriana.

²⁴ Be hosi ko paġo da Pol debane koi geru be ko bobodi kauenama naumeki da primia Filiks ġarone.” ²⁵ Be dabudine primia na letama ya girumi be umanama ya riuna:

²⁶ “Taugu Klaudias Lisias, tam primia saġasaġa vavasaġimma Filiks, yàwai kai-wemna!

²⁷ Jius banegidima uma tauġomina a vunuġi be ġaubonaġa sibo ai gurina, be taugu yau tauiġarama mate kē dobi be kē kwayedina, baninama taugu è vaiena da tauna Rom baneginama aubainama. ²⁸ Be taugu è ġoeġoena sibo è kataiena da aba aubainama taudi tauna awai wavu, vutuna aubainama taugu Pol è saġena Sanedrion noġodie.

²⁹ Taugu è banavina da taudi adi voiama be adi tarawatuma aubainama Pol tawai wavuna, be nam aiyaba i voiema da sibo ya dibura bo ya guri. ³⁰ Be raġanine taugu kana kasirama a tomtomna yà vaiena be waiġapa è riupore makaiena ġarome, be tauwai wavunama mate è riuedina da taudi tam ta riuemna da aba aubainama taudi Pol tawai wavu.”

³¹ Naumeki da tauiāgara adi tori matanama aba ya riuriuedina taudi nama a voiedina. Taudi Pol kupie ai dokena naumeki da Antipatrism. ³² Be pomainama a munaāgana adi gabue be hosi taugerunama taudīga Pol mate a naāgona. ³³ Raāganine taudi Seseriam a tavatavana, taudi leta primia a utena, be Pol tauna īgarone a gosena. ³⁴ Dabudine primia leta ya sievi be tauna Pol yai taravire da tauna ai dobu baneginama. Dabudine e vaiena be tauna Silisia provins baneginama, ³⁵ be ya riuena, “Tam tauwai wavumma ta tava, yodibe taugu am giuma yāi beavaiena.” Dabudine tauna ya riuna da Pol Herod na vadae taubodama ta rabena.

24

Pol Filiks īgarone ya etarana

¹ Raājan 5 muridie pirisi adi badama Ananaias be meagai babadidima īgesaudima be giu taukai viranama isanama Tetulas a dobi a naāgona Seseriam. Dabudine taudi adi waiwavuma primia Filiks īgarone ai maāgataridina. ² Dabudi Pol a yokosaāge vadae be Tetulas na waiwavuma yai karea Filiks noāgome be ya riuna,

“Tauma am subae kēi nuaverevere guratana raājan matabuna tam am waibadae, be yaba matabudi veredima a tubutubuāgana uma dobunama aniwai verenama aubainama.

³ Tauma uma kauidima kawai aninedina dobu matabuna be raājan matabudi. Be nuamaima tabutabune tam primia Filiks kawai nuavevererena īgarome. ⁴ Taugu nam ama īgoēgoena da tam am suarama yāi yakare, vutuna aubainama yāwai baāgamna da kivimma sibo ya vere da ama giuma sibo kuya vaiena. ⁵ Tauma uma baneginama kē banavina da tauna gewagewa tauwai tubuāginama, tauna dobu matabuna nopodie Jius banegidima e kawakawa nuaāgoreāgoredi be iāgara tawai tubuāgidina. Tauna Nasaretma raudune-kaikaiyovu-damnema* adi badama. ⁶ Be tauna tempol mate ya kawa miramirana, vutuna aubainama tauma kē vunuāgina.[†] ⁷⁻⁸ Be tamāga kwai taravirevire da dabudi riukaua kwa banavi da tauna aba aubainama kē vunuāgi.” ⁹ Be Jius banegidima dabudine turedima a kaisagu be a riuna, “Uma giudima matabudi riukaua.”

Pol na gudutarama Filiks īgarone

¹⁰ Naumeki da primia nimanama ya kaisuāgu da Pol sibo ya giuna. Be Pol ya riuna, “Taugu è kataiena da tam modi da modi tam uma dobunama banegidima adi tauwai tarapirima, vutuna aubainama taugu nuaguma vereverene yau gudutarama tam noāgome yā voienna. ¹¹ Tokare kwa banavina da riukaua da taugu yodi raājan 12 a kovina, è saāga è naāgona Jerusalemma, raudune aubainama. ¹² Be tauwai wavuguma nam ti kitagu da taugu aitau mate tempol nopone kēi kawa riuriu, bo aitau banegidima è kawa nopogedegederidina sinagog bo meagai nopodie. ¹³ Be taudi nam teneteneāgina da awai wavuguna, inam wavunama banidima yodi tai maāgataridi.

¹⁴ “Be uma yāwai maāgatarimina da tamatamamaima adi Mamaituama taugu yāwai taunoyena, be yau waitau noyama yawasana kedanama taudi tawai isana raudune-kaikaiyovu. Taugu yaba matabudi tarawatu be peroveta a girugirumidina nopodie yāwai sumaāgedina. ¹⁵ Be taugu Mamaitua yāwai sumaāgena maika taudi, da tokare banaga veredi be gewegewedima matabudi tokare gurie ta midisuāgu munaāgana. ¹⁶ Vutuna aubainama taugu raājan patapatanama yārara rubuna da yau noāgotama Mamaitua be banaga īgarodie e vere kauana.

¹⁷ “Be modi toitoi muridie, taugu yodi Jerusalemma è tavana da yau banagama waikaruwaāgewaāgedima yā sagudina, be taugu puyo Mamaitua īgarone yā voienna.

* ^{24:5:} ‘Raudune-kaikaiyovu-damnema’ inam sect. † ^{24:6:} Gurik baibol īgesaudima 6b-8a mate ta kenakenana. Inam versedima taudi umanama: 6b Tauma ka īgoēgoena ma tarawatumna ruvae sibo ke etarena. 7 Be tori matanama tauna isanama Lisias, tauna na tauiāgarama mate a tava be tauma a rawabakobakokomai be nimamaie a kwayamaina. 8a Be Lisias ya riuna, “Aitauāga Pol tauwai wavunama, taudi tam Filiks noāgome ta tava da ta midimidi be tam Pol kwai etarena”.

¹⁸ Taugu tempol nopone yau waikaiwama puyonama è voivoie be tauwai wavuguma a banaviguna. Be taugu nam banaga e kawakawa nuañoreñoredi bo iñara ewai tubuñidina.

¹⁹ Rañanine yau puyoma è voivoiedina, dabudine Jius banegidima Eisia provins nopone miemienidima, taudi a kitakitaguna. Be dabudine aba gewagewanama e voienna, naumeki da taudi sibo yodi uma dobudine a dobi be ai wavuguna. ²⁰ Be uma banegidima kaua ta midimidina kwai taraviredi taudi aba gewagewanama ñarogue a banavi, taugu sanedrion noñodie è midimidina rañanine. ²¹ Agunai taugu uma riunama ñarodie è vatona, aubainama tawai wavuguna: ‘Taugu yàwai sumañana da banaga guriguridima tokare gurie ta midisuñu munañana, be uma waisumeñinama aubainama, taumi ko etaetareguna.’”

²² Be Filiks Pol na kaba waisumañama kedanama ya kataiena, aubainama tauna etara na rañanima ya taurie be ya riuna, “Rañanine tori matanama Lisias tauna e dobi, yodibe ami etarama taugu yài kare munañena.” ²³ Dabudine Filiks tori matanama ya riuena da tauna Pol dibure sibo ya boru be ya riuena, “Kwa voie da tauna nuanama e verena. Deñoda na banagama vakitanama bo na waiyabama ta verauñena, nam kwai ñakedi!”

Pol Filiks be Drusila noñodie

²⁴ Naumeki da rañan bisanama be Filiks na visarama Drusila mate a tavana, be na visarama tauna Jius baneginama. Tauna Pol na riuma ya riuporena. Baninama tauna ya ñoeñoen sibo waisumañga Yesu Tauwai yawsana ñarone kedanama Pol ya giue be sibo ya vaiena. ²⁵ Naumeki da Pol giu yai kare da ya giugiuna. Be rañanine tauna didimana, rabe munañga be rañan damonama na waitarapirima ya giugiuedina, dabudine Filiks ya naira be ya riuna, “Yodi naumeki, kwa nañgo be wari rañan yau rañanima yà pañgo kauena, tokare yà riu munañem da kwa verau be tai giuna.” ²⁶ Be rañanine Filiks giu ya vaivaiena maika, tauna nopone umanama yawai nuanoñonoñotana, “Pol agunai yà gwaya da mane e utegu be dibura e dobi porena.” Vutuna aubainama tauna rañan matabuna Pol mate awai giuna.

²⁷ Be rañanine modi rabui a kovina, naumeki da Filiks e paiyanama tauñoma isanama Porikius Festas ya sañana. Be Filiks tauna Jius banegidima anitai nuavereveredima aubainama Pol dibure ya goseporena.

25

Pol Festas noñone ai wavuna

¹ Festas Seseriamma ya tava be rañan rabuiteñga muridie tauna ya saña be ya nañona Jerusalemma. ² Be dabudine pirisi adi babada be Jius babadidima taudi Festas ñarone a verau be adi waiwavuma Pol ñarone ai mañatarina. ³ Naumeki da taudi Festas ai bañana da adi ñoanama sibo ya voienna, da Pol sibo ya sañena Jerusalemma. Nama a riuna, baninama taudi sibo a ñoeñoen da kedae a bodama be Pol sibo ai gurina. ⁴ Be Festas ya riuna, “Ibewa, Pol tauna Seseriamma e miana be taugu rañan ñaubonañga be yà dobi yà nañona, ⁵ be taumi ami babadama ti ñoena, naumeki taudi mate sibo kè nañgo be nove dabudine adi waiwavuma inam tauñominama ñarone sibo a voienna, deñoda tauna aba ima voivoia waigewa.”

⁶ Festas dobudine ya miana rañan 8 bo 10 nama, be muridie ya dobi be ya nañona Seseriamma. Be pomainama tauna etara yai kare be na tauiñarama ya riuedina da Pol sibo a verauñena ñarone. ⁷ Be rañanine Pol ya tavatavana, dabudine Jius banegidima aitaúñga Jerusalemma yovoyovodima Pol a midi kwaviviro be ai wavy vavasañena. Be inam waiwavudima nam banibiribiridi. ⁸ Dabudine Pol ya gudutara munañge be ya riuna, “Taugu nam aba gewagewanama e voienna Jius adi tarawatum ñarone, be tempol ñarone bo Sisa ñarone.”

⁹ Be Festas ya ñoeñoen sibo Jius adi ñoanama ya voienna. Vutuna aubainama tauna Pol yai taravirena, “Tam Jerusalem nañonama kwa ñoeñoe bo ibewa? Be dabudine sibo uma kauidima è etaremna.” ¹⁰ Be Pol ya paribeena, “Uma vadane yodi yà midimidina,

vutuna tauna Sisa na vadama anietara aubainama. Be uma gabunama vutuna anietara gabunama be dabudine taugu kwa etareguna. Tam kuya katai kaueguna da taugu nam aba gewagewanama Jius ġarodie e voiena. ¹¹ Deġoda aiyaba gewagewa vavasaġinama e voie be waiguriguma ti ġoena, naumeki da sibo ai guriguna. Be deġoda uma yabedima matabudi tawai wavuguna kaiyovu, naumeki da nam aitau e riuporegu da noa banegidima ġarodie be tai gurigu. Taugu yà ġoeġoena Sisa e etareguna.”

¹² Dabudine Festas na banagama mate oga a taraġi be ya paribeena umanama, “Tam Sisa kuya ġoena e etaremna aubainama, naumeki da kwa naġona meagai dosinama Romma, Sisa ġarone.”

Festas be Agripa

¹³ Raġan bisanama muridie guyau Agripa be Benis* a tavana Seseriamma, Festas waikaiwenama aubainama. ¹⁴ Dabudine a mia guratana be inam raġanine Festas, Pol na kauama guyau yai varie be ya riuna, “Raġanine Filiks ya naġonaġona, tauna tauġoma tenaġħana dibure ya gose porena. ¹⁵ Be taugu raġanine Jerusalem è naġonaġona, dabudine pirisi adi babada be Jius babadidima taudi tauna awai wavu be a ġoeġoena da sibo ai gurina. ¹⁶ Be taugu è riuedina: Tauma Rom banegimaima nam nama ama vaivai da banaga tauwai wavunama nimedie ka boru yababe. Tauna awai wavuna aubainama, noġone tauwai wavunama noġodie na gudutaraġama e voia dokena.

¹⁷ “Be raġanine taudi uma dabudine a dobina, taugu nam e taivareġana, naumeki da pomainama taugu etara èi karea. Vutuna aubainama yau taunoyama è riuedi da taudi sibo Pol a saġena ġarogue. ¹⁸ Be raġanine tauwai wavunama a midisuġuna giu aubainama, be taugu èi noġotana kabe aba gewagewanama Pol ġarone ta giu, be nam aba ti giuena. ¹⁹ Be taudi adi waiwavuma inam taudiġa adi raudunema debane a giugiuna, be ġesaunama banaga isanama Yesu tauna ya gurina, be Pol e riuriuna da tauna ya yawasanana. ²⁰ Taugu uma kauidima è nuababaġedina. Vutuna aubainama taugu èi taravirena da tauna sibo ya naġona Jerusalemma be dabudi sibo a etarena. ²¹ Be Pol ya riuna da tauna e ġoeġoena Sisa e etarena uma kauidima aubaidima. Vutuna aubainama taugu uma dabudine è raberabena da sibo e riuporena Sisa ġarone.”

²² Dabudine Agripa Festas ya riuela, “Taugu mate yà ġoeġoena uma baneginama na giuma yà vaiena.” Be Festas ya paribeena, “Tam pomai tauna kwai beavaiena.”

Pol guyau Agripa noġone

²³ Pomainama Agripa be Benis a saġana kitedima yai mata veraverau vavasaġana, be iġara babadidima dosidima be meagai babadidima mate. Matabudi a saġana anikaba etara gabune. Be raġanine Festas ya riuriuna, na taunoyama Pol ai doka saġena. ²⁴ Be Festas ya riuna, “Guyau Agripa be taumi matabumi aitauġa yodi uma dabudine, uma tauġominama ko kita! Jius matabudi raġan matabuna Jerusalemma be uma dabudi Seseriamma awai baġaguna da sibo uma tauġominama nam ya mia. ²⁵ Be taugu è banavina da tauna nam aba gewagewanama i voiena da tauna sibo ya guri. Be Pol ya riuna da tauna e ġoeġoena Sisa e etarena. Vutuna aubainama taugu èi nuanoġonoġota da sibo è riuporena Romma. ²⁶ Be taugu nam e katai kauena aba giunama sibo è girumi Sisa ġarone. Vutuna aubainama taugu è saġena taumi matabumi ġaromie be mate tam guyau Agripa ġarome. Be tài taravirevire da muriġa taugu aba sibo è kataie, yodibe sibo è girumana. ²⁷ Baninama taugu è noġotina umanama: Deġoda banaga nam aba gewagewanama i voiena, inam nam i verena da yà riupore yababe, be tauna e naġo Sisa ġarone etara aubainama.”

* 25:13: Agripa isa ġominama inam ‘Herod Agripa II’, be Benis tauna nuvunama. Be tamedima Apasol 12:1 nophone.

¹ Dabudine Agripa Pol ya riuena, “Tam yodi tamāga aubaimma kwa giuna.” Dabudine Pol nimanama ya kaisuāgu be na gudutarama yai karena, ² “Guyau Agripa, taugu nuaguma ya verena da manaka taugu tam noāgome yā midi be Jius adi waiwavuma aubainama taugu yā gudutara munaāgéguna. ³ Taugu nuaguma ya verena, baninama tam Jius adi vaivaima be adi waiāginanama kuya katai kauedina. Vutuna aubainama taugu yāwai baāgamna da tam kwai beavaia kaueguna.

⁴ “Jius matabudi a katai kaueguna yau yawasanama nema è mia bakona gomana āaubogue da yodi. Pakane yau damma nopodie è miamiana, be muriāga è naāgona Jerusalemma è miana. ⁵ Inam raāganine taugu Jerusalemma è miamiana, taudi a kataiegu da taugu Parisi. Be Parisi adi tarawatuma ya bagibagi kauana. Be deāgoda Jius taudi tima āoe, naumeki da taudi ta riuemna da yau giuma inam riukaua. ⁶ Be yodi taumi ko etaetareguna, baninama taugu nopolguma e riuriuna da Mamaitua yaba matabudi e voivoiedina tamatamadama āgarodie ya sausaugana nama. ⁷ Uma sauginama tauda dà damma sievinama 12 nopolidima ya riuriuna da sibo ya tubuāga be a kitana. Vutuna aubainama taudi kupi da suara awai taunoyana Mamaitua āgarone. Be guyau, taugu yau waisumaāgama inam sauginama āgarone, vutuna aubainama Jius banegidima tawai wavuguna. ⁸ Aba aubainama taumi ko noāgonoāgota bekubeku da Mamaitua nam teneteneāgina da banaga guriguridima e kawa midisuāgu munaāgedi?

⁹ “Taugu mate dokane nama è noāgoti da Nasaret Yesunama isanama waiājavienama ya vere kauana. ¹⁰ Be inam kauinama nama Jerusalemma è voiana. Taugu pirisi adi babadama isedie tauwai sumaāga è vunuāgidi be dibure è biridina. Be raāganine taudi waiguridima aubainama, taugu raāgan matabuna èwai aninedina. ¹¹ Taugu raāgan matabudi è naāgo sinagog nopolidīga be tauwai sumaāga è kovoāgidi be è segeridi da taudi Yesu a kunukunurena. Taugu nuaguma yai medi kauana āgarodie aubainama è naāgona wari dobue, meagai dosidie da sibo è banavidi be è kovoāgidina.

¹² “Raāgan tenaāga taugu è naāgonaāgona Damaskasma, pirisi adi babadama isedie be adi wairewapanae. ¹³ Be suaratopunama be taugu marae yana waimatakanikani vavasaāginama è kitana, nam maika suara. Be taugu yau varoroma mate yai yana kwa viviromaina. ¹⁴ Dabudine tauma matabumai kè beku da doāgae kè ravusemaina be taugu bona è vaie be Hibru bonane ya riueguna, ‘Sol, Sol, aba aubainama kwa raraukivi gewegewegu? Tam nam teneteneāgina da taugu kwai iāgara āgaregu.’ ¹⁵ Be taugu èi taravirena, ‘Tam aitau, Bada?’ Be tauna ya riuna, ‘Taugu Yesu, vutuna kwa raraukivi gewegeweguna. ¹⁶ Be yodi kwa midisuāgu! Taugu è maāgatarana āgarome, baninama taugu è vinemna da tam yau taunoyama be aba matame kuya kitakitana kwai matematena, be mate yaba āgesaudima muriāga yāi kataimna. ¹⁷ Taugu yā riuporemna Jius be eteni banegidima āgarodie, be taugu ya midi āgārimna. Tam yā riuporemna ¹⁸ da matedima kwa rawakaya da taudi tadiwanawana ta gose be nuedima ta vitaredina yanae; inam baninama Seitan na rewapanama ta gose be nuedima ta vitaredina Mamaitua āgarone. Baninama deāgoda taudi taugu tai sumaāgéguna, naumeki da Mamaitua adi gewagewama e noāgota poredi be tokare marae adi buderima e utedina, Mamaitua na banagama vinevinedima mate.’

¹⁹ “Vutuna aubainama guyau, taugu mara kauidima a maāgamaāgatarana nam e rawaāgaiāgiedina, ²⁰ be taugu noāgone Damaskasma è rauguguyana, muriāga Jerusalem, Judia dobunama matabuna be eteni mate āgarodie da taudi sibo nuedima a vitaredina Mamaitua āgarone. Be taudi adi voiama veredie sibo ai maāgatara da taudi nuedima a vitaredina. ²¹ Baninama uma kauidima aubaidima Jius banegidima tempol nophone a vunuāgigu be a āoeāgoena sibo ai guriguna. ²² Be Mamaitua ya kaisaguguna naumeki da yodi, vutuna aubainama taugu yodi umanema yā midimidi be banaga dosidi be banaga āgoma āgarodie yā rarau guguyana. Be taugu yaba matabuna yā giugiuena, inam matabuna peroveta be Mousis mudugabudima a riuna da sibo aba ya tubuāgana. ²³ Be tauda da raāganine uma kauidima kaite a tubuāgana, Tauwai yawasana yai nuatoitoi be tauna vutuna gurie ya midisuāgu doka be yana ya rauguguyena na banagama be eteni āgarodie.”

²⁴ Inam dabudine Pol yaḡoro ya gudugudutarana, be Festas bonanama dosine ya riuna, “Pol, tam kuya buana! Am kataima dosinama ya rawabuamna!” ²⁵ Be Pol ya riuna, “Ibewa, bada Festas! Taugu nam e buana. Yaba matabuna yà giuguedina inam riukaua be yà giugiu kauana. ²⁶ Be guyau uma kaudima matabudi tauna ya kataiedina, vutuna aubainama taugu yà giu ḡomena be nam yà naira. Be taugu yà noḡonoḡotadidina da uma kaudima matabudi guyau ya kataiedina, baninama nam ai kaua moisirie i tubuḡana. ²⁷ Guyau Agripa, tam peroveta kwai sumaḡedi bo ibewa? Taugu è kataiena tam kwawai sumaḡedina.”

²⁸ Dabudine Agripa Pol ya riuena, “Tam kwa voivoieguna ḡaubonaḡa da taugu yà rawa-Kuristenna.” ²⁹ Be Pol ya riuna, “Taugu yà moimoiragina Mamaitua ḡarone da raḡan ḡaubonaḡa bo tokare, nam tamḡa be matabumi aitauḡa uma dabudine manaka kowai beavaieguna, taumi tokare taugu maika ko tubuḡana, be nam uma seininama tunigue mate.”

³⁰ Dabudine guyau, primia, Benis be aitauḡa dabudi mate a miamiana, matabudi a midisuḡuna. ³¹ Taudi anietara gabunama a gose pore be adi banagama mate a giu be a riuna, “Uma baneginama nam aba gewagewanama i voiena da sibo ai guri bo a pani.” ³² Be Agripa Festas ya riuena, “Tauda uma baneginama sibo tè kaipore da ya naḡona, be nam nama tà voie, baninama tauna e ḡoeḡoena da Sisa sibo ya etarena.”

27

Pol e naḡonaḡona Romma

¹ Raḡanine taudi a riuna da tauma sibo kè naḡona Italima, taudi Pol be dibura banegidima ḡesaudima iḡara banegidima adi badama isanama Julias nimane a biridina. Julias tauna iḡeīgeridima adi debama awai isana ‘Augastas Deba’ adi badama. ² Tauma Adramitium banegidima adi wagama, ḡaubonaḡa sibo ya naḡona geresa meagaidima, matabudi Eisia provinsnama nopodiḡa, be tauma kè geru da kè naḡona. Be Aristakas tauna Tesalonaika baneginama Masedonia provins nopone, tauna mate kè naḡona.

³ Pomainama tauma Saidonma kè ḡotana. Be Julias tauna kivinama ya vere kauana Pol ḡarone aubainama, yai anine da Pol na banagama ḡarodie sibo ya naḡona, da taudi sibo tauna a rabena. ⁴ Naumeki da dobunama kè gose be kukakukae kè naḡona Saipras bonabona taurinaḡa, baninama sive dosinama ya miditommaina aubainama.

⁵ Raḡanine tauma Silisia be Pampilia egasidima kè davudavuna, naumeki da tauma Mirama kè ḡotana Lisia provins nopone. ⁶ Dabudine tauiḡara adi badama tauna Alexandria waganama ya banavina, tauna ya naḡonaḡona Italima. Vutuna aubainama tauma wagane yai gerumaina.

⁷ Raḡan toitoi nopodie tauma mamareḡa kè naḡonaḡona, be Knidusma tavanama ḡaromaie ya piripiri kauana. Tauma deḡo yauwanine kè naḡonaḡona, sive nam i aninemaina. Vutuna aubainama tauma Kret noḡonaḡa kè naḡona Salmone dianaḡa.

⁸ Tauma geresaḡa kè naḡona ya bagibagi kauana, naumeki da dobu isanama Wopu-Waimatakanikaninama. Uma dobunama inam Lasea meagainama diane. ⁹ Raḡaninama toitoi kaite ai kovidina be widina raḡaninama mate ya kovina. Vutuna aubainama uma vaḡainama yai nuanainairana be Pol nuedima ya boru ¹⁰ be ya riuna, “Yau bana! Taugu è kitana tauda dà vaḡaima tokare e gewagewana, be waga, taragai be tauda dà yawasanama mate ta kawa gewegewedina.” ¹¹ Be tauiḡara adi badama tauna Pol aba ya giugiuena ya vaia tuaḡiae be yabiyabi taupaḡona be waga taupakinama adi giuma yai muriwatanedina.

¹² Be uma dobunama nam teneteneḡina da waga sibo ya midi, baninama sive ya moraba kauana. Vutuna aubainama banaga toitoi a riuna da uma dobunama kè gose be tauma sibo kè naḡo ḡomana Piniksma, be dabudine tauma kè mia da sive raḡaninama sibo ya kovina. Piniks inam meagai Kret bonabonane, be dabudine waga adi kaba midima. Piniks inam suara na kaba yovoma yauwanine.

¹³ Rağanine sive ığaubonama ya manimaninina taudi ai noğotana yodi kabe rağan verenama nağō aubainama. Vutuna aubainama anika a soru tavaite be kukukuae Kret geresinağā a nağona. ¹⁴ Naumeki da a nağō nam dauna be kaibitibiti Kret yauwanine yai karena. ¹⁵ Be kaibitibiti waga ya pağō be tauma nam teneteneğina da sive matane sibo kè nağō. Vutuna aubainama yabiyabi kè gose be sive taunağā waga ya suve be ya nawena.

¹⁶ Be rağanine tauma bonabona isanama Kluda kewai murina, inam rağanine taudi ığarodie ya bagibagi kauana da dingi sibo a soru tavaite. ¹⁷ Be rağanine a sorusoru tavaitenā taudi waga bogane a panina.* ¹⁸ Be muriğā taudi a nairana değoda waga Sirtis kiredima debedie ima raukaisağā. Vutuna aubainama taudi kuka dosinama a kaipore be taudi a tenam nağona.

¹⁸ Kaibitibiti ya moramoraba guratana aubainama, pomainama taragai waga nopone be ai porağā dobiğedina. ¹⁹ Be rağan aniwai rabuiteğane taudi waga purepuredimā ai porağā dobiğedina. ²⁰ Be inam rağandima toitoi nopolie tauma nam suara bo kipora ke kita rubudina, be kaibitibiti ya moramoraba vavasağana, naumeki da tauma ama noğotama ya kovina da nam tokare ka yawasana.

²¹ Banaga rağaninama daudaunama wagae a miamia watanana, be nam ti kani rubuna, dabudine Pol noğodie ya midisuğū be ya riuna, “Yau bana! Taumi taugu riuguma sibo koya pağona, taugu è riuemina da tauda nam sibo Kret tè gose. Inam rağanine tokare nam gewagewa te banavi bo taragai te kawa gewegewedi. ²² Be yodi yà riuriuemina da taumi debemima e torana, baninama nam aitau tokare kwa guri, be waga taunağā tokare e kawa gewagewana. ²³ Baninama kupie Mamaitua, vutuna ığaronama taugu be yawai yaragena, tauna na aneama diague ya midi ²⁴ be ya riueguna, ‘Pol, nam kwa naira! Tam tokare Sisa noğone kwa midina, be Mamaitua aitauğā tam mate ko nağonağona adi yawasanama yà utehma.’ ²⁵ Vutuna aubainama yau bana, debemima e torana, baninama taugu Mamaitua yàwai sumağena da yaba matabudi ya riuriueguna, nama ta tubuğana. ²⁶ Be tauda tokare wari bonabonae kiraे tà raukaisağana.”

Waga kiraे ya raukaisağana

²⁷ Kupi aniwai 14 nama tauma yağoro Adria egasine kè tenatenamna. Be kipi poune nama waga banegidima awai noğotana kabe gerese kè tavatava. ²⁸ Vutuna aubainama taudi yeku tai panipaninama a taikuruvi, be upa a ruva da doğa na madanima 36 mitas. Be a nağō ığaubonağā be a ruva munağē da doğa na madanima 27 mitas. ²⁹ Dabudine ta kitana be doğa maida maida ya tavatavana, aubainama taudi a nairana, değoda kira debedie tima raukaisağā. Vutuna aubainama taudi anika 4 waga murine a taikuruvidi be a moimoiragina da rağan sibo ya tomna. ³⁰ Dabudine waga banegidima taudi dingi a boru dobiğena da taudi sibo naira a nağona. Vutuna aubainama taudi awai kaikaiyovuna kabe taudi waga isune anika ığesaudima kabe ta biridi. ³¹ Dabudine Pol tauığara be adi badama ya riuedina, “Değoda noa banegidima nam wagae ta mia, taumi nam tokare ko yawasana.” ³² Dabudine tauığara dingi barawinama a douraka be topae ya ravusena.

³³ Naumeki da rağan ya tomtomna Pol banaga matabudi ya riuedina da sibo a kani. Tauna ya riuna, “Taumi naira ya kauemi da rağan 14 a kovina taumi nam aiyaba ko kani rubuna. ³⁴ Yodi yà riuriu vavasağemina da kani ko kani, aniyawasana aubainama. Nam aitau tokare gewagewa ığaubonama ko banavi rubu.” ³⁵ Umanama ya giugiu kovina, naumeki da buredi ya pağō be matabudi noğodie Mamaitua yai kaiwe be ya giva da kaninama yai karena. ³⁶ Dabudine banaga matabudi nuedima ya tora be taudi mate a kanina. ³⁷ Be inam dabudine banaga matabumai sievimaîma 276. ³⁸ Rağanine taudi matabudi a kani siauana, murine witi baikidima topae ai porağā be waga a taitekana.

³⁹ Naumeki da rağan ya tompore be taudi dobu a kita nuababağena, be taudi bei ığaubonama ma gimorina a kitana. Dabudine taudi a ığoeğenoa sibo a raurubu da waga gerese a tavaitenā. ⁴⁰ Taudi anika taidima a dourakedi da egasie a gosağā be yabiyabi

* ^{27:17:} Uma riunama baninama ığesau inam: Waga dosinama a pani kwavivirona, baninama ima nuabida nairinama.

taidima mate a dourakedi be kuka ūaubonama waga noōone a kaisuūu da sive matane ai midirina. Naumeki da taudi geresa aubainama a naōona.⁴¹ Be waga kira ya riōedi da debane ya raukaisaōana be waga noōonama ya rausane da nam i dagudagu munaōana. Be waga murinama rabama yai mia mutuna.

⁴² Dabudine tauiraġa adi ogama a taraġi da dibura banegidima matabudi sibo ai guridina, baninama taudi tima yakanaġo be naira tima naġo aubainama. ⁴³ Be tauiġara adi badama tauna nam Pol waigurinama i ġoena. Vutuna aubainama inam oganama a tarataraġina ya riutuaġħajiedina. Taudi aitauġa yakeyakedima ya riuedi da taudi sibo a poti doka da a yaka naġona gerese. ⁴⁴ Be banaga ġesaudima yaka nam katakataidi taudi waga debane kaitupo a ragaudi be kaitupo debedie a tenam naġona gerese. Umanama kauine banaga matabudi gerese a tava rovo be a yawasanana.

28

Taudi Malta bonabonane

¹ Tauma matabumai yawayawasanima ima gerese kè tavana raġanine, dabudi tauma kè kataie da uma bonabonanama isanama Malta. ² Dabudi bonabona banegidima kividima ya vere kauana. Taudi a yokoemai ġarodie be kai a suvena, baninama kusana be tururu aubainama.

³ Pol kai pokidima ya ragaudi be kai matane ya biribiridi be kai poyanama sarama ya kara waidobi be Pol nimanama ya kaputina. ⁴ Rağanine bonabona banegidima ta kitana be Pol nimane mota ya dawedawena, taudiğā adi banagama mate ai giu vivivira be a riuna, “Uma tauğominama agunai banaga tauwai guridima. Tauna egasie nam i gurina aubainama, yodi Dike* biwa e pağopağona da ei gurina.” ⁵ Pol nimane sarama ya rawapairi be kai matane ya nağona. Be mota nam Pol nema i bakena. ⁶ Dabudine banaga awai rabana kabe tauna nimanama e sasana bo e beku be e guri, be ai raba rereğā be a kita da Pol ğarone nam aba i tubuğana. Vutuna aubainama taudi nuedima a vitare be a riuna, “Tauna agunai mamaitua.”

⁷ Deđo kè miamiana diedie bonabona kana badama isanama Publias, tauna na dobuma. Tauna ya riuemai da na vadae kè miana. Be tauma dabudine kè miana rađan rabuiteđa, be tauna kivinama ya vere kaua be ya rabe kauemainna. ⁸ Be tamanama tauna ya sida kaua be vadae ya kenakenana. Tauna poyapoya be dibukosina ya pađona. Dabudine Pol ya nađona kitannama aubainama, naumeki da ya moiragi be nimanama tauna debane ya biridi be yai yawasanina. ⁹ Rađanine umanama kauinama ya tubutubuđana, inam bonabonane banaga sidesidedima matabudi a tava be a yawasanana. ¹⁰ Be taudi puyo toitoi a utemainna, be tauma aba kè ġoeđoedina matabudi wagae a biridina vađai aubainama.

Maltama be a naġona Romma

¹¹ Nawaravi rabuiteğä muridie tauma Alexandria waganama isanama Dioskuros† ragane kè geruna. Uma waganama tauna kaibitibiti rağaninama aubainama bonabonae ya midi watanana naumeki da kaibitibiti ya kovina. ¹² Tauma Sirakusma kè ȝota be dabudine kè miana rağan rabuiteğä. ¹³ Dabudine kè kwavivirona da Regiumma kè tavana. Be pomainama sive egasie be ya tavana, vutuna aubainama mainokomȝonama tauma Puteolima kè tavana. ¹⁴ Inam dabudine tauma tauwai sumağä ȝesaudima kè banavidina, be taudi ai bağamaina da taudi mate kè miana rağan matabudi 7. Be muriğä tauma kè nağona Romma.

¹⁵ Tauwai sumaŋa ama kaba verauma riunama a vaiena, aubainama taudi meagai Porum-Api be Tres-Tabene paratinama a yovona verau bodebodemaima aubainama. Be raŋanine Pol taudi ya kitekitedina tauna Mamaitua yai kaiwe be debanama ya torana.

* 28:4: Dike inam Gurik banegidima adi bariawama waivinama. Tauna biwa taupa~~g~~onama. † 28:11: 'Dioskuros' inam baribariawa rabui isedima, taudi ra~~g~~ara~~g~~a.

¹⁶ Be raḡanine tauma Romma kè tavana, taudi Pol ai anine da taunaḡa e miana tauiḡara tenaḡa mate da tauna Pol e kita watanina.

Pol Romma ya rarauguguyana

¹⁷ Raḡan rabuiteḡa muridie Pol Jius babadidima matabudi ya riuedina da sibo a rawateḡeidina. Be raḡanine taudi awai rawateḡeidina, dabudine Pol ya riuedina, “Yau bana! Taugu nam aba gewagewanama banaga, bo tamatamadama adi vaivaima ḡarodie e kawa gewegewedina. Be yaḡoro taudi Jerusalemma a vunuḡigu be Rom banegidima nimedie a boruguna. ¹⁸ Taudi a ḡoeḡoena sibo a raukai gosegħu be è naḡona, baninama taudi nam aiyaba gewagewanama ḡarogue ti banavina da sibo taugu è guri. ¹⁹ Be Jius banegidima taudi a riu raukosoḡaiḡaina. Vutuna aubainama taugu è riuna da Sisa e etareguna, be nam taugu yau banagama Jius tokare yai wavudi. ²⁰ Uma kauinama noḡotine taumi èi baḡemi be koya tavana da yà riuriuemina. Be taugu, yaba Israel banegidima tawai rabena, vutuna è rarauguguyana aubainama seinie a paniguna.” ²¹ Be taudi a paribee be a riuna, “Nam aitau Judiaḡa leta i riupore ḡaromaie be tam i giuemna. Bo ama banagama aitauḡa a yovoyovona nam aba gewagewanama ḡarome ti vato bo ti riuemaina. ²² Be tauma ka ḡoeḡoena da tam am noḡotama kwa giuedi be tauma ka vaiedina, baninama tauma kè kataiena da banaga dobu matabuna inam raudune kedanama vaunama ta riuriu tuatuaḡaiena.”

²³ Naumeki da taudi raḡan a vine da airaḡan sibo ai rawateḡei munaḡedina. Inam raḡanine banaga toitoi a tavana deḡo Pol na kaba miae. Inam raḡaninama tabutabunama, raḡanboiboi da ya naḡo ravi ya tavana, Pol Mamaitua na waiguyauma ya giu kauedi be yaba matabudi yai maḡataridina. Be tauna Mousis na tarawatue be peroveta adi giue ya rarauguguyana rubuna da Jius banegidima sibo nuedima a vitaredi be Yesu ai sumaḡena. ²⁴ Dabudine banaga ḡesaudima Pol aba ya giugiuena, naumeki da taudi ai sumaḡana, be banaga ḡesaudima nam ti sumaḡena, ²⁵ aubainama taudi Pol na giuma damonama yawai kovina raḡanine, taudi a riu viravira be a naḡona. Pol na giuma damonama umanama, “Arua Babau riukaua ya giuena tametamemima‡ ḡarodie, raḡanine peroveta Aisaia Arua Babau isane ya riuna:

²⁶ ‘Kwa naḡo uma banegidima ḡarodie be kwa riuedina:

Taumi tokare ko vaivaiena be nam ko kataie,
taumi ko kitakitana be nam ko kita kaue.

²⁷ Uma banegidima nuedima ya guduna. Be taudi beedima nam timawai beavaia kauana, be taudi ai matapotana.

Taudi nama a voiana da nam aba matedie ta kita, bo beedie ta vaie, bo nuedie ta kataie da taudi nuedima ta vitaredi be taugu yài yawanasi.’

²⁸⁻²⁹ Vutuna aubainama taugu yà ḡoeḡoemina da ko kataiena, yodi Mamaitua uma vari verenama yawanana aubainama ya riuporena eteni ḡarodie be taudi ta vaiena.”§

³⁰ Pol dabudine ya miana modi rabui nopolie vada waiwai maesinama noppone. Be banaga matabudi aitauḡa ḡarone a veraveruna vakitakitanama aubainama, naumeki da tauna yawai aninedina. ³¹ Be ma raudebatorana tauna Mamaitua na waiguyauma ya rauguguye, be banaga toitoi Bada Yesu Tauwai yawanana na kauama matabudi yai katakataidina. Be nam aitau i riutuaḡaiena.

‡ 28:25: Tametamedima inam ‘forefathers’. § 28:28-29: Pol uma yabedima ya giuguedina murine, Jius banegidima Pol na vadama a dobi pore be adi banagama adi banagama mate ai kawa riuriuna.

Rom adi letama

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Rom nopone miemienimima,

¹ Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. ² Uma varinama verenama inam boni Mamaitua na perovetama ġarodie ya sauga be na bukama babaunama poranama nopone a girumi be e kenakenana. ³ Uma varinama verenama inam natunama dà Badama Yesu Keriso ya giuena. Tauna tubuġa ġoma yauwane, tauna Deivid natunama,* be ⁴ Arua Babau yauwane, tauna Mamaitua Natunama wairewapaninama. Nama Mamaitua yai maġataridana, baninama tauna natunama Arua na rewapanae, gurie ya midisuġu munaġana. Tauna vutuna Yesu Keriso, dà Badama. ⁵ Tauna na raukivivere tauma apasol noyanama kè paġona, da eteni banegidima matabudi ka riuedi da taudi sibo Bada ai sumaġe be a voteyeteyena.

⁶ Be taumi mate uma damnama nopalidie, baninama Mamaitua taumi ya vinemi da taumi Yesu Keriso ġaroġaronama. ⁷ Uma letanama yà girugirumina, taumi aitauġa Rom nopone ġaromie. Mamaitua taumi yai nuapaġoemi be ya vinemi da banaga babaumima. Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukivivere be adi subama ġaromie e kenana.

Pol ya ġoena da sibo Mamaitua na damma Rom nopone ya vakitedina.

⁸ Noġjone taugu yau Mamaituama yài kaiwena Yesu Kerisoe taumi matabumi aubaimima, baninama taumi ami waisumaġama dobu matabuna banaga ta giugiuena.

⁹⁻¹⁰ Mamaitua tauna vutuna yau matamatama, da raġan matabuna taumi yau moiragie yà noġonoġotima. Uma Mamaituanama taugu yà noyenoyena nuanuaguma tabutabune, baninama natunama varinama verenama yà rarauguguyena. Be yodi taugu yà moimoiragina da Mamaitua na ġoane gavogavo i kenana, taugu sibo è vakitemina.

¹¹ Taugu è ġoe guratena da sibo è kitemi da taugu puyo Arue sibo è utemi da taumi sibo koyai rewapan, ¹² bo deġoda taumi be taugu dà waisumaġe sibo tèi kawa duġu vivirana.

¹³ Be yà ġoeġoena da taumi sibo koya kataiena da taugu taumi ġaromie veraunama ēwai nuanoġonoġotena da taugu sibo è sagumi da ġaromie banaga ġesaudima sibo ai sumaġana, nema eteni banegidima ġesaudima è sagudi be ai sumaġana maika. Be taiparapara ya morabana aubainama nam e vakitemina. ¹⁴⁻¹⁵ Taugu yà ġoeġoe kauena da vari verenama taumi Rom ġaromie yà rauguguyena, baninama inam taugu yau noyama da banaga matabudi sibo ġarodie è rauguguyana, avedi da taudi eteni bo nam eteni, katakataidi bo nam katakataidi.

Vari verenama na wairewapanama

¹⁶ Be taugu vari verenama aubainama nam aitauġa ama nainaire bo ama tuni-tunimayaġena, baninama inam Mamaitua na rewapanama da aitauġa tawai sumaġana ei yawasanidina, noġjone Jius banegidima ġarodie, be muriġa dobu ġesaudima. ¹⁷ Uma varinama verenama e riuriuedana da nema Mamaitua e vovo kaukauedana da tauna matane dà yawasanama e didimanana. Inam matabuna dà waisumaġe e voiedina. Baninama girugiruminama porane umanama a girumina, “Didimana baneginama tauna waisumaġe tokare yawasana e banavina”.

Banaga matabuda dà gewagewama

¹⁸ Mamaitua na medima marae e yovoyovona banaga matabudi aitauġa Mamaitua nam tima vivivivire be na ġoanama nam tima voivoiena ġarodie, be taudi ġarodie

* ^{1:3:} Uma baninama tauna Deivid damnama reresinama nopone ya tubuġana.

riukaua ta rawarawa koakoana, ¹⁹ baninama banaga matabudi Mamaitua na voiama matabuna a kataiena, baninama Mamaitua yaba ya voivoiedina tawai maḡataridana da tauna e miamiana. ²⁰ Baninama pakane be ya naḡo da yodi avedi da Mamaitua e miamia moisirina be taudi yaḡoro sibo a kataie da tauna e miamiana, baninama yaba matabuna ya voivoiedina, yaḡoro matedie ta kitekitedina. Inam yabedima a kitedi be sibo a kataie da Mamaitua e miamiana, be na rewapanama kenakena nonoḡine yaba matabuna ewai badedina. Vutuna aubainama taudi nam tokare ta gudutaraḡa be teneteneḡina.

²¹ Avedi da taudi Mamaitua a kataiena be yaḡoro taudi nam isanama tima kaikai suḡusuḡuna da tauna Mamaitua, be mate nam tima waikaiwena, taudi adi noḡotama ya kovi be nopolima kupi ya moḡavuna. ²² Taudi ta riuriuna da taudi kabe nuauyauya banegidi, be ibewa da taudi nopolima bua ya moḡavuna, ²³ baninama Mamaitua miamia nonoḡinama ma neneḡarina raudunenama a gosepore, be taudi kokoitau a voiedi be a rarau duneedina. Taudi kokoitau a voiedina kitedima maika banaga, kiu, musara be musara daredaredima. Be inam yabedima matabudi waiwaikavedima Mamaitua ai gabu raupunana.

²⁴ Vutuna aubainama Mamaitua ya miatautauriedi be ya voie da adi gewagewama yai rewapanana be inam gewagewanama taudi ewai badedi da tunidima tawai uta munaḡedi da adi banaga mate yaba waitunimayamayaḡidima ta voivoiedina. ²⁵ Taudi Mamaitua na riukauama a gosepore be kaiyovu tawai kawa riukauena, be yaba Mamaitua yawai tubuḡidina ta rarau duneedina, be nam tauwai tubuḡinama tima rarau duneena. Tauna vutuna tà kaisuḡu nonoḡena. Inam riukaua!

²⁶ Vutuna aubainama Mamaitua adi gewagewae ya goseporedina. Be yodi waiwaivi adi babadama a gosaḡa be a naḡo da adi banagama waiwaividima mate tawai kawa soḡana.[†] ²⁷ Be inam nama kauinama teneḡine, tautauḡoma adi waiwaivima a gosedi be a naḡo adi banagama tautauḡomidima mate tawai kawa soḡana. Naumeki da taudime tubuḡidie adi kovoḡama a paḡona, adi voia waigewama aubainama.

²⁸ Naumeki taudi Mamaitua a gosena, vutuna aubainama Mamaitua ya miatautauriedi be ya voie da adi noḡotama gewegewedima yai rewapanana, be adi gewagewama taudi ei badedi da tunidima tawai uta munaḡedi be adi banagama mate yaba waitunimayamayaḡidima ta voivoiedina. ²⁹ Taudi gewagewa be barabara matedima tabu be tabu tauvoienama banegidima. Taudi nopolima waigogo, gewagewa, waikwina, rauvunuḡa, iḡara, waiwavu kiroḡa, gadoḡai, nopo pikapika, inam yabedima matabudi nopolima ya moḡavuna. Taudi tawai karakarakutu, ³⁰ be giu gewegewedie adi banagama tawai giuguedina, be Mamaitua tautuaḡaienama, be nopolima meditupo, seḡara, be taudi banaga taukita tuaḡairedima, be taudi yaba gewegewedima nopolie tawai tubuḡidina. Be adi dosima ta rawarawa ḡaiḡaedina. ³¹ Be taudi nam debedi, taudi nam waisumaḡa banegidi, taudi nam raunuatoi banegidi, be taudi inam biwa taupaḡonama. ³² Avedi da taudi Mamaitua na tarawatuma a kataiena, da taudi aitauḡa nama ta voivoiana tokare guri ta kita saḡena. Be yaḡoro nama ta voivoiana. Be banaga ḡesaudima aitauḡa uma yabedima tauvoiedima taudi mate adi banagama a kitedi be tawai aninedina.

2

Mamaitua na etarama

¹ Deḡoda tam banaga ḡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa riuriu matai ḡomedina, naumeki tamḡa kwa kawakawa gewagewamna, baninama tam uma yabedima mate kwa voivoiedina. Vutuna aubainama tam nam teneteneḡina da kwa gudutara munaḡem.

² Be tauma kè kataie da Mamaitua uma banegidima, aitauḡa uma yabedima nama ta voivoiedina taudi tokare e kovoḡidina. Be tauna na etarama inam riukaua. ³ Yau tura, tam banaga ḡesaudima gewagewa ta voivoie be kwa saḡasaḡaidina, be tam mate uma yabedima kwa voivoiedina. Tam kwa noḡonoḡotina tokare Mamaitua na kovoḡama nam kwa paḡo, bo? ⁴ Tam Mamaitua na kiviverema kuya kitatuaḡai, bo? Mamaitua sibo ya

[†] 1:26: Uma kauidima inam badara na waidigirima.

kovoḡimna, be tauna kivinama ya verena aubainama raḡan ewai rauriena da tam am noḡotama kwa vitarena. Vutuna tam nam ku kataie, bo?

⁵ Be baninama tam am nopobadoma be nopome nam kuma kuvekuvesana, aubainama Mamaitua na medima ḡarome kwawai potona na medima raḡanine. Inam raḡanine Mamaitua na kovoḡama riuriukuinama ei maḡatarina. ⁶ Tauna banaga tenatenaḡaḡa aba a voivoiedina, ruvane nama tokare e utedina. ⁷ Aitauḡa raḡan matabuna Mamaitua na ḡoanama ta voivoie, be uma kauidima, neneḡara, vivira, be yawasana kenakena nonoḡinama ta wanewanedina, taudi tokare yawasana kenakena nonoḡinama e utedina.

⁸ Be banaga ḡesaudima, taudiḡa adi ḡoanama ta voivoiedina, taudi inam riukaua ta tuaḡaiedi be gewagewa kededima tawai muriwatanedina, taudi tokare medi be kovoḡa ta banavidina. ⁹ Piripiri be nuaboya banaga matabudi, aitauḡa gewagewa ta voivoiedina ḡarodie. Noḡone Jius banegidima ḡarodie, be muriḡa eteni banegidima ḡarodie mate.

¹⁰ Be ḡesaudima neneḡari, vivira be suba, banaga matabudi, aitauḡa vere ta voivoiedina ḡarodie. Noḡone Jius banegidima ḡarodie, be muriḡa eteni banegidima ḡarodie mate.

¹¹ Baninama Mamaitua taudi matabudi ewai nuapaḡoedina aubainama.

¹² Aitauḡa Mousis na tarawatuma nam ḡarodie, be gewagewa ta voien, taudi mate tokare kovoḡa ta banavidina, avedi da taudi tarawatu nam ḡarodie. Be aitauḡa Mousis na tarawatuma ḡarodie be gewagewa ta voien, taudi mate tokare kovoḡa ta banavidina, maika tarawatu nopone ya girugirumina nama. ¹³ Baninama Mousis na tarawatuma tauwai beavaienama taudi nam Mamaitua matane didimanidi, ibewa da aitauḡa Mousis na tarawatuma tawai beavaie be ta voivoien, taudi Mamaitua matane didimanidima.

¹⁴⁻¹⁵ Avedi da banaga ḡesaudima taudi nam Jius, be Mousis na tarawatuma nam ḡarodie, be yaḡoro tarawatu aba ya riuriuen, nama ta voivoien. Inam ewai maḡatarana da taudi nopodie tarawatu e kenakenana, baninama Mamaitua nopodie tarawatu ya girumina. Vutuna aubainama adi noḡotama e riuriuedina da deḡo tauna vere be deḡo tauna gewagewa. ¹⁶ Be uma kovoḡinama tokare e tubuḡana raḡanine, Mamaitua banaga adi noḡotama waimoisiridima, e etaredina Yesu Kerisoe. Yau varima verenama mate nama e riuriuna.*

Mataira ḡavoe be nopoe

¹⁷ Be tam ḡesaumma nemanama? Tam kwa riuriu munaḡem da tam kabe Jius banegim, be kwa noḡonoḡotina da yaba matabuna ḡarome naumeki, baninama tam Mamaitua na tarawatuma ḡarome, be tam kwa seḡaseḡarana da tam Mamaitua tura kaukauinama.

¹⁸ Tam Mamaitua na ḡoanama kuya kataiena, be tam tarawatu ḡarone katai kuya paḡona da tam teneteneḡinama da sibo didimana kuya voien. ¹⁹ Be tam kwa noḡonoḡoti da banaga Arue matapotepeṭedima adi tauwai kedadolaka be aitauḡa kupie miemienidima adi kodamma tam. ²⁰ Be mate kwa noḡonoḡoti da tam banaga buebuedima tauboru waididimanidima, be tam seda ḡauḡaubodima adi tauwai katakataima. Inam riukaua, baninama tam Mamaitua na tarawatuma ḡarome aubainama, tam Mamaitua na kataima be na riukauama kuya kataiena.

²¹ Inam naumeki, tam banaga ḡesaudima kwawai katakataidina, be aba aubainama tamḡa nam kumawai katakatai munaḡem? Banaga ḡesaudima kwa riuriuedi da nam ta danene, be aba aubainama tam mate kwa danedanene? ²² Banaga ḡesaudima kwa riuriuedina da nam adi waiwaivi bo adi tautauḡomama debedie mui ta poraḡa, be aba aubainama tam mate nama kwa voivoia? Tam kokoitau kwa riuriu tuaḡaiedina, be aba aubainama tam mate kokoitau kwa rauduneedi? ²³ Tam tarawatu kwa seḡaseḡarena, be yaḡoro tam Mamaitua isanama kwa kawakawa gewagewana, baninama na tarawatuma kwawai kati kotovina! ²⁴ Banaga matabudi dobu ḡesaudie Mamaitua tawai diboḡina, baninama taumi kami taiye. Girugiruminama poranama nopone e riuriuna maika.

²⁵ Inam ami vaivaima da kopitom ko voivoien, inam naumeki, be deḡoda taumi tarawatu ko voteyeteyena inam ya vere kauana. Be deḡoda tarawatu koi kati kotovina,

* 2:16: Vers 16 inam vers 12 e raraududutainina.

inam vaivainama kopitom nam baniboruboruna. ²⁶ Be deḡoda banaga ḡesaudima nam kopitom ti paḡona be yaḡoro tarawatu ta vovo teyeteyena, inam taudi Mamaitua matane maika kopitom banegidima. ²⁷ Uma banegidima nam kopitom ti paḡona be yaḡoro tarawatu ta vovo teyeteyena, taudi tokare tam ta saḡaiḡomem, be ta riuemna, “Avedi da tam tarawatu be kopitom kuya paḡona, tam tokare nam kwa yawasana, baninama tam tarawatu tauwai katikotovidima.”

²⁸ Nam aitau ei rawa-Jius deḡoda tauna Jius adi vaivaima e voivoiena. Be kopitom nam tubuḡe taunaḡa. ²⁹ Riukaua Jiusnama matairinama inam nam tubuḡe, ibewa da nopoe. Be kopitom tubuḡe inam kavakavanama, baninama inam tarawatu na noyama. Be deḡoda nopolama kopitom e paḡona inam naumeki, baninama inam Arua na noyama. Inam nama baneginama tauna Mamaitua na kaisuḡusuḡuma e wanewanena, be nam banaga adi kaisuḡusuḡuma ima wanewanena.

3

Mamaitua banaga matabudi e etaredina

¹ Vutuna aubainama Jius be kopitom adi verema aba? ² Adi verema inam a toi kauana, baninama Mamaitua riunama Jius ya ute dokedina.

³ Be ḡesaudima taudi nam Mamaitua nuanama taupaḡonama banegidi. Tam kwa noḡonōḡotina da Mamaitua inam banegidima nam ei nuapaḡoedi, bo? ⁴ Ibewa ḡoma! Mamaitua na saugama e kaikaididina, avedi da tauda banaga kaikaiyovudama, dà saugama tāwai kati kotovidina. Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Banaga ta kita da raḡan matabuna Mamaitua tam am giūma kwa giugiuna matabuna inam didimanine, riukaue.”

⁵ Be banaga ḡesaudima ta riuriuna, “Naumeki, deḡoda nama, tauda dà gewagewama ya vere kauana, baninama dà gewagewama kana taiye Mamaitua e tainoḡoti da tauna dà gewagewama e noḡota porena, inam kedane na saugama e kaikaididina. Vutuna aubainama inam nam i verena da Mamaitua sibo ḡarode nuanama yai medi.” ⁶ Ibewa, inam nam nama! Deḡoda nama e tubuḡana, tokare nema Mamaitua dobu matabuna e etara bake? ⁷ Be uma banegidima ta riuriuna, “Tauda dà yawasanama kaikaiyovudie banaga Mamaitua na riukauama ta kaikai suḡuna, tokare aba aubainama Mamaitua sibo e kovoḡida? Inam nam i verena, ⁸ agunai gewagewa tā kaigurate be Mamaitua tā sagu da vere e kaigurate.” Inam banegidima tawai tupakaiyovuna da taugu kabe nama e rarauguguya. Ya verena da taudi tokare kovoḡa ta paḡo.

Nam aitau tenaḡa didimana banegina

⁹ Be yodi nemanama? Tauma Jius veremai, nam banaga ḡesaudima maika, bo? Ibewa! Baninama kaite è riuna da Jius be banaga ḡesaudima matabudi gewagewa banegidima.

¹⁰ Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,

“Nam aitau tenaḡa didimana banegina,
naumeki ibewa ḡoma.

¹¹ Be nam aitau tenaḡa nuauyauya banegina,
be nam aitau tenaḡa Mamaitua na kedama ima wanewanena.

¹² Matabudi Mamaitua a mia tautauriena,
be yodi matabudi nam banibiribiridi.”

¹³ “Taudi gayedima kokoaga gayedima maika be adi giūma kaikaiyovudi be gewegewed-ima.” “Taudi menedima maika mota sarama.”

¹⁴ “Taudi mududie waitaratautau be nopolima nuağoraḡora ya moḡavuna.”

¹⁵ “Taudi tauwai guri makai banegidima,

¹⁶ be adi yawasanae raukivigewage be nuaboya ya moḡavuna,

¹⁷ be suba kedanama nam ti kataiena.”

¹⁸ “Taudi Mamaitua nam tima vivivivirena.”

¹⁹ Yodi tè kataiena da aitauḡa tarawatu ewai badedina taudi sibo tarawatu matabuna a voteyeteyedina. Vutuna aubainama taudi tokare nam ta gudutara be teneteneḡina. Be

ibewa da banaga dobu matabuna nopone Mamaitua na etarae tà miamiana. ²⁰ Vutuna aubainama aitauāga tarawatuāga tawai muriwatanena taudi Mamaitua matane nam didimanidi. Baninama tarawatu nam e voie da tauda didimana tà banavi, ibewa be tarawatu na noyama inam ei kataidana da deōgō tauna gewagewa be deōgō tauna vere.

Didimana inam waisumaĀge

²¹ Be yodi didimana kedanama Mamaitua yai maĀgatarina inam āgavoe, be nam tarawatue. Be peroveta be tarawatu uma kedanama vaunama ai matematen. ²² Yodi Mamaitua banaga e kawa didimanidina, aitauāga Yesu Keriso āgarone tawai sumāĀgena, avedi da tauda noĀjone banaga vereda bo gewagewadama, ²³ baninama banaga matabuda gewagewa tè voienna aubainama nam teneteneĀgina da Mamaitua āgarone sibo tè tava.

²⁴ Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviveree ya kawa didimanidana be inam kawa didimaninama ya ute yababedana, nam maesa mate. Nama e voivoiana, baninama Yesu Keriso yai yawanidana. ²⁵ Mamaitua Yesu Keriso ya vine be ya guri da kosininama ya rauĀgini da banaga matabuda dà gewagewama e koĀga porena deōgoda tài sumāĀgena. Inam kedane Mamaitua yai kataidana da tauna didimaninama, baninama boni tauna banaga adi gewagewae ya kitakita poredina be nam i kovokovoĀgidina. Be yodi inam gewegewedima Yesu kosinine yai maesidina. ²⁶ Be mate Mamaitua yai kataiedana da tauna didimaninama, baninama yodi raĀganine banaga aitauāga Yesu tawai sumāĀgena, taudi matabudi Mamaitua e kawa didimanidina.

²⁷ Be yodi teneteneĀginama da sibo tauda tè seĀgarana, baninama tè yawanana aubainama, bo? Ibewa! Baninama yawanana tè paĀgona nam dà noyama veredima aubaidi, ibewa da waisumaĀga Yesu Keriso āgarone yawanana tè paĀgona. ²⁸ Vutuna aubainama tauma ka riuriuna da banaga yawanana e paĀgopaĀgona inam waisumaĀge, be nam dà noyama veredima aubaidi.

²⁹ Mamaitua tauna tenaĀga, Jius be eteni banegidima adi Mamaituama. ³⁰ Baninama Mamaitua tenaĀga aubainama, tauna Jius be eteni banegidima e kawa didimanidina, inam waisumeĀginama teneĀgine. ³¹ Be yà riuriuna da waisumaĀga inam ya saĀga guratana. Be yodi nemanama, tarawatu nam baniboruboruna, bo? Ibewa, waisumaĀge inam tarawatunama tà vovo teyeteyena.

4

Eibraham na waisumaĀge Mamaitua tauna ya kawa didimanina

¹ Eibraham tauna bonimai tamamaima. Be uma giudima āgarodie aba tauna ya banavi? ² Deōgoda Eibraham na noyama veredie Mamaitua i kawa didimanina, naumeki da banaga matedie sibo ya seĀgarana be nam Mamaitua matane. ³ Baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna, “Eibraham Mamaitua yai sumāĀgena, vutuna aubainama Mamaitua ya kawa didimanina”.

⁴ RaĀganine banaga e noyanoyana, tauna na maesama e paĀgopaĀgona, inam nam tà riuna ‘puyo’. Ibewa da tauna ya noyanoyana maesinama e paĀgopaĀgona. ⁵ Be Mamaitua āgarone inam na tabu. Banaga aitau nam ima noyanoyana, be Mamaitua banaga gewegewedima taukawa didimanidima e waisumaĀgena, tauna na waisumaĀgama aubainama Mamaitua tauna ei yawanina.

⁶ Be Deivid uma giunama teneĀginama ya guena da nuavere baneginama aitau Mamaitua e kawa didimana yababena, be nam na noyama maesina. ⁷ Tauna umanama ya riuna,

“Nuavere taudi aitauāga adi voia waigewama ya noĀgota poredina
be adi gewagewama ya tauriedina.

⁸ Be nuavere tauna aitau na gewagewama
tokare Bada nam e noĀgota watane”.

⁹ Uma giunama Deivid ya giugiuena Jius banegidima aitauāga kopitom a paĀgopaĀgona taudiāga aubaidi bo banaga āgesaudima kopitom nam ti paĀgona mate aubaidi? Aba taugu è riuriuena ko noĀgoti! Mamaitua tauna Eibraham na waisumaĀge ya kawa didimanina.

¹⁰ Be airāgān Mamaitua Eibraham ya kawa didimani? Noğone kopitom ya pağō doke bo muriğā da kopitom e pağona, be Eibraham ya kawa didimani? Ibewa! Noğone Mamaitua Eibraham ya kawa didimani dokena, muriğā da kopitom ya pağona.

¹¹ Be inam kopitomnama ya pağona, baninama inam yai matairana da tauna noğone didimana ya pağona na waisumağama aubainama. Tauna muriğā da kopitom ya pağona, be noğone Mamaitua tauna ya kawa didimana dokena. Vutuna aubainama banaga matabudi aitaugā kopitom nam ti pağona, be tawai sumağana, taudi tamedima inam Eibraham, be Mamaitua inam banegidima ya kawa didimanidina. ¹² Be tauna inam kopitom banegidima mate tamedima, taudi nam kopitom taunağā ti pağona, ibewa da waisumağā mate. Baninama inam waisumeğinama teneğinama tamadama Eibraham ġarone be muriğā da kopitom ya pağona.

Mamaitua na saugama waisumağe tà pağona

¹³ Mamaitua ya saugana da Eibraham na parate da nokoi ya nağona natunatunama tokare dobu matabuna tai buderiena. Nama Mamaitua Eibraham ya riuena, baninama Eibraham na waisumağama aubainama, be nam tarawatu, ibewa. Tauna na waisumağe Mamaitua ya kawa didimani be inam sauginama ya utena. ¹⁴ Be değoda Mamaitua na saugama aitaugā tarawatu tauvoteyeteyenama i utedina, naumeki da waisumağā inam nam baniboruboruna, be na saugama inam kavakavanama. ¹⁵ Baninama tarawatu e voivoie da Mamaitua nuanama ewai medina tauda dà rawağaiğaima aubainama. Be değoda tarawatu nam e kena, tokare nam teneğinama da tà rawağaiğai.

¹⁶ Uma vutuna aubainama aitaugā tawai sumağana, Mamaitua ei yawasanidina. Inam kauine Mamaitua yawasana e uteute yababedana. Be Eibraham natunatunama matabudi riukaua da Mamaitua na saugama ta pağona, nam tarawatu tauwai muriwatanenama taudiğā, ibewa da aitaugā tawai sumağana maika tamadama Eibraham, taudi mate sauga ta pağona. ¹⁷ Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Taugu è voiem da tam dam toitoi tamedima.”

Vutuna aubainama Eibraham tauna matabuda Tamadama Mamaitua matane, baninama tauna Mamaitua yawai sumağena. Mamaitua tauna yai rewapanan kauana. Tauna banaga guriguridima ei yawasanidina, be tauna yaba nam adi kaba tubuğā, be mudune e vatodi da ta mağamağatarana.

¹⁸ Eibraham yai sumağā be ya noğotadidina, avedi da nam sibo ya tubuğā, be yağoro nama ya tubuğana. Da tauna dam toitoi tamedima, maika Mamaitua ya riuriuena nama, “Am damma tokare ta toina, maika kipora.”

¹⁹ Eibraham ya kataie da tauna ġaubonağā sibo ya gurina, baninama tauna kaite na modima 100 a kovina. Be na visarama Sera yai kaikaipoki be kaiteka yai rawa dosina. Be yağoro Eibraham Mamaitua na saugama yai sumağena da tokare na visarama Sera ei natunana, ²⁰ be tauna Mamaitua na saugama nam i noğota bekubekuena. Ibewa da na waisumağama yağoro yai rewapanan kauana, baninama tauna Mamaitua ya kaikai suğuna. ²¹ Be Eibraham ya katai kauena da Mamaitua aba ya sausaugena tokare teneteneğinama da e voienna. ²² Baninama Eibraham na waisumağedidima Mamaitua ġarone ya boruna, vutuna aubainama Mamaitua Eibraham ya kawa didimanina.

²³ Uma giudima, “Mamaitua Eibraham ya kawakawa didimanina nam taunağā aubainama ti girumina”, ²⁴ ibewa da tauda mate. Baninama Mamaitua dà badama Yesu, guriguridima nopodie, be ya kawa midisuğū munağena. Değoda tài sumağena, tauda mate e kawa didimanidana. ²⁵ Yesu tauna dà gewagewama aubaidima ai gurina. Be tauna gurie ya midisuğū munağā da tauda e kawa didimanidana, Mamaitua ġarone.

Mamaitua be tauda poude suba e kenakenana

¹ Yodi Bada Yesu Keriso dà waisumağe tauda ya kawa didimanidana, vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua poude suba e kenakenana. ² Dà waisumağama

aubainama Yesu Kerisoe tè verau be inam raukiviverenama Mamaitua ġarone tè paġona. Be yodi ma mosarida tàwai rabana da Mamaitua neneġarinama e utedana.

³ Nam inam vutunaġa, be mate tài nuaverena dà wainuatoitoie, baninama tè kataiena da wainuatoitoi e voie da tokare tauda tè kaiguratena. ⁴ Be kaigurata e voie da tokare tauda tài rewapano kauana. Be rewapano e voie da waisumaġedidi e tubuġana. ⁵ Be uma waisumaġedidinama aubainama tokare nam tài nuaboya, baninama Mamaitua na wainuapaġoma Arua Babaue nopolde ya ġini porena, baninama tauna Arua Babau ya utedana.

⁶ Raġanine tauda yaġoro gewagewae tè miamiana, tauda inam Mamaitua na ġaviamma. Be raġan boruborune Keriso ya gurina aubaidama. ⁷ Banaga deġoda tokare turanama tenaġa verenama aubainama e gurina. ⁸ Be Mamaitua na wainuapaġoma ġarode yai maġatarina, inam tauda yaġoro gewagewae be Yesu aubaidama ya gurina. ⁹ Tauna kosinine tauda ya kawa didimanidana Mamaitua ġarone. Vutuna aubainama yodi tè katai kauena da Mamaitua na medie Yesu tokare ei yawasanidana. ¹⁰ Raġanine tauda yaġoro Mamaitua na ġaviamma, be natunama Yesu na gurie ya voie da tauda Mamaitua mate yai rawateġei munaġedana. Be natunama Yesu na yawasanama e voie da tauda yawasana dosinama tè paġona, baninama yodi tauda Mamaitua na banagama aubainama. ¹¹ Be nam inam yabediġa, be mate tài nuaverena Mamaitua ġarone, baninama tauna Yesu Kerisoe tauda yodi Mamaitua tèi turanena.

Adam be Keriso

¹² Gewagewa dobue ya verauna, inam banaga tenaġa kana taiye be uma gewagewane guri dobue ya verauna. Uma kauine guri banaga matabudi ġarodie ya verauna, baninama matabudi gewagewa a voiena. ¹³ Gewagewa dobue ya kenakena be muriġa tarawatu ya dobina. Be Mamaitua gewagewa ya kita poredina, inam raġandie tarawatu nam i kenakenana. ¹⁴ Be yaġoro Adam na raġanie be ya naġo da Mousis na raġanie guri banaga yawai badedina. Avedi da aitaūga tarawatu nam ti kati kotovina, Adam tarawatu yai kati kotovina maika. Adam tauna banaga muriġa e verauna yawai matairena. ¹⁵ Be taudi rabui adi yawasanama nam teġenidi, baninama Mamaitua na puyoma nam maika Adam na gewagewama nama. Inam baneginama Adam na gewagewae banaga toitoi a gurina. Be Yesu Keriso tauna Mamaitua na raukiviveree noġotaporaġa ya verauġena banaga toitoi ġarodie. ¹⁶ Mamaitua na puyoma be Adam na gewagewama nam tai ruvaruva be teneteneġina. Barinama Mamaitua na puyo banaga toitoi ya kawa didimanidina, avedi da taudi gewagewa toitoi a voiedina. Be Adam na gewagewae banaga toitoi ta gurigurina. ¹⁷ Uma baneginama tenaġa Adam na gewagewae, guri banaga matabudi yai badedina. Be banaga matabudi aitaūga Mamaitua ġarone noġotaporaġa puyonama dosinama tai anine be ta paġona, taudi tokare Yesu Keriso mate yawasana tai badedina.

¹⁸ Vutuna aubainama Adam gewagewa tenaġa ya voiena aubainama, banaga matabudi a gurina, be Yesu didimana tenaġa ya voiena aubainama, banaga matabudi Mamaitua ya kawa didimanidina da yawasana tè banavina. ¹⁹ Be kauinama teneġine Adam na rawaġaiġaima aubainama, banaga matabudi gewagewa ya ragaudina, be Yesu na voteyateyama aubainama banaga toitoi Mamaitua e kawakawa didimanidina.

²⁰ Mamaitua tarawatu ya utedana, baninama dà gewagewama na morabama ei maġatarina. Be deġoda gewagewa e morabana, naumeki da Mamaitua na raukiviverema e moraba vavasaġana. ²¹ Vutuna aubainama gewagewa gurie ewai badana, be teneġinama yodi Mamaitua na raukiviverema didimanae ewai badana, be yawasana kenakena nonoġinama tè paġona Yesu Kerisoe, tauna dà badama.

Tauwai sumaġa be gewagewa

¹ Be yodi nema tè voia bako? Gewagewa tè kaigurate be Mamaitua na raukiviverema e moraba, bo? ² Ibewa ġoma! Tauda gewagewae tè guri be yodi nemanama gewagewae tè mia bako? ³ Ko noġonoġoti bo ibewa da tauda aitaūga Yesu Kerisoe tè babataitona,

tauda yodi matabuda tè babataitona Yesu Keriso na gurima nopone. ⁴ Vutuna aubainama babataitoe tauda Yesu mate a dobodana. Be tauna gurie ya midisuḡu munaḡana Mamaitua na rewapanama neneḡarine. Be inam rewapaninama teneḡine tauda mate, yawasana vaune tà mianana.

⁵ Tauna na gurie tauda tauna mate tenaḡa. Vutuna aubainama na kaba midisuḡue tauda tauna mate tenaḡa. ⁶ Baninama tè kataiena da tubuḡidama poranama Yesu mate a tuparatu tenaḡena. Vutuna aubainama tubuḡidama gewagewa tauwai nuapaḡoenama yodi na rewapanama ya kovina, be tauda nam gewagewa ḡarone tài yaraga munaḡa, ⁷ baninama aitau da e gurina, gewagewa nam tauna e tauconi munaḡe. ⁸ Be tauda tè kataiena da tauda Keriso mate tè gurina aubainama, Keriso mate tokare tà miana. ⁹ Be mate tè kataie da Keriso ya midisuḡu munaḡana, tokare nam e guri munaḡa, baninama guri nam na rewapanama Yesu ḡarone ima kenakenana. ¹⁰ Be Yesu tauna raḡan tenaḡa kava ya gurigurina, gewagewa na rewapanama yai kovina. Be yodi tauna na yawanama Mamaitua na yawananae e miamiana. ¹¹ Vutuna aubainama taumi mate ko noḡotimi da taumi gewagewae koya gurina, be Yesu Kerisoe ami yawanama Mamaitua na yawananae ko miana.

¹² Vutuna aubainama nam gewagewa koi anine da tubuḡimima ei bade. Uma tubuḡinama tokare e gurina. Nam gewagewa taumi e sorumi da taumi tubuḡa na ḡoanama gewegewedima koi muriwatanedi. ¹³ Nam tunimima aiyabinama koi anine da gewagewa ta voiedi. Be ibewa da ko ute munaḡemina Mamaitua ḡarone, baninama taumi gurie be koya naḡona yawananae. Vutuna aubainama yodi tunimima matabuna Mamaitua ko ute be koi anine da tunimima vutuna vere ta voiedina. ¹⁴ Naumeki da yodi gewagewa nam ei bademi, baninama taumi nam tarawatu na waibadae koma miamiana, ibewa da taumi Mamaitua na raukiviverema na waibadae ko miamiana.

Tauda yodi nam gewagewa ei yarageda

¹⁵ Be yodi aba tà voie? Tauda Mamaitua na raukiviverema na waibadae tà miamiana, be nam tarawatu na waibadae tama miamiana. Vutuna aubainama yodi gewagewa tà voie, bo? Ibewa ḡoma! ¹⁶ Koya kataie bo ibewa da taumi aitau ko voteyeteyena taumi inam tauna na taunoyama? Vutuna aubainama deḡoda taumi gewagewa na taunoyama, taumi tokare ko gurina. Be deḡoda taumi Mamaitua ko voteyeteyena, taumi tokare Mamaitua na taunoyama be tauna ei yawanamina. ¹⁷ Taumi raḡan tenaḡa gewagewa yawai yaragemina, be Mamaitua tài kaiwena da yodi nuemima tabutabunama koya vitaredi be riukaua waikatakatainama yai katakataimi be taumi ko vovo teyeteyedina. ¹⁸ Taumi gewagewae be Bada ya kaiporemi da yodi riukaua na yarayaragama.

¹⁹ Taumi ami noḡotama vovo gwaḡegwaḡedima aubainama, yau giuma teketedie yà giugiuna da taumi ko kataiena. Boni tunimima koyai utaedi da mira be gewagewa dosidima ḡarodie awai yaragana. Inam nama yodi tunimima koi utaedi da yaba didimanidima ḡarodie tai yaragana yawanana aubainama.

²⁰ Taumi gewagewa ḡarodie koyawai yaragana raḡandie, taumi didimana nam ko noḡonoḡotidina. ²¹ Inam yabedima koya voivoiedina yodi kowai kawa tunimayaḡedina, damodie aba koya banavi? Nam aiyaba da naumeki guri! ²² Be yodi taumi gewagewae be Bada ya kaiporemina da taumi yodi Mamaitua na taunoyama. Vutuna aubainama yodi taumi teneteneḡinama da Mamaitua na ḡoanama ko voiedina, yodibe taumi tokare koi rawa babau be damone taumi yawanana kenakena nonoḡinama ko paḡona. ²³ Baninama dà gewagewama na maesama inam guri, be Mamaitua na puyoma inam yawanana kenakena nonoḡinama, dà Badama Yesu Kerisoe.

¹ Yau bana, tarawatu ko noḡoti. Banaga e miamiana, inam raḡanine tarawatu tauna banaga ewai badena. ² Inam maika waivi wainaḡinama. Raḡanine tauḡoma yawayawasaninama e miamiana, inam raḡanine waivi nam teneteneḡina da na tauḡomama e gose. Be deḡoda na tauḡomama e gurina, inam raḡanine tauna wainaḡi tarawatunama e dobidobi porena. ³ Vutuna aubainama deḡoda na tauḡomama yawayawasaninama e miamia be waivi tauḡoma ḡesaunama e naḡina, tauna na badama debane mui e poreporena. Be deḡoda na tauḡomama e guri be waivi tauḡoma ḡesaunama e naḡina, inam naumeki.

⁴ Yau bana, uma kauinama teneḡinama taumi mate ḡaromie. Taumi Keriso mate koya guri tenaḡana! Vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ḡaromie nam ima kenakenana. Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡana, be taumi yodi tauna ḡaroḡaronama, da taumi ko votana Mamaitua aubainama. ⁵ Raḡanine tauda tubuḡa yawai dokedana noḡota gewegewedima dà yawasanae a noyanoyana. Uma noḡotidima gewegewedima tarawatue a maḡatarana. Vutuna aubainama tauda boni dà votavotama guri a tubutubuḡana. ⁶ Baninama tauda Yesu mate tè gurina aubainama, tauda yodi tarawatu na rewapanae be Yesu ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi keda vaunama Arue tà noyana, be nam keda poranama tarawatu a girugirumina tà noye.

Tarawatu be gewagewa

⁷ Yodi aba tà giue? Tarawatu taunaḡa inam gewagewa, bo? Ibewa ḡoma! Taugu tokare nam sibo gewagewa e kataie, ibewa da tarawatu ewai maḡatarana. Baninama taugu tokare waikwina nam e kataie, deḡoda tarawatu nam sibo i riuna, “Nam kwai kwina!”

⁸ Gewagewa na kedama tarawatue ya banavi be ya voie da nogue waikwina noḡotidima ta tavaravana da tarawatu yàwai kati kotovina. Baninama deḡoda tarawatu nam sibo i kenakena, tokare gewagewa na rewapanama yai kavena maika banaga gurigurinama.

⁹ Raḡanine taugu ḡaubogue taugu tarawatu nam e kataiena, taugu ma nuaveregu yawasanae è miamiana. Be muriḡa tarawatu è paḡopaḡona raḡanine, gewagewa ya naḡo midisuḡu be yau yawasanae ya saḡana. ¹⁰ Dabudine è kataie da taugu è gurina. Tarawatu kabe yawasana i uteutegu da tauna guri ya uteguna. ¹¹ Gewagewa na kedama tarawatue ya banavina, vutuna aubainama ya kaiyovueg be inam tarawatune yai guriguna. ¹² Be tarawatu taunaḡa inam babaunama. Be uma riuvavasaḡinama, “Nam kwai kwina” tauna mate babaunama, didimana be vere.

¹³ Naumeki, deḡoda tarawatu inam yaba verenama, inam yabanama verenama ya voie da taugu e guri, bo? Ibewa ḡoma! Gewagewa uma tarawatunama verenama ya paḡo be tarawatune yai guriguna. Be tarawatue yodi tà kitakitana da gewagewa inam naumeki gewagewa vavasaḡinama.

Gewagewa banaga ewai badedina

¹⁴ Tauda tè kataiena da tarawatu inam Mamaitua ḡarone be ya yovona. Be tauda banaga tarawatu waimuriwatanenama tè gwaḡana aubainama, gewagewa tauda ewai badedana. ¹⁵ Be yaba barebaredima yà voivoiedina, taugu nam e kataiena da aba aubainama yà voivoiedi. Taugu yaba veredima è ḡoeḡoedina sibo è voiedina, be yabedima nam ama voivoiedina. Be taugu yaba yau kaba tuaḡaiedima, vutudi taugu yà voivoiedina. ¹⁶ Be deḡoda yaba barebaredima nam ama ḡoeḡoedina, be taugu yà voivoiedina, inam taugu yàwai aninana da tarawatu inam riukaua. ¹⁷ Vutuna aubainama nam taugu inam yabedima barebaredima ama voivoiedina, ibewa da gewagewa nogue e kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.

¹⁸ Baninama è kataie da nogue nam aba verenama ima kenakenana. Nogue ḡoana riukaua da e kenakenana da vere sibo è voienna, be nam rewapanama ḡarogue da yà voie.

¹⁹ Baninama yaba yà voivoiedina, taudi nam yau ḡoana da sibo è voiedi. Be yaba voiedima nam yau kaba ḡoedi, inam yabedima yaḡoro da yà voivoiedina. ²⁰ Be deḡoda yaba yà tuatuaḡaiedina, be yaḡoro yà voivoiedina, inam kauidima tawai kataigu da nam taugu inam yabedima ama voivoiedina, be ibewa da gewagewa nogue e kenakenana, tauna vutuna e voivoiedina.

²¹ Dobudine è kita da rağan matabuna inam umanama e tubutubuğana: Rağanine è raurubu da kabe vere è voivoie, da gewagewağà è voivoieno. ²² Naumeki nogue Mamaitua na tarawatuma ya ığoeğoe kauena, ²³ be Mamaitua na tarawatuma nogue e kenakenana. Be taugu è banavi da tarawatu ığesaunama tunigue yai rewapano vavasağà be e panipaniguna, be Mamaitua na tararawatuma ewai ığavieno. ²⁴ O kapore, wainuatoitoiguma! Aitau e kaisagugu, be tubuğà uma gurigurinama ya gose pore? ²⁵ Baninama nogue taugu Mamaitua na tarawatuma ya vovo teyeteyeno, be tunigue taugu gewagewa na tarawatuma ya vovo teyeteyeno. Be Mamaitua yài kaiwena, baninama taune dà Badama Yesu Kerisoe ya kuvesiguna.

8

Yawasana vaunama Arua Babaue

¹ Vutuna aubainama taudi aitaúga Yesu Kerisoe ta miamiana, taudi tokare nam kovoğà ta banavi. ² Baninama tarawatu Arua Babaue vutuna yawasana Yesu Kerisoe ya uteguna da gewagewa be guri adi tarawatue ya kuvesiguna. ³ Tarawatu nam teneteneğina da sibo yai yawasanida, baninama tauda tarawatu waimuriwatanenama ığarone tè gwağà kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya riupore yovoğe be tubuğà ya utena maika, tauda tubuğidama gewagewa tauvoienama. Be Mamaitua Yesu tubuğà ya utena, be inam tubuğine tauda dà gewagewama kovoğinama ya pağona, be yodi ığarode gewagewa na rewapanama ya kovina. ⁴ Vutuna aubainama değoda tauda Arua Babau na ığoane tà miana, be nam tubuğà na ığoane, inam rağanine tauda teneğinama da Mamaitua na tarawatuma tà voteyeteyeno.

⁵ Be taudi aitaúga tubuğà na ığoane ta miamiana, taudi adi noğotama matabuna tubuğà na ığoane e kenakenana. Be taudi aitaúga Arua Babau na ığoane ta miamiana, taudi adi noğotama matabuna Arua Babau na ığoane e kenakenana. ⁶ Değoda tubuğà na ığoanama tà noğota guratena, damonama guri tà banavina. Be değoda Arua Babau na ığoanama tà noğota guratena, damonama yawasana be suba tà banavidina. ⁷ Nama ta tubutubuğana, baninama tubuğà na wainua noğonoğotama inam Mamaitua na ığaviana, be değoda tauda tubuğà na wainua noğonoğotama tài muriwatanena, tauda tokare Mamaitua na tarawatuma nam tà voteyeteye. Be nam tokare tà voie be teneğina. ⁸ Taudi aitaúga tubuğà na ığoane ta miamiana, taudi nam Mamaitua timawai nuaverena.

⁹ Be taumi nam tubuğà na waibadae koma miamiana. Ibewa! Değoda Mamaitua Aruinama nopolie, naumeki da taumi Arua Babau na waibadae ko miana. Be değoda aitau Keriso Aruinama nam tauna nopolie e mia, naumeki da tauna nam Keriso ığarona.

¹⁰ Be değoda Keriso nopolie, tubuğimima ya gurina be Arua Babaue yawasana ko pağona, baninama Mamaitua ya kawa didimanima. ¹¹ Mamaitua Aruinama Yesu gurie be ya kawa midisuğu munağena. Değoda inam Aruinama nopolie e miana, naumeki da tokare tauna vutuna, taumi tubuğimima guriguridima mate e kawa midisuğudina. Baninama tauna Aruinama nopolie e miamiana.

¹² Vutuna aubainama yau bana, tubuğà na ığoanama nam na noyama aba ığarode ima kenakenana. ¹³ Baninama değoda taumi tubuğà na ığoanama koi muriwatanana nonoğena, taumi tokare ko gurina. Be değoda Arua Babaue tubuğà na ığoanama gewegewedima koi guridina, taumi tokare yawasana ko banavina. ¹⁴ Baninama taudi aitaúga Mamaitua Aruinama ewai dokedina, taudi vutudi Mamaitua natunatunama.

¹⁵ Be Mamaitua Arua Babau ya utemina inam nam e voiemi da taumi taunoya yababa da sibo ko nainaira. Ibewa! Be tauna Arua Babau ya utemina e voiemi da taumi Mamaitua natunatunama. Vutuna aubainama taumi yodi Mamaitua ığarone ko riuna, “Mamai”!* ¹⁶ Mamaitua Aruinama tauda aruidama e riuriuena da tauda riukaua Mamaitua natunatunama. ¹⁷ Yodi tauda Mamaitua natunatunama, vutuna aubainama tauda tokare Keriso mate Mamaitua na buderima tà pağona. Değoda tauna

* 8:15: Aramaic bonane ‘Abba’ inam ‘Mamai’.

na wainuatoitoie tauda mate tài nuatoitoi saguna, tokare Mamaitua neneğarine Keriso mate tà mia tenağana.

Rağan muriğā na yawasanama

¹⁸ Taugu yà kitakitana da wainuatoitoi yodi tà banabanavidina taudi yawasana tokare e veraverauna ğarode e tavana, nam mate tài ruvaruva be teneteneğina, ibewa. ¹⁹ (-)

²⁰⁻²¹ Mamaitua yaba matabuna yawai tubuğidina ta guriguri be ta bovabova yababana, vutuna aubainama ma nuaboyedi ta miamiana. Be inam nam taudi adi ğoana, be tauwai tubuğidima na ğoane nama. Be yağoro nopodima ewai noğotana da rağanine Mamaitua na damma neneğarine ta sağana, taudi mate neneğara ta pağō da guri be bova adi rağanima e kovina. (v 19) Vutuna aubainama, yaba matabuna Mamaitua yawai tubuğidina, taudi tawai raba be keda ta kitakitana da uma yawasaninama sağasağā vavasağinama Mamaitua na sedama e utedina, dobue yaba matabuna matedie. ²² Tauda tè kataiena da pakane da yodi yaba matabuna ta yakeyakeina maika waivi rağanine ewai tikana tunimuyanama nama. ²³ Be nam yabedima taudiğā, be tauda mate, avedi da puyo Arua Babau tè pağona, be yağoro tà yakeyakei be tawai rabana da Bada ei kawa natuneda be tubuğidama ei yawasanidina. ²⁴ Rağanine Bada yai yawasanidana tauda tà noğonoğotina, da tokare tà nağona marae. Be tauda değoda sibo kaite marae tè nağona, yodi nam tama noğonoğotina da sibo marae tè nağō. Baninama nam aitau yaba kaite ya pağō be yodi ima ğoeğöena e pağō munağē. ²⁵ Be yodi yağoro mara nam te kitana, vutuna aubainama tauda nuatauğā tawai rabana da marae tè nağona.

²⁶ Be mate Arua Babau dà vogwağagwağae e sagusagudana. Baninama tauda nam moiragi kaua te kataiena, vutuna aubainama Arua Babau Mamaitua ğarone aubaidama moiragie giu e vatovatodina, baninama tauda nam teneteneğina da tà vatodi. ²⁷ Arua Babau tauda aubaidama e moimoiragina Mamaitua na ğoanama ruvane. Be aba Arua Babau Mamaitua e riuen, tauna kaite ya kataiena, baninama Mamaitua banaga babaudama nopodama ya katai kauena. ²⁸ Tauda tè kataie da banaga aitauğā Mamaitua tawai nuapağōena, taudi ğarodie yawasana matabudi veredima, be piripiri ta tubutubuğana inam vere taudi aubaidima. Uma banegidima taudi vutudi Mamaitua bonimai ya vinedina na ğoanama ruvane. ²⁹ Be banaga aitauğā Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya voiedina maika natuğominama Yesu, be Yesu tauna tautuağā. ³⁰ Be aitauğā Mamaitua ya vinevinedina, taudi ya yokoedina da sibo a verauna tauna ğarone. Be aitauğā tauna ya kawakawa didimanidina, taudi yawasana verenama marae ya utedina.

Mamaitua na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda

³¹ Yodi aba tà giue? Değoda Mamaitua tauda muride e midimidina, aitau tokare ei ğavieda? ³² Avedi da natuğominama be nam i rabe kwasena, be yağoro yai utaena tauda matabuda aubaidama. Be teneğine nama tauna na raukiviveree yaba matabudi e uteutedana.

³³⁻³⁴ Vutuna aubainama nam aitau teneteneğina da ei wavuda, baninama Mamaitua kaite ya kawa didimanidana. Be mate Yesu Keriso vutuna ya guri be ya midisuğū munağana, tauna Mamaitua kasaune e mia be aubaidama e moimoiragina.

³⁵ Be yodi Keriso na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda. Nam nuaboya, nam naira, nam raukivigewagewa, nam meiğara, nam waikaruwağawağā, nam iğara.

³⁶ Girugiruminama porane ya girugirumina nama, “Tam kamtaie rağan matabuna tauma raukivigewagewa ka banabanavidina, be ta vunuvinuğimaina maika musara.”[†] ³⁷ Be avedi da nuaboya tà banabanavidina, be yağoro tà vaisuba vavasağedina Yesu Kerisoe, tauna vutuna ewai nuapağōedana.

³⁸ Baninama taugu è katai kauena da Mamaitua na wainuapağoe nam aba tokare e dariğeda, nam guri, nam yawasana, nam anea, nam penama, nam yaba yodi ta tubutubuğana bo tokare ta tubuğana, nam aba rewapanidi, ³⁹ nam arua gunume bo

[†] 8:36: Gurik bonane ya riuna ‘sipu’, be nam ‘musara’.

dobue, nam aba Mamaitua yawai tubuğidina, nam aba tokare Mamaitua na wainuapağoe e dariğeda, ibewal! Yesu Kerisoe Mamaitua yai kataidana da tauna ewai nuapağoedana.

9

Mamaitua be Israel banegidima

¹ Taugu Yesu Keriso matane yà riuriu kauana, be nam ama kaikaiyovuna. Arua Babau nogue nama e riuriueguna. ²⁻³ Israel banegidima nam adi waisumağā, vutuna aubainama taugu nogue èi nuaboya da èi nuaboya kauana, be è noğoti da Mamaitua taugu sibo ya raukivi gewegewegu be taudi sibo yai yawasanidina. ⁴ Baninama taudi Mamaitua ya vinedina da tauna natunatunama be taudi neneğarinama a kita be na saugama ğarodie ya boruna. Taudi Mousis na tarawatuma a pağō be tempol nopone ta tapataparorona, be Mamaitua ya riuedina da tokare ei yawasanidina. ⁵ Be taudi ğarodie dede pakanama banegidima,* be inam damne Yesu Keriso ya tubuğana, tauna vutuna Mamaitua, be rağan matabuna ta kaikai suğu nonoğena! Inam riukaua.

Aitauğā Mamaitua na damma nopone?

⁶ Taugu yà riuriuna da Mamaitua na saugama nam i kavena. Israel banegidima nam matabudi Mamaitua na dam. ⁷ Avedi da taudi Eibrahim natunatunama, yağoro nam matabudi Mamaitua na seda, ibewa. Mamaitua Eibrahim umanama ya riuena, “Aisik na dame taugu tokare am sedama è sausaugemna yà utemna.” ⁸ Inam baninama umanama: Avedi da taudi Eibrahim natunatuğominama, yağoro taudi nam Mamaitua natunatuna, be aitauğā Mamaitua na saugama tauwai sumağenama, taudi inam riukaua Mamaitua natunatunama. ⁹ Mamaitua na saugama Eibrahim ğarone inam umanama ya riuna, “Taugu yau rağanima è boruborue taugu yà yovo munağana, yodibe Sera gomana tauğominama tokare e tikana.”

¹⁰ Be teneğinama nama Rebeka ğarone. Rebeka na sedama tautauğomidima tamedima tenağā Aisik, tauda mate tamadama. ¹¹⁻¹² Be Rebeka muriğā da seda rağarağā e tikedi da yawasana veredi bo gewegewedima ta voiedina, be noğone Mamaitua Rebeka umanama ya riuena: “Gomana tautuağā tokare tasinama ğarone ei taunoyana.” Mamaitua nama ya riuna, inam tauda sibo tè kataie da Mamaitua na ġoane banaga e vinevinedina, be nam adi noyama debane. ¹³ Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Jeikob nuaguma e pağopağona be Iso è tuağaiena.”

¹⁴ Be yodi nema tà riu bako? Mamaitua nam didimana banegina, bo? ¹⁵ Mamaitua Mousis umanama ya riuena,

“Taugu yau raunuatoima banaga yà ġoeğöena nama yà raunuatoiena,
be yau raukiviverema banaga yà ġoeğöena nama ğarone yà raukivi verena.”

¹⁶ Vutuna aubainama banaga yawasana ta pağona, be nam adi ġoane bo adi noyama veredima aubaidi, ibewa, be Mamaitua taunağā e ġoeğöena nama e raukivi verena ğarodie.

¹⁷ Be guyau Pero ğarone ko kita. Mamaitua tauna ğarone ya riuna umanama, “Taugu è voiem da guyau kuya tubuğana, inam taugu yau rewapanama ğarome yai mağatari da dobu matabuna ta kita be isaguma ta kaisuğuna.” ¹⁸ Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviverema banaga e ġoeğöena, nama ğarone e raukiviverena. Be mate Mamaitua e ġoeğöena nama, banaga noponama e kawa badona.

¹⁹ Be tokare banaga ġesaumima umanama ko riueguna, “Değoda Mamaitua na yawasanama nama, aba aubainama tauna e riuriuna da tauma gewagewa banagimai? Tauda nam teneteneğina da na ġoanama tài ğake.”

²⁰ Tam am rewapanama aba da Mamaitua e giugiu be kwa riuute munağē? “Gurewa nam tokare aitau tauvoienama e riuena: Aba aubainama umanama kitaguma kuya voiegū?” ²¹ Gurewa tauvoienama doğā teneğinama e pağō be na ġoane nama gurewa verenama be kamai guregurewa e voivoiedina. ²² Be inam kauinama teneğinama nama.

* 9:5: Dede pakanama banegidima inam: Eibrahim, Aisik be Jeikob.

Mamaitua guyau Pero be Ijipt banegidima ya vinedi da ġarodie na medima be na rewapanama ei maġatarina. Be avedi da Mamaitua ya vinedina da taudi sibo a gurina, be tauna yaġoro mareġa ewai rauriedina. ²³ Be banaga ġesaudima ya vinedina da taudi neneġarinama maumaurinama tokare a paġona. Vutuna aubainama Mamaitua na raukiviverema be na rewapanama taudi ġarodie yai maġatarina. ²⁴ Be inam banegidima inam tauda, tauna Jius be eteni nopodie ya vinedana.

- ²⁵ Maika Mamaitua peroveta Osea ya riuriuena nama,
“Taugu tokare eteni banegidima yà vinedi
be yà voiedi da taudi yau banagama.
Be taudi nuaguma ta paġona,
avedi da yodi nuaguma nam tima paġopaġona.”
- ²⁶ Be mate Osea ya riueno,
“Deġo è riuedina, ‘Taumi nam taugu yau banaga’,
yodi tokare yà riuedina, ‘Taumi Mamaitua miamia nonoġinama natunatunama.’ ”
- ²⁷ Be peroveta Aisaia Israel aubaina ya riuna umanama,
“Avedi da Israel banegidima sievidima maika gimori gerese,
be raubisaġa tokare ei yawasanidina.
- ²⁸ Baninama Mamaitua na ogama ya tarataraġina nama,
tokare e voia makaie be e voia rovona.”
- ²⁹ Inam maika Aisaia kaite ya vatona,
“Deġoda Bada wairewpana vavasaġinama banaga raubisaġa sibo nam i gosedo,
tauda tokare Sodom be Gomora banegidima tè ruvedi be tè guri rovona.”†

Israel banegidima nam waisumaġa ġarodie

- ³⁰ Be yodi tà kita da eteni banegidima avedi da didimana nam ti wanewanena, be yaġoro Mamaitua adi waisumaġe ya kawa didimanidina. ³¹ Be Israel banegidima taudi didimana nam ti banavina, baninama taudi didimana tarawatue a wanewanena aubainama. ³² Aba aubainama didimana nam ti banavi? Baninama taudi a noġoti da adi noyama veredie kabe didimana ta banavi, be nam waisumaġe. Taudi yeku‡ adi kaba saġaivitarema a saġai vitarena. ³³ Ya girugirumina nama:
“Ko kitana, taugu Saionma yeku yà boruboruna,
be vutuna banaga e voiedi da ta saġai vitare be ta bekuna.
Be aitau uma yekunama ewai sumaġena,
tauna tokare nam tunimayaġe e mia.”

10

¹ Yau bana, taugu nuaguma e ġoġoe kae be Mamaitua yàwai baġana da tauna sibo Israel banegidima yai yawasanidina. ² Taugu è kataiena da taudi ta rara rubu guratana da Mamaitua sibo a tainuaverena, be tauna anitai nuaverenama na kedama, nam ti katai kauena. ³ Taudi Mamaitua na didimana kedanama a riutuaġaie, be taudi adi noġotama nama na ruvae didimana kedanama a wanewanena. ⁴ Be taudi nam ti kataiena da Keriso ya voie da tarawatu na raġanima ya kovina. Be aitau da Keriso ewai sumaġena, tauna tokare didimana e banavina.

⁵ Mousis didimana tarawatue umanama ya giuedina, “Aitauġa uma kauidima yà giugiuedina e voiedina, tauna tokare ġarodie yawasana e banavina.” ⁶ Be didimana waisumaġe inam umanama ya giuedina, “Namnopomie ko riuna, ‘Aitau e saġa e naġo marae be Keriso e yovoġe?’ ” ⁷ Bo “Aitau e yovo e naġo guriguridima adi gabue be Keriso e saġe?” Ibewa! ⁸ Inam kauidie nam tokare yawasana ko banavidi. Be you, didimana waisumaġe umanama ya giuedina, “Yawasana riunama inam ġaromie; mudumie be nopomie.” Inam riunama vutuna waisumaġa riunama tauma ka rarauguguya.

⁹ Inam giudima banidima umanama, Deġoda tam mudume kwa riuna, “Yesu tauna Bada” be nopome kwai sumaġa da Mamaitua Keriso gurie be ya kawa midisuġu

† 9:29: Sodom be Gomora adi gututuma ko sievidina. (Genesis 19:1-29) ‡ 9:32: ‘Yeku’ inam Yesu Keriso.

munaġena, tam tokare yawasana kenakena nonoġinama kwa banavina. ¹⁰ Baninama dà waisumaġe tokare Mamaitua e kawa didimanidana, be deġoda mudude Yesu Keriso tà giuena, tauda tokare Mamaitua ei yawasanidana. ¹¹ Vutuna aubainama girugiruminama umanama ya riuna, “Aitau tauna ġarone ewai sumaġana, tauna tokare nam tunimayaġe e mia.” ¹² Yodi uma giunama mayanama maika banaga matabuda, tauda Jius be eteni banegidima matabuda e riuriuedana, baninama Bada tauna tenaġa, be banaga matabuna ewai badedina, be vere dosidima aitauġa tauna ġarone sagu tawai baġena e uteutedina, ¹³ baninama girugiruminama nama ya riuna, “Aitauġa Bada ġarone yawasana tawai baġena, taudi tokare ei yawasanidina.”

¹⁴ Be nema taudi sagu tai baġe bake, deġoda taudi Bada nam tai sumaġe? Be nema Bada tai sumaġa bake, deġoda varinama nam ta vaie? Be nema vari verenama ta vaia bake, deġoda nam aitau ġarodie e rauguguya? ¹⁵ Be nema taudi ta rauguguya bako, deġoda Keriso taurauguguya nam e riuporaġa? Girugiruminama umanama ya riuna: “Banaga tawai nuavere kauana raġjanine taurauguguya ta verau be vari verena be suba giunama ta rarauguguya.”

¹⁶ Be nam Israel banegidima matabudi vari verenama ti paġona. Inam maika peroveta Aisaia ya riuriuna nama: “Bada, nam banaga toitoi ama giuma ti sumaġena.” ¹⁷ Be yaġoro Keriso banaga ya riuporedina rauguguya aubainama be adi rauguguyae banaga ta vaie, be tai sumaġana.

¹⁸ Be Jius banegidima nemanama? Taudi vari verenama nam ti vaie, bo? Ibewa da taudi kaite a vaiena. Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama:

“Taudi a rarauguguya varinama dobu matabuna yai moġavuna,
be dobu damodie mate.”

¹⁹ Bo agunai Jius banegidima a vaiena be baninama nam ti katai kae, bo? Ibewa, taudi a kataiena. Uma kauinama vutuna aubainama Mamaitua Mousis umanama ya riuena: “Avedi da eteni banegidima buebuedima taudi nam Jius, be tokare ya vinedina.
Yodibe taumi tokare ko unuredi be ko mediedina.”

²⁰ Be Aisaia mate umanama ya riuna:

“Aitauġa taudi nam ti wanewaneguna,
taudi ġarodie è maġatara be a banaviguna.”

²¹ Be Israel banegidima aubaidima umanama ya riuna:

“Raġan daudaunama taugu aubaimima èwai rabana da sibo ġarogue koya tavana,
be taumi nam ko tavana, baninama taumi banaga beapoteapotemi be raukosoġaiġaimima.”

11

Israel banegidima tautaugosedima

¹ Be yodi nemanama? Mamaitua na banagama ya tuaġaiedi, bo? Ibewa! Taugu mate Israel banegiguma, Eibrahim natunama, be Bendiman na damma nopone.

² Mamaitua na banagama boni ya vinevinedina nam i tuaġaiedina, ibewa! Elaija na gututuma ko noġoti, raġjanine tauna Mamaitua ġarone ya riubona badobadona Israel banegidima kadi taiye. ³ Tauna umanama ya riuna: “Bada, taudi am perovetama matabudi ai guri rovodi be am oltama a katiweedina. Be yodi tauguġa ya miamiana, be taudi ta ġoeġoe da taugu mate tai guriguna.”

⁴ Be Bada umanama ya paribeena: “Taugu banaga 7 tausand aubaiguma è taugosaġana, baninama taudi nam kokoitau Bal ġarone ti raudunena.”

⁵ Be yodi uma raġjanine kauinama teneġinama nama. Mamaitua na raukiviveree banaga tautaugosedima ya vinedina. ⁶ Tauna na raukiviveree ya vinedina be nam adi noyama debane. Be deġoda adi noyama debane i vinedina, agunai raukivivere nam baniboruboruna.

⁷ Be yodi tà kita, Israel taudi didimana a wanewane guratena be nam ti banavina. Be Mamaitua na vinevinema banegidima taudiġa didimana a banavina, be Israel

banegidima ġesaudima Mamaitua ya kawa nopolbadodina ⁸ maika girugirumina porane ya riuriuna nama:

“Mamaitua arua gewagewanama ya utedi,
be uma aruinama taudi ya kawa debabuedi
be ya voiedi da matedie nam timawai kita
be beedie nam timawai beavaiana naumeki da yodi.”

⁹ Be Deivid umanama ya riuna:

“Taudi adi puyoma soidima sibo ya tikona munaġedi,
be a saġai vitaredina, baninama inam adi kovoġama.

¹⁰ Taudi sibo arue matedima ai kupikupi da taudi nam sibo ai kita,
be raġan matabuna sibo ġayawa a kwarina.”

Eteni banegimima taumi nam ko rauguguyau

¹¹ Yodi yài taravira munaġemina. Mamaitua na banagama ya tuaġai vavasaġedi, bo? Ibewa! Israel banegidima Mamaitua a mia tautauriena, aubainama Mamaitua eteni banegidima ei yawasanidina da Israel banegidima sibo a unurana eteni banegidima ġarodie. ¹² Be uma ko noġoti, Israel banegidima taudi Yesu Keriso a tuaġaiena, aubainama eteni banegidima dobu matabuna yawasana a banavina, Israel banegidima matabudi Yesu tawai sumaġena raġanine, eteni banegidima tokare waiaiaina dosinama ta paġona.

¹³ Be taumi aitaūġa nam Jius, taumi yodi yà riuemina: Taugu ei nuaverena da Mamaitua ya riuporeguna taumi eteni banegimima ġaromie da vari verenama yà rauguguyena. ¹⁴ Be uma kauine Jius banegidima nuedima ei medi be taudi mate tai sumaġana. ¹⁵ Be yodi ko kita da, raġanine Mamaitua Jius banegidima ya riuri tuaġaedina, inam raġanine dobu matabuna adi gewagewama ya noġota poredina, be raġanine Mamaitua Jius banegidima ei anina munaġedina, aba tokare e tubuġa? Inam raġanine banaga guriguridima ta midisuġu munaġana. ¹⁶ Baninama deġoda Mamaitua Jius adi dedema pakanama banegidima yai aninedina, naumeki da taudi adi sedama mate Mamaitua tokare ei aninedina. Inam kauinama teneġinama maika kai olip. Deġoda kai olip waraminama yai aninena, naumeki da kai ragedima mate tokare ei aninedina.

¹⁷ Be yodi raġandie Mamaitua uma kainama ragedima ġesaudima ya kotovidina, be taumi avedi da dobira olipnama, be ya ragaumi da olip ragedima ya kotokotovidina kividie ya pani wairatumina. Be yodi taumi olip waraminama bodinama na rewapanae taumi ko gogogogona. ¹⁸ Vutuna aubainama olip ragedima midimididima noġodie nam ko seġara! Be ko noġoti da warama nam na yasima taumi. Taumi ami yasima inam warama.

¹⁹ Be agunai taumi umanama ko riuna, “Mamaitua kai olip ragedima ġesaudima ya kotovidina, kividie tauma e pani wairatumaina aubainama.” ²⁰ Inam riukaua, be ko noġoti da taudi nam tiwai sumaġana aubainama Mamaitua ya kotovidina, be taumi Keriso kowai sumaġena aubainama Mamaitua taumi ya pani wairatumina. Vutuna aubainama nam noġodie ko seġara, avedi! Be taumi sibo koya nairana, ²¹ baninama deġoda Mamaitua kai ragedima veredima i kotovidina, taumi mate tokare ya kotovimina, deġoda taumi nam koi sumaġana.

²² Be yodi tauda Mamaitua na raukiviverema be na raukivigewagewama tà kitana. Tauna na raukivigewagewama taudi aitaūġa nam Mamaitua tima vovo teyeteyena ġarodie, be deġoda raġan matabuna koi sumaġena, na raukiviverema taumi ġaromie e kenana, be deġoda ibewa, taumi mate e kotova poremina. ²³ Be deġoda Jius banegidima waisumaġa tai kare munaġena, taudi tokare Mamaitua e pani wairatu munaġedina, baninama na rewapanama e kenakenana da nama e voiana.

²⁴ Be avedi da taumi dobira olipnama, be yaġoro Mamaitua ya paġomi da olip verenama bogane ya pani wairatumina. Vutuna aubainama tauna tokare teneteneġinama da olip verenama ragedima ya kotokotova poredina, kividie e pani wairatu munaġedina.

Mamaitua tokare Israel banegidima ei yawasanidina

²⁵ Yau bana, uma inam riukaua semosemonama yà riuriuemina da taumi ko kataie be nam ko kawa sađem Israel banegidima nođodie. Inam riukaua da Mamaitua Jius banegidima gesaudima ya kawa nopolabodi da nam ti sumađana. Inam kauinama nama Mamaitua ya voie da eteni banegidima sievinama ya nođonođotina paratine nama ei yawasanidina, ²⁶ yodibe Israel banegidima mate ei yawasanidina maika girugiruminama poranama ya riuriuna nama:

“Tauwai yawasana Jerusalemđa e verau
be e voie da Jeikob na damma Mamaitua tai nuapađo munađena.

²⁷ Be taugu waianina yà uteutedina rađanine,
adi gewagewama yà nođota poredina.”

²⁸ Yodi taudi vari verenama a tuađaiena, vutuna aubainama taumi eteni banegimima yawasana ko pađona, be Jius taudi Mamaitua na ġaviam. Baninama Mamaitua Jius adi dedema pakanama banegidima ya vinedina, taudi kadi taiye Jius banegidima yađoro tauna na banagama, ²⁹ baninama Mamaitua na giu be na puyoma nam airađan nuanama e vitaredi be e kaiporađa munađedi. ³⁰ Taumi nođone eteni banegimima, taumi Mamaitua koya rawarawa ġaiđaiena. Be yodi taumi Mamaitua na raunuatoima koya pađona, baninama Jius banegidima Mamaitua a rawađaiđaiena aubainama. ³¹ Be tokare taudi mate Mamaitua na raunuatoima ta pađona, avedi da taudi yodi ta rawarawa ġaiđaiena, baninama Mamaitua na raunuatoima taumi ġaromie aubainama. ³² Be yodi tà kita da banaga matabuna adi rawađaiđae Mamaitua ya panidina, inam kedane tokare matabudi Mamaitua na raunuatoima ta pađona.

Pol Mamaitua e kaikai suđusuđuna

³³ O kapore! Aba kam Mamaituama tam kuya vere ġađa kè banavim. Am nuauyauyama be am kataima ya sađa vavasađa be ya yovo guratana. Tauda nam teneteneđina da Mamaitua na yawasana be na kovođama tà kataiedi. ³⁴ “Aitau Mamaitua na nođotama ya kataie? Be aitau teneteneđina da Mamaitua e raukure?” ³⁵ Bo “Aitau aba Mamaitua ya ute da yodi Mamaitua tauna ei maesi munađe?” ³⁶ Yaba matabuna taune da ta tubutubuđana, be tauna na rewapanae ta kenakenana. Tauna tà kaisuđusuđu nonođena. Inam riukaua!

12

Dà yawasanama sibo Mamaitua tè utena

¹ Yau bana, yodi Mamaitua na raunuatoie yà riuriu vavasađemina da tubuđimima Mamaitua ko utena. Be rađanine tubuđimima Mamaitua ko uteutena, inam vutuna puyo babau yawayawasaninama. Dabudine Mamaitua ei nuaverena, baninama uma kauinama inam riukaua taparoronama, Arua Babau nama e ġoeđoena. ² Be nam dobu banegidima adi vaivae ko mia, avedi! Be Mamaitua koi bađa da ami nođotama e vitaredi be taumi ami yawasanama e rawavaudina. Yodibe taumi tokare teneteneđinama da Mamaitua na ġoana be na verema ko kataiedina. Be Mamaitua na ġoanama inam ya vere vavasađana.

³ Taugu Mamaitua na apasolma, vutuna aubainama yà riuriu vavasađemina: Nam ko nođota munađemi da taumi koya sađa guratana, ibewa da Mamaitua taumi tenatenađađa ami waisumađama ya uteutemina, na ruvae nama ko nođota munađemina. ⁴ Tauda tubuđidama tenađa be ragaragadama toitoi, be raga tenađađa adi noyama tabu be tabu. ⁵ Be uma kauinama teneđine tauda toitoi be tubuđa tenađa Yesu Kerisoe, be taune tauda matabuda tèi rawa teđeidana.

⁶ Be matabuda dà noyama tabu be tabu, Bada puyo tabu be tabu ya uteutedana na ruvae nama. Aitauđa da tauwai peroveta, naumeki da tai perovetana adi waisumađama ruvane.

⁷ Aitauđa da tauwai sagu, naumeki da tai saguna, be aitauđa da tauwai katakatai, naumeki da tai katakataina, ⁸ be aitauđa da taurauduđu, naumeki da ta rauduđuna, be aitauđa da taupaipairu, naumeki da riukaue ta pairuna, be aitauđa da tauwai bada, naumeki da

nuedima tabutabune tai kedadoka kauana. Be aitauāga da taurau nuatoi, naumeki da ma nuaveredi banaga ta sagudina.

Kuristen na yawasanama

⁹ Ami wainuapaōgoma ami banagama īgarodie nam kaiyovue. Yaba gewegewedima ko tuaōgaiedi be yaba veredima ko kaidididina. ¹⁰ Nuemima tabutabune ami banagama mate koi nuapaōgo be koi kawa vivira munaōga! ¹¹ Be nam airāgan matemima e gayawa, be raōgan matabuna nuemima tabutabune Bada aubainama ko noya!

¹² Ko noōgoti da raōgan tenaōga taumi tokare ko naōjona marae, vutuna aubainama koi nuavere! Be pripipiri raōgandie ko vataradidi be ko moiragi nonoōga! ¹³ Mamaitua na banagama waikaruwaōgewaōgedima ko sagudi! Be deōgoda vaōavaōgai be ya tavana, ko rabe kauena!

¹⁴ Aitauāga da ta raraukivi gewegewemina, naumeki da taudi aubaidima ko moiragi be Bada ei aiainidi! Taumi banaga koi aiainidina be nam koi taratautauedi! ¹⁵ Deōgoda aitauāga tawai nuaverena, naumeki da taumi mate koi nuaverena, be deōgoda aitauāga ta īgabāōgabana, naumeki da taumi taudi mate ko īgabana. ¹⁶ Taumi subae ko mia be nam ko rauguyaguyau, be nam ko kawa saōge munaōgemi! Kamai banabanaga mate koi turaturanana. Be nam ko noōgoti da taumi banaga katakataimi!

¹⁷ Gewagewa nam gewagewae koi maesi. Be ko kita kaua da banaga matabudi matedie taumi didimanae ko miana. ¹⁸ Ko raurubu da banaga matabudi mate subae ko miana.

¹⁹ Yau bāna, nam biwa ko paōgo, be ko gose da Mamaitua taunaōga e raubiwana, baninama girugiruminama poranama ya riuna umanama,

“Bada ya riuna, ‘Taugu taurau biwa be taugu tokare ami biwama yā paōjona’.

²⁰ Deōgoda am īgaviamama kani e karatina, naumeki da kani kwa utena
be deōgoda nuanama e raukasakasana, naumeki da upa kwa ute!

Deōgoda am īgaviamama īgarone nama kwa voiana,

debane upa kwa īgini pore be tauna e tunimayaōgana.”

²¹ Gewagewa nam tam e vaisubam, be tam veree gewagewa kwa vaisubana!

13

Gabeman ko voteyeteyedi

¹ Banaga matabuna sibo gabeman a voteyeteyena, baninama gabeman matabudi adi rewapanama inam Mamaitua ya utedina. ² Vutuna aubainama aitau gabeman īgarodie e paripari viravirana, tauna Mamaitua īgarone mate e paripari viravirana, tauna tokare kovoōga e banavina. ³ Tam deōgoda vere kwa voivoiena, inam raōganine tam tokare nam pirisiman kwa nairedina. Be deōgoda gewagewa kwa voiena, inam raōganine tam tokare pirisiman kwa nairedina. Vutuna aubainama tam deōgoda naira kwa tuaōgaiena, naumeki da vere kwa voie be taudi tokare tam isamma ta kawa saōgena. ⁴ Baninama Mamaitua gabeman ya riuporedina da taudi tam ta sagumna aubainama, be deōgoda tam gewagewa kwa voiena, inam raōganine taudi kwa nairedina, baninama Mamaitua rewapanana ya utedina da taudi tam tokare ta kovoōgimna. ⁵ Vutuna aubainama gabeman aba ta riuriuena, naumeki da kwa voiena, inam raōganine am noōgotama tokare verenama e kenana. Be mate tam tokare nam kovoōga kwa banavi.

⁶ Raōgan matabuna gabeman ta noyanoyana Mamaitua aubainama, vutuna aubainama taumi teks koi maesidina. ⁷ Nama banaga matabudi adi kauama ko utedina. Deōgoda teks sibo koyai maesidina, naumeki da koi maesina, be aitauāga sibo koya voteyeteyedina, naumeki da ko voteyeteyedina, be aitauāga sibo koya viviredina, naumeki da ko viviredina.

Wainuapaōgo na riuvavasaōgama

⁸ Nam aitau na maesama ko rabe kwase. Be raōgan matabuna umanama koi nuapaōgo vivirana. Baninama deōgoda banaga īgesaudima koi nuapaōgoedina, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyeteyena. ⁹⁻¹⁰ Be inam raōganine tokare nam aba gewagewanama

taudi ġarodie ko voie. Maika riuvavasaġa e riuriuna nama, “Nam turamma debane mui kwa pore, be nam kwa rauvunuġa, nam na purapurama kwa danenedi, nam kwai kwina”. Be riu vavasaġa ġesaudima mate, matabudi a rawateġeidina giu tenaġa nopone, be giunama inam umanama: “Turamma turamma nuamma e paġona, maika tamġa kwawai nuapaġo munaġemna nama” Vutuna aubainama deġoda banaga ġesaudima ġarodie koi nuapaġona, inam vutuna taumi tarawatu ko vovo teyeteyena.

Yanae ko miana

¹¹ Naumeki da nama ko voiana, be yodi raġandima kitedima ko katai kauedina. Baninama Bada na raġanima kaiteka e tavatavana, nam maika boni raġandie tauda waisumaġa tèwai karee nama. Vutuna aubainama matemima e kaya. ¹² Kupi ġaubonaġa e kovina, be raġan kaiteka e tomtomna. Vutuna aubainama kupi na voiama tà gosedi, be yana na madama tà ragaudina. ¹³ Tauda matabuda didimanae tà miana, maika banaga suare e miamiana nama. Tauda nam kaua gewegewedima soidima tà voiedi, nam tà tego bua, nam tài soġa yababayaba, nam tà iġara yababayaba, bo tà unura. ¹⁴ Inam yabedima avedi, be Yesu Keriso na ġoane nama ko miana. Be nam gewagewa ko wanewanedi da tubuġimima na ġoanama kededima gewegewedima ko voiedi, avedi!

14

Banaga adi waisumaġama gwaġegwaġedi be wairewapanidima

¹ Aitauġa da ami waisumaġama wairewapanidima taumi ami banagama ġesaudima adi waisumaġama vogwaġegwaġedima sibo koya kaisagudina. Be nam adi wainua noġonoġotama debedie koi kawa riuriu! ² Banaga aitauġa adi waisumaġama wairewapanidima, taudi nam ai kani tima widiwidinena, ibewa da taudi kani matabuna ta kanikani yababayabedina. Be banaga ġesaudima aitauġa adi waisumaġama vogwaġegwaġedima, taudi nam musara tima kanikanina.* ³ Vutuna aubainama aitau da kani kanikani yababayabinama, tauna banaga musara tautuaġienama, nam sibo ya kita tuaġaie. Be aitau da nam musara taukanina, tauna banaga kanikani yababayabinama nam sibo ya etare, baninama taudi adi waisumaġama ruvane Bada yai aninedina. ⁴ Tam aitau da Bada na taunoyama kwa etaredi? Tam nam dobudi am noyama aba ima kenakenana. Taudi Bada na taunoyama aubainama taunaġa ya kataiedina, da taudi a beku bo ibewa. Be taudi tokare nam ta beku, baninama taudi Bada na rewapanae ta midimidina.

⁵ Banaga adi waisumaġama gwaġegwaġedima taudi raġan dosidima vinevinedima ta viviviredina. Be banaga ġesaudima ta noġonoġotina da raġan dosidi be raġan ġoma matabudi teneteneġidima. Be banaga tenatenaġaġa nuane ei nuanoġonoġota da deġo tauna ġarone ya vere. ⁶ Aitau da raġan dosidima vinevinedima e viviviredina, naumeki da tauna nama e voiena, Bada isanama anikaisuġunama aubainama. Be aitau nam kani matabudi ima kanikanidina, bo aitau da kani matabudi e kanikanidina, naumeki da matabudi nama ta voiana Bada isanama anikaisuġunama aubainama, baninama noġone taudi ta moiragi be ta kanikanina aubainama. ⁷ Tauda nam aitau mabide tama miamia bo mabide tama gurigurina, ⁸ ibewa da tauda tà miamia bo tà gurigurina, inam matabuna Bada aubainama, baninama tauda inam tauna ġaroġaronama. ⁹ Vutuna aubainama Keriso ya guri be ya midisuġu munaġana, da banaga yawayawasanidi be guriguridima, matabudi ewai badedina.

¹⁰ Be yodi tam aba aubainama turamma kwa etare? Bo aba aubainama turamma kwa kitakita tuaġaie? Taudi matabuda tokare Mamaitua noġone tà midi, be taunaġa

* ^{14:2:} Banaga aitau adi waisumaġama vogwaġegwaġedima, taudi nam musara ti kanikanina, baninama taudi nam ti katai kauena deġoda inam musara veredi bo boita a puyopuyodina museridi. Be aitauġa adi waisumaġama wairewapanidima, taudi musara a kanikani yababayabedina. Be uma kauinama teneġinama vers 5 nopone, dabudine nam musara be raġan vinevinedima.

tauda tenatenaḡaḡa e etaredana, ¹¹ maika girugiruminama porane Mamaitua ya riuriuna nama:

“Taugu Mamaitua miamia nonoḡiguma, be yà riuriu kauemina
da tokare banaga matabudi kaḡapakague tuapikedima tai tutumidiridi da ta
rauduneegu

be matabudi mududie tai maḡatarigu be ta riuna: ‘Tam riukaua Mamaitua.’ ”

¹² Be yodi tà kita da tauda tenatenaḡaḡa tokare dà kauama matabudi Mamaitua noḡone
tai maḡataridina. ¹³ Vutuna aubainama nam turamma turamma kwa etare, avedi! Be
kwa kita da nam anibeku kauidie turamma kwa voie da na waisumaḡe e beku.

¹⁴ Bada Yesu ya riuegu be è katai kauena da nam aba kaninama Mamaitua matane i
miramirana. Be deḡoda aitau e noḡoti da aba kaninama ya miramirana, naumeki da
tauna ḡarone uma kaninama ya miramira kauana. ¹⁵ Be deḡoda am kani yababayababama
aubainama turamma kwai nuaboyana, inam kauine tam nam turamma kumawai nu-
apaḡoena. Nam am kani yababayababama aubainama turamma kwa voie da na waisumaḡe
e beku. Baninama Yesu ya gurina tauna mate aubainama. ¹⁶ Be raḡanine am ḡoanama
nama uma yabedima kwa voivoiedina, kwa kita da am banagama nam tai giugiuem.

¹⁷ Mamaitua na waiguyaue kani be tego inam nam baniboroboruna. Ibewa da
didimana, suba be mosari Arua Babaue, inam vutudi yaba dosidima. ¹⁸ Be deḡoda uma
kauidie Keriso ḡarone koi taunoyana, inam vutuna Mamaitua ewai aninemina, be banaga
ta viviremina. ¹⁹ Tauda vutuna aubainama tà raurubu gurata da suba yabedima tà voiedi
be yaba ḡesaudima mate tà voiedi da, dà waisumaḡama tài rewapanana.

²⁰ Nam kani kadi taiye Mamaitua na noyama ko kawa gewegewedi! Kani matabudi
inam veredima be deḡoda yaba tenaḡa kuya kanikani be turamma kuya voie da na
waisumaḡe ya bekuna, inam tam gewagewa kuya voiena. ²¹ Vutuna aubainama deḡoda
tam musara kuya kanikani bo bia† kuya tegotego, bo aiyaba ḡesaudima kuya voivoedi,
be inam yabedie turamma na waisumaḡama vogwaḡagwaḡanama kuya voie da ya
bekuna, ya verena da uma kauidima nam kwa voiedi. ²² Deḡoda uma kauidie am
waisumaḡama ewai rewapanana kauana, naumeki da tam be Mamaitua taumiḡa ḡaromie e
kena kwasana. Ya verena da uma kauidie tam nam kwa noḡota bekubeku, baninama tam
kuya kataiena da uma kauidima matabudi inam naumeki. ²³ Be tam deḡoda uma kauidie
kwa noḡota bekubekuna, tokare Mamaitua e etaremna, baninama tam nam waisumaḡe
uma yabedima kuma kanikanidina. Yaba matabuna nam waisumaḡe kwa voiedi, inam
taudi gewagewa.

15

¹ Tauda aitaūa dà waisumaḡama wairewapaninama, naumeki da aitaūa adi
waisumaḡama gwaḡegwaḡedima sibo tè sagudina, be nam taudaḡa tà sagusagu
munaḡeda. ² Be tauda tenatenaḡaḡa sibo dà banagama tè sagudi da adi waisumaḡe sibo
ai rewapanana. ³ Baninama Keriso nam taunaḡa i sagu munaḡena, ibewa da girugiru-
minama porane umanama ya riuna: “Banaga tam a kunuremna be inam kunurinama
taugu mate a kunureguna.” ⁴ Riuwai noḡota matabudi boni a girugirumidina, inam taudi
waikatakataidama aubainama, da e duḡuda be waisumaḡe tài rewapanana da tokare tà
naḡona marae.

⁵ Mamaitua, vutuna e duḡuduḡumi be e sagusagumina da ami waisumaḡe piripiri
matabudi ko dami poredina, tauna ya voiemi da taumi nuemima tenaḡa Keriso koi
muriwatanena. ⁶ Yodibe taumi tokare teneteneḡinama da Mamaitua isanama ko
kaisuḡusuḡu tenaḡena. Vutuna tauna dà Badama Yesu Keriso Tamanama.

⁷ Taumi ami banabanagama koi aninedina, maika Keriso taumi yai aninemina. Uma
kauine nama taumi tokare Mamaitua isanama ko kaikai suḡusuḡuna. ⁸ Ko noḡoti da
Yesu Keriso ya yovo be ewai maḡatarana da Mamaitua na saugama Jius adi dedema
pakanama banegidima ḡarodie inam riukaua. Be inam kauine nama Jius banegidima

† ^{14:21:} Gurik bonane inam “waen”.

e sagusagudina. ⁹ Be mate tauna ya yovona da eteni banegidima ei yawasanidina, da taudi sibo Mamaitua isanama a kaisuğusuğuna na raukiviverema aubainama, maika girugiruminama porane umanama ya riuna:

“Vutuna aubainama taugu eteni banegidima noğodie isamma yà kaisuğuna.

Be taugu yà sarena isamma anikaisuğunama aubainama.”

¹⁰ Be mate ya riuna,

“Taumi eteni banegimima matabumi

tauna na banagama mate ko mosari tenağana.”

¹¹ Be mate ya riu munağana,

“Taumi eteni banegimima matabumi Bada isanama ko kaisuğu,
be matabumi isanama anikaisuğunama saredima ko saredina.”

¹² Be peroveta Aisaia ya riuna,

“Guyau vaunama Jese na dame e tubuğana, be tauna tokare banaga matabudi ei badedi,
be eteni banegidima matabudi tauna tai sumağena.”

¹³ Vutuna aubainama taugu yà moimoiragina taumi aubaimima da taumi Bada koi sumağe, be Mamaitua tauna mosari be suba nopomima ei moğavuna. Be dabudine Arua Babau na rewapanama mate nopomima ei moğavuna. Be taumi ko kataie da tokare Mamaitua neneğarinama e utemina.

Pol uma letanama ya girugirumina, ya giuena

¹⁴ Yau bana, taugu è katai kauena da taumi banaga veremima be uma giudima koya katakatai kauedina be taumi teneteneğinama tokare ami banagama mate koi kawa raukuravivirana. ¹⁵ Taugu uma letanama ma raudebatoragu è girumina taumi ğaromie, da uma yabedima yà riuwainoğotmina aubainama. Taugu nama è voiana, baninama Mamaitua na raukiviveree ¹⁶ taugu Yesu Keriso na taunoyama. Taugu maika pirisi, baninama eteni banegidima ğarodie Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena, be taugu yà ğoeğeno da eteni banegidima yà verauğedina Mamaitua ğarone maika puyo, nama Mamaitua e ğoeğeno. Be Arua Babau e voiedi da taudi Mamaitua na banagama ta tubuğana. ¹⁷ Taugu Mamaitua na taunoyama, be nuaguma ya verena da Yesu Keriso ya riuporeguna, vari verenama yà rauguguyena aubainama. ¹⁸⁻¹⁹ Be yodi taugu nam yaba ğesaudima ama giugiuemina, be abağ Keriso ya voivoiedina, vutudiğà yà giuedina: Arua na rewapanae taugu mataira be voia dosidima è voiedina, be inam kauine Bada Yesu rewapanaya uteguna da eteni banegidima yài katakataidi da taudi Mamaitua ta voteyeteyena. Be taugu Jerusalemma Keriso varinama rauguguyenama è karena, naumeki da Ilirkumma è tavana.

²⁰ Taugu rağan matabuna yà ğoeğeno da vari verenama yà rauguguyena banaga aitaüğa Yesu Keriso nam ti katakataiena ğarodie. Be aitaüğa Yesu Keriso varinama a vaivaiena, taudi ğarodie nam yà nağó, baninama taugu nam banaga na tuatuama yawai midiri dokena nonoğinama debane vada yà keri. ²¹ Taugu yà voienna maika girugiruminama porane ya riuriuna nama,

“Taudi aitaüğa rauguguya nam ti vaivaiena, taudi tokare ta vaie be ta kitana.

Be aitaüğa da nam varinama ti vaivaiena, taudi tokare ta kataiena.”

²² Vutuna noğotine rağan toitoi verau è raurubuena da sibo ğaromie è verauna, be nam teneteneğina.

Pol Rom nağonama e ğoeğeno

²³ Be yodi uma dobudine yau noyama ya kovina. Suara da suara taugu è ğoeğeno da taumi sibo è kitemina, ²⁴ vutuna aubainama yodi taugu yàwai ogana da yà kitemina Spein nağonama rağanine. Be rağanine taugu ğaromie yà tavana, dabudine taugu taumi mate tài nuavere be tà miana rağan ığaubonağá. Be muriğà taugu yà ğoeğeno taumi ko sagugu da Speinma yà nağona.

²⁵ Be yodi taugu yà nağonağona Jerusalemma, Mamaitua na banagama kaisagudima aubainama. ²⁶ Baninama Masedonia be Akaiama tauwai sumağà banegidima ma nuaveredi mane a uteguna da taugu Jerusalemma tauwai sumağà ğesaudima

waikaruwağewağedima sibo è utedina. ²⁷ Taudi riukaua, ma nuaveredi mane a uteguna. Be taugu yà noğonoğotina da inam naumeki nama a voiana, baninama eteni banegidima taudi varinama verenama Jius ğarodie a pağona, vutuna aubainama naumeki da tubuğe sibo a sagudina. ²⁸ Be rağanine Jerusalemma tauwai sumağga waikaruwağewağedima mane ya utedi e kovikovina murine, taugu yau vağaima yài karena Spein aubainama. Be inam rağanine taugu yà vakitemina. ²⁹ Taugu è kataiena da rağanine ğaromie yà veraverauna, Keriso waiaiaina dosinama e uteguna taumi aubaimima.

³⁰ Yau bana, Bada Yesu Keriso isane be Arua na wainuapağoe taugu yàwai bağga vavasağemina da yau pirpirie ko sagugu da Mamaitua ğarone aubaiguma ko moiragina. ³¹ Ko moiragi da Mamaitua e midi ığağarigu da Judia banegidima gewegewedima nam sibo a vunuğigu. Be mate ko moiragi da yau noyama Jerusalem nopone tauwai suamağga sibo ai aninena. ³² Yodibe Mamaitua na ığoane taugu ma nuaveregu yà tavana taumi ğaromie da yà sipere, be taumi mate tài nuavere tenağana. ³³ Mamaitua, suba tauvoienama taumi matabumi ğaromie. Inam riukaua.

16

Pol na waikaiwama

¹ Taugu nuvudama Fibi ğaromie yàwai mağatarina. Tauna Senkirie eklesia adi taunoyama waivinama. ² Be yàwai bağemina da tauna ko rabe kauena, nema Bada na taunoyama ğesaudima ko raberabe kauedina nama. Baninama tauna banaga toitoi e sagusagu kauedina be taugu mate.

³ Yau banagama Prisila be Akwila* ko riuedina yàwai kaiwedina, taudi Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma. ⁴ Be mate taudi adi yawasanama a tuağaiadi be ai uta munağedi da ai sasaranana, saguguma aubainama. Be inam kauinama aubainama taugu yàwai kaiwa vavasağedina, nam tauguğga be eteni nopodie eklesia matabudi mate kawai kaiwedina uma kauinama aubainama. ⁵ Be eklesia Prisila be Akwila adi vadae tawai rawateğeidina mate yàwai kaiwedina.

Be tura yağaguma Epainetas mate ko riuena yàwai kaiwena, tauna vutuna Eisia provinsnama nopone yai Kuristen dokana. ⁶ Meri ko riuena yàwai kaiwena, tauna vutuna aubaimima ya noya guratana. ⁷ Andronikus be Junias ko riuedina yàwai kaiwedina. Taudi rabui taugu yau damma nopone be dibure a biri tenağemain. Apasol matabudi taudi rabui a vivivivira kauedina, taudi Keriso ai sumağga dokena, muridie taugu èi sumağana. ⁸ Ampliatas ko riuena yàwai kaiwena, baninama Bada na wainuapağoe tauna turaguma. ⁹ Urbanus ko riuena yàwai kaiwena, tauna Yesu Keriso na noyae taukaisagumaima. Be tura yağaguma Stakis mate, ko riuena yàwai kaiwena.

¹⁰ Apeles ko riuena yàwai kaiwena, tauna na waisumağama Kerisoe a kita da yai rewapanana kauana. Be Aristobulus na vadama banegidima mate ko riuedina da yàwai kaiwedina. ¹¹ Herodion ko riuena yàwai kaiwena, tauna yau damma nopone. Be Nasisus na vadama banegidima mate ko riuedina yàwai kaiwedina, taudi matabudi Bada tauwai sumağenama. ¹² Tiripina be Tiriposa ko riuedina yàwai kaiwedina, inam waiwaividima rabui taudi Bada ğarone ta noyanoya guratana. Be turaguma Parisi mate ko riuena yàwai kaiwena, inam waivinama mate Bada ğarone ya noya guratana. ¹³ Rupas ko riuena yàwai kaiwena, tauna Bada ya vinena, be tinanama mate ko riuena yàwai kaiwena, baninama tauna ya rabeguna maika kabe tinağomigu.

¹⁴ Asinkiritas, Pelegon, Hemes, Patorobas ko riuedina matabudi yàwai kaiwedina. Be Hemes na banagama ğesaudima ğarone, mate ko riuedina da yàwai kaiwedina.

¹⁵ Pilogolus, Julia, Nereus be nuvunama mate, be Olimpas be tauwai sumağga matabudi tauna ğarone, ko riuedina da matabudi yàwai kaiwedina. ¹⁶ Be Keriso na eklesiama matabudi adi waikaiwama taumi ğaromie. Be wainuapağoe koi kaiwa vivirana waisuruva mate.

* 16:3: 'Prisila' tauna waivi, be na badama 'Akwila'.

Pol na giuma damonama

¹⁷ Yau bana, yà riuriu vavasağemina da ko kita kauana, banaga aitauğja ekalesia taudariğedima, nam koi turanedi. Baninama aba waikatakatainama koya pağopağona, inam banegidima ami waisumağe tokare ta kawa gewegewemina. ¹⁸ Inam banegidima taudi nam Yesu Keriso na noyama tima voivoiena, be taudiğja ta sagusagu munağedina. Adi giu yağayağae be adi gwyaе taudi banaga adi noğotama vogwağegwağedima tawai kedadoka waigewedina. ¹⁹ Banaga matabudi a vaiemi da taumi matabumi Bada ko vovo teyeteyena. Vutuna aubainama nuaguma ya vere kauana. Be taugu yà ğoeğoenä da taumi rağan matabuna vere adi kedama ko katai kauedina. Be gewagewa kedane nam ko nağó. ²⁰ Rağan ğaubonağá Mamaitua suba tauvoienama tauna e voiemi da Seitan kağemie e vapisana. Be dà Badama Yesu na raukiviverema ğaromie e kenana.

²¹ Timoti Yesu Keriso na noyae taukaisaguguma, tauna ewai kaiwemina. Be yau damma banegidima Lusias, Jeson be Sosipata, taudi mate tawai kaiwemina.

²² Taugu Tertius, vutuna Pol aba e giugiuena yà girugirumina, Bada isane yàwai kaiwemina.

²³ Be Gaiyas mate ewai kaiwemina, tauna na vadae taugu be ekalesia kawai rawateğeimaina. Be Erastas tauna uma meagaine mane taurabenama, be turadama Kwatius, taudi mate tawai kaiwemina. ²⁴ Bada Yesu Keriso na raukiviverema matabumi ğaromie e kenana. Inam riukaua!†

Bada isanama tà kaisuğuna

²⁵ Taugu yodi vari verenama ğaromie è rauguguyena, aubainama Mamaitua nimane yà biribirmina, da tauna vutuna e rabe kauemi be e voiemi da ami waisumağe koi rewapanana Bada isane. Inam Mamaitua na ogama taumi eteni ğaromie da yawasana ko pağona. Pakane boni uma kauinama semosemonama. ²⁶ Be yodi Mamaitua ya riu vavasağana da inam varinama verenama dobu matabuna tà rauguguyena da banaga matabudi Keriso tai sumağe be ta voteyeteyena. Peroveta nama a girumina. ²⁷ Mamaitua taunağá nuauyauya baneginama. Tauna Yesu Kerisoe yaba matabudi ya voiedina. Vutuna aubainama tauda isanama tà kaisuğusuğu nonoğena. Inam riukaua.

† ^{16:24:} Gurik baibol ğesaudine uma versnama 24 nam ima kenakenana.

Korint 1 adi letama pakanama

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima,

¹ Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol, Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Sostenes ² mate uma letanama ka girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiam Korint nopone miemienimima ȣaromie. Mamaitua tauwai sumaȣa dobu matabuna ya vinedina, taudi vutudi Keriso isane tawai sumaȣa be ta moimoiragina. Be taumi mate Yesu Keriso ya kawa babaumi be ya vinemi da taumi tauna ȣaroȣaronama. Tauna taudi be tauda matabuda dà Badama.

³ Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere be adi subama ȣaromie.

⁴⁻⁵ Raȣan matabuna taugu Mamaitua yàwai kaiwena taumi aubaimima, baninama tauna Yesu Kerisoe puyo toitoi ya utemina. Tauna yai guyauemi da taurauguguya veredima ya utemina, be taumi ami kataima ya morabana. ⁶ Koya kita, boni è riuemina da Keriso uma yabedima aubaimima e voiedina. ⁷ Tauna Arua puyonama matabudi ya utemina, be yodi taumi nuatauȣa koi rabana naumeki da Yesu Keriso dà Badama e verau munaȣana. ⁸ Tauna e kawa rewapanimi da ami waisumaȣe nam ko beku, be na raȣanie tokare nam aitau teneteneȣina da ei wavumi. ⁹ Mamaitua tauna patupatutunama, be ya vinemi da taumi natunama dà Badama Yesu Keriso mate koi rawateȣeimina.

Dariȣa ekalesia nopone

¹⁰ Yau bana, dà Badama Yesu isane yà riuriu vavasaȣemina da nam taumiȣa koi kawa riuriu. Taumi sibo koyai anina tenaȣa da nuenuemima be ami noȣotama sibo koyai tenaȣedina, be nam sibo koya dariȣa munaȣemi. ¹¹ Banaga ȣesaudima Kloi na vadae miemienidima ai variguna da taumi kowai kawa riuriuna. ¹² Taugu aba yà riuriuemina inam uma: ȣesaumima ko riuriuna, “Taugu Pol yàwai muriwatanena”; be ȣesaumima, “Taugu Apolos yàwai muriwatanena”; be ȣesaumima, “Taugu Pita* yàwai muriwatanena”; be ȣesaumima, “Taugu Keriso yàwai muriwatenena”. Taumi inam aba kowai tubuȣi? ¹³ Keriso nama ya dariȣa munaȣe, bo? Pol tauna vutuna aubaimima a tuparatu, bo? Taumi Pol isane koya babataito, bo? ¹⁴ Taugu èi nuavere da nam aitau ei babataitona, be Gaiyas da Krisipas taudiȣa èi babataitodina, ¹⁵ be nam aitau tenaȣa dobudi kwa riuna da taugu isague kuya babataito. ¹⁶ O riukaua, taugu yodi è noȣotina da Stepen be na vadama banegidima mate èi babataitodina. Be uma taudi muridie nam aitau e noȣotina da èi babataitona, ibewa.

Korosi varinama

¹⁷ Keriso nam waibabataito aubainama i riuporeguna, ibewa da vari verenama rauguguyenama aubainama. Be taugu nam nuauyauya banegidima maika yau rauguguye yà gwayemi. Ibewa, nam i vere da taugu banaga yà gwayedi be tai sumaȣegu, ibewa be taudi korosi varinama verenama vutuna sibo ai sumaȣena, baninama vari verenama inam yai rewapanana vavasaȣana. ¹⁸ Be katai banegidima ȣarodie korosi varinama kitama maika kabe giu yababayaba. Be tauda Mamaitua yai yawasanidana, tauda tè kataiena da uma varinama inam Mamaitua na rewapanama ewai maȣatarina. ¹⁹ Be girugiruminama poranama umanama ya riuna,

“Taugu tokare banaga adi nuauyauyama yà kawa gewegewedi,
be adi kataima mate taugu yà vayaȣotidina be tai kavena.”

²⁰ Ko kita, raȣan matabuna katai be nuauyauya banegidima Mamaitua na kedama tauwanenama, taudi yodi deȣo? Mamaitua ya voie da taudi adi nuauyauyama ya

* 1:12: Gurik bonane ya riuna: Kepas

kawa buedina, ²¹ vutuna aubainama taudi adi nuauyauye nam Mamaitua ti banavina. Avedi da vari verenama kitanama maika wainua buabuanama, Mamaitua ya voie da banaga vari verenama a rauguguyena, be dobudine aitauāga awai sumāgana, taudi yawasana a banavina. ²² Jius banegidima taudi mataira kitanama ta ġoeġoena, be eteni banegidima nuauyauya ta wanewanena, ²³ be tauda Keriso tupatuparatunama tà rarauguguyena. Vutuna aubainama Jius taudi nuedima tawai medina, be eteni banegidima ta noġonoġotina da tauda kabe tè buabua. ²⁴ Be tauda Jius be eteni banegidama aitauāga Mamaitua ya yokoyokoedana tauda Kerisoe, Mamaitua na rewapanana be na nuauyauyama tè kataiena. Baninama Kerisoe tauda Mamaitua tè banavina. ²⁵ Mamaitua na kedama kitedima maika kabe wainua buebuedi, be yaġoro tauda ġarode na kataima ya saġa vavasaġana. Be avedi da Mamaitua na rewapanama kitanama kabe vogwaġegwaġedi, be yaġoro tauna yai rewapanama vavasaġana, nam banaga adi rewapanama maika.

Mamaitua nema banaga e vinevinedi

²⁶ Yau bana, ko kita munaġemi, taumi aitauāga Mamaitua ya yokoyokoemina. Banaga matedie taumi nopomie nam banaga toitoi katakataidi, bo banaga dosidi, bo aitau waiguyaue tubutubuġina. ²⁷ Mamaitua banaga buebuedima ya vinevinedi da katai banegidima ei tunimayaġidina, be kamai banabanaga ya vinevinedi da waibada dosidima banegidima ei tunimayaġidina. ²⁸ Be kitatuaġai banegidima Mamaitua ya vinevinedi da banaga dosidima e kawa gewegewedina. ²⁹ Mamaitua nama ya voiana, baninama tauna noġone nam aitau e kawa saġe munaġena.

³⁰ Mamaitua ya voiemi da taumi Yesu Kerisoe ko miamiana. Taune nuauyauya tè banavina, baninama taune Mamaitua ya kawa didimanida, ya kawa babauda be yai yawasanidana. ³¹ Vutuna aubainama girugiruminama e riuriuna, nama tà voiana:
“Nam aitau taunaġa e kawa saġe munaġe,
ibewa be Bada tauna e kawa saġena yaba matabuna aubainama.”

2

Keriso tupatuparatunama varinama

¹ Yau bana, raġanine taugu ġaromie è tavana, taugu nam gwya giudima be nuauyeyedima e ragaudi be ġaromie Mamaitua varinama e rauguguyena. ² Ibewa, be yau ogama è taraġina da Keriso tupatuparatunama, taunaġa sibo è rauguguyena. ³ Be raġanine taugu taumi ġaromie mate, taugu ma nairigu be ma gusugusugu. ⁴ Be vari è rarauguguyena, nam nuauyauya banegidima maika è rarauguguyana da sibo è gwayemi. Ibewa da taugu Arua Babau na rewapanama ġaromie ēi maġatarina. ⁵ Baninama taugu ya ġoeġoena da ami waisumaġama Mamaitua na rewapanae e tubuġana, be nam taugu yau nuauyauye.

Arua na nuauyauyama

⁶ Tauwai sumaġa aitauāga adi noġotama bagibaginama taudi a kataiena da yau jiuma nopone inam Mamaitua na nuauyauyama ya moġavuna, be nam uma dobunama na nuauyauya, bo dobu babadidima adi nuauyauya, ibewa. Taudi tokare matabudi ta nuayaġotana. ⁷ Mamaitua na nuauyauyama taugu ya rauguguyena. Muriġa da Mamaitua dobu ya voiena, tauna na ogama ya taraġina da tokare tauna na waiguyauma e dariġedana. Be uma oħġanama bonideġo be semosemoe ya kenakenana. ⁸ Dobu babadidima matabudi Mamaitua na nuauyauyama nam ti kataiena, be deġoda ti kataiena, tokare nam sibo neneġara Badanama a tuparatu. ⁹ Be taudi nam ti kataiena, baninama girugiruminama porane e riuriuna nama,

“Mamaitua yaba veredima ya vokaukauedina,
taudi aitauāga tauna tauwai nuapaġoenama aubaidima.
Be uma yabedima nam airaġan aitau i kita bo i vaiena.
Be nam aitau yabanama i nuanoġonoġotena.”

¹⁰ Be tauda ġarode uma yabedima Arue Mamaitua yai maġataridina, baninama Arua Babau tauna Mamaitua na noġotama semosemodima matabudi ya kataiedina. ¹¹ Inam kauinama teneġinama nama banaga. Nam aitau banaga nponama ima katakataiena, ibewa da banaga na aruama taunaġa. Be inam kauinama teneġine nama Mamaitua. Nam aitau Mamaitua nponama ima katakataiena, ibewa da Aruinama taunaġa. ¹² Be tauda aba Mamaitua e uteutedana tokare tà kataiedina, baninama tauna Aruinama ya utedana aubainama be nam dobu aruine. ¹³ Vutuna aubainama nam banaga adi nuauayuae kama rarauguguyana, ibewa da Mamaitua Aruinama aba ewai kataiemaina, nama Arua na riukauama ka rarauguguyena. ¹⁴ Banaga aitauġa ġarodie nam Arua Babau, taudi yaba Mamaitua Aruinama ġarone be ta yovoyovona, taudi nam timawai aninedina, baninama taudi ġarodie anikitanama kabe yaba wainua buebuedi, vutuna aubainama nam tima katakataiedina. Mamaitua na kauama matabudi Arue sibo tè kita wairuvedina. ¹⁵ Banaga aitau npon Arua Babau e miamiana, tauna tokare banaga be yaba matabudi e kita wairuvedina, be nam ai banaga teneteneġina da tauna ta kita wairuva.

¹⁶ “Aitau Bada na noġotama ya kataie da tauna sibo Bada ya raukure?”

Be Keriso na noġotama Arue tauda tè paġona.

3

Tauwai sumāġa adi noġotama yaġoro nam i porana

¹ Yau bana, taugu noġone è tavana, taugu nam e giuemina maika Arua banegidima ġarodie è giugiuna nama, ibewa da yau giuma maika dobu banegidima ġarodie, baninama Kerisoe taumi yaġoro wawaimima. ² Vutuna aubainama susu* è utemina, be nam kani badobadonama e utemina, baninama taumi nam teneteneġimi. Be yodi taumi yaġoro ami noġotama nam teneteneġina. ³ Taumi yaġoro dobu banegidima maika, baninama taumi yaġoro nopolimma unura be waikawa riuriu ya moġavuna. Taumi ko miamiana kitemima maika kabe banaga ġoma. ⁴ Deġoda waria kwa riuna, “Taugu Pol yāwai muriwatanena”, be waria kwa riuna, “Taugu Apolos yāwai muriwatanena”, inam kauine taumi ko voivoiana maika kabe banaga yababayaba.

⁵ Naumeki da yodi Apolos tauna aitau? Be Pol tauna aitau? Tauma taunoya ġoma. Tauma kē kaisagumi da taumi kowai sumāġana. Tauma tenatenaġaġa ama noyama aba Bada ya riuriuemaina nama ka voivoiedina. ⁶ Taugu pesi è kumana, be Apolos tauna pesi yai kutuvina, be Mamaitua yai gogona. ⁷ Vutuna aubainama aitau da taukuma be tauwai kutuva, taudi inam nam aiyaba, be Mamaitua tauna pesi tauwai gogonama, tauna vutuna inam kaua dosinama. ⁸ Taukuma be tauwai kutuva taudi ta noya tenaġana da adi noyama votanama e tubuġana, be tokare adi noyama na ruvae nama adi maesama ta paġona. ⁹ Naumeki da tauma yodi Mamaitua na taunoyama. Be taumi Mamaitua na sipi, be you na vadama.

¹⁰ Mamaitua na raukviveree kamda noyanama ya uteuteguna da taugu Mamaitua na tuatuama yeku èi midiridina, be banaga ġesaudima uma yekunama debane vada a keridina. Be tauda matabuda sibo tè kita kaue da nema sibo vada tè keri bakedina. ¹¹ Be Mamaitua na yekuma inam Yesu Keriso. Vutuna aubainama nam aitau teneteneġina da yeku ġesaudima ei midiridi ekalesia kerinama aubainama. ¹² Be yodi tauwai sumāġa tabu be tabu uma yekunama debane Mamaitua na vadama a kerina. Ĝesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam gold, siruva be yeku waimatakanikanidima. Be ġesaudima adi rauvada kerima purepuredima inam kai, mui pokidima be reġi. ¹³ Be Bada na raġanie tokare uma noyedima adi verema tà kitedina. Dobudine Mamaitua adi noyama kai karakaratine e raurubudina, be banaga tenatenaġaġa adi noyama na verema e kitedina. ¹⁴ Be deġoda aitau na vadama kai nam e kara goru, tauna tokare na maesama e paġona. ¹⁵ Be aitau na vadama kai e kara goruna, naumeki da na noyama matabuna

* 3:2: ‘Susu’ be ‘kani badobadonama’ inam waikatakatai.

ya kovina. Tauna kabe kai menane be i tavatava, taunañga tokare e yawasanana be na noyama matabuna kai e kara goruna.

¹⁶ Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na vadama, be Aruinama taumi nopolomie e miamiana? ¹⁷ Be aitau da Mamaitua na vadanama e kawa gewagewana, Mamaitua tauna mate e kawa gewagewana. Baninama Mamaitua na vadama inam babaunama, be inam vadanama vutuna taumi.

Mara nuauyauyana be dobu nuauyauyanama[†]

¹⁸ Nam koi kaikaiyovu munañemi! Deñoda tam aitau kwa noñonoñotina da banaga matedie tam nuauyauya banegimma. Naumeki da tam sibo banaga matedie kuya voia munañem da tam kabe buabuam, yodibe Mamaitua matane tam tokare nuauyauya banegimma kwa tubuñana. ¹⁹ Baninama Mamaitua matane banaga adi nuauyauyama inam ya bua kauana. Maika girugiruminama porane ya riuna umanama, “Mamaitua taudi adi nuauyauye ya tikondi be a bekuna”;

²⁰ be,
“Bada banaga adi noñotama ya kataiedina da taudi a bua kauana.”

²¹ Vutuna aubainama banaga ami nuauyauyama aubainama nam ko señara munañemi, avedi! Yaba matabudi inam taumi ñaromima. ²² Avedi da Pol bo Apolos bo Pita bo dobu bo yawasana bo guri bo yaba yodi ta tubutubuñana bo tokare ta tubuñana, matabudi inam taumi ñaromima, ²³ be taumi inam Keriso ñaroñaronama, be Keriso tauna Mamaitua ñaronama.

4

Bada taunañga apasol e kitakita wairuvedina

¹ Taumi sibo koya kitamaina maika Keriso na taunoyama. Tauna ya birimai da Mamaitua na riukauama semosemodima taurabedima. ² Tauma tauwai rabaraba. Vutuna aubainama sibo kèi patutu kauana. ³ Be deñoda taumi ko etaregu bo banaga ñesaudima ta etaetareguna, inam nam ama siesievina. Be taugu mate nam ama etaetara munañeguna. ⁴ Be avedi da yau noñotama didimaninama, be yañoro tokare Mamaitua e kita wairuvaguna da taugu naumeki bo ibewa.

⁵ Vutuna aubainama nam ko etara dokadoka, be koi raba da Bada na kaba verauma rañaninama e tavana. Rañanine Bada e dobina, tauna yaba matabudi waikupikupie kenekenedima e rawayanedi be banaga matabudi ta kitana, da banaga tenatenañgaña nuanama nponama nema maika kitana. Yodibe banaga matabuna ta kataie da aba aubainama tauda Bada na noyama tè voivoie. Dobudine Mamaitua tauda tenatenañgaña dà noyama na ruvae nama e kawa sañedana.

⁶ Yau bana, taugu yà ñoeñöena da ami noñote yà sagumina. Vutuna aubainama taugu inam giunama Apolos be taugu tunimaie è boruna da taumi tauma rabui ko noñotimai, be buka aba e riuriuena, nama koi muriwatanena. Vutuna aubainama taumi nam banaga tenaña isanama ko kawa sañe be ñesaunama isanama ko boru waiyovoñge. ⁷ Yau bana, nemanama? Tam aitau ya voiem da banaga dosimma kabe ku miamia? Tam yaba matabuna Mamaitua ñarone kuya pañona. Be aba aubainama yodi kwa voivoiena da kabe tam mabime ku pañopañ?

⁸ Taumi ko noñonoñotina da Arua na puyoma matabudi kabe kaite koya ragaudi? Taumiña agunai Mamaitua matane koyai guyauna, be tauma ibewa. Taugu yà ñoeñöena da taumi sibo koyai rawaguyau, yodibe tauma mate sibo kèi rawaguyauna. ⁹ Anikitanama taugu ñarogue, tauma apasol Mamaitua ya voiemainda tauma kabe kamai banabanaga. Anea be banaga matabudi ta kitamai be ta riuriuemaina da tauma gurigurimaima.

¹⁰ Taumiña banaga nuanauyauyemima be Keriso kana taiye tauma banaga buabuaima. Taumi ami waisumañama agunai yai rewapanana kauana, be tauma ama

[†] 3:17: Vers 18-23 nopena ‘dibu nuauyauyanama’ inam banaga aitauñga dobu na ñoñanama kauidima tauvoiedina. Maika soi, bo maika boita taurauduneedima, bo maika vaivai tauwai tarapiriedima, be nama dobu kauidima ñesaudima mate.

waisumaḡama ya gwaḡana, bo? Banaga taumi ta viviviviremina be tauma ta kitakita tuaḡaiemaina. ¹¹ Raḡan toitoi tauma kani e karakaratimai, nuamaima e ḡasaḡasara, ama garama ta gewagewa, banaga ta riḡariḡa vireviremaina. Nam ama kaba miama deḡo, ¹² be raḡan matabuna nimamaie ka noyanoya gurata da aba ka banabanavina. Raḡanine banaga ta kunukunuremaina, tauma waiaiaina ka uteutedina, be raḡanine banaga ta raraukivi gewegewemaina, tauma ka kenakena porena. ¹³ Raḡanine banaga tawai menemaina, tauma giu veredie taudi mate ka giugiuna. Tauma maika uma dobunama na yoḡiyōḡima, be banaga matedie tauma maika mui.

¹⁴ Taugu uma yabedima yà girugirumidina nam sibo yà voiemi da ko tunimayaḡa, ibewa! Taugu yà girugirumana taumi nuemima yà boruna, baninama taumi taugu yau seda yaḡama aubainama. ¹⁵ Avedi da taumi taurabemima 10 tausand nama, be tametamemima nam ti toina. Be taugu raḡanine vari verenama ḡaromie è rarauguguyena, inam raḡanine Yesu Kerisoe taugu taumi tamemima è tubuḡana. ¹⁶ Vutuna aubainama yà riuriu vavasaḡemina da taumi taugu koi tupotupoḡaneguna.

¹⁷ Inam vutudi aubaidima taugu natuguma Timoti, nuaguma taupaḡonama, è riuporena ḡaromie. Tauna patutu baneginama Bada ḡarone be tauna taugu yau yawasana matabuna Yesu Kerisoe ei kataimina, inam vutuna ekalesia matabudi nopolie è rarauguguyedina.

¹⁸ Taumi ḡesaumima ko rarauguyau be ko noḡonoḡotina da taugu nam kabe ḡaromie yà tava. ¹⁹ Ibewa, deḡoda Bada e ḡoena nama, taugu raḡan ḡaubonaḡa taumi ḡaromie yà tavana. Yodibe taugu rauguyaguyau banegidima yà kitedina da taudi ḡarodie rewapanana mate bo ta giugiu yababayaba. ²⁰ Baninama Mamaitua na waiguyauma inam nam giu taunaḡa. Ibewa da rewapanana mate. ²¹ Yodi taumi aba ko ḡoeḡoe? Taugu yà verau be yà kovoḡimi, bo wainuapaḡo be voyaḡota mate yà verau?

5

Waikawa badara ekalesia nopone

¹ Taugu varimima è vaiena da taumi nopolie banaga tenaḡa e ḡeraḡerana. Tauḡoma tenaḡa na kavarama mate tawai kawa badarana. Inam kauinama ya gewagewa vavasaḡana, eteni banegidima nam nama tima voivoiana. ² Be taumi yaḡoro ko rarauguyau, bo? Taumi inam kauinama aubainama sibo koyai nuaboya kaua, be inam tauḡominama sibo ekalesiae be koya boru dobiḡena.

³ Avedi da taugu nam tubuḡe ḡaromie be Arue taugu taumi mate be kaite uma tauḡominama è etarena. ⁴ Raḡanine taumi dà Badama Yesu isane kowai rawateḡeie, taugu Arue taumi mate be dà Badama Yesu na rewapanama mate poude, ⁵ dobudine inam tauḡominama Seitan nimane ko boru da Seitan tauna tubuḡinama e kawa gewagewana. Be Bada na raḡanie Mamaitua inam tauḡominama aruinama tokare agunai ei yawasanina.

⁶ Inam kauinama aubainama nam i verena da taumi sibo koya rauguyaguyau. Koya kataie bo ibewa da yist ḡaubonama tokare buredi matabuna e sasanana? ⁷ Vutuna aubainama yist ko kaipore da taumi maika buredi ḡoma ko miana, be nam yist mate. Ko noḡoti da Keriso tauna Naḡopore puyonama, be tauna taumi ḡaromie ya gurina da yodi taumi inam maika buredi ḡoma, nam yist mate. ⁸ Vutuna aubainama yist matabuna ko kaiporena, inam vutuna gewagewa be mira. Be ko miana waipatutu be riukaua banegidima maika.

⁹ Taugu è girumana taumi ḡaromie da ḡera banegidima nam sibo mate koyai popo. ¹⁰ Taugu yodi nam eteni banegidima ama giuguedina, ibewa. Avedi da taudi ta ḡeraḡera, tawai gogo, ta danedanene bo kokoitau ta raraugue duneedina. Deḡoda nama sibo è riuemina, taumi tokare uma dobunama sibo koya dobi porena. ¹¹ Ibewa, be aitauḡa ta riuriu munaḡedina da taudi Keriso tawai sumaḡenama, be yaḡoro taudi ta ḡeraḡera, tawai gogo, kokoitau ta raraugue duneedi, tawai mena, ta tegotego bua bo ta danedanenena, taudi vutudi nam taumi mate sibo koyai popo bo nam mate koya kani gogona.

¹² Tauda eteni banegidima nam sibo tè kita wairuvedi, be ekalesia banegidima taudi sibo tè kita wairuvedina. ¹³ Mamaitua taunağā eteni banegidima e etaredina. Be inam tauğominama ğerağeranama inam taumi ami noyama da ko etare be ko boru dobiğena.

6

Tauwai sumağā nam sibo adi banagama ğesaudima a etaredi

¹ Değoda taumi aitauğā turamma turamma ğarone piripiri e kenakenana, taumi sibo tauwai sumağā ğesaudima ğarodie koya nağō da taudi ai tara piriemina. Be gewagewa tauwai tarapirienama nam waiwaisumeğjina ğarone nam ko nağō da ei tarapiriemi. ² Koya kataie bo ibewa da taumi Mamaitua na damma tokare dobu matabuna ko etarena? Be yodi taumi nam teneteneğjina da piripiri ğauğaubodima sibo ğaromie koyai tarapiriedi, bo? ³ Ko noğoti da tauda tokare anea tà etaredina! Vutuna aubainama taumi mate piripiri ğauğaubodima ğaromie, sibo koya kawa didimanidina. ⁴ Be yodi değoda turamma turamma ğarone piripiri e kenakenana, aba aubainama banaga nam waiwaisumeğjima ko vinevinedina da taudi sibo a etaremina? Inam kauinama nam i verena, baninama taudi nam ekalesiae tima miamiana. ⁵ Uma kauinama aubainama taumi sibo koya tunimayağana, baninama taumi nopomie nam aitau tenağā teneteneğjina, da tauna tokare tauwai sumağā ei tara piriedi. ⁶ Aba aubainama taumi tauwai sumağā taumiğā ko etaetara munağemi? Be aba aubainama uma kauinama eteni banegidima noğodie ko voivoiedi? Inam kauinama ya gewagewa kauana.

⁷ Taumi ko etaetara munağemina, uma kauinama ewai mağatara da ami waisumağe kaite koya bekuna. Rağanine banaga gewagewa ta voivoiena ğaromie, taumi tokare nam koya dami pore? Bo değoda banaga ta kaikaiyovu emina, taumi tokare nam koya via pore? ⁸ Be avedi da taumi tauwai sumağā, be taumi yağoro ko kawakawa gewegewemi, be kowai kaikaiyovu munağemina.

⁹ Ko noğoti da banaga gewagewa tauvoienama taudi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta sağā. Nam koi kaikaiyovu munağemi! Değoda banaga ta badabadara, kokoitau ta raraun duneedi, ta ğerağera, bo değoda tautauğoma taudiğā tawai kawa soğā, bo waiwaivi taudiğā tawai kawa soğā, ¹⁰ bo taudanedanene, tauwai gogo, tautegotegobua, tauwai mena bo tauwai kaikaiyovu, uma banegidima matabudi tokare nam Mamaitua na waiguyauma nopone ta sağā. ¹¹ Be noğone ğesaumima uma kauidima nama koya voivoiedina. Be yodi taumi Yesu Keriso kosinine ya koğemina, be Arua Babau nopomie e miamiana. Vutuna aubainama Mamaitua yodi yai aninemina.

Tubuğidama inam Arua Babau na vadama

¹² Banaga ğesaudima ta riuriuna umanama: "Yaba matabuna Bada nam imawai ğakedina, taugu ğarogue teneteneğinama da aiyaba ya voiena." Inam riukaua, be nam yaba matabudi tokare ta sagumi da ko mia kaua. Taugu teneteneğinama da uma yabedima matabudi ya voiedina, be taugu nam ama ğoeğöena da uma yabedima tai badegu. ¹³ "Kani inam kapo aubainama, be kapo inam kani aubainama". Inam riukaua, be Mamaitua inam taudi tokare e kawa gewegewedina. Be badara inam kaua ğesau. Tubuğidama inam nam badara aubaina, ibewa! Tubuğidama inam Bada na noyama aubainama, be Bada tubuğidama ewai badena. ¹⁴ Mamaitua na rewapanae tauna Bada Yesu gurie be ya kawa midisuğū munağena, aubainama tauna tokare tauda mate e kawa midisuğū munağedana. ¹⁵ Ko noğoti da tubuğimima inam Keriso ragaraganama. Vutuna aubainama nam airağan taubadabadar mate koi rawateğei, baninama tubuğimima inam Keriso ragaraganama. ¹⁶ Taumi koya kataie bo ibewa da banaga aitau tubuğinama taubadabadar mate tai rawateğeidina, inam yodi tubuğe taudi tenağā. Baninama girugiruminama poranama umanama e riuriuna, "Taudi rabuidi tokare tubuğe tenağā."

¹⁷ Be aitauğā Bada mate ta rawateğeidina, taudi tokare Arue tenağā.

¹⁸ Vutuna aubainama badara, naumeki da ko gose pore! Gewagewa ğidoidima taudi ğavoe ta kenakenana, be yağoro gewagewa. Be badara inam tubuğimie e kenakenana,

aubainama tubuğimima ko kawakawa mira vavasağena. ¹⁹ Tubuğimima inam Arua Babau na vadama. Mamaitua tauna Arua ya utemina, be yodi inam Aruinama nopolomie e miamiana. Taumi nam mabimie komawai bademina. ²⁰ Taumi maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama tubuğimie Mamaitua ko vivirena.

7

Nağī na kauama

¹ Taumi letae aba koya riuriueguna, vutuna yodi yà paribeemina:

Inam ya verena değoda banaga nam tai nağī. ² Be baninama badara yababayaba kana tayıye, naumeki da tauğoma sibo mabine na waivima ya nağina, be waivi sibo mabine na tauğomama ya nağina.

³ Be tauğoma sibo nağī na yawasanae na waivima ğarone ya miana, be waivi sibo nağī na yawasanae na tauğomama sibo ğarone ya miana. ⁴ Waivi tubuğinama nam taunağā imawai badena, ibewa da tauğoma ewai badena. Be teneğinama nama tauğoma, tubuğinama nam taunağā imawai badena, ibewa da waivi ewai badena. ⁵ Nam tamğā kwa taudidi munağem! Be değoda koi anina munağemina, naumeki da dobudine rağan ğaubonağā ko taumiana, moiragi aubainama. Be murine koi rawategei munağemina da Seitan ami gwağae nam e raurubumi, be taumi tokare nam badare ko beku. ⁶ Uma kauinama nama yà riuriuemina, inam sagumima aubainama. Be inam nam Bada na riuvavasağā, ibewa. ⁷ Taugu yà noğonoğotina da banaga matabudi sibo maika taugu, be banaga tenatenağāğā adi puyoma tabu be tabu Mamaitua ya utedina.

⁸ Be aitaüğā da kaiyababa bo nam wainağidi, taudi inam ya verena da nam sibo ai nağī, be taudi sibo a mia ğomana maika taugu. ⁹ Be aitaüğā da adi noğotama e vovo gwağagwağana, naumeki da tai nağina. Baninama ya verena da taudi tai nağina be nam badara nuedima e raupotipotie.

¹⁰ Be nağī banegidima aubaidima inam Bada na riuvavasağama yà riuriuedina: Waivi na badama nam sibo ya gose. ¹¹ Be değoda tauna na tauğomama kaite ya gosena, naumeki da nama sibo ya miana, be nam sibo tauğoma ğidoi ya nağī munağe. Be ya verena da na tauğomama mate sibo ai nuavere munağā be a mia tenağana. Be teneğinama nama tauğoma na waivima nam sibo ya gose.

¹² Be avedi da Bada uma kauinama nam i giuena, be yağoro ğesaumima taugu yodi yà riuemina umanama: Değoda aitau tauwai sumağā na waivima nam tauwai sumağā, be tauna yağoro e ğoeğöena da na badama mate sibo a mianana, inam naumeki da tauğoma na waivima mate nam tai gosağā. ¹³ Be değoda aitau tauwai sumağā waivinama na tauğomama nam tauwai sumağā, be tauna yağoro e ğoeğöena da na waivima mate sibo a mianana, inam naumeki da waivi na tauğomama mate nam tai gosağā. ¹⁴ Be değoda tauğoma nam waisumeğina, tauna yağoro banaga babaunama, baninama na visarama tauna tauwai sumağā aubainama. Be değoda waivi nam waisumeğina, tauna yağoro banaga babaunama, baninama na tauğomama tauna tauwai sumağā aubainama. Be değoda uma kauinama nama ibewa, ami sedama Mamaitua matane a miramirana, be yodi taudi seda babaudima. ¹⁵ Be değoda nam waisumağā baneginama waigosağā e ğöena, naumeki da e nağō. Değoda uma kauinama nama e tubuğana, dobudine tauwai sumağā tauna nam sibo yai kaikaididi. Mamaitua e ğoeğöena da tauda subae tà mianana. ¹⁶ Baninama tam waivi nam ku kataiena da am badama kwai yawasani bo ibewa. Be mate tam tauğoma nam ku kataiena da am visarama kwai yawasani bo ibewa.

Mamaitua ya vinevinemina, ruvane nama ko miana

¹⁷ Tenatenağāğā Mamaitua ya riuriuem, be ami puyoma ya uteutemina, nama ruvane ko miana. Banaga matabuna eklesia nopolie yà riuriuedina da umanama sibo a voiana.

¹⁸ Aitau da kopitom ya pağona, naumeki da tauna nama sibo ya miana. Be aitau da kopitom nam i pağona, naumeki da tauna nama sibo ya miana. ¹⁹ Mamaitua matane kopitom inam nam aba, vutuna aubainama değoda banaga kopitom ya pağō bo ibewa,

inam nam aba. Be Mamaitua na riuvavasaḡama sibo tè voteyeteyedina, inam vutuna yaba dosinama.

²⁰ Taumi tenatenaḡaḡa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana. ²¹ Deḡoda Mamaitua ya vinem da tam taunoya yababa, inam naumeki, nam kwai nuaboya. Be deḡoda tam keda kwa wanewanena da tam waitau noyayababa sibo kuya gosena, naumeki da nama kwa voiana. ²² Raḡanine banaga taunoya yababayababa, be Bada ya vinedi da taudi tauna na banagama, inam raḡanine Mamaitua matane taudi nam banaga adi taunoya yababa, ibewa da taudi yodi Keriso na taunoyama. Be teneḡinama nama, aitauḡa nam banaga adi taunoya, be tauna yaḡoro Keriso na taunoyama. ²³ Maesimima ya moraba kauana, be Yesu Kersio ya gimerimina. Vutuna aubainama taumi nam sibo banaga aubaidima koyai taunoya yababayababa. ²⁴ Yau bana, vutuna aubainama taumi tenatenaḡaḡa Mamaitua ya vinevinemina, nama ko miana.

Yarayaraga be guguini adi giūma

²⁵ Yarayaraga be guguini aubaidima Bada na waiḡakama nam ḡarogue ima kenake-nana da yà riuedi. Be Mamaitua na raukiviveree tauna ya sagugu da taugu banaga waipatutuguma. Vutuna aubainama umanama yà raukuremina: ²⁶ Baninama yodi raḡan piripiridima aubainama, ya verena da taumi sibo nam koyai naḡi. ²⁷ Deḡoda kaite kuyai naḡina, nam am waivima kwa gose. Be deḡoda nam kui naḡina, naumeki da nam waivi kwa wane. ²⁸ Be deḡoda tam yaraga be kwai naḡina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be teneḡinama tam guguini be kwai naḡina, inam nam gewagewa kuma voivoiena. Be deḡoda taumi koi naḡina, tokare taumi piripiri ko banavidina. Be taugu yà ḡoeḡoe da uma kauidie yà duḡumina, da uma piripiridima tokare nam ko banavidi.

²⁹ Yau bana, yau giūma baninama umanama: Raḡan kaite e tupotupona. Vutuna aubainama aitauḡa kowai naḡina, ko kita kaua da naḡi nam ei bademi. ³⁰ Be aitauḡa kowai nuaboyana, ko kita kaua da nuaboya nam ei bademi. Be aitauḡa kowai nuaverena, ko kita kaua da nam nuavere ei bademi. Be aitauḡa yaba ko gimagimarana, ko kita kaua da inam yabedima nam tai bademi. ³¹ Be aitauḡa dobu na ḡoanama ko voivoiedina, ko kita kaua da inam kauidima nam tai bademi. Baninama uma dobunama tokare e samoana. ³² Taugu yà ḡoeḡoena da nam ko kawa nuaraḡeraḡemi. Yaraga tauna Bada na ḡoanama e noḡonoḡotina da nema Bada e noya bake be ya kawa nuaverena. ³³ Be deḡoda tauna ei naḡina, tauna dobu na ḡoanama e noḡonoḡotidina, da nema sibo na visarama e noya bake da na visarama ei nuavere. ³⁴ Be inam raḡanine tokare na noḡotama rabui ta tubuḡana. Be teneḡinama nama guguini, tauna e noḡonoḡotina da nema sibo Bada ya noya bake da Bada ya kawa nuaverena, baninama tauna na yawasanama matabuna Bada ya utena. Be deḡoda tauna ei naḡina, tauna dobu na ḡoanama e noḡonoḡotidina da nema sibo na tauḡomama ya noya bake da na tauḡomama yai nuaverena.

³⁵ Inam kauidie sagumima aubainama yà riuriuemina, be nam ama waiḡakemina. Taugu yà ḡoeḡoena da taumi yawasana didimanine ko miana, be nam ko noḡota raburabui. ³⁶ Be aitauḡoma na ḡoapaparama ḡarone nuanama e raraу potipoti da sibo ya naḡina, inam naumeki da tai naḡina be inam nam gewagewa. ³⁷ Be aitauḡoma noponama batuturinama be na ḡoapaparama ḡarone nuanama nam ima raupotipotina da sibo ya naḡi, naumeki da na ogama e taraḡi da tauna tokare nam ei naḡi. Ya verena da taudi nam tai naḡi. ³⁸ Vutuna aubainama deḡoda banaga tai naḡina, inam ya verena, be aitau da nam ei naḡi, o, inam ya vere kauana.

³⁹ Tauḡoma tauna na waivima e panipanina. Be deḡoda tauḡoma e gurina, yodibe kaiyababa tauna na ḡoanama nama tauḡominama ei naḡi. Be tauna sibo tauḡoma waisumeḡinama ya naḡina. ⁴⁰ Be taugu è noḡotina da kaiyababa nama sibo ya mia yababana, tauna tokare yai nuavere kauana. Be taugu mate yà noḡonoḡotina da Mamaitua Aruinama nama ya riueguna.

¹ Yodi musara kokoitauuteutenama, vutuna na kauama yà paribeemina: Matabuda tè kataienai da kokoitau nam ti rewapanana. Be uma katainama ya voiemina da taumi ko rarauguyaguyauna. Be rauguyaguya tokare nam e sagumi, ibewa! Be ami banagama sibo koyai nuapañgoedina, inam wainuapañone tokare ekalesia banegidima ko sagudina. ² Banaga aitau e noñongoñotina da tauna yaba matabuna ya kataiedina, inam baneginama tauna Mamaitua matane na kaitaima nam teneteneñina. ³ Deñoda banaga Mamaitua nuanama e pañona, inam baneginama vutuna Mamaitua ewai aninena.

⁴ Be yodi nemanama? Inam naumeki bo ibewa da kokoitau museridima tà kanidi? Tauda tè kataienai da dobu kokoitaudima taudi nam Mamaitua, baninama Mamaitua tauna tenañga, be tauna vutuna Mamaitua riuriukauinama. ⁵ Taugu è kataienai da gunume be dobue arua gewegewedima ta riuriu munañgedina da taudi kabe mamaitua. Be avedi da uma mamaituedi bo babadidima toitoi dobue ta miamiana, ⁶ be tauda yañgoro tè kataienai da Mamaitua riuriukauinama tauna tenañga, tauna vutuna tåwai sumañe be tåwai muriwatanena. Be tauna vutuna Tamadama, be pakane yaba matabudi taune da a tubuñana, be taune da tauda yodi tà miamiana. Be dà Badama tenañga e miamiana, tauna Yesu Keriso. Be tauna vutuna yaba matabudi ya voiedi be tauna dà yawasanama ewai badena.

⁷ Be uma kauidima banaga ñgesaudima nam ti kataienai. Taudi boni kokoitau awai muriwatanedina. Vutuna aubainama yodi deñoda taudi kokoitau museridima ta kanikanidi be ta noñongoñota bekubeku, be noñotabekubeku e voiedi da adi noñotama e vovo gwañagwañana, vutuna aubainama taudi Mamaitua matane a mirana. ⁸ Be Mamaitua nam kani kana taiye imawai aninedana. Vutuna aubainama deñoda tauda kokoitau museridima tà kanidi bo ibewa, inam kauidima nam timawai badana da tauda banaga vereda bo ibewa.

⁹ Be kwa kita kaua da nam am waisumañama kana taiye anibeku kediedie turamma kwa voie da na waisumañe e beku. ¹⁰ Baninama deñoda turamma aitau na noñotama vovogwañagwañanama, be ya kitam da tam kokoitau museridima kwa kanikanidina, agunai tauna tokare mate kokoitau museridima e kanidina, ¹¹ be dabudine tauna tokare e noñota bekubekuna. Baninama tam am waisumañama wairewapaninama aubainama, tam tauna na waisumañama kuya kawa gewagewana. Be kwa noñoti da tauna mate aubainama Keriso ya gurina. ¹² Deñoda tam turamma nama nuanama kwa kawa miramira be na noñotama kwa kawa gewagewana, tam Keriso ñgarone mate gewagewa kwa voivoiena. ¹³ Vutuna aubainama deñoda aba kaninama taugu è kanikani be turaguma è voie da na waisumañe ya bekuna, naumeki da inam muserinama nam yà kani munañge. Inam rañanine turaguma na waisumañe nam e beku.

9

Pol na noyama aubainama maesa nam i ñgoena

¹ Taugu riukaua apasol, be nam aitau dobue imawai badeguna! Taugu dà Badama Yesu matañgomigue è kitana. Be taugu yau noyama na bانيا inam yodi taumi Bada kowai sumañena. ² Be avedi da banaga ñgesaudima ñgarodie taugu nam apasol, be taumi ñgaromie inam taugu apasol, baninama taumi taugu yau matamatama.

³ Aitauñga yau noyama ta paripari virevirena, taudi ñgarodie umanama yà riuriuna: ⁴ Tauma nam ka kani be ka tego, bo? ⁵ Tauma ama vañgaiie nam waisumaña waivinama ka nañgi be mate ka nañgo, maika apasol ñgesaudima nama, bo? Bada tasasinama be Pita nama a voiana. ⁶ Taumi apasol ñgesaudima ko sagusagudina, be taugu be Banabas taumaña yodi ama yawasanama aubainama ka noya munañgema, bo? ⁷ Ko noñoti da nam airañgan tauiñgara taunaña na manee iñgara purepuredimi i gimarana. Be nam aitau sipi e kuma be kaninama tokare e tuañgaiie. Be nam aitau musara e yosidi be kanidima tokare e tuañgaiiedi. ⁸⁻⁹ Be uma kauidima matabudi nam ama giugiu yababedina, ibewa da Mousis na tarawatuma e riuriuna nama, “Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena rañanine, nam mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina.” Ko noñoti da Mamaitua kau yai

nuaboyedi be nama ya riu, bo? ¹⁰ Ibewa da tauda banaga e giuguedana. Aitau na sipima ya kumana tauna e nōgonogotina da tokare kani e kanina.

¹¹ Be tauma pesi Arue nopolie k̄e kumana da taumi yodi tauwai sumā̄ga. Vutuna aubainama taumi sibo tauma yodi gara be kani sibo koya sagumaina. ¹² Taumi banaga ġesaudima ġaromie a rarauguguya ko sagusagudina, be aba aubainama tauma nam koma sagusagumai? Taumi sibo tauma koya sagusagu kauemain, baninama tauma ami ekalesiama pakanama k̄e karea. Be tauma nam airaġan kamawai baġemina da taumi sibo koya sagumai. Ibewa da raġan matabuna tauma ama ġoanama k̄e dami poredina, baninama nam kama ġoeġoena da Keriso varinama kedanama sibo k̄e kawa barabara.

¹³ Taumi koya kataie bo ibewa da aitaūga tempol nopone ta noyanoyana, taudi adi kanima tempol nopone ta paġopaġodina. Be pirisi aitaūga olta debane ta puyopuyona, taudi olta puyonama nevanama ta paġona. ¹⁴ Be inam kauinama teneġine nama Bada ya riu vavasaġa da aitaūga vari verenama ta rauguguye be banaga tawai sumā̄gana, naumeki da tauwai sumā̄ga sibo taurauguguya a sagudina. ¹⁵ Be taugu nam airaġan uma yabedima aubaidima ei baġa rubuemina. Be mate taugu nam uma yabedima ama girugirumidina da taumi sibo taugu ko sagugu, ibewa. Be nuaguma ya verena da nam airaġan ġaromie aba ei baġena. Agunai da taugu nōjone yà guri, be muriġa da aiyaba ġaromie yà baġena. ¹⁶ Nam vari verenama rauguguyenama aubainama ama rarauguguyauna. Inam taugu yau noyama. Be vari verenama rauguguyenama yà tuaġaiena, taugu tokare gewagewa yà banavina.

¹⁷ Deġoda tauguġa yau ġoane e rarauguguya, naumeki da maesa sibo è paġona. Be taugu nam yau ġoane ama rarauguguya, ibewa da Mamaitua ya vineguna da noyanama sibo è voiena. ¹⁸ Yodi yau maesama inam aiyaba? Taugu yau maesama inam vutuna vari verenama yà rarauguguya, be nam tokare mane yà paġo.

¹⁹ Vutuna aubainama taugu nam aitau imawai badegu. Be yaġoro taugu banaga matabudi adi taunoyama da toitoi sibo è verauġedina Keriso ġarone. ²⁰ Jius banegidima ġarodie taugu è voiegu da maika Jius banegiguma. Be aitaūga Mousis na tarawatuma tawai muriwatenena taudi ġarodie, taugu è voiegu da kabe taugu mate Mousis na tarawatuma ēwai muriwatane, avedi da taugu nam inam tarawatunama tauwai muriwatanena. Be nama yà voivoiana da taudi sibo è verauġedina Keriso ġarone. ²¹ Be eteni banegidima ġarodie, taugu avedi da nam eteni banegigu, be è voia munaġegu da taugu kabe eteni banegigu, avedi da taugu tauwai sumā̄ga, be Keriso na tarawatuma tauwai muriwatanena. Inam nama yà voivoiana da taudi sibo è verauġedina Keriso ġarone.

²² Be aitau adi waisumaġama gwaġagwaġanama, taudi ġarodie taugu è voia munaġegu da maika kabe yau waisumaġama gwaġagwaġana da sibo è verauġedina Keriso ġarone. Banaga matabudi ġarodie taugu è voivoia munaġeguna maika kabe taudi da sibo toitoi è verauġedina Keriso ġarone. ²³ Vari verenama kana taiye taugu uma yabedima matabudi è voivoiedina, be banaga Bada Yesu tawai sumā̄gena raġanina, taugu yà nuavere kauana.

Reisis ekalesiae wainasinama

²⁴ Ko kataie da reisis nopolie tauwai reisis ta manimaninina, be banaga tenaġa e tava dokana, tauna tokare maesa e paġona. Vutuna aubainama taumi yodi ko manini gurata da tokare maesa ko paġona. ²⁵ Tauwai reisis matabudi taudi yaba ġesaudima ġarodie ta widiwidinedina be tawai prektas guratana da tokare maesa sibo a paġona, be inam maesinama tokare e nuayaġotana. Be tauda dà maesama marae inam kenakena nonoġinama. ²⁶ Vutuna aubainama taugu nam ama manimanini yababayababana, be nam amawai paipaidena. ²⁷ Ibewa, be taugu kopiguma yà riġariġa be yàwai badena, baninama nam ama ġoeġoena da taugu banaga ġesaudima ġarodie yà rarauguguya be tokare yà beku. Inam tokare Mamaitua yau maesama banaga ġesaunama e utena.

¹ Yau bana, bonidego dobu kavakavane aba dà dosima garodie ya tubutubuñana, nam airañan nuemima e koa. Mamaitua giyou ya riupore da uma banegidima yai dokedina. Be taudi egasi noponañga yai doka nawedina. ² Rañanine taudi giyou ai muriwatane be egasi noponañga a nañonañona, inam rañanine taudi Mousis isane a babataitona. Uma babataitonama ewai mañatarana da taudi inam Mousis na damma. ³ Be Mamaitua mara kaninama ya utedi be matabudi a kanina. ⁴ Be mate Mamaitua yekue mara upanama ya utedi be matabudi a tegona. Be uma yekunama inam Keriso, tauna vutuna mate a nañonañona. ⁵ Be taudi yañoro Mamaitua a kawa nuamedimedina, vutuna aubainama taudi dobu kavakavane Mamaitua matabudi yai guri yaraidina.

⁶ Uma kauidima a tubuñana, inam mataira ewai mañatarina tauda garode. Be ewai kataidana da tauda nam sibo gewagewa voiedima tèi nuanoñonoñotedi maika taudi a voivoiana nama. ⁷ Nam kokoitau ko rauduneedi maika taudi. Girugiruminama poranama e riuriuna nama, “Banaga a mia, a kanikani be a tegotegona, be a midisuñu da kokoitau a bigabiga kwavivirona.” ⁸ Be nam tài kawa badara maika taudi. Be uma kauine rañan tenañga nopone banaga matabudi 23 tausand a gurina. ⁹ Nam sibo Bada raurubue tè boru taudi a voiana maika, be mota Israel banegidima toitoi ai guridina. ¹⁰ Be nam ko momodu taudi maika, be tauwai guri aneanama yai guridina. ¹¹ Uma kauidima Israel banegidima garodie a tubuñana a girumidina, tauda nuadama aniborunama aubainama, da tauda nam uma kauidima yodi rañan darmodie sibo tè voiedi.

¹² Vutuna aubainama taumi dego da ko noñongoñotina ami waisumañge ko vava taradidina, naumeiki da ko kita kaua da nam ko beku. ¹³ Raurubu matabudi ko banabanavidina inam raurubu ñoma. Inam raurubudima banaga ñesaudima mate ta banabanavidina. Tokare agunai raurubu ñesaudima ko banavidina. Be nam ko naira, baninama Mamaitua patupatutunama e kitakita watanimina da ami rewapanama na ruvae raurubu ko banavidina. Be mate raurubu rañanine tauna keda ei kataimi da raurubu ko vaisubana, be nam sibo raurubue koya beku.

Kokoitau adi soima be Bada na soima

¹⁴ Vutuna aubainama yau bana, kokoitau ko gose poredi be nam airañan ko rauduneedi. ¹⁵ Taumi noñota banegimima, aubainama yau giúma aba ya giuemina mayanama ko pañgo. ¹⁶ Keyaka ko noñoti. Uma keyekinama Yesu na soie tè tegotegoe be Mamaitua tèwai kaiwena. Be rañanine keyaka tè rarau tegoena, tauda Keriso kosinine tèi rawateñeidana. Be buredi tè givana. Be rañanine tè kanikanina tauda Keriso tubuñine tèi rawateñeidana. ¹⁷ Avedi da tauda toitoi, be buredi tenañga tè kanikanina, vutuna aubainama tauda matabuda tubuñga tenañga. ¹⁸ Tauda Israel adi kauama tè noñoti. Taudi musara olta debane a gabudi be a kanikanidina, inam rañanine taudi inam oltanama mamaituanama mate awai rawateñeidina.

¹⁹ Taugu nam ama riuriuna da kokoitau bo adi puyoma inam yaba dosina. ²⁰ Ibewa, be ko noñoti da aiyaba eteni banegidima ta rarau puyoedina, inam vutuna taudi penama garodie ta puyopuyona, be nam Mamaitua ñarone. Be taugu nam ama ñoeñgoena da taumi penama mate koi rawateñeimi. ²¹ Nam Mamaitua na keyake be penama adi keyake ko rautego tenañana. Be mate nam Mamaitua na kani be Seitan na kanima taumi ko kani tenañedi. Avedi! Uma kauidima Mamaitua nam ima ñoeñgoedina. ²² Tauda Bada tè rarau rubuna da ñarode sibo ya medi, bo? Tauda dà rewapanama tauna na rewapanama e sañga pore, bo?

Nam taudañga sagudama tè noñoti, be dà banagama mate sagudima tè noñotina

²³ Yaba matabudi teneteneñinama da tè voiedina, be inam yabedima nam matabudi tokare ta saguda. Be mate yaba matabudi teneteneñinama da tè voiedina, be inam yabedima nam matabudi tokare ta voeda be dà waisumañge tai rewapanama. ²⁴ Nam taudañga sagu munañgedama tè noñoti, avedi. Be dà banagama mate sagudima tè noñotidina.

²⁵ Musara anikune nopone ta gimagimaredina inam ko kanidina, be nam koi taravira be ko riuna, “Uma kokoitau muserina, bo ibewa?”. ²⁶ Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna, “Dobu be nopone yaba matabuna inam Bada ġaronama.”

²⁷ Deġoda nam waisumaġa baneginama kani aubainama e kokonem, be aba kaninama e uteutemna, inam naumeki da kwa kani yababedina be nam kwai taraviravira. ²⁸ Be deġoda inam baneginama sibo umanama i riuemna, “Uma muserinama inam kokoitau museridima.” Naumeki da tam uma baneginama ya riuriuemna tauna kana taiye tam musara nam kwa kanidi. ²⁹ Nam i verena da tauna e noġonoġotina da tam kabe gewagewa ku voivoie.

Be yodi aba aubainama banaga ġesaunama na noġotama sibo yai badem? ³⁰ Be tam yodi agunai umanama kwawai noġotana, “Deġoda taugu Mamaitua yà kaiwe be yà kanikanina, naumeki da aba aubainama banaga ġesaunama na noġotama sibo èi bade, be nam sibo è kani?” ³¹ Naumeki da am noġotama, baninama yodi yà utemna. Inam baninama yaba matabudi tam kwa voivoiedina, kwa kanikani bo kwa tegotegona, inam Mamaitua isanama anikaisuġunama aubainama. ³² Vutuna aubainama tam nam turamma kwa voie da na noġote e beku, avedi da tauna Jiu, eteni bo Kuristen baneginama. ³³ Taugu mate nama yà voivoiena. Yà rara rubu gurata da banaga matabudi yàwai nuaveredina. Taugu nam tauguġa ama sagusagu munaġeguna, be banaga ġesaudima mate yà sagusagudina da banaga toitoi tokare Bada Yesu ei yawasanidina.

11

¹ Taugu aba Keriso ya voivoiena yàwai muriwatanena, vutuna aubainama taumi sibo taugu yà voivoiana, nama sibo koyai muriwataneguna.

*Tautauġoma be waiwaiivi adi vaivaima taparoro nopone**

² Taugu isemima yà kaikai suġuna, baninama taumi raġan matabuna ko noġonoġotigu, be yaba matabuna èwai katakataimina taumi kowai muriwatanedina aubainama. ³ Be yodi yaba tenaġa yà riuemina: Waivi debanama inam tauġoma, be tauġoma debanama inam Keriso, be Keriso debanama inam Mamaitua.

⁴ Vutuna aubainama deġoda tauġoma ma debasumana e moimoiragi bo Mamaitua riunama e giugiuena, tauna Keriso ewai diboġina. ⁵ Be waivi deġoda nam ma debasumana be e moimoiragi bo Mamaitua riunama e giugiuena, tauna na tauġomama ewai diboġina, baninama tauna e voivoiana maika kabe tauġoma. Tauna e voivoiana kabe waiwaiivi badabadaridima debedima makumaku poredima maika. ⁶ Vutuna aubainama deġoda waivi nam debanama e suma, naumeki da tauna sibo deba vuvuġinama a maku pore be tauna sibo ya tunimayaġana. Be deġoda waivi debanama makuporenama e tunimayaġena, naumeki da tauna sibo debanama ya sumana. ⁷ Be tauġoma tauna nam sibo debanama ya suma, baninama tauna kitanama maika Mamaitua. Be tauġoma tauna Mamaitua na waibadama ewai maġatarina. Be waivi tauna tauġoma na waibadama ewai maġatarina. ⁸ Baninama tauġomae da Mamaitua waivi yai tubuġina, be Mamaitua nam waivie tauġoma i tubuġina. ⁹ Be tauġoma nam waivi sagunama aubainama i tubuġana, ibewa. Be waivi tauna tauġoma sagunama aubainama ya tubuġana. ¹⁰ Vutuna aubainama waivi debanama sibo ya sumana. Inam na matairama da tauna na tauġomama na waibadae e vivivivrena. Uma kauinama anea ta kitakita watanena.

¹¹ Be Keriso matane waivi be tauġoma taudi matabudi teneġidima, be taudi sibo ai kawa sagu vivirana, ¹² baninama avedi da pakane tauġomae da waivi ya tubuġana, be yodi waivie da tautauġoma ta tubutubuġana. Be taudi matabudi Mamaitua yai tubuġidina.

¹³ Taumiġa mayemima ko paġo munaġena, waivi debanama nam i suma be e moimoiragina, inam ya vere bo ibewa? ¹⁴ Ami vaivaima ko noġoti. Deġoda tauġoma deba vuvuġinama e dau kauana, inam nam i verena, be kitanama yai tunimayamayaġana.

* 11:1: Debasuma inam Gurik banegidima adi vaivaima.

¹⁵ Be deḡoda waivi deba vuvuḡinama e dau kauana, inam ya vere kauana, baninama deba vuvuḡinama inam maika na debasumama. ¹⁶ Be deḡoda aitau uma kauinama aubainama e riuriu viravirana ḡarogue, naumeki da taugu yà riuriuna da tauma be ekalesia ḡesaudima mate ama vaivaima inam nama, be nam aba vaivai ḡesaunama ḡaromaie ima kenakenana.

Turiya na kauama

¹⁷ Be yodi kaua ḡesaunama ḡaromie yà giuena. Mamaitua matane taumi gewagewa ko voivoiena, raḡanine taumi taparoroe kowai rawateḡeimina. ¹⁸ Baninama taugu è vaiena da taparoroe koi rawateḡeimina raḡanine, ko daridariḡa munaḡemina. Be taugu yà noḡonoḡotina da inam riukaua. ¹⁹ Naumeki da uma dariḡinama ei maḡatara da aitauḡa didimana banegidima tà kitedina.

²⁰⁻²¹ Taumi turiya aubainama kowai rawateḡeimina raḡanine, taumi kani kowai paparanena, be ami banagama nam koma raberabedina. Vutuna aubainama ḡesaumima ko kanikani gurata be ko tegotego buana, be ḡesaumima ma kanigurimi ko naḡonaḡona. Inam nam nama turiya na kaua! ²² Uma kauinama nemanama? Taugu isemima yà kaisuḡu, bo? Ibewa ḡoma! Taumi sibo ami vadae inam nama kaninama koya kanikani be koya tegotegona. Taumi sibo Mamaitua na damma koya viviviredina, be ami banagama wainuatoitoidima kowai tunimayaḡidina, inam nam i verena.

²³ Taugu turiya na kauama Bada yawai kataiguna, vutuna taumi èi kataimina. Inam umanama: Raḡanine Judas Bada Yesu ya boruboru dobiḡena, inam kupinama teneḡine Bada buredi ya paḡo, ²⁴ Mamaitua yai kaiwe da ya giva be ya riuna, “Uma inam taugu tubuḡiguma taumi aubaimima. Raḡanine uma ko kanikanina, taugu aninoḡotiguma aubainama. ²⁵ Be kani murine tauna keyaka ya paḡo be ya riuna, “Uma inam Mamaitua na waianinama vaunama, kosiniguma e rauḡinina aubainama. Raḡanine ko tegotegona taugu aninoḡotiguma aubainama. ²⁶ Be raḡanine taumi uma buredinama ko kanikani be uma keyekinama ko tegotegona, taumi Bada na gurima ko rauguguyena naumeki da tauna na kaba yovo munaḡama raḡanine.

²⁷ Vutuna aubainama aitau da uma buredinama kwa kanikani yababe be uma keyekinama kwa tegotego ybabena, inam Bada na gurima be kosininama ya darorona tam mate wavunama kwa kiroḡina. ²⁸ Vutuna aubainama taumi mayemima ko paḡo munaḡena, muriḡa da buredi ko kani be keyake ko tegona. ²⁹ Baninama deḡoda taumi Bada tubuḡinama ko kanikani be kosininama ko tegotego be nam koma noḡonoḡota kauena da inam Bada tubuḡinama be kosininama, naumeki da taumiḡa ko kovokovoḡa munaḡemina. ³⁰ Vutuna aubainama nopomie banaga toitoi ta sidasida, tubuḡidima ta vovo gwaḡagwaḡa, be ḡesaudima ta gurigurina. Turiya inam nam maika waikanikani ḡoma.

³¹ Be deḡoda tauda tà kita wairuva munaḡeda be tà turiyana, tauda tokare nam kovoḡa tà banavi. ³² Be deḡoda Bada e kovoḡidana, inam waikatakatai e uteutedana da tokare tauda nam gienae tà naḡo dobu banegidima mate. ³³ Vutuna aubainama yau bana, taumi turiya aubainama kowai rawateḡeimina raḡanine, ami banagama ko rabedi be nam taumi kani koi paparane. ³⁴ Be aitauḡa da kani e karatimina, taumi ami vadae sibo koya kani nonoḡana, muriḡa da sibo koyai rawateḡeimina. Inam tokare Bada nam e kovoḡimi.

Taugu yà tavana ḡaromie raḡanine, yaba ḡesaudima mate yà kawa didimanidina.

Arua Babau na puyoma

¹ Be yodi yau bana, puyo Arua Babaue na kauama yà riuemina, inam kauinama sibo koya kataiena aubainama. ² Ko noḡoti da taumi nam kowai sumaḡana raḡanine, taumi kokoitau awai bademina, be uma kokoitaudima taudi nam giugiudi be taudi awai keda doka waigewemina. ³ Be yodi deḡoda banaga ko banabanavidina aitauḡa Mamaitua na kauama ta giugiuen, taumi nema ko katai bake da uma banegidima ta riuriu kaua bo

ta kaikaiyovu? Naumeki da umanama tokare ko kataien: Değoda ai banaga Arue e giugiuna, tauna tokare nam aba gewagewanama Yesu ġarone e giue. Be teneğinama nama aitau da Arua Babau ġarone, tauna tokare e riuna, "Yesu tauna Bada."

⁴ Arua Babau tenağ, be puyo tabu be tabu banaga e uteutedana. ⁵ Be noya inam tabu be tabu, be Bada tenağ aubainama tà noyanoyana. ⁶ Be Mamaitua tenağ, be noya tabu be tabu banaga nopode e voivoiedina. ⁷ Uma kauidima Arua tauwai sumağ e uteutedana da ekalesia anisagudima aubainama.

⁸ Arua tauwai sumağ tenatenağ auma puyodima e uteutedina:

Waria nuauyauya tauguedima,
waria katai tauguedima,

⁹ waria tauwai sumağ,
waria Tauwai yawasana,

¹⁰ waria mataira tauvoiedima,
waria tauwai peroveta,
waria arua tabu be tabu adi yawasanama taukataiedima,
waria bona tabu be tabu tauguedima,
waria bona tabudima tauvitaredima.

¹¹ Arua Babau tauna tenağ, be uma kauidima matabudi na ġoane nama tauwai sumağ tenatenağ auma uteutedina.

Tubuğ tenağ be ragaraganama toitoi

¹² Tubuğ tenağ be ragaraganama toitoi. Be avedi da ragaraganama toitoi, tubuğ yağoro inam tenağ. Be kauinama teneğinama nama Keriso ġarone, ¹³ baninama Arua Babau tenağ. Be inam Arua babaune tauda matabuda tè babataiton da tauda yodi tubuğ tenağ, avedi da noğone tauda Jiu, bo Gurik banegidama, bo taunoya yababa bo değ da nam taunoya. Matabuda Arua teneğinama tè pağona.

¹⁴ Tauda tè kataie da tubuğ nam raganama tenağ, ibewa da ragaraganama toitoi.

¹⁵ Değoda yodi sibo kağ ya riuna, "Taugu nam nima, vutuna aubainama taugu nam tubuğ ġaronama." Be inam nam nama. Kağ yağoro tubuğ ġaronama. ¹⁶ Be değoda yodi sibo bea ya riuna, "Taugu nam mata, vutuna aubainama taugu nam tubuğ ġaronama." Be inam nam nama. Bea yağoro tubuğ ġaronama. ¹⁷ Be yodi ko noğoti, değoda tubuğ matabuna i rawamatana, nema tokare kuyai beavaia bako? Be değoda tubuğ matabuna i rawabeana, nema tokare pana bo ġabu kuya vaia bakedi?

¹⁸ Be Mamaitua tubuğ ya voienna be na ġoane nama rageragedima tabu be tabu ya biridina. ¹⁹ Değoda rageragedima matabudi sibo raga tenağ, tubuğ tokare değ?

²⁰ Vutuna aubainama raga toitoi, be inam yağoro tubuğ tenağ. ²¹ Mata nam teneteneğina da nima sibo ya riuena, "Taugu è tuağaiemna." Be deba nam teneteneğina da kağ sibo ya riuena, "Taugu è tuağaiemna."

²² Ibewa, be tubuğ raganama anikitanama maika kabe nam aiyaba, ibewa da adi noyama yağoro ta kenakenana. ²³ Be değ ragedima tè noğonoğoti da nam aniviviredi, taudi tè vivira kauedina. Be değ ragedima waitunimayamayağidi, tawai gara kauedina, ²⁴ be değ ragedima nam waitunimayamayağidi, tauda nam tamawai gara kauedina. Be teneğinama nama Mamaitua tubuğ rageragedima yai rawateğeidi da taudi tubuğ tenağ, be raga ġesaudima kamai ragaraga ya voiedi da banaga ta viviviviredina. ²⁵ Mamaitua nama ya voienna, baninama nam sibo tubuğ ya daberara be raga matabuna sibo turanama turanama mate ai rabaraba vivirana. ²⁶ Vutuna aubainama değoda raga tenağ ei nuatoitoina, naumeki da raga ġesaudima mate tai nuatoitoi saguna. Be değoda raga tenağ isanama banaga ta kaisuğuna, naumeki da raga ġesaudima mate tai nuaverena.

²⁷ Be yodi ya riuemi da taumi matabumi inam Keriso tubuğinama, be taumi tenatenağ auma inam raganama. ²⁸ Be ekalesia nopone Mamaitua noya tabu be tabu tauwai sumağ ya utedina:

Noğone apasol noyanama,

murine waiperoveta noyanama,
 murine tauwai katakatai noyanama,
 da mataira tauvoiedima,
 da Tauwai yawasana,
 da tauwai sagu,
 da waibada noyanama,
 da bona tabu be tabu tauguedima.

²⁹ Be yodi banaga matabudi inam apasol, bo? Bo matabudi tauwai peroveta? Bo matabudi tauwai katakatai? Bo matabudi mataira ta voivoiedi? ³⁰ Bo matabudi Tauwai yawasana? Bo matabudi bona tabu be tabu tauguedi? Bo matabudi bona tabudima tauvitaredi? Ibewa! ³¹ Ko raurubu gurata da puyo dosidima ko ragaudina.

Be yodi keda vere vavasañinama yà kataimina da nema sibo inam puyodima koya noya bakedina.

13

Wainuapañgo

¹ Deñoda taugu banaga bo anea adi bonae sibo è giugiuna, be deñoda taugu wainuapañgo nam ñarogue, taugu inam maika toutou yababa bo maika boiñatu yà gugugugura yabayababana. ² Bo deñoda taugu waiperoveta puyonama ñarogue be Mamaitua na kauama moimoisiridima matabudi sibo è kataiedina, be deñoda katai ñesaudima mate sibo è kataiena, be deñoda yau waisumañama dosi vavasañinama da taugu sibo oya è riue be ya tauriana, be deñoda taugu wainuapañgo nam ñarogue, naumeki da taugu inam nam aiyaba be Mamaitua ya kita tuañieguna. ³ Bo deñoda yau purapurama matabuna banaga waikaruwañewañedima yà utedina, bo deñoda vari verenama kana taiye tubuñiguma sibo a gabu goruna, be deñoda taugu wainuapañgo nam ñarogue, inam tokare nam yau maesa.

⁴⁻⁶ Wainuapañgo baneginama tauna banaga ñarodie ewai nuabagibagi be e raraukivi verena.

Tauna nam ima unuunura.

Tauna nam ima señaseñara.

Tauna nam ima rarau guyaguyau.

Tauna nam kivinama gewagewana.

Tauna nam taunañga ima noñonoñota munañge.

Tauna nam meditupo banegina.

Tauna nam gewagewa nuapikanama nopone ima noñonoñotina.

Tauna nam gewagewa kauidima ima ñoeñgoedina, be tauna riukaua e ñoeñoe kauena.

⁷ Tauna rañgan matabuna ñarone piripiri ewai dami poredina.

Be rañgan matabuna na banagama ewai sumañedina, be e noñonoñoti da tokare yaba matabuna naumeki.

Be rañgan matabuna piripiri nopolie tauna e kaikai guratena.

⁸ Baninama wainuapañgo tauna kenakena nonoñinama. Be waiperoveta tokare e kovina, be bona tabu be tabu giuenama tokare e kovina, be waikatakatai giunama tokare e kovina. ⁹ Baninama yodi tauda aba tè kataiena inam ñaubo ñominama, be aba tawai perovetena inam ñaubo ñominama. ¹⁰ Be tokare Bada na kaba verauma rañanine, aba ñaubo ñominama tè kataie be tawai perovetana, tokare e kovina.

¹¹ Rañanine taugu ñaubogue taugu yau giuma inam gomana maika. Be yau noñotama gomana maika, be taugu yaba matabuna è kitakita wairovedina gomana na noñote. Be taugu è moramorabana rañanine, taugu seda adi kauama è gose poredina. ¹² Be teneñinama nama yodi tauda Mamaitua na kauama, nam tama kitakita kauena maika garasi gapugapunama nama. Be tokare taugu Bada noñonama matañgomigue yà kitana. Yodi ñaubo ñominama è kataiena be tokare yaba matabudi yà katai kauedina, maika yodi Mamaitua nopoguma ya katai kauena nama.

¹³ Be rağan ġaubonağā yodi uma yabedima rabuiteğā ta kenakenana: Waisumağā, noğota bagibaginama be wainuapağō. Be nopodie wainuapağō inam ya sağā guratana.

14

Waiperoveta be bona tabu be tabu puyonama

¹ Vutuna aubainama wainuapağō sibo koya wane guratena, yodibe Arua Babau puyonama ko wanena. Be ko raurubu da waiperoveta puyonama ko pağona. ² Baninama taumi aitauğā bona tabu tabu ko giugiuna, taumi nam banaga ġarodie koma giugiuna be Mamaitua ġarone, baninama aba ko giugiuena banaga nam ti kataiena. Be taumi Arue giu moimoisiridima ko giugiuna. ³ Be değoda banaga aitauğā tawai perovetana, taudi inam banaga ġarodie ta giugiuna, da arue sibo ai rewapanana, a duğudi be a riu wainuasubesubedina. ⁴ Aitauğā bona tabu be tabu ta giugiuena, taudiğā ta sagusagu munağedina, be aitauğā tawai perovetana, taudi ekalesia ta sagusagudina.

⁵ Bona tabu be tabu giuedima inam matabuna naumeki, be taugu yà ġoeğoe guratena da taumi matabumi sibo koyai perovetana. Tauwai peroveta tauna banaga dosinama, nam maika bona tabu tabu taugienama nama. Be değoda bona tauvitarena mate, inam naumeki, baninama ekalesia tokare sagu ta banavina.

⁶ Naumeki yau bana, değoda ġaromie yà verau be bona tabu yà giuemina, taumi tokare nam sagu ko banavi. Ibewa da taugu waimağatara giuna, bo Mamaitua na giuma, bo waiperoveta, bo waikatakatai giunama, nama sibo è riuemina, tokare sagu koya banavina. ⁷ Turai bo gita ko noğotidi, taudi nam banaga maika tima yavuyavutuna, be yağoro ta gugugugurana. Be değoda banaga turai bo gita digirienama nam i katai kauena, tokare nema bonanama ġaroronama kwa vaia bake? Be değoda waidigirienama e kataie be e pağō vitavitaredina, tokare bonedima ġaroronama kwa vaiena. ⁸ Be mate bogigi değoda nam ta suve yağe, tokare nema banaga ta rawateğei bako? ⁹ Be teneğinama nama ġaromie. Değoda ami giuma matabudi neğō, tokare banaga nema ta katai bake da taumi aba ko giugiu? Taumi inam ko giugiu yababana.

¹⁰ Be yağoro è kataiena da dobu matabuna nopone bona matabudi banidima mate. ¹¹ Vutuna aubainama değoda banaga e giugiu be taugu na giuma baninama nam yà kataie, naumeki da taugu wari dobu banagiguma, be tauna wari dobu banaginama. ¹² Be teneğinama nama taumi ġaromie. Değoda puyo Arue ko ġoedina, naumeki ko kita da inam puyodima ekalesia sibo ya sagudina.

¹³ Naumeki da banaga aitau bona tabu e giugiuena, tauna Mamaitua sibo yai bağā da rewapanana ya ute, da uma giudima ya vitaredi be ya kawa negenegedina. ¹⁴ Taumi uma kauinama ko noğoti: Değoda taugu bona tabune è moiragina, inam taugu yau aruama e moimoiragina, be taugu nam aba ama noğonoğotina, ibewa.

¹⁵ Naumeki da yodi aba yà voie? Taugu arue yà moimoiragi be yau noğote mate yà moimoiragina. Taugu arue yà saresare be yau noğote mate yà saresarena. ¹⁶ Be değoda tam Mamaitua isanama arue kwa kaikai suğuna, tokare banaga ġesaunama “Inam riukaua” nema e vato bake? Baninama tam aba kwa giugiuena tauna nam i kataiena.

¹⁷ Tam agunai moiragi verene kwa moimoiragina Mamaitua ġarone, be you, uma moiraginama banaga ġesaudima nam ima sagusagudina.

¹⁸ Taugu Mamaitua yài kaiwe da taugu bona tabudima toitoi yà giuguedina, nam maika taumi. ¹⁹ Be taparoro nopone è noğoti da ya vere kauana da taugu giu raubisağā negenegedima yà vatodi da banaga ta kataiedina, be nam giu toitoi da banaga tokare nam ta kataiedi.

²⁰ Yau bana uma kauide nam seda maika kowai noğota, ibewa da banaga batuturidima adi noğote koi noğotana. Be gewagewa noğotidima ta tavatavana rağandie, naumeki da taumi seda wawaiidima maika sibo koya miana. ²¹ Girugiruminama porane Bada umanama ya riuna,

“Tokare taugu wari dobu banegidima yà riuporedina Israel banegidima ġarodie.

Be uma banegidima wari bonae ta giuna Israel banegidima ġarodie,
taudi yaġoro tokare nam tai beavaiegu.”

²² Vutuna aubainama yodi tà kita da bona ġesaudie giugiunama, inam mataira eteni banegidima aubaidima, be nam banaga e sagudi da tai sumaġa. Be waiperoveta giunama inam vutuna banaga e sagudi da adi waisumaġama ei rewapanana. ²³ Deġoda taumi taparoroe ami wairawateġeima raġanine, be matabumi bona tabudie tabudie ko giugiu be eteni baneginama i saġa nopolomie be i vaiemina, tauna agunai tokare ya riuwai buebuemina. ²⁴ Be deġoda matabumi Mamaitua varinama ko giugue be eteni baneginama nopolomie i saġa be i vaiena, dabudine ami giuma tokare nopolomie ya tiremi be ya kataie munaġe da tauna gewagewa baneginama. ²⁵ Be na noġotama semosemodima matabudi ta maġatara be tauna tuapikane e raupari be Mamaitua isanama e kaisuġusuġu be e riuna, “Riukaua da Mamaitua nopolomie e miamiana.”

Taparoroe yaba matabudi na didimanae sibo a voiedina

²⁶ Vutuna aubainama yau bana, uma yabedima yà giuguedina, matabudi tà rawatupetupedina. Be ami wairawateġeima raġanine banaga ġesaudima tausaresare, be ġesaudima tauwai katakatai bo Mamaitua aba ewai kataidina taugiedina, be ġesaudima bona tabu be tabu taugiedina, be ġesaudima bona tabudima tauwai toropetaenama. Be yaba matabudi ko voivoiedina inam ekalesia anisagunama aubainama. ²⁷ Deġoda banaga bona tabu be tabu taugiedina, naumeki da banaga rabui bo rabuiteġa, be nam ġesaudima mate. Dabudine waria sibo ya giu ya kovi da waria. Be nam matabudi ta giugiu tenaġa. Be waria sibo adi giuma yai toropeta da banaga sibo a kataiena. ²⁸ Be taparoro nophone deġoda toropeta ibewa, naumeki da matabudi sibo nam a giu. Be aitau e ġoena, naumeki da taunaġa nuane Mamaitua mate sibo ai giuna.

²⁹ Be tauwai peroveta rabui bo rabuiteġa sibo a giuna, be banaga ġesaudima taudi adi giuma sibo a kita wairuva yaġedi da adi giuma inam naumeki bo ibewa. ³⁰ Be deġoda aitau baneginama miemieninama Mamaitua noġota e utena, inam naumeki da tauna e giuna, be turanama giugiunama sibo yai nuatuġuna. ³¹ Inam kauine tauwai peroveta matabudi tokare ta giuna, wari peroveta e giu e kovi be wari peroveta e giugiuna. Inam nama banaga matabudi tai katakataidi be ta sagudina. ³² Be uma kauinama ko noġoti: Deġoda banaga aitau Mamaitua noġota ya utena, naumeki da tauna rewapanana ġarone e kenakenana da ei nuabagibagi be ei rabana, naumeki da na giu raġaninama e tavana, yodibe e giuna. ³³ Inam baninama Mamaitua tauna suba baneginama, be tauna nam ima ġoēgoena da yaba tà voia yababayababedi, avedi.

Ekalesia matabudi adi vaivaima inam ³⁴ raġanine adi waitaparoroma nophone waiwaivi nam sibo a giugiu yababayaba, be waivi na tauġomama na waibadama dibune sibo ya miana maika tarawatu e riuriuna nama. ³⁵ Deġoda taudi aba waitaraviranama ġarodie e kenana, naumeki da taudi sibo a naġo vadae be adi tautauġomama sibo ai taraviredina. Baninama inam yai tunimayamayaġana da waiwaivi adi wainua noġonogotama ta giuedina taparoro nophone.

³⁶ Naumeki da uma giudima ko katai kauedina, baninama Mamaitua na giuma nam taumi ġaromie i tubuġana, be nam taumi koma waibadena, be na giuma nam taumiġa aubaimi. ³⁷ Deġoda taumi aitauġa ko noġonogotina da taumi Mamaitua na perovetama bo puyo Arue koya paġona, naumeki da taumi taugu aba ġaromie e girugirumina sibo koya katai kauena da inam Mamaitua na riuvavasaġama. ³⁸ Be deġoda aitau uma giudima e riuwai kaikaiyovuedina, naumeki da tauna mate ko riuwai kaikaiyovuna.

³⁹ Vutuna aubainama yau bana, Bada koi baġa da ami taparoroe taumi sibo Bada na giuma koyai perovetaena. Be nam bona tabu be tabu giuenama ko riutuatuġaie, ⁴⁰ be yaba matabudi adi didimanae sibo koya voia yaġedina.

¹ Yau bana, pakane vari verenama è rarauguguyen, taumi yodi koyai aninena be debane ko midimidina, vutuna yodi yà riuwai noğotimina. ² Değoda uma varinama ko kaiguratena, taumi yawasana kenakena nonoğinama ko banavi, değoda ibewa, naumeki da ami waisumağama inam kavakavanama.

³ Taugu aba da Mamaitua ġarone è pağopağona inam kaua dosinama, vutuna taumi è utemiina. Be inam varinama inam umanama: Yesu Keriso dà gewagewama aubainama ya gurina, maika girugiruminama poranama e riuriuna nama, ⁴ da taudi a dobo be rağan aniwai rabuiteğane Mamaitua ya kawa midisuğu munağena, maika girugiruminama poranama e riuriuna nama. ⁵ Be murine Bada Yesu Pita ġarone ya mağatarana, da apasol 12 ġarodie mate tauna ya mağatarana. ⁶ Be murine tauna rağan tenağga tauwai sumağga 500 be ġesaudima mate ġarodie ya mağatarana. Be banegidima ġesaudima yağoro ta miamiana, be ġesaudima a kovina. ⁷ Be muriğga tauna Jeims ġarone ya mağatarana, da murine apasol matabudi ġarodie ya mağatarana. ⁸ Be matabudi muridie, avedi da taugu muriğga ġoma Arue è tubuğana, be yağoro Bada Yesu taugu ġarogue ya mağatarana, ⁹ baninama taugu apasol nopolie è yovo guratana aubainama, nam apasol ġesaudima maika. Be taugu nam veregu da sibo ai isagna apasol, baninama taugu boni Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedina aubainama.

¹⁰ Be Mamaitua na raukiviveree taugu yodi apasol. Be na raukiviverema nam i ute yababeguna, ibewa da taugu è noya guratana, nam apasol ġesaudima maika. Be uma noyanama nam tauguğga yau rewapanae e voivoiedina, ibewa da Mamaitua na raukiviveree. ¹¹ Be avedi değoda apasol ġesaudima ta noyanoya gurata bo taugu yà noyanoya guratana, be matabumai inam vari teneğinama ka rarauguguyen, inam vutuna taumi kowai sumağena.

Tauda dà kaba midisuğuma

¹² Tauma Keriso gurie be ya midisuğu munağana varinama kè rarauguguyen, be taumi uma varinama koyai sumağena. Be yodi ġesaumima nemanama da ko riuriuna da banaga guriguridima tokare nam ta midisuğu munağga? ¹³ Değoda inam riunama riukaua, naumeki da Keriso mate tokare nam ya midisuğu munağga. ¹⁴ Be değoda Keriso nam i midisuğu munağga, naumeki da tauma ama rauguguyama be ami waisumağama inam nam banibiribiridi. ¹⁵ Be değoda inam nama, tauma tokare Mamaitua na matamatama kaikaiyovumaima. Baninama tauma noğone kè riuemina da Mamaitua tauna Keriso gurie be ya kawa midisuğu munağena. Be değoda banaga guriguridima tokare nam ta midisuğu munağga, naumeki da vari kè rarauguguyen inam kaiyovu. ¹⁶ Baninama değoda banaga guriguridima tokare nam ta midisuğu munağga, naumeki da Keriso mate tokare nam ya midisuğu munağga. ¹⁷ Be değoda Keriso nam i midisuğu munağga, naumeki da ami waisumağama inam kavakavanama, be taumi yodi yağoro sibo gewagewae koya miamiana. ¹⁸ Be mate taudi aitauğga Keriso tauwai sumağenama banegidima a gurigurina, taudi tokare nam yawasana ta banavina. ¹⁹ Değoda tauda dobuğga na yawasanama aubainama Kerisoe tài sumağana, o kapore wainuatoitoidama, tunidağga tà kwapukwapu yababena.

²⁰ Be Mamaitua riukaua da Keriso gurie be ya kawa midisuğu munağena. Tauna banaga guriguridima nopolie be Mamaitua ya kawa midisuğu dokena. ²¹ Banaga tenağga kana taiye guri ya tubuğana, tauna vutuna Adam. Be kauinama teneğinama nama banaga tenağga kana taiye midisuğu munağga ya tubuğana, tauna vutuna Keriso.

²² Vutuna aubainama Adam kana taiye matabuda tà gurigurina. Be Keriso kana taiye matabuda tà yawasanana. ²³ Be tauda dà rağanima boruborune nama tà midisuğu munağana. Noğone Keriso ya midisuğu dokana, be murine na kaba verau munağama rağanine, Keriso na banagama ta midisuğu munağana, ²⁴ yodibe rağan damonama e tavana. Inam rağanine Seitan be banaga adi rewapanae be adi waibadama matabudi Keriso e kawa gewegewedina. Be murine tauna na waiguyauma Tamanama e utena.

²⁵ Be Yesu Keriso ei badana, naumeki da Mamaitua Keriso na ġaviamma Yesu kağanama

dibune e biridina. ²⁶ Be na ġaviamma damonama inam guri vutuna e kawa gewagewana. ²⁷ “Mamaitua yaba matabudi Keriso kaġanama dibune ya biridina.” Be tà katai kae da yaba matabudi Keriso kaġanama dibune ya biridina, be nam tauname mate. ²⁸ Raġanine Mamaitua yaba matabudi Keriso kaġanama dibune e biribiridina, murine Keriso tauna mate Tamanama na waibadama dibune e miana. Yodibe Mamaitua tauna vutuna yaba matabudi ei badedina.

²⁹ Be deġoda banaga guriguridima nam ta midisuġu munaġa, naumeki da taudi aitauġa adi banagama guriguridima aubaidima a babababataitona, tokare nema ta voia bako? Bo aba aubainama taudi adi banagama guriguridima aubaidima a babataito? ³⁰ Be tauma nemanama? Banaga totoi uma noyanama ka voivoiena debane ta ġasiġasiemina, be raġan matabuna ta ġoeġoena da sibo ai gurimaina. Deġoda banaga gurie nam ta midisuġu munaġa, naumeki da tauma aba aubainama uma varinama sibo kē naġo be banaga ġarodie kē rauguguya nawe? ³¹ Yau bana, riukaua yà riuriuemina da tauma raġan matabuna guri ka kitakita saġena. Be tauma Bada Yesu Kerisoe ka rarauguyauemina. ³² Deġoda gurie midisuġu munaġa ibewa, naumeki da taugu Epesnopone nam sibo guri è kita saġesaġe. Deġoda inam nama, naumeki da

“Tauda yodi tà kani, tà tego,
be pomai tà gurina.”

³³ Ko kita kaua da nam aitau ei kedadoka waigewemi. Deġoda gewagewa banegidima koi turanedina, taumi mate tokare ko gewagewana. ³⁴ Noġota viravira ko paġo be bua giudima ko gose poredi. Be gewagewa mate ko gosedi! Taumi ġesaumima Mamaitua nam ko kataiena, uma riunama yà riuriuemina da taumi sibo koya tunimayaġana.

Midisuġu munaġa murine tubuġa nema maika kitana?

³⁵ Yodi ġesaumima agunai ko riuriuna, “Guri taudi nam tubuġa ġarodie be nema ta midisuġu munaġa bako?” ³⁶ Taumi buebuemi, bo? Pesi koya kumana tokare nam e gogo, ibewa da noġone e guri dokana, muriġa da e gogona. ³⁷ Be pesi kuya kumakumana tubuġinama inam semoe pesi nopone e kenakenana. Be pesi kwa kumakumana raġanine, nam pesi tubuġinama kuma kumakumana, ibewa da pesiġa kwa kumakumana, yaġoda bo pesi ġesaudima maika. ³⁸ Be Mamaitua uma pesidima tokare na ġoane nama pesi tubuġidima e utedina. Be nama pesi ġesaudima mate adi tubuġe adi tubuġe e utedina. ³⁹ Be uma kauinama teneġinama nama tauda ġarode. Tubuġa matabudi inam nam teneġidi. Banaga tubuġidima natabu, musara natabu, kiu natabu be iyana natabu.

⁴⁰ Be tubuġa marae be tubuġa dobue mate ta kenakenana. Be mara na tubuġama kitanama tabu be dobu na tubuġama kitanama tabu. ⁴¹ Suara kitanama natabu, nawaravi natabu be kipora kitanama natabu. Be kipora tabu be tabu kitedima tabu be tabu.

⁴² Be inam kauinama teneġinama nama raġanine tauda gurie be tà midimidisuġu munaġa raġanine, tubuġa doġa nopone boruborunama tokare e bovana. Be tubuġa midimidisuġu muneġinama tauna tokare nam e bova, ibewa be kenakena nonoġinama. ⁴³ Tubuġa doġa nopone tà boruboruna, kitedima nam ti verena. Be tubuġa e midimidisuġu munaġana, tauna kitanama ya vere vavasaġana. Tubuġa doġa nopone tà boruboruna, inam ya gwaġagwaġana, be tubuġa e midimidisuġu munaġana, tauna yai rewapani kauana. ⁴⁴ Tubuġa doġa nopone tà boruboruna, inam dobu na tubuġama, be tubuġa e midimidisuġu munaġana, inam tubuġa arue. Deġoda dobu na tubuġama e miana, naumeki da tubuġa arue mate e miamiana.

⁴⁵ Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna, “Banaga pakanama inam Adam, tauna dobu yawasaninama ya paġona.” Be Adam wairabuinama muriġa ya tubutubuġana, tauna vutuna yawasana arue tauwai utaenama. ⁴⁶ Arua baneginama nam i dokana, ibewa da dobu baneginama. Muriġa da arua baneginama e tavana. ⁴⁷ Pakane Adamnama tauna doġa popokaune ya tubuġana, be Adam wairabuinama tauna marae be ya yovona. ⁴⁸ Tauda matabuda dobu banegidama. Vutuna aubainama tubuġidama inam Adam tubuġinama maika. Be deġoda tauda Kerisoe mara banegidama te tubuġana,

naumeki da tauda tokare tubuğidama Keriso tubuğinama maika. ⁴⁹ Yodi tauda kitadama dobu baneginama maika, be tokare kitadama mara baneginama maika.

⁵⁰ Yau bana, yà riuriu kauemina da dobu na tubuğe, tauda tokare nam tà nağō marae be Mamaitua na waiguyauma tài buderie. Uma tubuğinama tokare e bovana be nam e kena nonoğga. ⁵¹ Be yodi koi beavaie be taugu giu semosemonama yà riuemina: Tauda nam tokare matabuda tà guri, ibewa da tà tubuğga vitarana. ⁵² Uma kauinama bogigi damodamone e riuriuna rağanine, ei rağantenağga da e tubuğana, mata tautaugabnama maika. Bogigi e riuriuna rağanine banaga guriguridima ta midisuğu nonoğana be nam ta bova munağga. Be yawayawasanidama tauda tà tubuğga vitarana. ⁵³ Tubuğidama poranama tokare e guri be e bovana, be tubuğga vaunama tokare nam e guri be e bova.

⁵⁴ Be tubuğga vaunama tà pağona rağanine, dabudine peroveta na giuma e tubuğana. Na giuma inam umanama:

“Vaisuba guri ya tonoğina.”

⁵⁵ “Guri, am vaisubama değō?

Guri yodi am rewapanama değō?”

⁵⁶ Gewagewae guri na rewapanama e pağopağona. Be tarawatue gewagewa e mağamağatarana. ⁵⁷ Be Mamaitua tài kaiwe da Yesu Kerisoe anivai suba ya utedana.

⁵⁸ Vutuna aubainama yau bana, ami waisumağge ko midi da bagibaginağga, be nam aba e kawa dagudagumi. Rağan matabuna Bada aubainama ko noya guratana, be ko kataie da ami noyama Bada ğarone inam nam kavakavana.

16

Mane taminama Mamaitua na damma Jerusalemma aubaidima

¹ Naumeki be yodi mane taminama Mamaitua na damma aubaidima yà riuemina: Galesia banegidima è riuedi be nema a voivoia bakona, nama taumi sibo koya voiana.

² Sande patapatanama taumi tenatenağga wiki nopone ami maesama ko pağopağona na ruvae, rauğaubonağga sibo koya boruboruna. Uma manenama koya boruboruna sibo koya vokaukaue be koya boru yağe da ya kenana. Be taugu yà tavana rağanine nam mane yà tama. ³ Be mane kawakawa nonoğinama yà pağō be taumi banaga ko vinedi da ami manema yà utedi be yà riupore nawedina Jerusalemma, leta mate. ⁴ Be değoda nağō ğarogue e verena, naumeki da matabumai ka nağō tenağana. Pol na vağaima yai ogaena.

⁵ Taugu Masedonia provinsnağga yà verauna, be muriğga da taumi ğaromie yà dobina.

⁶ Agunai taumi ğaromie rağan bisanama yà rautapa miana. Bo değoda bodubodu rağanine taumi mate tà mia, be murine taumi yau vağiae ko saguguna. ⁷ Taugu nam yà tava ğaromie be yà nağō ğoma, ibewa da yà ğoeğeno taumi mate tà rautapa mia guratana, değoda Bada ei anineguna nama. ⁸ Be yodi taugu Epesesma yà miana naumeki da Pentekost rağaninama e tavana, ⁹ avedi da banaga toitoi tawai ğavieguna be yau noyama kedanama verenama ya nuaporağana aubainama, taugu yağoro uma dabudine yà miana.

¹⁰ Değoda Timoti ğaromie e tavana, naumeki da ko rabe kauena, tauna nam ma nuaboyana ğaromie sibo ya mia, baninama tauna Bada na noyama e voivoiena maika taugu. ¹¹ Be nam aitau e riutuatuağae, be ma nuasubana ko riupore verauğe da ğarogue e tavana. Taugu Timoti na banagama mate yà raberabedina.

¹² Be turaguma Apolos taugu è riu vavasağena da tauna na banagama mate sibo a verauna ğaromie, be tauna ya tuağaina. Be tauna na ğoane nama tokare e verauna ğaromie.

¹³ Koi kita kauana banaga kaikaiyovudima ğarodie. Ami waisumağge ko midi da bagibaginağga. Debemima e tora be koi rewapanana. ¹⁴ Yaba matabuna ko voiedina wainuapağoe.

¹⁵ Akaia provins nopone Stepanas be na vadama nopone banegidima taudi Bada Yesu ai sumağga dokena. Be taudime ai uta munağgedi da rağan matabuna tauwai sumağga

aubaidima a noyanoya guratana. Vutuna aubainama yau bana, ¹⁶ taumi inam nama banegidima, aitaūga ekalesia nopone a noyanoya guratana aubaimima, taudi vutudi ko voteyeteyedina. ¹⁷Taumi nam ġarogue ko tavana, aubainama taugu è tauwai nuaboyana. Be ami banagama Stepanas, Fotunatas be Akaikas ġarogue a tavatavana raġanine, taugu nuaguma ya vere kauana, ¹⁸baninama taudi, taumi be taugu a duġuda be taugu nuaguma ya verena. Inam nama banegidima, taudi vutudi ko viviredina.

Pol na waikaiwama

¹⁹ Mamaitua na damma matabudi Eisia provins nopone tawai kaiwemina. Be Akwila be Prisila mate Bada isane tawai kaiwa vavasaġemina, be aitaūga adi vadae awai rawateġeidina taparoro aubainama, taudi mate tawai kaiwemina. ²⁰Be tauwai sumaġa uma dobudine, taudi mate tawai kaiwemina. Be wainuapaġoe koi kaiwa vivirana.

²¹ Uma waikaiwa giunama inam taugu Pol nimague è girumina. ²²Aitau da Bada nam ei nuapaġoe, Bada tauna tokare ei tara tautauena.

O Bada, kwa yovo!

²³ Bada Yesu na raukiviverema ġaromie e kenana.

²⁴ Be Yesu Kerisoe taumi matabumi yàwai nuapaġoemina.

Korint 2 adi letama wairabuina

Pol na waikaiwama

Kapore yau banagama Korint nopone miemienimima.

¹ Taugu Pol, Yesu Keriso na taunoyama, Mamaitua ya yokoegu be ya vinegu da taugu apasol Mamaitua varinama verenama yà rauguguyena. Taugu be turadama Timoti mate uma letanama yà girugirumina, taumi Mamaitua na ekalesiamma Korint nopone miemienimima ġaromie, be mate tauwai sumāga Akaia nopone miemienidima ġarodie. Taugu be Timoti kawai kaiwemina.

² Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raukivivere, be adi subama ġaromie.

Riuwai nuasubasuba Mamaituanama

³ Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, tauna vutuna isanama ka kaisuġusuġuna, baninama tauna raunuatoi be riuwai nuasubasuba Mamaituanama.

⁴ Tauma ama piripirie tauna e riuriuwai nuasubasubamaina da tauma uma riuwai nuasubasubanama teneġine tokare banaga ġesaudima adi piripirie tauma mate taudi ka riuwai nuasubesubedina. ⁵ Tauma Kerisoe wainuatoitoi, toitoi ka banabanavidina, be raġan matabuna Kerisoe e riuriu wainuasubasubamaina. ⁶ Tauma piripiri ka banabanavidina, taumi anisagumima da yawasana ko banavina aubainama. Be deġoda tauma Mamaitua na riuwai nuasubasubama ka banabanavidina, inam mate taumi aniriuwai nuasubesubemima aubainama da taumi tokare teneġinama da piripiri ko damiporedina, maika tauma. ⁷ Tauma kè kataiena da taumi tokare ami waisumaġe nam ko beku, baninama taumi piripiri ko banabanavidina adi ruvae Mamaitua na riuwai nuasubasubama tokare ko banavidina.

⁸ Tauma ka ġoeġoena da taumi sibo koya kataiena da tauma Eisia provins nopone piripiri dosi vavasaġidima kè banavidina. Be tauma nam teneteneġina da piripiridima sibo kè damiporedi, be ġaubonaġa sibo kè gurina. ⁹ Tauma kè noġotina da yodi ama gurima raġaninama ya tavana. Uma kauinama ya tubuġana, baninama Mamaitua yai kataiemaina da tauma nam sibo ama rewapanama kèi sumāġe, ibewa be Mamaitua na rewapanae sibo kèi sumāġana, baninama tauna vutuna tokare banaga guriguridima e kawa midisuġu munaġedina. ¹⁰ Tauma ġaubonaġa sibo kè gurina, be tauna yai yawasanimaina. Be uma kauinama teneġine tauma ka noġonoġota guratena da tauna tokare ei yawasana munaġemaina. ¹¹ Be taumi mate ami moiragie ko sagumaina. Be Mamaitua tauna banaga toitoi adi moiragima e vaiedi, yodibe tauma e sagumaina, be banaga toitoi ta kita be matabudi Mamaitua tai kaiwena yaba matabudi ya voiedina sagumaima aubainama.

Pol na vaġaima oganama ya vitaredina

¹² Tauma kawai nuaverena yaba tenaġa ġarone, be ama noġotama e riuriuemaina da inam riukaua. Tauma raġan matabuna Mamaitua na ġoane be na raukivivere be riukaue ka miamiana. Be tauma taumi mate tà miamiana raġanine, tauma nam ama nuauyauyae kama miamiana, be nam airaġan kama kaikaiyovuemina. ¹³ Vutuna aubainama yaba matabudi ka girugiruma wainegenegedina ġaromie da taumi ko sievidi be ko kataiedina. Be taugu yà noġonoġotina da tokare yau giuma banidima debemie ta saġana. ¹⁴ Yodibe dà Badama Yesu na kaba verauma raġanine taumi koi nuaverena tauma ġaromaie, maika taudi ġesaudima nama. Be tauma kai nuavere taumi ġaromie.

¹⁵⁻¹⁶ Uma kauinama aubainama taugu è ġoena da Masedonia naġonama aubainama taumi sibo è vakitemina, be mate yau kaba verau munaġama raġanine sibo è vakita munaġemina da taumi waiaiaina rabui sibo koya ragaudina. Yodibe taumi sibo koya kaisagu naweguna Judiama.

¹⁷ Taumi koyai noğotana taugu uma vağainama èwai ogena taumi kaiyovuemima aubaina, bo? Bo taugu dobu banegidima maika yàwai kaikaiyovuemi, bo? Taugu nuaguma tuağaine be yaba yawai anina yababedi, bo? ¹⁸ Ibewa ǵoma! Mamaitua ya kataienan da taugu yà riuriu kauana. Taugu nam nuaguma tuağaine yài anina yababa be muriğä tokare nam e tubuğä. Taugu aba èi aninena, inam e tubuğana. ¹⁹ Timoti, Saelas be taugu Yesu Keriso Mamaitua Natunama kè rauguguyena ǵaromie. Be tauna nam nuanama tuağaine ei anina yababa be muriğä tokare nam e tubuğä, ibewa. Aba tauna ya riuena, tokare e tubuğana. ²⁰ Mamaitua na saugama matabudi Yesu Kerisoe a tubuğana tauda aubaidama. Be tauma banaga matabudi kè riuedina da tauna riukaua patupatutunama, vutuna aubainama isanama ka kaisuğusuğuna. ²¹ Mamaitua taumi be tauma ya voiedana da dà waisumağama Yesu Kerisoe ei rewapanana. ²² Mamaitua Arua ya utedana inam ya pusidana. Mamaitua ǵarode Arua Babau ya boru waidebana, be muriğä tokare yaba matabudi e utedana.

²³ Taugu sibo ǵaromie è tavana, be nam e tavana baninama nam e ǵoena da sibo è tainuaboya munağemi. Uma kauine Mamaitua yau matamatama. ²⁴ Taumi kaite ami waisumağe naumeki ko midimidina, be değoda muriğä yà verauna, nam yài badabada ǵaromie, ibewa. Be taugu yà voiemi da taumi koi nuaverena.

2

¹ Vutuna aubainama èi oga da nam sibo ǵaromie è verau munağä, be è voiemi da sibo koyai nuaboyana. ² Baninama değoda taugu yà tainuaboyemina, aitau tokare e tainuaveregu? Nam aitau da taumi. ³ Vutuna aubainama ǵaromie è girumana da taumi yaba matabudi sibo koya kawa didimanidina, yodibe sibo ǵaromie è tavana. Değoda ǵaromie yà tavana, nam ama ǵoeğöena da anitai nuavereguma banegidima, be ta voiegu da ta tainuaboyagu. Taugu è kataienan taumi taugu mate tokare tài nuavere tenağana. ⁴ Taugu maiğone leta ǵaromie è girumina, inam ǵarogue ya piripiri kauana, taugu ma nuaboyagu be ma matasurugu. Be nam tai nuaboyemima aubainama è girumana, ibewa da sagumima aubainama, baninama taumi sibo koya kataie kauena da taumi taugu nuaguma koya pağopağō kauena.

Aitau na gewagewama ewai mağataridina, naumeki da tauda tà noğota poredina

⁵ Taugu inam tauğoma aitau gewagewa tauvoienama na voiama è girugirumina ko noğotina. Tauna nam tauguğ i nuaboyaguna, be matabumi mate. Ibewa, be nam matabumi, agunai bisağä. ⁶ Be taumi aitauğ kovoğtauna koya uteutena, yodi agunai naumeki. ⁷ Be na gewagewama ko noğota poredi, ko riwai nuasubasuba be koi anina munağena, be nam ko voie da na nuaboyama koi moraba vavasağe. ⁸ Be yàwai bağä guratemi da taumi patara matedie sibo koyai anina munağe, be tauna e katai munağe da taumi yağoro tauna kowai nuapağona.

⁹ Taugu èi nuavere da yau letae aba è girugirumina taumi koya voteyeteye, be inam baneginama kovoğtauna koya utena. Yodi è katai kauena da taumi yau waibadama yağoro kowai aninena. ¹⁰ Inam baneginama tauna nam ǵarogue gewagewa i voiena. Be değoda taumi na gewagewama ko noğota porena, naumeki da taumi kami taiye taugu mate Keriso matane yà noğota porena, ¹¹ uma kauine Seitan nam ei yapayapateda. Baninama tauda Seitan na waikaikaiyovuma tè kataienan.

¹² Rağanine taugu è nağona Troasma Keriso yau kedama ya kaiporena vari vere-nama rauguguyenama aubainama. ¹³ Be baninama turaguma Taitos nam e banavina aubainama, taugu nam ei nuavere kauana. Vutuna aubainama taugu banaga èi kaiwedi be è nağona Masedoniam.

Keriso tauvai suba

¹⁴ Mamaitua yàwai kaiwena, baninama rağan matabuna tauna Keriso na vaisubae ewai dokedana. Değō değō tà nağonağona, Mamaitua na kataima tawai daberarina

piupiu ȫabunama maika. ¹⁵ Tauda Keriso mayanama* tawai daberarina. Be banaga matabudi mate inam mayanama ta damidamina, avedi da taudi tokare yawayawasanidi bo guriguridi. ¹⁶ Banaga aitaūga da nam timawai sumaǵana, uma mayanama e riuriuedina da taudi inam guriguridima. Be banaga aitaūga da tawai sumaǵana, uma mayanama e riuriuedina da taudi inam yawayawasanidima. Be aitau yodi teneteneǵina da uma noyanama dosinama e voie? ¹⁷ Tauma nam maika taudi aitaūga ta naǵo babara be Mamaitua riunama ta rauguguye be mane ta paǵopaǵona nama, ibewa. Tauma Keriso na taunoyama be Mamaitua ya riuporemaina da tauna matane tauma riukaue ka rarauguguyana.

3

¹ Be tauma nam kama boruboru tavaitemaina. Be tauma ama noyama aubainama nam reprens pepedima ȫaromie kama ȫoeǵoena banaga ȫesaudima maika, ibewa. Be mate tauma reprens pepedima banaga ȫarodie nam ke ȫoedina taumi aubaimima, ibewa.

² Taumi vutuna tauma ama reprens pepama, be nopomaie ka noǵonoǵota watanimina. Be banaga matabudi ta kitekitemina da taumi ami yawasanama koya vitaredina. ³ Tauma ama noyama votanama inam taumi. Vutuna aubainama taumi inam maika Keriso na reprens pepama, baninama Mamaitua yawayawasaninama riunama nam pepae ke girumina, ibewa da Arua na rewapanae taumi nopomie kè girumina.

⁴ Tauma umanama ka giugiuna, baninama Kerisoe Mamaitua ya voiemaina da uma noyedima ka voiedina. Be tauma kè kataiena da Mamaitua tauna e sagusagumaina da tauma na noyama ka voia kauedina. ⁵ Taumaǵa tokare nam uma noyedima ke voiedi, ibewa da Mamaitua na rewapanae ka voivoiedina. ⁶ Tauna vutuna ya voiemaina da tauma banaga nema ei yawasana bakedina kedanama vaunama sibo kè riuedina. Deǵoda banaga tarawatu tawai muriwatanena, taudi tokare nam yawasana ta banavi, ibewa. Be Arua Babaue tokare yawasana ta banavina. Yawasana kedanama porane banaga a raurubu da riuvavasaǵa 10 a voteyeteyedina, be matabudi guri a banavina. Be yawasana kedanama vaunama inam banaga Keriso tawai muriwatanena taudi tokare Keriso na Arue yawasana ta banavina.

Yawasana kedanama vaunama inam ya vere kauana, nam poranama maika

⁷ Uma ko noǵoti. Mamaitua banaga tarawatu ya utedina. Avedi da Mamaitua ma borumina uma tarawatudima yeku bogedie ya girumidina, be yaǵoro uma tarawatudima ta voie da banaga ta gurigurina. Uma boruminama aubainama Mousis noǵonama ya yana vavasaǵana, be Israel banegidima taudi nam teneteneǵina da Mousis noǵonama sibo a kitadidi. Be inam yananama ya nuayaǵotana. ⁸⁻¹⁰ Be Arua Babau tauna yawasana kedanama vaunama yai kataiedana, inam kedane banaga didimana be yawasana ta banabanavidina. Vutuna aubainama na borumama ya saǵa da ya saǵa vavasaǵana, nam tarawatu boruminama maika, baninama tarawatue banaga guri ta banabanavina.

¹¹ Yawasana kedanama poranama ya nuayaǵotana vutuna aubainama na borumama mate ya nuayaǵotana. Be Yawasana kedanama vaunama kenakena nonoǵinama aubainama, na borumama dosinama.

¹² Inam kauidima kè katai kauedina aubainama, tauma ma raudebatoramai ka rarauguguyana. ¹³ Mousis tauna noǵonama ya rupuna, baninama Israel banegidima nam ti ȫoena da neneǵara boruminama Mousis noǵone ya nuanua yaǵotana sibo a kita. Be tauma ama borumama nam maika Mousis. ¹⁴⁻¹⁶ Be Israel banegidima nopolima ya badona naumeiki da yodi. Raǵanine Mousis na tarawatuma ta siesievina taudi nuedima yaǵoro rupurupunama, vutuna aubainama aba ta siesievina, baninama nam tima paǵopaǵo kauena. Be aitau Bada ewai sumaǵena, inam raǵanine rupu e nuaporaǵa be tauna Mamaitua riunama ta siesievina, baninama e paǵopaǵona. ¹⁷ Be Bada tauna vutuna Arua Babau. Be deǵoda Bada Aruinama nopolde e miamiana, taune tokare tarawatu na rewapanama ȫarode e kovi be kuvesa tà banavina. ¹⁸ Be tauda

* 2:15: Pol na bonae ya riuna 'ǵabu'. Inam taudi adi giuma na ruvae be tauda inam 'maya'.

tauwai sumā̄ga nōgode nam rupu ima kenakenana. Vutuna aubainama tauda Bada na borumama tà kitakitana, be Arua Babau e rawarawa vaudana da kitadama tauna maika.

4

Pol riukaue e rarauguguyana

¹ Mamaitua na raukiviveree tauna rauguguya noyanama ya utemainna. Vutuna aubainama tauma nam kama tunitunituāgaina. ² Be tauma kaua semosemodi be waitunimayamayāgidima kè gosāgana. Be banaga nam kama kaikaiyovuedina, be Mamaitua na giuma nam kaiyovue kama giugiu yabayababedina, ibewa. Da rāgan matabuna tauma Mamaitua matane riukaua ka rarauguguyena da banaga matabudi sibo a kataiemai da tauma riukaua banegimaima.

³ Tauma vari verenama ka rarauguguya be aitaū̄ga da guri kedanama ta watawatanina, taudi uma varinama nam tima pāgopāgona, ⁴ baninama dobu mamaituanama kaikaiyovunama taudi nopolima ya kawa kupikupina, da taudi vari verenama na yanama nam tima katakataienia. Baninama Mamaitua boruminama matabuna natunama Yesu Keriso ġarone e rawarawa māgatarina, be taudi uma kauinama nam ti katai kauena. ⁵ Baninama tauma nam taumāga kama rarauguguya munāgemainna, ibewa. Yesu Keriso tauna Bada, vutuna tauma ka rarauguguyena. Be Yesu kana taiye tauma taumi ami taunoyama. ⁶ Mamaitua ya riuna, “Yana waikupikupie sibo ya yana.” Be inam Mamaituanama tauna vutuna nopolomaima yai yanana, be yodi tauma Mamaitua na borumama Kerisoe ka kitakitana.

Tauma maika gurewa

⁷ Be tauma tubūgimaima maika gurewa be yāgoro Mamaitua varinama verenama tauma nopolomaima e kenakenana. Vutuna aubainama banaga sibo a kataie da vari verenama na rewapanama dosi vavasāginama inam nam tauma ġaromai, ibewa da Mamaitua ġaronama.

⁸ Gewagewae a ġakiġakimaima be nam ke nuagoruna, a kawa nuarāgarāga kauemainna, be yāgoro keda kè banavidina. ⁹ Banaga a raraukivi gewegewemaima be Mamaitua nam airāgan i gosemaima. Be awai mia bakokomaima be tauma kè midimidisūgu munāgana. ¹⁰ Tauma rāgan matabuna ma kaba babare tubūgimaima guri ka kitakita sāgena, tenēginama maika Yesu. Be mate Yesu na yawasanama tauma tubūgimaima ewai māgataridina.

¹¹ Vutuna aubainama avedi da tauma banaga yawayawasanaimaima be Yesu kana taiye tauma rāgan matabuna guri ka kitakita sāgena, da Yesu na yawasanama tauma tubūgimaima ewai māgataridina. ¹² Taumi ami yawasanama kana taiye tauma rāgan matabuna gewagewa be guri ka banabanavidina.

¹³ Tauma ma raudebatoramai aba kawai sumā̄gena nama ka rarauguguyena, maika girugiruminama poranama e riuriuna umanama, “Taugu yàwai sumā̄gana aubainama yà giugiu.” ¹⁴ Baninama tauma kè kataienia da Mamaitua Bada Yesu gurie be ya kawakawa midisūgu munāgena, tauna vutuna tauma mate e kawa midisūgumaima, be tokare tauma taumi mate e nawe tenāgedana tauna ġarone. ¹⁵ Uma kauidima matabudi inam taumi anisagumima aubainama da Mamaitua na raukiviverema e daberarana banaga toitoi ġarodie. Be tokare taudi Mamaitua tai kaiwa kauena be isanama ta kaisūgusūguna.

¹⁶ Vutuna aubainama tauma nuamaima nam e beku. Be avedi da tubūgimaima e vovo gwāgagwāga be nopolomaima rāgan patapatanama e rawarawa vauna. ¹⁷ Be tauda dà piripirima uma dabudine a tupotupo be a tekatekana, be uma piripiridima ta voie da tauda tokare maesa sāgasasāga vavasāginama tà pāgona, gewagewa mate nam tài tarapate be tenetenēgina. ¹⁸ Vutuna aubainama yaba kitekitedima ġarodie nam tài kita, ibewa, be yaba nam anikitakita ġarodie tài kitana. Baninama yaba anikitakita taudi tokare tai kavena, be yaba nam anikitakita taudi tokare ta kena nonōgana.

Dà vada ġomama marae

¹ Tauda tè kataiena da uma dobunama kapene yodi mate tà miamiana tokare e gewagewana. Be Mamaitua vada ġesaunama tauda e utedana. Inam vadanama* marae kenakena nonoġinama be nam banaga nimedie ti kerina. ² Yodi tauda tà noġonoġota guratena da tauda tokare marae dà vadama tà paġona, ³ be raġanine tà gurina aruidama nam sibo ya mia yababa, tauna naumeki da na vadae sibo ya miana. ⁴ Yodi raġanine dobu tubuġine tà mia be tè yakeyakeina, baninama tauda piripiri toitoi tà banabanavidina aubainama. Be tauda nam tama ġoeġoena da sibo tè guri, baninama raġanine tà gurina aruidama inam maika kabe iwai kovakova. Vutuna aubainama tauda tà ġoeġoe guratena da nam sibo tè guri be mara tubuġinama vaunama sibo tè paġona. Inam kedane yawasana kenakena nonoġinama tauna yawasana samosamoinama tokare e tonoġina. ⁵ Mamaitua tauna vutuna tauda ya voiedana uma kauidima aubaidima. Be tauna ġarode Arua Babau ya boru waidebana, be muriġa tokare tubuġidama vaunama e utedana.

⁶ Vutuna aubainama tauda raġan matabuna tawai nuaverena, baninama tè kaitaiena da tokare tubuġa vaunama tà paġona. Be tauda uma dobunama tubuġine tà miamiana raġanine, tauda inam nam Bada diane tama miamiana. ⁷ Avedi da tauda uma yabedima nam tama kitekitedina, be waisumaġe tà katakataiedina. ⁸ Deġoda tauda tà gurina inam naumeki, baninama tubuġa poranama tà gosena raġanine, tauda tokare Bada mate tà mia kauana. ⁹ Vutuna aubainama avedi da tauda tubuġa porane bo tubuġa vaune, be raġan matabuna tà rara rubu da Bada tawai nuaverena. ¹⁰ Baninama tokare tauda tenatenaġaġa Keriso noġone tà midi be yaba veredi bo gewegewedima uma dobune tè voivoiedina adi ruvae tauna tokare e etareda be ei maesidana.

Mamaitua Kerisoe suba ya utedana

¹¹ Tauda sibo Bada tè nairena, vutuna aubainama tauma banaga toitoi kè giu yaġeyaġedina da sibo Bada ai muriwatanena. Mamaitua ya kataiena da tauma riukaua banegimaima be tauma ka noġonoġotina da taumi mate nama ko noġonoġotimaina.

¹² Be tauma nam kama boruboru tavatavaita munaġemaina, ibewa. Be tauma ama noyama verenama aubainama taumi sibo koya rauguyaguyauemaina. Yodibe taumi banaga aitauġa yaba matae kitekitedima ta rarauguyaguyauedina sibo koya kawa didimanidina, baninama taudi nam didimana banegidi. ¹³ Deġoda riukaua banaga ta riuna, tauma ama voia be ama giuma bua maika, inam naumeki. Tauma Mamaitua na noyama ka voivoie. Be deġoda tauma ama noġotama e didimanana inam naumeki, taumi anisagumima aubainama. ¹⁴ Bada na wainuapaġoe ewai dokedana, baninama tauma kè kataiena da tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama tauda matabuda dà yawasanama poredie Keriso mate tè guri tenaġana. ¹⁵ Be tauna ya gurina tauda matabuda aubaidama. Vutuna aubainama yodi nam taudame dà ġoane tama miamiana, ibewa da tauna na ġoane sibo tè miana. Baninama tauda kada taiye tauna ya guri be ya midisuġu munaġana aubaidama.

¹⁶ Noġone tauma Keriso na yawasanama tubuġe kè kitakita wairuvana, be yodi inam ibewa. Yodi tauma nam airaġan banaga adi yawasanama tubuġe kama kitakita wairuvedina, dobu banegidima maika. ¹⁷ Vutuna aubainama aitau da Keriso ġarone e miamiana, tauna inam tubuġa vaunama. Yawasana poranama ya naġona be yawasana vaunama ya tavana.

¹⁸ Inam yabedima matabudi Mamaituae ta tubutubuġana. Tauna Yesu Kerisoe yai taurana munaġedana. Be tauma ya riuporemaina da banaga ġesaudima mate ka verauġa munaġedina tauna ġarone. ¹⁹ Mamaitua banaga matabudi Yesu Kerisoe yai turana munaġedina, be tauna banaga adi gewagewama nam i sievidina. Be tauna ya

* ^{5:1:} Uma dobunama kapenama inam tauda tubuġidama vovogwaġagwaġjanama yodi tà miamiana. Be vada ġesaunama inam tubuġa vaunama tokare marae tà paġona. Inam yai rewapani kauana.

riuemaina da inam waiureninama banaga ġarodie sibo kè rauguguyena. ²⁰ Tauma Keriso epaiyanama be Mamaitua taumaie taumi ġaromie e giugiuna. Vutuna aubainama tauma Keriso kè rauepaiye be ka riuriuemina umanama, "Mamaitua koi turanena." ²¹ Keriso gewagewa nam i voiedina, be dobu banegidama kada taiye Mamaitua dà gewagewama Yesu Keriso na korosima debane ya biridina da Mamaitua tauda sibo ya kawa didimanidana.

6

¹ Tauma Mamaitua na taunoyama be ka riu vavasaġemina: Taumi Mamaitua na rauki-viverema koya paġona, be nam inam raukiviverenama ko voia yababena. ² Mamaitua umanama ya riuna,

"Tauguġa taumi ami raġanima è boruna da yai yawasanima.

Be inam raġanine taugu ami ġabama è vaie be è sagumina."

Koya vaie, inam raġaninama yodi ya tavana da Mamaitua vere e voiena ġarode.

Pol na piripirima ya giuedina

³ Tauma nam aiyaba gewegewedima kama voivoiedina da banaga tauma ama noyama ta riutuatuāgaie, ibewa, ⁴ be yaba matabudi ka voivoiedina sibo banaga a kitamai be ai kawa riukauemai da tauma naumeki Mamaitua na taunoyama. Be raġan matabuna tauma piripiri be gewagewa matabudi ka damidami poredina. ⁵ Banaga a riġariġamai, dibure a birimai, patara a ġasiemai, kè bagibagi gurata, nam kena kaua, kani kè gurina. Inam yabedima matabudi kè dami poredina. ⁶ Tauma raġan matabuna nam aba gewagewanama banaga ġarodie ke voiena, ibewa. Be tauma raġan matabuna Arua Babaue banaga kèi nuapaġoedi be nuatauġa raukiviveree kè noyanoyana. ⁷ Tauma raġan matabuna Mamaitua na rewapanae riukaua kè rarau guguyena. Didimana vutuna tauma ama tuniġaġara be ama madama. ⁸ Banaga ġesaudima ta vivivivremaina, be ġesaudima nam tima vivivivremaina, ta kunukunuremaina be ġesaudima isamaima ta kaikai suġusuġuna. Ĝesaudima ta riuriu waikaikaiyovuemaina, be yaġoro tauma riukaue ka giugiuna. ⁹ Uma dobunama inam e nuanuababaġemaina be Mamaitua e katakataiemaina. Raġan matabuna guri ka kitakita saġesaġena, be yaġoro ka miämiana. Banaga ta riġariġamaina be nam timawai gurimaina. ¹⁰ Banaga tawai nuaboyamaina be raġan matabuna tauma kawai nuaverena. Tauma waikaruwaġawaġamaima, be banaga toitoi ka sagudi da tawai guyauna. Tauma nam waipurapuramai be yaġoro yaba matabudi inam tauma ġaromaima.

¹¹ Taumi yau banagama Korint, taugu nam ġaromie giu ei daġasiena, ibewa da yau giuma didimanidie è giuemina. Taugu nopoġuma è raġa porena taumi ġaromie. ¹² Taugu nuaguma nam taumi ġaromie ama guduguduna, be taumi taugu ġarogue nuemima ko guduguduna. ¹³ Taumi yau sedama aubainama, yàwai baġemina da taumi mate sibo nopoġima koya kaiporena ġarogue.

Banaga nam waisumeġidi nam mate koi rawateġeimi

¹⁴ Waisumaġa banegidima nam kupi banegidima mate koi rawateġeimi. Baninama vere nam gewagewa mate tai rawateġeidi be teneteneġina. Be yana nam kupi mate tai rawateġeidi be teneteneġina. ¹⁵ Be Keriso nam Seitan mate tai rawateġeidi be teneteneġina. Waisumaġa banegidima nema kupi banegidima mate tai rawateġeidi bakedi? ¹⁶ Be Mamaitua na vadama kokoitau mate nema tai rawateġeidi bakedi? Be tauda Mamaitua yawayawasaninama na vadama, baninama tauna umanama ya riuna:

"Taugu taumi mate tà mia
be tà babarana.

Taugu taumi ami Mamaituama
be taumi taugu yau banagama."

¹⁷ "Vutuna aubainama taumi kupi banegidima ko gosedi
be ġavoe ko mia.

Nam kaua miremiredima ko rabedi,

7

inam rağanine taugu tokare yài aninemina.”
18 “Taugu taumi Tamemima
 be taumi taugu yau sedama.
 Nama Bada wairewapano vavasağinama ya riuna.”

1 Yau bana, yodi uma saugidima ığarode Bada ya voiedina, aubainama yaba gewegewedima matabudi tauda tubuğidama be aruidama ta kawakawa miremiredina sibo tè gosağana. Be Mamaitua anivivrenama aubainama tauda rağan matabuna tè raurubu da veree sibo tè miana.

Korint banegidima Pol ai turana munağena aubainama, nuanama ya verena
2 Yau bana, nopolima ko kaiporena ığarogue. Tauma nam aitau ığarome aba ke kawa gewagewana. Be nam aitau kei kedadoka waigewamna. Be nam aitau ke kaikaiyovuemna. **3** Taugu nam uma yabedima taumi waiwavumima aubainama ama giuguedina, ibewa. Taugu noğone è riuemina da taumi nuaguma ko pağopağona. Be avedi da tà mia tenağga bo tà guri tenağana, yağoro nuaguma ko pağopağona. **4** Taugu yàwai sumağga guratemi be yàwai guyaguyaemina Taitos ya duğumina aubainama. Vutuna aubainama yau piripirie taugu rağan matabuna yàwai nuavere guratana.

5 Be tauma Masedoniamma kè tavana rağanine piripiri ya moraba kauana, be nam değyo suba ke banavina. Tauma banaga a riu vireviremai be naira nopolima ya moğavuna. **6** Be Mamaitua tauna vutuna banaga wainuatoitoidima ewai nuasubedina, tauna tauma yai nuasubamaina Taitos na kaba veraue. **7** Be taumi Taitos koyai nuasubana, aubainama tauma kèi nuaverena. Taitos ya riueguna da taumi ko ığoeğoe guratena da taugu sibo koya kitaguna. Be ami giumenta gewegewedima ığarogue koya riuriueguna, aubaidima yodi kowai nuaboyana. Be mate taumi taugu koya midi ığağariguna. Vutuna aubainama taugu yodi èi nuavere da èi nuavere vavasağana.

8 Değoda yau letama ima kawakawa nuaboyemi inam naumeki, taugu nam ama siesievimina. Noğone è siesievimina, baninama yau letama rağan ığaubonağga ya kawa nuaboyemina aubainama, be yodi **9** taugu èi nuaverena. Nam ami wainuaboyama aubainama èi nuaverena, ibewa. Be taugu èi nuaverena, baninama ami wainuaboyama ya voiemi da taumi ami noğotama koya vitarena. Vutuna aubainama taumi Mamaitua na ığoane naumeki da koyai nuaboyana. Be tauma nam aba gewagewanama ığaromie ke voienna, ibewa. **10** Değoda Mamaitua na ığoane nuaboya ta tubutubuğana, inam ya verena, baninama inam nuaboyedima ta voie da banaga adi noğotama ta vitaredi be yawasana ta banabanavidina. Vutuna aubainama banaga sibo ai nuaverena, değoda uma nuaboyedima ta banabanavidina rağanine. Be değoda dobu na ığoane nuaboya ta tubutubuğana, inam nuaboyedima ta voie da banaga guri ta banabanavina.

11 Taumi ami nuaboyama Mamaitua na ığoane tubutubuğinama yodi na verema e voienna ko kitana: Taumi ami gewagewama koya kawa didimanidina, taumi taugu koya midi ığağariguna, taumi banaga gewagewanama kana taiye nuemima yai medina, be taumi taugu ko nainaireguna. Taumi ko ığoeğoe guratena da taugu sibo koya kitaguna, be taumi banaga gewagewanama na kovoğama koya ute makaiena. Inam yabedie taumi yodi kowai mağatara munağemina da taumi gewagewae be yodi koya kawa vere munağemina. **12** Taugu ami letama è girugirumina rağanine nam tauğoma gewagewa tauvoienama na kauama aubainama è girumina, bo nam gewagewa ığarogue a tubutubuğana aubainama è girumima, ibewa. Taugu è girumana da taumi Mamaitua matane sibo koyai mağatara munağemina da taumi taugu yağoro murigue ko midimidina. **13** Uma kauidima a tubuğana aubainama taugu nuaguma ya vere kauana.

Be kaua wairabuinama inam taumi Taitos koyai nuasubana. Vutuna aubainama tauna ma nuaverena ığaromaie ya tava munağana, be tauma kèi nuavere kauana. **14** Noğone taugu ami kauama be ami voiama veredima matabudi Taitos è riue be isemima mate è kawa sağena. Uma giudima matabudi Taitos ığarone a tubuğana aubainama taugu nam e

tunimayağana. Aba da taumi kè giugiuemina, inam matabuna riukaua. Be teneğinama nama, aba da tauma Taitos kè riuriuena, inam matabuna riukaua. ¹⁵ Taumi Taitos na giuma koya voteyeteye, be koya raurubu guratana da nema sibo tauna koyai nuavere bakena, vutuna Taitos yağoro e noğonoğotimi be ewai nuapağō vavasagmina. ¹⁶ Be taugu ei nuavere kauana, baninama yodi è kaitai kauena da taumi taugu murigue ko midimidina.

8

Uta na kauama

¹⁻² Be yodi yau bana, ekalesia Masedoniamma koi nuanoğonoğotedi. Taudi adi piripirima a moraba kauana be ai karuwağawağā guratana. Be Mamaitua na raukiviverema aubainama taudi banaga paipairudima. Vutuna aubainama mane toittoi ma nuaveredi ai utana. ³ Taugu matague è kita kauedina da taudi adi waiutama na ruvama ya kenana, be debane a boru munağē be awai utana. Tauma nam ke riuedina da taudi nama sibo a voia, ibewa da taudiğā adi ğokane nama a voivoiana. ⁴ Taudi a ğasakiriemina da adi manema sibo kè pağō nawena Jerusalemma tauwai sumağā anisagudima aubainama. ⁵ Taudi nam tauma aba ke noğonoğotina na ruvae nama ti voiana. Ibewa da Mamaitua na ğokane nama noğone taudime ai uta munağedina Bada ğarone, yodibe taudi tauma ai aninemai, be a voteyeteyemina.

⁶ Vutuna aubainama Taitos ei bağā guratena da tauna ğaromie sibo ya tavana, da Mamaitua na raunuatoima noyanama* Taitos noğone yawai karena ğaromie, vutuna sibo ya kaiğavutina be manenama koya vovo kaukauena sibo ya pağona. ⁷ Taumi yaba matabudi ğarodie ko moramoraba guratana. Ami waisumağama, ami giuma, ami kataima, ami noğotama veredima be ami wainuapağoma ğaromaie. Vutuna aubainama ami waiutama mate sibo ya moraba guratana. ⁸ Taugu nam ama riuriu vavasağemina, ibewa da ami wainuapağoma Masedonia banegidima mate yàwai ruvaruvana da taumi ami wainuapağoma yà kitana, riukaua bo kaiyovu.

⁹ Dà Badama Yesu Keriso ko noğoti. Tauna na raunuatoima ya moraba guratana. Tauna guyau, be taumi kami taiye tauna ya voia munağē da yai karuwağawağana. Tauna na waikaruwağawağae taumi yodi kowai guyauna.

¹⁰ Be yodi yà riuemi da nema sibo koya voia bakona. Maiğō modine taumi noğone uma noyanama koyai kare doke da mane borunama koyai karena. ¹¹ Vutuna aubainama waiuta noyanama noğone ma nuaveremi koyawai ogena, naumeki da yodi ma nuaveremi ko kaiğavutina. Taumi ami ruvae, nama koi utana. ¹² Değoda waiuta ko ğoenə, naumeki da am maesama na ruvae nama rauğaubonağā kwai utana, be yağoro tokare Mamaitua am waiutama ei aninena. ¹³⁻¹⁴ Taugu nam banaga sagudima aubainama taumi ğaromie sibo yaba matabudi è ragaudina. Ibewa da yodi taumi ğaromie toittoi aubainama, naumeki da taumi taudi ko sagudina, be rağanine taudi ğarodie e toina, naumeki da taumi ta sagumina. Uma kauine matabumi ko voie da teneteneğinama. ¹⁵ Maika girugiruminama poranama ya riuna umanama, "Aitau da toittoi ya ragauna, tauna ğarone nam ti toi kauana. Be aitau da raubisağā ya ragauna, tauna ğarone nam ti raubisağā kauana."

Jerusalem adi puyoma taunawenama

¹⁶ Taugu Mamaitua yàwai kaiwena da taugu taumi nema yà noğonoğota bakemina, noğotinama teneğinama nama Taitos taumi e noğonoğotimina. ¹⁷ Taitos èi bağana da taumi sibo ya vakitemina. Be tauna mate ğaromie veraunama ya ğoeğenoa, be rağanine taugu èwai bağana naumeki da tauna ya kayo waianinana. ¹⁸ Be tauma tauğoma tenağā mate ka riuriuporedina. Tauna vutuna vari verenama taurauguguyena, be ekalesia dobu matabuna tauna isanama ta kawakawa sağena. ¹⁹⁻²⁰ Uma baneginama tauna vutuna ekalesia a vinena da tauna tauma mate puyo ka kiroğā nawena Jerusalemma da nam aitau

* 8:6: 'Mamaitua na raunuatoima noyanama' inam mane borunama Bada na noyama aubainama.

tauma tai karakara kutuemai be tai wavumai, baninama puyo dosinama aubainama. Uma kauine tauma Mamaitua isanama ka kawa sāgena. Be banaga matabudi ta kataiemai da tauma riukaua banaga wainuatoitoidima sagudima ka ̄goēgoena. ²¹ Tauma ka ̄goēgoena da yaba matabuna didimanidie ka voiedina, nam Mamaitua taunāga matane, be banaga mate matedie.

²² Be taūgoma ̄gesaunama mate ka riuriuporena ̄garomie. Tauna mate tauwai sumāga verenama. Tauma rāgan toitoi k̄e raurubu be k̄e kita da tauna noya taupāgodidinama baneginama. Taugu tauna è riuena da taumi puyo kaite koya vokaukauena, vutuna aubainama tauna nāgo ya ̄goe kauena. ²³ Be Taitos tauna taugu turaguma be matabumai taumi aubaimima ka noyanoyana. Be tautaūgoma ̄gesaudima rabui taudi ekalesia ta rarau epaiyedina, be taudi adi yawasanae Bada isanama ta kaikai sūgusūguna banaga matedie. ²⁴ Vutuna aubainama taumi yaba matabudi veredima uma banegidima ̄garodie ko voiedi da ami wainuapāgoma taudi ̄garodie koi māgataridina. Yodibe ekalesia matabudi ta kitemi be ta kataie da aba aubainama tauma taumi ̄garomie kawai nuaverena.

9

¹ Taugu nam Mamaitua na damma sagudima aubainama sibo è giruma be è riuemina, ² baninama taugu è kataienia da taumi waisagu ko ̄goēgoena. Be rāgan matabuna taugu taumi isemima Masedonia banegidima ̄garodie è kawa sāgemi be umanama è riuedina, “Maīgo modine Akaia banegidima* taudi a vokaukaua wainonōgana waiuta aubainama.” Be rāganine Masedonia banegidima uma giunama nama a vaivaiena, taudi nuedima ya karati be a ̄goēgoena da taudi mate sibo ai utana. ³ Vutuna aubainama uma banegidima yà riuriupore veraūgedina ̄garomie da taudi ta kitemi da taumi naumeki riukaua koya vokaukauana. Taugu uma kauinama yà voivoiena, baninama yà ̄goēgoena da Masedonia banegidima ̄garodie aba è giugiuena nama e tubūgana, be nam ei kave. ⁴ Be dēgoda Masedonia banegidima ̄gesaudima mate tokare ̄garomie ka tavana, be ta kita da taumi nam waiuta aubainama ko vokaukauana, inam rāganine tauma be taumi mate tunimayāga e kawa guridana, baninama nōgone tauma uma kauinama aubainama taumi isemima k̄e kawa sāge yababena. ⁵ Maīgo modine koya saugana da ami pairue puyo dosinama ko voiena. Vutuna aubainama taugu yau banagama yà riuriupore dokedina da ta vakitemi be ta sagumi da ami puyoma ko kaīgavūgavutidina. Yodibe ami puyoma tokare kawakawa nonōginama ko raupuyoena. Be banaga matabudi ta kita da taumi riukaua nuemima tabutabune kowai utana. Be dēgoda taumi nam ko vokaukaua wainonōga, banaga tokare tai nōgotana da taumi nam nuemima tabutabune uta koma ̄goēgoena.

Kuristen banegidima nema sibo ai uta bakona

⁶ Yau bana, uma kauinama ko nōgoti: Aitau da sipi ̄gaubonama ya kumana, tauna na maurama ̄gaubonama e banavina. Be aitau da sipi dosinama ya kumana, tauna na maurama dosinama e banavina. ⁷ Vutuna aubainama banaga tenetenēgāga sibo nuane yai nuanōjonōgota da na ̄goane nama sibo mane ya boruna. Be nam banaga ̄gesaudima adi ̄goane a suvedidi be sibo ya boru, baninama Mamaitua ya ̄goēgoena da banaga nuane ma nuaverena ei utana. ⁸ Be Mamaitua tauna tenetenēginama da rāgan matabuna ami ̄goanama yabedima matabudi be yaba ̄gesaudima mate e utemina. Be taumi tokare tenetenēginama ami banagama ̄gesaudima mate ko sagudina, ⁹ maika girugiruminama porane e riuriuna nama:

“Tauwai sumāga baneginama na pairuma dosine banaga waikaruwāgewāgedima e paipairuedina.

Vutuna aubainama na verema banaga ta nōjonōgota watanena rāgan matabuna.
Be na maesama marae Mamaitua e utena.”

* ^{9:2:} Korint meagainama inam Akaia provinsnama nopone.

¹⁰ Be Mamaitua tauna pesi ya utemina kumanama aubainama, be kani ya utemina inam kaninama aubainama. Be tauna pesi yaḡoro e uteutemina da ami noyama veredima ta maurusana.

¹¹ Mamaitua raḡan matabuna yaba toitoi e utemi da taumi raḡan matabuna ko pairu nonoḡana. Be yodi tauma ami puyoma ka nawena Jerusalemma ekalesia waikaruwaḡewaḡedima ḡarodie. Be taudi tokare Mamaitua tai kaiwe, be isanama ta kaisuḡuna ami raupuyoma aubainama. ¹² Uma noyane yaba veredima rabui tokare ta tubuḡana. Tenaḡa inam: Taumi banaga waikaruwaḡewaḡedima ko sagusagudina. Be wairabuinama inam: Banaga aitauḡa ko sagusagudina, taudi tokare Mamaitua tai kaiwa vavasaḡena. ¹³ Be taudi Mamaitua isanama ta kaisuḡuna, baninama taumi kowai maḡatara munaḡemina da taumi Keriso riunama nam koma rarauguguya yababena, ibewa da yaba ko giuguedina nama ta tubutubuḡana. Be mate taudi tokare nuedima e verena, baninama ami waisaguma taudi be banaga ḡesaudima mate ḡarodie aubainama. ¹⁴ Vutuna aubainama Jerusalem banegidima nuedima tabutabune ta moimoiragina taumi aubaimima, baninama Mamaitua na raukiviverema taumie da taudi ḡarodie e maḡamaḡatarana.

¹⁵ Uma puyonama Mamaitua ya uteutedana inam ya moraba vavasaḡana, be tauda tokare nam tā giue be teneteneḡina. Vutuna aubainama tauda Mamaitua tāi kaiwena uma puyonama aubainama.

10

Banaga Pol na noyama waibekunama a ḡoeḡoena, be taunaḡa ya giu raukosoḡaiḡaina

¹ Yodi taugu yau kauama Kerisoe nuatauḡa yā giuemina. Taumi ḡesaumima ko riuriuna, “Pol raḡanine madanie tauna debanama torane e giugiuna, be raḡanine uma dabudine e tavatavana tauna tauda matade giu e moḡimoḡiḡina.” ² Yā riuriuemina da raḡanine taugu ḡaromie yā tavana, nam ko voiegu da taugu yā raudebatora. Be taudi aitauḡa taugu tai giuguegu be umanama ta riuriuna, “Pol raḡan matabuna e voivoiana maika kabe tauna waisumaḡa banegina, be yaḡoro tauna dobu na ḡoane e miamiana.” Taugu inam banegidima mate waigunama, nam ama nainairedina. ³ Inam riukaua da taugu dobut yā miamiana, be taugu nam dobu banegidima maika ama iḡaiḡarana. ⁴ Taugu Mamaitua na madae yā iḡaiḡarana, be nam dobu banegidima adi madae. Be Mamaitua na madama taudi ai rewapanana vavasaḡana da tokare kupi adi rewapanama matabudi e kawa gewegewedina. ⁵ Be mate giu be waikatakatai kaikaiyovudima ē kawa gewegewedni be yaba gewegewedima ḡesaudima Mamaitua na kedama ta gudugududina yā vamutudina. Be noḡota matabudi yā boinidi da Keriso ta voteyeteyena. ⁶ Be taumi Keriso ko vovo teyeteyena raḡanine, taugu banaga rawarawa ḡaiḡaidima yā kovoḡidina.

⁷ Taumi tubuḡiguma ḡavoe ko kitakitana, be nogue nam koma kitikitana. Be tam aita kwa noḡonoḡotimna da tam Keriso ḡaronama, tam sibo kuya kataie da taugu mate Keriso ḡarone. ⁸ Taugu yau waibadama Bada ya uteguna, aubainama agunai tauguḡa ḡaubonaḡa yā kawakawa saḡe munaḡeguna. Be taumi sibo koya noḡoti da yau waibadama inam sagumima aubainama, be nam kawa gewegewemima aubaina, ibewa. Vutuna aubainama taugu nam aiyaba tokare yā tunimayaḡe.

⁹ Taugu nam ama ḡoeḡoena da banaga tai noḡotana da taugu kabe yau letae yāwai nainairimi. ¹⁰ Taumi ḡesaumima ko riuriuna da taugu yau letama nophone yau giūma anikitedima maika a bagibagi be ai rewapanana kauana. Be mate matabudi kabe waigiugiu yababa, be yau rauguguyama mate ḡarodie a gewagewa kauana. ¹¹ Vutuna aubainama yodi raḡanine ḡaromie yā tavana taudi aitauḡa a riuriueguna ḡarodie bonaguma bagibagine yā riuedina, maika nema letae bonaguma bagibagine ē giuguedina nama.

¹² Yā riuriu kauemina da taugu nam inam banegidima taudi aitauḡa ta kawakawa saḡe munaḡedi, be isedima ta kaikai suḡu munaḡedina maika. Taudi a bua kauana, baninama taudi adi ḡoanama ruvane nama tawai ruvaruvana, be adi yawasanama adi banagama adi banagama mate tawai ruvaruva munaḡedina.

¹³ Değoda taugu yaba nam e voiena, naumeki da nam inam yabanama aubainama yà kawa sağe munağegu. Be taugu yau noyama Mamaitua ya utegu da vari verenama ġaromie è verauğena, uma noyanama aubainama taugu yà kawakawa sağe munağeguna.

¹⁴ Taugu yà kawakawa sağe munağeguna, baninama yàwai bademina aubainama. Be inam naumeki baninama taugu noğone Keriso varinama è verauğena ġaromie aubainama. Değoda taugu nam ei doka nawemi Keriso ġarone, naumeki da taugu nam taumi sibo ġaromie èi badabada. ¹⁵ Baninama banaga ġesaunama na noyae taugu nam yài badabada yababa be yà kawa sağe munağegu, ibewa. Be taugu yà noğonoğotina da taumi ami waisumağama ei rewapanan be taugu yau noyama ġaromie e morabana, ¹⁶ be tokare dobu ġesaudima murimie mate Keriso varinama yà rauguguya nawena değō nam aitau noğonama i boruboruna. Inam rağanine nam aitau tokare teneteneğina da e riuna, taugu kabe banaga ġesaunama na noyae yà kawakawa sağe munağegu. Taugu banaga ġesaudima adi noyae nam yà kawa sağe munağegu, vutuna yà tuatuağaiena.

¹⁷ “Aitau da kawa sağe munağenama e ġoena,

naumeki da tauna sibo aba Bada ya voivoiena, vutuna sibo ya kawa sağena.”

¹⁸ Baninama Bada aitau e riuriuena da tauna taunoya verenama, naumeki da tauna vutuna verenama, be nam aitau taunağā e riu munağē be e riuna, “Taugu taunoya vereguma.”

11

Pol apasol kaikaiyovudima e riutuağaiedina

¹ Yau bana, yàwai bağemina da taumi sibo koyai aninegu da rağan ġaubonağā taugu bua banegidima maika sibo yau giue è kawa sağe munağeguna. ² Taugu èi nuapağō guratemina maika Mamaitua ewai nuapağōemina nama. Vutuna aubainama taugu nuaguma e rovorovona, değoda taumi gewagewae koma nağō. Be taugu vutuna èi ririvuemina Keriso ġarone. Vutuna aubainama yà ġoeğōena da yodi taumi matatapu yà verauğemina Keriso ġarone. ³ Taugu nuaguma e rovorovona, değoda taumi Keriso waimuriwatanenama ko gose be gewagewae koma nağō, nema mota Ivi ya gwaya be yai kedadoka waigewana maika. ⁴ Taugu nuaguma e rovorovona, baninama taugu Yesu Keriso è rarau guguyena inam natabu. Be waria e tava be Yesu ġesaudima e rarau guguyedina taumi inam Yesudima kowai aninedina. Arua Babau noğone koya pağona. Be rağanine arua ġesaudima ta tavatavana taumi inam aruidima kowai aninedina. Noğone vari verenama è rauguguyena ġaromie da yawasana sibo koya banavina. Be rağanine apasol kaikaiyovudima vari ġesaudima ta rarau guguyedina ġaromie, taumi inam varidima kowai aninedina. ⁵ Taugu nam ama noğonoğota kauena da uma “apasoldima dosidima” adi verema maika taugu. ⁶ Agunai taugu yau giuma nam diniboruboruna, be è kataiena aiyaba yà giuguedina. Be taumi sibo koya kataie da taugu vari verenama è katai kauena. Baninama rağan toitoi taumi èi kataimina.

⁷ Taugu vari verenama ġaromie è rauguguyena rağanine, taugu nam ami manema e pağona. Taugu nama è voiena sagumima aubainama. Inam kauinama gewagewa, bo? ⁸ Taugu ekalesia ġesaudima mane a sagugu be taumi ġaromie è noyanoyana. ⁹ Be taugu rağanine taumi mate, taugu nam aba ġaromie e ġoena. Be taugu nam aitau airağan ġaromie aiyaba e kiğiena, ibewa. Be yau ġoanama matabudi è ġoeğōedina, inam Masedonia banegidima taudiğā a sagusaguguna. Be taugu nam airağan taumi aiyaba ei bağā rubumina da sibo koya utegu, be nam airağan nama yà voia. ¹⁰ Be taugu Yesu Kerisoe yà riuriu kauemina da taugu èi nuavere kaua da nam airağan taumi ġaromie mane e pağona. Be Akaia provins nopone nam aitau uma riunama aubainama kwai ġakegu, aba aubainama? ¹¹ Nuaguma nam koma pağopağō, bo? Ibewa, Mamaitua ya kataiena da taumi nuaguma ko pağopağona.

¹² Be taugu nam airağan ami manema yà pağō. Nama rağan matabuna yà voiana, baninama taugu nam ama ġoeğōena da inam “apasoldima kaikaiyovudima” maika yà voia, be ta riuemina da taudi kabe taugu maika. ¹³ Inam banegidima taudi matabudi

apasol kaikaiyovudima, be taudi adi gwayae banaga tawai kedadoka waigewedina. Taudi ta voivoiana maika kabe Keriso na taunoyama. ¹⁴ Be taugu uma kauidima nam yà basedi, baninama Seitan nama e voivoiana. Tauna e voivoiana maika kabe Mamaítua na anea, ¹⁵ vutuna aubainama Seitan na taunoyama ta voivoiana maika kabe Bada Yesu na taunoya. Be na damone tokare adi noyama na ruvae adi kovoğama ta banavina.

Pol raukivigewagewa ya banavidina vari verenama aubainama

¹⁶ Yà riuriu munağemina: Nam aitau ko noğotigu da taugu banaga buabuagu. Be değoda tam aitau nama kwa noğotiguna, naumeki da yàwai bağemina da taumi sibo koyai aninegu da rağan ǵaubonağtaugu sibo yau giue è kawa sağe munağeguna. ¹⁷ Bada nam i riueguna da umanama sibo è voia. Be taugu yodi yà giuna banaga buebuedima maika. ¹⁸ Banaga toitoi ta kawakawa sağe munağedina dobu banegidima maika. Vutuna aubainama taugu yodi mate nama yà voiana. ¹⁹ Taumi ko noğonoğotina da taumi kabe nuauyauya banegimi, be yağoro taumi uma banegidima buebuedima adi giuma ko vaiedi be kowai aininedina. ²⁰ Avedi da aitaugā ǵaromie tawai badabadana, ta kwayekwayemina, ta gwayegwayemina, bo ta kitakitatuağaiemina, be ta riğeriğemina. Taumi matabumi ma nuaveremi uma banegidima kowai aininedina. ²¹ Agunai taugu mate sibo uma kauidima è voedina, be inam riukaua uma kauidima gewegewedima aubaidima taugu giu è mögiğina.

Be değoda uma banegidima ti kawa sağe munağedina, naumeki da taugu mate tokare banaga buebuedima maika yà kawa sağe munağeguna. ²² Taudi değoda Hibru? Taugu mate Hibru! Taudi değoda Israel banegidima? Taugu mate Israel banegiguma. Taudi değoda Eibraham na sedama? Taugu mate Eibraham natunama. ²³ Yodi riukaua taugu yà giuna banaga buebuedima maika. Taudi Keriso na taunoyama? Taugu mate Keriso na taunoyama, be taugu è vere vavasağana, nam maika taudi. Taugu è noya vavasağana, nam maika taudi. Taugu rağan toitoi dibure è nağona, be taudi ibewa. Rağan toitoi banaga a kwapukwapuguna. Be rağan matabuna guriğà yà kitakita sağesağena. ²⁴ Jius banegidima adi kovoğama a uteguna, inam kwapue a riğà gurateguna rağan matabudi 39. Uma kauinama ǵarogue ya tubuğana rağan matabudi 5. ²⁵ Be rağan matabudi 3 banaga boreboree a kwapi gurateguna. Be rağan tenağà a rauyekuguna. Be rağan matabudi 3 wagae è monuna, be rağan tenağà nopone taugu kupi da suara egasi poune è tenamna. ²⁶ Rağan matabuna taugu vağaiğà yà voivoiena, be değò değò yà nağonağona yaba wainua nainairidima nopolığà yà nağonağona, değoda taugu timai gurigu. Kabaita è banabanavidi, banaga danedanenedima è banabanavidi, yau banaga ǵomama Jius banegidima a raraukivi gewegeweguna, eteni banegidima a raraukivi gewegeweguna, meagai bo dobira banegidima matabudi a raraukivi gewegeweguna, tauwai sumağà kaikaiyovudima a raraukivi gewegeweguna, be mate egasie taugu ǵaubonağtaugu sibo è gurina. ²⁷ Taugu è noya da è noya guratana, be rağan toitoi taugu nam e kanikanina, nam e kenakenana, be kani ya karakaraguna, nuaguma ya raukasakasana, è turutururu kauana be nam yau rupu da sibo èi rupugu.

²⁸ Be inam yabedima matabudi yàwai nuaboyedina, be mate rağan patapatanama taugu nuaguma e rovorovona, baninama ekalesia dobu matabuna nam sibo adi waisumağe a beku. ²⁹ Değoda taudi adi waisumağama e gwağana, naumeki da taugu tokare nuaguma ei poyana taudi ǵarodie. Be aitau değò gewagewa e voiena, taugu tokare nuaguma ei meidina.

³⁰ Değoda taugu kawa sağe munağeguma yà ǵoena, naumeki da taugu yau vogwağagwağae sibo è kawa sağeguna. ³¹ Mamaitua dà Badama Yesu Keriso Tamanama, taugu isanama yà kaisuğusuğuna. Tauna ya kataieguna da taugu nam ama kaikaiyovuna.

³² Rağanine taugu Damaskas meagaine, be dabudine guyau Aretas ya miamiana. Be primia na tauiğarama banegidima matakedae a bodabodamana vunuğiguma aubainama.

³³ Be yau banagama siriga nopone a borugu be garigari bogane gaure ai dawe dobiğeguna. Be inam kedane taugu è yawasanana.

12

Pol mara ya kitana

¹ Taugu yañoro agunai yà kawa sañe munañeguna, avedi da taugu yau kawasañema nam banibiribiridi. Taugu yodi Mamaitua na matairama rauboni maika e mañamañatarana, vutuna yà riuemina. ² Taugu Kuristen baneginama tenaña è kataiena, Mamaitua tauna ya nawena mara wairabuiteñane be ya yovoña munañena.* Be inam kauinama ya tubuñana, yodi modi matabudi 14 a kovina. Inam baneginama tauna tubuñe ya nañó bo arue ya nañó taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena. ³ Be taugu è kataiena da inam baneginama riukaua ya nañona paradaisie. Tauna tubuñe ya nañó bo arue ya nañó taugu nam e kataiena, be Mamaitua tauna ya kataiena.

⁴ Be dabudine tauna yaba ya vaivaledina tauna nam teneteneñina da sibo ya giuwaibatedi. Be mate Mamaitua nam tauna i aninena da sibo ya giuedi. ⁵ Baninama inam baneginama aubainama, taugu tokare yà kawa sañe munañeguna. Be taugu nam yau verema aubainama yà kawa sañe munañeguna, ibewa da taugu yau vogwañagwañama aubainama yà kawa sañe munañeguna. ⁶ Deñoda taugu yà kawa sañeguna, taugu nam banaga buebuedima maika, baninama taugu aba da yà giuguedina, inam matabudi riukaua. Be yañoro taugu kawa sañe munañeguma nam ama ñoeñoena. Baninama taugu nam ama ñoeñoena da banaga tai noñotana kabe taugu banaga dosigu. Banaga ñarogue aba matedie a kitikitana, be beedie a vaivaiena, nama sibo a noñota wairuvaguna.

⁷ Mamaitua mara yabedima vereveredima toitoi yai kataiguna. Be tauna nam ima ñoeñoena da taugu inam yabedima yà kitedi, yà rauguyaguyauedi, be yà kawa sañe munañegu. Vutuna aubainama tauna yaba gewagewanama ya uteguna maika kabe kea tunigue i midimidi. Uma yabanama inam Seitan na aneama, be tauna rañan matabuna taugu e kawakawa piripiriguna. Inam aneanama e voivoieguna da taugu nam teneteneñigu da yà kawa sañe munañegu.

⁸ Taugu Bada rañan rabuiteña èi giriena da uma kauinama gewagewanama sibo ñarogue ya kaiporena. ⁹ Be tauna ya paribeegu be umanama ya riuna, “Ibewa, yau raukiviverema tam aubaimma, inam naumeki. Baninama banaga adi wairewapanae ta noyanoyana aubainama, taugu yau wairewapanama ta semosemona, inam vutuna taugu nam ama ñoeñoena. Be deñoda taudi nam adi wairewapanae ta noya, naumeki da taugu yau wairewapanama e mañatarana.” Vutuna aubainama yau bana, taugu yau vogwañagwañama aubainama yà kawa sañeguna. Baninama inam kauine Keriso na rewapanama nopal e mañamañatarana. ¹⁰ Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana yau vogwañagwañama rañanine. Maika kunura, piripiri rañandie, wainuatoitoi be raukivigewagewa ñesaudima rañandie. Vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana, baninama taugu yau vogwañagwañama rañanine taugu yàwai rewapanana.

Pol na wainuapañoma Korint banegidima ñarodie

¹¹ Taugu è giugiuna bua maika. Taumi koya vaiegu da nama è giuna. Taumi vutuna taugu koya kawa sañeguna sibo, be nam taugu. Avedi da taugu nam banaga dosigu, be inam apasoldima kaikaiyovudima adi verema nam taugu yau verema maika. ¹² Taugu taumi mate rañanine, taugu nuatauña mataira toitoi dosidima è voiedina da taumi sibo koya kitedi be koya kataie da taugu riukaua apasol. ¹³ Be yaba tenaña dobu ñesaudie ekalesia ñarodie è voiena, be taumi ñaromie nam e voiena. Inam nam ami manema bo ami waiyabama e pañona. Ebom, yau gewagewama uma ko noñota porena.

¹⁴ Be taugu yodi è vokaukauana da rañan aniwai rabuiteñanama yà vakitemina. Taugu nam mane bo aiyaba pañonama aubainama ñaromie ama veraverena. Ibewa da taugu taumi aubaimma yà verauna. Taumi yau sedama. Vutuna aubainama taumi nam sibo aiyaba koya utegu, be taugu sibo aiyaba taumi è utemina, baninama Kerisoe taugu tamemima aubainama. ¹⁵ Vutuna aubainama taugu ma nuaveregu yà sagu munañeguna. Be mate ami ñoane yà sagumina. Deñoda taugu nama yà voiana, taumi tokare ko

* 12:2: Pol taunañga e giugiu munañena.

tuañaiiegú bo ibewá? ¹⁶ Taumi yodi koya kataiená da taugu nam aba ñaromie e pañona. Be ñesaumima koyai wavuguna da taugu kabe semoe mane è ragaragaudi. ¹⁷ Inam nemanama sibo è voia bake? Bo banaga è riuriuporedina ñaromie, taudi ami manema a ragaudi, bo? ¹⁸ Taugu Taitos èi bañana da tauna ñaromie sibo ya verauna turamaima tenañga mate. Be inam rañanine Taitos mane ñaromie ya pañó, bo? Ibewá, baninama tauma matabumai Arua Babau ñaromaie, be keda teneñine ka nañonañona.

¹⁹ Taumi agunai kowai noñotana da taugu matemie kabe yà gudugudu tarañga munañegu. Be inam nam nama. Mamaitua matane taugu Kerisoe yà riuriu kauana. Yaba matabudi ñaromie è voivoiedina inam taumi sagumima aubainama da ami waisumañje sibo koya midi bagibagina. ²⁰ Taugu nuaguma e rovorovona, baninama rañanine taugu ñaromie yà verauna, taugu nam yau ñoanama yabedima ñaromie yà kitedi be teneñine, taumi nam ami ñoanama yabedima ñarogue ko kitedi. Taugu nuaguma e rovorovona, deñoda taumi nopomie yaba gewegewedima ama banavidi, maika waikawa riuriu, unura, medi, kanitoku, ñasi, waikarakarakutu, rauguyaguyau be tai nuabababañga. ²¹ Taugu nuaguma e rovorovona, deñoda ñaromie yà verauna nam ama ñoeñena Mamaitua e voiegu da yà tunimayañga be yà ñaba, baninama taumi aitañga noñone mira, badara be yaba ñesaudima waitunimayamayañidima koya voivoiedina, inam gewegewedima nam ko noñota poredina.

13

Pol na riuwainoñotama damonama

¹ Yodi yau rañanima aniwai rabuiteñanama yà vakitemina. Be rañanine ñaromie yà tavana, inam gewegewedima matabudi kadi matamatama rabui bo rabuiteñga mate, da tà kawa didimanidina. ² Taugu maiñone yau verauma aniwai rabuine, dabudine banaga aitañga noñone gewagewa a voivoiedina è riuedina da nam sibo gewagewa a voia munajedi. Yodi taugu madanie be yañoro yà riuriu munajedina. Be rañanine taugu dabudine yà tavana, tokare taudi be banaga ñesaudima aitañga gewagewa a voivoiedina mate nam yà kaiyawasidi, tokare yà kovoñga tenañedina.

³ Inam kauine taugu yài kataimi be ko kataie da Keriso taugue taumi ñaromie e giugiuna. Be Keriso tauna kawa didimanima tokare nam e gwañje, ibewá. Tauna tokare na rewapanama dosine e kawa didimanima. ⁴ Keriso tubuñinama vogwañagwañanama korosie a tuparatuna. Be yodi tauna Mamaitua na rewapanae e miamiana. Be inam kauinama teneñinama, nama taugu. Taugu tubuñiguma vogwañagwañanama be yodi Mamaitua na rewapanae taugu yà mia, be yà noyana taumi aubaimima.

⁵ Taumi mayemima ko pañó munajemi da taumi naumeki tauwai sumañga bo ibewá. Taumi Yesu Keriso mayanama ko pañopañó bo kowai kaikaiyovu? ⁶⁻⁷ Taumi ñesaumima agunai ko noñonoñotina da taugu gewagewa è voiedina. Be taugu yà noñonoñotina da taumi koya kataieguna da taugu yau raurubue nam e bekuna, be taugu riukaua Keriso ñaronama. Vutuna aubainama yà moimoiragina da taumi nam sibo aba gewegewedima koya voia munajedi. Inam nam taugu yau verema aubainama ama moimoiragina, ibewá da taumi ami verema aubainama. ⁸ Taugu yau noyae riukaua nam ama tuatuañgaiena, ibewá da rañan matabuna riukaua aubainama yà noyanoyana. ⁹ Taugu tokare yài nuavere kauana be nam yà riu bona badobadoemi, deñoda taumi ami waisumañama ei rewapanana. Be tauma ka moimoiragina da taumi ami waisumañama ei rewapanana, be e didimana kauana. ¹⁰ Taugu uma letanama yà girugirumina ñaromie da rañanine taugu ñaromie yà tavana, taugu nam ama ñoeñena da yà ñasiemi bo yà kovoñimi. Bada rewapanana ya uteuteguna, inam nam taumi kovoñimima aubainama i uteguna, ibewá da sagumima aubainama ya uteguna.

Pol na waikaiwama

¹¹ Yau bana, yau giuma damonama inam umanama: Koi nuaverena, ko raurubu da ko mia kauana, aba è riuemina nama ko voiedi be ma nuasubemi ko miana. Yodibe wainuapañó be suba Mamaituanama ñaromie e miana.

¹² Taumi wainuapaōoe koi kaiwa vivirana. ¹³ Tauwai sumaōga matabudi uma dabudine taumi tawai kaiwemina. ¹⁴ Bada Yesu Keriso na raukiviverema, Mamaitua na wainuapaōoma be Arua Babau na saguma matabumi īgaromie ta kenana.

Galesia adi letama

Pol na waikaiwama

¹ Taugu apasol Pol, uma letanama yà girugirumina ġaromie. Taugu nam banaga ti vineguna. Ibewa da Yesu Keriso be Tamanama Mamaitua taudi taugu a vineguna. Tauna vutuna natunama Yesu Keriso gurie be ya kawa midisuġu munaġena.

² Be dà banagama aitauġa ġarogue mate, tauma matabumai taumi eklesia Galesia provins nopone matabumi kawai kaiwemina.

³ Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi raukivivere, be adi subama ġaromie e kenana. ⁴ Yesu tauna vutuna tubuġinama yai uta munaġe be dà gewagewama aubainama ya gurina. Tauna nama ya voiana da kupi dobune ei yawasanidana, baninama Tamadama Mamaitua nama na ġoanama. ⁵ Vutuna aubainama tauda matabuda isanama sibo tè kaisuġusuġu nonoġena, Inam riukaua!

Vari verenama tenaġa kavakava Keriso

⁶ Taugu è base kauemina da taumi waiġapa Mamaitua koya gose pore be waikatakatai tabudima kowai muriwatandedina. Yesu Keriso na raukiviveree Mamaitua ya vinemina da taumi na damma. Be yodi taumi ko miamia tautauriena. ⁷ Be waikatakatai tabudima matabudi kaiyovu. Be banaga ġesaudima Keriso varinama ta vitavitaredi be ta tatai nuaraġeraġemina.

⁸ Be deġoda taugu waikatakatai tabu è riuemina, bo anea marae i yovo be waikatakatai tabu i riuemina, nam maika noġone è riuriuemina nama, naumeki da tauma tokare kovoġa ka banavina gienae. ⁹ Yodi yà riu munaġemina: Deġoda taugu waikatakatai tabu è riuemina, bo anea marae i yovo be waikatakatai tabu i riuemina, nam maika noġone koya paġopaġona nama, naumeki da tauma tokare kovoġa ka banavina gienae.

¹⁰ Taumi uma riudima nema ko noġonoġota bakedi? Taugu banaga nuedima anisorudima aubainama nama è giu? Bo Mamaitua aniwai nuaverenama aubainama nama è giu? Taugu banaga yà gwayegwayemi, bo? Ibewa, taugu deġoda banaga è gwayedina, naumeki da taugu tokare nam Keriso na taunoya.

Bada Pol ya vinena da tauna na apasolma

¹¹ Yau bana, taumi vari verenama yà rarau guguyena sibo koya katai kauena da inam nam banaga nuedie ti tubuġina. ¹² Bo nam aitau ġarone e paġo bo i kataiguna. Ibewa da Yesu Keriso tauna vutuna ġarogue ya maġatarara be yai kataiguna.

¹³ Taumi noġone koya vaiegu da taugu Jius muridie è midi be Mamaitua na damma è raraukivi gewegewedi be è rarau rubuna da sibo èi guri rovodina. ¹⁴ Taugu yatayataguma Jius adi tarawatuma matabudi è kitakita yaġedi, be èwai muriwatana kauedina, nam yau kimtama banegidima ġesaudima maika.

¹⁵⁻¹⁶ Be Mamaitua na ġoane natunama ġarogue yai maġatarina raġanine, taugu yau yawasanama è vitarena. Baninama muriġa da è tubuġana, Mamaitua na raukiviveree ya vineguna da taugu tauna riunama eteni ġarodie yà rauguguyena. Be rauguguya aubainama taugu nam aitau èi baġana. ¹⁷ Be mate taugu nam e naġo Jerusalemma be apasol dokedima èi baġedina rauguguya aubainama. Ibewa da taugu didimaninama è naġo ġomana Areibia provinsne. Muriġa da è munaġana Damaskasma. ¹⁸ Be modi rabuiteġa muridie è saġa è naġona Jerusalemma Pita kitana aubainama da tauna sibo ya kataiegħu be taugu tauna è kataiena. Be dabudine kë miana raġan matabudi 15. ¹⁹ Inam dabudine nam aba apasolnama e banavina, be apasol Jeims taunaġa è banavina, tauna vutuna Bada tasinama. ²⁰ Taugu Mamaitua matane aba yà riuriuemina, inam nam kaiyovu. ²¹ Muriġa è naġona Siriama be Silisiama. ²² Judianopone Keriso na eklesiama taudi taugu nam ti kataiegħu. ²³ Be taudi variguġa a vaie be a riuna, “Tauġoma boni

yai ġavieda be ya raraukivi gewegewedana, tauna yodi waisumaġa e rarauguguyena.”
²⁴ Inam vutuna aubainama taudi matabudi Mamaitua isanama a kaisuġusuġuna.

2

Apasol ġesaudima Pol ai aninena

¹ Be modi 14 a kovikovina muridie taugu è saġa è munaġana Jerusalemma. Inam raġanine Banabas be Taitos mate èi dokedina. ² Mamaitua ya riueguna, vutuna aubainama dabudi è naġona. Dabudine taugu babada taudiġa mate këi boru da aba eteni banegidima ġarodie è rarauguguyena, vutudi èi maġataridina da babada sibo a kitana deġoda inam naumeki bo ibewa. Taugu nama è voiana, baninama yau noyama nam sibo ya kavakava. ³ Be raġanine taugu be yau varoroma Taitos mate tauma dabudine, be avedi da tauna nam Jius baneginama, be babada nam kopitom aubainama aba ti guiena Taitos ġarone.

⁴ Inam kauinama ya tubuġana, baninama Kuristen banegidima kaikaiyovudima a saġa da ta kitana be tauma tarawatu nam kewai muriwatenena, baninama Keriso tarawatu na rewapanae, be ya kuvesimaina. Vutuna aubainama taudi babada a suramuduedi be a riuna da Taitos sibo kopitom ya paġona, baninama taudi a ġoena da tarawatu sibo yai bagedana. ⁵ Be tauma taudi adi giuma nam kei anina rubuedina, baninama tauma nam ka tainuaraġeraġemi. Be taumi koya kataiena da waisumaġe tokare Mamaitua ei yawasanidana, be nam tarawatue.

⁶ Be taugu aba ġaromie è rarauguguyena, apasol dosidima ai aninena, be nam aba ġesaunama ti vatona. Be taugu nam ama siesievina taudi babada dosidi bo nam dosidi. Baninama Mamaitua matane tauda matabuda teneteneġidama. Tauna nam tubuġe ima kitakita wairuvana, ibewa da nopoe. ⁷ Vutuna aubainama apasol taudi nam aba ġesaunama ti vatona, baninama taudi yodi a kataiena da Mamaitua ya riuporeguna eteni ġarodie yà rauguguyana aubainama, maika Pita ya riuporena da Jius ġarodie vari verenama e rarauguguyena. ⁸ Be Mamaitua Pita rewapani ya ute da Jius ġarodie e rarauguguyana, be nama Mamaitua taugu rewapani ya utegu da eteni ġarodie yà rarauguguyana. ⁹ Be ekalesia babadidima Jeims, Pita be Jon taudi a kita da Mamaitua na waiaianama ġarogue ya yovoyovona. Vutuna aubainama taudi ai kaiwemai be ai anina da taugu be Banabas sibo kë rauguguya naġona eteni ġarodie, be taudi sibo Jius ġarodiġa a rauguguya naġona. ¹⁰ Taudi yaba tenaġa a riuemainda da nam sibo nuamaima ya koa. Inam ekalesia waikaruwaġewaġedima Jerusalemma sibo kë sagudina. Be taugu inam yabanama raġan matabuna yau kaba voiema.

Pol Pita ya riumataiena

¹¹ Pita Antiokma vakitaguma aubainama ya tavana. Dabudine taugu è riumatai ġomena, baninama tauna ya voia waigewana aubainama. ¹² Muriġa da Jeims na banagama a tavana Antiokma, dabudine Pita tarawatu nam i muriwatanena, be raġan matabuna eteni banegidima mate a mia gogona be a kanikanina. Be Jeims banegidima a tavatavana raġanine, Pita ya naira be eteni ya gosedi da ġavoe ya mia be ya kanikanina Jius tarawatunama e riuriuna ruvane. Umanama ya voiena, baninama Pita kopitom banegidima ya nairedina. ¹³ Pita na voia waigewama aubainama tauwai sumaġa ġesaudima mate ai kaikaiyovu be Pita awai muriwatanena, be Banabas mate taudi yai muriwatanedina.

¹⁴ Taugu yà kitana be taudi vari verenama nam tiwai muriwatana kauena, dabudine taugu patara matedie Pita è riumatai be è riuena, “Tam Jius banegimma be eteni adi yawsanae kwa miamiana. Be yodi aba aubaina eteni banegidima kwa riuriuedi da taudi Jius adi tarawatuma tai muriwatani?” ¹⁵ Tauda tè tubuġana Jius banegidama, be nam eteni, gewagewa tauvoiedima. ¹⁶ Be tauda tè kataiena da banaga tarawatue taudi tokare nam yawsana ta banavi, ibewa da waisumaġa Yesu Kerisoe tokare yawsana tà banavina. Vutuna aubainama taudi mate Keriso tħawwai sumaġena da taune taudi yawsana tà banavina, be nam tarawatue. Baninama tarawatue taudi tokare nam yawsana tà banavi.

¹⁷ Değoda tauda tarawatu tà gose be Kerisoe yawasana tà wanena, inam Jius banegidima matedie anikitanama kabe maika Kerisoe gewagewa tè voivoie. Yodi nemanama? Keriso gewagewa ewai anine, bo? Ibewa da ibewa ġoma! ¹⁸ Tauda tarawatue nam yawasana te banavina, vutuna aubainama tauda tarawatu tè gose be Keriso tauna ġa tàwai muriwatanena. Be değoda yodi tarawatu tài muriwatanana muna ġena, inam vutuna gewagewa tè voivoiena. ¹⁹ Be tarawatu ya voiegua da taugu è gurina. Be yodi taugu tarawatu è guri porena, vutuna aubainama tarawatu na rewapanama ġarogue nam ima kenakenana. Be yodi taugu Mamaitua na ġoane yà miana. ²⁰ Baninama yau yawasanama poranama Keriso mate korosie a tuparatuna. Vutuna aubainama taugu è gurina, be yodi Keriso nopalogue è miamiana. Yodi yaba matabudi uma dobune taugu yà voivoiedina, inam yabedima matabudi waisuma ġe. Taugu Mamaitua Natunama yàwai suma ġena, baninama tauna yai nuapa ġoegu be na yawasanama yai utaena taugu saguguma aubainama. ²¹ Taugu Keriso na gurima nam yà voie da kitana maika kabe guri yababa. Baninama değoda tauda tarawatue didimana sibo tè banavina, naumeki da Keriso na gurima inam nam baniboruboruna.

3

Nema tà mia bako, tarawatue bo waisuma ġe?

¹ Taumi Galesia banegimima buebuemima! Aba aubainama waisuma ġa koya gose pore? Banaga a giribemi, bo? Taugu è riu kauemina da Yesu Keriso taumi kami taiye a tuparatuna. ² Yodi koi beavaia be yaba tena ġa yà riuemina: Taumi tarawatu koyawai muriwatanena, aubainama Arua Babau koya pa ġo? Bo waisuma ġiunama koya vaivaie be koya pa ġo? ³ Taumi agunai koya bua kauana. Taumi ami yawasanama Arua Babau na rewapanae koyai karena, be yodi taumi ġa ami rewapanae ko rarau damoena. ⁴ Taumi vari verenama kana taiye raukivi gewagewa toitoi koya banavidina. Uma raukivi gewegewedima koya banava yababedi, bo? Taugu yà no ġono ġotina da nam ko banava yababedina.

⁵ Aba aubainama Mamaitua tauna Arua Babau ya utemi? Be aba aubainama Mamaitua mataira dosidima ġaromie e voivoiedi, taumi tarawatu koyawai muriwatanena aubaina, bo? Ibewa, Mamaitua nama ya voiana, baninama taumi Keriso koyawai suma ġena aubainama.

⁶ Ebrahim ko no ġoti. Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Ebrahim Mamaitua yawai suma ġena, vutuna aubainama Mamaitua yai anine be ya riuna da Ebrahim tauna yodi naumeki.” ⁷ Vutuna aubainama taumi sibo koya kataie da aitaū ġa tawai suma ġana, taudi inam Ebrahim natunatunama.

⁸ Girugiruminama porane ewai kataidana da Mamaitua eteni banegidima tokare adi waisuma ġe e kawa didimanidina. Vutuna aubainama tauna Ebrahim ġarone umanama ya riuna: “Tame banaga matabudi ġarodie tokare vere yà voiedina.” ⁹ Vutuna aubainama yodi aitaū ġa da Keriso tawai suma ġena, taudi tokare ġarodie Mamaitua vere e voiedina, maika tauwai suma ġa Ebrahim.

¹⁰ Aitaū ġa tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi tokare gewagewa dosinama ta banavina. Baninama girugiruminama poranama umanama ya riuna: “Aitaū ġa tarawatu tawai muriwatane be nam matabudi tima raberabe kauedina, taudi tokare kovo ġa dosinama ta banavina.” ¹¹ Aitaū ġa tarawatue ta mia be tawai muriwatanena, taudi Mamaitua tokare nam e kawa didimanidi, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: “Didimana banegidima taudi tokare waisuma ġe ta yawasanana.”

¹² Tarawatu nam waisuma ġe ima midimidina, baninama girugiruminama porane umanama ya riuna: “Aitaū ġa tarawatu matabuna ta vovo teyeteyedina, taudi tokare yawasana ta banavina, be nam aitaū tokare tarawatu matabuna e voteyeteye be tenetene ġina.” ¹³ Be Keriso tauda ya midi ġa ġaridana da tauda tarawatue nam tà guri. Baninama tauna vutuna tauda ya rauepaiyada, be ya gurina. Girugiruminama porane umanama ya riuna: “Aitaū kaie e dawena, tauna gewagewa kovo ġinama vutuna ya

banavina.” ¹⁴ Tauda gewagewae be Yesu kosinine ya gimeridana. Vutuna aubainama Mamaitua na waiaiainama Eibraham ġarone, be yodi Yesu Kerisoe be e naġonaġona eteni ġarodie. Be yodi tauda waisumaġe Arua tà paġona.

Sauga yai rewapanama vavasaġana, nam maika tarawatu

¹⁵ Yau bana, yau giuma sauga ġarone yà boru be ko kitana. Deġoda banaga ya saugana, tokare nam aitau teneteneġina da e vitare bo aba ġesau e vato. Be Eibraham ġarone inam kauinama teneġinama. ¹⁶ Mamaitua Eibraham natunama mate ya saugedina da tokare veree ei aiainidina. Girugiruminama porane nam i riuna: “Eibraham natunatuna” ibewa, inam giunama baninama seda toitoi. Be tauna umanama ya riuna: “Eibraham natunama” inam giunama baninama gomana tenaġa Eibraham na damma nopone. Be tauna vutuna Keriso. ¹⁷ Aba yà giugiuena inam umanama: Mamaitua sauga Eibraham ġarone ya voiena, be modi 430 a kovina murine, Mamaitua tarawatu Mousis ya utena. Be na saugama Eibraham ġarone ya boruboruna yaġoro e kenakenana. Be tarawatu na rewapanama nam ima kenakenana da inam sauginama e kawa koakoa. ¹⁸ Be deġoda tarawatue sibo tè yawasanana, naumeki da sauga tokare nam baniboruboruna. Be Mamaitua na raukiviveree waiaiaina Eibraham ya utena, baninama tauna ya saugana aubainama.

¹⁹ Be yodi tarawatu na noyama aba? Mamaitua tarawatu ya riuporena banaga adi gewagewama sibo a gosedina. Baninama tarawatu banaga ei kataidi da deġo tauna gewagewa be deġo tauna vere. Be tarawatunama ya kenana naumeki da Tauwai yawsana ya dobina. Baninama Mamaitua Eibraham ya sausaugena nama. Mamaitua be banaga poudie taumidinama inam Mousis. Vutuna aubainama Mamaitua na aneama tarawatu Mousis a utena, be tauna banaga ya utedina. ²⁰ Be raġanine Mamaitua Eibraham sauga utenama aubainama, inam taunaġa ya voiena, nam poune taumidi aitau, anea bo Mousis i riuedi be ti voiena, ibewa.

²¹ Be yodi nemanama? Tarawatu Mamaitua na saugama e riuriutuatuāġaie, bo? Ibewa ġoma! Be deġoda Mamaitua i ġoe be tarawatue sibo i yawasanidana, inam naumeki nama e voiena. Be yaġoro tauna nam nama i voiana. Vutuna aubainama tarawatu nam teneteneġina da ei yawasanida. ²² Be girugiruminama porane ya riuna da banaga matabuda tauda gewagewa ya panidana. Vutuna aubainama aitauġa Yesu Keriso tawai sumāġena, taudiġa tokare yawsana ta banavina, Mamaitua nama ya saugana.

²³ Muriġa da waisumaġa ya tavana, tauda tarawatu ya panida be tè miana, naumeki da waisumaġa riunama ya maġatarana.

Mamaitua natunatunama

²⁴ Mamaitua tarawatu ya biridi da taudi a rabedana naumeki da Keriso ya tavana, be yodi tauda dà waisumaġe Yesu tokare e kawa didimanidana. ²⁵ Be waisumaġa ya tavana aubainama, tauda yodi nam tarawatu na rewapanae tama miamiana. ²⁶ Ibewa da waisumaġa Kerisoe tauda yodi Mamaitua natunatunama. ²⁷ Baninama matabumi aitauġa Yesu Kerisoe koya babataitona, taumi inam Keriso koya kotena gara maika. ²⁸ Vutuna aubainama yodi matabuda teneteneġidama. Avedi da tam Jius bo eteni, avedi da tam taunoya bo banaga dosim, avedi da tam tauġoma bo waivi, tauda matabuda tenaġa Yesu Kerisoe. ²⁹ Taumi yodi Keriso ġaroġaronama, vutuna aubainama taumi riukaua Eibraham natunatunama, be Mamaitua aba Eibraham ya sausaugena, taumi mate tokare e utemina.

¹ Uma ko noġoti. Deġoda tamanama ya guri be buder i taupaġonama yaġoro ġaubaonama, inam raġanine tauna kitanama maika banaga ġoma, avedi da buder i matabuna tauna ġaronama. ² Tauwai rabaraba yaġoro gomana be na purapurama e raberabedina, naumeki da na raġaninama boruborune e tavana, yodibe na buderima e ragaudina.

³ Be inam kauinama teneğinama tauda nama. Tauda rağanine nam waisumağe te miamiana, inam rağanine tauda gomana ǵaubonama maika, be dobu adi rewapanama* awai badedana. ⁴ Be rağankaua ya tavatavana rağanine, Mamaitua Natunama ya riuporena. Tauna waivie ya tubuğana, be tauna Jius adi tarawatue ya miana. ⁵ Mamaitua nama ya voiana da tauna banaga tarawatu ya panipanidina ya kuvesidina. Be tauda yodi tauna natunatunama tè tubuğana. ⁶ Vutuna aubainama Mamaitua Natunama Aruinama ya riupore yovoğena nopomie e miana. Yodi tauda Arue tokare "Mamai" tà vatona. ⁷ Vutuna aubainama taumi yodi nam panipani banegimi, ibewa da taumi yodi Mamaitua Natunatunama aubainama, taumi tokare na buderima ko pağona.

Pol na nuarağarağama Galesia ǵarodie

⁸ Boni taumi Mamaitua nam ko kataiena rağanine, taumi boita be arua gewegewedima a panipanimina. Taudi inam nam Mamaitua. ⁹ Be yodi taumi Mamaitua koya kataiena, be tauna ya kataiemina. Be aba aubainama taumi ko munağ be ami kauama gewegewedima poredima kowai muriwatanedi? Inam kauidima taudi nam wairewapanidi, be nam banibiribiridi. Taumi ko ǵoeğœna inam kauidima ta pani munağemi, bo? ¹⁰ Taumi aba aubainama taparoro rağandie, tarawatu tabu tabu banaga a voivoiedina kowai muriwatanedi? Be mate nawaravi, modi be iri tabu be tabu adi tarawatumma kowai muriwatanedi! Baninama aba? Inam nam i verena! ¹¹ Taumi kowai nuaboyaguna, be nuaguma e rovorovona, değoda yau noyama è voivoiedina ǵaromie matabuna kavakavanama teika.

¹² Yau bana, dokane taugu inam taumi maika, be yodi taugu tarawatu è gosağana. Vutuna aubainama yàwai bağemina da taumi yodi sibo taugu maika koya tubuğ, be tarawatu sibo koya gosağana.

Taugu boni ǵaromie è tavana rağanine ko noğoti. Taumi nam ko kawa nuaboyaguna, ¹³ avedi da taugu ma sidagu ǵaromie è tava be è rarauguguyana rağanine, taumi taugu nam ko tuağieguna. ¹⁴ Yau sidama ya raurubumina, be taumi nam ko sigabueguna, ibewa be taumi koyai aninegu be koya rabe kaueguna maika taugu kabe anea marae bo Yesu Keriso ǵominama maika. ¹⁵ Noğone taumi koyawai nuavere kauana. Be inam wainuaverenama yodi değ ya nağ? Taugu è katai kauena inam rağandie değoda ko ǵoena, taumi agunai tokare matemima koya kaiporağ be matague sibo koya biridina. ¹⁶ Be yodi nemanama? Vari riuriukuinama yà riuriuemina, aubainama taugu yodi ami ǵavia, bo?

¹⁷ Be tauwai katakatai kaikaiyovudima inam ta raraubu guratana da ta soru nawemina taudi ǵarodie. Be taudi nam tokare taumi ta sagumi, ibewa! Taudi aba ta ǵoeğœna inam ta dariğeda be taudi muridiğ ko nağ be adi ǵoanama ko voiedina. ¹⁸ Değoda banaga ǵaromie vere ta voivoienma inam naumeki, avedi da taugu nam dabudine, taudi yağoro vere sibo na didimanae a voienma ǵaromie. Be nam gewagewa aubainama sibo a gwayemi. ¹⁹ O kapore yau sedama, taugu yau nuaboyama ǵaromie ya moraba kauana nema waivi ewai natunana mayanama maika. Uma nuaboyanama e kenakenana, be rağanine Keriso mayanama nopomie ei rewapanaya kitana, yodibe yau nuaboyama e kovina. ²⁰ Taugu è ǵoe guratena da yodi sibo taumi ǵaromie mate, be bonaguma bigayağane sibo è riuemina. Be taugu yodi è nuababağana be nam e kataiena aba sibo ǵaromie è voie.

Heiga be Sera

²¹ Taumi aitauğ tarawatu kowai muriwatanena, taugu yodi aba yà riuemina. Taumi tarawatu aba e riuriuenma ko katakataie, bo ibewa? ²² Girugiruminama porane e riuriuna da Eibrahim natunatunama tautauğomidima rabui. Gomana tenağ Heiga ya tikana, tauna panipani waivinama. Be gomana ǵesaunama Sera ya tikana, tauna Eibrahim na visara ǵomama. ²³ Gomana panipani waivinama ya tikatikana, tauna ya tubuğ ǵomana

* ^{4:3:} Değoda banaga tarawatu tawai muriwatanedina, dobu kauidima ǵarodie tawai taunoyana.

maika banaga tawai tika ġomana nama. Be Eibraham na visara ġomama ya tikatikana, tauna Mamaitua na saugama ruvane ya tubuġana.

²⁴⁻²⁵ Inam gututunama inam Mamaitua na kedama rabui, banaga anisagudima ewai nasiena. Keda tenaġa inam na tarawatuma oya Sainai debane ya utedina da sibo ai muriwatanena. Be oya Sainai inam Arabia dobunama nopone, be tauna vutuna Heiga ewai gabu raupunana. Heiga tauna panipani waivinama isane. Be Heiga Jerusalem ewai gabu raupunana, baninama Jerusalem inam tarawatu meagainama. Vutuna aubainama Jius banegidima matabudi taudi panipanie ta miamiana. ²⁶ Be keda wairabuinama inam Jerusalem ġesaunama marae. Inam dobudine tarawatu nam ima kenakenana. Vutuna aubainama inam Jerusalemnama, vutuna tauda tinadama. ²⁷ Baninama girugiruminama porane ya riuna umanama:

“Tam waivi waikakaipokimma, nam seda ku tikedina,
khai nuaverena!

Kwa taukaina,
avedi da tam nam airaġan wainatuna tunimuyanama ku damina,
baninama tam waivi gosegose poremma, tam tokare am sedama toitoi,
nam maika waivi ġesaunama ma tauġomina.”

²⁸ Vutuna aubainama yau bana, taumi Arue koya tubuġana Mamaitua na saugama aubainama, Aisik maika. ²⁹ Eibraham na raġanie gomana tubutubuġa ġominama, tauna tasinama Mamaitua na saugama ruvane Arue tubutubuġinama, ya raukivi gewegewena. Be yodi raġandie inam kauinama teneġinama.

³⁰ Be inam kauinama debane girugiruminama porane nema ya riu bako? Ya riuna umanama: “Panipani waivinama natunama mate kwa tavu poredi! Baninama taugu natuguma na buderima nam airaġan tauna natunama mate tai buderie.” ³¹ Vutuna aubainama yau bana, yodi koya kita da tauda nam panipani waivinama natunatuna, ibewa da tauda Eibraham na visara ġomama natunatunama, baninama tauna nam panipani waivina.

5

Keriso ya kuvesidana

¹ Keriso tarawatu na rewapanae be ya kuvesidana! Vutuna aubainama taumi yodi ġavoe nama ko miana, be nam tarawatu koi muriwatana munaġe. Bo nam tarawatue ko pani munaġemi. ² Yà riuriu kauemina, deġoda tarawatu koi muriwatana munaġe be kopitom ko voiena, tokare Keriso nam e sagumi. ³ Yà riuriu munaġemina, deġoda taumi kopitom ko voiena, naumeki da tarawatu matabudi ko voia rovodina. ⁴ Taumi aitaūġa ko rara rubu da tarawatue kabe didimana ko banavi. Inam kauine taumi Kerisoe ko daridariġa munaġemi be Mamaitua na raukiviverema ko dobidobi porena.

⁵ Be tauda dà waisumaġe tħawī rabana da Mamaitua Arue e kawa didimanidana. Nama dà noġotama e riuriuedana. ⁶ Deġoda tauda Keriso tħawī sumaġena, avedi da tauda kopitom tè paġo bo ibewa, inam nam aiyaba. Be dà waisumaġe dà banagama sibo nuadama a paġona, inam vutuna yaba dosinama.

⁷ Maiġone taumi koya naġonaġo kauana. Be aitau yodi ya kawa barebaremi, be keda verenama koya gose pore? ⁸ Inam nam Mamaitua i kawa barebaremina ibewa, Mamaitua taumi ya vinemina da keda verene sibo koya naġona. ⁹ Yaba kerebunama isanama yist parawa nopone ta boru be e sasasasanana. Inam kauinama teneġinama nama banaga kaikaiyovunama poumie e midisuġu be taumi matabumi ewai kedadoka waigewmina. ¹⁰ Be taugu yà noġonoġotina da Mamaitua taumi e sagumi da taugu yau waisumaġama maika nama taumi koi sumaġana. Be banaga aitau da e kawakawa barebaremina, tauna tokare Mamaitua e kovoġina, avedi da tauna nema maika kitānāma.

¹¹ Yau bana, taugu waisumaġa Yesu Kerisoe vutuna yà rarauguguya, be nam kopitom. Vutuna aubainama Jius banegidima ta raraukivi gewegeweguna. Baninama taudi korosi varinama vaienama ta tuatuaġai kauena. ¹² Taugu yà noġonoġotina da inam banegidima taudime sibo a kaivai munaġedina.

¹³ Yau bana, Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina. Be nam ko nōgoti da tauna ya kuvesimina aubainama yodi gewagewa ġesaudima ko voiedi, avedi! Taumi sibo wainuapāoe koyai sagu vivirana. ¹⁴ Tarawatu matabudi riuvavasāga tenāga ġarone ya rawatēgeidina, inam umanama: “Turamma nuanuamma e pāgona maika nema tam kwa ġoēġoe munaġemina nama.” ¹⁵ Nam koi kawa suramudu be koi kawa ġasiġasi daġadaġasi maika! Ko kita kaua deġoda taumiġa ami yawasanae koma kawa gewagewa munaġemi.

Arua Babau ami yawasanae ei dokemina

¹⁶ Vutuna aubainama taugu yà riuriuemina da Arua Babau ami yawasanae sibo yai dokemina. Deġoda taumi nama ko voiana, naumeki da taumi tokare nam tubuġa na ġoane ko naġo. ¹⁷ Baninama tubuġa na ġoanama inam nam Arua na ġoanama maika. Be Arua na ġoanama inam nam tubuġa na ġoanama maika, baninama Arua be tubuġa taudi tawai ġinanana aubainama. Be Arua nam imawai dokemina, vutuna aubainama, yaba ami kaba tuaġaiedima, taumi yodi ko voivoiedina. ¹⁸ Be deġoda Arua sibo i dokemina, naumeki da tarawatu nam yai bademi.

¹⁹ Dà yawasanama poranama na gewagewama matabuda tè kataiena, taudi inam: badara, kaua miremiredima, ġera, ²⁰ kokoitau raudunedima, ġasi, yabune bo barau, waisuramudu, unura, medi, kanitoku, waikawa ġasiġasi, waikawa dariġa munaġa, ²¹ waikwina, tegobua, soi genogeno, be yaba ġesaudima nama kitedima ya toi rereġena. Taugu boni è riuwai nonoġimina, deġoda uma yawasanidima ko voiedina, taumi tokare nam Mamaitua na buderima ko paġo.

²² Be Arua na votavotama inam: wainuapaġo, wainuavere, suba, nam medi makai, raukivivere, vere, waipatutu, ²³ voyaġota be wainuabagibagi. Tarawatu uma yabedima nam imawai ġakedina. ²⁴ Be aitauġa da Yesu Keriso ġaroġaronama, taudi adi yawasanama poredima be tubuġidima na ġoanama gewegewedima matabudi korosie a tuparatudina. ²⁵ Yodi tauda Arua na rewapanae tà miamiana, aubainama tauda Arua na ġoane nama sibo tè naġona. ²⁶ Be nam sibo tè rauguyaguyau bo dà banagama dà banagama tè tainuamedimedidi, bo tè unuredi.

6

Waikai sagu vivira

¹ Yau bana, deġoda aitau nopomie gewagewa e voiena, naumeki da taumi aitauġa Arue ko midimidina, inam baneginama nuatauġa sibo koya kai saguna, be gewagewae koya kawa didimanina. Be ko kita kaua da nam taumi mate ko beku. ² Ami banagama ami banagama mate ami nuaboya raġjanine koi kawa kaisagu vivirana. Inam kauine taumi Keriso na tarawatuma ko vovo teyeteyena. ³ Deġoda aitau taunaġa e kawakawa saġe yababena, inam baneginama tauname e kaikaiyovu munaġena.

⁴ Banaga tenatenaġa taunaġa na yawasanama e kaivira munaġena. Nam turamma na yawasanama tam am yawasanama mate kwawai ruvaruva. Be deġoda am yawasanama Mamaitua matane e verena, vutuna kwai nuavereena. ⁵ Banaga tenatenaġa tamġa sibo am yawasanama kuya kita watanina.

⁶ Be aitau da Bada na giuma e rarau guguyena, tauna aba na ġoanama, naumeki da taumi ko kaisaguna.

Dà yawasanae pesi verenama sibo tè kumana

⁷ Abaġa è giruma be è riuriuemina, vutudi ko nōgota kauedina, baninama tauda nam Mamaitua tài kaikaiyovue be teneteneġina, ibewa. Deġoda tauda aba pesinama dà yawasanae tè kumakumana, vutuna tokare votanama tà banavina. ⁸ Aitau da tubuġa na ġoane gewagewa pesinama e kumakumana, tauna tokare gewagewa dosinama e banavina. Be aitau da Arua na ġoane vere pesinama e kumakumana, Arua tokare yawasana kenakena nonoġinama tauna e utena. ⁹ Raġan patapatanama vere sibo tè kaiwatanina, be nam tunidama ya tuaġai, baninama raġan e veraverauna tauda

tokare vere tà banavina, deḡoda tà kaiguratena. ¹⁰ Vutuna aubainama deḡoda aba raḡandima veredima sibo tè banabanavidina, naumeki da tauda vere banaga ḡarodie sibo tè voivoiedina. Be vere dosinama dà banagama Mamaitua na damma ḡarodie sibo tè voiedina.

Pol na giuma damonama be na waikaiwama

¹¹ Yodi ko kita, yau girumama dosidie ami letama yà girugirumina nimague.

¹² Koya vaie! Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima ta riuriu raukosoḡaiḡaina da taumi sibo kopitom koya paḡona. Taudi nama ta voivoiana, baninama taudi ta ḡoeḡoena da banaga kabe taudi isedima ta kawa saḡedi. Taudi ta naira be umanama tawai noḡotana, “Nam i verena da Jius banegidima ta riuna da tauda kabe Keriso na korosima tèwai sumaḡe. Inam kauine tauda tokare ta raukivi gewegewedana.” ¹³ Be inam banegidima avedi da taudi kopitom a paḡona, be taudi nam tarawatu timawai muriwatanena. Be yaḡoro taudi ta ḡoeḡoena da taumi sibo kopitom koya paḡona, taudi inam kabe adi waibadae ta seḡara munaḡedi, aubainama nama ta riuriuna.

¹⁴ Be taugu nam rauguyaguyau munaḡeguma ama ḡoeḡoena. Ibewa, be dà Badama Yesu Keriso korosie ya guri, be yau gewagewama ya noḡota poredina, vutunaḡa yà rarauguyauena. Yesu na gurie dobu yawasanidima nogue mate a gurina, vutuna aubainama taugu inam yawasanidima nam ama ḡoeḡoedina. Be Yesu na gurie, inam maika kabe taugu mate è guriguri, vutuna aubainama taugu yodi dobu yawasanidima nam teneteneḡina da yà muriwatanedi. ¹⁵ Deḡoda kopitom tè paḡo bo ibewa, inam nam aiyaba. Tauda yodi Kerisoe tè tubuḡa vitarana, inam vutuna yaba dosinama. ¹⁶ Taumi aitauḡa uma giunama kowai aninena, taumi inam riukaua Jius banegimima, Mamaitua na damma. Be taugu aubaimima yà moimoiragina da Mamaitua suba e utemi be mate na raunuatoima ḡaromie e kena.

¹⁷ Be yodi yau bana, nam aitau piripiri kwa utegu bo kwa kawa nuaboya munaḡegu. Baninama taugu pire toitoi tunigue ta kenakenana. Inam piredima tawai maḡatarana da taugu riukaua Bada Yesu na taunoyama.

¹⁸ Yau bana, dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ḡaromie e kenana. Inam riukaua.

Epeses adi letama

Pol na waikaiwama

¹ Taugu Pol Mamaitua na ġoane da Yesu Keriso na apasolma. Taugu uma letanama yà girugirumina taumi tauwai sumaġa aitaūga Epesesma ko miamiana ġaromie. Taugu è kataie da taumi patupatutumima Yesu Kerisoe.

² Taugu aubaimima yà moimoiragina da Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso suba ta utemi be mate adi raunuatoima ġaromie e kenana.

Mamaitua waiaiaina Kerisoe e uteutedana

³ Tauda Mamaitua isanama tà kaisuġuna. Vutuna dà Badama Yesu Keriso Tamanama. Tauda naumeki da isanama tà kaisuġuna, baninama Mamaitua Arue mara waiaiaininama matabudi e uteutedana, baninama tauda Kerisoe aubainama. Nama tauna e voivoiana, baninama aruidama anisagunama aubainama. ⁴ Boni muriġa da Mamaitua dobu matabuna ya voienna, wainuapaġoe ya vine dokedana da tauda sibo Mamaitua matane banaga viviviredama be nam aba wavunama te kiroġi. ⁵ Tauna boni ya vineda be tauna na ogama ya taraġina da Yesu Kerisoe tokare ei kawa natunedda be natunatunama tà tubuġana. Inam vutuna tauna na wainuaverema be na ġoanama dosinama.

⁶ Vutuna aubainama Mamaitua isanama tà kaisuġusuġuna na raukiviverema tauda ġarode aubainama. Baninama Mamaitua Natunama Yesu nuanama taupaġonama, be tauda Yesu ġaroġaronama. ⁷ Be Yesu ya gurigurina, kosinine tauda ya kuvesidana be dà gewagewama ya noġota poredina. Baninama Mamaitua na raukiviverema ya moraba kauana aubainama. ⁸ Mamaitua na raukiviveree tauna nuauyauya be waikatakatai ya ġini pore vavasaġena tauda ġarode da tauda sibo tè kataie da tauna aba ġarode e voivoieno.

⁹⁻¹⁰ Mamaitua na noġotama semosemonama yai maġataridina tauda ġarode, baninama nama tauna na ġoanama. Be na noġotama semosemonama inam umanama: Raġankaua e tavana raġanine, tauna tokare yaba matabuna marae be dobue Keriso na waibadama dibune e rawateġeidina. ¹¹ Tauna bonideġo na ogama ya taraġi be ya vinedana, da tauda Yesu Kerisoe Mamaitua na banagama. Nama tauna na ġoanama.

¹² Vutuna aubainama tauda aitaūga Keriso tèwai sumaġa dokena, tauda sibo isanama tè kaisuġusuġuna, na borumama matabuna aubainama. ¹³ Be yodi taumi riukaua varinama koya vaiena da Mamaitua tokare taumi ei yawasanima. Be taumi Keriso koyawai sumaġena raġanine, tauna Arua Babau boni ya sausaugena ya utemina, inam na ġipima.

¹⁴ Be uma Arua Babaune tauda ya borutawadana da tokare na buderima tà paġona. Be yodi tauda tài rabana, naumeki da Mamaitua tokare e nawedana marae, be dabudine tauna mate tà mia nonoġana. Vutuna aubainama tauda isanama tà kaisuġusuġuna.

Pol ya moiragina Epeses banegidima aubaidima

¹⁵⁻¹⁶ Taugu è vaiemi da taumi Bada Yesu kowai sumaġe be Mamaitua na damma kowai nuapaġoedina. Vutuna aubainama taugu raġan patapatanama Mamaitua yàwai kaiwena, be yà moimoiragina taumi aubaimima. ¹⁷ Be taugu yaġoro yà moimoiragina da Mamaitua nuauyauya be katai sibo ya utemi da taumi Mamaitua sibo koya katai kauena. Tauna vutuna dà Badama Yesu Keriso na Mamaituama be Tamanama boruboruminama. ¹⁸ Be mate taugu yà moimoiragina da taumi nopomima Mamaitua sibo ya rawayanana. Yodibe taumi sibo koya katai kauena da aitaūga Mamaitua ya vinevinedina, taudi tokare yawasana vere vavasaġinama ta banavina. Be mate taumi sibo koya katai kauena da Mamaitua na buderima boruboruminama, inam yaba dosi vavasaġinama. Inam vutuna tauna na banagama tokare e utedina.

¹⁹ Be mate taugu yà moimoiragina da taumi na rewapanama dosinama sibo koya katai kauena. Inam vutuna tauda tauwai sumaġa ya utedana. ²⁰ Uma rewapanine Mamaitua

Yesu Keriso ya kawa midisuḡu munaḡe, be marae Mamaitua na kaba miane kasaunama yauwanine yai mienina. ²¹ Be tauna yodi guyaguyau isa naḡonaḡodima be waibabada dosidima adi rewapanama, be rewapanama ḡesaudima dobue be gunume, matabudi ya saḡa poredina, yodi raḡandie be raḡan ta veraverauna ta tavana. ²² Be Mamaitua yaba matabudi Keriso na waibadama dibune ya biridi be ya voie da Yesu ekalesia matabuna ewai badedina. ²³ Baninama ekalesia matabuna inam Keriso tubuḡinama, vutuna aubainama Keriso tauna gunuma, dobu, ekalesia, be yaba matabudi nopolidima ya moḡavuna.

2

Tauda Kerisoe tà yawayawasanana

¹ Boni taumi ami rawaḡaiḡai be ami gewagewama aubainama taumi arue koya gurina. ² Inam raḡandie taumi dobu aruidima gewegewedima adi badama Seitan koyawai muriwatanena. Inam aruinama teneḡinama yodi banaga rawarawaḡaiḡaidima ewai bade-dina. Be tauna vutuna wairewapaninama gunuma be dobu nopolidīga e bababarana nam tama kitakitana. ³ Noḡone tauda matabuda nama Seitan tèwai muriwatane, be dà wainua noḡonoḡotama tè voivoiedi, be tubuḡidama adi ḡoane tè miamiana. Tauda boni gewagewa nophone tè tubuḡana. Vutuna aubainama Mamaitua na medie tè miamiana. Inam kauinama teneḡinama nama, yodi banaga rawarawaḡaiḡaidima Mamaitua na medie ta miamiana.

⁴ Be Mamaitua na raunuatoima dosinama aubainama tauna yai nuapaḡoedana. ⁵ Tauda dà rawaḡaiḡai be dà gewagewama aubaidima tauda arue tè gurina. Be Mamaitua Keriso mate yai yawasana tenaḡedana. Tauna ya kuvesidana na raukiviverema dosinama aubainama. ⁶ Tauda Yesu Keriso nophone. Vutuna aubainama Mamaitua tauda Keriso mate ya kawa midisuḡu tenaḡeda be yodi tauda marae na kaba mianama boruborumine Keriso mate tà miamiana. ⁷ Mamaitua Yesu Kerisoe ewai nuapaḡoedana. Vutuna aubainama uma kauine tauna na raunuatoie yaba veredima tauda ḡarode e voivoiedina. Baninama tauna e ḡoeḡoena da tokare banaga matabudi tauna na raukiviverema dosima ta kitana.

⁸⁻⁹ Raḡanine taumi waisumaḡa koyawai karena, Mamaitua na raukiviveree yai yawassnimina. Uma kauinama nam taumi ami noyama debane ko paḡona, ibewa. Inam Mamaitua na puyoma taumi aubaimima. Vutuna aubainama taumi nam ko seḡara yababa. ¹⁰ Mamaitua tauda ya voiedana. Tauda Yesu Kerisoe yai tubuḡidana da sibo noya veredima tè voiedina. Inam noyedima veredima Mamaitua ya vokaukaua wainonoḡidina tauda aubaidama, da sibo tè voiedina.

Kerisoe tauda matabuda tenaḡa

¹¹ Taumi eteni banegimima uma ko noḡoti. Taumi boni Jius banegidima awai isemina “Nam kopitom banegimi”, be taudi awai isa munaḡedina “Kopitom banegidama”. Taudi kopitom a seḡaseḡara yababena. Be nopolidima kavakavanama. ¹² Ko noḡoti da inam raḡandie taumi madanie, nam Keriso diane. Taumi nam Mamaitua na damma Israel nopolidie, ibewa, be mate taumi Mamaitua na saugama nam ko kataiedina. Taumi dobue nam Mamaitua ko kataiena, koya miamia nuababaḡana. ¹³ Boni taumi madanie, nam Mamaitua diane. Be yodi Keriso kosinine, taumi ya verauḡemina Mamaitua diane.

¹⁴ Keriso ya voie da nopolidama yai subana, vutuna aubainama tauda yodi dà banagama mate tà miamia kauana. Noḡone tauma Jius banegimaima, be taumi eteni banegimima, tauda tèwai miataurina. Uma waimiataurinama inam maika gana. Inam gananama dam rabui ya daridariḡedana. Be Keriso tubuḡine inam gananama ya katiweina. Inam kauine tauda dam rabui, be yodi ya rawateḡeidana da tauda inam dam tenaḡa. ¹⁵ Jius banegidima taudi tarawatu toitoi ḡarodie, be Keriso na gurie uma tarawatudima adi waibadama yodi yai kovidina. Inam kauine boni tauda dam rabui, be yodi ya rawateḡeidida be tauda dam tenaḡa, na subae tà miamiana. ¹⁶ Yesu Keriso korosie ya gurigurina raḡanine, tauda dam rabui tèwai miataurina ya kawa veredana. Tauna ya rawateḡeidida

da tauda yodi tubuāga tenaāga. Boni tauda Mamaitua na īaviamā, be yodi Keriso ya voie da tauda Mamaitua na banagama. ¹⁷ Keriso suba varinama verenama ya rauguguyena, taumi eteni banegimima īavoe miemienimima īaromie, be tauma Jius Mamaitua diane miemienimaima īaromaie. ¹⁸ Be yodi tauda matabuda Arua Babau teneāgine tokare tà verauna Tamadama īarone, baninama aba Yesu Keriso aubaidama ya voienā aubainama.

¹⁹ Vutuna aubainama eteni banegimima taumi yodi nam wari banaga, ibewa da taumi Mamaitua na damma, mara banegimima. ²⁰ Taumi Mamaitua na tempolma, be Mamaitua apasol be peroveta adi noyama debedie ya keridana. Taudi tuatua maika. Be Yesu Keriso inam maika yeku, tuatua pakanama Mamaitua e ramaramana. ²¹ Taune tauwai sumāga matabudi ya rawateāgei yaāgedana da Mamaitua na tempolma ya tubuāgana. ²² Vutuna aubainama taumi eteni banegimima mate yodi nopomie Mamaitua na kaba miama, be Arue tauna taumi nopomie e miamiana.

3

Pol tauna Mamaitua na ogama yawai maāgataridina

¹ Taugu Pol Keriso varinama è rarauguguyena īaromie aubainama dibure a boruguna. ² Taumi agunai koya kataiena da Mamaitua na raukiviveree taugu uma noyanama ya uteguna taumi sagumima aubainama. ³ Taugu uma letanama nopone kaite è riuwai nonoāgimina da Mamaitua na noāgotama semosemodima īarogue yai maāgataridina. ⁴ Deāgoda uma letanama ko sievina, taumi tokare ko kataie da riukaua taugu Keriso na noyama semosemonama è kataiena. ⁵ Uma kauinama boni kimta poredima nam ti kataiena, be yodi raāgandie Mamaitua Arue yai maāgatarina, na apasolma babaudima be na perovetama īarodie.

⁶ Keriso na noyama semosemonama inam umanama: Deāgoda banaga vari verenama tai sumāgena, avedi da taudi Jius banegidi bo eteni banegidi, taudi tokare Mamaitua na buderima ta paāgona. Jius be eteni banegidima taudi noāgone dam rabui be yodi taudi Kerisoe tubuāga tenaāga be Mamaitua na waiaainama ta paāgona. ⁷ Mamaitua na raukiviveree, na rewapanama ya uteguna da taugu vari verenama yà rarauguguyena. ⁸ Taugu avedi da banaga yababa Mamaitua na damma nopodie, be tauna ya vineguna da eteni banegidima īarodie yà rauguguyana da taudi tokare Kerisoe, waiguyau ya moraba vavasaāgana ta paāgona. ⁹ Uma kauinama boni Mamaitua na ogama semosemonama. Be yodi tauna ya vineguna da banaga matabudi īarodie Mamaitua na ogama matabudi yà giu waibatedina. Mamaitua tauna vutuna yaba matabuna tauvoiedima.

¹⁰ Mamaitua e īoeāgoena da Jius be eteni banegidima e rawateāgeidi, be ekalesia tenaāga e tubuāgana. Yodibe guyaguyau be babada dosidima marae Mamaitua na nuauyauyama ta kita be ta kataiena. ¹¹ Uma inam tauna na ogama boni nama kenakenanama. Be yodi Mamaitua na ogama banidima, dà Badama Yesu Kerisoe ta tubutubuāgana.

¹² Vutuna aubainama yodi Keriso tāwai sumāgena aubainama, tauda yodi teneteneāginama da Mamaitua īarone ma raudebatorada tà naāgona, be nam ma nairida. ¹³ Vutuna aubainama taumi nam sibo koyai nuaboyegu yau wainuatoitoima aubainama. Ibewa da taumi sibo koyai nuaverena, baninama taugu taumi aubaimima yāwai nuatoitoina.

Pol e moimoiragina Epeses banegidima aubaidima

¹⁴ Vutuna aubainama taugu raāgan matabuna tuapikague è raupari be è moimoiragina Tamadama īarone, ¹⁵ tauna vutuna yaba matabuna marae be dobue īarone yawasana tà paāgopaāgona. ¹⁶ Tamadama īarone yaba veredima toittoi. Vutuna aubainama taugu yà moiragi be Tamadama yāwai baāgana da tauna Aruine e voiemi da koi rewapanana. ¹⁷ Be yāwai baāgana da Keriso ami waisumaāge nopomie e miana, dabudine ami waisumaāgama ei rewapanana. Be mate yāwai baāgana da ami wainuapaāgoma e moraba gurata, be waramimima wainuapaājoe e yovo guratana maika kai waraminama doāga nopone e yovoyovona nama. ¹⁸ Be mate yāwai baāgana da taumi be Mamaitua na damma, matabumi

Yesu na wainuapağoma sibo koya katai kauena. Inam wainuapağonama na morabama, be na dauma, be na sağga guratama, be na yovo guratama sibo koya katai kauena. ¹⁹ Tauda banaga tokare nam teneteneğina da Keriso na wainuapağoma na morabama matabuna tà katai rovodi. Be taugu yà moimoiragina da taumi Keriso na wainuapağoma ko katai kaue, be mayanama ko dami kauena. Yodibe taumi nopomima Mamaitua na yawasanama be na rewapanama ei moğavuna.

²⁰ Mamaitua na rewapanama nopode e noyanoyana. Vutuna aubainama aba da tài nuanoğonoğotena bo tài bağena, tauna tokare teneteneğinama e utedana. Be değoda i ğoena, tauna tokare dosi yababinama ya utedana. ²¹ Yesu Kerisoe tauda tauwai sumağga, Mamaitua isanama tà kaisuğusuğu nonoğena. Inam riukaua!

4

Wairawateğei Keriso tubuğine

¹ Taugu Pol Keriso varinama è rarauguguya aubainama dibure yà miamiana. Vutuna aubainama yodi yà riuriu vavasağemina da koi beavaiegu. Ami yawasanama didimanidie ko miana, baninama Mamaitua ya vinemina aubainama, tauna na ğoane ko miana. ² Taumi ko voyağota be ko mia nuetau. Be nam ami banagama ko nuamedi makaiedi, be wainuapağoe nuemima ko taibagina. ³ Rağan matabuna Arue koi rawateğeimi be subae ko mia tenağana.

⁴ Baninama tauda matabuda inam tubuğga tenağga. Be Arua tenağga matabuda nopode e miamiana. Be dà gewagewama matabudi Mamaitua ya noğota poredina aubainama, matabuda dà noğotama tenağga, da inam rağanine tokare marae tà nağona. ⁵ Bada inam tenağga, be waisumağga inam tenağga, be babataito inam tenağga. ⁶ Be mate inam Mamaitua tenağga, matabuda Tamadama. Tauna vutuna matabuda ewai badedana, tauna vutuna matabuda nopode, be taude tauna na noyama e voivoiedina. ⁷ Be tauda tenatenağga Keriso na ğoanama ruvane Mamaitua Arua puyonama ya utedana. ⁸ Baninama girugiruminama porane umanama e riuriuna:

“Tauna note ya sağga ya nağga guratana.

Be panipani banegidima toitoi mate yai doka nawedina.

Be na banagama puyo ya utedina.”

⁹ Ko noğoti da noğone ya riuna, “Tauna note ya sağga ya nağona”. Uma riunama ewai kataidana da tauna noğone note be ya yovona dobue, değe tauda yodi tà miamiana.

¹⁰ Tauna vutuna ya yovoyovona, teneğinama ya sağga ya nağga guratana mara matabudi muridie, be tauna yodi mara be dobu yai moğavudina.

¹¹ Tauna vutuna ekalesia nopodie puyo tenatenağga ya ute nawedina. Ğesaudima apasol, ġesaudima peroveta, ġesaudima taurauguguya, ġesaudima ekalesia taurabedima be ġesaudima tauwai katakatai. ¹² Uma banegidima taudi adi noyama da tauwai sumağga ta sagudi, be tauwai sumağga Mamaitua na noyama ta voiedina. Be inam kauine Keriso na ekalesiama, vutuna tauna tubuğinama, ei rewapanama be e morabana, ¹³ naumeki da tauda dà waisumağge tài rawateğeida be Mamaitua Natunama tà katai kauena. Yodibe tauda tokare Kerisoe nuadama e pora be tauda dà yawasanama, Yesu na yawasanama maika ta tubuğana.

¹⁴ Yodibe tauda dà waisumağge tà midi bagibagina, nam seda ğauğaubodima maika. Be banaga kaikaiyovudima nam ta kaiyovueda be dà waisumağge ta kawa barabarada, waga rabama e rawarawa tagetagerina maika. ¹⁵ Ibewa da Mamaitua na riukauama wainuapağoe tài muriwatanena. Dabudine tauda tokare Keriso tà miaratuna, tauna vutuna ekalesia debanama. Ekalesia inam Keriso tubuğinama. ¹⁶ Yesu Keriso na waibadae tubuğinama raganinama e rawateğe yağedina. Be raga tenatenağga adi noyama ya utedina da ta voien. Inam kauine raga tenatenağga adi banagama mate tai kawa kaisagu be ta gogogogona. Be inam kauine Keriso tubuğinama tokare wainuapağoe e yawasanana.

Yanae ko miana

¹⁷ Bada isane taugu yà riuriuemina da nam eteni banegidima adi miane, ko mia. Taudi adi nōgotama barebaredima aubainama ¹⁸ nopolima tadiwanawana ya mōjavuna. Vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na yawasanama diane, ibewa, be taudi a bua be a kawa nopolabobadodina. ¹⁹ Taudi nam vere bo gewagewa tima siesievina. Taudi gewagewa adi yawasanama matabudi ewai badedina. Taudi adi yawasanae badara dobido bi ta ġoēgoena.

²⁰ Be taumi waisumaġa koyawai karena raġanine, taumi koya kataiena da Keriso inam yabedima gewegewedima nam ima ġoēgoedina. ²¹ Taumi koya vaiena da Yesu varinama matabuna inam riukaua. ²² Vutuna aubainama taumi ami yawasanama poredima gewegewedima matabudi koya gosaġana. Inam yawasanidima a gewagewa vavasaġana, vutuna aubainama a kawakawa gewegewemina. ²³ Nopomima be ami nōgotama sibo Arue koya rawavaudina. ²⁴ Taumi sibo yawasana vaunama koya kotena. Uma yawasaninama e voiemi da taumi riukaua babau be didimana banegimima ko tubuġana, maika Mamaitua.

²⁵ Vutuna aubainama waikaikayovu ko gosaġa be riukaue ami banagama ko riuedina, baninama Yesu Keriso tubuġine, tauda matabuda tenaġa. ²⁶ Nam ami medima e voiemi da gewagewa ko voie. Be ami medima nam nopolomie e kena gurata da ravi e tava. ²⁷ Nam Seitān na kaitetema ko boru.

²⁸ Taumi aitaūga taudanenedanene, danene ko gose pore be nimemie ko noya gurata be yaba veredima ko voiedi da banaga waikaruwaġewaġedima ko sagudina. ²⁹ Nam ġasi bo waisabona mudumie e dobi. Ibewa da ami banagama anitai nuaveredima aubainama, taumi sibo mudumie giu verediġa a dobido bina.

³⁰ Be nam Arua Babau ko voie da ei nuaboya. Baninama inam tauna Bada Yesu na ġipima ya boruna, da na kaba verauma raġanine, taumi tokare ei yawasanima.

³¹ Vutuna aubainama uma kauidima sibo koya gose poredina: nuaġoraġora, keamedi, meditupo, kunura, waimena be waimiatauri. ³² Ami banagama ġarodie kivimima sibo ya verena, be nopolomie raunuatoi sibo ya kenana, be ami banagama adi gewagewama sibo koya nōgota poredina. Maika nema Mamaitua ami gewagewama Yesu Kerisoe ya nōgota poredina nama.

5

¹ Taumi Mamaitua na sedama ewai nuapaġoemina. Vutuna aubainama taumi tauna maika sibo koya tubuġana. ² Be wainuapaġoe sibo koya miana maika Keriso yai nuapaġoeda, be dà gewagewama aubainama ya gurina. Be Keriso ya gurigurina, inam tipa verenama Mamaitua ġarone ya voiena, tauda aubaidama.

³ Ko kita kaua da nam banaga badabadaridima, bo gewagewa banegidi, bo waigogo banegidima nopolomie ta mia. Inam kauidima gewegewedima Mamaitua na damma ġarodie nam sibo a kena. ⁴ Be taumi nam sibo uma yabedima koya voiedi: waisabona, bua giudima, bo tarakori gewegewedie koya tarakori. Inam yabedima sibo avedi, be taumi sibo raġan matabuna Mamaitua koyawai kaiwena. ⁵ Taumi uma kauinama ko katai kauena: banaga aitaūga badabadaridima, bo yawasana miremiredima tauvoiedima, bo waigogo banegidima, inam nama baneginama nam na gabuma Keriso be Mamaitua adi waiguyauma nophone ima kenakenana. Waigogo banegidima inam kokoitau taurauduneedima, baninama taudi uma dobunama purepuredima ta raraun duneedina. ⁶ Ko kita kaua da nam aitaūgiu kaikaiyovudie e boru waideġemi, baninama inam kauidie tokare Mamaitua na medima dosinama e yovona banaga rawarawaġaiġaidima ġarodie. ⁷ Vutuna aubainama inam kauidie taudi mate nam koi popo. ⁸ Baninama taumi boni tadiwanawanae koya miamiana, be yodi taumi Bada na yanae ko miamiana, vutuna aubainama taumi naumeki da yana banegidima adi yawasanae nama sibo koya miana. ⁹ Be yana na votama inam vere, didimana be riukaua.

¹⁰ Vutuna aubainama taumi sibo koya raurubu gurata da Bada na ġoanama yawasanidima sibo koya katai kauedina. ¹¹ Be tadiwanawana na kauama nam sibo koya voiedi. Inam yabedima nam banibiribiridi, be taumi sibo banaga koyai kataidi da inam yabedima, taudi yaba gewegewedima. ¹² Inam yabedima banaga rawarawaġaiġaidima semoe ta voivoiedina, be giuedima yai tunimayamayaġa kauana. ¹³ Be raġanine inam yabedima yanae ta maġatarana, tokare banaga matabudi ta kitedi be ta kataiedi da inam yabedima matabudi gewagewa. ¹⁴ Be raġanine voia gewegewedima yanae ta maġatarana, inam raġanine inam voiedima gewegewedima tokare tai kavena. Vutuna aubainama banaga umanama a riuna:

“Tam gurie kenakenamma
kwa midisuġu
be Keriso ei yanam.”

Arua na rewapanae ko miana

¹⁵ Be ami yawasanae ko kita kauemi da nema ko miamia bako. Nam banaga buebuedima maika ko mia, ibewa da nuauyauya banegidima adi miane ko miana. ¹⁶ Uma raġaninama e kenakenana da Mamaitua na noyama ko voiena. Be yodi gewagewa raġandima, vutuna aubainama ko kita kaua, da inam raġandima veredima nam koi yakaredi. ¹⁷ Vutuna aubainama nam koi taukoakoa, avedi, be Bada na ġoanama ko kataieni. ¹⁸ Nam ko tego bua be tegobuanama e voiemi da ami yawanama e kawa gewagewa. Ibewa da Arua Babau sibo nopomima ya moġavuna, ¹⁹ be Bada riune be sare mate koi kawa duġu vivira. Be mate sibo koyai gitā be Arua saredima sibo nuemimanopone koya riġeriġedina Bada ġarone. ²⁰ Raġan matabuna Tamadama Mamaitua sibo koyai kaiwena yaba matabuna aubainama dà Badama Yesu Keriso isane.

Tautauġoma be adi waiwaivima

²¹ Keriso vivirenama aubainama ami banagama ami banagama mate koi kawa vivira be ko voteyeteyedina. ²² Taumi waiwaivi ami tautauġomama ko viviredi be ko voteyeteyedina, Bada Yesu ko vovo teyeteyena maika. ²³ Baninama tauġoma tauna vutuna waivi debanama. Uma kauinama teneġinama nama Keriso tauna ekalesia debanama. Be ekalesia tauna vutuna Keriso tubuġinama. Be Keriso tauna vutuna ekalesia tauwai yawaninama. ²⁴ Vutuna aubainama taumi waiwaivi ami tautauġomama ko viviredi, be ko voteyeteyedina, maika ekalesia Bada Yesu ta vovo teyeteyena nama.

²⁵ Taumi tautauġoma ami waiwaivima koi nuapaġoedina, maika Keriso ekalesia yai nuapaġoedi be, tauname na yawanama yai uta munaġena. ²⁶ Mamaitua riune Yesu upae* ekalesia ya koġedi, be ya voiedi da tauna na banagama a tubuġana. ²⁷ Tauna nama ya voiana da ekalesia kitanama e vere vavasaġana aubainama, nam mira, bo nam pire, bo nam aba gewagewa ġesau ġarodie e kena. Ibewa da taudi babau. ²⁸ Inam kauinama teneġine taumi tautauġoma sibo ami waiwaivima koyai nuapaġoedina, maika nema taumi tubuġimima nuenuemima e paġopaġona nama. Baninama deġoda am waivima kwai nuapaġoena, inam tamġa kwawai nuapaġo munaġemna. ²⁹ Nam aitau tenaġa taunaġa tubuġinama ima tuatuaġaiena. Ibewa da tauna tubuġinama ewai kani bagibagi be e raberabe kauena, maika Keriso ekalesia ġarone nama e voivoiana, ³⁰ baninama tauda ekalesia inam Keriso tubuġinama.

³¹ Vutuna aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna: “Tauġoma tamanama be tinanama e gosedi be na waivima mate tai rawateġeidi da taudi rabui inam tubuġa tenaġa.” ³² Inam giunama baninama ya moraba kauana. Baninama uma giunama ewai kataidana da tauda ekalesia be Keriso inam tubuġa tenaġa. ³³ Vutuna aubainama yà riuriu munaġemna: Taumi tautauġoma sibo ami waiwaivima koyai nuapaġoedina, maika nema taumi tubuġimima nuemima e paġopaġona nama. Be waiwaivi taumi sibo ami tautauġomama koya viviredina.

* 5:26: Uma upanama baninama inam waibabataito.

Seda be adi dosima

¹ Seda taumi Keriso ġaroġaronama aubainama, ami dosima ko voteyeteyedina. Inam kaua verenama. ² Girugiruminama porane umanama ya riuna, “Tamamma be tinamma kwa viviredina!” Inam riuvavasaġine, Mamaitua sauga mate ya boru dokena. ³ Be sauga inam umanama, “Tam tokare uma dobune yaba matabuna ġarone am yawasanae e verena, be niura kai daudaunama kwa raukaisaġana.”

⁴ Be taumi tametamedima ami sedama nam ko voiedi da ko kawa nuaboyedi bo ko kawa nuamedimedidi. Ibewa da taumi kaua veredima ko voiedina Mamaitua matane be koi katakatai yaġedi be Bada riune koi giunidina.

Taunoya adi babadama sibo a viviredina

⁵ Taumi taunoya ami babadama uma dobune ko viviredi be ko voteyeteyedina, nuemima tabutabune maika nema Keriso ko vovo teyeteyena nama. ⁶ Taumi nam ami babadama anitai nuaveredima aubaidima ta kitekitemi be noġonairidie ko noyanoya. Inam avedi, be taumi raġan matabuna nuemima tabutabune ko noyana, Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama. ⁷ Raġan matabuna ma nuaverem noya ko voiena, baninama inam nam banaga ġoma aubainama koma noyanoyana, ibewa da inam Bada matane tauna aubainama ko noyanoyana. ⁸ Be ko noġoti da Bada tokare banaga tenatenaġaġa na noyama ruvane maesa e utena, avedi da tam taunoya bo taunoya na badama.

⁹ Be mate taumi babada ami taunoyama ko rabe kauedina, be nam ko riuwai nainairidi. Baninama taumi be taunoya, taumi matabumi ami Badama tenaġa, tauna vutuna marae e miamiana. Be tauna matane taumi matabumi inam teneġimima.

Mamaitua iġara taragaidima ya uteutemina ko kotedina

¹⁰ Yodi yau giūma damonama inam, Bada na rewapanama dosine taumi koi rewapanana. ¹¹ Mamaitua iġara taragaidima ya uteutemina matabudi ko kotedi, be ko midi da bagibaginaġa, yodibe Seitan na kaiyovuma gewegewedima koi ġaviedina. ¹² Tauda uma dobune nam banaga ġoma tamawai ġaviedina, ibewa. Tauda arua be penama gewegewedima miamia moisiridima, vutudi tħawwi ġaviedina. Taudi vutudi adi babadama, be rewapani ġesaudima mate uma dobunama waikupikupinama tħawwi badena, aubainama tħawwi ġaviedina.

¹³ Vutuna aubainama Mamaitua iġara taragaidima ya uteutemina, matabudi ko ragaudi da tunimie ta saġa rovona, yodibe gewagewa e tavatavana raġanine, taumi Seitan koi ġavieni. Inam raġanine taumi tokare nam ko beku, be yaġoro ko midina.

¹⁴ Vutuna aubainama ko midi da bagibaginaġa be riukaua ko paġo be bogemie koi boretaiena, be Mamaitua na didimanama ko paġo da nuakademima koi rauġaġarina.

¹⁵ Raġan matabuna ko vokaukauana vari verenema rauguguyenama aubainama. Be banaga sibo koya riuedi da Mamaitua na subae a miana. Uma vokaukauinama inam maika ami kaġasumama ko vovo kaukauedina, naġo aubainama. ¹⁶ Be mate waisumaġa ko paġo da ami guduma, aniwai rauġaġarimima aubainama. Inam gudune taumi tokare Seitan na keama menarageragħetinama e veraverauna ko kati gabana. ¹⁷ Be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboe. Be Mamaitua riunama ko paġona, inam vutuna Arua Babau na iġarama kwatikwatinama. ¹⁸ Be raġan matabuna Arua Babae ko moiragina, be ami ġoanama na ruvae Mamaitua ġarone sagu koi baġena. Raġan matabuna koi neneġanana ami moiragħie, tauwai sumaġa matabudi aubaidima.

¹⁹ Be taugu mate aubaiguma ko moiragi da ma raudebatoragu vari verenama waimoisirinama yà rauguguyena. ²⁰ Taugu yodi a panigu da dibure yà miamiana, be ko moiragina aubaiguma da taugu yaġoro ma raudebatoragu vari verenama yà rauguguyena. Inam taugu yau noyama.

Pol na waikaiwama

²¹ Taugu Taikikas è riuporena ġaromie. Tauna banaga patupatutunama Bada matane, be mate nuaguma taupaġonama. Taugu nema yà miamia bakona, tauna tokare yaba

matabuna ei varimina. ²² Vutuna aubainama taugu è riuporena ġaromie da nema yà miamia bakona sibo yai varimi da koya kataieno, be mate tauna e duġumina.

²³ Taugu Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso yàwai baġedina da suba, wainuapaġo be waisumaġa sibo a utemina. ²⁴ Be mate adi raukiviverema taumi aitauġa Yesu Keriso kowai nuapaġo nonoġena sibo a utemina. Uma yau giuma damonama.

Tauwai sumaǵa
Pilipi
meagaine adi letama

¹ Taugu Pol be Timoti, tauma Yesu Keriso na taunoyama uma letanama ka girugirumina taumi aitaúga tauwai sumaǵa Pilipi meagaine ko miamiana ǵaromie. Be mate uma letanama Mamaitua na damma bābadidima be dikon mate aubaidima. ² Tamadama Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema be adi subama ǵaromie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Pilipi banegidima adi waisumaǵama aubainama

³ Taugu yà noǵonoǵotimina raǵjanine, yau Mamaituama yàwai kaiwa kauena, ⁴ be ma nuaveregu yà moimoiragina taumi aubaimima. ⁵ Baninama taumi koya kaisagugu be vari verenama tèi daberarina, raǵjanine waisumaǵa koyawai karea, naumeki da yodi. ⁶ Be taugu è katai kauena da Mamaitua noya verenama nopomie yawai karea tokare nam e gose, naumeki da Yesu Keriso na kaba verau munaǵama raǵjanie.

⁷ Taugu è kataie da aba yà riuriuemina inam riukaua, baninama taumi taugu nuanague ko miamiana. Avedi da taugu dibure bo deǵo yà miamiana, yaǵoro vari verenama aubainama yà giugiu raukosoǵaiǵaina da riunama ei rewapanana. Be tauda matabuda Mamaitua na raukiviverema tà kitakitana. ⁸ Mamaitua ya kataie da taugu nopoguma e ǵoeǵoe kaue da taumi sibo è kitemina, baninama taugu yau wainuapaǵoma ǵaromie, teneǵinama nama Yesu Keriso taumi ewai nuapaǵoemina. ⁹ Taugu yau moiragima na banima inam uma: Taugu yà moimoiragi da taumi ami wainuapaǵoma sibo ya moraba da ya moraba guratana. Inam kedane taumi tokare ami kataima be ami nuauyauyama e morabana, ¹⁰ yodibe tokare vere be gewagewa kitedima ko kataie da deǵo tauna yawasana verena, be deǵo tauna yawasana gewagewana. Be yawasana miramiranama tokare nam mate ko babara, be Yesu na kaba verauma raǵjanine, taumi tokare nam e etaremi. ¹¹ Be mate Yesu Kerisoe didimana votavotanama nopomima koi moǵavudina. Inam raǵjanine banaga tokare ta kitedi be Mamaitua isanama ta kaisuǵusuǵuna.

Pol dibure a boruna aubainama vari verenama e dabelederarana

¹² Yau banagama matabumi, taugu yà ǵoeǵoena da taumi yodi sibo koya kataie da aba ǵarogue e tubutubuǵana, vutuna aubainama vari verenama ya daberarana. ¹³ Baninama banaga matabudi uma dibure be guyau na tauiǵarama mate a kataie da taugu yàwai nuatoitoina Keriso aubainama. ¹⁴ Raǵjanine tauwai sumaǵa a kitagu da taugu dibure a boruboruguna murine, tauwai sumaǵa toitoi ma raudebatoredi vari verenama a rarauguguyen, be nam ti nairana.

¹⁵ Be yaǵoro è kataie da banaga ǵesaudima nopodima unura mate ta rarauguguyen, be ǵesaudima riukaue ta rarauguguyen. ¹⁶ Be ǵesaudima nam unura mate, taudi wainuapaǵo nopodima ya moǵavu be ta rarauguguyen, baninama taudi a kataiena da taugu dibure yà miamiana, baninama taugu vari verenama è giugiu raukosoǵaiǵaiena aubainama. ¹⁷ Be unura banegidima taudi Keriso ta rarauguguyen, baninama ta ǵoeǵoena da taudime isedima ta kawa saǵe munaǵedina. Be mate adi rauguguye taudi ta raraugubuna, da kabe yau piripirima dibure ta kawa morebi, ¹⁸ be inam nam aba. Avedi da taudi kaiyovue bo riukaue ta rarauguguyen, be yaǵoro Keriso varinama tawai daberarina, inam vutuna taugu yàwai nuaverena. Be yaǵoro da yài nuavere watanana, ¹⁹ baninama è kataiena da taugu tokare Mamaitua ei yawasaniguna, baninama taumi raǵan matabuna ko moimoiragina aubaignuma. Be yaǵoro Yesu Keriso Aruinama inam taugu mate.

²⁰ Taugu nuaguma e riuriuna da dibure nam piripiri ei gwaǵagu da yau waisumaǵe yà beku. Ibewa da Bada Yesu isanama ma raudebatoragu sibo patare è kawa saǵesaǵena, avedi da tai gurigu bo ibewa, yaǵoro Bada yà kaisuǵuna. ²¹ Baninama deǵoda

yawayawasaniguma yà miana, inam ȡarogue naumeki, taugu Keriso na ȡoanama voienama aubainama yà miana. Be deȡoda yà gurina, taugu yàwai nuavere kauana, baninama inam raȡanine taugu yà naȡo marae be Bada mate ka miana. ²² Be deȡoda yà miana, taugu yà noya gurata da banaga Keriso ȡarone yà verauȡedi da tai sumaȡana. Be taugu nam e kataiena da taugu aba kedanama yà vine, yawasana bo guri. ²³ Yau noȡotama tawai taisoruna. Noȡota ȡesau e ȡoeȡoe da taugu sibo è guri be è naȡo Keriso mate kè mia tenaȡana, inam vutuna ya vere vavasaȡana. ²⁴ Be you, taumi kami taiye inam ya vere vavasaȡana da taugu yà miana.

²⁵ Vutuna aubainama taugu è katai kauena da tokare yà miana, taumi kaisagumima aubainama. Be ami waisumaȡama yai morebidi be koi nuaverena. ²⁶ Yodibe raȡanine yà verau munaȡana ȡaromie, taumi tokare Yesu Kerisoe ko mosari guratana taugu yau noyama aubainama.

Piripiri nopolie waisumaȡe ko midi bagibagina

²⁷ Be kaua dosinama inam uma: Ko rabe kauemi da Keriso varinama verenama e riuriuna ruvane, nama ko naȡona. Yodibe yà verau yà kitemi bo deȡoda yà mia kwasana taugu varimiȡa yà vaie be yà kataie da taumi kaite koya vadidi be ko midimidina. Be ami noȡotama koyai tenaȡe da vari verenama aubainama kowai ȡaviana da banaga sibo ai sumaȡena da nam waikatakatai kaikaiyovudima sibo ai muriwatane. ²⁸ Be aitauȡa tawai ȡaviemina, nam ko nairedi. Dabudine taudi tokare ta kataie da Keriso taudi e mutu rovodina, be taumi tokare Mamaitua ei yawasanima. ²⁹ Baninama taumi Keriso ya vinemina da tauna kowai sumaȡena, be mate ya vinemi da piripiri ko banabanavidina Keriso kana taiye, be nam waisumaȡa taunaȡa. ³⁰ Be taumi ami piripirima inam teneȡinama, maika taugu piripiri noȡone è banabanavidina nama. Be yodi yaȡoro e naȡonaȡona da inam vutuna letanama yodi ko siesievina.

2

Keriso maika sibo koya miana

¹ Uma kauidima veredima ȡaromie ta kenakenana, vutuna aubainama taugu yàwai nuaverena. Taumi Kerisoe ami banagama mate kowai kawa duȡu vivira, be taumi wainuapaȡoe ami banagama mate kowai riu nuasubasubana, be taumi Arua Babaue kowai turaturana vivira, be taumi raunuatoi ȡaromie e kenakenana. ² Be you, yaȡoro yài nuavere kauana deȡo da taumi kowai debatenaȡana nuapaȡoe, be nam waikawa dariȡa ȡaromie ima tubutubuȡana.

³ Be mate nam koi gogo bo ko kawa saȡe munaȡemi, ibewa da ko ȡaubo munaȡa be ami banagama ȡesaudima ko kawa saȡedina, be nam taumi. ⁴ Nam taumiȡa sagu munaȡemima ko noȡonoȡotidi, ibewa da banaga ȡesaudima mate ko noȡotidi.

⁵ Taumi ami noȡota be ami voiama sibo Yesu Keriso na noȡota be na voiama maika. Tauna na noȡota be na voiama inam umanama: ⁶ Tauna avedi da Mamaitua be tauna nam Mamaitua maika i miana. Be yaȡoro mara ya gose porena, Mamaitua ya ȡoeȡoena nama, ⁷ be yai rawabanaga ȡomana, maika tauda. Be ya voia munaȡe da kitana da banaga yababa ya tubuȡana. ⁸ Inam kedane tauna ya ȡaubo munaȡa da kitana da banaga ȡoma maika, be Mamaitua ya voteyeteye da ya gurina, be mate korosie na gurima raȡanine ya voteyateyana. ⁹ Inam vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa saȡe vavasaȡe be isanama dosinama ya utena. Be yodi tauna isanama, banaga, anea be arua matabudi ya saȡa poredina. ¹⁰ Tauda matabuda dobue, Anea marae be arua doȡa dibune miemienidima, matabuda Yesu noȡone tuapikadama doȡae tài tutumidiridi, ¹¹ be tà riuna, “Yesu Keriso tauna vutuna Bada.” Be inam kauine Mamaitua Tamadama isanama tà kaikai suȡusuȡuna.

Kipora maika ko yanana

¹² Vutuna aubainama yau bana, avedi da taugu taumi mate bo ibewa, be taumi ȡagan matabuna Bada riunama è giugiuena ko vovo teyeteyena maika noȡone koya voivoiana.

Be yodi yà riuriuemina da yawasaninama ȣaromie kenakena nonoȣinama ko kaigurate, be Mamaitua vivirenama be nairenama mate nopomie e kenana. ¹³ Baninama Mamaitua vutuna taumi nopomie e noyanoyana. Be tauna e voiemi da na ȣoanama kauidima ko ȣoeȣoedina, be mate e sagumi da na ȣoanama ko voivoiedi be tauna kowai nuaverena.

¹⁴ Yaba matabuna ko voivoiedina, nam waisuramudu bo riuviravira mate ko voiedi, ¹⁵ inam raȣanine taumi tokare Mamaitua na sedama didimanimima be wavu nam ȣaromie e kena. Be dobu banegidima barebaredi be godabaridima nopodie taumi tokare ko yanana maika kipora. ¹⁶ Be taumi yawasana riunama ko kaididi! Yodibe Bada Yesu banaga matabudi e etaredina raȣanine, taugu yài nuavere kauana yawasana riunama koya kaididina aubainama, taugu è kataie da yau bagibagima nam ei yakarena. ¹⁷ Be Taumi ami waisumaȣama Bada Yesu ȣarone, inam vutuna taumi Mamaitua ȣarone ami puyoma. Be taugu yodi tokare kosiniguma e rauȣinina taumi ami puyoma e taidin yaȣena. Be avedi da kosiniguma e rauȣinina, be yaȣoro yàwai nuaverena. ¹⁸ Vutuna aubainama taumi taugu mate tài nuavere tenaȣana.

Pol na tausaguma Timoti be Epaprodaitas

¹⁹ Deȣoda Bada Yesu ima ȣoe, taugu raȣan ȣaubonaȣa agunai Timoti yà riupore verauȣena ȣaromie, yodibe taumi nema ko miamia bakona, vutuna taugu èi variguna aniwai nuavereguma aubainama. ²⁰ Timoti tauna yau varoro kauama, baninama tauna na yawasanama nam maika aitau. Tauna nuanama ewai poya guratana taumi aubaimima. ²¹ Be ȣesaudima taudiȣa ta noȣonoȣota munaȣedina, be Yesu Keriso na kauama nam tima noȣonoȣotidina. ²² Raȣanine Timoti taugu mate vari verenama kè rarauguguyen, dabudine banaga a kita da tauna banaga kaua. Tauna taugu mate kè noyana kabe gomana tamaȣominama mate ti noyanoya. ²³ Be raȣanine dibura taurabedima aba giunama tima riuegu, deȣoda dibure yà mia kwasa bo yà dobi, taugu waiȣapa tauna yà riupore verauȣe ȣaromie be nuemima e boruna. ²⁴ Be yà noȣonoȣotina da taugu ȣomiguma yà verau makai be yà vakitemina.

²⁵ Taumi ami puyoma Epaprodaitas nimane koya sivudi be ya verauȣedina ȣarogue. Tauna taugu mate kè noya tenaȣa be kèi ȣavia tenaȣana. Be yodi yà noȣonoȣoti da turaguma yà riupore munaȣena ȣaromie, ²⁶ baninama tauna nuanama ewai poya guratana da e kita munaȣemina. Be mate yai nuaboyana, baninama taumi riunama koya vaiena, da tauna ya sidana. ²⁷ Inam riukaua da tauna ya sidana, ȣaubonaȣa sibo ya gurina. Be Mamaitua na raukiviveree yai yawasanina aubainama, raukiviverenama teneȣine taugu yau nuaboyama nam i morebina.

²⁸ Vutuna aubainama taugu waiȣapa yà riupore verauȣena ȣaromie da ko kita be nuemima e verena, be taugu mate nuaguma e subana. ²⁹ Bada isane ma nuaveremi koi kaiwena. Be banaga ȣesaudima adi yawasanama maika Epaprodaitas ko vivira kauedina, ³⁰ baninama Epaprodaitas ȣaubonaȣa sibo ya gurina Keriso na noyanama kana taiye. Be tauna nam guri i nairena, be na yawasanama yai uta munaȣe da taumi ya rauepaiyemi be taugu ya saguguna, baninama taumi madanie aubainama.

3

Vaivai kitekitedima nam tai muriwataneadi

¹ Yau bana, Bada ȣarone koi nuavere! Avedi da yau giuma noȣone letae è riuemina, be yodi yà riuriu munaȣemina, be nam debaguma ima subasubana. Yà riuriuemina da ami waisumaȣe ko vadidi kauana.

² Taumi inam banegidima adi voiama daȣadaȣasi maika ko kita kauedina. Taudi kopitom ta ȣoeȣoe kauena, agunai taugu è noȣoti da taudime sibo a tom munaȣedina.

³ Be tauda aitaȣa Mamaitua Aruinama nopode be tà raraug duneena, tauda vutuna riukaua Mamaitua na dam ȣomama. Baninama tauda nam dà vaivaima tà noyenoyedi be marae tà tava, ibewa da Bada Yesu tài sumaȣe be isanama tà kawakawa saȣena, inam raȣanine Mamaitua ei aninedana.

⁴ Taugu boni inam vaivaidima teneğidima ġarogue. Banaga ġesaudima ta noğonoğotina da Jius adi vaivaima tai sumağedi be kabe marae ta tava. Be taugu vaivai èwai muriwatanedina, nam taudi maika. Vutuna aubainama taugu yodi yà giu munağħa be ko kita. ⁵ Taugu è tubuğħana murine raġan aniwai 8-ne kopitom è paġona, taugu vutuna Israel banegiguma, Benjiman na damma nōpōne. Taugu vutuna Hibru banegidima a tikagħna. Be taugu vutuna Parisi banagħigħuma, tarawatu ēi muriwatana guratena. ⁶ Be taugu tarawatu taupaġodidinama, be Mamaitua na damma è raraukivi gewiegħedina, taudi tarawatu a gose be Yesu Keriso awai muriwatanena aubainama. Be tarawatu na babae taugu nam ai tarawatu ei kati kotovi rubuna.

⁷ Inam kauidima boni è kitekitedi da kabe ta sagħġu, be yodi Kerisoe taugu yà kitakita tuaġħaiedina. ⁸ Taugu nam inam vaivaidima kopitom taudiġa ama kitakita tuaġħaiedina, ibewa da yaba matabuna ġesaudima mate taugu è kita tuaġħaiedina da Yesu Keriso yau Badama sibô è katai kauena. Taugu yabedima matabudi è kaiporaġħa be yodi yà kitekitedina taudi maika megħu. Nama è voia da Keriso mate kċi rawateğżeimai ⁹ be kċi mia tenaġħana. Be nam tauguġa sibô yau kedama è wane be didimana è banavi. Ibewa da waisumaġħa Kerisoe vutuna e kawa didimanigħuna Mamaitua matane. ¹⁰ Taugu yà ġoegħoe da Keriso yà katai kauena. Tauna vutuna kokoagħe be Mamaitua na rewapanae ja kawa midisuġġu munaġħena. Be yà ġoegħoe da midisuġġu munaġħa na rewapanama vutuna taugu mate yà katai kauena. Be mate yà ġoegħoe da Keriso wainuatoitoi ja paġopaqona taugu yà paġo sagu be tauna ya għiġi be ya midisuġġu munaġħana, taugu nama, nemanama da sibô è guri, ¹¹ be kokoagħe è midisuġġu munaġħana.

Parata aubainama tà maninina

¹²⁻¹³ Taugu inam kauidima nam ġarodie e tavana, ibewa. Taugu yau piripirima yaġħor ta kenakenana, be yà rara rubu gurata be yà manimaninina da parate sibô è tavana. Inam vutuna aubainama Yesu Keriso yai yawasanigħuna.

Be yau bana, taugu nam yodi ama riuriuna, da inam paratine è tavana, ibewa. Be aba yà voienna, inam yaba matabuna murigue yà gose be noğħogue yà naġo da inam paratine yà tavana. ¹⁴ Yesu Keriso ya vinegu, da Mamaitua maesa tokare marae e utegħuna. Vutuna aubainama yà manimaninina da inam paratine yà tavana.

¹⁵ Taugu è noğħoti da taumi aitaūġa Arue noğħota bagibagħinama ġarromie, taumi uma kauidima ko kita yaġħedina, maika taugu. Be değoda ibewa, Mamaitua tokare ei kataimi da ko kitana. ¹⁶ Be aba kaite dà waisumaġħe tè paġona, nam tà raukai gose, be naumeki da tà kaididina.

¹⁷ Yau bana, taugu koi tupotupoġanegħu be mate aitaūġa da taugu yau voiama didi-manidima tawai tupotupoġanena, taudi mate ko kitedi be nama ko voiana. ¹⁸ Baninama taugu boni raġan patapatanama è riuriu nonoġġemina, be yodi ma matasurugħ yà riuriu munaġġemina da banaga ya ribana adi yawasanama ewai maġħatara da taudi korosi na ġaviam ta tubutubuġħana. ¹⁹ Taudi adi damonama tokare gienae ta naġo rovona, be taudi adi mamaituama inam kani be tegħi. Be yaba waitunimayamayaġidima ta raraugħ guyagħyau yababedina. Be taudi dobu na yawasanama ta noğħonoğħota guratedina. ²⁰ Be tauda dà waduboġħomma inam marae, değħi Tauwai yawasana Yesu Keriso e miamiae dobudi. Be tauda vutuna na kaba verauma tħawwnejha. ²¹ Inam raġħanina tauna tokare tubuġħidama gwaġiegwaġedima e boru vitaredi be e rawavaudina, tauna tubuġħinama ma neneġgarina e miamiana maika. Be inam tokare na rewapanama dosine nama e voiedina, be yaba matabuna na waibadama dibune e verauġġedina.

4

¹ Vutuna aubainama yau bana, taugu noppogħuma e ġoegħoe kauena da taumi sibô è kitemina, baninama taugu yau wainuapaġħoma ġarromie. Taumi aubainima yàwai nuavver kauana. Be taugu yau noyama votavotanama inam vutuna taumi. Be taumi Bada ġarone sibô koya vadidi be koya midina.

² Be ġaromie inam waiwaiivi rabui isedima Yuodia be Sintike, taudi Yesu tauwai muriwanenama. Be yà riuriu vavasaġedi da taudi awai miataurina yodi sibo ai nuavere munaġana. ³ Be mate tura kaukauiguma tam yàwai baġamna da uma waiwaividima rabui sibo am raukurae kuya sagudina. Baninama boni taugu, Klement be yau tausaguma ġesaudima, isedima marae yawasana bukanama nopone ta kenakenana, vari verenama kè rarau guguyena. Be inam waiwaividima rabui mate a sagumai be kè rauguguyana.

⁴ Raġan matabuna koi nuaverena Bada ġarone! Be yà riuriu munaġemina: Koi nuaverel! ⁵ Banaga matabudi sibo a kataie da taumi voyaġota banagimima. Bada ġaubonaġa e verau munaġana.

⁶ Vutuna aubainama nam nuaboya ġesaudima nopomima ta kawa nuaraġeraġedi! Be yaba matabuna aubainama ko moiragi be ami ġoanama kauidima matabuna Mamaitua koi baġana. Be mate koi kaiwena yaba matabuna aubainama. ⁷ Yodibe Mamaitua na subama nopomima ei subana, deġoda Yesu Keriso nopone tà miana. Be inam subanama ya saġa guratana, nam maika suba tauda tè katakataieno nama.

⁸ Be ami wainua noġonoġote uma yabedima koi nuanoġonoġotedina. Riukaua, vivira, didimana, nam yawasana miremiredi, kaua wainuapaġopaġodima, didimana giudima, voiakaua, be aba banaga matedie e verena, vutudi koi nuanoġonoġotedina. ⁹ Yaba matabuna èi katakataimi be ġarogue koya kitakita bo koya vaivaiena, nama ko voiedina. Be Mamaitua suba Badanama, tokare taumi mate ko mia tenaġana.

Pol yai kaiwana adi waisaguma aubainama

¹⁰ Taugu Mamaitua ġarone èi nuavere guratana, baninama taugu noġotiguma ya moraba kauana taumi ġaromie, aubainama waisagu koyai kare munaġena. Vutuna aubainama Bada isanama yà kaisuġusuġuna. Taugu è kataieno da saguguma koya ġoeġoena, be nam keda ġesau i kenana da sibo koya sagugu. ¹¹⁻¹² Uma giunama yà giugiuna, nam taugume sagu munaġeguma aubainama ama giugiuna, ibewa. Deġoda kaniguri bo nam kaniguri, bo aba ya maruabiena, inam naumeki. Be deġoda ġarogue teneteneġina bo nam teneteneġina, inam matabuna naumeki. Taugu inam yawasanidima matabudi è maraġamedina. ¹³ Taugu teneteneġinama da uma yawasanidima nopolie yà miana, baninama Yesu Keriso na rewapanama e uteuteguna. ¹⁴ Be yaġoro ya vere kauana da ami puyoma koya riuporena, saguguma aubainama.

¹⁵ Be boni ko noġoti, raġanine Masedonia è gosena murine, taugu vari verenama è rauguguya dokena ġaromie. Inam raġandie Mamaitua na damma ġesaudima nam ti saguguna, be taumi Pilipi banagimima, taumiġa mane koya uteguna. ¹⁶ Be mate raġanine taugu Tesalonaikama, be yaġoro yau puyoma tenaġa be rabui raġan toitoi koya riuriu poraġana, baninama aba è marumaruabiena aubainama. ¹⁷ Be nam ko noġoti da ami manema ama ġoeġoena, ibewa da aba yà ġoeġoena inam ami waiutama na damone sibo votanama koya kitana. Yodibe maesa tokare sibo koya paġona.

¹⁸ Epaprodaħitas tauna ami puyoma matabuna ya uteguna. Be taugu aba è ġoeġoena, vutuna koya saguguna, be you, taumi ya moraba vavasaġana koya voiena. Ami puyoma matabudi inam Mamaitua koyai nuavere kauena, be inam puyonama vutuna Mamaitua ewai aninena. ¹⁹ Be yau Mamaituama na waiguyauma nopone tauna yai maura kauana. Be aba ko marumaruabiena, tokare teneġinama e utemina Yesu Kerisoe, be ġaromie e maurana. ²⁰ Mamaitua Tamadama neneġari be kaisuġusuġu ġarone e kena be e kena nonoġa. Inam riukaua!

Waikaiwa damodima

²¹ Tauwai sumaġa matabudi yàwai kaiwedina. Be mate uma yau banagama ġesaudima ġarogue tawai kaiwemina. ²² Be tauwai sumaġa matabudi uma tawai kaiwemina, be aitauġa guyau Sisa na vadae ta noyanoyana, mate tawai kaiwemina.

²³ Be Bada Yesu Keriso na raukiviverema naumeki da nopolie e kenana.

Tauwai sumāga
Kolosia
meagaine adi letama

¹ Taugu Pol, Mamaitua ya vinegu da taugu Yesu Keriso na apasolma, be turaguma Timoti mate, ² tauma uma letanama ka girugirumina taumi aitaū̄ga Kerisoe tauwai sumāga babaumima be patupatutumima Kolosia meagaine ko miamiana ī̄garomie. Tamadama Mamaitua na raukivivere be na subama ī̄garomie e kenana.

Pol Mamaitua yai kaiwena Kolosia banegidima adi waisumāgama aubainama

³ Tauma rāganine ka moimoiragina taumi aubaimima, rāgan matabuna Bada Yesu Keriso Tamanama Mamaitua kawai kaiwa kauena. ⁴ Baninama tauma kè vaie da taumi Yesu Keriso kowai sumāgena, be tauwai sumāga matabudi mate kowai nuapāgoedina.

⁵ Baninama taumi nōgota marae koya boruna da tokare yawasana verenama ko pāgona. Be uma riukauinama taumi kaiteka koya vaiena, rāganine vari verenama a veraūge be a rarauguguyena rāganine. ⁶ Uma varinama ī̄garomie ya tavatavana, vutuna dobu matabuna e dabedaberarana, be banaga toitoi adi yawasanama e vitavitaredina. Be kauinama tenēginama nama taumi boni ī̄garomie ya tavatavana, taumi Mamaitua na raukiviverema koya katai kuae be ami yawasanama ya vitaredina.

⁷ Vari verena be Mamaitua na raukiviverema boni taumi koya kataiena, baninama Eparpas ī̄garomie ya rarauguguyena. Eparpas tauna Keriso na taunoyama patupatutunama nuuaima e pāgopāgona. Tauna vutuna ya rauepaiyemi be yodi e sagusagumaina. ⁸ Be tauna yai varimai da Arua wainuapāgo taumi ya utemina.

⁹ Vutuna aubainama rāganine tauma nama kè vaivaiena, tauma aubaimima moiragi nam ke gosena. Be Mamaitua kèi bāga da na ī̄joanama sibo taumi yai katakataimi be Arua na nuauyauyama nopomie sibo ya boruna. ¹⁰ Yodibe taumi koya katai kaua, da ami yawasanae nema sibo koya mia bako da Mamaitua sibo yai aninemi be yai nuaverena taumi ī̄garomie. Be noya veredima sibo koya voiedi be votedima koyai māgataridina. Inam rāganine taumi tokare Mamaitua ko katai da ko katai kauena.

¹¹ Be mate ka moimoiragi da Mamaitua na rewapanama dosi vavasāgine e kawa rewapanimi da nuemima sibo koya taibagina, be aba ī̄garomie ta tubūgana sibo koya damiporedina. ¹² Be ma nuaveremi rāgan matabuna Mamaitua koi kaiwena. Tauna vutuna ya voiemi da taumi tokare na buderie ami sikerema ko pāgona, tauwai sumāga ī̄gesaudima na yanae ta miamiana mate. ¹³ Baninama boni tauda tadiwanawana na rewapanae tè miamiana, be Mamaitua ya kuvesida be natunama nuanama taupāgonama Yesu na waibadama nopone ya biridana. ¹⁴ Tauna vutuna kosinine ya gimerida be dà gewagewama ya nōgota poredina.

Keriso taunāga ya sāga vavasāgana

¹⁵ Mamaitua tauna nam anikitakita, be Keriso tauna vutuna na yawasanama tenēginama maika Mamaitua be tauna e māgatarana. Be Yesu tauna kaevou be yaba matabudi tauna ewai badedina, baninama tauna ya voiedina. ¹⁶ Avedi da marae bo dobue, avedi da yaba anikitakita bo nam anikitakita, avedi da anea bo penama wairewapanidima, bo guyaguyau, waibabada dosidima, yaba matabuna Yesu tauname aubainama ya voiedi da yodi ewai badedina. ¹⁷ Tauna boni nōgone nama miemieninama, be murīga yaba matabudi ya voiedi be na rewapanae ta kenakena.

¹⁸ Be Mamaitua na damma inam Keriso tubūginama, be Yesu tauna vutuna inam dam debanama. Be tauna vutuna midisūgu munāga yai karea guriguridima nopodie. Vutuna aubainama Keriso taunāga ya sāga vavasāgana. ¹⁹ Yesu noponama Mamaitua ī̄gominama ya mōjavu ²⁰ be Kerisoe, yaba matabudi be tauda, Mamaitua ya verau munāgeda be tauna ī̄garone ya rawatēgeidana, avedi da marae miemendi bo dobue

miemienidama. Tauna vutuna kosininama korosie ya daroro be suba ya voiena. ²¹ Be taumi mate boni madanie koya miamiana *rağanine*, taumi Mamaitua na *ğaviamma*, baninama ami noğotama miremiredi be ami gewagewama aubaidima. ²² Be yodi Keriso ya verauğā munağemina Mamaitua *ğarone*, baninama tauna tubuğā *ğominama* korosie ya gurina aubainama, yodi ya voiemi da taumi Mamaitua na sedama babaumi be didimanimima tauna matane, be wavu nam *ğaromie* e kena. ²³ Be taumi sibo koya kaigurate da uma riukauine koya vadidina, be nam ami waisumağama koya gose. Taumi vari verenama koya vaie da ami noğotama marae koya boruna, da tokare yawasana verenama ko pağona. Be nam nuemima e votuatuağai da ami waisumağe ko beku. Taugu Pol uma varinama verenama na taunoyama, be inam varinama vutuna banaga *ğesaudima* mate dobu matabuna a rarauguguya nağona.

Pol Mamaitua na damma adi taunoyama

²⁴ Taugu nuaveree tubuğiguma ewai nuatoitoina taumi aubaimima, baninama yau wainuatoitoie, Keriso tubuğinama yodi ewai nuatoitoina anikai *ğavutinama* aubainama yà sagusaguna. Be Keriso tubuğinama inam vutuna Mamaitua na damma. ²⁵ Be Mamaitua yau noyama ya uteguna da taugu riunama yà rauguguya yağedi be yà kawa mağataridina, be inam kedane yà sagumina. ²⁶ Baninama uma giunama boni da yodi semoe ya kenakenana, be banaga nam ti katakataiena. Be yodi yai mağatarina tauwai sumağā *ğarodie*. ²⁷ Be uma giunama taumi sibo koya katai kaue da giunama vutuna tokare banaga matabuda e sagudana. Be uma giunama semosemonama, inam vutuna yodi Keriso nopomie e miamiana, avedi da taumi eteni banegimima, vutuna aubainama taumi tokare marae Bada Yesu mate ko miana. ²⁸ Vutuna aubainama tauma dobu matabuna ka nağō be Keriso ka rarauguguya. Be Mamaitua na nuauyauye banaga ka riuriu vavasağedi be kawai katakataidina da sibo Kerisoe banaga didimanidima a tubuğana, Mamaitua matane. ²⁹ Inam vutuna taugu yau bagibagima be yà noyanoya guratana, baninama Keriso na rewapanama nopogue e noyanoya aubainama.

2

¹ Taugu yà *ğoeğoe* da taumi sibo koya kataie da taugu sagumima aubainama yà noyanoya guratana. Be Laodisia banegidi be aitaüğā taugu nam ti kitagu be ti kataieguna mate aubaidima yà noyanoya guratana. ² Taugu aba yà *ğoeğoeni* inam taumi sibo wainuapağoe koyai rawateğeimi be koyai kawa duğū vivirana, be Mamaitua sibo koya katai kaue da ami waisumağama sibo yai rewapanana. Be mate yà *ğoeğoe* da taumi Mamaitua riunama semosemonama sibo koya katai kauena. Be riunama semosemonama, inam vutuna Keriso, ³ tauna *ğarone* nuauyauya be katai matabudi ta kenakenana. ⁴ Uma kauidima yà riuriuemina da tokare nam aitau adi giu *ğaroroe* sibo a boru waideğemi. ⁵ Avedi da taugu nam taumi mate, be arue yağoro taugu taumi mate. Be yawai nuavere kauana da ami waisumağama Keriso *ğarone* koya boru be tauna na sague ko midimidi bagibagina. Inam nama *rağan* matabuna ko miana.

Waikatakatai kaikaiyovudima nam koi muriwatanedî

⁶ Taumi kaite Yesu Keriso koya pağō da tauna Bada nopomie e miamiana. Vutuna aubainama taumi *rağan* patapatanama Keriso na yawasanae nama sibo koya miana. ⁷ Be waramimima tauna nopone e yovo da ei yasi kaididi, be ko kaigurate da ami waisumağe koi rewapanana, maika boni awai katakataimina nama. Be Mamaitua waikaiwenama nam ko gose.

⁸ Ko kita kaua da nam aitau adi giu *ğaroğaroroe* ta gwayemi be ta boru waideğemi. Baninama taudi adi waikatakataima inam nam Kerisoe tima veraverauna, ibewa. Inam waikatakataidima matabudi dobu adi waikatakataima, be arua gewegewedima banaga adi noğote ta sağā be uma banegidima adi banagama tawai katakataidina. ⁹ Be Keriso nophonama Mamaitua ya moğavuna, be Mamaitua *ğominama* tauna nam anikitakita, be Keriso tubuğine Mamaitua ewai mağatarina. ¹⁰ Be teneğinama nama Kerisoe taumi mate Mamaitua na yawasanama nopomima ya moğavuna. Be Keriso yaba matabuna

wairewapanidima be Seitan be babada dosidima matabudi debedie, Keriso tauna vutuna ewai badana. ¹¹ Rağanine taumi Keriso koyawai sumağena, dobudine taumi kopitom arue koya pağona, be nam kopitom ǵoma tubuğimima ta tomtomna nama, ibewa da Yesu ami gewagewama ya tom porena, ¹² baninama ami babataitoe, inam taumi Keriso mate a dobo tenağemina. Be mate Mamaitua na rewapanae gurie be ya kawa midisuğu munağemina ami waisumağama aubainama. Teneğinama nama Mamaitua Keriso gurie be ya kawa midisuğu munağena.

¹³ Boni taumi ami gewagewama aubainama koya gurina, baninama ami gewagewama yağoro nam tomtom porena. Be mate babataitoe Mamaitua taumi Keriso mate yai yawasana tenağemina, be ami gewagewama ya noğota poredina. ¹⁴ Baninama dà gewagewama pepanama e riuriu da tauda Yesu na etare sibo tè midina, be Mamaitua inam pepanama ya kaipore be korosi bogane ya tuparatuna. ¹⁵ Mamaitua inam kedane Seitan be penama wairewapanidima matabudi nimedie ǵavia purepuredima ya rawadaberaridina, be patara matedie korosie Seitan be penama yai tunimayağidina.

¹⁶ Vutuna aubainama aba ko kanikani bo ko tegotegona, nam aitau e riutuağaiemi, bo taparoro rağandima dosidima bo Sabat rağandima değoda nam koi muriwatanedi, bo nawaravi soidima nam koi muriwatanedi, dobudine nam aitau sibo ya riutuağaiemi.

¹⁷ Uma kauidima matabudi inam yawasana muriğda e verauna, be keyau kavanağda taudi awai muriwatanedina. Be Keriso tauna vutuna yodi yaba bani ǵominama.

¹⁸ Banaga kaikaiyovudima taudime ta voiedi da kabe voyağota banegidi, be raubonie anea ta kitekitedi be ta riuriu vavasağemina da taumi sibo anea koya rarau duneedina. Ko kita kaua da uma banegidima nam ta boru waideğemi, baninama adi noğotama miremiredima ya voiedi da taudi moraba nopodima ya moğavuna. ¹⁹ Taudi Keriso a raukaigosen, tauna vutuna Mamaitua na damma debanama. Be Keriso ya voie da Mamaitua na ǵoane na damma ya moraba be yai rewapanana. Maika nama debadama tauna tubuğidama e raberabena nama. Be mate waro tubuğidama matabuna e kaikaididi tenağena.

²⁰ Taumi Keriso mate koya guri tenağana, be tauna uma dobune arua gewegewedima adi rewapanae be ya kuvesimina. Be aba aubainama taumi yağoro uma dobunama tarawatudima kowai muriwatanedi. ²¹ Maika: “Uma nam ko voiedi!” bo “Nam ko kanidi!” bo “Nam ko taukonidi!”. ²² Uma yabedima matabudi banaga ǵoma adi tarawatu be adi waikatakataima. Inam yabedima rağan ǵaubonağda tāi muriwatenedina, be tokare tāi kave munağedina. ²³ Inam tarawatudima anikitedima maika kabe yaba veredi, raudune aubainama, uma banegidima taudime tubuğidima ta kovokovoğda munağedi, be uma kauidie ta voivoia munağedi da taudi kabe voyağota banegidi. Be uma yabedima matabudi kaikaiyovudima, taumi a voiemi da nopomima ai moğavuna. Be uma yabedima tokare nam ta saguda da tubuğda ǵoendima tāi vaisubedi.

3

Nema Keriso sibo tēi muriwatanana bake?

¹ Be taumi Kerisoe gurie be ya kawa midisuğu munağemina. Vutuna aubainama yodi marae, değ Keriso e miamiae, Mamaitua kasaune, dabudi taumi nuenuemima sibo a kenakenana. ² Be mate ami noğotama nam yaba dobue koi nuanoğonoğotedi, ibewa da yaba marae koi nuanoğonoğotedina. ³ Baninama taumi koya gurina, be ami yawasanama yodi Keriso mate Mamaitua nopone ya moisirina. ⁴ Keriso vutuna ami yawasanama ǵarone e kenakena. Rağanine tauna na kaba verau munağe, taumi tokare tauna mate neneğarine ko yana tenağana.

⁵ Vutuna aubainama dobu adi yawasanama gewegewedima ǵaromie ko tom poreporedina. Uma yabedima inam: Waisoğda yababayaba, yawasana miremiredima, badara, ǵoana gewegewedima. Be waigogo mate, inam kauine taragaie Mamaitua na gabuma kowai gabu raupunana. Be taragai tawai rawakokoitauna. ⁶ Banaga aitauğda inam yabedima ta voivoiedina, tokare Mamaitua na medima ǵarodie e tubuğana. ⁷ Boni

taumi nam kowai sumañana rañanine, taumi mate inam yawasanidima koya voivoiedina. ⁸ Be yodi nuañorañora, medi, nopolikapika, waitupadeña be giu waibeawarewaredima, matabudi ko gose poredi. ⁹ Be nam ami banagama ami banagama ñarodiña koi tupadeña nañgo, baninama taumi ami yawasana poranama na voiama kaite koya gosena, ¹⁰ be yawasana vaunama koya kotena. Inam vutuna Keriso rañan patapatanama e rawarawa vaudana. Inam kedane dà yawasanama tokare teneñinama maika yawasana tauwai tubuñinama na yawasanama e ruvana maika. ¹¹ Inam yawaninama vaunama nophone tauda banaga matabuda namañga. Avedi da tauda eteni bo Jius, bo kopitom banegida bo nam kopitom banegida, avedi da tauda banaga nam katakataida bo taunoya yababa, bo taunoya adi babadama. Tauda matabuda Mamaitua matane inam teneteneñinañga, baninama Keriso tauna matabuda nophone e miamiana.

¹² Be mate ko noñoti da taumi nuaguma taupañonama be Mamaitua ya vinemi da yodi taumi banaga babaumima. Vutuna aubainama uma yabedie sibo koyai garemina: Raunuatoi, raukivivere, ñaubomunañga, voyañota be damiporaña. ¹³ Be taumi sibo ami banagama mate koyai kawa voyañota vivira, be noñotaporaña ñaromie sibo ya kenana ami banagama ami banagama mate, nema Bada ami gewagewama ya noñota poredina nama. ¹⁴ Be waiñgesaunama yaba matabuna ya saña poredina inam wainuapaño. Inam vutuna yaba matabuna e soru gogonidi be wainuapaño ewai rawateñeidina.

¹⁵ Bada Keriso na subama nophomie e kena be ei bademina, baninama taumi matabumi tubuña tenañga. Inam vutuna aubainama Mamaitua ya vinemi da taumi na subae ko miana. Be Mamaitua koi kaiwena.

¹⁶ Be Keriso riunama nophomie e moraba be e maura! Yodibe nuauyauye banaga koi katakataidi be ko raukuredina. Be ma waikaiwimi Mamaitua ñarone ko sarena, sare Salamo nophodie, kaisuñgu saredi be aba Arua e riuriuemina, nama ko sarena. ¹⁷ Be abañga ko giuguedi bo ko voivoiedina, matabuna sibo Bada Yesu isane koya voiedina. Be tauna isane Mamaitua Tamadama koi kaiwena.

Bada isane koi bada kauana

¹⁸ Taumi waiwaivi ami tautauñomama adi waibadama dibune ko mia! Uma kauinama nama Bada matane inam ya vere kauana. ¹⁹ Taumi tautauñoma ami waiwaivima koi nuapañoeedina, be nam ko riu badobadoedi. ²⁰ Taumi seda ami dosima ko voteyeteyedina. Baninama Bada e ñoeñoe da nama sibo koya miana. ²¹ Taumi dosi ami sedama nam ko kawa nuaboyedi da taudi ta sirawa.

²² Taumi taunoya yaba matabuna ñarone ami babadama ko voteyeteyedina. Be taumi nam ami babadama anitai nuaveredima aubaidima ta kitekitemi be noñonairidie ko noyanoya. Inam avedi, be nuemima tabutabune ko voteyeteyedina Bada Yesu anitai nuaverenama aubainama. ²³ Rañan matabuna aba ko voivoiedina, nuemima tabutabune ko voiedina. Inam nam banaga ñoma aubainama koma noyanoyana, ibewa da inam Bada aubainama ko noyanoyana. ²⁴ Be ko noñoti da ami noyanama maesinama Bada tokare na buderima e utemina. Taumi vutuna Bada Keriso ñominama ko noyenoyena. ²⁵ Be deñoda yawasana barabaranama ko voiena, tokare maesinama kovoñga ko pañona be nam buder. Aba gewagewanama koya voivoiena, tokare Mamaitua ruvane e utemina, avedi da taumi banaga dosimi bo nam dosimi, tokare teneñinama ko pañona.

4

¹ Babada, ami taunoyama ko kita yañedi be yaba na didimanae ami taunoyama ñarodie ko voiena. Be ko noñoti da matabumi ami Badama marae e mia be matabumi e rawarawa tetemina.

Bada na ñoane ko miana

² Rañan matabuna koi neneñana, be ko kita kaua da Mamaitua ñarone ko moiragi nonoñama waikaiwa mate. ³ Be mate tauma aubaimaima ko moiragi da Mamaitua keda e kaipore be tauma Keriso na giuma ka rauguguyena. Uma giunama boni semoe ya kenakenana, be yodi ya mañatarana. Be banaga uma giunama vaienama nam ti ñoena

aubainama, taugu dibure a boruguna. ⁴ Be mate aubaiguma ko moiragi da taugu vari verenama sibo è rauguguya yañena. ⁵ Banaga nam waisumeñidima ñarodie koi kita kaua da ami yawasanama didimanidiña taudi matedie ko voiedina. Inam rañandima vutudi nam koi yakaredi, taumi sibo Keriso na yawasanama inam banegidima nam waisumeñidi sibo koya waikataidina. ⁶ Rañan matabuna ami giuma verediña ko giu da banaga matabudi beedie vaienama e verena. Ami giuma sibo rañan matabuna dini boruborunama, maika buta kani e tatai dinina nama. Yodibe taumi tokare banegidima aba ta kaikai nuababañena ko giu waibatedina.

Waikaiwa damodamodima

⁷ Taikikas tauna vutuna yodi nema yà miamia bakona, tokare ei varimina. Tauna banaga patupatutunama Bada matane, be mate taukai saguguma be nuaguma taupañonama. ⁸ Taugu yà riuriuporena ñaromie da tauna nema yà miamia bakona sibo yai varimina, be mate tauna e duñumina. ⁹ Be Onesmas tauna tauwai sumañga patupatutunama, be nuaguma taupañonama, tauna Taikikas mate ta veraverauna ñaromie. Be taudi uma dabudine aba ta tubutubuñana tokare tai varimina.

¹⁰ Be Mak tauna e waikaiwmina. Be turaguma Aristakas uma dibure mate ewai kaiwmina. Mak tauna vutuna Banabas tasinama,* be rañanine ñaromie e tavana, ko riue da ñaromie e miana. ¹¹ Be Josua tawai isana “Jastas” tauna mate ewai kaiwmina. Tauwai sumañga Jius nopolie inam banegidiña taugu ta sagusaguguna Mamaitua na waiguyauma aubainama. Taudi vutudi taugu dibure be a riuriu sagusaguguna. ¹² Be Epapras taumi ñaro ñomimima mate ewai kaiwmina. Tauna Yesu Keriso na taunoyama verenama, be rañan matabuna e moimoiragi guratana aubaimima da taumi sibo ami waisumañje koya vadidi da koya midi be Mamaitua na ñoanama sibo koya katai kauena. ¹³ Taugu yà riuriu kauemina da Epapras tauna e moimoiragi be e noyanoya guratana, taumi Laodisia be Hirapolis† banegimima aubaimima. ¹⁴ Be turamaima Luk tauna dogeta, be Demas, taudi matabudi tawai kaiwmina. ¹⁵ Be yau banagama tauwai sumañga Laodisia nopone ko riuedi da yàwai kaiwedina. Be Nimpá na vadae Mamaitua na damma tawai rawateñeidina mate yàwai kaiwedina.

¹⁶ Rañanine uma letanama ko siasiava rovona murine, ko riupore nawena Mamaitua na damma Laodisiama ñarodie be taudi ta sievina. Yodibe taudi adi letama è girugirumina, ta riupore verauñena ñaromie da taumi ko sievina.

¹⁷ Be Arikipas umanama ko riuena, “Noya Bada ñarone kuya pañopañona kwa kaigurate da kwa raudamoena, be nam poune kwa gose pore.”

¹⁸ Uma letanama nopone waikaiwa, inam taugu Pol nima ñomigue è girumidina. Ko noñotigu da taugu dibure yà miamiana, be nam ko noñota poregu. Be Bada na raukiviverema ñaromie e kenana.

* 4:10: Gurik bonane ya riuna: ‘Cousin’. † 4:13: ‘Laodisia’ be ‘Hirapolis’ inam meagai isedima.

Tesalonaika 1 adi letama pakanama

Pol na waikaiwama

¹ Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina taumi aitaūga Mamaitua na damma Tesalonaika meagaine ko miamiana ġaromie. Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi ġaroġaronama. Taudi adi raukiviverema be adi subama ġaromie e kena nonoġana.

Pol Mamaitua ewai kaiwena, Tesalonaika banegidima adi waisumaġama aubainama

² Tauma raġan matabuna ama moiragie isemima ka vato be Mamaitua ka waikaiwa kauena, ³ baninama waisumaġa e voiemi da ko noyanoyana, be wainuapaġo e voiemi da yaba matabudi ko voivoiedina. Be ami noġotama Bada Yesu Keriso ġarone koya boru be kowai raba nuetauna Bada na kaba verau munaġama aubainama.

⁴ Yau bana, tauma kē kataie da Mamaitua yai nuapaġoemi be ya vinemi da taumi tauna ġaroġaronama. ⁵ Baninama tauma vari verenama ġaromie kē rarauguguyena nam giuġa, ibewa da rewapano mate, be nuemima nopone Arua Babau ya riuemi da inam matabuna riukaua. Be tauma taumi mate nema tē mia bakona ama yawasanama, taumi koya kataiena, ⁶ be tauma be Bada ama yawasanama taumi koya ruvedi be nama kivimaiġa ko naġonaġona. Avedi da ami piripirima dosinama, be yaġoro Arua Babau ya voiemi da vari verenama ma nuaveremi koyai aninena. ⁷ Vutuna aubainama tauwai sumāġa Masedoniama be Akaia nopone mataira veredima ġaromie a kitedi, be nama ta naġonaġona. ⁸ Be yodi Mamaitua na riuma taumie e dabelederarana banaga matabudi ġarodie be dobu ġesaudie mate ta vaivaiena. Be deġo deġo ka naġonaġona, taumi ami waisumaġama Mamaitua ġarone, taudi ta giuemai be ka vaivaiena. Be tauma nam aba taumi varimima taudi kama riuriuedina. ⁹ Taudiġa taumi ami yawasanama ta giugiuena da taumi nema tauma koyai aninemaina, be nema kokoitau rauduneedima koya gosedi, be Mamaitua riuriukauina be miamia nonoġinama yodi kowai muriwatane be aubainama ko noyanoyana. ¹⁰ Be mate taudi ta giugiuna da taumi kowai raba nuetauna da Mamaitua Natunama marae be e verau munaġana. Tauna vutuna Yesu, gurie be Mamaitua ya kawa midisuġu munaġena. Mamaitua na medima e veraverauna sibo ya kovoġidana, be Yesu tauna vutuna ewai yawasanidana.

2

Pol Tesalonaika nopone ya noyana

¹ Yau bana, taumi koya kataiena da raġanine tauma taumi mate tē miamiana, inam nam miana kavakavana, ibewa da ama mianama banibiribirdima. ² Muriġa da vari verenama ġaromie kē rauguguyena, tauma piripiri be wainuatoitoi dosinama Pilipi meagaine kē banavidina. Be avedi da banaga toitoi patara noġodie, matamaie a raukani dawe be a kunukunuremaina, be yaġoro Mamaitua ya sagumai be vari verenama kē rauguguyena ġaromie. ³ Tauma kē rarauguguyena raġanine, tauma nam kaiyovu ke giue bo nam aiyaba ke voia waigewa be kei kedadoka waigewemina.

⁴ Ibewa da tauma Mamaitua yai aninemai be ya vinemai da vari verenama ka rarauguguyena. Be tauma nam banaga noġonairidie ke rauguguya gagabana. Ibewa da Mamaitua aniwai nuaverenama aubainama kē rarauguguyena, baninama tauna vutuna nopo taukitanama. ⁵ Mamaitua ya kataiena da tauma nam airaġan ke gwayemi bo ke giugiu reġareġauna da mane sibo koya utemai. ⁶ Be mate tauma nam kawasaġe kedanama ke wanewanena da taumi be banaga ġesaudima mate sibo koya kawa saġemai, ibewa. ⁷ Tauma Keriso na apasolma. Vutuna aubainama tokare teneteneġinama aba ġaromie sibo kē paġona, be tauma nam nama ke voiana, tauma inam maika tina,

natunatunama e raberabedi be nam aiyaba na sedama ġarodie ima paġopaġona.⁸ Taumi nuamaima koya paġona aubainama, tauma nam Mamaitua riunaġa ke giuena ġaromie, ibewa da tauma kē uta munaġemai be aubaimima ka noyanoyana.

⁹ Yau bana, ko noġoti da tauma kupi da suara Mamaitua riunama verenama rau-guguyenama aubainama, be tauma tunimaima kē kwapu guratena, be nam kewai vadasaġana da sibo kē tainuaboyemi. ¹⁰ Taumi matemie be Mamaitua matane tauma banaga babaumai, didimanimai be nam aiyaba ke voia waigewana da taumi tauwai sumāġa sibo koyai wavumai. ¹¹ Be ko noġoti da tauma tenatenaġaġa kē rabemina, maika tauġoma na sedama e raberabedina nama. ¹² Tauma kē raraу kuremi, kē riuwai nuasubesubemi be kē riu vavasaġemina da taumi Mamaitua na sedama be na ġoane nama ko miana, baninama tauna ya vinemina da taumi tokare na waiguyauma neneġarine ko miana.

¹³ Be tauma yaġoro Mamaitua kawai kaiwena, baninama taumi Mamaitua riunama ġaromaie koya paġo be koyai aninena. Taumi koya kataiena da inam nam banaga ġoma adi giu, ibewa da inam Mamaitua na giuma. Be yodi inam giunama taumi aitauġa tauwai sumāġa, nopomie e noyanoyana.

¹⁴ Be yau bana, taumi Mamaitua na damma Judia nopone koya ruvedina, baninama taumi piripiri ami banaga ġomama ġarodie koya banabanavidina, teneġinama nama Mamaitua na damma Judia nopone taudi piripiri Jius ġarodie a banavidina.

¹⁵ Jius banegidima taudi vutudi peroveta be Bada Yesu ai guridina, be tauma mate a raukivi gewegewemaina. Taudi Mamaitua ta tatai tuaġai, be banaga matabudi tawai ġaviedina. ¹⁶ Be raġan matabuna taudi ta riuriu tuaġaiemaina da tauma nam sibo vari verenama eteni ġarodie kē raraу gugye da sibo a yawasana. Inam kedane taudi adi gewagewama ta tatai potopotodina. Vutuna aubainama Mamaitua ya medi be adi kovoġama ya utedina.

Pol Tesalonaika banegidima vakitedima ya ġoena

¹⁷⁻¹⁸ Yau bana, tubuġe taumi raġan ġaubonaġa kē taugosemina. Be ama noġote yaġoro tauma taumi mate, be kē ġoe kaue be kē raraу rubu guratana da sibo kē verauna ġaromie. Be mate taugu Pol è raraу rubu gurata da sibo è vakitemina be Seitan ama kedama ya miditomna. ¹⁹ Yesu Keriso na kaba verauma raġanine aiyaba Bada kai katai da tauma taunoya veremai? Tauma tokare taumi ami waisumaġama vutuna tauna kai kataiena. ²⁰ Baninama taumi inam ama noyama votanama, be taumie tauma tokare ka kawa saġemaina.

3

¹ Tauma varimima vaienama kē raba rereġa da ġaromaie nam teneteneġina, vutuna aubainama ama ogama kē tarāġi da taumaġa Atensma kē miana ² be Timoti kē riu porena ġaromie. Timoti tauna turamaima, Mamaitua na taunoyama. Tauna Keriso varinama tauwai daberarinama, be kē riuporena ġaromie da ami waisumaġe e duġumi be koi rewapanana, ³ be ami waisumaġe e sagumi da nam aitau raurubue bo piripirie kwa beku. Mamaitua ya vinedana da tauda tokare piripiri tà banavidina. ⁴ Tauma taumi mate tè miamiana raġanine, tauma raġan patapatanama kē riuriuemina da tokare piripiri tà banavidina. Be yodi aba ta tubutubuġana taumi kaite koya kataiena.

⁵ Vutuna aubainama taugu è mia rereġa be ġarogue nam teneteneġina, vutuna aubainama Timoti è riuporena ġaromie da ami waisumaġama sibo ya kitana. Taugu nuaguma ya rovona, deġoda tauraurubu ima raurubumi be ami waisumaġe koma bekubeku. Deġoda nama i tubuġana, naumeki da tauma ama noyama inam kē yakarena, be inam noya kavakavanama.

Timoti Tesalonaika varidima ya verauġena

⁶ Be Timoti yodi ġaromaie ya tava munaġa be yai varimaina da ami waisumaġa be ami wainuapaġoma yaġoro e kenakena be ewai rewapanana. Tauna yai varimaina da

taumi dokane kè vava kitemina yaḡoro ma nuaveremi ko noḡonoḡotina, be yodi ko noḡonoḡota guratemaina da sibo kè vakita munaḡemina. Be tauma mate ka noḡonoḡota guratemina da sibo kè vakita munaḡemina. ⁷ Vutuna aubainama yau bana, avedi da tauma nuaboya be piripiri toitoi nopolie, be raḡanine Timoti ami waisumaḡama yai varimai be kè vaivaiena, tauma nuamaima ya subana. ⁸ Yodi anikitanama rewapania kè paḡona, baninama taumi ami waisumaḡama Bada ḡarone koya boru be ko midimidi bagibagina.

⁹ Vutuna aubainama tauma yodi Mamaitua kawai kaiwena, baninama taumie tauma Mamaitua matane kawai nuaverena. ¹⁰ Kupi da suara tauma ka moimoiragi guratana da taumi agunai ka kita munaḡemina, be ami waisumaḡe aba da ko marumarubienka sagumina.

¹¹ Tauma ka moimoiragina da Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu keda sibo a vokaukaue be tauma kè verauna ḡaromie. ¹² Be mate Bada Yesu ami wainuapaḡoma sibo yai morebi be ya daberarana banaga ḡesaudima mate ḡarodie, maika nema tauma kawai nuapaḡoemina nama. ¹³ Be mate tauna nopolimma sibo ya voiedi da ai rewapania be taumi banaga babaumima sibo koya tubuḡana. Be Bada Yesu na banagama babaudima mate adi kaba verau munaḡama raḡanine, taumi nam wavu sibo ḡaromie ya kena Tamadama Mamaitua matane.

4

Mamaitua na ḡoane ko miana

¹ Yau bana, tauma ka riuriuemina da nema sibo koya mia bako da Mamaitua koyai nuaverena. Tauma kaite kè kataiena da taumi nama ko miamiana, be yaḡoro Bada Yesu isane kawai baḡemina da inam yawasaninama ko kaiguratena. ² Abaḡa Bada Yesu isane kewai katakataimina, vutudi ko noḡotidina!

³ Mamaitua na ḡoanama inam umanama: Taumi sibo banaga babaumima koya tubuḡana. Nam koi soḡa yababayababa ⁴ be mabimime ami waiwaivima ko naḡidi be Mamaitua matane ami waiwaivima taudiḡa ḡarodie sibo koya mia kauana. ⁵ Be nam ko badara yababayababa eteni banegidima maika, taudi Mamaitua nam ti kataiena aubainama nama ta voivoiana.

⁶ Be turamma nam debane mui kwa pore, bo turamma na waivima aikedae taunaḡa kuya banavina, nam noḡota gewagewa kwa kote. Banaga aitauḡa inam nama ta voivoiana, tokare Mamaitua e kovoḡidina. Uma kauidima maiḡone kè giuembe be nuemima kè boruna. ⁷ Mamaitua ya vinedana da tauda banaga babaudama sibo tè miana, be nam sibo yawasana miremiredie tè miamia, avedi. ⁸ Vutuna aubainama aitau da uma tarawatudima e riutuatuḡaedina, tauna nam banaga ima riuri tuaḡaiena, ibewa da Mamaitua e riuri tuatuḡaiena, tauna vutuna Arua Babau e uteutemina.

⁹ Be wainuapaḡo aubainama tauma nam aba ke girumina, baninama Mamaitua kaite yaba matabuna yai kataimi ¹⁰ be taumi tauwai sumaḡa Masedoniamia kowai nuapaḡoedina. Be ka riuri vavasaḡemina da inam kauinama ko kaiguratena. ¹¹ Be taumi sibo koya mia genuana be koya rabe munaḡemina. Be nimemima sibo yai dagudaguna anisagumima aubainama, maika boni kè riuri vavasaḡemina nama. ¹² Inam kauine banaga nam waiwaisumeḡidi taudi ta kitemi be ta viviremina, be nam banagaḡa nimedima ko raberabe da ko tainuaraḡeraḡedina.

Bada na kaba verauma

¹³ Yau bana, tauma ka ḡoeḡoena da taumi banaga guriguridima adi riukauama sibo koya kataiena. Inam raḡanine taumi tokare nam koyai nuaboya be koya ḡaba gurata, banaga nam waisumeḡidi adi voiama maika, baninama taudi tokare nam marae ta naḡo.

¹⁴ Tauda tawai sumaḡana da Yesu Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡana. Be mate tawai sumaḡana da aitauḡa Yesu Kerisoe a gurigurina taudi tokare Yesu mate, Mamaitua e verauḡa tenaḡedina.

¹⁵ Bada na waikatakataie umanama ya riuna: Na kaba verauma rağanine tauda yawayawasanidama nam banaga guriguridima tà doka sasaridi. ¹⁶ Bada na kaba verauma rağanine, Mamaitua bonanama dosine e riuna, be anea adi badama dosinama e yokona, da Mamaitua na bogigima e riuna. Inam rağanine Bada mara e gose be e yovona. Inam rağanine tauwai sumağga guriguridima ta midisuğgu dokana, ¹⁷ yodibe tauda yawayawasanidama mate gunume tài rawateğeida be Bada tà verau bodena. Dabudine tauda Bada mate tài rawateğeida be tà mia nonoğana. ¹⁸ Vutuna aubainama uma giudie ami banagama ko riuwai nuasubesubedina.

5

¹ Yau bana, tauma nam tokare ğaromie ka giruma be ka riuemi da aba rağandie uma kauidima ta tubuğga. ² Ibewa da taumi sibo koya katai kauena da Bada na kaba verauma inam banaga danedanenena kupie e tavatavana maika. ³ Yaba matabuna e kenakena nuetauna rağanine, banaga ta riuna, “Yodi suba tè banavina, be yaba matabuna inam naumeki.” Inam rağanine ei rağantenağe da gewagewa tabu be tabu dobu matabuna ei verautatena. Maika waivi bogabogana kana tauma e surusuruna nama. Inam rağanine nam değő aniwai moisiri ima kenakenana.

⁴ Be yau bana, taumi nam tadiwanawanae koma miamiana da uma rağaninama sibo ya tainuababağimi, taudanedenene maika. ⁵ Taumi matabumi yana natunatunama, be tauda nam kipi bo tadiwanawana natunatuna. ⁶ Vutuna aubainama tauda nam sibo banaga kenekenedima tè ruvedi, ibewa da tauda sibo matadama a kaya be noğota didimanidima debade sibo a kenana. ⁷ Be aitauğga da kenekenedima taudi kupie ta kenakenana, be taudi aitauğga tegotego buedima taudi kupie ta tegotego buana. ⁸ Be tauda yana ğaroğaronama aubainama, tauda sibo noğota didimanidima debade sibo a kenana. Vutuna aubainama waisumağga be wainuapağgo tài kade, be ami yawasanama Bada ya uteutemina koi kunuboboena. ⁹ Baninama Mamaitua ya vinedana da tauda nam na medie kovoğga sibo tè banavi, ibewa da dà Badama Yesu Kerisoe yawasana sibo tè pağona. ¹⁰ Tauna aubaidama ya gurina aubainama. Na kaba verauma rağanine, avedi da tauda gurigurida bo yawayawasanida, tauda matabuda tauna mate tà mia nonoğana. ¹¹ Vutuna aubainama Bada riune koi kawa duğu vivira be koi rewapanana, maika yodi ko voivoiena nama.

Pol na raukurama damonama

¹² Yau bana, aitauğga Bada na noyae tawai badana, taudi ko viviredina, baninama taudi ğaromie ta noyanoya guratana, be ta rara kuremina. ¹³ Koi nuapağgo guratedi be ko vivira kauedina, baninama ta noyanoya guratana aubainama. Be ko kita da ami banagama mate subae sibo koya mia kauana.

¹⁴ Be yau bana, ka riuriu guratamina da aitauğga matagayagayawidima ko riuwai noğotidina, be aitauğga moğimoğığidima ko riu sagusagudina, be aitauğga adi waisumağe ta vovo gwağagwağana ko sagudina. Be ami banagama mate ko voyağota vivirana.

¹⁵ Be ko kita da nam aitau gewagewa, gewagewae ei maesi. Rağan matabuna ko raurubu da vereğga ami banagama ami banagama ğarodie ko voiedina, be banaga ğesaudima ğarodie mate.

¹⁶ Rağan matabuna koi nuaverena! ¹⁷ Ko moiragi nonoğana rağan matabuna! ¹⁸ Abağga ğaromie ta tubutubuğana, rağan matabuna Mamaitua koi kaiwena! Inam vutuna Mamaitua na ğoanama taumi aitauğga Yesu Keriso tauwai sumağenama ğaromie.

¹⁹ Arua Babau kai maika e karakaratina, nam koi tiriri gaba! ²⁰ Aitauğga tawai perovetana, nam ko riutuatuğaiedi, ²¹ be adi giuma matabuna ko raurubudi da ko kitana, inam riukaua bo ibewa. Veredima da ko ragaudina, ²² be gewegewedima da ko gosağana.

Pol na waikaiwa damonama

²³ Mamaitua tauna vutuna suba Badanama, tauma kawai bağana da tauna sibo ya kawa babaumina. Be mate kawai bağana da aruimima, nopomima be tubuğimima nam wavu e

paḡo, naumeki da Yesu Keriso dà Badama na kaba yovo munaḡama raḡaninama e tavana.

²⁴ Tauna patupatutunama ya vinemina da tokare nama e voiena.

²⁵ Yau bana, aubaimaima ko moiragina.

²⁶ Wainuapaḡoe ami banagama koi kaiwedina.

²⁷ Bada isane yà riuriu vavasaḡemina da uma letanama tauwai sumaḡa matabudi ḡarodie ko sievina.

²⁸ Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ḡaromie e kenana.

Tesalonaika 2 adi letama wairabuinama

Pol na waikaiwama

¹ Taugu Pol, Saelas be Timoti uma letanama ka girugirumina, taumi aitauāga Mamaitua na damma Tesalonaika meagaine ko miamiana īaromie.

Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso taumi īaroīaronama. ² Mamaitua Tamadama, be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema be adi subama īaromie e kenana.

Etara Yesu na kaba verauma raīganine

³ Yau bana, tauma raīgan matabuna Mamaitua kawai kaiwena taumi aubaimima. Be inam nama ya verena, baninama ami waisumaīgama e moramoraba be ami wainuapaīgoma ami banagama īarodie mate e moramorabana. ⁴ Vutuna aubainama Mamaitua na damma dobu īgesaudima īarodie, tauma ka rarauguyauemina. Baninama taumi īaromie piripiri be nuaboya a moraba kauana, be yaīgoro taumi koya damiporedi be ami waisumaīge yaīgoro ko kaikai guratena. ⁵ Mamaitua na waiguyauma kana taiye, taumi nuaboya be piripiri ko banabanavidina. Be uma nuaboyedie be piripiridie tauda yodi tā kita da Mamaitua na etarama, inam vutuna didimana. Baninama inam kedane e vovo kaukauemina, na waiguyauma aubainama, da tokare na waiguyauma nopone ko saīgana.

⁶ Mamaitua banaga adi kovoīgama tokare e utedina, vutuna aubainama aitauāga taumi ta raraukivi gewegewemina, taudi tokare e kovoīgidina. ⁷ Be Bada gunume e maīgatara be e yovoyovona raīganine, taumi aitauāga yodi piripiri be nuaboya ko banabanavidina, tokare suba be sipere Mamaitua e utemina. Be teneīginama nama tauma e utemaina raīganine, Bada e maīgatara be e yovona kai menamenanama maika, na aneama wairewapanidima mate. ⁸ Be taudi aitauāga Mamaitua nam ti kataie be dā Badama Yesu na giuuma nam tima vovo teyeteyena, taudi tokare e kovoīgidina. ⁹ Taudi Bada na rewapanama be na yanama ta dobi pore īavoe be kovoīga kenakena nonoīginama ta paīgona. ¹⁰ Be tauwai sumaīga babaudima matabudi inam raīganine tai nuaverena, be isanama ta kaisuīgusuīguna. Be taumi mate, baninama ama rauguguyama koya vaie be koyai sumaīgana.

¹¹ Mamaitua ya vinemina da taumi tauna natunatunama. Vutuna aubainama ka moimoiragina dā raīgan matabuna Mamaitua matane, taumi sibo na īgoane nama koya mia kauana. Be mate ka moimoiragina da Mamaitua rewapanama e utemi da ami waisumaīge aba veredima ko noīgonōgotidina, vutudi sibo koya voivoiedina. ¹² Inam raīganine taumie da banaga matabudi tokare Bada Yesu isanama ta kaisuīgusuīgu, be taumi ta viviremina nama Yesu ta vivirena. Inam kauidima Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi raukiviverema aubainama nama ta tubutubuīgana.

2

*Mamaitua tauwai īavienama**

¹ Yau bana, Bada Yesu Keriso na verauma, be nema tauda mate tāi rawateīgei bakona, vutudi yā riuemina. ² Nam aitau e riuwai gusumi bo e tainuaboyemi be umanama e riu, “Bada na raīganima kaiteka ya tavana.” Avedi da taudi rauboni kaikaiyovudie adi giuuma kabe ti paīgopaīgo, bo tauma kabe leta kē girumi be umanama kē riuriuedi, “Bada na raīganima kaiteka ya tavana.” Inam matabuna kaiyovu. ³ Nam aitau ei buemi be koi sumaīge.

Bada na raīganima nam tokare e tava makai. Noīgone banaga toitoi adi waisumaīgama ta gosedi be Mamaitua ta mia tautauriena. Inam raīganine Mamaitua tauwai īavienama e maīgatarana. Tauna vutuna gewagewa tauwai tubuīgidima. ⁴ Tauname e kawa saīge

* ^{2::} ‘Mamaitua tauwai īavienama’ Gurik bonane ya riuna: Tarawatu tautuaīgaienama. Uma baneginama tauna noīgone e naīgonaīgona, be tarawatu matabuna tauriutuātuaīgaienama.

munaŋe, be Mamaitua be yaba matabudi banaga ta rarau duneedina e riuntuatuaŋaiedina, be Mamaitua na tempolma nopone e saŋa da e mia, be tauname e riu munaŋe be e riuna, "Taugu vutuna Mamaitua." ⁵ Ko noŋoti da taugu taumi mate tè miamiana raŋanine, uma yabedima matabudi è riuwai nonoŋimina. ⁶ Be Mamaitua tauwai ŋavienama yodi sibo ya verauna, be aba inam baneginama e kaididi be e raberabena, taumi koya kataiena.

⁷ Mamaitua taumia tautaurienama na rewapanama kaiteka mareŋa waimoisirie e noyanoyana, be aitau da taukaididinama ya kaididi be e raberabena, naumeiki da na raŋanima boruborune, e raukai gose be e variana. ⁸ (v8a) Yodibe inam baneginama Mamaitua tauwai ŋavienama e maŋatarana. ⁹ Mamaitua tauwai ŋavienama tauna tokare Seitan na rewapanae e maŋatarada da Seitan na noyama e voiedina. Be Seitan rewapanae ute da inam baneginama voia be mataira dosidima e voiedi da banaga sibo ya kaiyovuedina. ¹⁰ Be yaba toitoi e voiedi be banaga kwakokwakodima e boru waideŋedina, baninama taudi Mamaitua na riukauama a tuaŋaie, be nam ti sumaŋena da yawasana sibo a banavi. ¹¹ Inam kauidima aubainama Mamaitua banaga e voiedi da taudi kaiyovu tai sumaŋedi be tai muriwatanedina. ¹² Yodibe matabudi adi kovoŋama dosinama ta paŋona, baninama riukaua nam ti sumaŋena, be taudi gewagewa awai nuapaŋo guratena aubainama. (v8b) Be Bada Yesu na kaba verau munaŋama raŋanine, yavutune Mamaitua tauwai ŋavienama e suve waibakoko, be Yesu neneŋgarine e kawa gewagewa be e kawa koakoana.

Ko midi da bagibaginaŋa

¹³ Yau bana, Bada ewai nuapaŋoemina aubainama, tauma raŋan matabuna sibo Mamaitua kèi kaiwena, baninama tauna noŋone ya vine dokemina da na yawasanama ko paŋona. Uma yawasaninama koya paŋopaŋona maika, Arua ya voiemi da taumi banaga babaumima, be mate taumi Mamaitua na riukauama koyai sumaŋena. ¹⁴ Inam baninama tauma ama rauguguyama aubainama, taumi ya vinemina da tokare Bada Yesu Keriso neneŋgarine ko miana.

¹⁵ Vutuna aubainama yau bana, ko midi da bagibaginaŋa, be aba mudumaie bo letae kewai katakataimina, vutudi ko kaidididina.

¹⁶ Tauda dà Badama Yesu Keriso, be Tamadama Mamaitua isedima tauma ka kaisuŋusuŋuna, baninama taudi ai nuapaŋoeda be adi raunuatoie a duŋudana da tauda tokare marae tè mia nonoŋana. ¹⁷ Be mate tauma ka moimoiragina da tauna yaŋoro e duŋumina, be rewapanae utemi da taumi ami giuma verediŋa be ami voiama verediŋa ko voiedina.

3

Pol moiragi yai baŋena

¹ Yau bana, yodi inam kawai baŋana da aubaimaima ko moiragi da Bada varinama sibo ya daberara makai be banaga sibo a vivirena, maika taumi ȣaromie. ² Be mate ko moiragi da banaga gewegewedima nimedie be sibo Mamaitua yai yawasaninama. Baninama nam banaga tabutabunama i sumaŋana, be ³ Mamaitua tauna vutuna patupatutunama, tauna tokare rewapanae utemina, be mate Mamaitua tokare tauraukivigewagewa na rewapanae be e midi ȣaŋarimina. ⁴ Tauma Bada isane ka noŋonoŋotina da taumi aba ȣaromie kè riuriu vavasaŋemina nama ko voivoiedina, be yaŋoro da ko voiedina. ⁵ Be ka moimoiragi da Bada nopolimima sibo yai keda dokena Mamaitua na wainuapaŋoe, be Kerisoe sibo koya midi da bagibaginaŋa.

Nam ko matagayawa!

⁶ Be yau bana, yodi Bada Yesu Keriso isane ka riuriu vavasaŋemina da raŋan matabuna tauwai sumaŋa matagayagayawidima ko voredina, baninama taudi nam ama waikatakataima ruvane tima miamiana. ⁷ Taumi ama voiama koya kataiedina, vutuna aubainama taumi sibo koya ruvamai, be nama koya miana. Tauma taumi mate tè miamiana raŋanine, tauma nam ke matamatagayawana, ⁸ ibewa, tauma kupi da suara

kè noyanoya guratana be nam ami kanima ke kanikani yababena. Ibewa da tauma ama noyae kani kè paŋo be kè kanikanina, be nam aitau ke tainuaboyamna. ⁹ Tauma ama didimanama e kenakenana da taumi sibo tauma koyai kani bagibagimaina. Be tauma nam nama ke voiana, baninama tauma kè ȣoeȣoena da mataira verenama sibo kè voie be koya kitana. ¹⁰ Be tauma taumi mate tè miamiana raȣanine, tauma umanama kè riu vavasaȣemina, deȣoda aitau nam ima noyanoyana, naumeki da tauna nam e kani.

¹¹ Be tauma kè vaiena da banaga ȣesaudima ȣaromie matagayagayawidima ta mi-amiana. Taudi nam tima mia genuana, be tubuȣidima anisagunama noyanama tima voivoiena, ibewa da taudi tai vadasaȣa be tawai karakarakutu naȣona. Taudi inam tunidiȣa ta kwapukwapi yababena. ¹² Tauma Bada Yesu Keriso isane inam nama banegidima kawai baȣedi bo ka riuriu vavasaȣedina da taudi sibo a mia genuanana, be mabidie a noya da sibo adi kanima a banavina. ¹³ Be taumi yau banagama, raȣan matabuna sibo vere koya voivoiedina be nam tunimima ya tuaȣai.

¹⁴ Deȣoda aitau riumaima uma letanama nopone nam ei muriwatane, naumeki da inam baneginama ko kita porena, be nam tauna mate koi rawateȣeimi. Inam kauine tauna tokare e tunimayaȣa be ¹⁵ deȣoda tokare na noȣotama e vitarena. Be nam ko voie da ami ȣaviamma e tubuȣa, ibewa da ko raukurena, baninama inam taumi turemima.

Waikaiwa damodima

¹⁶ Yau bana, suba Badanama raȣan patapatanama suba sibo ya utemina, yaba matabuna ȣarone. Bada taumi ȣaromie e miana.

¹⁷ Taugu Pol, uma waikaiwinama taugu nimaȣomigue è girumina. Yodi taumi ko kataie da uma letanama riukaua taugu nimakiviguma. Uma inam taugu yau girumama.*

¹⁸ Dà Badama Yesu Keriso na raukiviverema ȣaromie e kenana.

* ^{3:17:} Leta tabutabunama Pol na taugirumama ya girumina. Be vers 17 da 18 taudiȣa inam Pol taunaȣa nimane ya girumidina.

Timoti 1 na letama pakanama

Pol na waikaiwama

¹ Mamaitua tauwai yawasanidama be Yesu Keriso, taudi a vinegu be a riu vavasağegu da taugu Pol apasol è tubuğana. Be Yesu Keriso tauna vutuna tà raberabena da tokare tà kitana.

² Tam Timoti ğarome uma letanama yà girugirumina. Am waisumağe tam taugu natuğomiguma.

Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi raukiviverema, adi raunuatoima be adi subama ğarome ta kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima kwai ğakedina

³ Rağanine taugu Masedonia provinsnama nağonama aubainama, taugu è riu vavasağemna da tam Epeses meagainama nopone kwa mia be tauwai katakatai kaikaiyovudima matabudi kwai ğakedi da nam kaiyovue banaga tai katakataidi. ⁴ Be mate taudi nam giu poredima kaikaiyovudie* bo kimta poredima ğarodie sibo yawasana a kerikeri wanedi. Inam kauidie taudi adi rağanima tawai yakaredina. Taudi nam sibo inam yabedima ai tarapiriedi be a kawa nuarağerağedi, baninama inam kauidie waikawa sağasağta tubutubuğana. Inam kauidima tokare nam dà waisumağe ta saguda, be Mamaitua tài muriwatane, ibewa. ⁵ Yau riuvavasağama yà riuriuemna tokare na damonama inam wainuapağō. Be inam wainuapağonama inam nopolidima vereverene be adi noğotama vereverene tai nuapağona. Yodibe adi waisumağama tokare ei rewapana, be tauwai katakatai kaikaiyovudima nam tai muriwatanedi.

⁶ Be banaga ğesaudima inam yabedima veredima kaiteka a gosedi, be giu kavekavedima tawai tarapiriedina. ⁷ Taudi ta noğonoğota munağedina da taudi kabe tarawatu tauwai katakataidima veredi, be ibewa. Be avedi da adi giuma vaiedima ai rewapana kauana, be yağoro taudi aba ta giuguedina, banidima nam ti kataiedina. ⁸ Tauda tè kataienai da tarawatu inam yaba verenama, değoda tarawatu banaga tà giu waibatedina.

⁹ Be mate tè kataienai da Mamaitua tarawatu ya voiena nam banaga veredima aubaidi, ibewa da banaga gewegewedima aubaidima,

- taudi aitaúga tarawatu tauwai katikotovidima,
- aitaúga tarawatu taurawağaiğaiédima,
- aitaúga Mamaitua tauriutuatuağaienama,
- aitaúga gewagewa tauwai nuapağoenama,
- aitaúga nopo miremiredima,
- aitaúga Mamaítua tauwai diboğinama,
- aitaúga tametamedi, tinetinedima be banaga ğesaudima mate tauwai guridima.
- Bo aitaúga ¹⁰ tauwai soğga yababayaba,
- aitaúga monamonağedima ta gosedi be ta nağó waiwaiivi adi banagama waiwaiivi mate be tautauğoma adi banaga tautauğoma mate tawai kawa soğana,
- taudi aitaúga banaga ta danenedi be ta raraú gimaredina,
- taudi aitaúga tawai kaikaiyovu be etare tawai bovibovina,
- be taudi aitaúga yaba toitoi gewegewedima ta voivoiedina, be inam yabedima Mamaitua na waikatakataima didimanidima nopolidima nam tima kenakena.

Inam nama banegidima aubaidima Mamaitua tarawatu ya voiedina. ¹¹ Be waikatakatai riuriukuinama inam vari verenama nopone e kenakenana. Inam varinama vutuna Mamaitua ya utegu be yà raraú guguyena. Tauna vutuna boruboruminama, be ya vere vavasağana.

* ^{1:4:} Giu poredima maika wamba kumakuma, be ğesaudima mate.

Pol Mamaitua yai kaiwena na raunuatoima aubainama

¹² Taugu èi nuavere kauana, baninama dà Badama Yesu Keriso rewapania ya utegu be ya nōgoti da taugu patupatutuguma, vutuna aubainama ya vinegu da taugu na noyama yà voivoiena, ¹³ avedi da taugu boni sorukeakea banegiguma, Keriso èwai dibōgi, be tauwai sumāgenama è raraukivi gewegewedina. Be Yesu Keriso ya raunuatoieguna, baninama inam rāganine taugu nam e kataienia aba è voivoie. Inam rāganine taugu yāgoro nam ewai sumāge, be wainuapāgo nopolguma ya mōgavuna. Dēgoda tauda dà Badama Yesu Keriso mate tà mia tenāgana, inam kauidima nama tokare ̄garode ta tubūgana.

¹⁵ Banaga matabudi sibo a kataie da taugu aba yà giuena inam giu riuriukauinama be taudi sibo ai aninena: Yesu Keriso dobue ya yovona, banaga gewegewedima ei yawasanidina aubainama. Be matabudi nopolie taugu naumeki è gewagewa vavasāgana, ¹⁶ vutuna aubainama Yesu Keriso ya raunuatoieguna da tokare banaga matabudi ̄garogue ta kita be ta kataie da tauna ewai raba nuetauna da gewagewa banegidima tokare yawasana kenakena nonōginama e utedina, dēgoda taudi Keriso tai sumāgena rāganine.

¹⁷ Mamaitua tauna guyau miamia nonōginama. Tauna miamia moisirinama be guri nam i kataienia, tauna taunāga vutuna Mamaitua, be banaga matabuda sibo tauna isanama tè kawa sāge be tè kaisūgusūgu nonōgena. Inam riukaua.

Pol Timoti nuanama ya boruna

¹⁸ Timoti natuguma, uma giudima taugu yà riuemna: Aba nōgone awai perovetaena ̄garome ta tubūgana, vutudi kwa nōgotidina. Tam inam riudima kwa ragaudi be vari verenama aubainama kwai ̄gavia kauana. ¹⁹ Be am waisumāgama kwa kaididi da badonāga, be nōgota didimanidima aba nuama e riuriuemna nama kwa voiedina, inam kedane tokare kwai ̄gavia kauana. Banaga ̄gesaudima taudi nōgota didimanidima aba nuedima ya riuriuena nama nam ti voiedina, be tauwai katakatai kaikaiyovudima awai muriwatanedina. Vutuna aubainama adi waisumāgama ya kovina, maika waga kabe kira debane i raukaisāga be i monumonu. ²⁰ Tautaūgoma rabui isedima Himeneas be Alexandra taudi mate inam banegidima nopolie. Vutuna aubainama Seitan nimane è biridina, dabudine taudi sibo a kataie be nam Mamaitua sibo ai dibōga munāge.

2

Pol Timoti ya riuena da nema sibo ai taparoro bakona

¹ Taumi aba sibo koya voia dokena inam umanama: Nōgone taumi banaga be Mamaitua poudie ko midi be banaga aubaidima ko moiragi be Mamaitua koi bāga da e sagudina. Be mate Mamaitua koi kaiwena banaga matabudi aubaidima. ² Inam kauinama tenēgine nama ko moiragina guyaguyau be waibabada aubaidima, da tauda tokare subae tà mia genuana be Mamaitua tà voteyeteye be tài kawa vivirana. ³ Uma inam kaua verenama Mamaitua tauwai yawasanidama, inam kauine ewai nuaverena. ⁴ Baninama tauna e ̄goēgoena da banaga matabudi yawasana kenakena nonōginama sibo a banavi be riukaua waikatakatainama sibo a kataienia. ⁵ Baninama Mamaitua inam tenāga, be banaga tenāga Mamaitua be banaga poude e midimidina, inam Yesu Keriso, ⁶ tauna vutuna banaga matabuda taumidīgāgaridama, baninama Mamaitua rāgan ya boruborue Yesu Keriso na yawasanama yai utaena banaga matabudi aubaidima, be yodi Mamaitua nuanama ya subana. ⁷ Taugu yà riuriu kauana be nam ama kaikaiyovuna, inam kauinama aubainama Bada ya vinegu da taugu apasol be vari verenama yà rauguguyena. Be taugu riukaua waikatakatainama eteni banegidima yài kataidi be tai sumāgana.

Tautaūgoma be waiwaivi adi giuma

⁸ Taugu yà ̄goēgoena taumi dēgo dēgo ami kaba wairawatēgeima rāganine, tau-taūgoma nimedima ta kaisūgu be ta moimoiragina rāganine, taudi sibo nopolidima vereverene a moimoiragina, be nam medi bo ̄gasi mate. ⁹ Be mate yà ̄goēgoena da waiwaivi sibo ai gara kaua be tubūgidima sibo a semo kauedina. Be nam yaba

waimataveraveraudie debedima a waisiedi, be nam anibasa yabedima sibo a kotedi maika gara waimataveraveraudima, bo waisia ġesaudima tabutabu maika posaru bo komakoma, inam avedi. ¹⁰ Deġoda taudi Mamaitua tawai sumaġena, naumeki da taudi voia veredie nōpodima sibo ai siana, inam nama waisianama Mamaitua matane ya verena.

¹¹ Taparoro babadidima tawai katakataina raġanine, waiwaivi sibo a voyaġota, a kayokoa be ai beavaia ġomana, be tautauġoma adi waibadama dibune sibo a miana. ¹² Be taugu nam waiwaivi amawai aninedina da taudi tautauġoma sibo ai katakataidi, ibewa da taudi sibo ai nuatuġutuġu, be nam sibo tautauġoma adi gabuma a paġo be ai bada. ¹³ Baninama Mamaitua noġone Adam ya voia dokena, be muriġa Ivi. ¹⁴ Be Seitan Ivi ya kaiyovue da ya beku be gewagewa ya voiena, be nam Adam. ¹⁵ Be waiwaivi adi noyama naumeki da sibo ai natunatunana. Be mate adi waisumaġama Keriso ġarone, be adi wainuapaġoma sibo a kaiguratedi, be a mia kauana Mamaitua na ġoane nama. Inam kedane tokare Mamaitua ei yawasanidina.

3

Ekalesia babadidima adi giuma

¹ Uma giunama yodi aba ya riuemina inam riukaua: Deġoda aitau ekalesia debanama waibadenama e ġoeġoena, inam naumeki tauna noya verenama e ġoeġoena. ² Be inam baneginama tauna na yawasanama sibo umanama:

- Tauna yawasana didimanine miemieninama,
- be nam aba e voia waigewa da banaga tai giugjue.
- Be tauna waivi tenaġa e naġi be vutunaġa e rabena,
- be inam baneginama miamia genuaninama, be nam voivoia yababayabina,
- be tauna na noġotama matabudi didimanidiġa,
- be tauna voyaġota be vivira baneginama,
- be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kauedima.
- Be tauna Mamaitua na damma tauwai katakataidima,
- ³ be nam tegobua banegina,
- be nam sorukeakea banegina.
- Tauna vovoyaġotinama be nam kayokayo medimedina,
- be nam mane tauwai nuapaġoenama banegina.
- ⁴ Tauna na vadama banegidima ei bada kauedina keda verene, be e kita da na sedama tauna ta voteyeteyena. ⁵ Be deġoda tauna na vadama banegidima ġarodie nam ei bada kaua, inam tokare nam teneteneġina da Mamaitua na damma ġarodie ei bada.
- ⁶ Be tauna nam sibo waisumaġa vaunama banegina, baninama deġoda tauna nōponama rauguyaguyau e moġavu, be tokare kovoġa e banavina maika Seitan.
- ⁷ Be banaga nam waiwaisumeġidi mate tauna sibo a vivivivrena be a kawakawa saġena, be deġoda ibewa, inam tokare banaga tai giugjue be Diaboro na kwaroe e raukaisaġa be e tikonina.
- ⁸ Be kauinama teneġinama ekalesia taurabedima nama.
 - Banaga matedie taudi banaga viviviredima,
 - be nam banaga tauriu waimatakoedi.
 - Be nam tegobua banegidi,
 - be nam kaiyovue a raraу mane bo a raraу purapura.
 - ⁹ Taudi adi noġotama didimanine waisumaġa waikatakataidima ta kaididina. Inam vutuna Mamaitua yai maġatarina ġarode.
 - ¹⁰ Noġone ko kita wairuvedi, be deġoda nam aba gewagewanama ġarodie ko banavi, naumeki da taudi Mamaitua na damma ta rabedina.
- ¹¹ Be kauinama teneġine adi waiwaivima nama.
 - Banaga matedie taudi waiwaivi viviviredima,
 - be nam tawai mena bo tawai karakarakutu.
 - Be taudi miamia genuanidima, be nam voivoia yababayabedi,

• be taudi waiwaivi patupatutudima.

¹² Be ekalesia taurabenama tauna waivi tenaḡa kavakava ya naḡina. Be tauna na sedama be na vadama banegidima ei bada kauedina keda verene. ¹³ Deḡoda ekalesia taurabenama e noya kauana, banaga tauna tokare ta kawa saḡe, be tauna ma raudebatorana Bada Yesu Keriso ei matematena banaga noḡodie.

Mamaitua waikatakatai riuriukauinama ewai maḡatarina

¹⁴ Taugu yà noḡonoḡotina da raḡan ḡaubonaḡa yà verauna ḡaromie, be taugu yaḡoro uma letanama yà girugirumina tam ḡarome, ¹⁵ baninama deḡoda taugu nam yà verau, tam kaite kuya kataiena da Mamaitua na vadae tauwai sumaḡa nema sibo a vivira bakona. Taudi vutudi riukaua Mamaitua miamia nonoḡinama na damma, vutuna aubainama taudi Mamaitua na waikatakataima kadi tuatuama.

¹⁶ Mamaitua waisumaḡa riuriukauinama yai maḡatarina ḡarode, nam aniriuriu nuababaḡe, baninama inam umanama,

Keriso tubuḡe ya maḡatarana,

be Arua Babau ewai maḡatarana da Keriso tauna naumeki didimana baneginama.

Be anea tauna a kitana.

Be tauwai sumaḡa dam matabuna ḡarodie tauna a rauguguyena,

be banaga dobu matabuna tauna ai sumaḡe,

be Mamaitua ya nawena marae.

4

Tauwai katakatai kaikaiyovudima

¹ Arua Babau umanama e riuriu yaḡedana, da raḡan damodie tauwai sumaḡa ḡesaudima tokare waisumaḡa ta gosedi be arua kaikaiyovudima tai muriwatanedina. Be mate taudi penama adi waikatakataima tai sumaḡedi be tai muriwatanedina. ² Banaga kaikaiyovudima taudi inam waikatakataidima kaikaiyovudima tawai daberaridina, baninama noḡota veredima taudi ḡarodie matabudi a yanisarana.

³ Inam banegidima tawai katakataina da banaga nam sibo ai naḡi. Be mate ta riuriuna da kani ḡesaudima banaga sibo a widinedina. Be inam nam nama. Mamaitua kani matabudi ya voiedina anikani aubainama, be aitauḡa riukaua tawai sumaḡena, taudi Mamaitua tai kaiwe be inam kanidima ta kanidina. ⁴ Yaba matabuna Mamaitua ya voivoiedina inam taudi yaba veredima, be nam sibo tè riutuaḡaiedi. Tauda Mamaitua sibo tèi kaiwe be muriḡa da tè kanina, be Mamaitua matane inam kanidima matabudi veredima, ⁵ baninama inam kanidima Mamaitua riune be moiragie tokare kani babaudima ta tubuḡana.

Ekalesia babadidima nema sibo a mia be a noya bakona

⁶ Deḡoda inam giudima nama tauwai sumaḡa kwai katakataidina, naumeki da tam inam Yesu Keriso na taunoyama veremma. Inam kedane tokare banaga ta kataiem da tam Bada kwawai sumaḡena, be riunama vutuna kwawai muriwatane be kwa kanikani bagibagiena. ⁷ Giu poredima kaikaiyovudima be bua giudima kwa gosedina. Be kwa kita da tam kwa kaigurate be Mamaitua na ḡoane nama kwa miana. ⁸ Be yawasana tubuḡe tè kaiguratenetra inam naumeki, be tokare damone nam aba. Be yawasana Arue tè kaiguratenetra, inam ya vere kauana, baninama damone yawasana kenakena nonoḡinama yodi da nokoi tokare tè banavina. ⁹ Riu matabudi è riuriuemna inam riukaua, be inam riudima sibo kuyai aninedi be kuya ragaudina. ¹⁰ Tauda tè noyanoya guratana da Mamaitua riunama tài daberarina da banaga tài sumaḡe be yawasana tè banavina. Baninama tauda Mamaitua yawayawasaninama tåwai sumaḡena. Tauna vutuna banaga matabudi ei yawasanidina, deḡoda taudi tai sumaḡena.

¹¹ Inam kauidima banaga kwa riu vavasaḡedi be kwai katakataidina. ¹² Tam banaga vaumma, be nam aitau sibo ya kita waiyovoḡem. Tam banaga matedie voia verediḡa kwa voiedina, am giue, am yawasanae, am wainuapaḡoe, am waisumaḡe, yodibe banaga

tokare ta kitam be tai muriwatanemna. Be yawasana miremiredima nam kwa voiedi. ¹³ Be girugiruminama poranama be vaunama patara nōgodie kwa siesievidi, kwa rarauguguyedi be banaga kwawai katakataidi be taugu yà verau munāgana.

¹⁴ Be puyo Arue Mamaitua ya utemna nam kwa gose. Rāganine ekalesia baba-didima nimedima debame a boru be am noyama awai perovetaena, dabudine inam puyonama kuya pājona. ¹⁵ Uma kauidima matabudi è riuriuemna kwa voiedina nuama tabutabune, dabudine banaga tokare ta kita da tam am waisumāgama e moramorabana. ¹⁶ Am yawasanama be am waikatakataima rājan matabuna kwa kita yāgedina, baninama dēgoda nama kwa voiana, tokare tam be tauwai beavaia mate kwai yawasana tenāgema.

5

¹ Nam airāgan bada poranama kwa riu badobadoe, avedi, be nuataūga āgarone kwa giuna maika kabe tam tamāgomim. Be tautaūgoma vaudima āgarodie kwa giuna maika kabe tam tasitasim. ² Be waiwaivi poredima āgarodie kwa giuna maika kabe tam tinatinam, be guguini āgarodie kwa giuna maika kabe tam nuvunuvum, be nam nōgota miremiredima mate.

Kaiyababa kadi raukurama

³ Dēgo kaiyababidima nam aitau taurabedi, inam taudi kwa rabe kauedina. ⁴ Be dēgoda kaiyababa na sedama bo yatayatanama tima miamia, naumeki da taudi sibo nōgone Mamaitua a vivire be adi dosima a rabe kauedina. Inam kauine taudi adi dosima be yateyatedima adi wairabarabama tawai maesina. Inam kauine Mamaitua ewai nuaverena.

⁵ Be dēgoda kaiyababa taunāga e miamiana, be nam aitau taurabena, tauna na nōgotama matabuna Mamaitua āgarone ya boru, be kupi da suara e moiragi be sagu ewai bāgena. ⁶ Be dēgoda kaiyababa tubūginama e rarauguyaguyauena, inam waivinama kaite arue ya gurina, avedi da yawayawasaninama e miamiana. ⁷ Inam giudima banaga kwa riu vavasāgedina. Yodibe tokare nam aitau ei wavudi be e riuna, “Tam nam dosi kuma raberabe kauedina.”

⁸ Be dēgo baneginama na vadama banegidima be na dosima nam e rabe kauedi, inam banuginama tauna na waisumāgama e kawakawa koakoana. Inam baneginama na gewagewama ya moraba vavasāgana, nam eteni banegidima maika.

⁹ Dēgoda ai kaiyababa e verauna isanama pepae boru sāgenama aubainama, kwa kita da tauna na modima 60 be nokoi ya nājona. Tauna isanama kwa girumina da tauna sibo sagu ya pājona. Be mate kwa kita da tauna na taūgomama tenāga kavakava, ¹⁰ be banaga ta vivivirena tauna na voiama veredima aubainama, maika seda ya yosiyosidi bo banaga na vadae a tavatavana taurabe kauedima, be tauna voyāgote tauwai sumāga āgarodie yawai taunoyana. Be banaga adi nuaboyae ya sagusagudi, be yaba veredima toitoi mate ya voivoiedina. Inam kaiyababinama isanama kwa girumina.

¹¹⁻¹² Be banaga vaudima tawai kaiyababana, taudi nam isedima pepae kwa girumidi. Baninama avedi da taudi adi saugama kaite a boru da kabe nam tai nāgi munāgaa. Be yāgoro taudi vaudima aubainama tokare tubūga na āgoanama e raurubudina, taudi tokare aba Keriso āgarone a sausaugena ta nōgota tuāgaaie be dēgoda waināgi munāgaa ta āgoena. Be inam kedane adi saugama tokare tai kati kotovi, be kovōga ta banavina. ¹³ Nam vutunāga be mate taudi matagayawa, be vadāga ta nāgo babara tawai karakarakutu, be banaga mududie giu ta ragaudi be ta giugiu nawedina kabe taudi adi giu. ¹⁴ Uma kauinama sabine yau raukurama kaiyababa vaudima āgarodie yà boruboruna da taudi sibo ai nāgi, ai natunatuna be adi vadama a rabedina. Inam kedane na āgaviana tokare nam tenetenēgina da āgarone ei mena. ¹⁵ Be kaiyababa āgesaudima kaiteka Keriso a gose be Seitan tawai muriwatanena.

¹⁶ Dēgoda ai waivi Bada Yesu tauwai sumāgenama, be na vadae kaiyababa e miamiana, naumeki da tauna sibo inam kaiyababinama ya rabe kauena, be nam ekalesia vita e

utedi. Be kaiyababa ġesaudima wainuatoitoidima nam aitau da sibo a sagudi, naumeki da ekalesia taudi vutudi sibo a sagudina.

Mamaitua na damma babadidima adi giuma

¹⁷ Deġoda ekalesia babadidima Mamaitua na damma tawai doka kauedina, naumeki da ko vivira kauedi be koi maesidina. Be aitauġa da ta rarauguguya be tawai katakataina, taudi naumeki da maesa verenama ko utedina. ¹⁸ Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna,

“Kau kaikaivainama ami noyama e voivoiena raġanine, nam mudunama ko panitom, ko gose da tauna e kanina.”

be mate Bada Yesu ya riuna, “Taunoya naumeki da na maesama sibo ya paġona.”

¹⁹ Ekalesia kana badama nam kwai wavu yababe, be deġoda banaga rabui bo rabuiteġa tai matamatana, inam naumeki. ²⁰ Be aitau da gewagewa e voiena, tauna patara matedie kwa riu matai ġomena, dabudi banaga ġesaudima mate ta kita be ta nairana.

²¹ Mamaitua be Yesu Keriso be na aneama vinevinedima matedie yà riuriu vavasaġemna da uma giudima kwa voteyeteyedina, be nam aitau kwai muri naġonaġo.

²² (v22a) Nam kwai paparana be ekalesia badanama vaunama debane nimamma kwa boru be kwai anina makaie, deġoda na gewagewama tam mate tokare wavunama kwa paġona. ²³ (-) ²⁴ Baninama kwa noġoti da banaga ġesaudima adi gewagewama banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena da inam banegidima tokare kovoġa ta banavina. Be banaga ġesaudima adi gewagewama semoe ta kenakenana, be yaġoro tokare ġavoe ta maġatarana. ²⁵ Be teneġinama nama banaga ġesaudima adi voiama veredima banaga matabudi ta kitedi be ta katakataiena. Be banaga ġesaudima adi voiama veredima semoe ta kenakenana, be yaġoro tokare ġavoe ta maġatarana.

(v22b) Kwa kita da tam veremma, nama Mamaitua matane kwa miana. (v23) Nam upa taunaġa kwa tegotego, be waen ġaubonama mate kwa tegona kapomma anisagunama aubainama, baninama tam kana raġanie kwa sidasidana aubainama.

6

Taunoya adi giuma

¹ Taunoya taudi adi babadama sibo a vivira kauedina. Inam kauine tokare Mamaitua isanama be dà waikatakataima nam ta kawa gewegewedi. ² Be deġoda ami babadama waisumeġidima, naumeki da ko vivira kauedi be nam ko noġota tuatuaġaiiedi be ko riuna, “Aa, inam tuatuaġadama, nam bonedima tà vaie.” Inam avedi, be ġarodie ko noya guratana, baninama taumi matabumi tauwai sumaġa, be inam kauine taumi taudi ko sagudina.

Waikatakatai kaikaiyovudima be waiguyau riuriukauinama

Inam riukuidima kwai katakataidi, be tauwai sumaġa matabudi kwa riu guratedi da taudi sibo inam riudima a voteyeteyedina. ³ Deġoda aitau waikatakatai tabu ewai katakataimi, be dà Badama Yesu Keriso na waikatakataima nam e ruva, bo Kuristen na mia kauama waikatakatainama nam e ruva, ⁴ inam baneginama nam aiyaba i kataiena, ibewa, tauna nophonama rauguyaguyau be sida ya moġavuna. Vutuna aubainama raġan matabuna giu banidima debedie ewai saġasaġana. Be inam waisaġasaġanama damone nuaraġaraġa, waikawa ġasiġasi, unura be waikarakarakutu ta tubutubuġana. ⁵ Inam nama banegidima raġan matabuna gewagewa tauwai tubuġidima. Baninama taudi adi noġotama a sidana, be nopolima waitupa kaiyovu a moġavuna, be nam riukaua ti kataiena. Taudi tawai noġotana waikuristen inam kabe waiguyau anipaġonama kedana.

⁶ Waikuristen nophon deġoda aba tè paġona inam naumeki, baninama taudi inam Arue tèi guyauna. ⁷ Baninama tinadama yawai tubuġidana raġanine, taudi nam aiyaba te paġo be mate uma dobune te tubuġana. Vutuna aubainama dà kaba gurima raġanine, nam tokare aiyaba tà paġo be mate tà naġo. ⁸ Be deġoda kani be gara tè banavidina, inam naumeki. ⁹ Taudi aitauġa da waiguyau ta ġoġoe guratena, taudi raurubue ta

bekubekuna, maika kwaro kabe i tikotikonidi. Inam rağanine taudi nopolie noğota gewegewedima be buebuedina toitoi ta sağasağana. Inam kauidie taudi gewagewae ta nağonağona. ¹⁰ Baninama mane wainuapağoenama ko noğoti da inam gewagewa tabu be tabu waramidima. Banaga ġesaudima adi waisumağama a gosedina, baninama taudi mane ragaudima a ġoe guratena, aubainama a voia munağedi da nopolima nuaboya da nuaboya ya moğavuna.

¹¹ Be tam Mamaitua ġaronama aubainama, inam yawasanidima kwa gosağga be kwa raurubu gurata da yawasana didimanidie kwa miana. Be mate Mamaitua na ġoane kwa miana, be waisumağga, wainuapağgo, damipore be voyağota, vutudi kwa ragaudi da ġarome. ¹² Be waisumağga aubainama waiğavia verene kwai ġaviana, yodibe yawasana kenakena nonoğinama kwa pağona tam aubaimma. Tam matamata toitoi noğodie kuya midi be kuya riuna da Keriso kuyai sumağena, inam rağanine Mamaitua ya vinemna da inam yawasaninama kwa pağona. ¹³ Mamaitua yaba matabuna yawasana tauutenama, be Yesu Keriso, tauna vutuna Pontis Paelat noğone ya midi be riukaue ya giuna. ¹⁴ Taudi matedie taugu yà riuriu vavasağemna da uma giudima matabudi kwai muriwatanedina da tam tokare nam aitau aba gewagewanama ġarome e vato. Nama kwa miana, naumeki da rağan boruborune dà Badama Yesu Keriso e mağatarana. ¹⁵ Inam rağaninama Mamaitua boni ya vinena, tauna vutuna Mamaitua vere vavasağinama. Be taunağga riukaua Bada be guyaguyau matabudi adi guyauma, be babada matabudi adi Badama. ¹⁶ Tauna taunağga nam airağan e guri. Be na kaba miama inam yana boruminama yai rewapano vavasağana, nam aitau teneteneğina da na kaba miama diane e nağjo. Be nam aitau değjo, boni da yodi i kita rubuna. Tauna isanama tà kaisuğgu nonoğena, be rewapano tauna ġarone e kenakena nonoğana. Inam riukaua.

¹⁷ Banaga waiguyaudima uma dobune kwa riu vavasağedi da taudi nopolie nam sibo a rauguyaguyau, bo adi noğotama adi waiguyaue a biridi, avedi, baninama inam yabedima matabudi tokare ta samoana. Be taudi Mamaitua vutuna tai sumağena. Tauna vutuna yaba toitoi veredima nuadama aniwai nuaveredima aubainama e uteutedana. ¹⁸ Be kwa riu vavasağedi da taudi vere ta voiedi be tai guyauen. Be nuedima tabutabune adi banagama ġarodie ta pairuna. ¹⁹ Inam kauine taudi ta vovo kaukauana adi waiguyauma rağan muriğga aubainama da taudi tokare yawasana ta pağona, be inam yawasaninama tauna riuriukauinama.

²⁰ Timoti, kwa rabe kauem be am noyama aba Mamaitua ya uteutemna, vutunağga kwa kita watanina. Be banaga adi giuma kaikaiyovudima nam kwa ragaudi. Inam giudima nam Mamaitua na riukauama timawai muriwatanena. Taudi Mamaitua tauwai diboğinama, be taudi ta riuriuna da inam vutuna kabe Mamaitua na katai, inam matabuna kaiyovu. ²¹ Be taudi ta riuriuna da Mamaitua na riukauama kabe ti katakataie, ibewa da taudi waisumağga riuriukauinama a yakasina.

Mamaitua na raukiviverema ġaromie e kenana.

Timoti 2 na letama wairabuinama

Pol na waikaiwama

¹ Taugu Pol, Yesu Keriso na apasolma Mamaitua na ġoane ya riuporeguna da yawasana ya sausaugena yà rauguguyena. Be aitaūga Yesu Kerisoe ta miamiana, taudi inam yawasaninama ta paġona.

² Tam Timoti ġarome uma letanama yà girugirumina. Am waisumaġe tam taugu natuġomiguma. Tamadama Mamaitua be dà Badama Yesu Keriso adi raukiviverema, adi raunuatoima be adi subama ġarome ta kenana.

Waipatutu rauduġunama

³ Timoti, taugu Mamaitua yàwai kaiwena tam aubaimma. Tauna vutuna yau noġotama verene yàwai taunoyena, maika nema waġawaġaguma waġewaġedima a voivoiana nama. Be taugu raġan matabuna kupi da suara aubaimma yà moimoiragina. ⁴ Tam be taugu tèwai yamonedana raġanine, matasurumma yaġoro yà noġonoġotina. Vutuna aubainama taugu yà ġoeġoe guratena da sibo è kita munaġem be nuaguma ya verena.

⁵ Taugu è kataiena da tam Bada kwawai sumaġa guratena, maika nema boni yatamma Rois be tinamma Yunis awai sumaġana nama. ⁶ Vutuna aubainama taugu nimaguma debame è boruboruna raġanine, Mamaitua na puyoma ya utemna, vutuna kwa noġotina. Be inam puyonama kwa suve waikarakarati da e morabana, vutuna aubainama taugu yà riuriu guratema. ⁷ Mamaitua nam aninaira bo anitunimayaġa aruinama i utedana, ibewa da tauna Arua ya utedana inam rewapania, wainuapaġo be rabemunaġedama aubainama.

⁸ Vutuna aubainama dà Badama Yesu varinama giuenama banaga ġarodie nam kwa tunimayaġa. Be mate taugu Bada isane è diburana nam kwa tunimayaġegu. Be naumeki da tam kwai nuatoitoi saguguna vari verenama aubainama. Inam vutuna aubainama Mamaitua rewapania ya utedana.

⁹ Tauna vutuna yai yawasanida be ya vinedana da yawasana babaune tà miana. Baninama nam taudame dà verema aubainama i yawasanidana, ibewa da Mamaitua na raukiviverema be na ogama ruvane. Inam raukiviverenama Yesu Kerisoe ya utedana, muriġa da yaba matabudi yai tubuġidina. ¹⁰ Be yodi Tauwai yawasana Yesu Keriso ya yovoyovona raġanine, inam ogedima ya voivoiedina ewai maġataridina. Yesu Keriso tauna vutuna guri ya vaikoakoana, be vari verenama nopone yawasana kenakena nonoġinama kedanama yai kataidana. ¹¹ Mamaitua taugu ya vineguna da inam varinama verenama yà rauguguyena, be mate ya vinegu da taugu apasol be tauwai katakatai.

¹² Vutuna aubainama yodi uma dibure yàwai nuatoitoina. Be taugu yodi nam vutuna ama tunitunimayaġena, baninama taugu è kataiena da Yesu vutuna yàwai sumaġena. Be è katai kauena da tauna teneteneġinama da inam noyanama nimague ya boruboruna e rabe kauena, naumeki da raġan boruborune yà tavana.

¹³ Aba ġarogue kuya vaivae be kuya kitakitana, kedanama teneġinama kwai muriwatanena. Be Yesu Kerisoe kwa miana, waisumaġe be wainuapaġoe. ¹⁴ Be Arua Babau tauna vutuna nopode e miamiana na sague, Mamaitua riukaua ya uteutemna kwa rabe kauena.

¹⁵ Be tam kuya kataiena da tauwai sumaġa Eisia provinsne veraveraudima, taudi yau waikatakataima a tuaġaiena, vutuna aubainama taudi a gose poreguna, be Paigelas be Emogenas taudi mate a goseguna. ¹⁶ Be Bada na raukiviverema Onesporos be na vadama banegidima ġarodie sibo ya kenana, baninama tauna raġan matabuna ya vakitagu be yawai nuavereguna. Avedi da taugu dibure, be tauna yaġoro vakitaguma nam i nairana.

¹⁷ Be tauna Rom nopone ya tavatavana raġanine, tauna yai wanawana gurata da taugu

ya banaviguna. ¹⁸ Bada sibo Onesporos yai anine be ya raunuatoiena, Keriso na kaba verauma rağanine. Tam kuya kataien da tauna Epesesma ya sagu kaueguna.

2

Yesu Keriso na taunoyama verenama

¹ Be tam Timoti natuguma, kwa moiragi da Yesu Keriso na raukiviveree Mamaitua e voiem da kwai rewapanana. ² Aba taugu èwai kataimna banaga toitoi noğodie, vutudi banaga patupatutudima be waikatakataiyaga banegidima kwai kataidina, be taudi mate banaga ğesaudima tokare tai kataidina.

³ Tam Keriso na tauwai ğaviamma veremma, vutuna aubainama piripiri matabuna kwai dami poredina maika taugu. ⁴ Tam Keriso na tauwai ğaviamma aubainama nam uma dobunama na yawasanama ta taiparaparam, baninama değoda, tokare tori matanama nam kwa tainuavere. ⁵ Teneğinama nama reisis banegidima tokare prais nam ta pağō yababe, ibewa da noğone reisis raukurana sibo a voteyeteyedina. Be teneğinama nama tam, Bada na raukurama sibo kuya voteyeteyedina. ⁶ Be nama tausipi kwa noğoti: Aitau da e sipisipi guratana, tauna ğarone maura e kenakenana, be tauna sibo ya kani dokana. ⁷ Uma kaudima aba ya riuriuemna, vutudi kwai nuanoğonoğotedina, be Bada e sagum da yaba matabudi tokare kwa katai kauedina.

⁸ Nam airağan nuamma e koa da Yesu tauna vutuna guyau Deivid na dame ya tubuğana, tauna ya guri be Mamaitua ya kawa midisuğu munağena. Inam vari verenama vutuna taugu ya rarauguguyena. ⁹ Vutuna aubainama banaga taugu a panigu be dibure yāwai nuatoitoina maika kabe taudanedanene. Be Bada riunama taudi tokare nam ta pani be teneteneğina. ¹⁰ Taugu piripiri matabudi ya damidami poredina, baninama ya ğoeğoen da Mamaitua na vinevinema banegidima yawasana boruboruminama be kenakena nonoğinama Yesu Kerisoe ta pağona.

¹¹ Uma riudima ya riuemina inam riukaua:
Değoda tauda tauna mate tè guri tenağana,
naumeki da tauda tokare tauna mate tà mia tenağana.

¹² Değoda piripiri tà dami poredina,
naumeki da tauda tokare tauna mate tài bada tenağana.
Değoda tauna tà boviena,
naumeki da tauna tokare nama e boviedana.

¹³ Değoda tauda aba Keriso ğarone ta saugana, be inam sauginama değoda tokare tài kati kotovina,
be tauna aba ğarode ya sausaugena, inam sauginama tokare nam ei kati kotovi.
Baninama tauna tokare nam teneteneğina da tauname e bovi munağe.

Waikatakatai kaikaiyovudie kwa rabe kauemna

¹⁴ Banaga matabudi uma riudima kwa riuwai noğotidina. Taudi Mamaitua isane kwa riu vavasağedi da nam giu ğesaudima kaikaiyovudima debedie tawai sağasağ. Baninama inam nama giudima nam banibiribiridi, be tauwai beavaia ta kawakawa nuababağidi be adi waisumağama ta kawakawa gewagewana. ¹⁵ Mamaitua na noyae kwa kaiguratena, yodibe tauna e kitam be e riuna, "Tam taunoya veremma." Inam rağanine tam tokare nam kwa tunimayağga, baninama tam kaite Mamaitua riunama didimanae kwawai katakataina. ¹⁶ Banaga giu miremiredima be kavekavedima tauguedima nam kwai beavaiedi, avedi. Baninama banaga nama ta voivoiana, taudi tokare Mamaitua ta mia tautaurie, ¹⁷ be adi waikatakataima gewagewanama e daberarana sida guriguri maika. Be inam damnama nopone inam Himeneas be Piletas taudi mate, ¹⁸ baninama taudi riukaua a vakaiyati be ta riuriuna da gurie be midisuğu munağga inam bonika ya tubuğga be ya kovina. Taudi inam giudie taudi banaga ğesaudima adi waisumağama ta kawakawa gewegewedina.

¹⁹ Be Mamaitua na giuma riuriukauinama yaḡoro bagibaginaḡa ta midimidina, tuatua keritau maika. Be inam tuatuanama bogane Mamaitua na giuma umanama e kenakenana: “Mamaitua ya kataiedina aitaūga tauna ḡaroḡaronama”. Be: “Aitau da e riuna tauna Mamaitua ḡaronama, naumeiki da tauna gewagewa matabudi e gose poredina.”

²⁰ Vada dosinama nopone taragai tabu be tabu ta kenakenana. Taragai veredima inam gold be siruvae a voiedina. Be ḡesaudima inam kaie be doḡae a voiedina. Taragai veredima inam taudi raḡan dosidima aubaidima, be taragai ḡesaudima inam raḡan ḡoma aubaidima. ²¹ Vutuna aubainama tam aitau deḡoda Mamaitua matane kwa kawa vere munaḡemna, inam raḡanine tam babaumma taragai verenama maika, tam tokare Mamaitua e paḡomna na noyama verenama aubainama.

²² Be yarayaraga be guguini adi yawasanama gewegewedima kwa naḡo poredina. Be aitaūga nopolima verene Mamaitua tawai sumaḡena, taudi mate koi rawateḡeimi be didimana, waisumaḡa, wainuapaḡo be suba kededima, vutudi koi muriwatanedina.

²³ Tam banaga adi giuma kaikaiyovudie be buebuedie tawai saḡasaḡana nam kwai beavaiedi, avedi. Baninama inam giudima damodie waikawa riuriu be waikawa ḡasiḡasi ta tubutubuḡana. ²⁴ Bada na taunoyama tauna nam ei kawa riuriu, avedi. Be tauna kivinama e verena banaga matabudi ḡarodie, tauna sibo tauwai katakatai verenama, be piripiri taudamiporedima. ²⁵ Bada na taunoyama tauna avedi da ta riuriu tuatuaḡaiena, be tauna yaḡoro mareḡa tauriu tuatuaḡaienama ei katakataidina. Dabudine deḡoda Mamaitua e voiedi da nuedima ta vitaredi be Mamaitua na riukauama tai aninena. ²⁶ Inam raḡanine taudi tokare matedima e kaya be Seitan na kwaroma ta vorena. Tauna vutuna na kwaroe ya vunuḡidi be na ḡoane nama ya nawenawedina.

3

Raḡan damonama na piripirima

- ¹ Be uma kwa noḡoti, raḡan damone tokare piripiri be nuaboya dosidima ta tubuḡana.
- ² Inam raḡandie banaga tokare
 - taudime tai nuapaḡo munaḡedina,
 - mane tai nuapaḡoena,
 - ta kawa saḡe munaḡedina,
 - ta rauguyaguyauna,
 - tai diboḡana,
 - adi dosima ta rawaḡaiḡaiedina,
 - vere nam taikaiwa ḡaredi,
 - yawasana babaudima ta tuaḡaiedina,
 - ³ nam tai nuapaḡo,
 - nam noḡotaporaḡa ḡarodie e kena,
 - tai menamena guratana,
 - ta voia yababayabana,
 - kividima e korokoro vavasaḡana,
 - vere ta tuaḡaiena,
 - ⁴ adi banagama ta biri dobiḡedina,
 - nam noḡota kaua ḡarodie e kena,
 - noḡota poupouta ḡarodie e kenana,
 - tubuḡa na ḡoanama tai nuapaḡoena be nam Mamaitua,
 - ⁵ ta voiana maika kabe Kuristen, be Mamaitua na rewapanama nam ti kataienia.

Inam nama banegidima nam mate koi popo. Inam kauidima matabudi aubaidima raḡan damone piripiri be nuaboya dosidima ta tubuḡana, ⁶ baninama taudi vadaḡa ta naḡo be waiwaiivi nuateketekedima ta karakarava nawedina. Be inam waiwavidima taudi gewagewa nopolima ya moḡavu taritarina, be gewagewa tabu be tabu e kawakawa neḡeneḡedina. ⁷ Inam nama waiwavidima waikatakatai tabu be tabu tawai muriwatandedina, be nam airaḡan aiyaba tima katakatai rubuena. ⁸ Inam tauwai katakataidima

kaikaiyovudima taudi maika Janes be Jambe^{*} taudi boni Mousis a riuriu tuatuaġaiena. Be yodi uma tauwai katakataidima kaikaiyovudima teneġinama nama Mamaitua na giumentu riuriukauinama ta riuriu tuatuaġaiena. Taudi adi noġotama ya sidana, be adi waisumaġama inam matabuna kaiyovu. ⁹ Taudi tokare nam aikedae ta potitava, baninama banaga matabudi tokare adi sidama ta kitana.

Avedi da piripiri tam yaġoro kwa rauguguyana

¹⁰ Taugu aba aubainama yà noyanoyana inam tam kuya kataiena, be yau waikatakataima be yau yawasanama matabudi tam kuya kataiedi be kwawai muriwatanedina. Be yau waisumaġama, yau mianuetauma, yau wainuapaġoma, yau wainu-abagibagima, matabudi tam kuya kataiedina. ¹¹ Be Antiok, Ikonium be Listra meagaidie nema a raukivi gewagewa bakegu be ei nuatoitoina, inam matabudi tam kuya kataiedina. Taugu taudi nimedie be Bada yai yawasaniguna. ¹² Be riukaua da banaga Yesu Keriso tawai muriwatanena, taudi mate tokare raukivigewagewa ta banavidina. ¹³ Be banaga gewegewedi be kaikaiyovudima taudi ta naġo be banaga ta kaiyovuedi be ta biribirī waideġedina. Vutuna aubainama Seitan taudi mate e kaikaiyovuedina. Inam kauine taudi adi gewagewama ta tatai morebidina.

¹⁴ Be Timoti, tam kuya kataiena da tauwai katakataimma tauma patutu banegimaima. Vutuna aubainama aba kewai kataim be kuyai sumaġena, vutuna kwa kaididina, baninama tam kuya kataiena da inam vutuna riukaua. ¹⁵ Tam raġanine ġaubome da yodi, Mamaitua riunama girugiruminama kuya kataiena. Be inam giudie tam nuauyauya kwa paġo da kwai sumaġa be yawasana Yesu Kerisoe kwa paġona. ¹⁶ Baninama Girugiruminama matabuna inam Mamaitua riunama. Mamaitua vutuna banaga noġota ya utedi da riunama a girumina. Inam riunama aniwai katakatai aubainama, be banaga ei kataidi da deġo tauna gewagewa be deġo tauna vere be anikawa didimana, be mate ewai kataidana da nema sibo didimanae tè mia bakona. ¹⁷ Vutuna aubainama tauda Mamaitua na banagama, be yodi teneteneġinama da na ġoanama veredima matabudi tà voiedina.

4

¹ Be Yesu Keriso e maġatarana raġanine, tauna tokare banaga yawayawasanidi be guriguridima matabudi e etaredina. Inam raġanine Bada na waiguyauma dobue banaga ta kitana. Bada Yesu be Mamaitua matedie taugu yà riuriu vavasaġemna ² da raġan matabuna tam Mamaitua riunama kwa rauguguyena, avedi da banaga adi ġoana bo nam adi ġoana, tam yaġoro ġarodie kwa rauguguyena. Waikatakatai verene banaga kwa duġudi, kwa kawa didimanidi be gewagewa tauvoienama kwa riutuaġaiedina. Inam yabedima matabudi voyaġote kwa voiedina.

³ Raġan e veraverauna e tavana, inam raġanine banaga tokare waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama nam ta ġoe. Ibewa da taudi beedima ei ġaraġarana tauwai katakatai kaikaiyovudima adi giumentu riuriukauinama aubainama. Inam vutuna aubainama taudi mabidie adi tauwai katakataima ta wanedi be tawai beavainedina. ⁴ Taudi waikatakatai riuriukauinama waibeavaienama ta tuaġaie be giu poredima kaikaiyovudima waibeavainedima ta ġoedina.

⁵ Be tam Timoti, yaba matabuna ġarone kwa kita kaua da nam banaga ta kawa nuaraġaraġam. Tam naumeki da piripiri matabuna kwa dami poredi be am noyama da vari verenama kwa rauguguyena. Inam vutuna am noyama Mamaitua ya utemna, kwa voie da kwa raudamoena.

Pol na giumentu riuriukauinama

⁶ Be taugu kaiteka yau gurima raġaninama e tavatavana da yà gurina. Be kosiniguma e rauġinina waen olta debane ta raraū puyoena maika. ⁷ Taugu waiġavia verene Bada aubainama ēi ġaviana. Taugu reisis ēi kovina, yodi parata boruborune ē tavana, be

* ^{3:8:} Exodus 7:11, 22 ko kita nema ya riu bakona. Be inam yabedima tauvoiedima banegidima isedima inam 'Yanes' be 'Yambes'. Taudi inam guyau Pero na banagama.

taugu yau waisumaḡama è kaididina naumeki da yodi. ⁸ Vutuna aubainama yodi Bada yau maesama ya kaididi be e raberabena. Be maesa inam umanama: Bada ya riueguna da taugu banaga didimaniguma tauna matane. Be Bada tauna vutuna didimana tauwai tarapirienama, be na kaba verau munaḡama raḡanine yau maesama e uteguna. Inam nam tauguḡa, ibewa da banaga aitauḡa na kaba verau munaḡama ta ḡoeḡoe gurate be ta raberabena, taudi mate e utedina.

⁹ Timoti kwa kita da waiḡapa ḡarogue kwa tavana. ¹⁰ Baninama Demas tauna uma dobunama yai nuapaḡo guratena aubainama, ya gose poregu be ya naḡona Tesalon-aikama. Be Kresens ya naḡona Galesia be Taitos Dalmasiama ya naḡona. ¹¹ Yodi Luk taunaḡa taugu mate ka miamiana. Tam kwa veraverauna raḡanine Mak mate kwai doka verauḡena ḡarogue, be tauna uma dabudine yau noyae e saguguna. ¹² Taugu Taikikas è riupore nawena Epesesma. ¹³ Be kwa veraverauna raḡanine, yau kwamama Troasma Kapas na vadae è gosena mate kwa paḡona. Be yau bukama be yau pepama ḡesaudima è girugirumidina, mate kwa ragaudina.

¹⁴ Irama tauvoiedima Alexandra, tauna gewagewa toitoi ḡarogue ya voiedina. Be Bada tokare na kovoḡama e utena. ¹⁵ Be tam mate kwa kita kaua da nam gewagewa ḡarome e voie, baninama tauna dà waikatakataima ewai ḡavia guratena.

¹⁶ Banaga etareguma awai karena raḡanine, yau banagama matabudi a naira poreguna, be nam aitau i kaisaguguna. Bada naumeki da adi gewagewama e noḡota porena. ¹⁷ Be Bada tauna vutuna diague ya midi be rewapanya ya utegu da taugu vari verenama tabutabunama yà rauuguguyeneteni banegidima ḡarodie da taudi ta vaiena. Inam raḡanine taugu sibo è gurina, be Bada yai yawasana munaḡeguna. ¹⁸ Taugu è katai kauena da aitau gewagewa ḡarogue e veraverauḡena raḡanine, Bada tokare ei yawasaniguna. Be tauna tokare ei doka nawe kaueguna marae be dabudine na waiguyaue tauna mate ka miana. Tauna vutuna Bada isanama sibo tè kaisuḡu nonoḡena. Inam riukaua.

Pol na waikaiwama damonama

¹⁹ Prisila be Akwila yàwai kaiwedina, be Onesporos na vadama banegidima mate. ²⁰ Erastas tauna Korintma è gosena be Toropimas ma sidana Miletasma è gosena. ²¹ Be tam kuya raurubu gurata da sibo ḡarogue kuya tava makaina, muriḡa da bodubodu. Yubulas, Pudens, Linas, Klaudia be tauwai sumaḡa matabudi uma dabudine, tam tawai kaiwemna.

²² Bada aruimma e rabena. Be na raukiviverema matabumi ḡaromie e kenana.

Taitos na letama

Pol na waikaiwama

Kapore Taitos,

¹ Taugu Pol, Mamaitua na taunoyama be Yesu Keriso na apasolma. Bada taugu ya vineguna da Mamaitua na vinevinema, banegidima yà sagudi da adi waisumağama èi rewa panana. Be mate riukaua yà katakataidi da taudi Mamaitua na "goane ta miana.

² Inam waisumeğine tauda tè kataiena da tokare yawasana kenakena nonoğinama tà pağona, vutuna Mamaitua boni ya sausaugena, muriğà da yaba matabuna yai tubuğidina. Be Mamaitua nam airağan e kaiyovueda. ³ Be rağan boruborune tauna inam varinama yai mağatarina. Be Mamaitua tauwai yawasanidama ya vineguna da taugu inam varinama banaga ğarodie yà rauguguyena.

⁴ Tam Taitos ğarome uma letanama yà girugirumina. Am waisumağe tam taugu natuğomiguma. Tamadama Mamaitua be tauwai yawasanidama Yesu Keriso adi rauki-viverema be adi subama ğarome ta kenana.

Taitos Kret nopone ekalesia babadidima e vinedina

⁵ Tam Kret bonabonane è gosemna, baninama dà noyama kwa kaiğavutinama aubainama, tam meagai da meagai nopodiğà kwa nağò be ekalesia adi babadama kwa vinedina. ⁶ Be ekalesia debanama tauwai badenama tauna sibo tauğoma, be tauna na yawasanama sibo umanama:

- Tauna yawasana didimanine e mia be nam aba e voia waigewa da banaga tai giugie.
- Be tauna waivi tenağà e nağì be vutunağà e rabena.
- Be na sedama sibo waisumeğidima be nam beapoteptedi be rawarawa ğaiğaidi.
- ⁷ • Be mate ekalesia debanama tauwai badenama tauna Mamaitua noya ya utena aubainama umanama yawasanidie sibo ya miana.
- Tauna yawasana didimanine e miana, be nam aba sibo ya voia waigewa da banaga ai giugiue.
- Be tauna nam e kawa sağe munağe be banaga matedie e rauguyaguyau,
- be nam meditupo banegin,
- be nam tegobua banegin,
- be nam sorukeakea banegin,
- be nam kaiyovue e rarau mane bo e rarau purapura.
- ⁸ • Be banaga na vadae ta tavatavana taurabe kauedima.
- Be tauna yawasana veredima tauğoedima.
- Be inam baneginama tauna miamia genuaninama, be nam voivoia yababayabrina,
- be tauna na noğotama matabudi didimanidiğà,
- be tauna Mamaitua na "goane nama e mianana,
- be na yawasanae tauname e rabe munağena.
- ⁹ • Ekalesia debanama tauwai badenama tauna Mamaitua riunama awai katakataina, vutudi e kaidididi da bagibaginağà. Inam rağanine tauna tokare teneğinama da inam waikatakataidie sibo banaga ğesaudima mate yai katakataidi be ya riutuağainedina. Be riukaua tauriutuatuağainenama banegidima, dabudi ta kita be ta kataie da taudi inam ta kaikaiyovuna.

¹⁰ Baninama banaga toitoi riukaua tauriutuatuağainenama be taboru waideğà banegidima ta miamiana. Inam kaua Jius banegidima adi voia gomama nama, taudi ta riuriuna da banaga tarawatu tai muriwatanena, yodibe yawasana ta pağona. Be inam giudima matabudi kaiyovu. ¹¹ Inam banegidima kwa riutuağainedina, baninama taudi adi waikatakataima kaikaiyovune dam toitoi adi waisumağama ta kawakawa gewegewedina. Inam tauwai katakatai kaikaiyovudima maneğà tawai matanedina.

¹² Boni nuauyauya baneginama tenaḡa Kret nopone tauna umanama ya riuna, “Kret banegidima taudi matabudi kaikaiyovudima, kivikorokorodima, matagayagayawidima be kaniposa banegidima.” ¹³ Inam riukaua. Vutuna aubainama kwa riutaḡai vavasaḡedi be kwa voiedi da adi waisumaḡama Bada ḡarone ei rewapanana, ¹⁴ be nam Jius adi giuma kaikaiyovudima bo adi tarawatuma tai beavaiedi. Be banaga aitauḡa riukaua taumia tautaurienama nam adi giuma ta vaiedi be tai muriwatanedi.

¹⁵ Aitauḡa nopolie nam mira, taudi ḡarodie yaba matabudi nam miremiredi. Be aitauḡa nopolie mira be nam timawai sumaḡana, taudi ḡarodie yaba matabudi miremiredima, baninama taudi nopolima be adi noḡotama a mirana. ¹⁶ Taudi ta riuriuna da Mamaitua kabe ti katakataie, be adi yawanama ewai maḡataridina da taudi Mamaitua nam ti kataiena. Taudi rawaḡaiḡai banegidima be banaga tawai mataravuḡeidina. Taudi nam tokare aiyaba verenama ta voie be teneteneḡina, ibewa ḡoma.

2

Waikatakatai verenama animia kaua aubainama

¹ Waikatakatai verenama ruvane, nama banaga kwai katakataidina. ² Tautauḡoma poredima kwai katakataidi da taudi sibo a mia genuanana be nam a voia yababayaba. Be taudi banaga viviviredima sibo a mia be taudime a rabe munaḡedina. Be adi waisumaḡama sibo yai rewapanana be nopolima wainuapaḡo ya moḡavuna, be piripiri raḡandie nuedima sibo a taibagina.

³ Be kauinama teneḡinama waiwaivi poredima nama kwai katakataidi da taudi sibo viviviredima a miana, Bada na tauwai muriwatanama maika. Be taudi nam sibo awai mena be nam sibo a tegotego bua, inam avedi. Be taudi waikatakatai veredima sibo a voivoiedina. ⁴ Uma waiwaividima poredima taudi sibo waiwaivi vaudima ai katakataidi da taudi sibo adi tautauḡomama be adi sedama ai nuapaḡoedina, ⁵ be mate taudime sibo a rabe kauedi be nam tautauḡoma ḡesaudima mate ai naḡo dobira. Be mate adi vadae sibo ai rabaraba kauana. Raḡan matabuna kividima sibo a vere, be adi tautauḡomama adi waibadama dibune sibo a miana. Inam kauine banaga tokare Mamaitua riunama nam tai kwatekwateve.

⁶ Be kauinama teneḡinama yarayaraga kwai katakatai yaḡedi da taudime sibo a rabe kauedina. ⁷ Be tam yawanama veredima kwa voiedi da taudi dabudine ta kita be tai muriwatanemna. Waikatakataidima raḡanine, tam didimanae be riukaue kwai katakataina, be bonama ei rewapanana nam kwai digidigiriedi. ⁸ Be am waikatakataima sibo ya didimana be ya vere vavasaḡana. Inam raḡanine banaga tokare nam teneteneḡina da ta riu tuatuaḡaiem. Be tauriu tuatuaḡaiema tokare ta tunimayaḡana, baninama taudi nam aba gewagewanama ḡarome ti vaiena da ta giue.

⁹ Taunoya yababa kwai katakataidi da yaba matabuna ḡarone adi babadama adi waibadama dibune sibo a miana. Be taudi a raurubu da adi babadama sibo a kawa nuaveredina, be nam ḡarodie a riu viravira. ¹⁰ Be taudi nam adi babadama ḡarodie sibo a danedanene, avedi. Be taudi adi yawanamae adi babadama sibo a kitedi be a kataiedi da taudi naumeki taunoya patututudima. Inam kauine tokare Mamaitua tauwai yawanidama riunama banaga nuedima e soruna.

¹¹ Mamaitua na raukiviverema kaite ya maḡatarana banaga matabudi ḡarodie. Be inam raukiviverene banaga tokare yawanama ta paḡona. ¹²⁻¹³ Inam kedane Bada e riuriuedana da gewagewa be dobu adi wainuaveremna nam sibo tèi muriwatanedi avedi, be didimanae tè mia be tè rabe munaḡedana. Be Yesu Keriso, tauna vutuna Mamaitua dosinama be tauwai yawanidama tè raberabena maika, tauda uma dobune Mamaitua na ḡoane nama tè miana. Tauda tè kataiena da tauna ma borumina be ma neneḡarina e maḡatarana. ¹⁴ Tauna vutuna na yawanama yai uta munaḡena tauda aubaidama, be dà gewagewae ya kuvesida be nopolama ya koḡa porena. Inam kedane tauda yodi tauna na banaga ḡomama tè tubuḡana, aubainama tauda vere voiedima tè ḡoeḡoe kauedina.

¹⁵ Inam giudima vutudi banaga kwai katakataidi be kwa duğudina. Be değoda aitau gewagewae e nağonağona, tauna kwa riuturağaiena, baninama tam rewapanan garome. Be nam aitau e kita waiyovoğem.

3

Vere ko voie

¹ Banaga kwa riu wainoğotidi da waibabada be gabeman adi waibadae sibo a mia be a voteyeteyedina. Be taudi rağan matabuna sibo yaba verediğä a voivoiedina. ² Be taudi nam aitau garone sibo awai mena bo nam awai kawa gäsigäsi, avedi. Be taudi adi banagama mate sibo a voyağota be ai turana kauana.

³ Tauda mate boni bua na miane tè miamiana. Inam rağanine tauda Mamaitua tè rawarawa gäiğäie be banaga awai kedadoka waigewadana. Be tauda dobu be tubuğä adi goane tewai yaragana. Be dà yawasanama gewegewedima maika unura be waikawa gadoğai nopodama ya moğavuna. ⁴ Be Mamaitua tauwai yawasanidama na raukiviverema, be na wainuapağoma ya mağatarana rağanine, ⁵ tauna yai yawasanidana. Inam nam dà verema aubainama i yawasanidana, ibewa da na raunuatoie yai yawasanidana. Mamaitua dà gewagewama ya koğä porena rağanine, tauda tè tubuğä vitara be Arua Babaue yawasana vaunama ya utedana. ⁶ Baninama Yesu Keriso tauwai yawasanidama aubaidama ya gurina aubainama, tauna Arua Babau debade ya gini porena. ⁷ Tauna na raunuatoie ya kawa didimanidana, aubainama yodi tè kataiena da tauda tokare yawasana kenakena nonoğinama tè pağona. ⁸ Uma giudima yà riuriuemna, inam matabudi riukaua. Be taugu yà gœgoena da inam giudima kwa giu guratana aitauğä Mamaitua tawai sumağena garodie, yodibe taudi ta kita kaua da rağan matabuna yaba verediğä ta voiedina. Inam yabedima veredima vutudi tokare banaga ta sagudina.

⁹ Be banaga giu buebuedima debedie tawai sağasağana, nam kwai beavaiedi. Be mate aitauğä kimta poredima garodie yawasana ta kerikeri wanedi be Mousis na tarawatuma mate debedie tawai kawa riuriuna, nam kwai beavaiedi. Inam giudima nam banibiribiridi, be giudima tokare nam aitau ta sagu. ¹⁰ Be banaga aitau da ekalesia e daridarığena, inam baneginama rağan tenağä bo rabui nama kwa riuturağaiena. Be değoda e raukosoğaiğaina, naumeki da kwa kita yababena, be nam mate koi popo. ¹¹ Tam kuya kataiena da inam nama banegidima taudi gewagewa da gewagewa nopodima ya moğavuna, vutuna aubainama taudime adi gewagewama ewai mağatarana da taudi gewagewa banegidima.

Pol na giuma damonama

¹² Rağanine taugu Atemas bo Taikikas yà riuporena garome, kwa raurubu da Nikopolasma garogue kwa tavana, baninama yau ogama è tarağina da bodubidue taugu inam dabudine yà miana. ¹³ Kwa kita da tarawatu kana badama Senas be Apolas adi goanama matabuna kwa sagudina vağai aubainama. ¹⁴ Tauda dà banagama aitauğä waisumeğidima, taudi nam sibo a mia yababayaba. Taudi vere sibo voiedima a kataie da banaga waikaruwağewağedima sibo a sagusagudina.

¹⁵ Banaga uma dabudine ka miamiana, matabudi tam tawai kaiwemna. Be inam dabudi aitauğä waisumağe tawai nuapağojemaina, kwa riuedina tauma kawai kaiwedina.

Mamaitua na raukiviverema matabumi garomie.

Pirimon na letama

Pol na waikaiwama

Kapore Pirimon,

¹ Taugu Pol, Yesu Keriso isane è diburana, be Timoti turadama. Tauma uma letanama ka girugirumina tam Pirimon turamaima be taunoya sagumaima ġarome, ² be mate nuvudama Apia, be tauwai ġavia sagudama Arikipas, be ekalesia aitauġa am vadae tawai rawateġeidina matabumi ġaromie. ³ Mamaitua Tamadama be Bada Yesu Keriso adi raunuatoima be adi subama ġaromie ta kenana.

Waikaiwa be moiragi

⁴ Taugu yà noġonoġotimna raġanine, raġan matabuna moiragie yau Mamaituama yàwai kaiwena, ⁵ baninama taugu è vaie da tam am waisumaġama Yesu Keriso ġarone, be am wainuapaġoma Mamaitua na banagama matabudi ġarodie aubainama. ⁶ Taugu yà moimoiragina da tam am waisumaġe sibo kuyai rewapanana, be inam waisumeġinama sibo kuyai daberarina banaga ġesaudima ġarodie, inam kauine yawasana matabudi veredima Yesu Kerisoe tè ragaragaudina tokare kwa katai kauedina. ⁷ Tam am wainuapaġoma aubainama nuavere dosinama be duġu kuya uteguna, baninama tam turaguma, tam Mamaitua na damma nuedima kuya taigidevina.

Pol Pirimon yai baġana da sibo Onesmas ya verauġa munaġena

⁸ Vutuna aubainama Keriso isane ma raudebatoragu è riuem da aba sibo kuya voiena, be nam yà riuem, ⁹ baninama nuaguma kwa paġopaġona aubainama. Taugu Pol yodi èi dosina, be mate Yesu Kerisoe è diburana.

¹⁰ Taugu yàwai baġamna natuguma Onesmas aubainama, taugu dibure è miamiana raġanine arue tauna èi natunena. ¹¹ Boni tauna nam i sagum be noya veredima i voivoiedina, ibewa. Be yodi tauna banaga verenama ya tubuġana tam be taugu anisagudama aubainama. ¹² Taugu Onesmas yà riuriupore munaġena ġarome. Tauna vutuna nuanuaguma be è riupore da e veraveruna.

¹³ Taugu uma dibure yà miamiana vari verenama kana taiye. Be taugu è ġoegħoena da Onesmas sibo uma dibure è rabe kwase da sibo ya saguguna tam epaiyamma. ¹⁴ Be taugu nam e ġoegħoena da tauna sibo è rabe kwase yababe, be deġoda tam kui aninana, inam naumeki. Be mate taugu nam ama ġoegħoena da tam sibo è segerim be Onesmas kuyai anine, saguguma aubainama. Ibewa da tamġa am ġoane nama. ¹⁵ Anikitana ma Onesmas raġan ġaubonaġa ya rautapa gosemna, be yodi tokare agunai da mate ko mia nonoġana. ¹⁶ Be tauna yodi nam taunoya yababa boni maika, ibewa be tauna yodi Yesu Kerisoe turaguma, be tam tura vavasaġġimma.

¹⁷ Vutuna aubainama taugu deġoda tam turamma, naumeki da Onesmas kwai aninena maika kabe taugu. ¹⁸ Be tauna deġoda ġarome aba ima voivoia waigewa bo ima danedanene, naumeki da vitanama taugu yà paġona. ¹⁹ Taugu Pol nimague è girumana kwa sievi: Taugu tokare yà maesimna. Be taugu yawasana kedanama èi kataim be èi yawasanimna, vutuna inam yau sipoma ġarome. Be inam dabudine tokare nam aba yà riuem.

²⁰ Tam turaguma, vutuna aubainama aba Bada isane èi baġamna, naumeki da sibo kuya voie, be taugu nuaguma sibo kuyai subana. ²¹ Taugu uma letanama è girumina ġarome. Be è kataiena da aba ēwai baġamna na ruvama e kenana, be tam tokare ya moraba vavasaġġana kwa voiena.

²² Yodi yaba ġesau yà riuem: Bada ami moiragima e pariparibeena da taugu tokare yà verauna ġaromie. Vutuna aubainama tam am vadae yau gabuma kwa vokaukaua wainonoġi be e kenakena.

²³ Epapras ewai kaiwemna. Tauna taugu mate Yesu Keriso isane kè diburana. ²⁴ Be yau banagama tausaguguma Mak, Aristakas, Demas be Luk mate tawai kaiwemna.

²⁵ Bada Yesu Keriso aruimima e rabedina. Be na raukiviverema taumi ġaromie e kenana.

Hibru adi letama

Yesu Keriso tauna ya sāga guratana, nam anea maika

¹ Boni rāgandie Mamaitua keda tabu be tabu* āgarodie rāgan toitoi wāgawāgadama Israel āgarodie ya giugiuna. Be inam giudima matabudi peroveta ya riuedi be taudi yatay-atadama Israel āgarodie a rarauguguyana. ² Be yodi rāgan damodie tauna natūgominama ya vine be ya riupore da tauna Mamaitua na giuma āgarode ya rarauguguyena. Tauna vutuna Mamaitua ya vinena da yaba matabudi ei buderiedi be ei badedina, be mate taune Mamaitua dobu be yaba matabuna ya voiedina. ³ Be Mamaitua nenēgarinama matabuna natunama āgarone e rawarawa māgatarina, be tauna na yawasanama tenēginama maika Mamaitua. Be tauna riunama wairewapanine yaba matabuna ta kenakena watanana. Be rāganine tauna banaga adi gewagewama ya kōgakōga porena murine, tauna ya nāgo marae be Mamaitua wairewapanana vavasāginama kasaune ya miana.

⁴ Vutuna aubainama tauna Bada dosinama ya tubūgana, be anea matabudi tauna ewai badedina. Be tauna isa wairewapanana vavasāginama ya pāgona, be isanama ya sāga guratana nam anea isedima maika.

⁵ Mamaitua ya riuna,

“Tam taugu natūgomiguma, manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.”
Ko nōgoti da inam riunama nam anea āgarodie nama i riuna, ibewa. Be mate Mamaitua ya riuna,

“Tauna Tamanama taugu, be tauna taugu natūgomiguma.”

⁶ Be rāganine natunama kaevou ya riuporena dobue, mate ya riu munāgana, “Mamaitua na aneama matabudi tauna natunama sibo a rauduneena.” ⁷ Be anea adi giuma inam umanama,

“Mamaitua na aneama taudi inam taunoya āgoma be è riuriuporedina rāganine, taudi maika sive bo kai.”

⁸ Be tauna natūgominama aubainama umanama Mamaitua ya giuna,

“Tam Mamaitua, be am waibadama e kena da e kena nonōgana.

Be am waiguyaue didimanae banaga kwai badedi be kwa voiedi da taudi mate didimanae ta miana.

⁹ Tam didimana kuyai nuapāgōe be yawasana barebaredima kuya tuāgai edina.

Vutuna aubainama Mamaitua, am Mamaituama ya vinem

be ya kawa sāgem da am waibadama dibune mara banegidima ya biridina.

Inam kedane tauna ya kawa sāgem be nuavere dosinama ya utemna.”

¹⁰ Be mate Mamaitua ya riuna,

“Bada, boni pakane tam dobu kuyai tubūgina, be mara matabudi nimame kuya voiedina.

¹¹ Be taudi matabudi tokare tai kavedina, be tam kwa mia nonōgana.

Taudi tokare gara maika ta gwamatatu, ¹² be kwa viri kudukududi da kwai porāgana.

Be tam tokare tenēgimma nama kwa mia nonōgana, be nam airāgan kwa boru vitarem.”

¹³ Mamaitua nam aba aneanama umanama i riueno,

“Kasauge kwa mia, be am āgaviamka āgaviamka dibune yà biridi be kwa vadididina.”

¹⁴ Ibewa da anea taudi arua be tawai taunoyana, tauda aitaūgā Bada yawai yawasanidana āgarode sagudama aubainama.

* ^{1:1:} Keda tabu be tabu āgarodie Mamaitua ya giugiuna inam umanama: Tauna rauguguye ya giugi, raubonie, mataire, anea, be ya toi rerēgena.

¹ Tauda vari verenama tè vaivaiena naumeki da tà kaididi da bagibaginağā. Inam kedane tokare dà paratama noğode e kenakenana, nam tà pare be wari kedağā tà nağō, ibewa! ² Baninama ko noğoti da boni Mamaitua na giuma anea a pağō be banaga ġarodie a giugiedina, be aitauğā anea adi giuma nam tiwai beavaiedi be ti vovo teyeteyedina, taudi adi kovoğama a banabanavidina. ³ Be yodi Mamaitua yawasana dosi vavasağinama ya utedana. Be inam yawasaninama varinama Bada ġominama ġarode ya giuedina, be nam anea. Be tauma aitauğā inam giudima Bada mudune kè vaivaiedina, tauma ka riuriuna da inam giudima matabudi riukaua. Vutuna aubainama değoda inam riudima nam tài beavaiedi be nam tài muriwatanedi, ko noğonoğotina tokare na kovoğama tà vore, bo? ⁴ Be Mamaitua inam varinama verenama kawa rewapaninama, aubainama mataira be voia dosidima mate ya voivoiedina. Be tauna na ġoane puyo Arua Babau banaga ya utedina. Inam kauidima matabudi ya voivoiedina banaga sibo a kataie da inam varinama riukaua.

Yesu waiyawasanidama aubainama yai rawabanaga ġomana

⁵ Tauma kè riuemina da dobu vaunama e veraverauna, tokare e tavana. Be uma dobunama vaunama tokare nam anea tai bade, ibewa. ⁶ Baninama girugiruminama porane umanama ya riuna,

“Banaga adi verema aba da tam sibo kuya sagudi? Be banaga adi sedama aba aubainama kwa raberabe kauedi?

⁷ Tam kuya voiedi da taudi rağan ġaubonağā anea adi rewapanama dibune a rautapa miana,
be muriğā tam kuya kawa sağedi da neneğara be vivira kuya utedina.

⁸ Dabudine yaba matabudi tauna na waibadama dibune kuya biridina.”

Mamaitua yaba matabuna Yesu na waibadama dibune ya biridina, be nam aiyaba mabine ima raberabe munağena, ibewa. Avedi da inam kauidima yodi nam te katai kauedi be tama kitakita kauedina, be yağoro da taudi Yesu na waibadama dibune ta miamiana. ⁹ Be yodi tà kita da Yesu tauna rağan ġaubonağā anea adi rewapanama dibune ya rautapa miana, baninama Mamaitua na raukiviveree Yesu banaga aubaidama ya mariyawa be ya gurina. Vutuna aubainama yodi Mamaitua tauna neneğara be vivira dosidima Yesu ya utena. ¹⁰ Mamaitua tauname aubainama yaba matabuna ya voiedina, be yodi na rewapanae e raberabedina. Mamaitua na ġoana kauama da tauna na sedama matabudi e nawedi marae be ta mia kauana. Vutuna aubainama Mamaitua Yesu ya riupore be yai nuatoitoina. Be inam wainuatoitoine Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturinama ya tubuğana. Yesu tauna vutuna taukuvesa.

¹¹ Yodi Yesu tauna banaga babaunama, be taudi aitauğā ya kawakawa babaudina, taudi matabudi yodi tamedima tenağā. Vutuna aubainama Yesu debanama torane taudi e riuriuedina da tauna tasitasinama, ¹² be mate Yesu umanama ya riuna,

“Tam isamma taugu tasitasiguma tokare yài kataidina,
be taparoro nopone isamma taugu yà kawa sağena.”

¹³ Be mate tauna ya riuna, “Taugu Mamaitua yàwai sumağena. Yodi ko kita, taugu umanema Mamaitua na sedama ya uteuteguna mate.”

¹⁴ Mamaitua na sedama taudi banaga ġoma, taudi visığodi be kosinidima ta kenakenana. Vutuna aubainama Yesu mate yai rawabanaga ġoma be banaga tubuğidama ya pağona. Baninama inam kedane tauna teneteneğinama da e gurina. Be ya gurigurina rağanine tauna guri taupakinama na waibadama ya kawa gewagewana, guri taupakinama tauna vutuna Diaboro. ¹⁵ Inam kedane taudi aitauğā noğone guri na waibadama dibune a mia be a nainairana, matabudi ya kuvesidina.

¹⁶ Be tauda tè kataie da Yesu ya verauna Eibraham na sedama sagudima aubainama, be nam anea sagudima aubaidi. ¹⁷ Vutuna aubainama tauna yai rawabanaga ġomana, tasitasinama tauda maika. Be inam kedane tauna ya raunuatoieda be pirisi dosinama patupatutunama ya tubuğana, be dabudine Mamaitua noğone banaga adi gewagewama maesinama ya pağona. ¹⁸ Baninama tauna ġominama mate boni raurubu be wainuatotoi

Seitan ȡarone ya banavidina. Vutuna aubainama yodi aitauȡa da Seitan e rarau rubudina, Yesu tokare teneteneȡinama da e sagudina.

3

Yesu tauna ya saȡa guratana, nam maika Mousis

¹ Vutuna aubainama yau bana, aitauȡa Mamaitua ya vinevinemina, yodi Yesu ko noȡotina, tauna Mamaitua ya riupore be tauda dà pirisima dosinama ya tubuȡana. Tauna vutuna tàwai sumaȡe be tà giugiuena. ² Mamaitua Yesu ya vinena, be Yesu Mamaitua ȡarone yai patutu kauana maika Mousis. Nama Mousis Mamaitua na vadama ȡarodie yai patutuna. ³ Ko noȡoti da vada verenama banaga tokare ta kawa saȡena, be you vada taukerinama tokare ta kawa saȡe vavasaȡena, nam maika na vadama. Be teneȡinama nama Mamaitua Mousis ya kawa saȡena, be you Yesu tauna vada taukerinama aubainama, Mamaitua Yesu ya kawa saȡe guratena, nam maika Mousis, baninama Mousis tauna taunoya ȡoma. ⁴ Vada matabudi taukerinama banegidima ta miamiana, be Mamaitua tauna yaba matabudi taukeridima.

⁵ Mousis tauna Mamaitua na taunoyama be Mamaitua na vadama ȡarodie yaba matabuna ya noya kauedina. Be Mamaitua muriȡa da tokare aba e vatona, Mousis noȡone yawai maȡatari dokedina. ⁶ Be Keriso tauna nam Mousis maika, ibewa. Keriso tauna vutuna vada taupakinama natuȡominama, vutuna aubainama Mamaitua na vadama ȡarodie Keriso e noyanoya kauana. Be yodi tauda aitauȡa waisumeȡidama, naumeki da nuadama torane tà midi da bagibaginaȡa, baninama tauda vutuna Mamaitua na vada ȡomama. Inam noȡitinama vutuna ma nuavereda tà noȡota watanena naumeki da, dà raȡanima damone.

Mamaitua aba e riuriuena nam ko raukosoȡaiȡai

⁷ Vutuna aubainama Arua Babau umanama e riuriuna, “Manaka taumi yau giuma ko vaivaiena, ⁸ nam ko kawa nopobadomi, maika boni waȡewaȡemima a voivoiana nama. Inam raȡanine ⁹ waȡewaȡemima taudi modi 40 nopolie yau voiama dosidima a kitedina, be yaȡoro taudi a raukosoȡaiȡai be dobu kavakavane a rarau rubuguna.

¹⁰ Vutuna aubainama taugu nuaguma yai medi kaua be ȡarodie umanama è riuna, ‘Taudi raȡan matabuna adi ȡoane nama ta naȡonaȡona, be taugu yau kedama nam tima katakataie be timawai muriwatanena.’

¹¹ Naumeki da taugu nuaguma yai medi be umanama è sauga wapana, ‘Taudi nam airaȡan yau gabuma ȡaukune ta tava be ta sipere’.

¹² Yau bana, ko kita kaua da raȡan matabuna Mamaitua koi sumaȡena, be nopolie nam gewagewa e kena da Mamaitua yawayawasaninama ko mia tautaurie, avedi. ¹³ Vutuna aubainama yau bana, taumi manaka raȡandie raȡan matabuna ami banagama ami banagama mate koi kawa duȡu vivira da gewagewa nam sibo ya boru waideȡemi be ya kawa nopobadomi. Inam vutuna aubainama Mamaitua ya riuna, “Manaka taumi yau giuma ko vaieno”. ¹⁴ Tauda waisumaȡa tèwai karena raȡanine, tauda Keriso na banagama tè tubuȡana, be dà waisumaȡama yai rewapano kauana. Be yodi tà kita kaua da dà waisumaȡe tà midi da bagibaginaȡa, be nam tauna tà gose pore, naumeki da damone. ¹⁵ Vutuna aubainama Mamaitua na giuma, kaite è riuriuemina yodi yà riu munaȡemina,

“Manaka taumi Mamaitua na giuma ko vaivaiena, nam ko kawa nopobadomi, maika boni koya voivoiana nama.”

¹⁶ Abaȡa banegidima boni Mamaitua riunama a vaie be a rarau kosoȡaiȡai? Inam aitauȡa Ijiptma be Mousis yawai doka dobiȡedina, taudi vutudi. ¹⁷ Be modi 40 nopolie boni abaȡa banegidima ȡarodie Mamaitua nuanama yawai medi? Inam aitauȡa gewagewa a voivoiedi be muriȡa dobu kavakavane a gurina, taudi vutudi. ¹⁸ Be abaȡa banegidima ȡarodie boni Mamaitua ya sauga wapa be umanama ya riu? “Taudi nam

airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.” Inam aitauġa Mamaitua a rawarawa ġaiġaiena, taudi ġarodie. ¹⁹ Yodi tà kita da aba Aubainama taudi Mamaitua na gabuma ġaukune nam ti tava. Inam baninama nam tauna ti sumaqena.

4

Mamaitua na gabuma ġaukune tà naġona

¹ Be Mamaitua na saugama yaġoro e kenakenana, da na damma gabu ġaukune sibo a tavana. Be Israel banegidima Mamaitua na gabuma ġaukune nam ti tavana be na saugama yaġoro e kenakenana. Vutuna Aubainama tauda inam gabunama tà paġona. Be tà kita kaua da tauda dà waisumaġe nam inam banegidima maika kedae tà guri rovo. ² Tauda inam riunama verenama tè vaivaiena teneġinama maika taudi. Be taudi inam riunama nam ti sumaqena Aubainama, inam riunama na verema nam ti banavina. ³ Baninama tauda aitauġa tà waisumaġana, inam gabunama ġaukune tokare tà saġana. Be aitauġa nam timawai sumaqana, Mamaitua umanama ya sauga wapa be ya riuedina, “Taugu nuaguma yai medi da è sauga wapa be è riuna:

Taudi nam airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.”

Mamaitua boni dobu yawai tubuġie da yodi tauna gabu ya vokaukaua wainonoġi da e kenakenana, be yaġoro taudi tokare nam inam gabune ta saġa be ta sipere. ⁴ Baninama raġan aniwai 7-nama na giūma Mamaitua umanama ya riuna, “Mamaitua yaba matabuna ya voivoiedina yai kovidi be raġan aniwai 7 ne ya siperena.” ⁵ Be muriġa ya riuna, “Taudi nam airaġan yau gabuma ġaukune ta tava be ta sipere.” ⁶ Be yodi tà kita da Mamaitua na saugama yaġoro e kenakenana, da na damma gabu ġaukune sibo a tavana. Be tauna riunama verenama Israel banegidima ġarodie a rauguguya dokena, be taudi a rawaġaiġaiena, Aubainama nam dabudi ti tavana. ⁷ Vutuna Aubainama Mamaitua raġan ġesau vaunama ya boruna da na damma gabu ġaukune sibo tè tavana. Be inam raġaninama tauna yai isana, ‘Manaka’. Be riu ‘Manaka’ boni Deivid ġarone ya vatovatona, inam vutuna kaite è riuemina, “Manaka taumi yau giūma ko vaivaiena,

nam ko kawa nopoladomi.”

⁸ Be Josua Israel banegidima nam Mamaitua na gabuma ġaukune i doka tavaitedina, ibewa. Deġoda inam gabune sibo i doka tavaitedina, naumekidha Mamaitua tokare nam raġan ġesau vaunama sibo ya boru. ⁹ Vutuna Aubainama yodi tà kita da Sabat siperenama yaġoro kaikaiporenama e kenakenana Mamaitua na damma Aubaidima. ¹⁰ Be aitau da Mamaitua na gabuma ġaukune e saġasaġana, na noyama ya voivoieni mate siperenama e paġona, maika Mamaitua na noyama damone ya siperena nama. ¹¹ Vutuna Aubainama tà raurubu gurata da inam gabunama ġaukune tà saġana, be nam aitau e rawarawa ġaiġai be beku, Israel banegidima maika.

¹² Mamaitua riunama inam yawayawasanima be wairewapana vavasaġinama, kwatik-wati menanama murine be karone gamgam kaukaunama maika. Tauna banaga nuadama e tiremi be kaninopodama e nigonigo wanena. Be mate nopo na ġoanama be na noġotama e kaikai viredina. ¹³ Be Mamaitua matane nam aiyaba moisirie ima kenakena rubuna, ibewa. Yaba matabudi tauna matane, neganegae ta kenakenana. Be tauna dà voiama matabudi tokare e kaiviredina.

*Yesu tauna dà pirisima dosinama**

¹⁴ Be yodi waisumaġa tà giugueni, vutuna tà kaididi da bagibaginaġa, baninama tauda dà pirisima dosi vavasaġinama marae e miamiana, tauna vutuna Yesu, Mamaitua Natunama. ¹⁵ Be tauda dà pirisima dosinama Yesu tauna dà vogwaġagwaġama ya kataiedina, be tokare teneteneġinama da e raunuatoiedana, baninama tauna mate boni raurubu tabu be tabu ya banavidina, maika tauda yodi tà banabanavidina nama. Be tauna na raurubue nam gewagewae i beku rubuna, ibewa. ¹⁶ Vutuna Aubainama tauda yodi

* 4:13: Pirisi matabudi debedie inam tauna pirisi dosinama.

ma raudebatorada raukivivere Mamaituanama ġarone tà naġona, be dabudine tauna na raunuatoie e sagudana dà piripirima raġandie.

5

¹ Pirisi dosinama uma dobue na voiama inam umanama: Tauna nam tauname ima vinevine munaġena, ibewa da Mamaitua e vine be tauna banaga aubaidima poune e midimidina, be adi puyoma e ragaudi be gewagewa aubaidima e tipatipana Mamaitua ġarone. ² Be tauna banaga kwakokwakodi be buebuedima adi vogwaġagwaġae e rarau nuatoiedina, baninama tauna mate nama kitanama maika taudi. ³ Vutuna aubainama tauna puyo e ragaudi be Mamaitua ġarone e tipatipana, tauname na gewagewama aubaidi be banaga adi gewagewama aubaidima. ⁴ Be ko noġoti da dobue nam aitau tauname ima kawa saġe be pirisi dosinama ima tubutubuġana, ibewa da Mamaitua tauna e vine be e kawakawa saġena, maika boni Eron ya vinena nama.

⁵ Be yodi Keriso ġarone tà kita da tauna nam tauname i vine munaġe be pirisi dosinama i tubuġana, ibewa da Mamaitua tauna ya vine be umanama ya riuena,
“Tam taugu natuġomiguma, manaka taugu tam è tikam da tam taugu Natuguma.”

⁶ Be gabu ġesaune buka nopone ya riuna,
“Tam pirisi miamia nonoġimma, Melkisedek maika.”

⁷ Yesu uma dobue ya miamiana raġanine, tauna moiragie ya ġaba be ma matasuruna Mamaitua yawai baġana da tauna sibo na gurie Mamaitua yai yawanina. Be Mamaitua tauna na moiragima ya paġona, baninama Yesu Mamaitua ya vivira kaue be na waibadama dibune ya miana. ⁸ Be avedi da tauna Mamaitua Natuġominama, be yaġoro tauna na wainuatoitoie ya raurubu da voteyateya ya kataiena. ⁹ Inam kedane Mamaitua Yesu ya voie da banaga batuturinama ya tubuġa be ya voie da tauna yodi Tauwai yawanina ya tubuġana. Be nama yodi aitauġa ta vovo teyeteyena, taudi tokare inam yawaninama kenakena nonoġinama ta paġona, ¹⁰ baninama Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuġana maika Melkisedek.

Nam seda wawaidima maika ko mia

¹¹ Inam kauidima adi giūma a toina ta kenakena, yaġoro sibo kēi katakataimina, be nam teneteneġina da kai katakataimi, baninama taumi ami noġotama yakukuridima nam komawai beavaia kauana. ¹² Taumi yodi uma paratine sibo koyawai katakataina, be taumi nam aba ko kataiena, aubainama naumeki da taumi ko munaġa pakane be seda adi waikatakataie Mamaitua na giūma sibo ai katakatai dokemina. Taumi seda wawaidima maika, yaġoro susu ko kanikanina, be nam kani bagibaginama koma kanikanina. ¹³ Aitau da yaġoro susu e kanikanina, tauna inam gomana wawainama maika be Mamaitua na waikatakataima didimanidima nam i kataiedina. ¹⁴ Be kani bagibaginama inam banaga nopalima batuturidima aubaidima. Taudi a raurubu be a kaikai guratena damone vere be gewagewa yodi kitedima a katai kauedina.

6

¹ Vutuna aubainama banaga nopalima batuturidima aba awai katakataimina, vutudi sibo taumi koya kataiedina. Be nam Kuristen koyawai karea na waikatakataie ko miamia watana, inam seda adi waikatakataima. Inam waikatakataidima taudi keda anisepanama, maika voia gewegewedima damodie guri ta kenakenana sibo tè gosedina, be waisumaġa Mamaitua ġarone na waikatakataima, ² babataito na waikatakataima, waiaiaina na waikatakataima, gurie be midisuġu munaġa na waikatakataima be maraetara be kovoġa kenakena nonoġinama adi waikatakataima. Inam waikatakataidima matabudi taudi keda anisepanama aubainama. ³ Vutuna aubainama Mamaitua na ġoane yodi waikatakatai ġesaudima tà kitedina.

⁴ Deġoda Mamaitua banaga i rawayanedi, be tauna na puyoma ti ragaudi be Arua Babau ti paġona, ⁵ be Mamaitua na giūma verenama be na waibadama na rewapanama tokare e veraveravanaugh e tavana, taudi kaite a dami be a kataiena, ⁶ be inam banegidima waisumaġa ta gose pore be Mamaitua ta mia tautaurieni, taudi tokare nam teneteneġina

da ta verau munaḡa be tai sumaḡa. Baninama taudi Mamaitua Natunama ta tupatu-paratu munaḡe be patare tawai diboḡina.

⁷ Baninama ko noḡoti da raḡanine biga e dobi be sipi ei kutuvi da sipi e banibani kauana, inam sipinama Mamaitua na waiaiainama e paḡopaḡona. ⁸ Be deḡoda sipi nophonama mui ta gogo be e burouna, inam sipinama nam dauna da taudi tokare ta riu tuaḡiae be kai e kara goruna.

⁹ Be yau bana, tauma umanama giudima yodi ḡaromie ka giugiuna nam taumi tunimie e rawakarati, ibewa da tauma yaḡoro ka noḡonoḡotina da taumi ami waisumaḡe tokare yawasana ko banavina. ¹⁰ Mamaitua tauna didimanae yaba e voivoiedina. Be taumi tauna koyai nuapaḡoe be ami noyae banaga waisumeḡidima koya sagusagudina, be yodi yaḡoro da kowai saguna, Mamaitua nam aitau maika da tokare nuanama e koa, ibewa. ¹¹ Vutuna aubainama tauma ka ḡoeḡoena da taumi inam yawasanidima ko kaiguratedina naumeki da ami raḡanima damone. Be aba kowai nuanoḡonoḡotena, tokare teneteneḡinama ami maesama ko paḡona. ¹² Be tauma nam kama ḡoeḡoe da taumi ami noyae ko matagayawa, ibewa da banaga waisumeḡidi be wairaba nuetau banegidima ko ruvedi be segoye be Mamaitua aba ya sausaugena tokare ko paḡona, baninama taudi nama tokare sauginama teneḡinama ta paḡona.

¹³⁻¹⁴ Maika Mamaitua na saugama Eibrahim ḡarone ko noḡoti. Mamaitua umanama ya sauga wapana,

“Taugu tam yài aiainim,

be yatayatam be nosinosimma toitoi tokare yà utemna.”

Be inam sauginama Mamaitua tauname isane ya sauga wapana, baninama nam aitau Mamaitua maika i saḡa guratana da sibo isane Mamaitua ya sauga wapa. ¹⁵ Naumeki da Eibrahim inam sauginama ya paḡo be yai raba nuetauna da damone inam sauginama ya tubuḡana.

¹⁶ Banaga sauga wapa e ḡoena raḡanine, tauna banaga bo aiyaba ḡesau dosinama isane e sauga wapa be inam sauginama ei rewapanana, be dabudine banaga ta kataie da inam sauginama tokare e tubuḡana, be riunuababaḡa matabudi e tom poredina. ¹⁷ Be Mamaitua ya ḡoena da na buderima aitaūga ta paḡona sibo a katai kaue da tauna na saugama bagibaginama e kenakenana, be nam tokare e vitare. Vutuna aubainama tauna nam waria isane i sauga wapana, ibewa da tauname isane ya saugana. ¹⁸ Mamaitua na giuma bagibaginama, be na saugama ya biridina, inam giudima rabui ta kena nonoḡana, be nam tokare nuanama e vitare, baninama Mamaitua nam teneteneḡina da e kaiyovueda. Inam kedane tauda nuadama e duḡuduḡu kauena, be tà noḡonoḡotina da tokare yawasana kenakena nonoḡinama tà paḡona.

¹⁹ Inam noḡotinama bagibaginama waga ewai anikina maika, nopalama marae yai yasi kaididi be dà waisumaḡe tà midimidina, ²⁰ baninama Yesu tauda aubaidama kaite ya doka ḡome be ya saḡa ya naḡona. Inam vutuna aubainama Tempol nopone gara waisaurinama ya nuatiri be mara kedanama ya kaiporena. Be Mamaitua Yesu ya voie da tauna pirisi dosinama ya tubuḡana, Melkisedek na derima nopone.

Pirisi Melkisedek

¹ Mamaitua tauna guyau saḡasaḡa vavasaḡinama. Be Melkisedek tauna Mamaitua na pirisima. Be mate tauna Salem kana guyauma. Be Eibrahim ko noḡoti, raḡanine guyaguyau ḡesaudima yai ḡaviedi be ya munamunaḡana raḡanine, Melkisedek ya banavina. Be dabudine Melkisedek Eibrahim yai aiainina. ² Be Eibrahim yaba matabudi ḡavia nopone ya ragaragaudina, tauna ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena. Be isa ‘Melkisedek’

baniḡominama inam ‘didimana guyaunama’. Be isa ‘Salem’

baniḡominama inam ‘suba’. Vutuna aubainama Melkisedek mate tauna ‘suba kana guyaunama’. ³ Be nam aitau Melkisedek tamana bo tinanama i kataieni. Be mate deḡo be

ya verauna, bo airaḡan ya tubuḡa be airaḡan ya gurina nam aitau tenaḡa i katai rubuena. Melkisedek tauna pirisi noyane e miamia watanana, Mamaitua Natuḡominama maika.

⁴ Yodi tà kita da Melkisedek tauna banaga dosi vavasaḡinama aubainama, Eibraham tauna dede pakanama yaba matabudi ḡavia nopone ya ragaragaudina ya rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama Melkisedek ya utena. ⁵ Tautauḡoma Livai damnama nopone pirisi noyanama sibo a paḡona. Be Mousis na tarawatuma e riuriuna da Israel banegidima taudi yaba matabudi sibo a rawadamdamdi da matabudi 10, be aniwai 10-nama inam pirisidima sibo a utedina, avedi da taudi tamedima teneḡinama Eibraham. ⁶ Be Melkisedek tà kita da tauna nam Livai damnama nopone, be yaḡoro tauna Eibraham na utama aniwai 10-nama ya paḡo be tauna Eibraham yai aiainina, tauna vutuna Mamaitua na saugama ya paḡona. ⁷ Matabuda tè kataiena da aitau rewapanana ya paḡo be banaga ḡesau ewai aiainina, tauna inam banaga dosinama, nam maika tauna aitau waiaiaina e paḡopaḡona nama.

⁸ Noḡone tè kita da piripirisi uta aniwai 10-nama banaga ḡarodie a ragaragaudina. Be inam pirisidima tokare ta mia nam dauna da ta gurina, be Melkisedek tauna tokare e mia watanana, be nam e guri. ⁹⁻¹⁰ Be Livai damnama taudi uta aniwai 10-nama banaga ḡarodie tauragaudima. Be inam raḡanine taudi nam ti tubuḡana raḡanine, tamedima Eibraham na utama aniwai 10-nama Melkisedek ya utena, dabudine yodi anikitanama da Livai damnama taudi mate a raupuyo tenaḡana, avedi da dobue nam ti tubuḡana, taudi yaḡoro gwenagwena vegane.

Keriso tauna pirisi vaunama

¹¹⁻¹³ Boni Israel banegidima taudi tarawatu a paḡona. Be inam tarawatunama ya riuna da tautauḡoma dam Livai nopone pirisi noyanama sibo a paḡona. Be Livai pirisidima taudi nam teneteneḡina da sibo banaga a kawa didimanidi Mamaitua matane. Vutuna aubainama Mamaitua pirisi vaunama ḡesau Melkisedek maika ya riuporena sagudama aubainama. Be inam pirisinama vaunama tauna vutuna dà Badama. Be yodi inam umanama: Deḡoda Mamaitua pirisi adi vaivaima e vitaredina, naumeki da tauna tarawatu mate e vitavitedina. Be dà Badama tauna nam dam Livai nopone, maika Eron, ibewa. Yesu tauna Juda na damma nopone ya tubuḡana. ¹⁴ Be Mousis na tarawatuma nam aba i riuena da Juda banegidima pirisi noyanama sibo a paḡo, ibewa.

¹⁵ Be yodi pirisi vaunama maika Melkisedek ya tubuḡana. Yodi tè katai kae da ¹⁶ tauna nam Livai adi vaiviae i rawapirisina, ibewa da taunaḡa na yawasanama wairewapanine yai rawapirisina. Be tauna tokare nam teneteneḡina da tai guri munaḡe. ¹⁷ Vutuna aubainama Mamaitua umanama ya riuena,

“Tam pirisi miamia nonoḡimma, maika Melkisedek.”

¹⁸ Be Livai pirisidima Mamaitua yodi ya gose poredina, baninama adi vaivaima poredima nam banibiribiri, be ¹⁹ Mousis na tarawatuma nam ti rewapanana da banaga ta kawa didimanidi. Vutuna aubainama Mamaitua yodi keda vaunama verenama ya utedana, be inam kedane tauda yodi tè katai kauena da Mamaitua ḡarone tokare tà tavana.

²⁰ Be mate Mamaitua e sauga wapana da Yesu ei pirisina. Be ḡesaudima awai pirisina taudi nam Mamaitua na sauge tiwai pirisina, ibewa. ²¹ Be Yesu aubainama Mamaitua umanama ya riuna,

“Bada ya sauga wapana da tam pirisi miamia nonoḡimma.

Be Bada aba ya sausaugen, nam tokare na noḡotama e vitare.”

²² Inam sauginama aubainama Yesu tauna waianina vaunama verenama ya utedana, tauna tokare e kawa didimanida Mamaitua matane, nam waianina poranama maika.

²³ Be yaba ḡesaunama inam umanama: Boni taudi pirisi toitoi yavayava a miamiana, be deḡoda raḡanine ḡesau ya gurina na epaiyama ḡesau ya saḡasaḡana. ²⁴ Be Yesu ḡarone inam natabu. Tauna e miamia nonoḡana aubainama nam na yavayavama ḡesaudima tima miamiana. Tauna inam pirisi miamia nonoḡinama. ²⁵ Vutuna aubainama tauna yodi teneteneḡinama da tauda aitauḡa Yesu Kerisoe Mamaitua ḡarone tà naḡonaḡona

tokare Yesu ei yawasanidana, baninama tauna miamia nonoḡinama, be aubaidama Mamaitua ḡarone ewai baḡana.

²⁶ Inam nama pirisinama dosinama tauda tà ḡoeḡoena. Tauna inam banaga babau-nama, tauna wawu nam ḡarone, tauna nam yawasana miremiredima tauvoieno, be tauna nam banaga gewegewedima mate timawai popona. Be Mamaitua tauna ya kawa saḡe vavasaḡena marae, be tauna na waibadama dibune yaba matabudi ta miamiana. ²⁷ Be Yesu tauna nam pirisi dosidima ḡesaudima maika, ibewa. Pirisi dosidima ḡesaudima taudi pomai pomai musara a ragaudi be Mamaitua ḡarone a tipatipana, taudime adi gewagewama be mate banaga adi gewagewama aubaidima. Be Yesu inam tauname tubuḡinama yai uta munaḡe be raḡan tenaḡa kavakava banaga adi gewagewama aubainama tubuḡine ya tipa tenaḡana, nam muriḡa e tipa munaḡa. ²⁸ Be Mousis na tarawatuma ya riuna da banaga ḡoma sibo tè vinedi be ai pirisina. Be inam pirisidima dosidima taudi adi vogwaḡagwaḡae ta bekubekuna. Be inam tarawatunama murine Mamaitua ya sauga wapana da tauna natuḡominama e vine be e voie da tauna pirisi dosinama verenama be miamia nonoḡinama.

8

Keriso tauna dà pirisima saḡasaḡa vavasaḡinama

¹ Be taugu aba è giugiuedina baniḡominama inam uma: Tauda dà pirisima dosinama tauna marae ya saḡa be Mamaitua wairewapano vavasaḡinama na kaba miae kasaunama yauwane e miamiana. ² Be dabudine tauna riukaua taparoronama vadana-nama nopone e noyanoyana. Inam vutuna Bada ya kerina, be nam banaga ḡoma.

³ Pirisi dosidima dobue adi noyama inam puyo a ragaudi be a tipatipana Mamaitua ḡarone. Vutuna aubainama naumeki da tauda dà pirisima dosinama Yesu, tauna mate e tipana. ⁴ Be deḡoda tauna uma dobue sibo i miamiana, tauna tokare nam yai pirisi, baninama pirisi ḡesaudima kaite dobue ta miamiana, tarawatu e riuriuna maika. ⁵ Taudi taparoro vadane ta noyanoyana inam aba marae e kenakenana, vutuna keyaunama uma dobue tawai tupotupoḡanena. Vutuna aubainama boni Mamaitua Mousis nuanama ya boru be ya riuna, “Kwa kita kaua da oya debane nema taparoro vadana-nama kerinama èwai kataimna, nama ruvane kwa kerina.” ⁶ Be Yesu pirisi noyanama ya paḡona inam ya vere kauana, nam pirisi ḡesaudima adi noyama maika. Be mate Yesu tauna waianina vaunama ya utedana. Tauna vutuna tauda be Mamaitua poude e midimidina. Be waianina vaunama inam yai rewapano be ya vere vavasaḡana, nam maika waianina poranama nama. Be waianina vaunama nopone Mamaitua yaba veredima e sausaugedana, nam maika waianina poranama nama.*

⁷ Uma ko noḡoti, deḡoda waianina poranama teneteneḡinama da banaga sibo i kawakawa didimanidina, naumeki da waianina vaunama tokare nam poranama na gabuma sibo ya paḡo. ⁸ Be Mamaitua na banagama ya riutuaḡaiedi be umanama ya riuna, “Raḡan e veraveraura e tavana, taugu tokare waianina vaunama yau banagama Israel be Juda ḡarodie yà boruna.

⁹ Be inam tauna nam maika waianina poranama tametamedima ḡarodie è boruboruna maika,

raḡanine taugu Ijiptma be èi doka dobiḡedina.

Be you, inam raḡanine taudi waianina poranama a rawaḡaiḡaiena aubainama, taugu è mia tautauriedina.

¹⁰ Be waianina vaunama yau damma Israel ḡarodie yà boruna inam umanama:

Taugu tokare yau tarawatuma nuedie yà girumi be taudi nopodie e kenana.

Be taugu tokare taudi adi Mamaituama, be taudi taugu yau banagama.

¹¹ Inam raḡanine taudi nam tokare adi damma bo adi banagama adi banagama tai katakataidi da sibo Bada a kataie.

* ^{8:6:} *Waianina vaunama inam Mamaitua ya saugedana da gewagewa e noḡota* poredi be na tarawatumanopode e girumina. Vers 12 nopone ko kitana.

Baninama inam rağandie kamai banabanaga be banaga dosidima, taudi matabudi tokare taugu ta kataieguna.

¹² Be taugu tokare adi voiama barebaredima yà noğota poredina, be adi gewagewama nam airağan yà noğota munağedi.”

¹³ Be waianina vaunama vutuna Mamaitua yai isana ‘Keda vaunama’. Vutuna aubainama waianina poranama inam yodi yai rawakita porağana. Be rağanine yaba aba tawai rawakita porağana, taudi tokare ta kena nam dauna da ta samoana.

9

Boni pirisi musara kosinine a tipatipana

¹ Be waianina poranama nopone Mamaitua Israel banegidima waitaparoro tarawatudima toitoi ya utedina. Be Israel adi kaba waitaparorama vadaniama inam dobue. ² Be vadaniama noponama kitanama inam umanama: Inam vadaniama nopone rum rabui, noğone be murine a kenakenana. Be noğone rumnama inam rum babaunama. Be inam rumnama nopone inam kendoro kaidima a midimidina. Be vatardebane buredi babaudima a kenakenana. ³ Be gara waisaurinama murine inam rum ğesau ya kenakenana. Be inam rumnama inam rum babau vavasağinama. ⁴ Be inam rumnama nopone olta goldie voivoienama ya midimidina, be debane piupiu adi kaba gabuma. Be mate waianina bogesinama ya kenakenana. Bogesinama kopinama matabuna goldie voivoienama. Be bogesinama nopone yaba a kenakenana inam:

Keyaka goldie voivoienama. Be keyekinama nopone kani isanama ‘Mana’ ya kenakenana.

Be Eron na diğoninama, inam diğoninama vutuna boni ya busona.

Yeku tabatabanama debane Mamaitua na waianinama riunama girugiruminama.

⁵ Be boges debane anea boruborumidima rabui isedima ‘Kerubim’ a midimidina. Taudi mapedima ai rauyaya be poudie noğotaporağ a gabunama a rupurupuna. Be uma yabedima yodi nam tokare matabudi ka giu waibatedi.

⁶ Be rağanine yaba matabudi a yokaukauedi be a kovikovina murine, pirisi rağan patapananama noğone rumnama nopone ya sağ a be na noyama yawai karea. ⁷ Be murine rumnama inam pirisi dosinama taunağ a modi matabuna nopodie rağan tenağ a kavakava ya sağasağana. Tauna musara kosinama mate ya pağ o be Mamaitua ya uteutena, tauname na gewagewama aubainama, be banaga adi voia nuababağama mate aubaidima. ⁸ Inam kauine Arua Babau ewai kataidana da banaga ğoma nam teneteneğina da gabu babau vavasağine sibo a sağ a, baninama waianina poranama yağoro keda ya guduguduna.

⁹ Waianina poranama boni inam mataira maika tawai katakataidana da aba yodi rağanine ta tubuğana aubainama. Banaga puyo be musara Mamaitua ğarone ta tipatipana, nam teneteneğina da nopodima e kawa vere. Taudi yağoro Mamaitua ğarone ma nairidi ta miamiana, baninama inam puyodima nam teneteneğina da adi gewagewama e kaipore. ¹⁰ Inam puyodima taudi nam wairewapanidi, taudi inam anikani be anitego ğoma. Inam kauidima be mate wainimakoğ a, taudi matabudi tarawatu kitekitedima ta voivoiedina. Be yodi waianina vaunama ya tavana aubainama, inam yabedima adi rağanima a kovina.

Keriso tauname kosinine aubaidama ya tipana

¹¹ Be yodi Keriso dà pirisima dosinama ya tubuğana, tauna vutuna waiaiaina veredima yodi e uteutedana. Be tauna gabu babaune be riuriukauine ya sağana. Inam gabunama nam banaga nimedie ti kerina, be inam gabunama nam uma dobune ima kenakena. ¹² Be rağanine Yesu inam gabune ya sağasağana, tauna nam musara kosinidima mate i sağana, ibewa da tauname kosininama ya pağ o be Mamaitua ğarone aubaidama ya tipa tenağana, be tokare nam airağan e tipa munağ a. Inam kedane tauna yai yawasanidana, be yodi tokare tà mia nonoğana.

¹³ Boni pirisi taudi musara kitedima maika gote, burumakau be burumakau natunatudima mate kosinidima a ragaudi be kavu mate banaga debediā awai yaraiedina, tubuāe kawa veredima aubainama. ¹⁴ Be Keriso kosininama inam yai rewapanana kauana, nam maika musara kosinidi. Keriso nam aba gewagewanama īgarone, be Arua Babau miamia nonoāinama na rewapanae Yesu tauname yai uta munaāe be ya tipana Mamaitua īgarone, be Yesu e voivoiemina da gewagewa voiedima ko gosedina. Be inam gewegewedima taudi ta voivoiemina da taumi tokare tai gurimina. Be yodi taumi teneāinama da Mamaitua yawayawasaninama koi yaragena. ¹⁵ Be aitauā Mamaitua ya vinedi be ya yokoyokoedina, yodi taudi tokare teneteneāinama da Mamaitua na saugama tai buderie be ta mia nonoājana. Be yodi tauna na gurie waianina porane gewagewa ya panipanidana tauna ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi tauda be Mamaitua poude Keriso e midimidina. Inam vutuna yodi waianina vaunama.

¹⁶ Be uma ko noāgoti. Raāganine banaga e miamiana, raāganine tauna na saugama e boru be e riuna, “Raāganine taugu deāgo, uma vokaidima ko ragaudina.” ¹⁷ Be deāgoda banaga e gurina raāganine, inam giudima tai rewapanana be ta tubuājana. Be deāgoda banaga yaāgoro yawayawasaninama e miamiana, inam giudima tokare nam tai rewapanana be ta tubuāga.

¹⁸ Be teneāinama nama waianina porane, raāganine kosina e rauājinina, waianina rewapanana e paājona. ¹⁹ Vutuna aubainama raāganine Mousis Mamaitua na tarawatuma Israel ya riuriuedina murine, tauna musara kosininama ya paāgo be upa mate ya rawateāgeina. Yodibe Mousis berana ya virigasi be vuvuāga sabasabanama mate ya pani tenaāe be kosina nopone yai sonomna. Murine buka be banaga debediā yai rautepotepo nawe ²⁰ be umanama ya riuna, “Uma inam waianina kosininama be Mamaitua aba ya riuriuemina, vutuna sibo koya voteyeteyena.” ²¹ Be teneāinama nama taparoro vadana be nopone taparoro purepuredima matabudi debediā yai rautepotepo nawedina. ²² Tarawatu e riuriuna da anikitanama yaba toitoi tokare kosina e kawa veredina. Baninama deāgoda kosina nam e rauājini, tokare Mamaitua gewagewa nam e noāgota poredi.

²³ Be marae yaba riuriukuidima keyaudima uma dobue, inam naumeki da musara kosinidie ya kawakawa veredina. Be yaba riuriukuidima marae, taudi Keriso kosinine ya kawa veredina, be nam musara kosinidie. ²⁴ Baninama gabu babaunama dobue inam banaga nimedie a voiena. Be Keriso nam inam gabune i saājana, ibewa. Inam gabunama tauna yaba marae riuriukuinama vutuna keyaunama. Be Yesu tauna gabu babau vavasaājine marae ya saājana. Inam gabunama riuriukuinama be dabudine tauna yodi Mamaitua noājone e miamiana, sagudama aubainama. ²⁵ Be Keriso marae ya saājana, nam tubuājine modi patapatanama aubaidama e tipatipa watan, pirisi dosidima dobue a voivoiana maika. Taudi musara kosinidima a ragaudi da modi patapatanama taparoro vadane a saāga be Mamaitua īgarone a tipatipana. ²⁶ Be deāgoda Yesu modi patapatanama sibo aubaidama i tipatipa watanana, naumeki da dobu pakane da yodi tauna sibo yawai nuatoitoi watanana. Be yodi raāgan damone tē tavatavae, Yesu ya maāgatara be tauname tubuājine ya tipana dā gewagewama kaiporenama aubainama.

²⁷ Tauda banaga raāgan tenaāe kavakava tà gurina, be murine tokare etare tà midina. ²⁸ Inam kauinama teneāinama nama Keriso raāgan tenaāe kavakava tauname tubuājine ya tipana banaga toitoi adi gewagewama kaiporenama aubainama. Be raāganine e verau munaājana, tauna nam gewagewa kaiporenama aubainama e verau, ibewa da taudi aitauāna na kaba verauma ta raberabena, taudi yawasana e utedina.

tipatipa be didimana sibo ti banavina, dabudi tokare tipa a gose pore be nuedima ya subana. Be nam nama i tubuğana.

³ Inam museridima modi da modi ta tipatipana, taudi adi gewagewama yağoro da e tatai noğonoğotidina. ⁴ Baninama musara kosinidima tokare nam gewagewa e kaipore be teneteneğina, maika burumakau bo gote, ibewa. ⁵ Vutuna aubainama Keriso dobue ya yovona rağanine tauna umanama ya riuna,

“Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ġoeğeoedina.

Tam tubuğiguma kaite kuya vokaukaua wainonoğina.

⁶ Gewagewa aninoğotaporenama tam tipa be puyo kuya tuağaiiedina.

⁷ Vutuna aubainama taugu è riuna, ‘Taugu umanema, girugiruminama porane aubaiguma ya riuriuna nama.

Taugu è verauna Mamaitua am ġoanama ya voienna aubainama.’’

⁸ Yodi koya kita, uma giudima nopolie aba Keriso ya vato dokena inam, “Banaga musare ta tipatipa be ta rarau puyona, tam yabedima nam kuma ġoeğeoedina, tam kuya tuağaiiedina”. Tauna nama ya riuna, avedi da tarawatu ya riuriuna da banaga nama sibo a voienna. ⁹ Be murine tauna ya riuna, “Taugu umanema. Taugu è verauna Mamaitua am ġoanama ya voienna aubainama.” Inam kedane tauna waianina poranama ya varia pore be epaiyanama waianina vaunama waianina poranama yai gabu raupunana. ¹⁰ Vutuna aubainama Mamaitua na ġoanama ruvane tauda yodi banaga babaudama tè tubuğana. Baninama Yesu Keriso tubuğine aubaidama ya tipa tenağana, be nam airağan e tipa munağga.

¹¹ Pirisi tenatenağaga adi vaivae taudi pomaipomai tipanama teneğidima a rarau puyo watanedina. Be inam puyodima nam teneteneğina da gewagewa sibo a kaipore.

¹² Be uma pirisinama Yesu tauna rağan tenağga kavakava dà gewagewama aubainama ya tipana, be murine tauna Mamaitua kasaune ya miana. ¹³ Dabudine yodi tauna e mia be ewai rabana, naumeiki da Mamaitua Yesu na ġaviamma e ragaudi be Yesu kağanama dibune e sivudi be e vadididina. ¹⁴ Baninama inam tipanama tenağga kavakava ġarone banaga aitauğga Mamaitua yawai aninedina, tauna ya kawa babaudina. Be yodi taudi tokare ta mia nonoğana.

¹⁵ Be mate uma kauidima ġaromaie Arua Babau ya kawa neganega yağedi be umanama ya riu dokana,

¹⁶ “Taugu tokare waianina vaunama yau damma Israel ġarodie ya boruna, nama Bada ya riuna.

Taugu tokare yau tarawatuma nopolie ya biridi be nuedie ya girumina.”

¹⁷ Be mate ya riuna,

“Adi gewagewa be adi voiama barebaredima nam airağan ya noğota munağedi.”

¹⁸ Vutuna aubainama taugu yodi nam tipa ġesaudima ama ġoeğeoedina, baninama adi gewagewama kaite ya noğota poredina.

Ami waisumağe ko kaiguratana

¹⁹ Vutuna aubainama yau bana, tauda yodi tokare nuadama torane marae gabu babau vavasağine tà nağona, baninama Yesu kosininama ya rauğinina aubaidama.

²⁰ Inam vutuna yodi keda vaunama be yawayawasaninama aubaidama kaikaiporenama e kenakenana, baninama matakedae gara waisaurinama ya nuatirina. Be inam garanama vutuna Keriso tubuğinama yai matairena.

²¹ Be yodi tauda aubaidama pirisi dosinama Mamaitua na vadama ewai badena.

²² Vutuna aubainama tauda nopolama riuriukauine Mamaitua ġarone tà nağona dà waisumağe. Be nam tà noğota bekubeku, baninama Yesu kosinine mira nopolde ya kawa vere be tubuğidama upa verene ya koğedina. Vutuna aubainama yodi Mamaitua ġarone nam nuadama e vonainaira.

²³ Be dà noğotama değ tè boruboruna, vutuna tà kaididi da bagibaginağga, baninama Mamaitua tauna patupatutunama, be tokare teneteneğinama da na saugama e voiedina.

²⁴ Be ami banagama ami banagama ko riu sagusagudi da tai nuapağgo vivira be voia

veredima ta voiedina. ²⁵ Be wairawategei nonoḡa nam ko gose pore, banaga ḡesaudima ta voivoiana maika. Taumi koya kita da Bada na raḡanima kaiteka maida e tavatavana. Vutuna aubainama dà banagama dà banagama mate waikawa duḡu vivira tà kaiguratena.

²⁶ Be deḡoda riukaua tè kataiena, be yaḡoro da gewagewa tawai boruditina, tauda nam deḡo dà tipama ḡesau ima kenakenana da noḡotaporaḡa tà banavi, ²⁷ ibewa da etara e tavana raḡanine, tam am kovoḡama dosinama aubainama tokare kwa naira da kwa naira kauana. Baninama inam raḡanine Mamaitua na ḡaviamma kaimenanama dosi vavasaḡine e kawa gewegewedina. ²⁸ Ko noḡoti da boni aitau Mousis na tarawatuma ya riuriu tuatuaḡiae be matamata rabui bo rabuiteḡa inam baneginama a kita be ai samanina, dabudine inam baneginama na kovoḡama ya paḡopaḡona. Be banaga matabudi inam baneginama ai gurina, be nam ti raunuatoiena. ²⁹ Vutuna aubainama aitauḡa Mamaitua Natunama ta riuriu tuatuaḡaiena, taudi adi kovoḡama tokare ya moraba vavasaḡana ta paḡona, nam Mousis na raḡanie maika. Deḡoda Mamaitua Natunama ko mia tautaurie be kosininama vutuna waianina vaunama ya kawa veremina ko kita waidibodiboḡina, taumi ami kovoḡama dosi vavasaḡinama tokare ko paḡona. Be mate deḡoda Raunuatoi Aruinama ko kunurena, naumeki da teneḡinama nama tokare ami kovoḡama dosi vavasaḡinama ko paḡona, nam maika Mousis na raḡanie nama.

³⁰ Ko noḡoti da Mamaitua ya riuna,
“Taugu tauraubiwa, aubainama biwa yà paḡona.”
Be mate ya riuna,
“Bada tokare na banagama e etaredina.”

³¹ Inam ya gewagewa ḡaḡa da Mamaitua yawayawasaninama na tausukuma ḡarome e paḡona.

³² Ami noḡotama e munaḡa da yanae koya saḡasaḡana raḡaninama ko noḡoti. Inam raḡandie taumi piripiri toitoi nopodie koyai nuatoitoi kauana, be you yaḡoro da koya vadidina. ³³ Raḡan ḡesaudie patara matedie a kunuremi be a raraukivi gewegewemina. Be wari raḡan aitauḡa a raraukivi gewegewedina, taumi koya midimidi waituni bagidina.

³⁴ Be raḡanine taumi ami banagama ḡidoidima dibure a sivusivudina, taumi koya raunuatoiedi be koya sagusagudina. Be mate raḡanine banaga a kwayemi be ami purapurama a ragau viviridina, taumi yaḡoro ma nuaveremi koya damiporedina. Baninama taumi koya kataiena da tokare marae yaba veredie koi purapurana. Be inam purepuredima tokare ta kena nonoḡana.

³⁵ Vutuna aubainama inam raudebatoranama nam ko gose pore, taumi naumeki da ko midi bagibagina, baninama ami maesama dosinama tokare ko paḡona. ³⁶ Be ya verena da taumi inam piripiridima ko dami poredina. Inam kedane taumi Mamaitua na ḡoanama ko voivoienia, be damone tokare Mamaitua aba ya sausaugena ko banavina.

³⁷ “Be raḡan ḡaubonaḡa tauna aitau verau ewai taina, tokare e verauna, be nam ei riuriukoa.

³⁸ Be didimana baneginama tauna waisumaḡe tokare yawasana e banavina.
Be deḡoda tauna e naira be ei tautinamurina, taugu tokare nam ḡarone yài nuavere.”

³⁹ Be tauda nam aitau maika da muride tà munamunaḡa da Mamaitua gienae e pore nawedana, ibewa da tauda tawai sumaḡana aubainama, Mamaitua ei yawanidana.

Waisumaḡa inam aiyaba?

¹ Waisumaḡa inam umanama: Yaba aba nam tama kitakitana, be nopode tè katai kaua da inam yabanama riukaua be tokare teneḡinama da tà paḡona. Be aba tauda tawai nuanoḡonoḡotedina, inam tè katai kauena da tokare ta tubuḡana. Inam vutuna waisumaḡa.

² Bonimai banaga nama awai sumaḡana, aubainama Mamaitua yai aninedina.

³ Nama tauda dà waisumağe tè kataie da Mamaitua bonane mara be dobu matabudi yai tubuğidina. Be yaba nam mağamağataridi, vutudi Mamaitua ya voiedi da yaba yodi tè kitekitedina a tubuğana.

⁴ Be Eibol na waisumağama aubainama tauna na puyoma Mamaitua matane ya verena, nam maika Kein na puyoma nama. Tauna na waisumağama aubainama Mamaitua na puyoma yai aninena, dabudine yodi tè kataie da Eibol tauna banaga didimaninama. Be avedi da tauna kaite ya gurina, be na waisumağama aubainama tauna yağoro da ewai katakataidana.

⁵ Be Inok tauna nam i gurina, na waisumağama aubainama Mamaitua ya nawena marae, be banaga tauna nam ti banavina. Vutuna aubainama yodi tè kataien da Inok muriğda Mamaitua ya nawena marae, noğone tauna na yawasanae Mamaitua yai nuavere dokena. ⁶ Değoda aitau nam ima waisumağana, tokare nam Mamaitua ei nuavere be teneteneğina, ibewa. Be aitau da Mamaitua ḡarone e nağonağona, naumeki da inam baneginama sibo yai sumağda Mamaitua e miamiana. Be aitauğda nopolima tabutabune Mamaitua ta wanewanena, taudi adi maesama tokare e utedina.

⁷ Be Mamaitua Noa nuanama ya boru be ya riuena da yaba aba e veraverauna tokare e tubuğana. Be avedi da Noa inam yabedima nam matane i kitedina, be tauna na waisumağama aubainama, yağoro Mamaitua ya voteyeteye be waga ya voienna na sedama waiyawasanidima aubainama. Be mate na waisumağama aubainama Mamaitua ya riuna, “Tam Noa banaga didimanimma.” Rağanine Mamaitua nama ya riuriuna, kipi banegidima neganegae a mağatara be a midi poredina, be murine gewagewa a banavina.

⁸ Be Mamaitua Eibrahim ya saugena da tokare dobu vaunama e utena. Be Eibrahim na waisumağama aubainama, tauna Mamaitua ya voteyeteye da na dobuma ya gose be vağai yai karena, avedi da nam i kataien tauna aikedae e nağonağona e tava, be tauna yağoro da ya nağona Mamaitua ya riuriuenama. ⁹ Be na waisumağama aubainama, rağanine inam dobune ya tavatavana, tauna parai noplidiğe ware adi miane ya miamia nağona. Be muriğda kauinama teneğinama nama Aisik be Jeikob a voivoiana, baninama taudi mate Mamaitua na saugama ḡarodie ya boruna. ¹⁰ Eibrahim nama ya voivoiana, baninama tauna yawai sumağana da meagai bagibaginama marae Mamaitua tokare e voienna, vutuna kana nağoma ya nağonağona.

¹¹ Be Eibrahim na waisumağama aubainama tauna na visarama Sera mate ai natunana. Avedi da tauna yai dosi kaua be Sera kaikaipoki dosinama, be yağoro tauna yai natunana, baninama tauna Mamaitua na saugama yai sumağena da tokare teneteneğinama aba ḡarone ya sausaugena e voienna. ¹² Vutuna aubainama tauna tenağda be yai natunatuna da yodi na sedama sievidima atoi kauana, maika kipora bo gimori gerese nama. Be nam aitau teneteneğina da Eibrahim na sedama bo yatayatanama e sievidi be teneğina. Be avedi da Eibrahim tauna guri na parate ya tavana, be yağoro da yawai natunatunana.

¹³ Inam banegidima matabudi tà giugiuedina, taudi Mamaitua na saugama nam ti pağona, be adi waisumağe a miamia da a gurina. Be taudi adi waisumağe yağoro a kataie da Mamaitua aba ya sausaugena yağoro noğodie ya veraverauna, avedi da madanie. Vutuna aubainama taudi ai nuavere be adi waisumağe nam ti bekuna. Be ma raudebatoredi a riuriuna da taudi uma dobune vağavağai ta nağonağona, be adi gabuma nam uma ima kenakenana. ¹⁴ Banaga inam nama giudima ta giugiuna, taudi adi gabu ḡomama değe e kenakenana, vutuna ta wanewanena. ¹⁵ Taudi adi vağae gabu muridie a gosegosedina nam vutuna ti wane be ti nağonağona, ibewa. Baninama değoda inam dobudima a gosegosedina sibo ti wanena, taudi tokare teneteneğinama sibo a munağana. ¹⁶ Be taudi nam ti munağana aubainama, inam tawai kataidana da taudi gabu ḡesau vere vavasağinama marae, kana nağoma a nağonağona. Vutuna aubainama rağanine değoda Mamaitua ḡarone tai kawa mamaina, tauna tokare nam debanama e suba. Baninama taudi adi meagaima Mamaitua kaiteka ya yokaukaua wainonoğe be e kenakenana.

¹⁷⁻¹⁸ Be Mamaitua Eibraham na waisumaġama ya raraubuna raġjanine, Eibraham na waisumaġama aubainama tauna ya vokaukauana da nuanama natunama Aisik sibo yai guri be Mamaitua ġarone ya tipana. Avedi da Mamaitua Eibraham ġarone umanama ya saugana, “Aisik na dame tokare am sedama è sausaugemna yà utemna.” ¹⁹ Be Eibraham yaġoro yai sumaġa da Mamaitua teneteneġinama da tokare Aisik gurie be e kawa midisuġuna. Be anikitanama da Aisik guri maida, be Mamaitua ya paġo munaġena.

²⁰ Be Aisik na waisumaġama aubainama tauna Jeikob be Iso yai aiainidina adi yawasanama raġan muriġa aubainama.

²¹ Be Jeikob raġan ġaubonaġa da sibo nuanama ya tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaġama aubainama diġona yai tupa yasi da ya midi be noġone Mamaitua ya kawa saġe dokena, be mate Jousep natunatunama tenatenaġaġa yai aiainidina.

²² Be mate Jousep raġanine ġaubonaġa da sibo nuanama ya tauyakasi be ya gurina, tauna na waisumaġama aubainama Israel banegidima nema Ijiptma be ta dobina adi giumenta ya giu dokena. Be mate tauna ya riuwai nonoġidina da raġjanine Ijipt ta dobidobi porena, tauna turiġinama mate ta kiroġidi be ta naġo da ta dobodina.

²³ Be Mousis na dosima adi waisumaġama aubainama taudi Mousis ya tubutubuġana murine, tauna a semona naumeki da nawaravi rabuiteġa a kovina. Baninama taudi a kita da Mousis tauna nam kamai gomagomana i tubuġana, be guyau Pero aba ya riuriuena taudi nam ti nairena.

²⁴ Be Mousis ya moramoraba poraġana raġjanine, banaga a riuriuna da guyau Pero natunama waivinama kabe Mousis i tikatika. Be tauna na waisumaġama aubainama ya riutuaġaiġiedi da nam nama sibo a riu. ²⁵ Be Mousis na ġoanama da Mamaitua na banagama mate tai nuatoitoi tenaġana, be tauna nam gewagewa na wainuaverema rautupo ġominama nuanama ti soruna. ²⁶ Be Mousis waivaravara matabuna Kerisoe tunine ya biridi be ya dami poredina. Baninama inam waivarevaredima vutudi tauna ya ġoeġoedina, be nam Ijipt na waiguyauma taukaiedima i ġoena. Be tauna yawai nuaverena da tokare Mamaitua maesa e utena. ²⁷ Be na waisumaġama aubainama Ijipt ya gosena, be guyau Pero na medima matabudi murine ya sivudi be nam i nairena. Be Mousis tauna naumeki da Mamaitua waimuriwatanenama ya kaiguratena, maika kabe mataġomine Mamaitua i kita be iwai muriwatane. ²⁸ Be Mousis na waisumaġama aubainama, tauna Naġopore soinama ya voie be sипу kosinidie matakeda ya rodedina da tauwai guri anearama nam Israel sededima kaevoudima sibo yai guridi.

²⁹ Israel banegidima adi waisumaġama aubainama, taudi egasi sabasabanama a davuna maika kabe dobu ġasaġasarine ti naġonaġo. Inam raġjanine Ijipt banegidima ai sinedi da muridiġa kabe ta naġo da a monu rovona.

³⁰ Israel banegidima adi waisumaġama aubainama, Jeriko meagainama raġan 7 nopolie taudi ai verau kwaviviro be adi waisumaġe inam garibabanama ya rauburirina.

³¹ Be toretore waivinama isanama Reiheb, tauna na waisumaġama aubainama tauwai neneġana rabui ya sagudina. Vutuna aubainama Israel banegidima tauna nam ti gurina, rawarawaġaiġaidima ġesaudima ai guridina maika.

³² Be aba ġesaudima sibo yà riuemi? Nam gavogavo ima kenakenana da banaga ġesaudima adi giumenta sibo è riuemi maika, Gidion, Barak, Samson, Jepta, Deivid, Samuel be peroperoveta ġesaudima. ³³ Taudi vutudi adi waisumaġe guyaguyau ġesaudima adi tauiġarama ai gwaġedina. Be taudi adi waisumaġe didimanae awai badana. Be ġesaudima Mamaitua aba ġarodie ya sausaugena, taudi a paġona. Be ġesaudima laion iġeiġeridima a kawa gaugaudina. ³⁴ Be ġesaudima adi waisumaġama aubainama kai menamenane be nam ti kara gorudina. Be mate tauiġara ġesaudima nam teneteneġina da sibo taudi ai guridi. Be adi vogwaġagwaġae ai rewapani, be adi ġaviamma ai gwaġedi be a tavudina. ³⁵ Be waiwaivi ġesaudima adi banagama guriguridima peroveta ai yawasanidi be a ragau munaġedina.

Be tauwai sumaġa ġesaudima piripiri dosidima a banavidina. Banaga gewegewedima tauwai sumaġa ġesaudima waiguri makaiedima nam ti ġoena. Baninama taudi adi

ḡoanama da ta kovoḡa da ta kovoḡa guratedi, be muriḡa da tai guri ḡomedina. Be a riuriuedina, “Deḡoda Mamaitua ko riutuatuaḡaiena, tokare ka riuporemi be ko naḡona” Be tauwai sumaḡa taudi Mamaitua riutuatuaḡaienama nam ti ḡoena, baninama taudi a kataiena da tokare midisuḡu munaḡa na raḡanie taudi mate ta midisuḡu be yawasana vere vavasaḡinama ta paḡona. Vutuna aubainama taudi waiguri makaiedima a tuaḡai be noḡone a kovokovo guratedina, muriḡa da awai guri ḡomedina. ³⁶ Be tauwai sumaḡa ḡesaudima ai diboḡidi, a kwapudi, a rauseinidi be dibure a biribiridina. ³⁷ Be ḡesaudima a rauyekudi da a gurigurina, be ḡesaudima soae a soasoa rakedina, be ḡesaudima a rarau kwatikwatidina. Inam banegidima waisumeḡidima, taudi gara ragoragodima a kotekotedina maika sipu bo gote kopidima. Be taudi waikaruwaḡawaḡa banegidima, be banaga taudi a raraukivi gewegewedi be a kawakawa gewegewedina. ³⁸ Banaga gewegewedima tauwai sumaḡa a kauedi da adi kaba miama dobu kavekavedie, oya debediḡa, guba be dom nopođiḡa a miamia naḡona. Inam nama banegidima waisumeḡidima uma dobunama nam i raukitedina da sibo a mia.

³⁹ Inam banegidima Mamaitua yai aninedi be e kawakawa saḡedina adi waisumaḡama aubainama. Be yaḡoro da Mamaitua aba ḡarodie ya sausaugena nam ti paḡona.

⁴⁰ Baninama Mamaitua na ogama verenama ya taraḡina da yawasana kenakena nonoḡinama nam taudiḡa sibo a paḡo doke. Ibewa da taudi tauda ta raberabedana, naumeki da tauda taudi mate tāwai rawateḡeina raḡanine, Mamaitua aba ya sausaugedana baniḡominama, tokare matabuda tà banavina.

12

Matadama tà pore da Yesu taunaḡa tà kita didina

¹ Yodi tè kita da waisumaḡa kana matamatama toitoi dobu matabuna yai verau kwaviviro da ya tava munaḡana. Vutuna aubainama abaḡa kauidima ta panipanida be ta sorusoru waitinamuridana, vutudi tà kaiporaporaḡana. Be mate gewagewa tà gose poredina, be tauda naumeki da waireisis nopone tà manini kauana. ² Be matadama tà pore da Yesu taunaḡa tà kita didina. Tauna vutuna dà waisumaḡama yai kare be parate e tavaitedana. Tauna nuavere dosinama paḡonama aubainama guri waimata warawaranama korosie ya dami porena. Be yodi tauna Mamaitua na waiguyauma gabune, kasaunama yauwane e miamiana. ³ Ko noḡoti da tauna banaga gewegewedima adi pariviravirama matabudi yai niuredina. Vutuna ko noḡoti da taumi tokare nam ko tunigari be nuemima e beku.

Mamaitua natunatunama e kwapukwapudina

⁴ Taumi gewagewa ko waiḡaviena inam naumeki, be yaḡoro nam piripiri ko banavi be kosinimima i darorona. ⁵ Mamaitua na sedama ḡarodie aba ya riuriuna nuemima ya koa, bo? Tauna duḡumima aubainama umanama ya riuna,

“Taukui, raḡanine Bada waikatakataimma aubainama e kwapukwapumna, nam kwai nuaboya.

Be raḡanine aba kuya voivoie be e riutuaḡaiemna, nam nuamma e beku.

⁶ Baninama Bada aitauḡa ewai nuapaḡoedina taudi vutudi e kwapukwapudina.

Be aitauḡa da ewai kawa natunedina, tauna e kovokovoḡidi be ewai katakataidina.”

⁷ Deḡoda piripiri ko banabanavidina, naumeki da ko dami poredi be ko noḡoti da inam Mamaitua e kwapukwapumina, baninama taumi na sedama aubainama. Baninama tamatamadama matabudi adi vaivaima inam nama. ⁸ Mamaitua na sedama matabudi e kwapukwapudina. Be deḡoda Mamaitua tam nam e kwapum, tam inam nam tauna natuḡomina. Tam maika keda gomenimma, be nam tamam. ⁹ Tauda matabuda tamatamadama uma dobue ta kwapuda be tà viviviviredina. Vutuna aubainama Mamaitua mate tà vivire be tà yawasanana. Baninama tauna tauda aruidama matabudi tamedima.

¹⁰ Raḡanine tauda ḡauḡaubode tamatamadama uma dobue taudi adi ḡoane nama modi bisanama nopođie a rautapa kwapudana. Be Mamaitua e kwapukwapudana, inam tauda

sagudama aubainama, da tauda tokare tauna maika banaga babaudama ta tubuāgana.
11 Be Mamaitua e kwapukwapudana raāganine, tauda nam tamawai nuaverena. Be tauna na waikwapuma banidima tokare tà kataiedina, inam kawapudima damodie didimana be suba tà banavidina.

12 Vutuna aubainama nimemima ko kawa didimanidi, be kaāgemima koya nokudi be ko miamiana, ko midisuāgu be ko varoronidi da tai rewapania munaāga. **13** Be ami waisumaāge naāgo koi karea keda didimanine. Inam kedane tokare nam ko beku, ibewa da ko yawasanana.

Mamaitua nam ko miatautaurie

14 Ko raurubu gurata da banaga matabudi mate subae ko miana. Be mate taumi sibo yawasana babaunama banagimima koya tubuāgana, baninama deāgoda taumi nam nama ko tubuāga, taumi tokare Bada nam ko kita. **15** Ko kita kaua da āgaromie nam aitau Mamaitua na raukiviverema e miatautaurie. Baninama deāgoda inam baneginama tokare pesi gewagewanama e tubuāga, be gewagewa āgesaudima mate e saāgedi be banaga e kawa miremiredina. **16** Be mate ko kita kaua da nam aitau āgaromie e badara yabayababa. Be mate nam Mamaitua ko noāgota tuaāiae maika Iso, baninama Iso tauna yaba gewagewanama ya voiena. Iso tauna tautuaāga aubainama, raāgan muriāga tamanama na waiguyauma sibo yai buderiena. Be kaniguri yai sina da na waiguyauma tasinama ya utena, be tasinama āgarone kani ya paāgona. **17** Be ko noāgoti da muriāga tauna tamanama na waiaiainama ya āgoena be you, tamanama Iso ya riutuaāgaiena. Be tauna nam keda deāgo i banavina da na voia waigewama sibo ya kawa didimani, avedi da ma āgabana keda ya wanewanena, be nam teneteneāgina.

18 Be taumi Mamaitua āgarone koya naāgo be koyawai sumaāgena raāganine, dabudine taumi yodi Mamaitua nam koma nainairena, Israel banegidima maika. Taudi boni oya Sainai diane a midi be oyanama debane kai ya remremna a kitana, Mamaitua Mousis mate a giugiuna raāganine. Dabudine dobu yai kupikupi be kaibitibiti dosinama ya tavana. **19** Naumeki da bogigi ya riuriuna murine, bona dosinama a vaiena maika parere. Dobudine taudi a naira da a naira kauana, vutuna aubainama taudi Mousis a riuena da tauna Mamaitua sibo yai baāgana, baninama taudi Mamaitua bonanama vaienama nam ti āgoena. **20** Dabudine Mamaitua ya riuna, “Deāgoda ai banaga bo ai musara uma oyane e naāgona, taudi ko rauyekudi da ta gurina. Dabudine nama a vaivaiena, taudi a naira da a naira kauana.” **21** Be abaāga taudi a kitekitedina inam ai nuanainaira kauana. Vutuna aubainama Mousis ya riuna, “Taugu naira e kawakawa kaāgagusugusuguna.”

22 Be taumi inam nam nama. Taumi oya Saionma, Mamaitua yawayawasaninama na meagaie koya tavana. Inam vutuna Jerusalem marae be dabudine anea āgumnama nam anisiesievi ma mosaridi a rawateāgeidina, dabudine taumi koya tavana. **23** Be mate taumi Mamaitua na damma āgarodie koya tavana. Taudi vutudi kaevoudima yai yawasana dokedina. Taudi isedima Mamaitua marae ya girumi be ta kenakenana. Be mate taumi Mamaitua āgarone koya tavana, tauna vutuna tokare banaga matabudi e etaredina. Be mate taumi didimana banegidima aruidima āgarodie koya tavana. Taudi vutudi Mamaitua ya voiedi da banaga bateturidima a tubuāgana. **24** Be mate taumi Yesu āgarone koya tavana, tauna vutuna waianina vaunama ya utedana. Yesu tauna Mamaitua be tauda poude e midimidina. Be kosininama dà gewagewama ya koāga poredina. Yesu kosininama nopone vari verenama e kenakenana, nam Eibol kosininama maika.

25 Vutuna aubainama ko kita kaua da Mamaitua aba e giugiuena ko voteyeteyena, be nam ko vaia pore. Baninama boni Israel nama uma dobue Mousis Mamaitua na giuma ya giugiuena, taudi a vaia pore be kovoāga dosinama a banavina. Be yodi inam mara banaginama e giuguedana, be deāgoda riunama tà rawaāgaiāgaiena, tokare dà kovoāgama ya moraba da ya moraba vavasaāgana tà paāgona. **26** Boni Mamaitua ya giugiuna, bonane dobu ya gusuna. Be yodi tauna na saugama ya boru munaāge be ya riuna, “Taugu tokare raāgan āgesaune gunuma be dobu yà gusu waidaberara munaāgedina.” **27** Be inam giunama: “Raāgan āgesaune e voia munaāgena”, baniāgominama inam umanama: Tauna doāgae be

gunume, yaba matabudi boni ya voivoiedina, vutudi e gusu waidaberaridi be ta samoana. Be nam teneğidima nama ta kenakena. Be değō yabedima nam e gusu waidaberaridi, taudi tokare ta kena nonoğana, be nam ta samoan.

²⁸ Be tauda sibo naumeki da Mamaitua tēi kaiwena, baninama tauda na waiguyauma wairewapana vavasağinama tokare tà pağona. Be inam waiguyaunama tokare bagibaginama e midina, be nam ta gusu waidaberari. Vutuna aubainama tauda Mamaitua ğarone ma vivirida be ma nairida tà rauduneena. ²⁹ Baninama tauda dà Mamaituama tauna maika kai yaba matabuna tauwai karamutunama.

13

Kuristen banagidama nema sibo tè mia bakona

¹ Ko kaigurate da Kuristen wainuapağone ami banagama ami banagama koi nuapağoe. ² Be vağavağai sibo koyai aninedi da ami vadae sibo a sağana, baninama banaga ğesaudima nama a voivoiana, muriğā anea a kayowai doka sağedina adi vadae. ³ Be ami banagama dibure miemienidima nam ko noğota poredi, baninama ko noğoti da taumi mate kabe dibure ko dibudibura tenağā. Be banaga tawai nuatoitoina mate nam ko noğota poredi, baninama ko noğoti da taumi mate kabe nama kowai nuatoitoi.

⁴ Be matabumi nağī sibo koya vivira kauena. Be nam am visarama bo am tauğomama debane mui kwa pore. Baninama aitauğā nama ta voivoiana, Mamaitua tokare etare e sivudina, be teneğinama nama banaga badabadaridima ğarodie e tubuğana.

⁵ Ami yawasanae mane nam koi nuapağoe. Değoda aiyabağā ğaromie tima kenakena inam sibo naumeki, baninama Mamaitua umanama ya riuna,

“Taugu tokare tam nam yà gosem be nam nuaguma e koa.”

⁶ Vutuna aubainama tauda nuadama torane umanama tokare tà riuna,
“Bada tauna vutuna yau tausaguma. Taugu tokare nam yà naira. Aitau tokare nema e bakegu?”

⁷ Aitauğā boni aubaimima ai bada be Mamaitua riunama ğaromie a giugiuena, vutudi ko noğotidi. Be adi yawasanae nema awai patutuna, vutuna koi nuanoğonoğotedi be adi waisumağama koi tupotupoğanena.

⁸ Yesu Keriso tauna vutuna teneğinama boni, yodi be nokoi ya nağona e miamia nonoğana. ⁹ Waikatakatai tabu be tabu kaikaiyovudima nam taumi tai doka waigewemi. Be verenama da Mamaitua na raukiviverema nopodama sibo ya kawa rewapanina, be nam kani adi tarawatu. Kani adi tarawatuma inam nam banibiribiridi.

¹⁰ Tauda dà oltama riuriu kauinama inam marae. Be pirisi aitauğā dobue tarawatu poredima tawai muriwatanedina, taudi nam teneteneğina da inam oltane kani ta sana rubu. ¹¹ Boni pirisi dosinama tauna musara kosinidima ya kiroğā nawe gabu babaune, be dabudine musara kosinidie Mamaitua ğarone ya tipatipana, tauna be banaga adi gewagewama aubaidima. Be musara banikavediğā ğavoe meagai diane a gabugabu gorudina. ¹² Be kauinama teneğinama nama Yesu ğarone, tauna kosinine na banagama ya kawa babaudina, be meagai diane yai nuatoitoina. ¹³ Vutuna aubainama tauda mate nama, yodi ğavoe tà nağona tauna ğarone. Be değoda dobu e tuağaieda be Yesu isanama aubainama tai varavaradana, naumeki da inam waivarevaredima tunide tà biridi be tà dami poredina. ¹⁴ Baninama tauda dà meagaima kenakena nonoğinama nam uma dobune ima kenakenana. Ibewa da tauda dà meagaima kenakena nonoğinama tokare e veraverauna e tavana, vutuna yodi tà wanewanena.

¹⁵ Vutuna aubainama rağān matabuna Yesu Kerisoe tauda dà puyoma kaisuğusuğū Mamaitua tà utena. Inam vutuna tauda mudude Yesu Keriso tàwai mağatarina. ¹⁶ Be mate nam nuemima e koa da ami banagama ğarodie vere ko voie be koi saguna. Inam waisagudima vutudi taudi puyo, be inam puyodima vutudi Mamaitua ta voie da ewai nuaverena.

¹⁷ Taumi ekalesia ami babadama ko voteyeteyedi be aba ta riuriuemina, naumeki da ko voiedina. Baninama taudi vutudi ta raberabemina da ami waisumağē nam ko beku, be nema ğaromie ta noyanoya bakona, tokare Mamaitua e kaiviredina. Vutuna aubainama

ko voteyeteyedi da adi noyae ma nuaveredi ta noyana, be nam ko tainuaboyedi. Baninama deḡoda ko tainuaboyedina, tokare nema ta sagu bakemi?

¹⁸ Yau bana, aubaimaima ko moiragi nonoḡana, baninama tauma ama noḡote nam aba ima tatai paraparamaina, be tauma ka rara rubu guratana da yaba matabuna ḡarone sibo yawasana verene kè miana. ¹⁹ Be yau waibaḡama tenaḡa ḡaromie yà boruboruna da aubaiguma ko moiragi da taugu waiḡapa sibo ḡaromie è tava munaḡana.

²⁰ Tauda dà Badama Yesu, tauna sipu taurabenama wairewapaninama. Tauna kosinine waianina vaunama ya kawa rewapani be yodi e kenakena nonoḡana. Vutuna aubainama tauna gurie be Mamaitua ya kawa midisuḡu munaḡena. Be yodi taugu yà moimoiragina Mamaitua suba tauvoienama ḡarone, ²¹ da tauna sibo ya voiemi da taumi yawasana matabuna ḡarone tauna sibo koyai nuaverena. Yodibe taumi teneteneḡinama da na ḡoanama ruvane nama voia veredima sibo Yesu Kerisoe koya voiedina. Tauna vutuna tà kaisuḡusuḡu nonoḡena. Inam riukaua!

²² Yau bana, yàwai baḡa guratamina da yau raukurama matabudi ko ragau kauedina. Baninama taugu yau letama rautupo ḡominama ḡaromie è girumina.

²³ Be yài varimi be ko kataie da turadama Timoti dibure be a kaiporena. Deḡoda waiḡapa ḡarogue e tavana, naumeiki da tokare ka verau be ka vakitemina.

²⁴ Ekalesia babadidima matabudi ko riuedina tauma kawai kaiwedina. Be mate Mamaitua na damma matabudi kawai kaiwedina. Be Itali banegidima mate taumi tawai kaiwmina.

²⁵ Mamaitua na raukiviverema sibo matabumi ḡaromie ya kenana.

Jeims na letama tauwai sumaḡa matabudi ḡarodie

Jeims na waikaiwama

¹ Taugu Jeims, Mamaitua be Bada Yesu Keriso adi taunoyama uma letanama yà girugirumina taumi aitauḡa Jius banegimima tauwai sumaḡa koya daberara be dobu matabuna nopolie ko miamicana ḡaromie, taumi matabumi yàwai kaiwemina.

Piripiri be raurubu

² Yau bana, taumi piripiri tabutabu ko banabanavidina raḡandie, taumi sibo koyai nuaverena, ³ baninama raurubu ami waisumaḡama e voie da taumi koi rewapanana. Vutuna aubainama raurubu ko damipore da e naḡo kwasana. ⁴ Be deḡoda raurubu ko damiporena, taumi tokare ami waisumaḡe ko kaiguratena, be kaigurata e voie da taumi tokare nuemima e bagibagi, ei rewapanana be tokare nam aba ko maruabie.

⁵ Be tam aitau nuauyauya kwa ḡoeḡoena, naumeiki da Mamaitua kwai baḡa be tauna tokare e utemna, baninama tauna nuanama vereverene e paipairuna banaga ḡarodie.

⁶ Be tam Mamaitua kwawai baḡana raḡanine, naumeiki da kwai sumaḡana, be nam kwa noḡotabekubeku, baninama aitau da e noḡonoḡota bekubekuna, tauna inam maika rabama sive e riḡariḡa waibabarina maika. ⁷ Inam nama baneginama na waibaḡama tokare Bada nam e vaie be na ḡoanama e ute, ⁸ baninama tauna noḡota raḡaraḡa baneginama aubainama. Tauna na noḡotama ta naḡonaḡo yababayababana, be nam gabu tenaḡa tima kenakenana.

⁹ Be tauwai sumaḡa aitauḡa waikaruwaḡewaḡedima sibo ai nuaverena, baninama Mamaitua matane taudi waiguyau banegidima. ¹⁰ Be taudi aitauḡa waiguyaudima, taudi sibo a kataie da Mamaitua matane inam waiguyaunama kavakavanama, be inam waiguyaunama tokare ei kavena dobira beraninama busonama maika. ¹¹ Baninama suara e raranana raḡanine, mui ta poki be inam beraninama mate busonama e poki da e kuruvana. Be beraninama kurinama noḡone tè kitakitana tokare ei kavena. Inam kauinama teneḡinama nama banaga waiguyaudima, taudi tokare adi yawasanae a waiguyauna mate tai kavedina.

¹² Nuavere tauna aitau raurubue e midimidi bagibagina, be nam ima bekubekuna. Tauna tokare na maesama yawasana kenakena nonoḡinama e paḡona. Inam vutuna Mamaitua ya saugana da banaga aitauḡa tawai nuapaḡoena e utedina. ¹³ Be aitau da raurubu e banabanavina raḡanine nam sibo ya riuna, “Uma inam Mamaitua e rara rubuguna”, inam avedi. Baninama Seitan tokare nam teneteneḡina da Mamaitua e raurubu da gewagewa e voie, be mate Mamaitua tokare nam aitau e raurubu da gewagewae e beku. ¹⁴ Ibewa da banaga nopolie, wainua noḡonoḡota gewegewedima e soru nawedi be e gwayegwayedina. ¹⁵ Be wainua noḡonoḡota gewegewedima ta moramorabana damone, gewagewa ta tubutubuḡana. Be gewagewa damodie guri ta tubutubuḡana. ¹⁶ Vutuna aubainama yau bana, nam aitau sibo yai kedadoka waigewemi.

¹⁷ Yaba veredi be wainua vaivaidima matabudi note Tamadama ḡarone be ta yovoy-ovona. Tauna vutuna yana Tamanama, be tauna nam maika vaguru da ewai kati vitavitare. ¹⁸ Mamaitua na riukauama ya utedana, aubainama taunaḡa na ḡoane tauda ya vinedana da tauda tauna na sedama tè tubuḡana. Be yaba matabudi ya voivoiedina nopolie, tauda tè saḡa guratana.

Tà vaie be tà voiena

¹⁹ Yau bana, uma giunama ko noḡoti: Taumi waibeavaia, naumeiki da koi beavaia kauana, be nam giu koi paparane, be nam ko medi makai. ²⁰ Baninama medie tam tokare nam Mamaitua na ḡoanama kwa voie be didimanae kwa mia, ibewa.

²¹ Vutuna aubainama yawasana miremiredi be gewegewedima ko gose poredina. Be Mamaitua riunama nopomie ya kumakumana, vutuna voyaḡote ko paḡo be ei yawasanimina.

²² Nam na giuma ko vaivaia ḡome, ibewa da taumi aba koya vaivaiena, naumeki da ko voiena. Be deḡoda vaienāga ko vaivaiena be nam koma voivoiena, inam taumiḡa kowai kedadoka waigewemina. ²³ Tam deḡoda Mamaitua riunama vaienāga kwa vaivaiena, be nam kuma voivoiena, tam inam maika banaga garasie noḡonama kabe i kitakita, ²⁴ be garasi e gosegose porena raḡanine, tauna noḡonama kitanama nuanama ya koana. ²⁵ Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso varinama vere vavasaḡinama, inam vutuna banaga e kuvekuvesidina. Be aitau da inam tarawatunama vaunama e kitakita nonoḡe be e voivoiena, Mamaitua inam baneginama tokare na voiama matabudi ḡarodie ei aiainina. Baninama tauna aba ya kitakitana, nam nuanama ima koakoana.

²⁶ Aitau e riuriu munaḡena da tauna Kuristen be menanama nam ima raberabe kauena, inam baneginama tauname ewai kedadoka waigewa munaḡena, be na waikuristenma inam kavakavanama. ²⁷ Tamadama Mamaitua matane, Kuristen vere vavasaḡinama inam umanama: Kedakeda be kaiyababa adi nuaboyae ko sagudina. Be ko rabe kauemi da nam dobu na yawasanae koi yoḡimi.

2

Nam banaga verediḡa ko rauneneedi

¹ Yau bana, taumi dà Badama Yesu Keriso boruboruminama kowai sumaḡena, aubainama nam banaga verediḡa ko rauneneedi.

² Deḡoda taumi koyawai taparoro be banaga rabui sibo ti saḡana, banaga tenaḡa na garama veredima be na waisiama maesidima dosidima, be banaga ḡesaunama waikaruwaḡawaḡanama na garama ragoragodima. ³ Be taumi deḡoda banaga waiguyau-nama taunaḡa ko raunenee be ko riuena, “O turaguma, kwa verau uma guni verene kwa mia.” Be banaga waikaruwaḡawaḡanama ko riuena, “Aii, tam noa dabudine ḡavoe kwa midi.” bo “Murigue doḡae kwa mia, be nam gunie.” ⁴ Taumi aba kowai tubuḡi? Taumi inam noḡota gewegewedie banaga ko kitakita wairovedi, be inam kauine Bada tubuḡinama ko daridariḡena.

⁵ Yau bana, koi beavaia. Dobu banegidima adi waikitae banaga waikaruwaḡewaḡedima taudi kabe banaga yababa. Be Mamaitua inam banegidima ya vinedina da taudi adi waisumaḡama ei rewapana be na waiguyauma tai buderieno. Inam waiguyaunama vutuna Mamaitua ya saugana da aitauḡa tauna tawai nuapaḡoena ta paḡona. ⁶ Be taumi banaga waikaruwaḡewaḡedima ko riuriu saisiredina, taudi nam aiyaba ḡaromie tima voivoia waigewana. Be waiguyau banegidima taudi vutudi taumi ta kawakawa gewegewemina. Taudi vutudi ta etaetaremi, ⁷ be ami Badama isanama verenama tawai diboḡina.

⁸ Mamaitua tauna vutuna dà guyauma. Be girugiruminama porane tauna umanama ya riuna, “Turamma nuanuamma e paḡona, maika nema tam kwa ḡoeḡoe munaḡemna nama.” Be deḡoda taumi inam giunama koi muriwatanena, taumi naumeki da vere ko voivoiena. ⁹ Be deḡoda banaga ḡesaudima ko rauneneedina be ḡesaudima ibewa, taumi inam gewagewa ko voivoie be tarawatu kowai kati kotovina. ¹⁰ Baninama deḡoda tarawatu matabudi kwawai muriwatanedina, be nopolie tenaḡa kuyai kati kotovina, tam inam tarawatu tabutabudima kuyai kati kotova rovodina. ¹¹ Mamaitua ya riu vavasaḡa be umanama ya riuna, “Nam kwa rauwaivi bo kwa rautauḡoma”, be mate ya riuna, “Nam kwa vunuḡa”. Vutuna aubainama tam deḡoda nam ku rauwaivi bo ku rautauḡomana, be deḡoda kuya vunuḡana, tam inam yaḡoro tarawatu tauwai kati kotovinama.

¹² Mamaitua na tarawatuma vaunama, inam Keriso varinama vere vavasaḡinama, inam vutuna banaga e kuvekuvesidina. Inam tarawatune taumi tokare e etaremina, vutuna aubainama aba da ko vatovato be ko voivoiedina, ko kita kauana. ¹³ Vutuna aubainama ami raunuatoima banaga matabudi ḡarodie sibo ya kenana. Deḡoda ibewa,

etara rağanine taumi mate Mamaitua tokare nam e raunuatoiemi. Tam yodi değoda raunuatoi ġarome e kenana, naumeki da tokare nam kovoğā kwa banavi.

Waisumağā voia mate

¹⁴ Yau bana, değoda tam aitau kwa riuna, “Taugu waisumağā banegiguma”. Be değoda inam waisumeğinama nam baninama mate, inam nama waisumeğinama tokare ei yawasanim, bo? Inam waisumeğinama kavakavanama. ¹⁵ Değoda turamma ġarone nam gara bo nam kani ¹⁶ be tam kuya riuena, “Yau tura, ebom, kwai garagara kauana, Bada e rabem; kwa mia kauana.”, be tam turamma nam aba ku utena, inam waikaiwinama tokare turamma e sagu, bo? ¹⁷ Be inam kauinama teneğinama nama, değoda waisumağā taunağā be nam baninama mate, inam waisumağā gurinama.

¹⁸ Değoda aitau yodi sibo umanama ya riueguna, “Banaga ġesaudima taudi Keriso tauwai sumağenama, be ġesaudima voia veredima tauvoiedima”. Naumeki da taugu inam baneginama yodi umanama ya paribeena, “Değoda tam Keriso kwawai sumağena, be am waisumağama nam baninama mate, taugu nema ya katai bake da tam am waisumağama riuriukauina? Be taugu waisumağā baninama ya voiedi be ko kitedi. Yodibe ko kataie da taugu yau waisumağama inam riuriukauinama.”

¹⁹ Tam kwawai sumağana da Mamaitua tenağā e miamiana. Inam naumeki. Be penama mate tawai sumağana da Mamaitua tenağā e miamiana, be taudi Mamaitua ta naire be naira e kawakawa gusugusudina. ²⁰ Tam kuya bua kauana! Taugu yodi ya kataim da waisumağā nam baninama mate inam waisumeğinama kavakavanama.

²¹ Bonimai wağadama Eibraham kwa noğoti. Mamaitua Eibraham na yawasanae ya kawa didimanina, baninama na voiama aubainama. Tauna natunama Aisik raupuyo aubainama ya pani be olta debane ya boruna, waigurinama aubainama. ²² Yodi ko kita, Eibraham na waisumağama be na voiama ta noyanoya tenağana. Eibraham na voiama tauna na waisumağama yawai kawa riukauen. ²³ Inam kauine girugiruminama porane umanama ya riuriuna, ya kawa neganegana, “Eibraham Mamaitua yai sumağena, aubainama Mamaitua Eibraham ya kawa didimanina.” Vutuna aubainama a riuriuna, “Eibraham Mamaitua turanama”. ²⁴ Yodi ko kita be ko kataie da Mamaitua banaga nam adi waisumağama taunağā aubainama i kawa didimanidina, ibewa da adi voiama mate aubainama ya kawa didimanidina.

²⁵ Inam kauinama teneğine, toretore waivinama isanama Reiheb, tauna Josua na tauwai neneğanama ya sagudi be muriğā semoe wari kedağā ya riupore nawedina. Vutuna aubainama Mamaitua tauna ya kawa didimanina. ²⁶ Değoda tubuğā ġarone arua ibewa, naumeki da inam tubuğinama ya gurina, be kauinama teneğinama nama, değoda waisumağā nam baninama mate, naumeki da inam waisumağā gurinama.

3

Menamma kwa tom

¹ Yau bana, nam matabumi tauwai katakatai ko tubutubuğā, baninama ko noğoti da tauma aitauğā tauwai katakatai tokare Bada e etare vavasağemain, nam taumi ġesaumima maika.

² Tauda matabuda yaba toitoi ġarodie tà bekubekuna. Be aitau da menanama e tomtomna, tauna banaga verenama, be tokare teneteneğinama da na yawasanama e rabe kauena. ³ Banaga hosi ta gerugeruena rağanine, taudi hosi mudunama taie ta nigori, be inam tainama ġaubonama ta sorusoruna ruvane hosi dosinama e voteyateya be nama e nağonağona. ⁴ Be mate waga ko noğoti, tauna sive dosinama e suvesuve waibabarina. Be yabiyabi ġaubo ġominama inam waganama dosinama e boruboru waididimanina, kapena na ġoanama ruvane e nağonağona. ⁵ Inam kauinama teneğinama nama mena, mena inam yaba ġaubo kokonama tunide e kenakenana. Be inam menanama ġaubonama e voieda da tà seğaseğara be piripiri dosidie tà tavatavana. Be kodara ko noğoti, kodara pakanama inam kai menanama ġaubonama, be e voie da kodara dosinama e tubuğā be dobira matabuna nophonama e karakaratina. ⁶ Vutuna aubainama mena inam maika

kai. Menadama inam gewagewa na dobuma tunide e kenakenana. Mena e kawakawa gewagewada, be e voie, da tauda dà yawasanama matabuna e gabugabu gorudana. Seitan tauna vutuna kai menade ya boru be e karakaratana.

⁷ Banaga tokare teneteneğinama da musara matabudi, maika kiu, musara daredaredima be iyana tà kawa marağamidina, ⁸ be nam aitau teneteneğina da tokare mena e kawa marağami. Mena inam yaba gewagewanama mota sarama maika, banaga e karakaratidi be ta gurigurina.

⁹ Tauda menade dà Badama bo Tamadama isanama tà kaikai suğusuğuna, be inam menanama teneğine dà banagama tawai tara tautauedi be tawai tara mosikedina. Inam banegidima taudi Mamaitua ya voiedina, kitedima tauna maika. Be tauda yağoro tà kunukunuredina. ¹⁰ Yau bana, mududama tenağga kavakava, be nopone kaisuğusuğu be kunura ta dobidobi tenağana. Inam nam nama sibo tè voivoia. ¹¹ Bigabiga tenağga nopone tokare nam teneteneğina da upa verena be upa ġorağoranama ta tava tenağga. ¹² Be mate yau bana, uma ko noğoti: Damaya tokare nam e vota be gobara e tubuğga, bo gobara tokare nam e vota be niura e tubuğga. Be inam kauinama teneğinama egasi nopone, tokare nam upa ġoma kwa redu be teneteneğina.

Nuauyauya riuriukauina be kaikaiyovunama

¹³ Ġaromie aitau da nuauyauyauyanama, be Mamaitua na yawasanama ya kataiena, naumeki da tauna sibo na yawasanae ġaromie vere yai mağatarina. Tauna vere sibo ya voivoiedina, be inam kauidie banaga ta kita da tauna voyağota be nuauyauya baneginama. ¹⁴ Be değoda tauna nopone unura, nuağorağora be moraba ta kenana, naumeki da tauna nam sibo ya kawa sağe munağe be ya riuna, “Taugu nuauyauya banegiguma.” Inam matabuna kaiyovu be riukaua ta riuriu tuatuağaiena. ¹⁵ Uma nuauyauyuanama inam nam marae be i yovona. Ibewa, inam dobu, tubuğga be Diaboro adi nuauyauyama. ¹⁶ Vutuna aübainama değoda aitau ġarodie unura be moraba ta kenakenana, inam banegidima yawasana kedanama nam ti kataiena. Be inam kauidie voia yababayaba be gewagewa ya moğavuna.

¹⁷ Be nuauyauya marae yovoyovonama inam na tabu. Inam nuauyauyanama e voieda da tauda vere tà votedina, inam suba, miagenuana, voteyateya be raunuatoi. Be mate riukaue tà giuna, be nam tà noğota raburabui, be nam noğota miremiredima ġarode ta kena. ¹⁸ Suba tauvoiedima taudi adi banagama ta sagusagudina da subae ta miana. Vutuna aübainama taudi adi waikai saguma votanama tokare vere be didimana adi banagama ġarodie ta banavidina.

4

Mamaitua na waibadama dibune ko miana

¹ Taumi koya kataie bo ibewa, da aba aübainama kowai kawa riuriu be kowai kawa ġasiğası? Inam waikawa ġasiğasidima ta tubutubuğana, baninama tubuğga na ġoana be noğota veredima nopomie tawai ġaviğaviana. ² Taumi ami ġoanama yabedima kadi taiye banaga kowai guridi, be yağoro inam yabedima tokare nam ko ragaragaudi. Taumi banaga adi purapurama ko kitedi, be ko unuunuredina. Vutuna aübainama taumi ami banagama mate kowai kawa riuriu be kowai kawa ġasiğasina, be yağoro inam yabedima tokare nam ko ragaragaudi. Be aba aübainama inam yabedima nam koma ragaragau? Inam baninama, taumi Mamaitua nam komawai bağana aübainama. ³ Be değoda Mamaitua kowai bağga be ami ġoanama nam e utemi, inam baninama taumi ami noğotama gewegewedie Mamaitua kowai bağana. Taumi Mamaitua kowai bağana da tauna ami ġoanama kabe e utemi, be inam yabedima yawasana wainua vaivaidie kabe koi yakaredi, inam nam i verena.

⁴ Taumi aitauğga Mamaitua ko tuatuağaiena, taumi inam waivi na tauğomama mui debane e poreporena maika. Aba aübainama taumi dobu na ġoanama kowai muriwatane? Koya kataie bo ibewa, değoda dobu yawasanidima koi nuapağaoedina, taumi

inam Mamaitua ko tuatuaġaiena. Deġoda taumi dobu yawasanidima koi turanedina, taumi inam Mamaitua na ġaviana. ⁵ Girugiruminama porane aba ya riuriuena inam giu kavakavana, bo? Girugiruminama porane umanama ya riuna, "Mamaitua Aruinama ya uteda be nopcode e miamiana, be tauna inam Aruinama debane dobu yawasanidima e koukouburuedina." ⁶ Be Mamaitua raukivivere baneginama aubainama girugiruminama porane umanama ya riuna,

"Mamaitua banaga rarauguyaguyaudima e biri dobiġedina, be e raukiviverena voyaġota banegidima ġarodie."

⁷ Vutuna aubainama Mamaitua na waibadama dibune ko miana, be Diaboro ko riutuaġiae da tauna e gosemi be naira e naġona. ⁸ Taumi ko verauna Mamaitua diane, yodibe Mamaitua e verauna taumi diemie. Taumi gewagewa banegimima, nopolimma ko koġa be ko kawa veremina, maika nema nimemima ko koġakoġana nama, be nam nopolaburabui nopolimie e kena. ⁹ Ami gewagewama aubainama koi nuaboya be ko ġabana. Koya kwatekkwatevana, yodi ko gose be ko ġabana. Koyawai nuaverena, yodi ko gose be koi nuaboyana. ¹⁰ Bada matane ko ġaubo munaġa, be tauna e kawa saġemina.

¹¹ Yau bana, ami banagama nam koi karakara kutuedi bo koi tara piriedi. Deġoda tam aitau turamma kwai tara piriena, tam inam Mamaitua na tarawatuma kwawai diboġina. Tam Mamaitua na tarawatuma nam sibo kuyai tara pirie, avedi! Tam sibo tarawatu kuya voteyeteyena. ¹² Tauwai tarapiri inam Mamaitua taunaġa, nam tam. Tauna vutuna tarawatu ya utedana, aubainama tauna taunaġa na ġoane nama tokare banaga ei yawasanidi bo e kawa gewegewedi, inam taunaġa ewai badena. Tam nema maika kitam, be turamma kwawai tarapirie, wa?

Seġara dokadoka avedi

¹³ Taumi aitauġa umanama ko giugiuna, "Tauda manaka bo pomai tà naġo taonie da modi tenaġa tà mia be tài bisnis da mane dosinama tà voiena." Inam nama banegimima ami giuma yodi yà riuemi be ko vaiena. ¹⁴ Taumi nam ko kataiena da aba mateġa bo pomai e tubuġa. Taumi ami yawasanama inam kai basunama maika, yodi raġan ġaubonaġa ko kitana, be murine ei kave munaġana. ¹⁵ Vutuna aubainama taumi sibo umanama koya riuriuna, "Deġoda Bada e ġoena, naumeki da tauda tà mia be umanama umanama yabedima tà voiedina." ¹⁶ Taumi ko rarauguyaguya be ko seġaseġarana. Inam kauinama ko gose pore. Seġara dokadoka inam yaba gewagewanama.

¹⁷ Taumi deġoda vere koya kataiena be nam ko voie, inam tauna gewagewa.

5

Waiguyau banegimima ko kita kauana

¹ Taumi banaga waiguyaumima yodi koi beavaia kauana. Taumi tokare piripiri ko banavidina, vutuna aubainama yodi koi nuaboya kaua be ko ġabana. ² Taumi ami waiguyaum matabuna a bova be kwarikwari ami garama a kanidina. ³ Ami manema niranira a kanidi be a raibusabusaġana. Be inam raubusebuseġinama tokare ei maġatarana da taumi keda koya parena. Be inam niraniranama taumi mate tubuġimima tokare e kani rovo be gienae kai e kara gorumina. Raġan damonama kaiteka e tavatavana, be taumi uma taragai be mane kowai dam raka yababena. ⁴ Ko kita! Taumi ami taunoyama ami sipie a noyanoya be nam kowai maesidina, vutuna aubainama adi bekurama yodi Bada wairewapana vavasaġinama e vaivaiena.

⁵ Taumi dobue yaba toitoi tabutabu koyai dam raka yababedi be taumiġa kowai nuaverena. Taumi koya kani kapoteu be moraba ko nuanua sarisarina, taumi maika bawa tokare raġan damone ta vunuġimi be ta nigomina. ⁶ Taumi banaga veredima koyai tara tautauedi be koya vunuġidina, avedi da taudi nam aba gewagewanama ġaromie ti voiena.

Koi raba nuetau be ko moiragina

⁷ Yau bana, koi raba nuetauna naumeki da Bada e verau munaġana. Tausipi ko noġoti, tauna ewai raba nuetauna da kusana e dobi da kani ta gogo be maura e tubuġana.

⁸ Be teneğinama nama taumi mate. Koi raba nuetau be piripiri rağandie ko midi da bagibaginağā, baninama Bada na kaba verauma kaiteka maida.

⁹ Be nam ami banagama mate koi suramudu, avedi, inam kauine tokare Bada e kovoğimina. Baninama tauwai tarapiri tauna kaiteka maida.

¹⁰ Yau bana, peroperoveta ko noğotidi, taudi piripiri be wainuatoitoi rağandie ai nuabagibagi be Bada isane a giugiuna. ¹¹ Mamaitua inam nama banegidima yai aiainidina, baninama taudi piripiri nopolie nam ti bekuna, be ai nuabagibagina. Joub ko noğoti. Tauna piripiri dosidima ya banavina be yağoro yai nuabagibagina. Vutuna aubainama Bada yai aiainina, baninama Bada tauna raunuatoi baneginama.

Waisağina be rausağī adi giuma

¹² Be mate, yau bana, nam ko rausağī. Nam mara banegidima isedie, bo dobu bo yaba ğesaudima isedie ko rausağī, avedi. Taumi değoda koi animana, naumeki da koi anima ğomana, be değoda tuağai, naumeki da ko tuağai ğomana. Nam i verena değoda tokare etare ko midi be gewagewa dosinama ko banavina.

Waisumağe ko moiragi

¹³ Değoda tam aitau kwawai nuatoitoina, naumeki da kwa moiragina. Be değoda tam aitau kwawai nuaverena, naumeki da tam kwa sare be Bada isanama kwa kaisuğusuğuna.

¹⁴ Değoda tam aitau kuya sidana, naumeki da ekalesia babadidima kwa riuedi da Bada isane aubaimma ta moiragi be oeri debame ta ğinina. ¹⁵ Be moiragi waisumağe, tokare Bada inam baneginama sidasidanama ei yawasanina. Be değoda inam baneginama ğarone gewagewa, naumeki da Bada tokare inam baneginama na gewagewama e noğota porena.

¹⁶ Vutuna aubainama ami banabanagama mate ami gewagewama koi kawa kuvesa be ko moiragi vivirana, yodibe taumi tokare ko yawasanana. Be didimana baneginama na moiragima inam yai rewapana kaua be bani biribiridima. ¹⁷ Elaija ko noğoti, tauna banaga ğoma maika tauda. Be tauna nuanama tabutabune marakapo aubainama ya moiragina da nam sibo kusana ya dobi. Be inam rağanine kusana nam i dobina naumeki da modi rabuiteğā be nawaravi 6 a kovina. ¹⁸ Muriğā ya moiragi munağā da kusana ya ğoğō, be dubue kani a tubuğana.

¹⁹ Yau bana, taumi değoda aitau tenağā ğaromie riukaua waimuriwatenenama sibo i gose be tam aitau inam baneginama ku verauğā munağena Bada ğarone, tam inam voia verenama kuya voiena, ²⁰ baninama uma ko noğoti, tam aitau da gewagewa baneginama tauna gewagewa kedane ya nağonağō be tam kuya verauğā munağena, tam inam baneginama gurie be kuyai yawasana munağena. Be na gewagewama toitoi Mamaitua ya noğota poredina.

Pita 1

leta pakanama ya girumina

Pita na waikaiwama

¹ Taugu Pita, Yesu Keriso na apasolma. Uma letanama yà girugjurmina taumi tauwai sumağā aitauğā koyai daberarimi be Pontas, Galesia, Kapadosia, Eisia be Bitinia provinsdiğā ko miamiana ğaromie. Taumi mara banegimima be nam uma dobunama ğarona aubainama vağai dobu matabuna ko nağonağona. ² Tamadama Mamaitua bonideğō ya vinemina da taumi Yesu Keriso ko voteyeteyena. Tauna kosinine ya koğemi be Arua Babau ya voiemi da taumi banaga babaumima koya tubuğana.

Bada na raukiviverema be na subama ğaromie ta maura be ta kena nonoğana.

Noğota yawayawasaninama

³⁻⁴ Dà Badama Yesu Keriso Tamanama Mamaitua tà kaisuğusuğuna, baninama na raunuatoima ya moraba kauana aubainama, tauna ya voieda da tè tubuğā vitara be yawasana vaunama ya utedana. Yodi noğota yawayawasaninama nopode e kenakenana da tokare marae tà nağona, inam dabudine dà buderima Mamaitua e raberabena. Be inam buderinama marae e kenakenana aubainama, tokare nam e bova bo e gewagewa, ibewa da e kena nonoğana. Inam kauidima matabudi Mamaitua ya utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya midisuğu munağana. ⁵ Taumi ami waisumağama aubainama, Mamaitua na rewapanama ya midi ğagărimi be e raberabemina, naumeki da yawasana e veraverauna tokare rağan damone e mağatarana. ⁶ Inam kauidima aubaidima taumi ko mosari guratana, avedi da yodi rağan ğaubonama nopone piripiri tabu be tabu ğaromie ta tubutubuğana, be yağoro da taumi koi nuaverena.

⁷ Be piripiri tabu be tabu ğaromie ta tubutubuğana inam baninama Mamaitua sibo ya kitana değoda ami waisumağama inam riukaua bo ibewa. Inam piripiridima maika gold banaga kai matane ta gabugabu vuneğidina maika. Be gold tauna yaba samosamoinama, be na verema nam ami waisumağama maika. Be değoda ami waisumağama inam riukaua, naumeki da tokare nam e samo. Be taumi tokare ami waisumağama votedima ko banavidina, Yesu Keriso e mağatarana rağanine. Tauna tokare e kawa sağemi, be boruma da vivira e utemina.

⁸⁻⁹ Aruimima Mamaitua ewai yawanidina, inam vutuna parata ya boruborue yodi ami waisumağe koya tavana. Avedi da taumi Yesu Keriso nam ko kitana, be yağoro da kowai nuapağoen; nam ko kitana be yağoro kowai sumağena, be ma mosarimi kowai nuaverena.

¹⁰ Boni peroperoveta a riuna da taumi tokare ğaromie inam yawaninama e mağatarana. ¹¹ Boni Keriso Aruinama taudi nopolie ya giugiuna da Tauwai yawanana tokare ei nuatoitoina be murine tauna na yawanana boruboruminama e mağatarana. Be peroperoveta a wanawana rereğena da sibo a katai kauena airağan uma kauidima ta tubuğā, be nema ta tubuğā bako.

¹² Mamaitua inam giudima peroperoveta yai kataidina, nam taudime sagu munağedima aubaina, ibewa da taumi aubaimima inam kauidima a giuguedina. Inam giudima vutudi taurauguguya ğaromie a verau be Arua Babau na rewapanae vari verenama a rauguguyena. Inam Aruinama vutuna Mamaitua marae ya riupore yovoğena ğarodie. Be anea mate inam kauidima ta ğoeğoe kauena da sibo a katai kauena.

Taumi sibo banaga babaumima koya miamiana

¹³ Vutuna aubainama ami noğotama ko vokaukaua wainonoğedina noya aubainama. Be mate ko rabe kauemina, be tokare Yesu Keriso e mağatarana rağanine, Mamaitua na raukivivere tokare yaba veredima e utemina. Ami noğotama vutuna ğarone ko boru be koi rabana. ¹⁴ Taumi ko miana Mamaitua na sedama vovoteyeteyedima maika,

be nam ami ȣoanama kauidima gewegewedima koi muriwatanedi. Inam yawasanidima taumi boni bua na miane koya miamiana raȣanine nama koya voivoiana. ¹⁵ Tauna tauvinemima tauna banaga babaunama, vutuna aubainama ami yawasanae yaba matabuna ko voiedina, tauna tauna ȣa na ȣoanama ruvane ko voiedina. ¹⁶ Baninama Mamaitua umanama ya riuna, “Taugu banaga babauguma, vutuna aubainama taumi mate sibo banaga babaumima koya miamiana.”

¹⁷ Be ko noȣoti da taumi mara banegimima be Tamemima ȣarone ko moiragi be kowai kawa mamaaina, tauna tokare banaga tenatena ȣa ȣa aba ȣa veredi bo gewegewedima a voivoiedina, ruvedie nama e kaiviredina. Avedi da banaga dosidi bo kamai banabanaga, matabudi tokare e kaiviredina. Vutuna aubainama taumi vaȣava ȣai uma dobune ko naȣona ȣona Mamaitua ko vivira kauena. ¹⁸⁻¹⁹ Baninama tauna nam yaba samosamoidima maika goldie bo manee i gimara dobi ȣemina, ibewa da Keriso kosinine ya gimara dobi ȣemina. Keriso tauna vutuna Mamaitua na tipama vere vavasa ȣinama maika sipu natunama. Be taumi ami yawasanama yateyatemima ȣarodie be a yovoyovona, inam yawasana kavekavedima. ²⁰ Muri ȣa da dobu ai tubu ȣina, be noȣone Yesu vinevinenama nama ya miamiana, be yodi raȣan damodamodie tauna taumi kami taiye ya kawa maȣatarina.

²¹ Yodi taune taumi Mamaitua kowai suma ȣena, be ami noȣotama Mamaitua ȣarone koya boru be kowai rabana. Baninama tauna vutuna Yesu gurie be ya kawa midisu ȣu muna ȣe be na borumama ya utena. ²² Be taumi riukaua koyawai muriwatanena raȣanine, taumi nopomima koya kawa veredina Mamaitua matane. Vutuna aubainama yodi taumi ami banabanagama nuenuemima tabutabune kowai nuapa ȣoedina. Be inam yawasaninama naumeki da ko kaiguratena raȣan matabuna.

²³ Mamaitua na pesima nopomie ya kumana aubainama koya tubu ȣa vitarana, be yodi yawasana vaunama nopomie e kenakenana. Be Mamaitua na pesima tokare nam ei kave pesi ȣesaudima maika, ibewa. Be Mamaitua na pesima nopomie ya kumakumana, inam tauna riunama yawayawasaninama be kenakena nono ȣinama. Vutuna aubainama taumi mate tokare yawasanama vaunama nopone ko mia nono ȣana.

²⁴ “Be banaga matabudi taudi maika mui, be borumidima inam maika berana.

Baninama mui tokare ta poki makaina be berana tokare boedima nam nama ta kena dauna da tokare ta kuruva pora ȣana,

²⁵ be Bada riunama tokare e kena nono ȣana.”

Inam vutuna tauma kè rarauguguyen ȣaromie.

2

¹ Vutuna aubainama ȣaromie yawasana gewegewedima maika: Waikarakarakutu, kaiyovu, unura be waitupade ȣa ko kaiporapora ȣana. Inam nama yabedima matedima tabu be tabu ȣaromie ta kenakenana ko gosedi. ²⁻³ Taumi kaite koya kita da Bada tauna banaga verenama, vutuna aubainama taumi ami kanima sibo Bada riunama koya ȣoe ȣoe guratena, maika gomana wawainama susu e kanikani nono ȣena nama. Inam kedane taumi ko katai kauena da Mamaitua riukaua yai yawasanimina.

Yesu tauna yeku yawayawasaninama

⁴ Ko verau Yesu Keriso ȣarone. Tauna vutuna yeku yawayawasaninama banaga a tua ȣaiena, be Mamaitua ya vine be noȣotinama tauna ȣarone ya moraba kauana.

⁵ Be taumi mate yeku yawayawasaninama be Mamaitua ya vinemina da tauna Aruinama kana vadama taumi e raraugae mina. Be tauna ya voiemi da taumi Mamaitua na pirisima babaumima be Arua Babaue taumime koi uta muna ȣemina maika puyo. Inam puyonama vutuna Yesu Kerisoe Mamaitua ewai aninena. ⁶ Maika girugiruminama porane ya riuriuna nama:

“Taugu yeku Saionma yà boruboruna ko kitana, inam yekunama vutuna vada yasinama.

Be yekunama noȣotinama ȣarogue ya moraba kauana.

Be aitau uma yekunama ewai suma ȣena, tauna tokare nam tunimaya ȣe e mia.”

⁷ Taumi tauwai sumaāga īgaromie inam yekunama noōgotinama ya moraba kauana. Be aitauāga nam timawai sumaāgena, taudi adi giuma umanama girugiruminama porane ya riuna,
“Yeku vada taukerinama a tuaāgaiena, be yekunama vutuna Mamaitua ya voie da na vadama yasinama ya tubuāgana”

⁸ Be mate ya riuna,
“Inam yekunama vutuna banaga e voiedi da ta saāgai vitare be ta bekubekuna.”
Taudi Mamaitua na giuma ta riuriu tuatuaāgaiena, vutuna aubainama taudi tokare ta bekuna maika Mamaitua ya vinevinedina nama.

⁹ Be Mamaitua taumi ya vinemima da taumi tauna na banagama babaumima, taumi guyaguyau be na pirisima, vutuna aubainama taumi Mamaitua īgaroāgaronama. Yodi taumi isanama ko kawakawa saāgesāgena, baninama taumi noōgone tadiwanawana nopone, be tauna yai doka dobiāgeminna tauna na yanama vere vavasaāginama nopone.

¹⁰ Noōgone taumi nam Mamaitua na damma nopone, be yodi taumi na damma nopone ko miamiana.
Noōgone Mamaitua na raunuatoima nam ko kataiena, be yodi taumi na raunuatoima koya kataie be koya paāgona.

Banaga matedie nema sibo tè mia bako?

¹¹ Yau banaga vavasaāgama, taumi mara banegimima be nam uma dobunama īgarona aubainama, vaāgai dobu matabuna ko naāgonaāgona. Taumi vaāgavaāgai uma dobune ko babababarana, vutuna aubainama taugu yā riuriu vavasaāgeminna da taumi īgoana gewegewedima ko gosedina, baninama inam īgoendima vutudi aruimima tai īgavie be tawai gwaāgana. ¹² Banaga nam waisumeāgidima matedie taumi ami yawasanama didimanidie ko miana. Be voia verediāga taudi matedie ko voiedi be ta kitedina, avedi da taudi tawai wavu yababemina da taumi kabe gewagewa ko voivoie. Be tokare Bada etara aubainama e veraverau munaāgana raāganine, taudi tokare Mamaitua isanama ta kawa saāgena ami voiama veredima aubainama.

¹³ Banaga adi waibadama tabu be tabu dibudie taumi ko miana Bada isanama aubainama. Dobu guyaguyaudima* taudi adi waibadama dibune gabeman tawai badana, vutuna aubainama ko voteyeteyedina. ¹⁴ Be guyaunama na gabegabemanima mate adi waibadama dibune ko miana, baninama taudi guyau ya riuporedina da gewagewa tauvoiedima naumeki da sibo a kovoāgidina, be aitauāga da vere tauvoiedima isedima ta kawa saāgina.

¹⁵ Be inam Mamaitua na īgoanama da taumi sibo vere koya voivoiedina, be veree inam banegidima nam aba ti kataie be ta giugiu yababayababana, ko rawanuatūāgudina.

¹⁶ Bada Yesu gewagewae be ya kuvesimina. Be nam aitau kwa riuna, “Yodi nam aiyaba ima panipaniguna, aubainama yau īgoane nama ya voia yababayababana”. Inam avedi! Taumi sibo koya miana Mamaitua na taunoyama maika. ¹⁷ Banaga matabudi ko viviredi, Mamaitua ko naire be na damma banegidima koi nuapaāgoedina. Be mate dobu guyaunama ko vivirena.

Piripiri sibo tè dami poredina Keriso maika

¹⁸ Taunoya, ami babadama ko viviredi be ko voteyeteyedina. Nam babada vovoyaāgotidi bo veredima taudiāga ko voteyeteyedi, ibewa da babada kivi korokorodima mate ko voteyeteyedina. ¹⁹ Deāgoda banaga nam aba i voia waigewana, be a raukivi gewagewa yababena, be tauna Mamaitua ewai sumaāge be ewai nuapaāgoena aubainama, naumeki da inam piripirinama e dami porena Mamaitua anitai nuaverenama aubainama. Inam kauinama Mamaitua matane ya vere kauana. ²⁰ Be deāgoda taumi gewagewa koya voie be a raukivi gewegewemi be koya dami porena, inam naumeki da ami voia waigewama kovoāginama koya paāgona. Be deāgoda vere koya voivoie be banaga a

* 2:13: Uma dobudine dobu guyaguyaudima inam nam Seitan. Taudi maika ‘king’ bo ‘queen’.

raukivigewagewa yababemi, be taumi inam raukivigewagewanama koya dami porena, inam kaua dosinama Mamaitua matane koya voiena.

²¹ Tauna ya vinemina inam vutuna aubainama. Baninama taumi kami taiye Keriso mate ya mariyawa be piripiri matabudi ya dami poredina. Naumeki da tauna na wainuatoitoie keda yai kataimina da taumi nama sibo murinaāga koya naāgona. ²² “Tauna nam aba gewagewanama tenaāga maika i voia rubuna. Be nam waitupa kaiyovu mudune i dobi rubuna.” ²³ Banaga a kunukunurena raāganine, tauna nam i kunura īaredina. Be a raraukivi gewegewena raāganine, tauna nam i riuwai nainairidina. Ibewa da na nuaboyama be na yawasanama matabuna Mamaitua nimane ya biridina, baninama tauna ya kataieni da Mamaitua tokare inam kauidima e kawa didimanidina. ²⁴ Tauna tubuāga īomine dà gewagewama ya kiroāga nawedina korosie. Inam kedane tauda gewagewae be ya kuvesidana, da yodi Mamaitua na īoane yawasana didimanidie tà miana, be gewagewa na rewapanama nam īarode ima kenakenana. Keriso na keroe taumi koya yawasanana. ²⁵ Baninama boni taumi sипу kwakokwakodima maika ami īoane koya naāgonaāgo yababayabana. Be yodi taumi sипу taurabenama īarone koya verau munaāgana. Tauna vutuna ei dokemi be e rabe kauemina.

3

Banaga wainaāgidima adi giuma

¹⁻² Be kauinama teneāginama nama, taumi waiwaivi ami tautauāgomama ko viviredi be adi waibadama dibune ko miana. Inam kedane ami tautauāgomama īesaudima aitauāga vari verenama nam timawai sumaāgena, taudi tokare ami yawasanama veredima ta kitedi be adi noāgotama ta vitaredina.

³ Be anikawa veremima aubainama nam tubuāge koi siemi, maika waidebaviri bo komakoma kibokiboridima bo gara waimatakanikanidima. ⁴ Ibewa da yawasana veredima nopomie maika voyaāgota be miagenuana, vutudi ami waisiama. Inam waisiedima veredima tokare nam ta samo. Inam yawanadima vutudi Mamaitua matane a moraba kauana. ⁵ Boni waiwaivi Mamaitua tauwai sumaāgenama taudi uma kauidie ai siedina. Taudi adi tautauāgomama a viviredi be adi waibadama dibune a miamiana, ⁶ maika Sera, tauna na tauāgomama Eibrahim ya vovo teyeteye be yawai isana bada. Be taumi deāgoda ami tautauāgomama nam ko nairedi be yawasana didimanidima ko voiedina, taumi naumeki da Sera na sedama.

⁷ Be kauinama teneāginama nama taumi tautauāgoma ami visavisarama mate koi nuatenaāga, be ko rabe kauedina, baninama taudi nam ti rewapanana. Taudi mate yawasana kenakena nonoāginama tokare ta paāgona maika taumi. Vutuna aubainama ko viviredina. Be deāgoda ibewa, taumi ami moiragima tokare Mamaitua e vaia yababena.

Piripiri ko dami porena

⁸ Vutuna aubainama taumi matabumi ko mia genuana be koi nuapaāgo vivira, be ko raunuatoi, ko raukivi vere be ko īaubo munaāgana. ⁹ Be aitau gewagewa īaromie e voiena, nam gewagewae koi maesi, avedi. Be aitau da e kunuremina, nam ko kunura īare, avedi, baninama taumi Mamaitua ya vinemina da vere taudi īarodie ko voiedina, inam kedane tokare vere koi buderiena.

¹⁰ “Baninama deāgoda aitau yodi yawasana verene mieninama e īoena, bo yawasana veredima kitedima e īoena,
naumeki da tauna menanama e rabe kauena, be giu gewegewedima nam mudune e giuedi.

¹¹ Tauna gewagewa e gose poredi be vere e voiedina. Be tauna suba e wane da e wane guratena.

¹² Aitauāga vere tauvoiedima, Mamaitua taudi e raberabe kauedina, be adi moiragima tokare nam e vaia yababedi.

Be banaga aitauāga gewagewa tauvoiedima, Bada taudi e miamia tautauriedina.”

¹³ Deḡoda taumi vere voienama ko ḡoe guratena, tokare aitau e raukivi gewegewemi? ¹⁴ Be deḡoda vere koya voivoie be banaga a raukivi gewagewa yababemina, naumeki da nuemima e verena, inam kaua dosinama Mamaitua matane, be tauna tokare yaba veredima e utemina. Inam banegidima gewegewedima ḡarodie nam nuemima e rovo bo ko nairedi. ¹⁵ Be nuemima nopone Keriso ko paḡo da tauna vutuna ami Badama be ko vivirena. Be raḡan matabuna ko vokaukaua be ko miamiana, be raḡanine aitau ami waisumaḡama ei taravirena, taumi waiḡapa ko paribeena. Be uma kauidima vivire be voyaḡote ko voiedina. ¹⁶ Be taumi ami yawasanae raḡan matabuna Keriso ḡarone didimanae, be mate ami noḡotama didimanidie ko miana. Dabudine banaga ami yawanama didimanidima ta kitedi be waitupadeḡa banegidima tokare debedima ta subana. ¹⁷ Deḡoda gewagewa tà voivoiedi be piripiri tà banavina inam naumeki, dà kovoḡama tè paḡona. Be ya verena deḡoda Mamaitua na ḡoane vere tà voivoiedi be piripiri tà banavina, inam naumeki da tà dami poredina.

¹⁸ Keriso dà gewagewama aubainama piripiri ya banavi be ya guri tenaḡana, be tokare nam e guri munaḡa. Inam kauine tauna yai doka nawedana Mamaitua ḡarone. Keriso tauna vutuna didimana baneginama, tauda gewagewa banegidama aubaidama tubuḡe ya gurina, be Arua na rewapanae Mamaitua tauna ya kawa midisuḡu munaḡena.

¹⁹ Be arue tauna ya naḡona arua dibure miemienidima ḡarodie be ya rauguguyana. ²⁰ Taudi vutudi boni Noa waga ya voivoiena raḡanine, taudi a mia be Mamaitua a rawarawa ḡaiḡaiena. Be Mamaitua yawai raba nuetauna da taudi sibo nuedima a vitaredina, be taudi yaḡoro da a rawarawa ḡaiḡaiena. Vutuna aubainama Mamaitua banaga raubisaḡa sievinama 8, taudiḡa yai yawanidi be nam upae ti monu be ti gurina. ²¹ Be uma upanama inam babataito ewai matairena. Vutuna yodi ewai yawanima. Babataito inam nam tunidama miranama koḡaporenama aubaina, ibewa da babataito baninama inam umanama: Mamaitua tawai baḡana da nopode dà noḡotama e kawa didimanidi be nuadama e subana. Be inam kauinama tewai baḡena, Mamaitua tokare e utedana, baninama Yesu Keriso gurie be ya midisuḡu munaḡena aubainama.

²² Tauna ya naḡo marae be yodi Mamaitua kasaune e miamiana. Vutuna aubainama yodi anea be arua wairewapanidima, be rewapanā ḡesaudima matabudi Keriso na rewapanama be na waibadama dibune ta miamiana.

4

Ami yawanama ko vitaredi be Mamaitua na ḡoane ko miana

¹ Keriso tubuḡe yai nuatoitoina aubainama, raḡanine tauda piripiri tà banabanavidina, naumeki da sibo tèi nuabagibagi be tè dami poredina dà Badama Yesu maika. Baninama aitau da tubuḡe piripiri e banavidina na waisumaḡama kana taiye, inam ewai maḡatarana da tauna riukaua gewagewa ya gosedina, ² be na damonama yodi tauna na yawanama nam uma dobunama yawanidima tokare ei muriwatana munaḡedi. Ibewa da tauna yodi Mamaitua na ḡoane e miamiana. ³ Baninama taumi dobu na ḡoane, naumeki koyai nuavere ḡarovana. Inam taudi banaga nam waisumeḡidi taudi adi yawanama, kitedima maika badara yababayaba, tegobua, kaniposa, tegobua soidima be taparoro kaikaiyovudima maika kokoitau rauduneedima.

⁴ Be yodi banaga nam waisumeḡidi taudi a base da taumi inam kauidima gewegewedima koya gosedina. Inam vutuna aubainama yodi taudi ḡaromie tawai menamenana.

⁵ Taudi tokare Mamaitua noḡone ta etarana. Tauna kaite e vovo kaukauana da tokare banaga yawayawanidima, be guriguridima matabudi e etaredina. ⁶ Vutuna aubainama banaga guriguridima vari verenama a vaiena da taudi tubuḡe kovoḡa a paḡona, be arue ta yawanana.

⁷ Yaba matabudi kaiteka adi raḡanima damone tà tavatavana. Vutuna aubainama nam ko voia yababayaba, avedi, taumi ko mia genuana, koi noḡota kaua, yodibe ko moiragina. ⁸ Be yaba dosinama inam: Ami banagama ami banagama koi nuapaḡo kauedina, baninama wainuapaḡo gewagewa totoi e rupurupudina. ⁹ Ami banagama

ami vadae ta sāgana nam ko momoduedi. ¹⁰ Taumi tenatenāgāga ami puyoma tabu be tabu Mamaitua na raukviveree ya uteutemina. Inam puyodima ko rabe kauedi be inam puyodie ami banagama ko sagu kauedina. ¹¹ Aitau da taurauguguya, naumeki da Mamaitua riunama sibo ya rauguguyena. Be aitau da tauwai kaisagu, naumeki da Mamaitua na rewapanae na banagama sibo ya sagudina. Inam kauidie Yesu Kerisoe Mamaitua tà kawakawa sāgena dà voiama veredima aubaidima. Tauna vutuna āgarone, nenēgara be rewapanae ta kenakena nonōgana. Inam riukaua.

Keriso kana taiye dēgoda piripiri tà banavidina

¹² Yau banaga vavasāgama, taugu è kataiena da taumi yodi raurubu be piripiri āgaromie ta kenakenana. Be inam piripiridie Mamaitua ami waisumāgama e rara rubudina. Be uma kauidima nam ko nuababāgedi be ko riuna, “Uma yodi aba āgarogue e tubutubūgā.” ¹³ Ibewa da koi nuaverena, baninama taumi Keriso na wainuatoitoima kowai nuatoitoi saguna, be rāganine Keriso ma nenēgarina e verau munāgana, taumi tokare koi nuavere be ko mosarina.

¹⁴ Be dēgoda Keriso waimuriwatanenama aubainama banaga ta kunuremina, taumi naumeki da koi nuaverena, baninama Mamaitua Aruinama boruboruminama taumi āgaromie. ¹⁵ Dēgoda taumi gewagewa ko voivoiedina maika rauvunūga bo danene bo banaga adi giu bo adi voiama kowai badabada yababedi be damone piripiri ko banavidina, inam naumeki da ami kovōgama koya pājona. ¹⁶ Be dēgoda Keriso kana taiye piripiri ko banavidina, nam ko tunimayāga. Taumi koi nuavere be Yesu isane Mamaitua ko kaisūgusūguna. ¹⁷ Etara rāganinama kaiteka e tavatavana da Mamaitua na damma āgarodie etara ei karea. Be dēgoda Mamaitua tauda tauwai sumāga e etare dokedana, naumeki da banaga aitaūga Mamaitua na varima verenama nam ti vovo teyeteyena, taudi nemanama? Taumi ko nōgonōgötina taudi tokare ta yawasana, bo? ¹⁸ Be “Dēgoda didimana banegidima Mamaitua na yawasanama kedanama banavinama āgarodie e piripirina, naumeki da gewagewa banegidi bo banaga adi yawasanama barebaredima, taudi tokare nema inam yawasaninama ta banavi bake? Nam tenetenēgina!”

¹⁹ Vutuna aubainama taumi aitaūja Mamaitua na ājoane kowai nuatoitoina, taumi ami yawasanama Mamaitua nimane ko boru, be voia veredima ko voiedina, baninama Mamaitua tauna tauwai tubūgā patupatutunama.

5

Ekalesia babadidima adi raukurama

¹ Yodi yau giuma taumi ekalesia babadimima āgaromie yà boruna. Taugu mate ekalesia kana badama be Keriso na wainuatoitoima èi matematena. Be taugu mate tokare Keriso e māgatarana rāganine yau buderima boruboruminama e uteguna. ² Mamaitua Na Sipuma ko rabe kauedi. Nam aitau ima segesegerimina, ibewa da taumi nuemie koi rabaraba kauana, baninama inam vutuna Mamaitua na ājoanama. Be nam waigogo bo mane ko nōgoti be koi rabaraba. Ibewa da taumi Mamaitua koi nuapāgœ be aubainama koi taunoyana. ³ Nam koi badabada gurata āgarodie, ibewa da voia veredima ko voiedi be āgaromie ta kitana. ⁴ Be sипу таурабедима adi badama e māgatarana rāganine, taumi tokare ami maesama boruboruminama e utemina, inam maesinama tokare nam e samoa.

⁵ Yarayaraga taumi ko āgaubo munāga be babada adi waibadama dibune ko miana, baninama

“Mamaitua banaga raurau guyaguyaudima e biri dobīgedina. Be banaga matabumi yà riuriuemina da aitau e āgaubo munāgana, Mamaitua tauna tokare e raunuatoienia.”

⁶ Vutuna aubainama Mamaitua matane ko āgaubo munāgana. Be na ājoanama nama rāganine tauna tokare e kawa sāgemina. ⁷ Ami nuaboyama matabudi Mamaitua nimane koi damidina, baninama tauna vutuna taurabemima.

⁸ Koi kita kaua be ko rabe munāgmina! Baninama kami tauma Diaboro e karakaravemina laion maika, e guda yarusimina aubainama. ⁹ Be piripiri rāgandie ami

waisumaŋe ko midi da bagibaginaŋa, be Diaboro ko riutuaŋaiena, baninama ko noŋoti da tauwai sumaŋa dobu ŋesaudie piripiri teneŋidima nama ta banabananavidina.

¹⁰ Mamaitua yai aninana da yodi taumi raŋan ŋaubonaŋa ko rautapa wainuatoitoina. Be nam koi nuaboya, baninama Mamaitua tauna raunuatoi baneginama aubainama, tauna Yesu Kerisoe ya vinemina da taumi tokare tauna mate ko mia nonoŋana na kaba miama boruborumine. Tauna tokare e kawa didimanima, be na raukiviveree tokare rewapanana e utemi da taumi ami waisumaŋe ko midi bagibagina, be tokare piripirie nam ko beku. ¹¹ Tauna vutuna ŋarone rewapanana e kenakena nonoŋana. Inam riukaua.

Pita na giuma damonama

¹² Taugu uma letanama tuponama è girumina ŋaromie, be Sailas turaguma patupatutunama tauna ya saguguna. Taugu è girumina ŋaromie duŋumima aubainama, be yài maŋatarimi da taumi avedi da piripirie kowai nuatoitoina, be riukaua da Mamaitua na raukiviveree ko miamiana. Vutuna aubainama inam raukiviverene ko midi da bagibaginaŋa.

¹³ Tauwai sumaŋa matabudi uma Babilon nopone miemienidima tawai kaiwemina. Taudi mate Mamaitua ya vinedina maika taumi. Be natuguma* Mak tauna mate ewai kaiwemina. ¹⁴ Be wainuapaŋoe koi kaiwa vivirana.

Matabumi aitaŋga Kerisoe miemienima suba ŋaromie e kenana.

* 5:13: Mak tauna nam Pita natu ŋomina. Ibewa da arue natuna.

Pita 2

leta aniwai rabuinama ya girumina

Pita na waikaiwama

¹ Taugu Saemon Pita, Yesu Keriso na apasolma be na taunoyama, uma letanama yà girugirumina taumi tauwai sumağga ġaromie. Yesu Keriso tauna vutuna tauda dà Mamaituama be dà Tauwai yawasanama, tauna vutuna taukawa didimanidama be matabuda waisumağga teneğinama ya utedana. Inam waisumeğinama tauna matane ya vere kauana.

² Tauna na raukivivere be na subama ġaromie sibo a maurana, baninama taumi Mamaitua be dà Badama Yesu koya katai kauedi be taudi mate ko miamia tenağana.

Mamaitua ya vinemina

³ Bada Yesu ya vinedana, aubainama yodi Yesu tè katai kaebe tauna mate tà miamia tenağana, vutuna aubainama rewapani be yawasana matabudi Arue ya utedana, da yodi tauda teneteneğinama da didimanae tà miana. ⁴ Be mate inam rewapanine tauna na saugama dosidima be veredima ya utedana da tokare tà mia nonoğana Mamaitua maika. Be inam kedane dobu adi voiama gewegewedima kaite tè gosedina, inam vutudi a kawakawa gewagewadana.

⁵ Vutuna aubainama ko raurubu gurata da ami waisumağge vere ko voiena. Be vere murine Mamaitua ko katai kauena. ⁶ Be Mamaitua ko katai kauena murine, tokare ko rabe munağemina. Be rabemunağga murine inam kaigurata. Be kaigurata murine inam miakaua. ⁷ Be miakaua murine raukivivere. Be raukivivere murine wainuapağ. ⁸ Değoda inam yawasanidima ami waisumağge ta kena be ta morabana, inam rağanine taumi tokare nam ko mia yababayaba, ibewa da taumi tokare dà Badama Yesu Keriso ko katai kauena. ⁹ Be değoda aitau ġarone inam yawasanidima nam ta kena, inam nam i verena. Baninama Bada Yesu inam baneginama na gewagewama ya noğonoğota poredina. Be inam baneginama tauna matanama ya pota be nuanama ya koana, aubainama inam yawasanidima nam ima noğonoğotidina.

¹⁰ Yau bana, Mamaitua ya yokoemi be ya vinemina, vutuna aubainama yodi ko raurubu gurata da na ġoanama ruvane nama ko miana, da banaga ta kitemi be ta kataie da taumi Mamaitua ya vinemina. Taumi değoda inam yawasanidima ko voiedina, taumi tokare nam airağan ami waisumağge ko beku. ¹¹ Inam rağanine taumi aubaimima Mamaitua tokare nuanama tabutabune mara matakedanama e kaiporena. Be taumi tokare dà Badama Tauwai yawasana na waiguyauma kenakena nonoğinama nopone ko sağana.

Riukaua kana matamatama

¹² Taumi inam riukaidima kaite koya kataiedi be Bada na riukaue ko midimidi bagibagina. Be yağoro taugu rağan matabuna uma yabedima yà riuriu wainoğotimina.

¹³ Taugu è noğotina inam ya verena da taugu yà miamiae inam yabedima rağan matabuna yà riuriu wainoğotimina, be muriğda yà gurina. ¹⁴ Taugu è kataien da taugu kaiteka yau rağanima e tavatavana da yà gurina, baninama dà Bada Yesu Keriso nama ya riueguna. ¹⁵ Vutuna aubainama taugu yà rara rubu guratana, baninama yà ġoeğeoena da taumi uma giudima matabudi ko ragaudi da nuemie, be rağanine taugu yà gurina, taumi uma giudima kaite koya kataiedina.

¹⁶ Tauma kè riuemina da tauda dà Badama Yesu Keriso ma rewapanina tokare e verau munağana. Uma giudima tauma nam nuamaie kei tubuğidi be kama giugiuemina. Ibewa da tauma vutuna matağomimaie na borumama be na rewapanama kè kitana. ¹⁷ Inam rağanine Tamadama Mamaitua Yesu ya kawa sağe be na borumama ya utena. Dabudine bona dosinama marae ya dobi be ya riuna, “Inam tauna taugu natuguma nuaguma e pağopağona, be taugu yàwai nuaverena tauna ġarone.” ¹⁸ Be uma giudima rağanine

tauma Yesu mate oya babaune kē miamia be bona marae be ya yovona bea ġomimaie kē vaiedina.

¹⁹ Uma kauinama yai kataimai be kē katai kauena da peroveta boni aba a giuguedina, inam matabudi riukaua. Vutuna aubainama taumi mate sibo peroveta adi giuma koyai sumāġedi be koyai muriwatanedina, baninama inam giudima taumi nopomie maika kabe kodam dobu waikupikupine ti yanayana watanana naumeki da raġantotom, be raġantotom tauraġaraġan* e tavana be e yanayanana, nama tokare nopomie e yanana. Be tauraġaraġan tauna vutuna Yesu. ²⁰ Be mate ko noġoti da girugiruminama porane boni peroveta nam nuedie giu ti tubuġidi be ti giuguedina. ²¹ Be nam airaġan banaga mabidie tiwai perovetana, ibewa da taudi Arua Babau yai dokedi be Mamaitua aba ya vatovatodina, giudima nama taudi a vatovatodina.

2

Tauwai katakatai kaikaiyovudima tokare kovoġe ta miana

¹ Be Peroveta ġesaudima kaikaiyovudima mate boni Israel nopone a miamiana. Be teneġinama nama yodi tokare tauwai katakatai kaikaiyovudima nopomie ta maġatara, be taudi moisiriġa waikatakatai kaikaiyovudie tokare ta boru waideġemina. Be Bada tauna vutuna ya kuvesidina, be tokare isanama ta boviena. Inam kedane taudime adi kovoġama tokare tunidie ta boruna be ta guri makaina. ² Be toitoi tokare adi ġoanama kauidima waitunimayamayaġidima tai muriwatanedi, be yawasana riuriukauinama tokare tai mirana. Inam raġanine banaga tokare giu gewegewedie riukaua kedanama tai giuguen. ³ Inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima tokare waigogo noġotinama ta paġo be taudi giu kaikaiyovudie ta raumanena. Inam banegidima Mamaitua boni ya siava wainonoġidina, be yodi taudi guri kenakena nonoġinama tawai rabena.

⁴ Baninama anea ko noġotidi, avedi da taudi marae miemienidima be raġanine gewagewa a voivoiena, Mamaitua yaġoro ya pore dobiġedina gienae. Be dabudine taudi yodi dom waitadiwanawanane ta miamiana, be kovoġa ta raberabena. ⁵ Be mate dobu poranama* ko noġoti. Mamaitua banaga gewegewedima nam i yawasanidina, ibewa da tauna kabaita ya riupore be inam dobunama yai monu porena. Be didimana taurauguguyenama Noa taunaġa yai yawasanina na vadama banegidima 7 mate. ⁶ Be mate Sodom be Gomora meagaidima ko noġotidi. Mamaitua inam meagaidima ya gabu gorudi da kavudiġa a kenana. Dabudine banaga yodi ta kita be ta kataie da gewagewa banegidima tokare ġarodie nama ta tubuġana. ⁷⁻⁸ Be Mamaitua Lot yai yawasanina, baninama Lot tauna didimana baneginama. Be tauna na banagama gewegewedima adi yawasanama miremiredima raġan patapatanama ya kitekitedi be ya vaivaledina raġanine, tauna ei nuaboya kauana.

⁹ Yodi tè katai kauena da Mamaitua waisumaġa banegidima adi raurubue tokare teneġinama ei yawasanidina. Be banaga nam waisumeġidi Mamaitua tokare etara na raġanie adi kovoġama e utedina. ¹⁰ Taudi aitauġa Bada na waibadama a riuriutuatuāġaie, be tubuġidima na ġoanama miremiredima awai muriwatanedina, taudi tokare inam kovoġinama ta banavina. Be inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi debedima ya tora kauana, be nopalma moraba ya moġavuna. Be mara taumiendima tawai diboġidi be ta kunukunuredina. ¹¹ Be anea taudi avedi da ai rewapanana kauana, nam inam banegidima gewegewedima maika, be nam airaġan Bada matane mara taumiendima ti diboġidi bo ti kunuredi.

¹² Be inam banegidima taudi mara taumiendima adi rewapanama nam ti kataiedina, aubainama tawai diboġa be ta kunukunura yababayababana. Taudi a bua kaua be adi yawasanama musara adi yawasanama maika. Vutuna aubainama taudi tubuġa na ġoane ta voivoia yababayababana. Taudi tokare guri ta kita saġena maika musara ta vunuġidi

* ^{1:19:} 'Raġantotom' inam Yesu na kaba verauma be 'tauraġaraġan' tauna vutuna Yesu.

* ^{2:5:} 'Dobu poranama' inam Adam na raġanie ya naġo da kabaita dosinama na raġanie.

be tawai guridina nama. ¹³ Taudi banaga a voiedi be awai nuatoitoina maesinama, taudi mate tokare tai nuatoitoina. Taudi adi nuavere kauama inam avedi da suare, be taudi yaḡoro ta kani posa, ta tego bua be voia waimatawarewaredima ta voivoiedina. Taudi taumi mate ko soisoi tenaḡana raḡanine, taudime ta kawa saḡesaḡe munaḡedi be tawai guyaguyauna, baninama taumi adi giuma miremiredima kowai beavaiedina aubainama. ¹⁴ Be taudi waiwaivi tabu be tabu ta kita nuadiniedi be tawai kwinedina, be taudi raḡan matabuna gewagewa ta voivoiedina, be nam airaḡan tima sipesiperena. Be banaga adi waisumaḡama vogwaḡegwaḡedima ḡarodie ta menamena ḡarorona da kabe adi ḡoanama ta voiedi. Be mate taudi waigogo na nuauyauyama debedima ya moḡavu kauana. Inam nama banegidima Mamaitua tokare e mutu ririḡidina. ¹⁵ Taudi keda didimaninama a gose pore be Beor natunama Beilam na voiama tawai muriwatanena. Beilam tauna na ḡoana kauama inam gewagewa e voie be damone maesa e paḡona. ¹⁶ Be musara donki tauna nam giugiuna, be inam raḡanine banaga maika ya giu ḡoma be peroveta Beilam na voia buabuae ya riutuaḡaiena da tauna nam nama sibo ya voia.

¹⁷ Inam nama banegidima ḡarodie tokare nam yawasana ta banabanavi. Taudi adi waikatakataima kavakavanama be nam baniboruboruna. Taudi inam watutu tiwatiwanama maika, bo taudi maika ḡuva dobu e suma be sive e suvesuve waibabarina nama. Taudi adi gabuma inam waitadiwanawana vavasaḡinama Mamaitua ya vokaukaue be e kenakenana, ¹⁸ baninama taudi rauguyaguyau giudima nam bani biribiridi be ta giugiu yababedina aubainama. Taudi tubuḡa adi ḡoanama miremiredima ta ḡoeḡoe kauedina. Be taudi ta ḡoeḡoena da tauwai sumaḡa vaudima inam yawanidima miremiredima a gosegosedina kabe ta voia munaḡedi. Vutuna aubainama ta menamena ḡarorona da taudi adi kwaroe kabe tauwai sumaḡa vaudima ta tikonidi, be yawanida a gosegosedina kabe ta voia munaḡedi. ¹⁹ Taudi ta giu ḡaroḡaroro be ta riuriuna, “Deḡoda taumi koi muriwatanemaina, taumi tokare ami ḡoanama nama kauidima ko voiedina, be nam aba e tainuaraḡeraḡemi.” Be ibewa da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima taudi ḡomidima guri aubainama tawai yaragana. Baninama deḡo yabanama ei bademina, taumi inam yabanama na yaragama koya tubuḡana. ²⁰ Be deḡoda banaga vari verenama a vaie da adi yawanana a vitaredi be Yesu Keriso a kataiena, be murine deḡoda Keriso a mia tautaurie be yawanana miremiredima boni a voivoiedina ta voia munaḡedina, inam raḡanine adi yawanana a gewagewa vavasaḡana nam maika noḡone, muriḡa da ai sumaḡana. ²¹ Be verenama da inam banegidima didimana kedanama nam sibo a kataie. Inam ya verena da taudi kaite a vaie da a kataiena, be yodi yaḡoro da Mamaitua na riuvavasaḡama babaudima ta miamia tautauriedina, inam tauna Mamaitua matane ya gewagewa kauana. ²² Be banaga giu uma a giuguedina inam a riu kauana, “Inam banegidima taudi maika daḡadaḡasi, taudi ta waḡiro be waḡirodima ta kanikani munaḡena.” Be mate taudi maika bawa. Banaga bawa natunatudima upae tawai sigu kauedina, be raḡanine barabarae ta tavatavana, taudi ta munamunaḡana konokonoe topa aubainama.

3

Bada ya sauga da e verau munaḡana

¹ Yau bana, uma yodi yau letama aniwai rabuinama ḡaromie yà girugirumina. Uma letedima rabui nopolie taumi aba kaite koya katakataienai, vutudi taugu yà riuwai noḡota munaḡemina da taumi noḡota veredima sibo debemie a kenana. ² Taugu yà ḡoeḡoena da boni peroveta babaudima abaḡa a giuguedina, vutudi taumi ko noḡotidina. Be mate dà Badama Tauwai yawanana abaḡa ya giuguedina mate ko noḡotidina. Inam giudima vutudi boni apasol ḡaromie a rauguguyedina.

³ Be yaba tenaḡa yà ḡoeḡoena da ko katai kauena inam uma, yodi raḡan damodie tauwai diboḡa ḡesaudima ta maḡatarana. Taudi riukaua tokare tai kwatekwateve be adi ḡoanama kauidima miremiredima ta voiedina. ⁴ Be inam raḡanine taudi tokare tai taraviremi be ta riuna, “Yesu ya saugana da tokare e verau munaḡana, be yodi tauna

dego, wa? Boni dobu ya tubutubuge naumeki da yodi nam aba i tubuga rubuna, yaba matabuna teneginama nama e kenakenana. Tauma tamatamamaima nama boni ai raba rerega da a gurina.” ⁵ Be inam banegidima taudi inam kauidima boni a tubutubugana matabudi a boviedina, avedi da a kataiena da boni Mamaitua riune mara ya tubugana, be mate tauna riune upa kivine dobu ya magatara be e kenakenana. Be taudi ta voivoia munagedina da taudi kabe nam ti katakataie. ⁶ Be mate muriga inam upanama tenegine Mamaitua dobu yai monuna. ⁷ Be inam riunama tenegine Mamaitua ya riuna da mara be dobu tokare kaie e gabu gorudina, etara raganine. Inam raganine Bada banaga nam waisumegidi tokare e kawa gewegewedina.

⁸ Be yau bana, uma ko nogoti, Bada garone modi 1 tausand inam maika ragan tenaga. Be ragan tenaga inam maika modi 1 tausand tauna garone. ⁹ Bada tauna ya saugana da e verau munagana, be yodi tauna nam verau aubainama imawai riuriu koana, banaga gesaudima ta riuriuna maika. Ibewa da tauna ewai raba nuetauna, baninama e goegeoena da banaga matabudi sibo adi gewagewama a kuvesidina, be nam aitau sibo gienae ya nago. ¹⁰ Be Bada na kaba verauma raganinama e verauna inam maika taudanedanene, tauda nam te kataiena airagan e verau. Inam raganine gugura dosinama nopone mara tokare ta samoana. Be dobu nopone yaba matabudi tokare kaie e gabu gorudi be tai kavedina.

¹¹ Be yodi koya kataie da yaba matabudi tokare ta samoana. Vutuna aubainama taumi banaga nema maika kitemima sibo koya tubuga? Taumi sibo banaga babaumima, be Mamaitua na goanama ruvane nama sibo koya miana. ¹² Be Bada na kaba verauma raganinama taumi ko raberabe be Mamaitua na goanama ko voivoiedi. Inam kedane tauna na kaba verauma raganinama tokare ko taitupona. Be inam raganine mara tokare kaie e gabu gorudi be ta samoana. Inam raganine dobu be nopone yaba matabudi tokare kai menane e gabu gorudi be ta nuagudaguda be tai kavedina. ¹³ Be Bada na saugama ya boruna da tauna tokare mara vaudima be dobu vaunama e voiedina, inam dabudine tokare didimana banegidima ta miana. Vutuna yodi tà raberabena.

¹⁴ Be yau bana, taumi yodi kowai rabana aubainama ko raurubu gurata da yawasana miremiredima garomie nam Mamaitua e kitedi be ei wavumi, avedi, ibewa da subae tauna mate sibo koya mia tenagana.

¹⁵ Be ko nogoti da Bada ewai rabanuetau be ewai raurimina da taumi ko kuvesa be ko yawasanana aubainama. Uma yabedima tenegidima turadama Pol Mamaitua na nuauyauye garomie ya giruma be ya giuedina. ¹⁶ Inam nuauyauyanama tenegine leta gesaudima nopodie inam giudima tauna ya giuedina. Inam letedima nopodie yaba gesaudima ya girugirumidina a piripiri kauana, nam anikatakataiedi. Be banaga gewegewedima taudi Pol na giuma riuriukauidima ta vitaredi be kaiyovue ta rarauguguyen. Be teneginama nama taudi Mamaitua na giuma gesaudima girugiruminama porane ta vitaredi be kaiyovue ta rarauguguya yababena. Vutuna aubainama taudi adi damonama guri kenakena nonoginama tokare ta banavina.

Pita na giuma damodamodima

¹⁷ Yau bana, inam kauidima yodi ya riuriu wainonogimina da ko katai kauedina. Vutuna aubainama taumi yodi ko rabe kauemi da inam tauwai katakataidima kaikaiyovudima nam tai kedadoka waigewemi, avedi. Taumi kaite ami waisumage ko midimidi bagibagina, be yodi tokare nam ko beku. ¹⁸ Tauda dà Badama tauwai yawasanidama Yesu Keriso na raukiviverema nopomie e moraba be tauna ko katai kauena.

Tauna vutuna garone nenegara yodi be nokoi, nama ta kena nonogana. Inam riukaua!

Jon 1

leta pakanama ya girumina

Yawasana riunama

¹ Boni pakane yaba ya kenakenana inam yawasana riunama. Inam riunama vutuna tauma apasol beamaie kè vaiena, matamaie kè kita da kè kita yağe be nimamaie kè taikonina. ² Inam vutuna yawasana, be yawasaninama tauma ḡaromaie ya mağatara be matamaie kè kitakitana, vutuna yodi kawai matemate be yawasana kenakena nonoḡinama ḡaromie ka rarauguguyena. Inam yawasaninama noḡone Tamadama Mamaitua ḡarone kenakenanama, vutuna yodi ḡarode ya mağatarana. ³ Be tauma aba matamaie kè kitakita be beamaie kè vaivaiena, vutuna yodi ḡaromie ka rarauguguyena da taumi mate sibo tèi rawateğeidana Tamadama be Natunama Yesu Keriso ḡarodie.

⁴ Uma kauidima ka girugirumidina ḡaromie da matabuda tài nuavere tenaḡana aubainama.

Yanae tà naḡona

⁵ Be tauma Mamaitua ḡarone vari kè paḡo be ḡaromie ka rarauguguyena inam umanama: Mamaitua tauna yana, be tauna nopone nam kupi ima kenakenana, ibewa.

⁶ Be tauda kupi yawasanidima tà voivoiedina, be yaḡoro tà riuriuna da tauda Mamaitua mate tèi rawateğeidana, tauda inam banaga kaikaiyovudama, be nam riukaua ruvane tama naḡonaḡona. ⁷ Be deḡoda yanae tà naḡona, maika tauna yanae e miamiana nama, inam raḡanine tauda tokare dà banabanagama mate tài rawateğeida be tauna natunama Yesu kosinine dà gewagewama matabudi e koḡa poredina.

⁸ Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa ḡarode, tauda inam tàwai kedadoka waigewadana, be riukaua nopode nam ima kenakenana. ⁹ Be Mamaitua inam banaga waipatutuna be didimaninama, aubainama tauna tokare dà gewagewama matabudi e noḡota poredi be dà yawasanama barebaredimate e koḡa poredina, deḡoda dà gewagewama tà kuvesidina. ¹⁰ Baninama Mamaitua ya riuna da banaga matabuda gewagewa banegidama. Be deḡoda tà riuna tauda nam gewagewa te voia rubuna, tauda inam Mamaitua tà riuriu waikaikaiyovuna, be tauna na riuma tauda nopode nam ima kenakenana.

2

¹ Yau sedama,* taugu uma kauidima yà riuriuemina da taumi nam gewagewa ko voiedi. Be deḡoda gewagewa ko voienna, naumeki da banaga tenaḡa tauda dà tausaguma e miamiana. Tauna vutuna tauda muride e midi be aubaidama Tamadama ḡarone e giugiuna. Tauna vutuna Yesu Keriso, didimana baneginama. ² Tauna vutuna ya rauepaiyeda be dà gewagewama aubainama tubuḡine ya tipana aubaidama, be nam taudaḡa, ibewa da dobu matabuna adi gewagewama mate aubainama, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.

³ Be deḡoda Bada na riuvavasaḡama matabudi tà voteyeteyedina, inam tawai mağatara munaḡedana da tauda inam tauna ḡaroḡaronama. ⁴ Be deḡoda tam aitau kwa riuna, “Taugu Mamaitua ḡaronama” be na riuvavasaḡama nam kwa voteyeteyedi, tam inam banaga kaikaiyovumma be nam riukaua ruvane kuma miamiana. ⁵ Be deḡoda aitau Mamaitua na giuma e vovo teyeteyedina, tauna inam Mamaitua na wainuapaḡoma nophonama ya moḡavuna. Be nema tà katai bake da tauda Mamaitua nopone tà miamia?

⁶ Aitau e riuriuna da tauna Bada ḡaronama, naumeki da Yesu nema ya naḡonaḡo bakona, nama tauna e naḡona.

* ^{2:1:} Riu ‘yau sedama’ inam nam na seda ḡoma. Be ibewa da tauna banaga poranama aubainama nama e riuriuna.

Riuvavasañga vaunama

⁷ Yau banaga kauama, Bada Yesu ya riu vavasañgedana da tauda dà banagama dà banagama sibo tèi nuapañgoedina. Be inam riuvavasañginama nam riu vauna, ibewa da giunama teneñginama taumi noñone koya vaivaiena, vutuna yodi yà girugirumina. ⁸ Inam riuvavasañginama inam riu poranama, be you riu vaunama. Be inam riuvavasañginama inam riukaua, vutuna Keriso na yawasanae be taumi ami yawasanae ya mañatarana, baninama tadiwanawana ya vaikoakoa be riukaua yananama yodi nopomie e yanayanana.

⁹ Aitau e riuriuna da tauna yanae e miamiana, be deñoda turanama ñesau e gado-gadoñgaiena, tauna inam tadiwanawana noponañga e nañonañgona. ¹⁰ Be aitau turanama ñesau ewai nuapañgoena, tauna inam yanae e nañonañgona. Be inam baneginama ñarone nam aba gewagewanama ima kenakenana da tokare turanama ñesau ei beku. ¹¹ Be aitau turanama ñesau e gadogadoñgaiena, tauna inam tadiwanawana noponañga e nañonañgo be e miamiana, baninama tauna matanama tadiwanawana ya suma tom be deñgo e nañonañgona nam i kataiena.

¹² Yau sedama, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, be ko kataie da Mamaitua ami gewagewanama ya noñota poredina, baninama Keriso tauda aubaidama ya mariyawa be ya gurina.

¹³ Taumi dosi tautauñgomimima, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, baninama taumi Bada kaite koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama e miamiana.

Be taumi yarayaraga waisumeñgimima, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, baninama taumi Seitan koya vaisubana. Be taumi seda matabumi, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, baninama taumi kaite Tamadama Mamaitua koya kataiena.

¹⁴ Be mate dosi tautauñgomimima, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, baninama taumi Bada kaite koya kataiena, tauna vutuna boni pakane da yodi nama e miamiana.

Be taumi yarayaraga waisumeñgimima, taugu uma kauidima yà girugirumidina ñaromie, baninama taumi koyai rewapanana, be Mamaitua riunama nopomie e kenakenana na rewapanae taumi Seitan koya vaisubana.

Uma dobunama nam koi nuapañgoe

¹⁵ Uma dobunama be yaba matabudi nopone ta kenakenana nam koi nuapañgoedi. Be deñoda aitau uma dobunama ewai nuapañgoena, tauna inam Tamadama Mamaitua wainuapañgoenama nopone nam ima kenakenana. ¹⁶ Baninama yaba matabuna uma dobune tà kitedi be nuadama ta sorusorudina kitedima maika tubuñgidama adi ñoanama, bo mata na ñoanama, bo banaga adi waiguyauma. Inam yabedima matabudi nam Tamadama marae ñarone be ti yovona, ibewa da taudi matabudi dobu ñaronama. ¹⁷ Uma dobunama be na ñoanama matabudi tokare ta samoana, be aitau Mamaitua na ñoanama e voivoiena, inam baneginama tokare e mia nonoñgana.

Keriso tauwai ñavienama

¹⁸ Yau sedama, yodi inam rañgan damodie ta tavatavana. Be boni taumi koya vaie da Keriso tauwai ñavienama e veraverauna e tavana. Be Keriso tauwai ñavienama ñesauidima toitoi kaiteka ta tavatavana. Inam kauidima tauda tawai kataidana da kaiteka rañgan damonama e tavatavana. ¹⁹ Inam banegidima noñone tauda mate tèwai taparoro tenañana, be yodi a gosedana. Inam banegidima nam tauda dà banaga kaua, be deñoda taudi sibo tauda dà banagama, taudi tokare nam a gosedana. Tauda noñone taudi mate tè miamiana, be taudi a gosedana aubainama yodi tè kataie da inam banegidima taudi nam tauwai sumañga damnama nopone tima miamiana. Be deñoda ti ñoena, tokare nam a gosedana. ²⁰ Be taumi inam ibewa, baninama Banaga Babaunama kaite matabumi yai aiainimi, be riukaua koya kataiena. ²¹ Taugu ñaromie yà girugirumana, nam ko noñgoti da taumi kabe riukaua nam ko katakataie, ibewa da taumi riukaua koya kataiena aubainama ñaromie yà girugirumana. Be inam riukauinama nopone nam tokare kaiyovu

tà banavi, ibewa. ²² Be yodi aitau kaikaiyovuna? Banaga aitau e riuriuna da Yesu tauna nam Tauwai yawasana, inam baneginama tauna vutuna banaga kaikaiyovunama, tauna vutuna Keriso tauwai ġavienama, baninama tauna Tamadama be Natunama Yesu tauboviedima. ²³ Deġoda aitau Mamaitua Natunama e boviboviena, tauna nam tokare Tamanama e paġo be mate ta mia tenaġa. Be aitau Mamaitua Natunama ewai anine be e riuriuna da Yesu tauna Tauwai yawasana, inam baneginama tauna tokare Tamadama Mamaitua e paġo be mate ta mia tenaġana.

²⁴ Ko kita kaua da aba noġone ai kataimi be koya vaivaiena, naumeki da nopomie e kena nonoġana. Deġoda nopomie e kenana, taumi tokare natunama Yesu be Tamanama Mamaitua mate ko mia tenaġana ²⁵ be yawasana kenakena nonoġinama ko paġona, inam vutuna tauna ya saugedana.

²⁶ Taugu uma yabedima yà girugirumidina ġaromie da yà riu wainoġotimina, baninama banaga ġesaudima ta ġoeġoena da taumi tai doka waigewemina. ²⁷ Be taumi Arua Babau kaite koya paġo be nopomie e miamiana. Vutuna aubainama yodi nam tauwai katakatai ġesau koma ġoeġoena da sibo yai katakataimi. Baninama Arua Babau yaba matabudi ewai katakataimina, be aba tauna ewai katakataimina inam matabudi riukaua, be nam kaiyovu. Be Arua Babau aba yawai katakataimina, nama ruvane sibo raġan matabuna Keriso ġarone koya miana.

²⁸ Vutuna aubainama yau sedama, ko kaigurate da Yesu na yawasanae ko mia nonoġana. Be tauna e maġatarana raġanine, tauda tokare ma raudebatorada tauna noġone tà midina, be nam tà tunimayaġa. ²⁹ Taumi koya kataiena da tauna didimana baneginama, be mate aitauġa didimana ta voivoiedina, inam tauna na sedama.

3

Mamaitua na sedama

¹ Yodi ko kita da Mamaitua na wainuapaġoma ya moraba kauana ġarode, vutuna aubainama ya voeda da yodi na sedama tè tubuġana. Riukaua da na seda ġomama tauda! Be aba aubainama dobu banegidima tauda nam ti kataieda, inam baninama taudi Mamaitua nam ti kataiena. ² Yau banaga kauama, tauda yodi Mamaitua na sedama tà miamiana, be nema tokare tà tubuġa bakona, yodi tauda nam te katai kauena. Be aba tè kataiena inam Bada e maġatarana raġanine tauda tokare tauna maika tà tubuġana, baninama inam raġanine tauna tokare bani ġominama matade tà kitana. ³ Be aitau da Kerisoe inam noġotinama ġarone e kenakenana, tauna yawasana miremiredima nam ima voivoiedina, baninama Keriso mate tauna nam yawasana miremiredima i voiedina.

⁴ Aitauġa gewagewa ta voivoiedina, taudi tarawatu tawai mia kotova kauena. Baninama gewagewa inam tarawatu tauvagudagudanama. ⁵ Be taumi koya kataiena da Yesu ya maġatarana gewagewa noġota porenama aubainama. Be taunanopone nam gewagewa ima kenakenana. ⁶ Be aitau tauna ġarone e miamiana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Be aitauġa gewagewa tawai boruditina, taudi Yesu nam ti kitana, bo nam ti kataiena.

⁷ Yau sedama, ko kita kaua da nam aitau e boru waideġemi. Aitau da didimana e voivoiena, naumeki da tauna banaga didimaninama, Yesu didimaninama e miamiana maika. ⁸ Be aitau gewagewa e voivoiena, tauna inam Diaboro ġaronama, baninama Diaboro tauna boni pakane nama gewagewa ya voivoiena. Inam vutuna aubainama Mamaitua Natunama ya yovo be ya maġatarana da Diaboro na noyama e kawa gewegewedina. ⁹ Aitau Mamaitua ġarone ya tubuġa vitarana, tauna tokare nam gewagewa ei borudidi be kwa kita. Baninama taunanopone Mamaitua yawasana ya boruna maika pesi. Tauna nam teneteneġina da gewagewa e voiedi, baninama tauna Mamaitua ġarone kaite ya tubuġa vitarana. ¹⁰ Tokare nema tà katai bake da deġo taudi Mamaitua na seda, be deġo taudi Diaboro na seda? Umanama tokare tà kataiena: Aitau da nam turanama imawai nuapaġoena, be nam yawasana didimanidima ima voivoiedina, tauna inam nam Mamaitua Natuna.

Turamma turamma nuamma e paōo

¹¹ Uma varinama vutuna noōjone tè vaivaiena yodi yà riuemina, tauda sibo turadama turadama nuadama ya paōona. ¹² Be nam sibo Kein na yawasanama tè paōo. Tauna Diaboro īaronama be tasinama yai gurina. Be aba sabine tasinama yai guri? Baninama Kein inam voia gewegewedima ya voivoiedina, be tasinama tauna voia didimanidima ya voivoiedina, aubainama tasinama yai gurina. ¹³ Yau banaga kauama, deōoda dobu banegidima ta tuaōaiemina, nam ko nuababaōga.

¹⁴ Tauda turadama turadama nuadama e paōopaōona, be inam kedane tauda tè kataienai da guri inam muride tè gose pore be yodi yawasana tè paōona. Be aitau da nam imawai nuapaōona, tauna inam gurinama e miamiana. ¹⁵ Be aitau da turanama e tuatuaōaiena, tauna inam tauvunuōga e miamiana. Be taumi koya kataienai da tauvunuuvunuōga nopone yawasana kenakena nonoōinama nam ima kenakena rubuna. ¹⁶ Tauda yodi tokare Kerisoe wainuapaōo tà kita be tè kataienai, baninama Yesu tauda aubaidama ya mariyawa be ya gurina. Be tauda mate sibo dà yawasanama muride tè boru be dà banagama sibo tè sagudina, deōoda guri tè banavi bo ibewa, inam matabuna naumeki. ¹⁷ Deōoda aitau īarone taragai be turanama ūesau ya kita da taragai e marumaruabienai, be tauna nam i raunuatoie be i saguna, be tauna e riuriuna da Mamaitua ewai nuapaōoena, inam nemanama?

¹⁸ Yau sedama, nam mududaōga wainuapaōo e riuriue, ibewa da voienama mate. Inam vutuna wainuapaōo riuriukauinama. ¹⁹ Inam kedane tè kataie da tauda riukaua īaroōaronama, be tokare Mamaitua noōjone nuadama torane tè midina, ²⁰ avedi da nopode tè noōjota bekubekuna, be inam nam tè noōjoti. Mamaitua yaba matabudi ya kataiedina, vutuna aubainama tauna inam noōjota bekubekudima nam ima siesievidina, be tauna wainuapaōo banidima tè voiedina, vutuna e siesievidina.

²¹ Yau banaga kauama, nopalama nam e vobekubeku, be nuadama torane Mamaitua noōjone tè midina, ²² be īarone aba tài baōena, tauna tokare e utedana, baninama tauda na riuvavasaōama tè vovo teyeteyedi be yaba matabuna tè voivoiedina, inam raōjanine tauna nuanama tè taiverena. ²³ Be Mamaitua na riuvavasaōama inam umanama: Tauna Natunama Yesu Keriso tài sumāōe, be turadama turadama nuadama e paōona tauna ya riuriu vavasaōgedana nama. ²⁴ Taudi aitauōga na riuvavasaōama ta vovo teyeteyena, taudi vutudi Keriso nopone ta miamiana, be Keriso taudi nopalie e miamiana. Tauna Aruinama ya utedana, aubainama tè katai kauena da Keriso tauda nopalie e miamiana.

4

Arua ko kita kauedina

¹ Yau banaga kauama, banaga ūesaudima ta riuriuna da taudi arua a paōo be ta giugiuna, inam banegidima nam koi sumāōedi, ibewa da noōjone ko kita kauedina, deōoda taudi arua Mamaitua īarone a paōo bo ibewa. Baninama peroveta kaikaiyovudima toitoi dobue ta naōonaōo bababarana. ² Be aitau da Mamaitua Aruinama īarone, tauna tokare umanama ko kita be ko kataienai: Tauna aitau e riuriuna da Yesu Keriso tauna Mamaitua īarone be ya yovo da yai rawabanaga ūomana, inam baneginama tauna Mamaitua Aruinama īarone. ³ Be aitau deōoda Yesu nam ei maōatari, inam baneginama tauna arua nam Mamaitua īarone i paōona, ibewa, tauna inam Keriso tauwai ūavienama aruinama ya paōona. Noōjone koya vaiena da Keriso tauwai ūavienama tokare e veraverauna e tavana. Tauna vutuna yodi dobue e naōonaōo bababarana.

⁴ Be yau sedama, taumi Mamaitua īaroōaronama, aubainama uma banegidima koya vaisubedina, baninama Arua nopalie e miamiana, tauna yai rewapani kauana, nam arua dobue e miamiana maika. ⁵ Taudi inam dobu īaroōaronama aubainama, dobuōga kauidima ta giuedi be ta naōonaōona. Be dobu banegidima inam perovetedima kaikaiyovudima ta vaiedi be tawai muriwatanedina. ⁶ Be tauda inam Mamaitua īaroōaronama, be aitauōga Mamaitua na seda ūomama, taudi dà giuma ta vaiedi be

tawai muriwatanedina. Be aitauāga Mamaitua nam na seda, taudi dà giuma nam tima vaiedi be tima voivoiedina. Inam kauidie tauda tokare tà katai kae da deōgo tauna arua riuriukauina, be deōgo tauna arua kaikaiyovuna.

Mamaitua tauna vutuna wainuapaōgo

⁷ Yau banaga kauama, tauda turadama turadama nuadama e paōona, baninama wainuapaōgo inam Mamaitua īgarone be ya yovona. Be aitauāga tawai nuapaōona, taudi inam Mamaitua īgarone a tubuāga vitara be Mamaitua a katai kauena. ⁸ Mamaitua tauna wainuapaōgo. Vutuna aubainama aitau da nam imawai nuapaōona, tauna inam Mamaitua nam i kataienia.

⁹ Mamaitua na wainuapaōgoma īgarode umanama yai maōatarina, tauna nuanuanama natunama tenaāga īgominama ya riupore yovoōgena dobue, da yodi taune tauda yawasana īgarone tà paōgo be tà miana. ¹⁰ Be Mamaitua na wainuapaōgoma inam umanama: Nam tauda tei nuapaōgo dokena, ibewa da tauna tauda yai nuapaōgo dokeda be natunama ya riupore da aubaidama ya rauepaiyada be tubuāgine ya tipedana dà gewagewa sabine, yodibe Mamaitua nuanama ya subana.

¹¹ Yau banaga kauama, Mamaitua kaite yai nuapaōgoedana, aubainama tauda mate dà banabanagama sibo tèi nuapaōgoedina. ¹² Nam aitau deōgo mata īgamine Mamaitua i kita rubuna, be deōgoda tauda turadama turadama nuadama e paōona, tauda inam Mamaitua nopode e miamiana. Be tauna na wainuapaōgoma nopode ya moōavuna, be yodi inam wainuapaōgonama parata boruborune ya tavana.

¹³ Tauna aruinama tauda ya utedana. Vutuna aubainama tè kataie da Mamaitua tauda nopode e miamiana, be tauda tauna nopone tà miamiana. ¹⁴ Tamadama Mamaitua Natunama ya riupore yovoōgena dobue da tauna dobu matabuna tauwai yawasaninama. Be tauna vutuna tauma kè kita be kawai matamatana. ¹⁵ Deōgoda banaga aitau e riuriuna da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natunama, inam baneginama nopone Mamaitua e miamiana, be tauna Mamaitua nopone. ¹⁶ Be tauda tè kataie be tāwai sumāgena da Mamaitua ewai nuapaōgoedana.

Mamaitua tauna vutuna wainuapaōgo, be aitau wainuapaōoe e miamiana, inam baneginama tauna Mamaitua nopone e miamiana, be Mamaitua inam baneginama nopone. ¹⁷ Inam kedane wainuapaōgo nopode e moraba be parata boruborune e tavana, inam raōganine tauda tokare etara raōganine nuadama torane tà midina be nam tà naira, baninama uma dobue tauda dà yawasanama Keriso na yawasanama maika.

¹⁸ Be wainuapaōgo banegidima taudi nam ma nairidi tima miamiana. Baninama raōganine wainuapaōgo e moraba be parata boruborune e tavana, naira tokare e tauriena, be aitau ma nairina e miamiana, inam baninama tauna kovoāga e nainairena. Vutuna aubainama deōgoda naira nama tà kitana, inam wainuapaōgonama nam i moraba be parata boruborune i tavana, ibewa. ¹⁹ Tauda tāwai nuapaōona, baninama Mamaitua noōgome yai nuapaōgo dokedana aubainama.

²⁰ Deōgoda aitau e riuriuna, “Taugu Mamaitua yāwai nuapaōoena.” Be nuanama nopone turanama e gadogadoōgaiena, tauna inam banaga kaikaiyovunama. Uma kwa noōgoti: Turamma matame kwa kitakitana be nam kumawai nuapaōoena, nema tokare Mamaitua kwai nuapaōgo bake? Baninama Mamaitua tam nam ku kita rubuna. ²¹ Be tauna umanama ya riu vavasaōgedana: Aitau da Mamaitua ewai nuapaōoena, naumeki da dobue turanama mate ei nuapaōoena.

Waisumaōge dobu yawasanidima tà vaisubedina

¹ Aitauāga tawai sumājana da Yesu tauna Tauwai yawasana, taudi inam Mamaitua natunatunama. Be aitauāga Tamadama tawai nuapaōoena, naumeki da natunama mate tài nuapaōoena. ² Deōgoda tauda Mamaitua tài nuapaōoe be na riuma tà voteyeteyedina, inam raōganine tokare banaga ta kita be ta kataie da tauda Mamaitua na sedama mate tāwai nuapaōgoedina. ³ Mamaitua wainuapaōgonama inam umanama: Tauna na

riuvavasañama tà vovo teyeteyedina. Be inam riuvavasañidima ñarode nam ti piripirina,⁴ baninama aitaúga Mamaitua ñarone a tubuñga vitarana, taudi inam dobu yawasanidima a vaisubedina, baninama adi waisumañama debane.⁵ Aitau tokare dobu yawasanidima e vaisubedi? Tauna aitau ewai sumañana da Yesu tauna Mamaitua Natuñominama, tauna tokare dobu yawasanidima e vaisubedina.

⁶ Yesu Tauwai yawasana tauna ya yovona tauda ñarode. Be Arua Babau ñarode yai mañatarana da Yesu tauna riukaua Mamaitua Natuñominama, baninama tauna upae ya babataito be korosie kosininama ya darorona. Be yodi nam upa taunañga tà noñoti, ibewa da kosina mate tà kita be tà kataie da Yesu tauna riukaua da Mamaitua Natuñominama ya gurina. Be inam kauidima Arua ewai mañataridina tauda ñarode. Be Arua aba ewai matematena, nam aitau e riuwai kaikaiyovu, baninama Arua tauna naumeki da riukaua.⁷⁻⁸ Yodi tà kita da uma yabedima rabuiteñga; inam Arua, upa be kosina tawai matamatana da inam riukaua. Be taudi rabuiteñga ai anina tenañga da inam riukaua.⁹ Be banaga ñoma adi kauama ta giuguedina tauda tawai aninedina, be you, Mamaitua aba ñarode ya giuguedina inam a moraba guratana. Vutuna aubainama Mamaitua natunama varinama yawai matematena sibo tè pañgo be tèi sumañena.¹⁰ Aitauñga Mamaitua Natunama tawai sumañena, taudi nopolie Mamaitua riunama e kenakenana. Be aitauñga nam timawai sumañena, taudi Mamaitua ta riuriu waikaikaiyovuna, baninama tauna Natunama varinama yawai matematena taudi nam ti pañgo be ti sumañena.

¹¹ Be aba Mamaitua e giugueno inam umanama: Tauna yawasana kenakena nonoñinama ya utedana. Be inam yawasaninama tokare natunama Yesu ñarone tà banavina.¹² Aitau Mamaitua Natunama Yesu ya pañgo be ñarone e miamiciana, tauna inam yawasana ya banavina. Be aitau Mamaitua Natunama nam i pañona, tauna yawasana nam i pañona.

Jon na giuma damodamodima ya sivudina

¹³ Taumi aitaúga Mamaitua Natunama isanama kowai sumañena, ñaromie uma letanama yà girugirumina da sibo koya kataie da taumi kaite yawasana kenakena nonoñinama koya pañona.¹⁴ Be deñoda tauda na noñotama ruvane tài bañana, tauda tè katai kauena da tauna tokare bonadama e pañona.¹⁵ Be tauna bonadama e pañopañona, naumeki da aba ñarone tèwai bañena inam kaite tè pañona.

¹⁶ Deñoda ai turamma kuya kita be gewagewa e voivoiena, be nuanama e vitarena, naumeki inam gewagewanama nam guri kedanama ima watawatanina, naumeki da tauna aubainama kwa moiragai be Mamaitua ei yawanina. Be deñoda ai turamma gewagewanama e voivoiena be nuanama nam e vitare, inam gewagewanama guri kedanama e watawatanina, inam tauna aubainama nam kwa moiragi.¹⁷ Be yawasana barebaredima matabudi isedima inam gewagewa, be gewagewa ñesaudima damodie guri nam tima kenakenana.

¹⁸ Tauda tè kataieno da aitau Mamaitua ñarone ya tubuñga vitarana, tauna nam gewagewa ima voivoiedina. Mamaitua inam baneginama e raberabe kauena, be Diaboro tokare nam tauna e taukonu yababe.¹⁹ Tauda tè kataieno da tauda riukaua Mamaitua na sedama, be dobu banegidima taudi inam Diaboro na waibadae ta miamiciana.²⁰ Be mate tè kataieno da Mamaitua Natunama ya yovo be yai katakataidana da tauna aitau riuriukauinama vutuna tà kataieno. Be tauna vutuna riuriukauinama nopone tà miamiciana. Be mate tauna Natunama riuriukauinama nopone tà miamiciana, inam tauna Yesu Keriso, tauna vutuna Mamaitua riuriukauinama, be yawasana kenakena nonoñinama.

²¹ Yau sedama, kokoitau nam ko rauduneedi, avedi!

Jon II

leta aniwai rabuinama ya girumina

¹ Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam waivimma Mamaitua ya vinevinemna* ȣarome, be am sedama mate. Taugu riukaua yàwai nuapaȣoemina, be nam tauguȣa. Banaga matabudi aitauȣa Bada na riukauama a katakataiena, taudi mate tawai nuapaȣoemina, ² Bada na riukauama nopode e kenakenana aubainama, tokare tauna mate tà mia nonoȣana.

³ Mamaitua Tamadama be Natunama Yesu Keriso adi raunuatoi, adi raukivivere be adi subama tauda aitauȣa riukaue be wainuapaȣoe tà miamiana, naumeki da ȣarode ta kenana.

Riukaue be wainuapaȣoe tà miana

⁴ Taugu èi nuavere kauana raȣanine yà kitana, be am sedama ȣesaudima riukaua na ruvae nama a naȣonaȣona, nema Tamadama ya riuriu vavasaȣedana nama.

⁵ Be tam waivimma, tam kuya kataiena da Bada Yesu ya riu vavasaȣedana da tauda dà banagama dà banagama tài nuapaȣoedina. Be inam riuvavasaȣinama nam riu vauna, ibewa da giunama teneȣinama tauda noȣone tè vaivaiena, vutuna aubainama yodi yàwai baȣamna da riunama ruvane nama tà miana. ⁶ Be wainuapaȣo inam umanama: Mamaitua riunama tà voteyeteyedi be ruvane nama tà naȣona. Be inam riuvavasaȣinama kaite koya vaiena, be yodi inam riunama ruvane nama ko naȣona.

⁷ Be boruwaideȣa banegidima toitoi kaite dobu tawai yababina. Uma banegidima taudi nam tima waisumaȣana da Yesu Keriso tauna dobue ya dobi be yai rawabanaga ȣomana. Inam banegidima taudi tauboru waideȣa be Keriso tauwai ȣavienama. ⁸ Vutuna aubainama ko kita kauana, deȣoda taumi inam banegidima koi muriwatanedina, taumi koya noyanoya guratana, damone tokare nam maesinama ko paȣo. ⁹ Aitauȣa Keriso na waikatakataima a paȣona, be taudi adi ȣoanama waikatakataidima mate ta rawarawa teȣeidina, taudi nam nopodie Mamaitua ima miamiana, ibewa. Be deȣoda aitau Keriso na waikatakataima e kaididi be e kaikai guratena, tauna inam Tamadama be Natunama Yesu tauna ȣarone ta miamiana.

¹⁰ Deȣoda aitau ȣaromie e verau be nam Keriso na waikatakataima ruvane ei katakataimi, inam baneginama nam ko riu yaȣeyaȣe, be nam koi anine da ami vadae e mia, avedi. ¹¹ Aitau da inam nama banaginama e riu yaȣeyaȣe be ewai aninena, tauna inam baneginama na noyama gewagewanama e riuriu sagusaguna.

¹² Yaba toitoi sibo ȣaromie è giuedina, be taugu nam ama ȣoeȣoena da uma yabedima letae yà giuedi. Be nuaguma e riuriuna da baniȣomiguma tokare yà verau be uma yabedima yà giuemina. Yodibe nuaguma tokare e suba be tài nuaverena.

¹³ Be tam waivimma turamma† uma Mamaitua ya vinevinena, na sedama tawai kaiwemna.

* ^{1:1:} Banaga toitoi ta noȣonoȣoti da inam waivinama nam banaga ȣoma, be agunai ekalesia.

† ^{1:13:} Gurik bonane ya riuna: ‘sister’. Uma bukanama nopone waivi inam tauna ekalesia ewai matairena.

Jon 3

leta aniwai rabuitegaranama ya girumina

¹ Taugu Jon, ekalesia adi badama uma letanama yà girugirumina tam turaguma Gaiyas garome. Taugu riukaua yàwai nuapañoemna.

² Tura kaukauiguma, taugu aubaimma yà moimoiragina da tam tubuŋimma verenama be yawayawasaninama sibo ya kenana aruimma maika. ³ Be dà banagama gesaudima garogue a tava be ai variguna da tam Bada kuya katai kuae be na riukauama ruvane nama kwawai patutu kauana. Be am yawasanae raŋan matabuna riukaua ruvane nama kwa miamiana, vutuna aubainama taugu yàwai nuavere kauana. ⁴ Taugu nam aba tenaŋa tokare ei nuaveregu, be deŋoda yau sedama Bada na riukauama ruvane nama ta miana, inam vutuna taugu yàwai nuavereena.

Gaiyas noya verenama ya voivoiena

⁵ Gaiyas turaguma, tam noya verenama kwa voivoiena dà banagama gesaudima aubaidima, avedi da inam banegedima nam ku kataiedina, be yaŋoro da kuya sagudina.

⁶ Inam banegidima taudi tam am wainuapaŋoe, yaba matabuna kuya voivoiedina ekalesia matedie a giuedina. Verenama da tam inam banegidima adi vaŋaie sibo kuya sagudina, nema Mamaitua e ŋoeŋoena nama. ⁷ Baninama taudi Yesu isanama aubainama ta vaŋavaŋai naŋona, be adi vaŋaie nam tima ŋoeŋoena da sagu banaga nam waisumeŋidima garodie ta paŋo. ⁸ Vutuna sabine tauda inam nama banegidima sibo dà vadae tèi aninedi be tè sagusagudina. Inam kauidie tauda taudi mate riukaua aubainama tà noya tenaŋana.

⁹ Taugu leta è girumina Mamaitua na damma garodie, be Diotrepas tauname ya kawa saŋe be waibada ya ŋoeŋoena aubainama, nam i aninemaina. ¹⁰ Be taugu garomie yà tavana raŋanine, tauna nema ewai karakarakutu bakemaina, tokare patare yà giue be tà kataie da tauna nema maika kitana. Be nam inam yabediŋa ima voivoiedina, be mate tauna tauwai sumaŋa vaŋavaŋaidima nam sagudima ima ŋoeŋoena. Be mate Kuristen gesaudima aitaŋa waisagu ta ŋoeŋoena, e riutuaŋaiedi be ekalesia nopone be e boruboru dobiŋedina.

¹¹ Be tam turaguma Gaiyas inam nama yawasanidima gewegewedima nam kwai tupotupoŋaned, ibewa da yawasana veredima vutudi kwai tupotupoŋanedina. Aitau da vere e voivoiedina, tauna Mamaitua garonama. Be aitau da gewagewa e voivoiedina, tauna Mamaitua nam i kataiena. ¹² Be Demetrias tauna na yawasanae Bada na riukauama ruvane e miamiana. Be inam vutuna ewai maŋatarana da tauna banaga verenama. Be yodi banaga matabuna tauna isanama ta kawakawa saŋena, be taugu mate tauna yà kawakawa saŋena. Be tam kuya kataiena da taugu aba yà giugiuena inam riukaua.

¹³ Yaba toitoi sibo garome è giuedina, be taugu nam ama ŋoeŋoe da uma yabedima letae yà giuedi. ¹⁴ Be nuaguma e riuriuna da baniŋomiguma tokare yà verau be uma yabedima yà giuedina.

¹⁵ Suba garome naumeki da e kenana. Be dà banagama uma garogue tawai kaiwemna. Be taugu Jon mate, dà banagama inam garome kwa riuedina matabudi yàwai kaiwedina.

Jiud leta ya girumina

¹ Taugu Jiud, Jeims tasinama be Yesu Keriso na taunoyama.

Taugu uma letanama yà girugirumina, taumi aitaū̄ga Yesu Keriso e raberabe kauemina āgaromie, baninama Mamaitua ya vinemi be ewai nuapaāgoemina.

² Mamaitua na raunuatoima, na subama be na wainuapaāgoma maumauridima naumeki da āgaromie ta kenana.

Tauwai katakatai kaikaiyovudima ko kita kauedina

³ Yau banaga kauama, Bada yai yawasanidana, be taugu noājone è āgoe kae da sibo leta è girumina inam kauinama aubainama. Be yodi è noāgoti da yaba āgesau āgaromie yà giuena, inam umanama: Taumi Mamaitua vari verenama noājone ya ute wainonoājimi be koya vaivaiena, vutunaāga ko kaididi da bagibaginaāga, be nam aitau ami waisumaāge e boru waideājemi. ⁴ Baninama banaga kaikaiyovudima kaite moisirie a tava be matadama ta kitakita gorugorudina. Inam banegidima kaite Mamaitua ya sievidi be ta miamiana, tokare e kovoājidina. Taudi ta riuriuna da Mamaitua tauna raukivivere banaginama, vutuna aubainama gewagewa tà kaigurate be tokare dà gewagewama e noāgota poredina. Be mate adi yawasanae dà Badama Yesu Keriso ta bovibovieno. Tauna vutuna tauda dà Badama riuriukauinama, be dobu matabuna ewai badena.

⁵ Taugu yodi yà āgoeāgoena da Bada nema Israel banegidima Ijipt nopone be ya dobiāgedina yà riuemina. Avedi da inam giunama taumi kaite koya kataiena, be taugu yaāgoro yà riu wainoāgotimina. Tauna riukaua da ya dobiāgedina, be yaāgoro da aitaū̄ga nam tiwai sumāgana, muriāga yai guridina. ⁶ Be mate anea āgesaudima ko noāgotidi, taudi Mamaitua waibada ya uteutedina, nam na ruvae nama ti miana, be adi kaba miamma marae a gose be a yovo da gewagewa a voiedina. Vutuna aubainama Mamaitua tadiwanawanae ya rauseinidi be ta miamia watanana etara na raāganima dosinama aubainama. ⁷ Be mate meagai Sodom, Gomora be diane meagaidima banegidima ko noāgotidi. Taudi tubuāgidima ai uta munaāgedi be awai kawa badara yababayababana, maika waivi turanama waivi mate, be tauāgoma turanama tauāgoma mate. Taudi yodi kai matane tawai nuatoitoina, dabudine yodi tà kataie da kovoāga riukaua da gienae e kenakenana, kai karakarata nonoāginama.

⁸ Be teneāginama nama tauwai katakatai kaikaiyovudima yawasana gewegewodie ta miamiana, be moisirie a tavatavana. Taudi adi raubonima tawai sumāgedi, be adi wainua noāgonōāgotama kaikaiyovudie ta kawakawa saāge munaāgedina da taudi kabe banaga dosidi. Be taudime tubuāgidima tawai miredi, be Keriso na waibadama tawai diboāgi be ta riuriu tuatuaāgaiena. Be mate taudi mara banegidima tawai kwatekwatevedina. ⁹ Be anea Maikel ko noāgoti. Tauna avedi da marae anea matabudi adi badama tori matane e midimidina, be yaāgoro nam aba gewagewanama i vato rubuna, Diaboro mate awai saāgasāgana raāganine, Mousis tubuāginama aubainama. Be tauna na riuma uma taunaāga ya vatona, “Bada tam e riuriu tuaāgaiemna!” ¹⁰ Inam banegidima kaikaiyovudima taudi yaba banidima nam ti katai kauedi be ta kunukunura yababedina. Taudi adi noāgotama maika musara. Vutuna aubainama taudi tubuāga taunaāga na āgoanama ta noāgotidi be tawai muriwatanedina. Be inam yabedima vutudi ta nawenawedina, tokare damone guri ta banavina. ¹¹ Inam banegidima taudi ta kita kauedina. Taudi tokare kovoāga ta banavina, baninama taudi Kein na yawasanama tawai muriwatanena, tauna tasinama ya vunuāgina. Be taudi yaba matabuna ta voivoia yababayababena mane paāgonama aubainama maika Beilam. Be mate taudi ta paripari viravirana Mamaitua āgarone maika Kora, be tokare tauna ei guridina.

¹² Rağanine taparoro na kanigogonama aubainama kowai rawateğeimina, inam banegidima waimata ravuğeidima ko kita kauedina. Taudi nopomie a verau be ta miamiana sibo a tunimayağana, be ġarodie nam tunimayağana ima kenakenana. Taudi sipu taurabedima nam veredi, baninama taudiğä kapodima ta noğonoğota guratena. Taudi dobu e ġuvağuvana maika değö kabe biga e dobi be ei kutuva, da ibewa. Be sive e suvesuve waidaberardinna. Taudi inam maika kai nam votevotedi, taudi adi votama na irima da sibo a votavotana, be nam tima votavotana. Taudi maika kabe kai i poki be i midimidi yababa. Be muriğä ma waramina e nuakamoğana rağanine, inam yodi rağan aniwai rabuinama ya guri munağana. ¹³ Taudi yawasana waideba subesubedi be miremiredima ta voivoiedina, maika egasie rabama dosinama e riğä be warabadinama egasi ewai mirana nama. Be taudi maika kipora waikupikupie ta nuakamoğä be ta manimanini yababana. Taudi adi gabuma tadiwanawana vavasağine Mamaitua kaite ya kawa nonoğä be e kenakenana, dabudine tokare tai nuatoitoi nonoğana.

¹⁴ Inok tauna kimta aniwai 7-nama Adam na damma nopone, tauna inam banegidima kaikaiyovudima aubaidima yai peroveta be ya riuna,

“Ko kitana, Bada e veraverauna anea babaudima toitoi nam anisiesievidi* mate ¹⁵ da banaga matabudi e etaredina.

Be banaga tenatenağäga adi voia waigewama e kawa mağataridi be e etaredina.

Be mate inam banegidima gewegewedima Mamaitua ġarone a paripari viravira be a kunukunurana, aubainama tokare e etaredina.”

¹⁶ Inam banegidima taudi momodu, waisura wavu, be taudi tubuğä adi ġoanama tauwai muriwatanedima banegidima. Be taudi ta seğaseğara munağedina, be adi banagama ġesaudima ġarodie yaba vereveredima ta kitedi be giu ġaroğaroroe ta gwayegwayedina.

Ami waisumağe ko vadidi da bagibaginağä

¹⁷ Be taumi yau banaga kauama, dà Badama Yesu Keriso na apasolma abağä noğone a giugiuedina, vutudi ko noğotidi. ¹⁸ Taudi umanama a giuna: Tokare rağan damone tauwai diboğä ta mağatara, be taudi Mamaitua ta mia tautauriena, be taudime adi ġoanama kauidima gewegewedima tai muriwatanedina. ¹⁹ Inam banegidima taudi waikawa dariğä tauwai tubuğidima. Taudi ta ġoeğjoena inam adi noğotama e riuriuedina, ruvane nama ta miana. Taudi Arua Babau nopolie ibewa.

²⁰ Be taumi yau banaga kauama, ami waisumağe ko midi da bagibaginağä, be rağan matabuna Arua Babau na rewapanae ko moiragina. ²¹ Be Mamaitua na wainuapağoe ko mia, be yawasana kenakena nonoğinama koi rabena, inam vutuna Yesu Keriso na raunuatoie tokare e utemina. ²² Aitauğä noğota bekubeku ta pağopağona, naumeki da ko raunuatoiedi be ko sagudina. ²³ Be ġesaudima kai matane a nağö be etara tawai rabena. Vutudi ko dobiğedi be koi yawasanidina. Be ġesaudima raunuatoie ko sagudina, be nam koi popo tenağä. Be ko kita kaua da adi mirama nam e taukonimi.

Kaisuğusuğu giudima

²⁴ Be Mamaitua tauna vutuna teneteneğinama da e rabe kauemina, be ami waisumağe tokare nam ko beku. Be na rağanima e tavana rağanine, tauna tokare teneteneğinama ma mosarimi e nawemina tauna neneğarinama nopone, be tokare nam ei wavumi da taumi banaga miremiremi. ²⁵ Riukaua da tauna taunağä vutuna Mamaitua, dà Tauwai yawasanama, baninama tauna dà Badama Yesu Kerisoe yai yawasanidana. Yesu tauna vutuna guyau dosi vavasağinama ma borumina e miamiana be isanama tà kawa sağena. Be tauna na rewapanama ya moraba kaua be yaba matabudi ewai badedina. Tauna nama miemieninama, boni, yodi be tokare e mia nonoğana. Inam riukaua.

* 1:14: Gurik bonane ya riuna: 1 tausand da 1 tausand

WAIMAḠATARA

¹ Uma bukanama nopone aba raḡan ḡaubonaḡa tokare ta tubuḡana, vutudi Mamaitua Yesu Keriso ḡarone yai maḡataridina da Yesu inam kauidima na banagama ei kataidina. Be Yesu Keriso inam kauidima tauda na taunoyama ḡarode ewai maḡataridina. Inam kauinama umanama ya tubuḡana, Yesu Keriso na aneama ya riuporena na taunoyama Jon ḡarone da inam giudima yai maḡataridina. ² Be Jon uma kauidima matabudi ya kitedi be e riuriuedana da Mamaitua riunama be aba Yesu Keriso yawai maḡataridina, inam matabudi riukaua.

³ Uma kauidima raḡan ḡaubonaḡa tokare ta tubuḡana, vutuna aubainama nuavere taudi aitaūga uma waiperoveta giudima ta siesievidina. Be nuavere taudi aitaūga ta vaiedi be aba uma bukanama nopone ya girugirumina, taudi ta ragaudi da nuedie, be ta vovo teyeteyedina.

Jon na waikaiwama

⁴ Taugu Jon, uma letanama yà girugirumina meagai 7 nopolie ekalesia ko miamiana ḡaromie, Eisia provins nopone. Mamaitua be Arua 7 adi raukiviverema be adi subama ḡaromie e kenana. Mamaitua vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be Arua 7 taudi Mamaitua na kaba miama noḡone ta midimidina. ⁵ Be Yesu Keriso mate na raukiviverema be na subama ḡaromie e kenana. Tauna vutuna matamata patupatutunama, be tauna vutuna banaga guriguridima nopolie be ya midisuḡu dokana. Be tauna vutuna dobue guyaguyau matabudi adi guyuma.

Be tauna vutuna ewai nuapaḡoedana, be kosinine dà gewagewama ya koḡa poredi be ya kuvesidana. ⁶ Be tauna na waiguyauma nopone ya birida be ya voieda da tauna na Mamaituama be Tamanama na pirisima tè tubuḡana. Tauna ḡarone boruma be rewapania e kena da e kena nonoḡana. Inam riukaua!

⁷ Ko kitana, tauna ma giyouna e veraverauna. Be banaga matabudi tokare tauna ta kitana, be aitaūga tauna a tuparatuna, taudi mate tokare ta kitana. Be tauna e veraverauna aubainama, dobu banegidima matabudi nopolima ei poya be ta ḡaba waisosorina. Nama tokare e tubuḡana. Inam riukaua!

⁸ Bada Mamaitua, tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana be tokare e verauna. Be rewapania matabudi tauna ḡarone ta kenakenana, be tauna umanama ya riuna, “Taugu vutuna Alfa be Omega,* yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana.”

Jon Keriso ya kitana

⁹ Taugu Jon tuaḡemima taugu taumi mate Yesu tāwai sumaḡena aubainama, na waiguyauma nopone tā miamiana. Vutuna aubainama tauda matabuda raukivigewawa be wainuatoitoi tā banabanavidi be tā damidami poredina. Taugu Mamaitua na giuwa be Yesu varinama è rarauguguyedina aubainama, banaga dibura bonabonane isanama ‘Patmos’, dabudi a boru naweguna. ¹⁰ Raḡan Sande taugu Arua yai dokegu be murigue taugu bona dosinama è vaiena, bogigi bonanama dosinama maika. ¹¹ Be bona umanama ya riueguna, “Aba tam kwa kitekitedina, vutudi buka nopone kwa girumidi be kwa riupore nawedina uma meagai 7 nopolie ekalesia ta miamiana ḡarodie, Meagai Epeses, Simena, Pegamum, Taiyatira, Sadis, Piladelpia be Laodisia.”

¹² Dabudine ei tautinamuri da banaga aitau ḡarogue ya giugiuna kabe yà kita. Be ewai tautinamurina raḡanine, kendoro kaidima goldie voivoiedima matabudi 7 è kitedina. ¹³ Be kendoro kaidima poudie taugu yaba kitanama banaga maika è kitana. Tauna gara daudaunama kaḡagarae dobidočinama ya kotena. Be tadiwa goldie voivoienama nuakadanaḡa ya pani verauḡena. ¹⁴ Be deba vuvuḡinama sipu

* 1:8: Gurik bonane ‘Alfa’ inam adi alfabetma pakanama, be ‘Omega’ inam adi alfabetma damonama.

vuvuḡinama ḡavoḡavorinama bo giyou ḡavoḡavorinama maika. Be matanama kitanama kai menanama waimata kanikaninama maika. ¹⁵ Be kaḡanama kitedima maika irama ta gabu be e monamonaunana maika. Be bonanama vaienama tapara yarataunama maika. ¹⁶ Be nimanama kasaune kipora 7 ya ragaragaudina. Be mudune kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ya dobina. Be noḡonama ya yanayanana, suaratopu suara e rarararanana maika.

¹⁷ Be taugu tauna è kitakitana raḡanine, taugu kaḡane è bekuna maika kabe banaga gurigurina. Dabudine tauna nimanama kasaune ya taukonigu be ya riuna, “Nam kwa naira, taugu pakane be damone taugu vutuna yà miamiana. ¹⁸ Taugu vutuna yawayawasaniguma yà miamiana. Taugu è gurina be yodi è yawasana nonoḡana, be taugu guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kiḡidima taugu yà raberabedina. ¹⁹ Vutuna aubainama yaba matabudi kuya kitekitedina kwa girumidina, yaba yodi ta tubutubuḡana be tokare ta tubuḡana, matabudi kwa girumidina. ²⁰ Be kipora 7 nimaguma kasaune kuya kitedina, baninama inam meagai 7 ekalesiedima adi aneama, be kendoro kaidima 7 inam vutudi meagai 7 ekalesiedima.

2

Ekalesia Epeses nopone adi letama

¹ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Epesesma adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna nimaguma kasaune kipora 7 è ragaudi be kendoro kaidima 7 nopediḡa yà naḡonaḡona, yau giuma inam umanama:

² Taugu ami voiama, ami noya guratama be yaba matabuna koya damidami poredina, matabudi è kataiedina. Be mate è kataien da banaga gewegewedima adi voiama taumi koya riuriu tuaḡairedina. Be banaga aitaūga da ta riuriu munaḡedina da taudi kabe apasol, be taumi koya raurubudi, be koya kita da taudi banaga kaikaiyovudima. ³ Be taumi koya kaigurate da piripiri matabudi koya damidami poredina taugu isaguma aubainama, be nam ko tunibadona.

⁴ Be yaba tenaḡa ḡaromie è kita be ya gewagewana, inam uma: Taumi noḡone koyawai nuapaḡoeguna, be yodi inam wainuapaḡonama koya gosena. ⁵ Ko noḡoti, boni koyawai nuapaḡo gurateguna, be yodi ami wainuapaḡoma e yovoyovo munaḡana. Vutuna aubainama ami noḡotama ko vitaredi, be noḡone aba koya voivoiedina, vutudi ko voiedina. Deḡoda taumi nam noḡota vitara ko paḡo, naumeki da taugu yà verau be ami kendoroma kainama na gabue midimidinama yà kai porena.*

⁶ Be yaba tenaḡa è kita be matague ya verena inam uma: Banaga aitaūga taudi Nikolas tauwai muriwatanenama, adi voiama matabudi taumi ko tuatuaḡairedina, nama taugu mate yà tuatuaḡairedina. Baninama Nikolas tauna tauwai katakatai kaikaiyovunama.

⁷ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitaūga beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitau inam yabedima e vaisubedina, tauna tokare yai anine da yawasana kainama votanama paradaisie e kanina.

Ekalesia Simena nopone adi letama

⁸ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Simenama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna pakane da damone miemieniguma, nama yà miamiana, taugu è guri be è yawasana munaḡana, yau giuma inam umanama:

⁹ Taugu ami piripirima be ami waikaruwaḡawaḡama è kataiedina. Be ibewa da taumi inam waiguyau banegimima! Taugu è kataien da taudi aitaūga ta riuriu munaḡedina da taudi kabe Jius, be taudi vutudi taumi ḡaromie tawai menamenana. Inam taudi nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na banagama.† ¹⁰ Piripiri

* 2:5: Inam baninama tokare ekalesia e kaiporena. † 2:9: Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma

tokare ḡaromie ta tubuḡana, taumi nam ko naira! Yà riuriuemina da ḡesaumima tokare Diaboro dibure e birimina raurubumima aubainama. Be dabudine taumi raukivigewagewa ko banavina raḡan matabudi 10 nopodie. Deḡoda tokare tai gurimina, be taumi koi patutu be ami waisumaḡe ko midi bagibagina, taugu tokare ami maesama paiwaraga yà utemina, inam yawasana kenakena nonoḡinama.

¹¹ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitaūḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitau inam yabedima e vaisubedina, guri aniwai rabuinama tokare nam inam baneginama e taukon.

Ekalesia Pegamum nōpone adi letama

¹² “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Pegamumma adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna kwatikwati menanama murine be karone gamgamdima ḡarogue e kenakenana, yau giuma inam umanama:

¹³ Taugu è kataiena taumi deḡo dabudine ko miamiana. Taumi Seitan na waibadae dabudine ko miamia. Be you, taumi yaḡoro isague kowai patutuna, be nam ami waisumaḡama koma gosegosena. Be Antipas yau matamatama patupatutunama ai gurina raḡanine, taumi yaḡoro ami waisumaḡama ḡarogue nam ko gosena. Inam kauinama ami meagaie Seitan na kaba miae ya tubuḡana.

¹⁴ Be yaḡoro yaba bisa ḡaromie è kitedina nam ti verena. Taumi ami ekalesiama nōpone banaga bisa taudi Beilam aba yawai katakataina, vutudi tawai muriwatanedina. Tauna vutuna boni Balak yai katakatai da Balak Israel banegidima ya gwayed, da taudi kani kokoitau ḡarodie raurauobedima a kanikanidina, be awai soḡa yababayababana. Inam kauidie taudi gewagewa a voivoiedina. ¹⁵ Be mate ḡesaumima taumi Nikolas na waikatakataima kaikaiyovudima kowai muriwatanedina. ¹⁶ Vutuna aubainama taumi ami noḡotama ko vitaredina. Deḡoda ibewa, taugu ḡaubonaḡa ḡaromie yà verau be mudugue kwatikwati gamgamne, inam banegidima ḡarodie yà iḡarana.

¹⁷ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitaūḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana. Tauna aitau inam yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare kani semosemonama isanama ‘Manā’ yà utena. Be mate yeku ḡavoḡavorinama yà utena, be yekunama bogane isa vaunama girugiruminama e kenakenana. Be inam isanama nam aitau i kataiena, be aitau da inam yekunama e paḡona, taunaḡa inam isanama tokare e kataiena.

Ekalesia Taiyatira nōpone adi letama

¹⁸ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Taiyatirama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Mamaitua Natunama tauna vutuna matanama kitanama kai menanama waimatakanikaninama maika. Be kaḡanama kitedima maika irama ta gabu be e monamonaunana maika. Tauna na giuma inam umanama:

¹⁹ Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be ami wainuapaḡoma, ami waisumaḡama, ami noyama be ami wainuabagibagima, matabudi è kataiedina. Be mate è kataiena da taumi yodi ko noyanoya guratana, nam maika noḡone nama.

²⁰ Be yaba uma ḡaromie è kitana nam i verena. Taumi waivi Jesebel koya kita yababe be na ḡoanama e voivoiedina. Inam waivinama tauname ya riuri munaḡena da kabe tauna peroveta, be na waikatakatai tauna yau taunoyama ya biri waideḡedi da tawai soḡa yababayababana, be kani kokoitau ḡarodie raurauobedima ta kanikanidina.

²¹ Taugu na raḡanima toitoi è utena da na noḡotama sibo ya vitaredina, be tauna ya tuaḡaina. ²² Taugu inam waivinama tokare yài sida kauena, be aitaūḡa inam waivinama mate tawai soḡa yababayababana, taudi tokare piripiri be nuaboya dosinama ta banavina, deḡoda nuedima nam ta vitaredi. ²³ Taugu Jesebel na sedama yài guridi, be dabudine ekalesia matabudi ta kita be ta kataie da taugu vutuna banaga adi yawasanama nuapoudie be taurivatudie yà kitakita wairuvedina. Be taugu tokare

taumi tenatenaḡaḡa ami voiama ruvedie nama yai maesimina. ²⁴ Be taugu yodi Taiyatira banegimima ḡesaumima yà riuemina. Taumi Jesebel na waikatakataima nam kowai muriwatanena, aubainama Seitan na waikatakataima semosemodima nam ko kataiedina. Vutuna aubainama taugu nam ami vitama debane ḡesau yà boru, ibewa, ²⁵ be ami waisumaḡama ḡarogue vutuna ko kaididina naumeki da taugu yà verau munaḡana.

²⁶ Tauna aitau inam yabedima matabudi e vaisubedi be yau ḡoanama e voiedi da e raudamoena, tauna tokare rewapana yà ute da banaga dobu matabuna nopone ei badedina. ²⁷ Be tauna diḡona irame voivoienama e paḡo be banaga ei badedina, be ei mia mutumutudina maika gurewa. ²⁸ Nema Tamaguma rewapana ya uteuteguna, nama tauna yà utena. Be kipora tauraḡaraḡan mate tauna yà utena. ²⁹ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

3

Ekalesia Sadis nopone adi letama

¹ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Sadisma adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Taugu vutuna Mamaitua Aruinama 7 ḡarogue be kipora 7 yà ragaragaudina, yau giuma inam umanama:

Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Be banaga ta riuriuna da taumi kabe yawayawasanimi. Be ibewa da taumi inam koya gurina. ² Taugu ami voiama matabudi è kita wairovedi da yau Mamaituama matane, nam koma voivoia kauedina. Vutuna aubainama ko midisuḡu! Be tauwai sumaḡa be yawasana ḡesaudima ḡaubonaḡa ta gurina, ko voiedi da tai rewapana. ³ Aba koya vaie be koya paḡopaḡona, vutuna ko noḡotidi da ko voteyeteyedi be ami noḡotama ko vitaredina. Be deḡoda taumi nam nuemima ko vitaredi be ko midisuḡu, taugu tokare yà verauna banaga danedanenena maika, be airaḡan ḡaromie yà verauna, taumi tokare nam ko kataie.

⁴ Be taumi Sadisma banaga raubisaḡa adi garama nam ti miredina. Be taudi tokare gara ḡavoḡavoridima yai kotedi, be taugu mate ka babarana, baninama taudi yaba matabuna ḡarone inam naumeki. ⁵ Be tauna aitau uma yabedima matabudi e vavai subedina, tauna tokare gara ḡavoḡavorinama yai kotena taudi maika. Be isanama yawasana bukanama nopone girugiruminama, nam tokare yà boa pore. Ibewa da Tamaguma be na aneama noḡodie tauna isanama yà kawa saḡena. ⁶ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

Ekalesia Piladelpia nopone adi letama

⁷ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Piladelpiama adi aneama ḡarone. Umanama kwa girumana:

Uma giunama inam banaga Babaunama be riuriukauinama na giuma. Be tauna guyau Deivid na kiḡima e kaikaididina. Be tauna matakedo e kaiporena, tokare nam aitau e gudu. Be tauna matakedo e guduna, tokare nam aitau e kaipore. Tauna na giuma inam umanama:

⁸ Ami voiama matabudi è kataiedina. Taugu matakedo è kaiporena taumi aubaimima, nam aitau tokare e gudu. Taugu è kataiena da ami rewapana ya ḡaubo kauana, be yaḡoro yau giuma koya voteyeteyedina, be isaguma nam ko boviena.

⁹ Banaga aitauḡa ta riuriu munaḡedina da taudi kabe Jius, be taudi inam nam Jius, ta kaikaiyovuna, taudi inam Seitan na banagama.* Taugu tokare taudi yà voiedi da ta verau be kaḡa pakemie ta raudunena, dabudine ta kataie da taugu taumi yàwai nuapaḡoemina.

* 3:9: Gurik bonane ya riuna: Seitan na sinagogma

¹⁰ Taumi nema è riuriu vavasaḡemina, nama yaba matabuna koya dami poredi be koyawai raba nuetauna. Vutuna aubainama raḡanine piripiri dobu matabuna ei verautatena banaga raurubudima aubainama, inam raḡanine taugu tokare taumi yà midi ḡaḡarimina. ¹¹ Taugu raḡan ḡaubonaḡa yà verauna. Vutuna aubainama aba koya paḡopaḡona, naumeki da ko kaididi da bagibaginaḡa. Yodibe ami maesama yawasana paiwaraganama tokare nam aitau e kaipore. ¹² Tauna aitau uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare yà voie da yau Mamaituama na tempolma keritaunama e tubuḡana. Be tauna inam tempolnama nam airaḡan e dobi pore. Be taugu yau Mamaituama isanama, be yau Mamaituama na meagaima isanama tauvai suba bogane yà girumidina. Mamaitua na meagaima inam Jerusalem vaunama, vutuna marae Mamaitua ḡarone be e yovona. Be taugu isaguma vaunama mate tauna bogane yà giumentina. ¹³ Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.

Ekalesia Laodisia nopone adi letama

¹⁴ “Uma letanama kwa girumi be e naḡona Ekalesia Laodisiama adi aneama ḡarone.

Taugu vutuna riukaua be matamata waipatutuguma, be riuriukauiguma. Taugu vutuna Mamaitua yaba yawai tubuḡidina tauwai badeedima.

¹⁵ Taugu ami voiama matabudi è kataiedina. Taumi nopomima nam turutururuna be nam poyapoyana. Be taugu yà ḡoeḡoena da taumi yaba tenaḡa kavakava sibo koya paḡona, tururu bo poya. ¹⁶ Be yodi taumi inam tururu be poya poune ko miamiana, vutuna aubainama taugu yà waḡiro poremina. ¹⁷ Taumi ko riuriuna da taumi waiguyau banegimima, be yaba toitoi koya ragaudi be nam aiyaba ḡesaunama koma wanewanena. Be inam nam nama. Taumi nam ko katai munaḡemina. Taugu yà riuriuemina da taumi waikayoreḡaumima, wainuaiteitemima, be taumi waikaruwaḡewaḡemima, matapotepotemima be kovekovemima. ¹⁸ Be yodi taugu yà raukuremi be ko vaiena. Taugu yau goldma kaie gabugabu vuneḡinama vutuna ḡarogue ko gimerina. Yodibe taumi tokare koi guyauna. Be gara ḡavoḡavoridima ḡarogue ko ragaudi, be koyawai kovakovana ko sumemi be tunimayaḡa ei kavena. Be matemima kana bunamama ko paḡo da matemie ko boru be koi kita munaḡana. ¹⁹ Taugu aitauḡa yàwai nuapaḡoedina, taudi adi gewagewama yài kataidi da ta kitana, be yà kwapudi da ta kataina. Vutuna aubainama ami noḡotama ko vitaredi, be tauguḡa yau kedama koi muriwatanena.

²⁰ Ko kita, taugu matakedae è midi be yà rarau pewapewana. Be deḡoda aitau bonaguma e vaie be matakeda e kaiporena, taugu yà saḡa be taugu tauna mate ka kani tenaḡana. ²¹ Tauna aitau uma yabedima matabudi e vaisubedina, tauna tokare rewapani yà ute da yau waibadae tauna taugu mate kai bada tenaḡana. Maika taugu yaba matabudi è vaisubedi, be Tamaguma rewapani ya utegu da tauna mate kawai bada tenaḡana nama. ²² Arua Babau aba ekalesia ḡarodie e giuguedina, taumi aitauḡa beemima e kenakenana, koi beavaia kauana.”

Guyau Mamaitua na kaba miama marae

¹ Inam kauidima muridie taugu yà kitana be marae matakeda kaikaiporenama è kitana. Be bona dosinama noḡone è vaivaiena, bogigi bonanama dosinama maika, yodi inam bonanama teneḡinama ḡarogue ya giungiuna è vaiena. Tauna umanama ya riuna, “Kwa saḡa uma dabudine, be tokare abaḡa ta tubuḡana taugu yài kataimna.”

² Be yai raḡantenaḡe, da Arua yai dokeguna, be taugu noḡoguma yauwane dabudine guyau na kaba miama dosinama marae ya midimidina, be yaba è kitana, be debane yaba kitana maika banaga ya miamiana. ³ Be aitau guyau na kaba miae ya miamiana kitana yeku isedima jaspa be kanelian maika, a rawarawa namanamaridina. Be wari, kitana yeku emorold maika guyau na kaba miama ya kwavivirona. ⁴ Be guyau adi

kaba miama ḡesaudima matabudi 24, taudi guyau na kaba miama dosinama a midi kwavivirona. Be inam gabudima debedie babada matabudi 24 a miamiana. Taudi adi garama ḡavoḡavoridima be paiwaraga goldie voivoiedima debedie a biridina.⁵ Be guyau na kaba miae keyama, parere be gugura a dobido bina. Be guyau na kaba miama noḡone kodam 7 a karakaratana, inam taudi Mamaitua Aruinama 7.⁶ Be mate guyau na kaba miama noḡone egasi ya kenakenana. Be inam egasinama moimoiarinama kitanama garasi maika.

Be guyau na kaba miama poune be diane yaba yawayawasanidima matabudi 4 a miamiana. Be matedima tunidima matabudi ai moḡavudina, karodie be tauridie.⁷ Be yaba yawayawasanidima kitedima inam umanama maika, tenaḡa kitanama maka laion. Be wairabuinama kitanama maika kau tauḡominama, be wairabuiteḡanama tauna noḡonama kitanama maika banaga. Be aniwai 4-nama kitanama kiu bonia e rovorovona maika.⁸ Be inam yabedima yawayawasanidima, be tenatenaḡaḡa mapedima matabudi 6. Be matedima inam tunidima matabuna ya moḡavuna, mapedima dibudie mate. Taudi kupi da suara ta riuriuna,

“Bada Mamaitua, tauna vutuna wairewapanā vavasaḡinama, be tauna babau, babau be babau vavasaḡinama.

Tauna vutuna boni miemieninama, yodi e miamiana, be tokare e tavana.”

Taudi nama ta riuriu watanana, be nam airaḡan inam riunama tima gosegosena.

⁹ Be inam yabedima yawayawasanidima taudi neneḡara, vivira be waikaiwa tauna aitau guyau na kaba miae e miamia nonoḡana, vutuna ta uteutena. Be taudi nama ta voivoiana raḡanine,¹⁰ babada matabudi 24 tuapikedie ta raupari, be tauna aitau guyau na kaba miae e miamia nonoḡana ta rarau dune nonoḡena. Be adi paiwaragama ta kaiporaḡa be guyau na kaba miama noḡone ta biridi be ta riuriuna,

¹¹ “Tam tauma ama Badama be ama Mamaituama, tam saḡasaḡa vavasaḡimma aubainama, isamma ka kaisuḡusuḡuna.

Neneḡara, vivira be rewapanā tam kwa ragaudina, baninama tam yaba matabuna am ḡoanama ruvane nama kuyai tubuḡidi, be ta miamiana.”

5

Buka pusipusinama

¹ Naumeki da yà kitana, be tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana, nimanama kasaune buka ya kaikaididina. Be inam bukanama nophonama be taurinama matabuna girugiruminaḡa, be bukanama bogonama pusipusinama, be pusi matabudi 7.² Be dabudine anea wairewapanā vavasaḡinama è kitana, be tauna bonanama dosine ya riuriuna, “Aitau verena be teneteneḡina da inam pusidima e kaiporedi be buka e tapa be nophonama e kita?”³ Be nam aitau marae bo dobue bo dobu dibune teneteneḡina da tokare buka e kaipore be nophonama e kita.

⁴ Be taugu è ḡaba da è ḡaba guratana, baninama nam deḡo aitau teneteneḡina da sibo buka ya kaipore, bo nophonama ya kita.⁵ Be dabudine waibabada nopolie bida tenaḡa ya riueguna, “Nam kwa ḡaba! Baninama Juda damnama adi laionma guyau Deivid susukinama, be tauna inam tauvai suba. Tauna teneteneḡinama da inam pusidima 7 e kaiporaḡa be buka e tapana.”

⁶ Dabudine taugu è kita da guyau na kaba miama poune Sipu Natunama ya midimidina. Be yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi inam sipunama natunama a midi kwavivirona. Be inam sipunama kitanama kabe tiwai guri, be tauna donanama 7 be matanama mate 7. Be mata 7 inam taudi Mamaitua Aruinama 7. Inam Aruidima 7 vutudi Mamaitua ya riuporaḡana dobu matabuna nophone.⁷ Inam sipunama ya saḡa da tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana nimanama kasaune, inam bukanama ya paḡona.⁸ Be tauna buka ya paḡopaḡona raḡanine, dabudine yaba yawayawasanidima matabudi 4, be babada matabudi 24, taudi matabudi Sipu Natunama noḡone tuapikedie a rauparina. Be taudi tenatenaḡaḡa yaba kitanama gita maika a ragaudina. Be redu goldie

voivoiedima mate a ragaudina. Be inam redudima nopolima piupiu a moḡavuna, be inam piupiudima vutudi banaga babaudima adi moiragima.⁹ Be taudi sare vaunama umanama a saresarena,

“Tam vutuna banaga veremma, be teneteneḡimma da inam bukanama kwa paḡo be pusidima kwa kaiporaḡana.

Baninama tam ai gurimna. Be tam dam da dam be bona da bona, dobu matabuna nophone tam kosinime banaga kuya gimeridi
be kuya verauḡedina Mamaitua ḡarone.

¹⁰ Be tam am waiguyaue kuya biridi be kuya voiedi da taudi guyaguyau be pirisi a tubuḡana, be ama Mamaituama aubainama ta noyanoyana.

Be taudi tokare dobu matabuna tai badena.”

¹¹ Dabudine è kita be anea toitoi bonedima è vaiedina. Be anea sievidima inam 1 tausand da 1 tausand, be 10 tausand da 10 tausand.* Be taudi guyau na kaba miama be yaba yawayawasanidima be babada, a midi kwavivirodina,¹² be bonedima dosine umanama a riuna,

“Sipu natunama awai gurina, tauna vutuna banaga verenama,
be teneteneḡinama da rewapania, waiguyau, nuauyauya, waibada, vivira, neneḡara
be kaisuḡusuḡu, naumeki da tauna e ragaudina.”

¹³ Dabudine è vaie da yaba matabudi marae, dobue, dobu dibune be egasie, matabudi a riuriuna,

“Tauna aitau guyau na kaba miae e miamiana, be Sipu Natunama mate ḡarodie
kaisuḡu, vivira, neneḡara be rewapania, taudi naumeki da ḡarodie ta kena
nonoḡana!”

¹⁴ Be inam raḡanine yaba yawayawasanidima a riuna, “Inam riukaua!” Be babada tuapikedie a raupari be noḡodie doḡae a ravusedi be a rauduneena.

6

Sipu Natunama yodi pusi matabudi 7 e raukaiporaḡana

¹ Taugu èwai kita be Sipu Natunama pusi tenaḡa buka bogane ya kaiporena. Dabudine yaba yawayawasanidima matabudi 4, be tenaḡa bonanama parere maika, be ya riuna, “Kwa verau!”² Dabudine yài kitana, be noḡogue hosi ḡavoḡavorinama è kitana. Be taugeruenama tauna kukuku ya kaikaididina, be paiwaraga a utena. Be tauna yai rewapania kauana, be ya naḡona na ḡaviamma vunuḡa ririḡidima aubainama.

³ Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuinama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuinama ya riuna, “Kwa verau!”⁴ Dabudine hosi ḡesaunama sabasabanama kai ragetinama maika ya dobina. Be taugeruenama rewapania a utena da suba dobue e kaipore be banaga e voiedi da tai kawa gurigurina. Be tauna kwatikwati dosinama a utena.

⁵ Be Sipu Natunama pusi aniwai rabuiteḡanama buka bogane ya kaiporena. Dabudine è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai rabuiteḡanama ya riuna, “Kwa verau!” Be taugu yài kitana, be noḡogue hosi dubanama è kitana. Be taugeruenama tauna nimane anisikere ya kaikaididina.⁶ Be dabudine yaba è vaiena maika bona, yaba yawayawasanidima matabudi 4 poudie ya riuriuna, “Kwa voie da meiḡara e tubuḡana, be kwa voie da witi sumanama 1 kg na maesama inam Denari tenaḡa. Be witi isanama ‘Bali’ sumedima 3 kg adi maesama inam Denari tenaḡa. Be anirau buka oerinama be waen nam kwa kawa gewegewedi!”

⁷ Be Sipu Natunama pusi aniwai 4-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine taugu è vaie da yaba yawayawasanidima aniwai 4-nama ya riuna, “Kwa verau!”⁸ Be taugu yài kitana, be noḡogue hosi kurinama banaga gurigurinama tuninama maika è kitana. Be taugeruenama tauna isanama ‘Guri’, be banaga guriguridima aruidima inam hosinama murine maida yawai muriwatanena. Be Mamaitua rewapania taudi ya utedina da taudi

* 5:11: Gurik bonane ya riuna: 10 tausand times 10 tausand and 1 tausand times 1 tausand. Inam baninama anea gumdimna nam anisiesievi.

dobu kawasusudima 4, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama,* banaga matabudi tai guridina. Taudi umanama yabedie tokare banaga tai guridina, taudi iḡara, be meiḡara be sida guriguri tai tubuḡidi, be mate musara ḡasiḡasidima ta voiedi da banaga tai guridina.

⁹ Be Sipu Natunama pusi aniwai 5-nama buka bogane ya kaiporena. Dabudine yà kitana, be banaga patupatutudima Mamaitua riunama awai matematena aubainama, dobue ai guridina, be aruidima olta dibune a miamiana è kitedina. ¹⁰ Taudi bonedima dosine Mamaitua ḡarone a riuna, “Tam Bada saḡasaḡa vavasaḡimma, tam babaumma be riuriukauimma. Tauma uma dabudine kai raba ḡaḡa. Tam aba raḡanine dobu banegidima kwa etaredi, be kosinimaima ḡaranama kwa raubiwa?” ¹¹ Naumeki da taudi tenatenaḡaḡa gara ḡavoḡavoridima daudaudima a utedi be a riuedina da taudi ta tauwai raba guratana, naumeki da Mamaitua na nambama ya boruboruna ruvane, nama tauwai sumaḡa ḡesaudima dobue tai guridina.

¹² Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 6-nama buka bogane ya kaiporena. Inam raḡanine yoyo dosinama ya tubuḡana, be suara matanama yai kupikupi be ya dubana kaipou maika. Be nawaravi matabuna ya sabana, kosina maika. ¹³ Be kipora gunume a kuruva be dobue a yovona, maika sive dosinama niura e kwadiedi, be banidima pokidima ta rarauburirina maika. ¹⁴ Be gunuma ya nuanokunokuna, maika duya ta nokunokuna nama, be oya be bonabona matabudi a rauriana.

¹⁵ Inam raḡanine dobu guyaguyaudima, be natunatudima, be tori matanama banegidima, be taragai banegidima, be babada wairewapanidima, be tauwai yaraga, be banaga yababa, matabudi a naḡona oya babedie, be yeku dibudie gubae ai moisirina. ¹⁶ Be taudi oya be yeku a riuedina, “Ko beku be debamaie ko ravusemi be koi raugovemai, da tauna aitau guyau na kaba miae e miamiana nam e kitamai, be mate Sipu Natunama na medima nam tunimaie e tava! ¹⁷ Baninama taudi adi medima raḡaninama dosinama yodi ya tavana, be nam aitau tokare e midi bodedi be teneteneḡina.”

7

Mamaitua Israel banegidima sievinama 144 tausand ya pusidina

¹ Uma kauidima muridie taugu anea matabudi 4 è kitedina, dobu kawasusudima matabudi 4, be inam kawasusudue anea tenatenaḡaḡa a midimidina. Be taudi dobu sivedima matabudi 4 a kaikaidididina, da sive nam dobue bo egasie sibo ya manini munaḡa, bo kai ya biti munaḡedi. ² Be inam aneedima Mamaitua rewapania ya utedina da taudi dobu be egasi ta kawa gewegewedina. Be anea ḡesau è kitana, tauna suara na kaba tavama yauwanine be ya saḡasaḡana. Be tauna Mamaitua miamia nonoḡinama na pusima ya kaikaididina, be tauna bonanama dosine anea matabudi 4 ya riuedina, ³ “Dobu, egasi be kai nam ko kawa gewegewedi, noḡone tauda dà Mamaituama na taunoyama noḡodie pusi ta biri dokedina.”

⁴ Dabudine è vaie da Israel damnama banegidima matabudi 144 tausand a pusidina. Inam banegidima taudi,

⁵ Juda na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Ruben na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Ged na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

⁶ Asa na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Naftali na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Manase na damma nopone banaga matabudi 12 tausand

⁷ Simeon na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Livai na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Isaka na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

⁸ Sebulun na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Jousep na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

* 6:8: Gurik bonane ya riuna: ‘One fourth’

Benjiman na damma nopone banaga matabudi 12 tausand.

Patara dosinama Mamaitua noḡone a midimidina

⁹ Uma kauinama murine yài kitana, be Mamaitua na kaba miae ya miamiana, be Sipu Natunama tauna mate. Be taudi noḡodie patara dosinama, nam anisiesievi, a midimidina. Be inam banegidima taudi dam da dam be bona da bona be dobu matabuna nopolie a tava be a midimidina. Be taudi matabudi ai garana, adi garama ḡavoḡavoridima daudaudima be nimedie garamo rugurugudima a ragaragaudina. ¹⁰ Be taudi matabudi bonedima dosine a riuriuna, “Dà Mamaituama na waiguyaue e miamiana, be Sipu Natunama, taudi vutudi Tauwai yawasana.”

¹¹ Be anea matabudi guyau na kaba miama be babada be yaba yawayawasanidima 4 a midimidi kwavivirodina, taudi matabudi tuapikedie a raupari be noḡodie doḡae a ravusedi be Mamaitua a raudunee ¹² be a riuna,

“Inam riukaua! Tam tauma ama Mamaituama, isamma ka kaisuḡusuḡuna.

Tam vutuna neneḡara, nuauyauya, waikaiwa, vivira, waibada be rewapanā ḡarome
ta kena nonoḡana.

Inam riukaua!”

¹³ Dabudine babada 24 nopolie boda tenaḡa taugu yai taraviregu, be ya riuna, “Uma banegidima gara ḡavoḡavoridima daudaudima kotekotedima kuya kataiena taudi aitau? Taudi deḡo be a tava?” ¹⁴ Be taugu è paribee be è riuenā, “Bada, tam kuya kataiena, be nam taugu.” Dabudine tauna ya riueguna, “Inam banegidima taudi piripiri dosinama nopone be a tavana. Be adi garama Sipu Natunama kosinine a koḡedi da a ḡavorana.

¹⁵ Vutuna aubainama taudi yodi Mamaitua na kaba miama noḡone ta midimidina da tauna na tempolma nopone kopi da suara aubainama tai taunoyana. Be tauna aitau guyau na kaba miae e miamiana, vagurune ta miana. ¹⁶ Be taudi nam airaḡan kani e kara munaḡedi, be nam nuedima e raukasakasa, be nam suara e poyedi, be nam aiyaba e poya munaḡedi. ¹⁷ Baninama Sipu Natunama guyau na kaba miama poune e miamiana, tauna vutuna taudi e rabedina, sипu taurabedima maika, be ei doka nawedina bigabigae be yawasana upanama ta tegona. Be taudi matasurudima matabuna Mamaitua tokare e samaḡa poredina.”

8

Pusi aniwai 7-nama buka bogane ya kaiporena

¹ Dabudine yài kitana, be Sipu Natunama pusi aniwai 7-nama buka bogane ya kaiporena. Inam raḡanine marae yaba matabudi ai nuatuḡutuḡu be daumora ya kenana raḡan ḡaubonaḡa.* ² Be taugu anea 7 è kitedina, Mamaitua noḡone a midi be tenatenaḡaḡa bogigi ya uteutedina.

³ Be anea ḡesaunama ya tava be olta diane ya midina, be tauna nimane piupiu anigabunama koukou goldie voivoienama ya kaikaididina. Tauna piupiu toitoi a utena da banaga babaudima matabudi adi moiragima mate Mamaitua ḡarone sibo ya raupuyona olta goldie voivoienama debane. Inam oltanama guyau na kaba miama noḡone ya midimidina. ⁴ Be piupiu basunama be banaga babaudima adi moiragima matabudi anea nimane, be piupiu basunama moiragi mate a saḡa a naḡona Mamaitua ḡarone.

⁵ Dabudine anea olta debane kai karakaratinama ya ragaudi be piupiu anigabunama redundama yai moḡavuna. Yodibe inam koukounama ya pore yovoḡena dobue. Be inam raḡanine keyama, parere, gugura be yoyo a tubuḡana.

Anea bogigi 4 a suvedina

⁶ Dabudi anea 7 bogigi 7 a ragaragaudina, taudi a vovo kaukauana da bogigi ta suvedina.

⁷ Naumeki da noḡone aneanama na bogigma ya suvesuvena raḡanine, kusana rawarawatabutabudima yeku ḡauḡaubodima maika, be kai menanama kosina mate wairawateḡeidima a poraḡa yovoḡedina dobue. Be dobu kawasusudima matabudi 3,

* ^{8:1:} Gurik bonane ya riuna: Inam ‘about half an hour.’

be kawasusu tenaḡa na ruvama nama,[†] kai be mui gidegidevidima matabudi a kara gorudina.

⁸ Naumeki da anea aniwai rabuinama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, yaba maika oya dosinama ma rageragetina a pore yovoḡena egasie. Be egasi kawasusudima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama egasi matabuna yai rawakosinana. ⁹ Be musara matabudi inam dabudine a guri rovona, be waga mate a kawa gewegewedina.

¹⁰ Naumeki da anea aniwai rabuiteḡanama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, kipora tenaḡa dosinama gunume be ma rageragetina ya kuruva be ya yovona. Be dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama upa matabudi, be bigabiga debedie ya ravusena. ¹¹ Be inam kiporinama isanama “Gora”. Be inam kawasusunama nopone upa matabudi ai ḡora rovona, be banaga toitoi uma upanama ḡoraḡoranama yai guridina.

¹² Naumeki da anea aniwai 4-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, suara kawasusudima 3, be yaba aiyaba dosinama suara kawasusunama tenaḡa ya riḡa be yai kupikupina. Be kauinama teneḡinama nama nawaravi ḡarone ya tubuḡana. Be gunuma kawasusudima 3, be yaba aiyaba dosinama gunume kawasusu tenaḡa ruvanama nama nopone kipora matabudi ya riḡedi be ai kupikupina. Be suare 4 awasnama dobu yai kupikupina, be nam i yanana. Be teneḡinama nama kupie, 4 awasnama nawaravi be kipora nam ti yanana.

¹³ Be yài kitana, be kiu bonia gunuma boganaḡa ya rovorovona, be bonanama dosine umanama ya riuriuna, “O gewagewa, gewagewa! Gewagewa taudi aitauḡa dobue ta miamiana ḡarodie ta tubuḡana. Baninama anea rabuiteḡa yaḡoro tawai rabana da adi bogigima tokare ta suvedina.”

9

Bogigi aniwai 5-nama

¹ Naumeki da anea aniwai 5-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, taugu kipora è kitana gunume, be ya kuruva be ya yovona dobue. Be inam kiporinama tauna dom nam dibuboruboruna gudunama kiḡinama a utena. ² Be tauna inam domnama gudunama ya kaikaiporena raḡanine, kaibus ya tavana kodara puyounama maika. Be inam kaibasunama ya saḡasaḡana, gunuma ya suma be suara matanama yai kupikupina.

³ Be inam kainama puyounama nopone kapau dosidima a rovo dobi be a yovona dobue. Be inam kapaudima taudi rewapanana a paḡona, tanagara adi rewapanama maika. ⁴ Inam kapaudima ya riuedina da taudi banaga aitauḡa Mamaitua na pusima noḡodie nam tima kenakenana, taudiḡa ta karatidina. Be kai be mui matabudi nam sibo a kawa gewegewedi.

⁵ Be inam kapaudima nam rewapanana ḡarodie ima kenakena da banaga tai guridi, ibewa da ta raukivi gewagewa ḡomedina nawaravi 5 nopolie. Be banaga inam myyanama ta sidana maika karipa banaga e karakaratidina myyanama maika. ⁶ Inam raḡandie banaga tokare guri kedanama ta wanena, be tokare nam ta banavi. Taudi gurimakai ta ḡoeḡoena, be tokare nam ta guri.

⁷ Be kapaudima kitedima hosi iḡara aubainama tawai garedina maika. Taudi debedima yaba kitedima paiwaraga goldie voivoiedima maika a kotedina. Be noḡodima kitedima banaga maika. ⁸ Be debavuvuḡidima inam maika waiwaivi debavuvuḡidima muridie ravuravusenama maika. Be mokedima inam laion mokanama maika. ⁹ Be nuakadedima kitedima inam aeyan maika. Be mapedima guguridima inam gunava dosinama e nuaraka be e gavagavasana maika.* ¹⁰ Be kapaudima ḡiudima inam kitedima rikarikau ḡiudima maika, be ḡiudima isudie kea gamgamdima ta kenakenana. Be adi rewapanama ḡiudie ta kenakenana da banaga ta raukivi gewegewedina nawaravi 5 nopolie. ¹¹ Taudi adi guyuma inam dom nam dibuboruboruna aneanama, tauna ewai badedina. Be inam

† 8:7: Vers 7 da 12 Gurik bonane ya riuna: ‘One third’ * 9:9: Gurik bonane ya riuna: Be mapedima guguridima inam hosi toitoi be tureira toitoi ta sorudi, be iḡara aubainama ta manimanina guguridima maika.

aneanama isanama Hibru bonane inam *Abadon*, be Gurik bonane inam *Apolion*. Inam isanama baninama inam “Tauraukivigewagewa.”

¹² Yodi gewagewa dokadokanama inam ya kovina. Be gewagewa rabui tawai rabana da tokare ta tubuḡana.

Bogigi aniwai 6-nama

¹³ Naumeki da anea aniwai 6-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, olta goldie voivoienama donanama matabudi 4 Mamaitua noḡone ya midimidina. Be è vaiie da dona nopolie bona ya dobina. ¹⁴ Bona ya dobi be anea aniwai 6-nama bogigi ya paḡopaḡona ya riuena, “Upa dosinama isanama Yupretis, dabudine anea matabudi 4 panipanidima ta miamia. Be tam kwa naḡo be kwa kuvesidina.” ¹⁵ Be inam aneedima taudi Mamaitua ya kawa nonoḡidi be adi noyama raḡaninama ya boru wainonoḡina da airaḡan adi noyama ta voienna, vutuna a raberabena. Be inam noyanama raḡaninama na modima, na nawaravima, na raḡanima be na awama yodi ya tavana. Be taudi adi noyama inam umanama: Dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama inam aneedima banaga tai guridina. ¹⁶ Be tauiḡara dabudine hosi ragane a gerugeruna sievidima taugu è vaiena inam 200 milion.

¹⁷ Hosi be taugeruedima taugu è kitedina, taudi kitedima maika umanama: Taudi nuakadedima anigudunama kitanama kai ragetinama maika, be kuridima vodubadubanama egasi maika be yawayawanama. Be hosi debedima kitedima laion debedima maika. Be gayedie kai menanama, kaibasu be yaba isanama ‘salfa’ a dobido bina. ¹⁸ Be inam kovoḡidima rabuiteḡa, kai menanama, kaibasu be salfa, hosi gayedie a dobido bina, vutudi dobu kawasusudima 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama banaga ai guri rovodina. ¹⁹ Be inam hosidima adi rewapanama mududie be ḡiudie a kenakenana. Taudi ḡiudie mate banaga ta raraukivi gewegewedina. Be ḡiudima kitedima mota maika, be debabiribiridima.

²⁰ Be banaga ḡesaudima taudi aitauḡa inam kovoḡidie nam ti gurigurina, taudi yaḡoro nuedima nam ti vitaredina, be taudi adi voiama gewegewedima yaḡoro ta voivoiedina. Be yaḡoro penama be kokoitau ta rarau duneedina. Inam kokoitaudima goldie be siruva be aeyan, yekue be kaitupoe voivoiedima ta rarau duneedina. Avedi da kokoitau nam timawai kita, nam timawai beavaia bo tima bababarana. ²¹ Be inam banegidima taudi yaḡoro ta rarau vunuḡa, ta koikoi ginauri, tawai soḡa yababayaba be ta danedanena, be nam nuedima tima vitavitatedina.

10

Jon buka ya paḡona

¹ Naumeki da anea ḡesaunama wairewapana vavasaḡinama marae be ya yovoyovona è kitana. Be tauna na garama inam giyou ya kotedina, be debane wari ya kwavivirona. Be noḡonama kitanama suara maika, be kaḡanama kitanama kodara menanama maika.

² Tauna nimane buka ḡaubonama ya tapa be ya kaikaididina. Be tauna kaḡanama kasaunama egasie yai vutuḡana, be kaḡanama seninama doḡae yai vutuḡana. ³ Be tauna bonanama dosine ya rasana maika laion. Tauna ya rasarasana raḡanine, taugu parere matabudi 7 a giuguna bonedima è vaiedina.

⁴ Be parere 7 a giuguna taugu sibo adi giuma è girumina, be bona marae è vaiena umanama ya riueguna, “Inam pareredima 7 aba a giuguen, kwa semodina, be nam kwa girumidi.”

⁵ Be anea è kita be egasie be doḡae yawai vutuḡana, tauna nimanama kasaunama ya kaisuḡu marae, ⁶ be Mamaitua miamia nonoḡinama, tauna vutuna mara, dobu be egasi, be nopolie yaba matabudi tauwai tubuḡidima tauna isane ya sauga be ya riuna, “Raḡan kaiteka ya kovina. ⁷ Be anea aniwai 7-nama na bogigima e suvesuvena raḡanine, Mamaitua na ogama semosemonama e voie, be e raudamoena, boni na taunoyama peroveta ya riuriuedina maika.”

⁸ Dabudine bona teneḡinama marae è vaia munaḡe be ḡarogue umanama ya riuna, “Anea egasie be doḡae waivutuḡinama ḡarone kwa naḡo, be buka ḡaubonama tapatapanama nimane e kenakenana kwa paḡona.”

⁹ Naumeki da taugu è naḡo anea ḡarone, be èi baḡana da buka ḡaubonama sibo ya uteguna. Be tauna umanama ya riueguna, “Uma bukanama kwa paḡo be kwa kanina, be mudume inam bukanama tokare dininama e verena, iwavi maika. Be kapomma tokare ei muyana.” ¹⁰ Naumeki da taugu anea nimane inam bukanama ḡaubonama è paḡo be è kanina. Be è kanikanina raḡanine, mudugue dininama ya vere kauana, iwavi maika, be è kanikani rovona murine, kapoguma yai muyana. ¹¹ Be tauna umanama ya riueguna, “Tam am waiperovetama nam i kovina, yaḡoro kwai perovetana, dam, dobu, bona be guyaguyau aubaidima.”

11

Matamata rabui

¹ Naumeki da Bada anirau ruva kainama ya utegu be ya riuna, “Kwa naḡo be Mamaitua na tempolma be olta kwa ruvedina, be dabudine tauraudune mate kwa sievidina. ² Be gabura gana nopone tempol dianama kwa gose porena, nam kwa ruva, baninama inam gabunama taugu eteni banegidima è utedina da taudi meagai babaunama* tokare ta vagudagudaguna nawaravi 42 nopolie. ³ Be taugu rewapania yau matamatama rabui yà utedi be taudi tai perovetana raḡan 1,260 nopolie, be adi garama inam sakibegi maika.”

⁴ Taudi vutudi olip kaidima rabui, be kodam kaidima rabui, taudi Bada noḡone ta midimidina, tauna vutuna dobu ewai badena.[†] ⁵ Be deḡoda aitau uma banegidima rabui raukivi gewegewedima e ḡoena, inam banegidima rabui tokare gayedie kai menedima ta dobi be adi ḡaviamma tai guridina. Uma kauine adi ḡaviamma matabudi tokare ta guri rovona. ⁶ Inam banegidima rabui ḡarodie rewapania e kenakenana da tawai perovetana raḡanine, taudi gunuma ta riutuaḡaie be kusana tokare nam e dobi. Be mate taudi rewapania ḡarodie e kenakenana da upa matabudi ta voiedi da kosina ta tubuḡana. Be taudi ta ḡoena, tokare teneḡinama da raḡan toitoi piripiri tabu be tabu tai tubuḡidi, be dobu banegidima ta kovoḡidina.

⁷ Be taudi adi noyama tawai kovina raḡanine, musara ḡasiḡasinama dom nam dibuboruborune, be e tava be inam perovetedima rabui ei ḡaviedi be ei guridina. ⁸ Be tubuḡidima tokare meagai dosinama nopone kedae tai kenedina. Be inam meagainama dosinama isanama semosemonama inam “Sodom” be “Ijipt”. Matamata taudi adi Badama inam dabudine a tuparatuna. ⁹ Be raḡan rabuiteḡa be pomainama raḡanboiboi be e naḡo da suaratopu, banaga toitoi dam da dam, be bona da bona, be dobu matabuna nopolie inam banegidima tubuḡidima ta raubigedina. Be peroveta adi ḡaviamma banaga nam ti aninedina da inam perovetedima tubuḡidima ta dobodi. ¹⁰ Be dobu banegidima tai nuavere, ta mosari be adi banagama adi banagama mate tai kawa puyo vivirana, baninama inam perovetedima a gurina aubainama. Baninama inam perovetedima rabui banaga dobue a raraukivi gewegewedina.

¹¹ Be raḡan rabuiteḡa be pomainama raḡanboiboi be ya naḡo da suaratopu, be murine yawasana Aruinama Mamaitua ḡarone, be ya yovo da banegidima rabui nopolie ya saḡana. Be taudi a midisuḡu munaḡa be a midina. Taudi aitauḡa inam banegidima rabui a kitekitedina, a naira kauana. ¹² Dabudine taudi bona dosinama marae a vaiena, inam banegidima rabui ḡarodie umanama ya riuna, “Ko saḡa uma dabudine!” Be dabudine adi ḡaviamma a kitekitedi, be peroveta ma giyoudi a saḡa a naḡona marae.

¹³ Inam raḡanine yoyo dosinama ya tubuḡana. Be meagai kawasusudima matabudi 10, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama vada matabudi ya kawa gewegewedina. Be inam yoyonama nopone banaga 7 tausand a gurina, be aitauḡa da a yawayawasanana, taudi a naira kaua be Mamaitua marae isanama a kawa saḡena.

* 11:2: Meagai babaunama inam Jerusalemma. † 11:4: Uma tauna Mamaitua, be nam Seitan.

¹⁴ Yodi gewagewa aniwai rabuinama inam ya kovina. Be gewagewa aniwai rabuiteḡanama ḡaubonaḡa e tubuḡana.

Bogigi aniwai 7-nama

¹⁵ Naumeki da anea aniwai 7-nama, tauna na bogigima ya suvesuvena raḡanine, bona dosidima marae è vaiedina a riuna, “Tauda dà Mamaituama be na vinevinema Keriso, yodi dobu matabuna taudi ḡarodima, be Keriso tauna vutuna ei bada nonoḡana.”

¹⁶ Be babada 24 guyaguyau adi kaba miae a miamiana Mamaitua noḡone, taudi tuapikedie a raupari be noḡodie doḡae a ravusedi be Mamaitua a raudunee ¹⁷ be a riuna, “Bada Mamaitua, tam wairewapana vavasaḡimma, tam vutuna boni miemienimma be yodi kwa miamiana.

Tauma kawai kaiwemna, baninama tam am rewapanama dosinama yodi kuya paḡo be waibada kuyai karena.

¹⁸ Noḡone dobu banegidima nuedima yai medina, be yodi inam tam am medima raḡaninama ya tavana.

Yodi raḡan ya tavana da tam banaga guriguridima kwa etaredina, be am taunoyama peroveta, be tauwai sumaḡemma, be aitaūḡa isamma a vivivirena, avedi da banaga ḡauḡaubodi bo banaga dosidi, taudi matabudi yodi adi maesama kwa utedina.

Be mate raḡan ya tavana da dobu taukawa gewegewedima kwai guridina.”

¹⁹ Inam raḡanine yà kitana be Mamaitua na tempolma marae a kaiporena. Be tempolnama nopone waianina bogesinama a kitana. Be dabudi keyama, parere be gugura a dobidobina. Be yoyo be kaabitibiti kusana rawarawa tabutabunama mate a tubuḡana.

12

Waivi be duragon

¹ Naumeki da mataira dosinama marae ya tubuḡana umanama, waivi suara yai garaena be kaḡanama dibune nawaravi ya kenakenana, be na paiwaraga debane kipora matabudi 12. ² Tauna ya boga be wainatuna muyanama ya kawa guri be ya yakeyakeina.

³ Dabudine mataira ḡesaunama marae ya tubuḡana, inam umanama: Duragon dosi yababinama sabasabanama ya maḡatarana. Be tauna debanama matabudi 7 be donanama matabudi 10, be paiwaraga 7 debane a kenakenana. ⁴ Be mara kawasusudima matabudi 3, be kawasusu tenaḡa na ruvama nama tauna ḡiune kipora yai kati karodi be ya poraḡa yovoḡedina dobue. Be inam duragonnama waivi wainatuna ya tepetepena noḡone ya midina, be yawai rabana da gomana sibo ya tubuḡa be ya kanina.

⁵ Naumeki da waivi gomana tauḡominama ya tikana. Be tauna vutuna tokare irame diḡona voivoienama e paḡo be banaga dobu matabuna nopone ei badedina. Be waivi natunama a soru kwaya be a nawena Mamaitua deḡo ya miamiae ḡarone. ⁶ Be waivi naira ya naḡona dobu kavakavane deḡo Mamaitua gabu ya vovo kaukaue. Be dabudine waivinama a rabena raḡan matabudi 1,260 nopolie.

⁷ Be inam raḡanine iḡara ya tubuḡana marae. Maikel be na aneama be duragon na penamama mate ai kawa ḡasiḡasina. ⁸ Be duragon na penamama mate nam ti rewapanana aubainama, taudi yodi marae nam adi gabuma ima kenakenana. ⁹ Be inam duragonnama dosinama na penamama mate ai watabiḡuḡu yovoḡedina dobue. Inam duragonnama tauna vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan, be tauna dobu matabuna tauwai kedadoka waigewedima.

¹⁰ Be inam kauinama murine tauḡu bona dosinama marae è vaie be umanama ya riuna, “Yodi tauda dà Mamaituama na yawasanama, na rewapanama be na waiguyauma raḡaninama ya tavana. Be mate Mamaitua na Kerisoma na waibadama raḡaninama yodi ya tavana, baninama tauwai wavu Mamaitua noḡone kupi da suara dà banagama yawai wavudina, be yodi tauna ai watabiḡuḡu nawena dobue. ¹¹ Be dà banagama taudi Sipu Natunama kosinine be adi rauguguye, duragon ai gwaḡana. Be taudi

adi yawasanama nam ti nuaboya guratedina, be guri nam ti nairena. ¹² Vutuna aubainama taumi mara be aitauḡa nopolie ko miamiana, koi nuaverena! Be gewagewa vavasaḡinama taumi dobu be egasi ḡaromie, baninama Diaboro ḡaromie ya yovona. Be Diaboro nuanama yai medi kauana, baninama tauna ya kataie da na raḡanima kaiteka ya tupona.”

¹³ Raḡanine duragon ya kita da tauna a pore dobiḡena dobue, inam waivinama gomana tauḡominama tikatikanama ya kusira nawena. ¹⁴ Be inam waivinama kiu bonia dosinama mapenama rabui a utena da tauna ya rovo be ya naḡona dobu kavakavane, deḡo na gabuma a vovo kaukauena dabudine. Be inam dabudine waivinama a rabena modi 3 be nawaravi 6,* be mota tokare nam inam dabudi e tava.

¹⁵ Vutuna aubainama mota gayanama ya sasaḡi be upa gayane ya vurai dobiḡe be upa dosinama yai tubuḡi da kabe waivinama ei karue. ¹⁶ Be doḡa gayanama ya nuaporaḡa be upa inam duragonnama ya vuravurai dobiḡena ya tonoḡina. Inam kauine doḡa inam waivinama ya saguna. ¹⁷ Dabudine duragon nuanama yai medi kauana waivinama ḡarone. Vutuna aubainama tauna ya naḡo be iḡara yai tubuḡina waivi natunatunama ḡesaudima ḡarodie. Inam banegidima taudi Mamaitua na tarawatuma tawai muriwatane be Yesu riunama ta kaikaididina. ¹⁸ Naumeki da duragon gerese ya midina.

13

Musara ḡasiḡasinama egasie be e tavarava

¹ Taugu yài kitana, be musara ḡasiḡasinama egasie be ya tavarava è kitana. Be inam muserinama donanama matabudi 10, be debanama matabudi 7. Be donanama debedie, paiwaraga matabudi 10 a kenakenana. Be deba tenatenāḡa noḡodie isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboḡa giudima. ² Be inam muserinama è kitana, kitanama musara lepad maika. Be kaḡanama kitedima musara beya maika. Be mudunama kitanama maika laion. Be duragon na rewapanama be na waiguyauma be na waibadama dosinama matabudi inam muserinama ḡasiḡasinama ya utena.

³ Be inam muserinama ḡasiḡasinama debanama tenaḡa kero ya paḡona. Be inam keronama kitanama aniguriguri, be ya seḡira munaḡana. Vutuna aubainama dobu banegidima matabudi inam muserinama a base kaue be ai muriwatana. ⁴ Be duragon tauna rewapanama musara ḡasiḡasinama ya utena. Vutuna aubainama banaga duragon be musara ḡasiḡasinama ḡarodie a raudune be a riuriuna, “Musara ḡasiḡasinama ya saḡa vavasaḡana, be nam aitau tokare tauna mate tai kawa ḡasiḡasi be teneteneḡina.”

⁵ Be musara ḡasiḡasinama rewapanama a utena da rauguyaguyau be waidiboḡa giudima e vatodina. Be mate rewapanama a utena da nawaravi 42 nopolie ei badana. ⁶ Be tauna na giue Mamaitua ei diboḡina. Be Mamaitua na kaba miama be aitau da marae ta miamiana, matabudi ei karakara kutuedi, be Mamaitua isanama mate e kawa gewagewana. ⁷ Be rewapanama a utena da tauwai sumaḡa ei ḡaviedi be ei gwaḡedina. Be tauna rewapanama ḡarone aubainama, tauna dam da dam, bona da bona, be dobu da dobu, banaga matabudi ei badedina. ⁸ Be dobu banegidima aitauḡa isedima yawasana bukanama nōpone nam tima kenakenana, taudi inam muserinama ḡasiḡasinama ḡarone ta rauduneena. Be yawasana bukanama inam Sipu Natunama a vunuḡi be awai gurina, tauna na bukama. Boni muriḡa da dobu ya tubuḡana, Mamaitua tauwai sumaḡa isedima matabudi inam bukane ya girumidina.

⁹ Aitau da beemima ta kenakenana, koi bea vaiana. ¹⁰ Be aitau Mamaitua ya vinena da dibure ta nawena, naumeki da e naḡona. Be aitau Mamaitua ya vinena da ta raukwatikwatina, naumeki da ta raukwatikwati be e gurina. Inam kauidima ta tubutubuḡana raḡanine, tauwai sumaḡa naumeki da adi waisumaḡe ta midi bagibagi, be yaba matabudi ta dami poredina.

* ^{12:14:} Gurik bonane ya riuna: ‘Time, times and half a time’. Be Dawawa bonane inam umanama: ‘Raḡan, raḡandie be raḡan nevanama.’

Musara ġasiġasinama ġesau doġa nopone be e tavatavana

¹¹ Dabudine taugu musara ġasiġasinama ġesau doġa nopone be ya tavatavana è kitana. Tauna donanama rabui sипу natunama maika, be na giuma vaienama maika duragon. ¹² Be musara ġasiġasinama egasie tavatavanama na rewapanama matabuna uma muserinama doġae tavatavanama ya utena. Be uma muserinama dobue banaga matabudi ya gwayedi da taudi musara egasie tavatavanama a rauduneena. Inam muserinama vutuna debanama kero dosinama kitanama aniguriguri, be kerona ya seġira munaġana.

¹³⁻¹⁴ Be uma muserinama doġae tavatavanama tauna mataira dosidima musara egasie tavatavanama na rewapanae ya voivoiedina. Be mate ya voie da kai menanama marae be a yovoyovona dobue, be banaga inam matairidima a kitekitedina. Inam kedane tauna dobu banegidima ya biri waideġedina. Be mate tauna banaga ya riuedi da kokoitau ai tubuġina, kitanama musara egasie tavatavanama maika, tauna vutuna kwatikwatiae ai gurina, be ya yawasana munaġana. ¹⁵ Be musara doġae tavatavanama tauna rewapan a utena da inam kokoitaunama yavutu ya ute be giu yai karena. Be musara doġae tavatavanama umanama ya riuna, “Aitaūga inam kokoitaunama nam ta raudunee, inam banegidima gurie tà biridina.”

¹⁶ Be inam muserinama banaga matabudi, dosidi bo ġauġaubodima, waiguyaudi bo waikaruwaġewaġedima, babada bo tauwai yaraga, taudi matabudi tokare ta segeridi da nimedima kasaune bo noġodie mataira ta boruna. ¹⁷ Inam raġanine aitaūga inam matairinama nam ta paġo, taudi tokare nam teneteneġina da aba ta gimara bo ta gimaredi. Be inam matairinama musara egasie tavatavanama tauna isanama, bo isanama nambinama. ¹⁸ Taudi aitaūga nam nuauyauya ġarodie, taudi inam kauinama tokare nam ta kataie. Be nuauyauya banegidima, taudi tokare musara ġasiġasinama na nambama ta sievi be ta kataiena. Baninama inam nambinama tauna banaga na nambama. Be namba inam 666.

14

Sipu Natunama be na banagama 144 tausand

¹ Be taugu yài kita, da Sipu Natunama be banaga 144 tausand mate oya Saion debane a midimidina è kitedina. Be Sipu Natunama be Tamanama isedima inam banegidima noġodie a girumidina. ² Be dabudine bona marae è vaiena. Be inam bonanama vaienama tapara yarataunama, bo parere dosinama gugurinama maika. Be bona gugurinama vaienama maika tauwai gita kabe tiwai gita.

³ Be taudi guyau na kaba miama, be yaba yawayawasanidima 4, be babada noġodie a midi be sare vaunama a riġariġana. Be nam aitau teneteneġina da inam sarenama e kataie. Be banaga 144 tausand dobue Bada ya kuvesidina, taudiġa inam sarenama a kataiena. ⁴ Taudi nam waiwaivi ti taukonidina da sibo ai mira munaġedi, taudi inam matatapu. Inam banegidima vutudi banaga poudie Sipu Natunama kosinine ya kuvesa dokedina, taudi vutudi a raupuyoedina Mamaitua be Sipu Natunama ġarodie. Be Sipu Natunama deġo deġo ya naġonaġona, taudi tauna awai muriwatanena. ⁵ Taudi nam airaġan ti kaiyovuna, be taudi ġarodie wavu nam ima kenakenana.

Anea rabuiteġa

⁶ Be taugu yài kitana be anea ġesaunama gunuma pounaġa ya rovorovona è kitana. Be tauna dobu da dobu, dam da dam, bona da bona, be dobu matabuna nopone banaga miemienidima ġarodie vari verenama be kenakena nonoġinama ya rarauguguyena. ⁷ Be tauna bonanama dosine ya riuna, “Mamaitua ko naire be isanama ko kaisuġusuġuna, baninama tauna na etarama raġaninama yodi ya tavana. Tauna aitau mara, dobu, egasi be bigabiga tauwai tubuġidima, tauna vutuna ko rauduneena.”

⁸ Be anea aniwai rabuinama anea dokadokanama yai muriwatane be ya riuna, “Babilon meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana. Baninama Babilon ya voie da dobue

banaga matabudi na badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena. Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona.”

⁹ Be anea aniwai rabuiteḡanama taudi yai muriwatanedi be bonanama dosine ya riuna, “Deḡoda aitau musara ḡasiḡasinama be kokoitau kitnama maika inam muserinama e rauduneedi, be na matairama noḡone bo nimane ta boruna, ¹⁰ tauna mate tokare Mamaitua na medima keyekine e tegona. Mamaitua na medima inam maika waen wairewapanana vavasaḡinama, nam upa mate wairawateḡeina. Be inam waeninama Mamaitua na medima keyekine ya ḡinina. Be musara ḡasiḡasinama na tauwai muriwatanama taudi inam waeninama ta tegona. Be anea babaudima be Sipu Natunama noḡodie inam banegidima tokare kai be salfa karakarata watanine ta raukivi gewegewedina. ¹¹ Be dabudine basudima e saḡa nonoḡana. Be taudi aitaūga inam muserinama ḡasiḡasinama be kokoitaunama ta rarau duneedina, bo aitaūga tauna isanama matairinama tunidie e kenakenana, taudi kupi da suara nam airaḡan sipere ta banavi. ¹² Vutuna aubainama banaga babaudima aitaūga Mamaitua na riuvavasaḡama tawai muriwatanena, taudi naumeki da adi waisumaḡama Yesu ḡarone, ta midi bagibagi be yaba matabudi ta dami poredina.

¹³ Dabudine bona marae è vaie be ya riuna, “Umanama kwa girumana. Yodi da nokoi ya naḡona nuavere taudi aitaūga Yesu isane ta gurigurina.” Be Arua ya riuna, “Inam riukaua! Taudi ai nuatoitoi ḡarovana, yodi ta siperena. Be taudi adi matairama inam voia veredima mate ta naḡona marae.”

Sipi dobue ya porana

¹⁴ Be yài kitana, be giyou ḡavoḡavorinama è kitana, be debane banaga ya miamiana kitnama banaga natunama maika. Be tauna paiwaraga goldie voivoienama debane ya boru, be nimane biriuko gamgamnama ya kaikaididina.

¹⁵ Be dabudine anea ḡesaunama tempol nopone be ya dobi da bonanama dosine tauna aitau giyou debane ya miamiana ya riuena, “Sipi dobue yodi ya porana, vutuna aubainama am biriukoma kwa kwadiena.” ¹⁶ Dabudine tauna aitau giyou debane ya miamiana, na biriukoma dobue ya kwadie be yaba matabudi ya petodi be ya rawateḡeteḡeidina.

¹⁷ Be anea ḡesaunama marae tempol nopone be ya dobina, tauna mate biriuko gamgamnama nimane ya kaikaididina. ¹⁸ Be anea ḡesaunama kai menanama tauwai badena tauna oltae be ya dobi da bonanama dosine tauna aitau biriuko gamgamnama ya kaikaididina ya riuena, “Dobue gureipi votedima a ḡouna aubainama, am biriukoma kwa kwadie be matabudi kwa tomdina.” ¹⁹ Dabudine anea na biriukoma dobue ya kwadie be gureipi matabudi ya petodi be ya rawateḡeteḡeidina. Yodibe gureipi matabudi anivabuyo gabunama dosine ya poraḡa nawedina. Inam gabunama inam Mamaitua na medima gabunama e giugiuena. ²⁰ Be meagai diane ḡavoe dabudine gureipi e vabuyodi be kosinidima tai dobina. Be kosinidima na morabama inam 1.5 mita, be kosininama ya daroro be ya dobi ya naḡona na dauma inam 1,600 stadia.*

15

Anea 7 kovoḡa 7 mate

¹ Be mataira ḡesaunama wainua basabasa vavasaḡinama marae è kitana. Dabudine anea 7 be kovoḡa damodamodima 7 a ragaragaudina. Inam kovoḡidima muridie Mamaitua na medima e kovina.

² Be inam dabudine yaba kitnama maika egasi garasie voivoienama, be inam egasinama kai menanama mate wairawateḡeinama è kitana. Be banaga aitaūga musara ḡasiḡasinama be kokoitaunama be isanama nambinama a vavai subedina, taudi inam egasinama diane a midimidina. Be Mamaitua yaba kitedima gita maika ya utedina.

* 14:20: ‘Stadia tenaḡa’ inam 0.185 kilomita. ($1,600 \times 0.185 = 296$ kilomita)

³ Be taudi Mamaitua na taunoyama Mousis be Sipu Natunama adi sarema a riḡana, be umanama a saresarena,
“Bada Mamaitua wairewapanā vavasaḡimma, tam am voiama dosidima ka basebasedina.
Tam dobu matabuna adi guyauma, be am kedama matabudi didimanidima be ri-
uriukauidima.

⁴ O Bada, aitau tokare nam e nairem? Banaga matabudi tokare tam isamma ta kawa
saḡena, baninama tamḡa banaga babaumma.

Be banaga matabudi tokare ta verau ḡarome be ta rauduneemna.

Baninama am voiama didimanidima a maḡatarana aubainama.”

⁵ Uma kauidima muridie èi kita da marae tempol a kaiporena è kitana, be tempol
nopone waianina kapenama ya kenakenana. ⁶ Be inam tempolnama nopone anea
matabudi 7, be kovoḡa 7 a ragaudi be a dobina. Taudi adi garama ḡavoḡavoridima
waimatakanikanidima a kotedina, be adi garama bogane nam mira ḡaubonama aniki-
takita. Be taudi boritai goldie voivoienama nuakadediḡa a pani verauḡedina. ⁷ Be
yaba yawayawasanidima matabudi 4, be nopolie tenaḡa anea tenatenaḡaḡa keyaka
ya ute nawedina. Be inam keyekidima nopolie Mamaitua miamia nonoḡinama na
medima a moḡavu be a kenakenana. ⁸ Inam raḡanine Mamaitua na borumama, be na
rewapanama basudima tempol nophonama ya moḡavuna. Be nam aitau teneteneḡina da
inam tempolnama nopone sibo ya saḡa, naumeki da anea 7 inam kovoḡidima 7 sibo a
ḡini rovodina.

16

Mamaitua na medima keyekidima matabudi 7

¹ Naumeki da tempol nopone bona dosinama è vaiena, umanama anea 7 ḡarodie ya
riuriuna, “Ko naḡo be Mamaitua na medima keyekidima 7 dobue ko ḡini poraḡana.”

² Naumeki be anea dokadokanama ya naḡo be na keyakama dobue ya ḡini pore
yovoḡena. Inam raḡanine taudi aitauḡa musara ḡasiḡasinama na matairama tunidie a
kenakena be kokoitaunama a raraū duneena, taudi tunidie kerokero gewegewedima be
waimuya vavasaḡidima a tubuḡana.

³ Naumeki be anea aniwai rabuinama na keyakama egasie ya ḡini pore yovoḡena.
Inam raḡanine egasi yai rawakosinana, banaga gurigurinama kosininama maika. Be yaba
matabudi egasi nopone miemienidima a guri rovona.

⁴ Naumeki be anea aniwai rabuiteḡanama na keyakama upae be bigabigae ya ḡini pore
yovoḡena, be inam upedima matabudi ai rawakosinana. ⁵ Dabudine è vaie da anea upa
taurabedima Bada ya riuenā, “Tam banaga babaumma, tam nama miemienimma, be yodi
kwa miamiana. Am etarama kuya voie kauena ⁶da banaga kosina kuya utedi da ta tegona,
baninama taudi tauwai sumaḡemma be am perovetama a vunuḡidi be kosinidima a
daroro yababana aubainama. Vutuna biwanama taudi yodi kosina ta tegona.” ⁷ Dabudine
è vaie da olta inam aneanama na giūma yai katitawa be ya riuna, “Inam riukaua Bada,
tam Mamaitua wairewapanā vavasaḡimma. Tam am etarama matabudi riukaua be a
didimana kauana!”

⁸ Naumeki be anea aniwai 4-nama na keyakama suara matane ya ḡini pore be
dabudine suara rewapanā ya paḡo be banaga kaie ya yeguridina. ⁹ Be suara poyanama
dosine banaga ya yeguridina. Be Mamaitua inam kovoḡidima yawai badedina, vutuna
aubainama banaga giū gewegewedie Mamaitua isanama a kawa gewagewana, be taudi
adi noḡotama nam ti vitaredi be Mamaitua isanama ti kawa saḡena, ibewa.

¹⁰ Naumeki be anea aniwai 5-nama na keyakama musara ḡasiḡasinama na kaba
miae ya ḡini porena, be inam muserinama ḡasiḡasinama na waiguayauma matabuna yai
tadiwanawana. Be banaga muya dosinama aubainama gadigadidima a sanadididina.

¹¹ Be taudi muya be kero aubainama, giū gewegewedie Mamaitua marae isanama a kawa
gewagewana. Be taudi adi noḡotama nam ti vitaredi be voia gewegewedima ti gosedina,
ibewa.

¹² Naumeki be anea aniwai 6-nama na keyakama upa dosinama isanama Yupretis nōpone ya ḡini porena. Be upa ya ḡasara be suara na kaba tavama yauwanine guyaguyaudima adi kedama ya vokaukauena da taudi kedanaḡa ta verauna aubainama. ¹³ Be taugu arua gewegewedima rabuiteḡa è kitedina, kitedima maika tatakau. Tenaḡa duragon gayane ya dobina, tenaḡa musara ḡasiḡasinama gayane ya dobina, be tenaḡa peroveta kaikaiyovunama gayane ya dobina. ¹⁴ Inam aruidima gewegewedima taudi penama, be taudi mataira dosidima tawai tubuḡidina, inam taudi tokare ta naḡo be dobu guyaguyaudima matabudi ta rawateḡeidina iḡara aubainama. Inam iḡerinama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama na raḡanima dosine tokare e tubuḡana.

¹⁵ “Ko kita kauana, taugu tokare ya verauna banaga danedanenena maika. Nuavere tauna aitau nam ima kenakenana, tauna matanama ya kaya be na garama ya vokaukauedi be e miamiana. Tauna tokare nam ma kovakovana e naḡo be e tunimayaḡa.”

¹⁶ Naumeki da gabu Hibru bonane tawai isana *Amagedon*, dabudine guyaguyau matabudi a rawateḡeidina.

¹⁷ Naumeki be anea aniwai 7-nama na keyakama gunume ya ḡini porena, be tempol nōpone guyau na kaba miae bona dosinama ya dobi be ya riuna, “Yodi ya kovina.”*

¹⁸ Inam raḡanine keyama, parere be gugura a dobina, be yoyo dosinama ya tubuḡana. Mamaitua dobue banaga yawai tubuḡie da yodi, nam airaḡan deḡo dobue inam nama yoyonama i tubuḡa rubuna. Inam yoyonama ya moraba vavasaḡana aubainama,

¹⁹ meagai dosinama Babilon yai miasena, be nevedima rabuiteḡa a tubuḡana. Be meagai ḡesaudima dobu ḡesaudie mate yai mia weiweidina. Nama ya tubuḡana, baninama Mamaitua Babilon meagainama dosinama na gewagewama ya noḡotidina, be Mamaitua na medima dosi vavasaḡinama keyekinama Babilon ya ute da ya tegona. ²⁰ Dabudine bonabona matabudi a nuayaḡotana, be oya a nuagunava be ai kavedina. ²¹ Be gunume kusana rawarawa tabutabudima a yovo be banaga debedie a ravusedina. Be kusana rawarawa tabutabudima adi morabama yeku dosidima maika, be adi vitama 50 kg. Be inam kovoḡinama aubainama banaga giu gewegewedie Mamaitua isanama a kawa gewagewana, baninama inam kovoḡinama ya moraba vavasaḡana aubainama.

17

Babilon tauna vutuna waivi badabadara vavasaḡinama

¹ Be inam aneedima matabudi 7, keyaka 7 ragaragaudima, be tenaḡa ya verau ḡarogue be ya riueguna, “Kwa verau be taugu waivi badabadara vavasaḡinama na kovoḡama yài kataimna. Tauna upa toitoi diedie e miamiana, ² be dobu guyaguyaudima tauna mate tawai soḡa yababayababana. Be dobu banegidima tauna na waenma a tego, be badara ya kawa buedi be awai soḡa yababayababana.”

³ Taugu arue anea yai doka naweguna dobu kavakavane. Be inam dabudine taugu waivi è kitana, tauna musara ḡasiḡasinama be sabasabanama debane ya miamiana. Be inam muserinama tuninama matabuna isa a kenakenana, be inam isedima matabudi waidiboga giudima. Be muserinama debanama matabudi 7, be donanama matabudi 10. ⁴ Be inam waivinama na garama gatugatunama be sabanama rawarawa keyekeyem-inama. Tauna waisia goldie voivoiedima ya kotedi be a rawarawa keyekeyemidina. Be yeku maesidima dosidima, be posaru iḡoti voivoienama ya kotekotedina, na waisiama aubainama. Be nimane keyaka goldie voivoienama ya kaikaididina. Be voia waimatawarawara vavasaḡedima be ya badabadarana miredima inam keyekinama nōponama a moḡavuna. ⁵ Be waivinama noḡone isa semosemonama a girumina. Be inam isanama inam umanama:

**BABILON DOSIYABBINAMA, TAUNA INAM TORETORE BANEGIDIMA MATABUDI, BE VOIA
WAIMATAWAREWAREDIMA DOBUE MATABUDI TINEDIMA**

* 16:17: Yodi kovoḡa note ya giuguiuedina matabudi a kovina.

⁶ Be taugu è kita da inam waivinama banaga babaudima be Yesu tauwai matemate-nama kosnidie ya tego buana. Taugu inam waivinama è kita be è base kauena.

⁷ Dabudine anea ya riueguna, “Aba aubainama kwa basebase? Inam muserinama ḡasiġasinama, be debane waivi e gerugeruna, taudi adi kauama semosemodima yodi taugu yà giu yaġemna. Inam muserinama tauna vutuna debanama 7, be donanama 10. ⁸ Inam muserinama kuya kitakitana, tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare dom nam dibuborborune be e tavana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina. Boni muriġa da dobu ya tubuġana, Mamaitua tauwai sumaġa isedima matabudi yawasana bukane ya girumidina. Be dobu banegidima aitaūga isedima yawasana bukane nam tima kenakenana, taudi tokare inam muserinama ta kita be ta basena. Baninama inam muserinama tauna dokane ya miamiana, yodi ibewa be tokare e maġatarana.

⁹ “Tam deġoda uma yabedima kataiedima kwa ġoena, naumeki da tam nuauyauya kwa paġo be muriġa da kwa kataiedina, musara debedima 7 inam oya matabudi 7, be debedie inam waivinama e miamiana. Be mate inam guyaguyau matabudi 7. ¹⁰ Inam guyaguyaudima matabudi 7, be 5 a kovina, tenaġa yodi e miamiana, be tenaġa yaġoro nam i tavana. Be raġanine e tavana, tauna tokare e taumiana raġan ġaubaonaġa. ¹¹ Be muserinama noġone ya miamiana be yodi ibewa, tauna vutuna guyaguyau 7 nopolie, be tauna guyau aniwai 8-nama ya tubuġana. Be tauna tokare ta raukivi gewegewe be tai gurina.

¹² “Be dona 10 kuya kitekitedina, inam guyaguyau matabudi 10 be taudi adi waibadama yaġoro nam ti paġona. Be taudi tokare inam muserinama mate adi waibadama ta ragau tenaġedina guyaguyau maika. Be taudi awa tenaġa nopone ta rautapa waibadana.

¹³ Taudi adi noġotama tai tenaġe da adi rewapanama be adi waibadama matabudi inam muserinama ta utena. ¹⁴ Yodibe taudi Sipu Natunama be na banagama mate waiġaviedima tai karena. Be Sipu Natunama tokare na ġaviamma ei gwaġedina, baninama tauna vutuna babada matabudi adi Badama be guyaguyau matabudi adi Guyuma. Be Sipu Natunama na banagama aitaūga ya yokoedi be ya vinedi da tauwai muriwatana patupatutudima a tubuġana.”

¹⁵ Be anea ya riueguna, “Tam upa totoi kuya kitedina, be diedie waivi badabadara vavasaġinama ya miamiana. Inam upedima inam banaga dobu da dobu, be dam da dam, be bona da bona, be banaga dobu matabuna nopone ewai matairena. ¹⁶ Be musara ḡasiġasinama be dona 10 kuya kitedina, taudi inam waivinama badabadarinama tokare ta tuaġaiena. Taudi tokare ta raukivi gewegewe, be ma kovakovana ta gose porena. Be taudi tokare inam waivinama visiġonama ta kanidi be kaie ta gabu goruna. ¹⁷ Baninama Mamaitua na ogama taudi nopolie ya biridina da taudi tauna na ġoanama sibo a voie be a raudamoena. Vutuna aubainama taudi ai anina da adi rewapanama musara ḡasiġasinama a utena da tauna ei badana, naumeki da Mamaitua na ogama matabudi ta tubuġana. ¹⁸ Be inam waivinama kuya kitakitana, tauna vutuna meagai dosinama be dobu guyaguyaudima ewai badedina.”

18

Babilon ya nuarikarikana

¹ Uma kauidima muridie, anea ġesaunama marae be ya yovoyovona è kitana. Tauna na waibadama dosinama be neneġarinama dobu yai moġavuna. ² Be tauna bonanama wairewapanine ya riuna, “Babilon meagainama dosinama yodi a kawa gewagewana, riukaua a kawa gewagewana. Inam meagainama yodi penama adi meagaima ya tubuġana, be arua be kiu gewegewedi be miremiredima adi kaba miama. ³ Baninama Babilon ya voie da dobue banaga matabudi na badarama kedanama wairewapaninama ai muriwatanena. Be banaga matabudi inam badara waeninama a tegona, be Mamaitua nuanama yai medina. Be dobu guyaguyaudima tauna mate tawai soġa yababayababana. Be bisnis banegidima dobu matabuna nopone taudi rauguyaguyau yabedima matabudi Babilon ġarone a raugimaredi be taudi manee ai guyauna.”

⁴ Dabudine taugu bona ȣesaunama marae è vaie be ya riuna, “Taugu yau banagama, Babilon ko dobi pore, da tauna na gewagewama nam taumi e taukonimi, be na gewagewama kovoḡinama taumi nam ko paḡo. ⁵ Tauna na gewagewama kunututunama gunume ya tavana, be Mamaitua inam kauidima gewegewedima nuanama nam i koana. ⁶ Tauna aba ȣaromie ya voivoiena, koi ȣare munaḡena. Tauna raḡan bisa ya raukivi gewegewemina ruvanama nama, be debane koi poto da ko utena. Tauna noḡone raukivigewagewa keyekinama ya utemina, aubainama taumi inam raukivigewagewa keyekidima koi rabui be tauna ko ute munaḡena. ⁷ Tauna na waiguyauma neneḡaridima ya rarauguyauuedi be ya kawakawa saḡe munaḡena, ruvane nama nuaboya be raukivigewagewa ko utena. Tauna nuanama nopone tauname ya kawa saḡe be umanama ya riuriuna, ‘Taugu nam kaiyababa, taugu yà miamiana maika guyau, be nam airaḡan tokare yà ȣaba.’ ⁸ Vutuna aubainama tauna tokare raḡan tenaḡa nopone na kovoḡama e banavidina. Na kovoḡama inam guri, nuaboya, be kaniguri. Be tauna kaie ta gabu goruna, baninama Bada Mamaitua tauna vutuna wairewapanava vavasaḡinama be tauetara kaua, tauna tokare Babilon kovoḡa e utena.”

⁹ Dobu guyaguyaudima taudi inam waivinama mate tawai kawa badarana, be na waiguyaue taudi tawai guyauna. Be taudi inam meagainama e karakaratina basunama ta kitikitana raḡanine, taudi tokare tai nuaboya gurata be ta ȣabana. ¹⁰ Be taudi uma meagainama na kovoḡama tokare ta kita be taudi naira madanie ta midi da ta ȣaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma be wairewapanava vavasaḡimma. Tam awa tenaḡa nopone be kovoḡa gewagewa vavasaḡinama kuya banavina.”

¹¹ Be dobue bisnis banegidima taudi tokare tauna tai nuaboye be ta ȣabena, baninama yodi nam aitau da adi taragaima ȣarodie e gimara. ¹² Be adi taragaima inam:

- Yaba goldie be siruvae voivoiedima,
- yeku maesidima dosidima,
- posaru iḡoti voivoiedima,
- gara ȣavoḡavoridima, gatugatudima, aveavedima, be sabesabedima,
- kai isanama gavi,
- elepent donane taragai voivoiedima,
- kai maesidima dosidima ȣesaudima,
- yaba brons,* irama, be mabol† voivoiedima,
- ¹³ muraḡa ȣabuḡabudima,
- kani anitai dinidima yabedima,
- piupiu,
- tuni anitai ȣabuḡabudima taragaidima,
- waen be anirau buka oeridima,
- parawa be witi,
- musara kau be sipu,
- hosi be tureira,
- be banaga yawayawasanidima a raraugimaredina.

Inam yabedima matabudi yodi nam aitau da e gimara.

¹⁴ Inam raḡanine bisnis banegidima tai sosori be ta riuna, “Aiyo Babilon, uma yabedima matabudi kuya ȣoeḡoedina yodi ai kavena. Am borumama be am waiguyauma matabuna ta samoana, be nam airaḡan tokare kwa ragau munaḡedi.” ¹⁵ Be bisnis banegidima aitauḡa inam purepuredimna Babilon ȣarone a raraugimaredi, be ȣarone awai guyauna, taudi yodi tokare Babilon na kovoḡama ta kita be naira madanie ta midi ¹⁶ da ta ȣaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, tam Babilon meagai dosimma. Tam gara maesa donedima kuya kotekotedina. Am garama ȣavoḡavoridima, gatugatudima, sabesabedima be rawarawa keyekeyemidima gold maika. Be yeku maesa donedima

* 18:12: ‘Brons’ inam irama voyawayawanama. † 18:12: ‘Mabol’ inam yeku kitanama verenama, be maesinama dosinama.

be posaru iḡoti voivoiedima mate kuya kotekotedina. ¹⁷ Be awa tenaḡa nopone am waiguyaunama dosinama ya kovina.”

Inam raḡanine egasie waga yabiyabidima taupaḡodima be aitauḡa wagae a gerugeruna, waga taunoyedima be egasie waikaimo banegidima, taudi matabudi tokare madanie ta midina. ¹⁸ Be inam meagainama e karakaratina basunama waga taugeruedima ta kitakitana raḡanine, taudi tokare bonedima dosine ta riuna, “Nam aikedae deḡo umanama meagainama dosinama ima kenakenana.” ¹⁹ Be taudi tokare debedima ta kavudi da tai nuaboya gurata be ta ḡaba be ta riuna, “Aiyo, aiyo, Babilon keu, tam meagai dosimma. Waga banegidima matabudi am waiguyaue taudi awai guyauna. Be tam awa tenaḡa nopone gewagewa dosinama kuya banavina.”

²⁰ Taumi mara banegimima, koi nuaverena. Banaga babaumima, be apasol be peroveta, taumi matabumi koi nuaverena, baninama Babilon nema taumi ya raraukivi gewagewa bakemina, nama Mamaitua yodi tauna ya raukivi gewegewena.

²¹ Dabudine anea wairewapana vavasaḡinama yeku dosinama[‡] ya kaisuḡu be egasie ma girigirina ya kiroḡa pore nawe be ya riuna, “Uma yekunama nema è kiroḡa pore bakena, nama meagai dosinama Babilon Mamaitua tokare e kiroḡa porena, be nam airaḡan tokare ta banavi munaḡe. ²² Tam ḡarome tokare nam gita bo turai bo bogigi tai digiri munaḡedi be ko vaia rubudi, ibewa. Be nam airaḡan tokare taragai tauvoiedima ḡarome ta banavi munaḡedi. Be yeku witi aniḡiugudanama gugurinama nam ta vaia munaḡe. ²³ Be kodam yananama nam airaḡan nopome e yana munaḡa. Be nam matakopa soidima ḡarome ta tubuḡa munaḡa. Tam am bisnisma banegidima taudi boni dobu babadidima dosidima. Be tam am muraḡe dobu banegidima matabudi kuyai doka waigewedina.

²⁴ Babilon nopone peroveta be Mamaitua na banagama kosinidima a banavidina. Be banaga matabudi dobue awai guridina kosinidima mate tauna nopone a banavidina.”

19

Marae tawai nuaverena Babilon yai kavena aubainama

¹ Uma kauidima muridie patara dosinama marae bonagaredima ya saḡasaḡana è vaiena, taudi a riuriuna,

“Haleluya!

Yawasana, boruma be rewapana dà Mamaituama ḡarone ta kenana, ² baninama tauna riukaue be didimanae banaga e kovokovoḡidina. Tauna inam waivinama badabadari-nama ya kovoḡina, baninama tauna na badarama kana taiye dobue banaga matabudi yai miredina. Mamaitua na taunoyama kosinidima biwanama inam waivinama ya paḡona.”

³ Be taudi a yogo munaḡa be a riuriuna,

“Haleluya! Tauna yodi e kara watana be basunama e saḡa nonoḡana.”

⁴ Be Mamaitua na kaba miae ya miamiana. Be dabudine babada ²⁴ be yaba yawayawasanidima 4, taudi Mamaitua noḡone doḡae a raupari da a raudunee be a riuna, “Inam riukaua! Haleluya!” ⁵ Inam raḡanine Mamaitua na kaba miae bona ya dobi be ya riuna, “Taumi Mamaitua na taunoyama banaga dosimi bo banaga yababa, matabumi Mamaitua ko vivivirena, be yodi dà Mamaituama isanama ko kaisuḡusuḡuna!”

⁶ Dabudine patara dosinama bonagaredima ya saḡasaḡana è vaiena, maika tapara yarataunama be parere dosinama maika. Be taudi a yogo be a riuriuna,

“Haleluya!” Baninama tauda dà Badama Mamaitua wairewapana vavasaḡinama ewai badana. ⁷ Matabuda tài nuavere be tà mosarina. Be tauna tà kaisuḡusuḡuna! Baninama yodi Sipu Natunama na wainaḡima raḡaninama ya tavana, be naḡivau waivinama kaite ya vokaukaua be e miamiana. ⁸ Be naḡivau waivinama naḡi garedima ḡavoḡavoridima, waimatakanikanidima tauna a ute be ya kotedina. Be garedima bogedie nam mira. Gara ḡavoḡavoridima inam Mamaitua na banagama adi voiama didimanidima.

[‡] 18:21: Gurik bonane ya riuna: ‘Millstone’. ‘Millstone’ inam witi aniḡiugudanama.

⁹ Naumeki da anea ya riueguna, “Umanama kwa girumana: Nuavere taudi aitauḡa Sipu Natunama na wainaḡima soine a kokonedi be a tavana.” Be mate anea ya riueguna, “Uma inam Mamaitua na giuma riuriukaidima.”

¹⁰ Inam raḡanine taugu anea noḡone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee. Be tauna ya riutuaḡaiegu be ya riuna, “Nam kwa rauduneegu, taugu inam taunoya ḡoma maika tam bo am banagama aitauḡa Yesu isanama tawai matematenet. Baninama aba ḡarome yawai perovetaena, inam Yesu waimatematenet aubainama. Vutuna aubainama Mamaitua kwa rauduneena, nam taugu!”

Hosi ḡavoḡavorinama taugeruenama

¹¹ Inam raḡanine taugu yà kitana, be mara ya nuaporaḡana. Dabudine hosi ḡavoḡavorinama è kitana, be tauna aitau ragane ya gerugeruna isanama ‘Riukaua’ be ‘Waipatutu’. Tauna didimanae banaga e kaiviredi be ewai ḡaviedina. ¹² Be tauna matanama kitedima kai remnama maika, be debane paiwaraga toitoi a kenakenana. Be tauna bogane isa girugiruminama. Be inam isanama nam aitau tenaḡa i kataiena be taunaḡa ya kataiena. ¹³ Be na garama kosina nopone waigayonama ya kotekeotena, be inam baneginama isanama ḡesau inam, ‘Mamaitua Riunama’. ¹⁴ Be tauiḡara marae, taudi matabudi hosi ḡavoḡavoridima ragedie a geru be tauna awai muriwatanena. Be taudi adi garama ḡavoḡavoridima a kotedina, be garedima bogedie nam mira. ¹⁵ Be banaga na garama kosina nopone waigayonama, tauna mudune kwatikwati menanama karone be taurine gamgamdima ya dobina. Be inam kwatikwatinet tauna dobu banegidima ei ḡaviedina. Be tauna tokare diḡona irame voivoienama e paḡo be banaga ei badedina. Tauna vutuna Mamaitua wairewapana vavasaḡinama na medima gabune banaga e vabuyodina. ¹⁶ Be tauna na garama bogane be muimuine isanama girugirumidima a kenakenana. Be isa inam umanama:

GUYAGUYAU ADI GUYAUMA BE BABADA ADI BADAMA

¹⁷ Be taugu anea suara matane ya midimidina è kitana. Be tauna bonanama dosine kiu matabudi gunume a rovorovona, ya yokoedi be ya riuedina, “Ko verau matabumi be koi rawateḡeimi Mamaitua na soima dosinama aubainama. ¹⁸ Be banaga visiḡodima ko kanidina. Guyaguyau, torimatana, babada dosidima, hosi be hosi taugeruedima, taunoya be banaga yababa, taudi matabudi visiḡodima ko kanidina.”

¹⁹ Dabudine musara ḡasiḡasinama be dobu guyaguyaudima be adi tauiḡarama taugu è kitedina. Taudi a rawateḡeina iḡara aubainama da sibo hosi ḡavoḡavorinama taugeruenama be na tauiḡarama mate sibo ai ḡaviedina. ²⁰ Be you, hosi ḡavoḡavorinama na tauiḡarama mate, musara ḡasiḡasinama be peroveta kaikaiyovunama a vunuḡidi be a panidina. Inam perovetanama kaikaiyovunama, tauna vutuna musara ḡasiḡasinama isane mataira be voia dosidima ya voivoiedina. Be inam matairidie tauna banaga aitauḡa musara ḡasiḡasinama na matairama a paḡopaḡona, be kokoitaunama a rarau duneena, taudi yawai kedadoka waigewedina. Inam banegidima rabui yawayawasanidima kai be salfa karakarata watanine a poraḡa nawedina. ²¹ Be adi banagama ḡesaudima kwatikwatie ai guridina. Inam kwatikwatinama vutuna hosi taugeruenama mudune ya dobidobina. Be kiu matabudi banaga visiḡodima a kani da a kani siauana.

20

Seitan dibure ya miana modi 1 tausand a kovina

¹ Dabudine taugu yà kitana, be anea marae ya dobi be ya yovoyovona è kitana. Be tauna dom nam dibuboruboruna kiḡinama be seini dosinama nimane ya ragaudina. ² Be tauna duragon ya vunuḡi da ya pani be dom nam dibuboruborune ya boruna, naumeki da modi 1 tausand ta kovina. Inam duragonnama tauna vutuna boni mota tawai isana Diaboro bo Seitan. ³ Be anea dom nam dibuboruborune, dabudine duragon yai rokitom be ya pusitolna da duragon tokare nam teneteneḡina da banaga dobue ei kedadoka waigewa munaḡedi. Tauna dabudine e miana naumeki da modi 1 tausand ta kovina. Be murine duragon ta kuvesi be e taumiana raḡan ḡaubonaḡa.

⁴ Be guyau adi kaba miama be aitauḡa debedie a miamiana, è kitedina, taudi rewapanana a paḡona da banaga ta etaredina. Be inam dabudine banaga aitauḡa dobue gadodima a tomtomdina aruidima è kitedina. Taudi Yesu awai matemate be Mamaitua riunama a rarauguguyena aubainama gadodima a tomdina. Inam banegidima taudi musara ḡasiḡasinama be kokoitaunama nam ti rauduneedina, be nam musara na matairama noḡodie bo nimedie ti boruna. Taudi gurie be a midisuḡu munaḡa be Keriso mate ai bada tenaḡana, naumeki da modi 1 tausand a kovina. ⁵ Inam banegidima taudi gurie be ta midisuḡu dokana. Be banaga guriguridima ḡesaudima taudi nam ta midisuḡu munaḡa, naumeki da modi 1 tausand ta kovina murine, taudi ta midisuḡuna. ⁶ Nuavere be babau taudi aitauḡa gurie be ta midisuḡu dokana, baninama guri wairabuinama na rewapanama taudi ḡarodie nam ima kenakenana. Be taudi tokare Mamaitua be Keriso adi pirisima ta tubuḡana be Keriso mate tai bada tenaḡana, naumeki da modi 1 tausand ta kovina.

Seitan na kovoḡama

⁷ Be modi 1 tausand ta kovina muridie, Seitan dibure ta kaiporena. ⁸ Inam raḡanine tauna e naḡona dobu matabuna nopodie, be banaga matabudi ei kedadoka waigewedi, be e rawateḡeteḡeidina iḡara aubainama, inam vutuna ‘Gog’ be ‘Magog’. Be banaga sievinama inam bubu egasi diane maika. ⁹ Taudi dobu matabuna nopone be a verau da Mamaitua na banagama adi ḡaravuma a midi kwavivirona. Inam ḡaravunama vutuna Mamaitua na meagaima ewai nuapaḡoena. Be kai marae ya yovo be ḡavia meagai a midimidi kwavivirona ya kara gorudina.

¹⁰ Be Diaboro tauna inam banegidima yawai kedadoka waigewedina, tauna a pore nawena kai be salfa karakarata wataninama nopone. Noḡone inam dabudine musara ḡasiḡasinama be peroveta kaikaiyovunama a pore nawedina. Be taudi kupi da suara dabudine tai nuatoitoi nonoḡana.

Mamaitua na etarama dosinama

¹¹ Dabudine taugu guyau na kaba miama dosinama ḡavoḡavorinama be banaga debane ya miamiana è kitana. Be gunuma be dobu naira a samoana, be nam deḡo gabu ti banavina da sibo ai moisiri. ¹² Be dabudine banaga guriguridima matabudi è kitedina, babada dosidi be banaga yababayaba, matabudi guyau na kaba miama noḡone a midimidina. Be Mamaitua na taunoyama buka a tapana. Be mate buka ḡesaunama a tapana inam yawasana bukanama. Be guri banegidima adi voiama matabudi buka nopodie a girugirumidina ruvane ya etaredina. ¹³ Be egasie guri kenekenedima matabudi egasi ya tavaitedina. Be guri banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be mate banaga guriguridima aruidima adi gabuma, tauna banaga ya kaikaidididina ya raukai gosedina. Be taudi matabudi a tava, yodibe tenatenaḡaḡa adi voiama ruvane Mamaitua ya etaredina. ¹⁴ Yodibe Guri be banaga guriguridima aruidima adi gabuma kai karakarata watanine taudi a pore nawedina. Kai karakarata wataninama inam vutuna guri aniwai rabuinama. ¹⁵ Be aitau da isanama yawasana bukanama nopone nam ta banavi, tauna kai karakarata wataninama nopone ta pore nawena.

Jerusalem vaunama

¹ Naumeki be taugu mara vaunama be dobu vaunama è kitedina, be mara dokanama be dobu dokanama ai kavena, be nam deḡo egasi. ² Be taugu meagai babaunama, inam Jerusalem vaunama marae Mamaitua ḡarone, be ya yovoyovona è kitana. Tauna naḡivau maika a vokaukaue be ai sia yaḡena na badama ta utena aubainama.

³ Inam raḡanine taugu bona dosinama è vaiena guyau na kaba miae ya dobi be ya riuna, “Yodi Mamaitua banaga nopodie e miana, be tauna taudi mate ta mia tenaḡana. Taudi tokare tauna na banagama, be tauna tokare taudi adi Mamaituama. ⁴ Be tauna tokare taudi matasurudima matabudi matedie e bunisa poredina. Inam raḡanine tokare

nam guri, nam nuaboya bo ḡaba, be nam muya, baninama yaba matabuna dokane a tubutubuḡana yodi ai kavena.”

⁵ Be tauna aitau guyau na kaba miae ya miamiana, tauna ya riuna, “Taugu yaba matabudi vaudima yà voivoiedina!” Be tauna ya riuna, “Uma yabedima kwa girumidina, baninama uma giudima taudi riukaua tokare ta tubuḡana.” ⁶ Be dabudine tauna ya riueguna, “Yaba matabudi a tubuḡa ya kovina. Taugu vutuna Alfa be Omega, yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana. Tauna aitau nuanama e rarau kasakasana, taugu tokare yawasana watutunama yà ute be e tegona, be nam tokare ei maesi. ⁷ Tauna aitau da piripiri matabudi e vaisubedina, tauna tokare inam yabedima veredima matabudi ei buderiedina. Be taugu tokare tauna na Mamaituama, be tauna taugu natuguma. ⁸ Be gewagewa banegidima aitaūga naira ya voiedi be taugu ta bovibovieguna, bo banaga nam waisumeḡidi, bo banaga nopomiremiredima, bo taurau vunuḡa, bo badara yababayaba banegidima, bo muraḡa be ginauri tauvoiedima, bo kokoitau taurauduneedima, be tauwai kaikaiyovu matabudi adi gabuma tokare kai be salfa karakarata wataninama nopone ta naḡona. Inam vutuna guri aniwai rabuinama.”

⁹ Be noḡone, anea matabudi 7, kovoḡa damodamodima keyekidima 7 a ragaragaudina, taudi nopolie anea tenaḡa ya verau ḡarogue be ya riueguna, “Kwa verau be taugu naḡivau yà kataimna, Sipu Natunama na waivima.”

¹⁰ Inam raḡanine tauna arue ya naweguna oya dosinama daudaunama debane. Be inam dabudine tauna meagai babaunama, Jerusalem marae Mamaitua ḡarone, be ya yovoyovona yai kataiguna. ¹¹ Be Jerusalem boruminama ya rawarawa keyekeyemina Mamaitua boruminama maika, be yeku maesadonanama isanama Jaspa, maika tauna ya rawarawa namanamarina, be mate kitnama topa moimoiarinama maika. ¹² Be inam meagainama na ganama daudaunama be bagibaginama ya midimidina. Be gana nopone inam matakededa matabudi 12 a kenakenana, be anea 12 inam matakededima a raberabedina. Be matakededa bogedie Israel damdima 12 isedima a kenakenana. ¹³ Matakededa 3 tavaia yauwanine a kenakenana, be matakededa 3 yavaraduba yauwanine a kenakenana, be matakededa 3 yavaragwae yauwanine a kenakenana, be matakededa 3 yovoia yauwanine a kenakenana. ¹⁴ Be meagai gananama tuetuedima matabudi 12 be bogedie Sipu Natunama na apasolma 12 isedima a kenakenana.

¹⁵ Be inam aneanama ḡarogue ya giugiuna, tauna nimane anirau ruva goldie voivoienama ya kaikaididina, inam meagainama be matakededima, be gananama e ruvedina aubainama. ¹⁶ Be meagai na tabatabama inam 12 tausand stadia,* be na morabama be na dauma, matabudi teneḡidima. ¹⁷ Be tauna gana ya ruvana na potopotoma inam 144 kubit,† inam ruvanama banaga adi kaba rauruvama, vutuna anea ya paḡo be ya rauruvaena.

¹⁸ Be gana inam yeku isanama jaspae a voienna. Be meagai tauna goldie a voienna, be kitnama garasi maika. ¹⁹ Be meagai gananama tuetuedima taudi matabudi 12. Be tuatua tenatenaḡaḡa adi yekue adi yekue a ragaudi be ai siedina. Be inam yekudima maesadonedima be waimata veraveraudima. Be yekudima isedima inam umanama: Tuatua 1 inam jaspa, 2 inam sapaiya, 3 inam aget, 4 inam emorold, ²⁰ 5 inam sadonikis, 6 inam kanelian, 7 inam kirisolait, 8 inam beril, 9 inam topas, 10 inam kirisopres, 11 inam hayasin be 12 inam ametist.

²¹ Be iḡoti dosidima matabudi 12 ai midiridi be iḡotidima tenatenaḡaḡa bogedie matakededa ai tubuḡidina. Be meagai kedanama inam goldie voivoienama, kitnama garasi maika.

²² Be taugu inam meagainama nopone tempol nam e kitana, baninama Bada Mamaitua wairewapana vavasaḡinama be Sipu Natunama, taudi vutudi inam meagainama na tempolma. ²³ Be inam meagaine nam suara bo nawaravi tima yanayananana, baninama Mamaitua boruminama taudi ewai yanedina, be Sipu Natunama vutuna taudi adi

* ^{21:16:} ‘Stadia tenaḡa’ inam 0.185 kilomita. ($12,000 \times 0.185 = 2220$ kilomita) † ^{21:17:} ‘Kubit tenaḡa’ inam 0.45 mita. ($144 \times 0.45 = 64.8$ mita)

kodamma. ²⁴ Be inam dobune banaga matabudi taudi inam yanane ta babababara naḡona. Be dobu guyaguyaudima adi waiguyauma inam meagaine ta verauḡedina. ²⁵ Be inam meagainama matakededima nam airaḡan tokare ta gududi, be inam dabudine nam airaḡan tokare kipi kwa kita. ²⁶ Be dobu matabuna banegidima‡ adi waiguyauma taragaidima inam meagaine ta saḡedina. ²⁷ Be yaba miremiredima, be banaga aitau yawasana miremiredima bo kaikaiyovudima ta voivoiedina, taudi nam uma meagaine ta saḡa. Be taudi aitaūga isedima yawasana bukanama nopone ta kenakenana, taudiḡa inam meagaine ta saḡana. Be inam bukanama tauna Sipu Natunama na bukama.

22

Yawasana upanama dosinama

¹ Dabudine anea yawasana upanama dosinama yai kataiguna. Be inam upanama moimoiarinama Mamaitua be Sipu Natunama adi kaba miae ya dobi ² be meagai kedanama pounaḡa ya naḡonaḡona. Be upa diane umāḡo be noaḡo yawasana kainama e midimidina. Be inam kainama nawaravi 12 nopolie, nawaravi tenatenaḡaḡa e pata be e banibanina. Be kainama rugurugudima inam banaga dobu vaune miemienidima adi bunamama.

³ Dabudine nam aba gewegewedima tima kenakenana da Mamaitua ei ḡaka. Be Mamaitua be Sipu Natunama adi kaba miama inam meagaine e kenakenana, be na taunoyama tauna ḡarone ta noyana. ⁴ Be taudi tokare Mamaitua noḡonama ta kitana, be tauna isanama taudi noḡodie e kenana. ⁵ Be inam meagaine tokare nam airaḡan kipi kwa kita, be banaga tokare nam kodam bo suara ta ḡoe da sibo ai yanedi, baninama Bada Mamaitua taudi ewai yanedina. Be taudi tokare tai bada nonoḡana.

⁶ Be dabudine anea ya riueguna, “Uma giudima riukaua tokare ta tubuḡana. Peroveta aruidima adi Mamaituama, tauna vutuna Bada. Be yaba ḡaubonaḡa tokare ta tubuḡana aubainama, Bada na aneama ya riuporena da na taunoyama ei kataidina.”

Yesu e verau munaḡana

⁷ “Kowai kita, taugu ḡaubonaḡa yà verauna. Nuavere tauna aitau uma bukane waiperoveta giudima e kaidididi be ewai muriwatanedina.”

⁸ Taugu Jon, taugu vutuna uma yabedima è vaiedi be è kitedina. Be raḡanine nama è vaie be è kitekitedina, taugu anea noḡone tuapikague è raupari da kabe tauna yà raudunee, baninama tauna uma kauidima yai kataiguna aubainama. ⁹ Be tauna ya riutuaḡaiegu be ya riuna, “Nam kwa rauduneegu, taugu inam taunoya ḡoma maika tam bo am banagama peroveta be aitaūga uma bukanama na giuma ta kaidididi be tawai muriwatanedina. Vutuna aubainama Mamaitua kwa rauduneena!”

¹⁰ Inam raḡanine tauna ya riueguna, “Uma bukane waiperoveta giudima nam kwa nuatawed, baninama raḡan kaiteka maida. ¹¹ Aitau da aba e voivoia waigewana, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da yawasana miremiredima e voivoiedina, kwa gose da e voia kwasena. Be aitau da didimana e voivoiedina, naumeiki da didimana e voiena. Be aitau da banaga babaunama, naumeiki da tauna inam yawasaninama e kaiguratena.”

¹² “Kowai kita, taugu ḡaubonaḡa yà verauna maesa mate. Be taugu banaga tenatenaḡaḡa adi voiama ruvedie nama adi maesama yà utedina. ¹³ Taugu vutuna Alfa be Omega, taugu vutuna noḡone be murine, be yaba matabuna pakane da damone vutuna taugu yà miamiana.”

¹⁴ Nuavere taudi aitaūga adi garama a koḡedina. Taudi tokare teneteneḡinama da yawasana kainama ta kanina, be teneteneḡinama da matakedae ta saḡa be meagai nopone ta naḡona. ¹⁵ Be banaga adi voiama daḡadaḡasi maika be muraḡa be ginauri tauvoiedima, be badara yabayababa banegidima, be taurau vunuḡa, be kokoitau

‡ ^{21:26:} Inam riukaua dobu banegidima. Be taudi dobu vaunama banegidima, vutuna aubainama taudi nam Mamaitua na ḡavia, dobu poranama banegidima maika.

taurauduneedima, be aitaūga kaiyovu kedanama tauwai nuapaḡoenama bo kaiyovu ta voivoiedina. Inam banegidima matabudi taudi tabune ta miana.

¹⁶ “Taugu Yesu, taugu vutuna yau aneama è riuporena ekalesia ḡaromie da uma kauidima ko kataiedina. Taugu vutuna guyau Deivid waraminama be nabinabinama. Be taugu vutuna kipora tauraḡaraḡan yà yanayanana.”

¹⁷ Be Arua be naḡivau waivinama ta riuriuna, “Kwa verau!” Be tauna aitau inam riunama e vaiena tauna mate e riuna, “Kwa verau!” Be aitau da nuanama e raukasakasana, naumeki da e verauna, be deḡoda aitau e ḡoena, yawasana upanama yà ute be e tegona, be nam tokare ei maesi.

¹⁸ Taumi aitaūga uma bukane waiperoveta giudima koya vaivaiedina yà riuriu vavasaḡemina, deḡoda tam aitau giu ditabu uma bukane kwa birisaḡedina, naumeki da Mamaitua tokare kovoḡa uma bukane a girugirumidina, vutudi tam e utemna. ¹⁹ Be deḡoda tam aitau uma bukanama nopone waiperoveta giudima ta kenakenana kwa kaiporaḡana, naumeki da Mamaitua tokare nama am sikerema yawasana kaine be meagai babaune e kaiporaḡana. Inam kainama be meagainama vutudi uma bukanama nopone è giuguedina.

²⁰ Yesu tauna uma kauidima tauwai maḡataridima, tauna e riuriuna, “Inam riukaua! Taugu ḡaubonaḡa yà veraverauna.”

Naumeki Bada Yesu, kwa verau!

²¹ Bada Yesu na raukiviverema taumi Mamaitua na banagama ḡaromie e kenana.

Inam riukaua!

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Metiu 1:1–2:12
2	Metiu 2:13–3:6
3	Metiu 3:7–4:11
4	Metiu 4:12–25
5	Metiu 5:1–26
6	Metiu 5:27–48
7	Metiu 6:1–24
8	Metiu 6:25–7:14
9	Metiu 7:15–29
10	Metiu 8:1–17
11	Metiu 8:18–34
12	Metiu 9:1–17
13	Metiu 9:18–38
14	Metiu 10:1–23
15	Metiu 10:24–11:6
16	Metiu 11:7–30
17	Metiu 12:1–21
18	Metiu 12:22–45
19	Metiu 12:46–13:23
20	Metiu 13:24–46
21	Metiu 13:47–14:12
22	Metiu 14:13–36
23	Metiu 15:1–28
24	Metiu 15:29–16:12
25	Metiu 16:13–17:9
26	Metiu 17:10–27
27	Metiu 18:1–22
28	Metiu 18:23–19:12
29	Metiu 19:13–30
30	Metiu 20:1–28
31	Metiu 20:29–21:22

February

date	Scripture
1	Metiu 21:23-46
2	Metiu 22:1-33
3	Metiu 22:34-23:12
4	Metiu 23:13-39
5	Metiu 24:1-28
6	Metiu 24:29-51
7	Metiu 25:1-30
8	Metiu 25:31-26:13
9	Metiu 26:14-46
10	Metiu 26:47-68
11	Metiu 26:69-27:14
12	Metiu 27:15-31
13	Metiu 27:32-66
14	Metiu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Apasol 1:1-26
4	Apasol 2:1-47
5	Apasol 3:1-26
6	Apasol 4:1-37
7	Apasol 5:1-42
8	Apasol 6:1-15
9	Apasol 7:1-29
10	Apasol 7:30-50
11	Apasol 7:51-8:13
12	Apasol 8:14-40
13	Apasol 9:1-25
14	Apasol 9:26-43
15	Apasol 10:1-33
16	Apasol 10:34-48
17	Apasol 11:1-30
18	Apasol 12:1-23
19	Apasol 12:24-13:12
20	Apasol 13:13-41
21	Apasol 13:42-14:7
22	Apasol 14:8-28
23	Apasol 15:1-35
24	Apasol 15:36-16:15
25	Apasol 16:16-40
26	Apasol 17:1-34
27	Apasol 18:1-21
28	Apasol 18:22-19:12
29	Apasol 19:13-41
30	Apasol 20:1-38

date	Scripture
1	Apasol 21:1-16
2	Apasol 21:17-36
3	Apasol 21:37-22:16
4	Apasol 22:17-23:10
5	Apasol 23:11-35
6	Apasol 24:1-27
7	Apasol 25:1-27
8	Apasol 26:1-32
9	Apasol 27:1-20
10	Apasol 27:21-44
11	Apasol 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korint 1:1-17
5	1 Korint 1:18-2:5
6	1 Korint 2:6-3:4
7	1 Korint 3:5-23
8	1 Korint 4:1-21
9	1 Korint 5:1-13
10	1 Korint 6:1-20
11	1 Korint 7:1-24
12	1 Korint 7:25-40
13	1 Korint 8:1-13
14	1 Korint 9:1-18
15	1 Korint 9:19-10:13
16	1 Korint 10:14-11:1
17	1 Korint 11:2-16
18	1 Korint 11:17-34
19	1 Korint 12:1-26
20	1 Korint 12:27-13:13
21	1 Korint 14:1-17
22	1 Korint 14:18-40
23	1 Korint 15:1-28
24	1 Korint 15:29-58
25	1 Korint 16:1-24
26	2 Korint 1:1-11
27	2 Korint 1:12-2:11
28	2 Korint 2:12-17
29	2 Korint 3:1-18
30	2 Korint 4:1-12
31	2 Korint 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korint 5:11-21
2	2 Korint 6:1-13
3	2 Korint 6:14-7:7
4	2 Korint 7:8-16
5	2 Korint 8:1-15
6	2 Korint 8:16-24
7	2 Korint 9:1-15
8	2 Korint 10:1-18
9	2 Korint 11:1-15
10	2 Korint 11:16-33
11	2 Korint 12:1-10
12	2 Korint 12:11-21
13	2 Korint 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epeses 1:1-23
23	Epeses 2:1-22
24	Epeses 3:1-21
25	Epeses 4:1-16
26	Epeses 4:17-5:2
27	Epeses 5:3-33
28	Epeses 6:1-24
29	Pilipi 1:1-26
30	Pilipi 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipi 2:19–3:6
2	Pilipi 3:7–4:1
3	Pilipi 4:2-23
4	Kolosia 1:1-20
5	Kolosia 1:21–2:7
6	Kolosia 2:8-23
7	Kolosia 3:1-17
8	Kolosia 3:18–4:18
9	1 Tesalonaika 1:1–2:9
10	1 Tesalonaika 2:10–3:13
11	1 Tesalonaika 4:1–5:3
12	1 Tesalonaika 5:4-28
13	2 Tesalonaika 1:1-12
14	2 Tesalonaika 2:1-17
15	2 Tesalonaika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22–3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitos 1:1-16
27	Taitos 2:1-14
28	Taitos 2:15–3:15
29	Pirimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jeims 1:1-18
18	Jeims 1:19-2:17
19	Jeims 2:18-3:18
20	Jeims 4:1-17
21	Jeims 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jiud 1:1-25
9	Waimaḡatara 1:1-20
10	Waimaḡatara 2:1-17
11	Waimaḡatara 2:18-3:6
12	Waimaḡatara 3:7-22
13	Waimaḡatara 4:1-11
14	Waimaḡatara 5:1-14
15	Waimaḡatara 6:1-17
16	Waimaḡatara 7:1-17
17	Waimaḡatara 8:1-13
18	Waimaḡatara 9:1-21
19	Waimaḡatara 10:1-11
20	Waimaḡatara 11:1-19
21	Waimaḡatara 12:1-18
22	Waimaḡatara 13:1-18
23	Waimaḡatara 14:1-20
24	Waimaḡatara 15:1-8
25	Waimaḡatara 16:1-21
26	Waimaḡatara 17:1-18
27	Waimaḡatara 18:1-24
28	Waimaḡatara 19:1-21
29	Waimaḡatara 20:1-15
30	Waimaḡatara 21:1-27
31	Waimaḡatara 22:1-21

Giu tenatenaāgaāga anikataienama gabunama

Alabasta - inam yeku isanama. Inam yekune dugi a voivoiedina.

Alfa - inam Gurik banegidima adi alfabetma pakanama, be Omega inam adi alfabetma damonama, maika A be Z. Be Yesu tauna vutuna Alfa be Omega baninama tauna vutuna pakane da damone e miamiana.

Amen - inam Gurik bonane. Dawawa bonane: ‘Inam Riukaua’.

Anea - inam Mamaitua na tauwai noyanoyama.

Apasol - inam Gurik adi bonama. Taudi Yesu na noyama yawai karea, dabudine waimuriwatanenama ai karea naumeki da Yesu ya guri be ya midisuūgu munaāgana. Be taudi yaba matabuna a tubutubuāgana matedie a kitana. Vutuna aubainama Yesu ya riupore nawedina dobu matabuna da inam varinama ta rauguguyena banaga īgarodie. Inam vutuna tawai isana ‘apasol’.

Areopagas - inam meagai Aten nopone oya isanama. Be inam oyanama debane Aten babadidima adi kaba waiborumu gabunama.

Arua Babau - inam Mamaitua na Aruama.

Babataito - na kauama inam umanama: Boni inam banaga upa nopone a kawa miatutu be a kawa midisuūgu munaāgana. Babataito na bshima inam rabuiteēga.

1. Kawa miatutu inam guri ewai matairena. (Rom 6:8; Kolosia 2:20)

2. Raāganine topa nopone inam kokoaga ewai matairena

3. Kawa midisuūgu inam gurie be e midisuūgu munaāgana ewai matairena. (Galesia 2:20)

Babataitoe banaga tawai aninana da uma kededima rabuiteēga inam riu kaua. Babataito ewai maāgatarana da inam baneginama yai rawa kuristenna. Banaga aitau da ya babataitonu, tauna na noāgotama ya vitaredi be Yesu Keriso yai sumāge da Yesu tauna na gewagewama ya noāgota poredina. Inam raāganine tauna yodi Yesu Keriso ei muriwatane be e voteyeteyena.

Babilon - inam agunai Rom meagainama isanama semosemonama.

Banaga Natunama - Boni peroveta tenāga isanama Deniel tauna inam isanama ya vatovatona. Inam isanama baninama teneāginama maika Tauwai yawasana. Deniel 7:13 ko kitana. Yesu inam isanama ya paāgo be tauname ya giugiu munaāgana.

Bodubodu - Gurik baibol nopone ‘bodubodu’ nam ima kenakenana. Be Gurik nopone ‘winter’ e kenakenana. Inam nam maika bodubodu be inam tururu ya moraba kauana, freezer nopone maika.

Buredi-Nam-Sasasanina soinama - inam “Feast of Unleavened Bread”. Exodus 13 ko kitana. Naāgopore soinama nopone Buredi-Nam-Sasasanina soinama mate a voivoia tenāgedina. Baninama Jius banegidima taudi Ijipt gosenama aubainama, taudi nam deāgo gavogavo i kenana da sibo yist buredi nopone sibo a boru be buredi a sasana.

Dekapolis - inam provins isanama, be nopone inam meagai matabudi 10.

Denari - Metiu 20:2 nopone ko kitana da raāgan tenāga na maesama bisa. Denari tenāga inam taubagibagi na maesama raāgan tenāga nopone.

Diaboro - tauna Seitan. Diaboro inam Gurik bonane, tauna tauwai karakarakutu be tauwai kaikaiyovu.

Dom nam dibuboruboruna - inam penama adi kaba miama. English tawai isana ‘abyss’.

Duragon - inam musara īgasīgasinama dosinama, be kitinama wainua nainairinama. Be duragon inam tauna vutuna Seitan, arua gewegewedima adi guyuma. Waimaāgatara 12:3–13:4.

Eibraham - Israel dobunama nopone Mamaitua Eibraham ya vine dokena da dam matabudi tamedima tauna. Vutuna aubainama Mamaitua Eibraham ya riuena da na dobuma Ura be na banagama e gosedie be dobu vaunama e utena. Eibraham Mamaitua bonanama ya voteyeteye be ya midisuūgu ya naāgona madanie, be modi toitoi a kovina muriāga da dobu Mamaitua ya sausaugena ya banavina. Inam dobunama yodi tawai isana ‘Israel’. Mamaitua na īgoanama da Israel banegidima

e voiedi da natunatunama ta tubuġa be e rabedina. Vutuna aubainama waianina Eibraham ġarone ya boruna. Tauna na waivima isanama ‘Sera’, be taudi nam ti natuna rubuna, naumeki da ai rawa dosina. Be taudi ai sumaġana aubainama, Mamaitua mataira dosinama ya voie da ai natunana. Be natudima isanama ‘Aisik’.

Ekalesia - inam Mamaitua na damma. Be taudi vutidiġa Keriso tubuġinama.

Eteni - banegidima inam tauda dobu matabuna nopone tà miamiana isadama, be nam Israel banegidi. Jius ko kitana.

Gaga pesinama - inam gaga ġesau, nam taitai be tauna kai. Be pesinama ya nito kauana, be ta kuma da kai e tubutubuġana.

Galili - inam provins Israel kantri nopone.

Gureipi - inam tauna taitai bo kai ġaubonama Englishie isanama ‘vine’ votanama. Be e vota be e puripurina kitanama maika kai piroma e puripurina nama. Gureipi ta tutubuyo da upanama ta paġo be waen ta voivoiena.

Guyau - inam tauna ‘King’. Tauna banaga matabudi kantri tenaġa nopone ya raberabedina be aubainama a noyanoyana.

Haleluya - inam kawa saġe riunama. Raġanine Jius banegidima Mamaitua kawa saġenama a ġoena, taudi a riuriuna, ‘Haleluya’. Inam riunama baninama inam ‘Mamaitua tà kawa saġena.’

Hemes - Sus ko kitana.

Herod - Baibol nopone guyaguyau matabudi 4 inam isanama a paġona.

Guyau Herod, banaga awai isana Herod Wairewapaninama. Tauna na waiguyauma raġanine Yesu ya tubuġana. Be tauna vutuna ya rara rubuna da Yesu ġaubone sibo yai gurina. Metiu 2:1-22 be Luk 1:5 ko kitedina.

Guyau Herod Antipas, tauna na waiguyauma raġanine Yesu Galilima na noyama yai karena, tauna ya rara guguya be mataira dosidima ya voivoiedina. Inam Herodnama tauna vutuna Herodias ya naġi be Jon Tauwai babataito gadonama ya tomna. Be mate Yesu a etaetarena raġanine, Pontis Paelat Yesu ya riupore nawena inam Herodnama ġarone. Mak 6:14-29 be Luk 23:6-12 ko kitedina.

Guyau Herod Agripa I, tauna banaga aitauġa Yesu Keriso awai sumaġena ya raukivi gewegewedina. Tauna vutuna Jeims yai gurina, Jon tasinama. Apasol 12:1-23 ko kitana.

Guyau Herod Agripa II, tauna vutuna Pol ya etare be ya riupore nawena Romma Sisa ġarone da tauna sibo ya etarena. Apasol 25:13-26:2; 26:19; 26:27-32 ko kitedina.

Hosana - inam Hibru bonanama. Inam baninama, ‘Bada, kwai yawasanimai!’

Jius - inam taudi banaga aitauġa Israel kantri nopone ta miamiana, taudiġa isedima. Eteni ko kitana.

Judia - inam provins Israel kantri nopone.

Kamel - inam musara dosinama, maika kau tauġominama dosinama.

Kepas - inam Hibru bonane yeku tawai isana.

Keriso - be Mesaia taudi riu teneġidima. Keriso inam Gurik bonane, be inam nam isa.

Keriso baninama inam: Mamaitua tauna ya vinena da banaga ei yawasanidina. Be tauna tokare Mamaitua na waiguyauma e yovoġe be banaga be yaba matabudi ei badedina.

Kilomita - inam - madani na ruvama. Maika agunai Dogura da Wedau.

Kito - tauna banaga tuninama kerokero toitoi be a vadateġe be ya miamiana, baninama banaga imai davudi aubainama. English tawai isana ‘Leprosy.’

Kokoaga - Israel taudi nam guri ti dobobodina, be taudi gubae a sivusivudina, maika Yesu.

Kopitom - inam umanama: Jius adi vaivaima inam seda tautauġomidima ta tubuġana adi raġanima 8 murine, taudi kutidima isune kopidima ta tomtom porena, Mamaitua boni Eibraham ya riuriuena ruvane. Genesis 17:9-14 ko kitana. Kopitom inam ewai maġatarana da inam tauna Jius baneginama.

Kuristen - banaga Yesu tawai muriwatanena taudi isedima Kuristen.

Mana - inam kani isanama. Boni Israel banegidima modi 40 nopolie dobu kavakavane a vaḡavaḡaina raḡanine, Mamaitua inam kaninama ya utedi be a kanikanina. Inam kaninama raḡan patapatanama marae ya kurukuruva yovona. Be Sabat raḡaninama taunaḡa mana nam ti yovoyovona.

Mesaia - be Keriso taudi riu teneḡidima. Mesaia inam Hibru bonane, be inam nam isa.

Mesaia baninama inam: Mamaitua tauna ya vinena da banga ei yawasanidina. Be tauna tokare Mamaitua na waiguyauma e yovoḡe be banaga be yaba matabudi ei badedina.

Naḡopore - inam soi isanama, English ‘Passover’. Inam soinama nophone Jius banegidima adi noḡotama e munaḡa da boni nema Ijipt a dobidozi porena, vutuna ta noḡonoḡotina. Inam raḡanine Mamaitua na aneama ya riuporena Ijipt banegidima ḡarodie da vada tenatenaḡaḡa nopolie seda kaevoudima sibo yai guridina. Be Mamaitua Jius banegidima ya riuedina da taudi sibo siph natunama ai guri be kosininama adi matakedae a virana. Be anea kosina matakeda viraviranama ya kitakitana dabudine nam aitau i gurina, naumeki da inam vadunama ya naḡo pore be wari vadae ya naḡona. Vutuna aubainama yodi soi isanama ‘Naḡopore soinama.’ Exodus 12:1-16 ko kitana.

Olip - inam kai, be votanama inam oeri ta voivoiedina anirau buka be bunama aubaidima, maika oil palm.

Olta - Olta tenaḡa musara anigabu basunama aubainama, inam doğae be nam tempol nophone. Be olta ḡesau inam piupiu anigabubasunama aubainama. Inam tempol nophone.

Omega - Alfa ko kitana.

Parisi - Parisi taudi dam ḡaubonama tarawatu riuriuna nama ta miamiana.

Pearl - yeku iḡoti nophonama kurenama maika.

Pentekost - inam namba 50. Taudi nama awai isana, baninama Naḡopore soinama murine raḡan matabudi 50 da Pentekost soinama awai karea. Tauwai sumaḡa Pentekost soinama ta voivoiena, baninama inam raḡanine Arua Babau ya yovona.

Pero - inam Ijipt banegidima adi guyauma.

Pita - inam Gurik bonane yeku tawai isana.

Sabat - inam Satade be nam Sande. Mamaitua dobu be yaba matabudi ya voivoia rovodina, inam raḡanine tauna ya siperena. Inam vutuna Sabat be Jius adi kaba waitaparoroma raḡaninama. Genesis 2:1-3 ko kitana.

Sadisi - inam Jius dam ḡaubonama, taudi midisuḡu munaḡa nam tiwai sumaḡena.

Saison - inam oya isanama. Be inam oyanama debane meagai dosinama Jerusalem. Be meagainama poune tempol ya midimidina.

Sakibegi - inam peroveta ḡesaudima adi garama be nuaboya na matairama garedima. Genesis 37:34 bo Waimaḡatara 11:3 ko kitedina.

Salfa - inam yaba ta gabuna yai poya kauana, be basunama ya pana kauana.

Samaria - inam provins Israel kantri nophone.

Sanedrion - inam maika parlament.

Seitan - tauna vutuna arua gewegewedima adi guyauma, be Mamaitua tauwai ḡavienama. Tauna e rarau rubu guratana da banaga ei kedadoka waigewed da gewagewa ta voiena. Seitan isanama ḡesaunama inam ‘Diaboro’, uma dobunama kana guyauma.

Selot - inam political party be taudi kerere tauvoiedima.

Sinagog - inam Jius adi kaba waiboruma vadunama. Be Sabat raḡandie inam vadane a tapataparorona, baninama tempol madanie aubainama. Be wari raḡan dabudi banaga a etaetaredina.

Siruva - inam teneḡinama maika Denari. Denari ko kitana.

Sisa - tauna na waibadama dosi yababinama. Tauna na waibadama dibune, guyaguyau a miamiana.

Sus - inam Gurik banegidima adi bariawama, be taudi a raraun dunena maika Mamaitua.

Sus tauna yai rewapano kauana, be Hemes tauna Sus na tana kirokiroğama.

Tauwai yawasana - tauna vutuna Yesu. Tauna ya mariyawa be dà gewagewama maesinama ya guri be ya kuvesidana. Vutuna aubainama yodi değoda tauda tauna tài sumağena, yawasana tà pağona.

Tempol - inam Jius adi kaba taparorama vadana Jerusalem nopone. Be inam dabudine Jius banegidima Mamaitua ğarone a raraun puyona, be nam sinagog nopone.

Tipa - Bada Yesu tauna aubaidama ya tipana Tamanama ğarone.

Tuera - tauna sida. Banaga kağanama be nimanama a guri be ġesaudima ai kaukukukuduna.

Vokaukaua rağaninama - inam Paraide. Baninama Jius taudi nam Sabatie tima noyanoyana, maika raubuka bo yaba ġesaudima. Vutuna aubainama taudi Paraide ta vovo kaukaua wainonoğana.

Waianina bogesinama - Inam bogesinama boni Mousis kaie ya voiena, be kainama taurinama matabuna goldie a patina. Be inam bogesinama nopone yeku tabetabedima rabui, be inam yekudima bogedie boni Mamaitua na riuvavasağama 10 ya girumidina, Hibru 9:3-4 ko kitana. Be Israel banegidima taudi dobu kavakavane a nağonağona rağanine, inam bogesinama a kiroğji be mate a nağonağona. Inam bogesinama be abağnanopone a kenakenana taudi yaba babau vavasağidima, baninama inam waianina poranama matairidima. Inam waianina poranama Mamaitua ya voiena Israel banegidima, be tauna poudie.

Waianina vaunama - inam Mamaitua ya saugedana da gewagewa e noğota poredi be na tarawatuma nopode e girumina.

Yeku - Gurik bonane tawai isana 'Pita', be Hibru bonane tawai isana 'Kepas'. Baibol kana rağanie yeku e giuguena inam tauna Yesu.

Yeku kurikuridima - inam yekudima waimatakanikanidima be maesidima dosidima.

Aget - yeku gidagidava ġominama.

Ametist - yeku raumorawa gatugatunama maika.

Beril - yeku tapara kobosunama maika.

Kanelian - yeku sabasabanama.

Kirisolait - yeku tadarwara bodinama maika.

Kirisopres - yeku gidava vogapugapunama.

Daimond - yeku kitanama garasi ğavoğavorinama maika.

Emorold - yeku kitanama garasi gidegidevinama maika.

Hayasin - yeku kitanama nabuka raudubadubana maika.

Jaspa - yeku musara taurivatunama maika.

Mabol - inam yeku kitanama verenama be maesinama dosinama.

Sapaiya - yeku nophonama egasi maika.

Sadonikis - yeku yogeyogenama.

Topas - yeku kitanama garasi yawayawanama maika.

Yist - Yist ğaubonama buredi nopone ta boru be buredi e moramorabana. Yist e daberarana maika tuva. Ğaubonama kwa riğā be topae kwa boruna, inam e daberarana. Be yist ğaubonama parawa nopone kwa boruna, inam e daberarana.